

સ્ત્રીબોધ

"દેશની હાલત શુધારવાની શરવેથી શરશ રીત એ કે માતાઓ ગનાની થાએ એવું કરવું"

(નેo બોનાપારટનુ કુરતાત.)

પુસતક ૧ લું

જાનેવારીથી—ડીસેમબર ૧૮૫૭ શુધી.

પરગટ કરનાર સ્ત્રી બોધની શભા.

મુમબઈના કોટમો બજારગેટ ઇશટરીટ નાo ૬ તથા ૧૧ વાલા ઘર મધે

દફતર આશકારા છાપાખાનામા છપાઈછે.

૧૮૫૭

શાંકલીઊં સ્ત્રીબોધના પુસ્તક ૧ લાનું.

આંક ૧ લો—જાનેવારી ૧૮૫૭

આંક ૨ જો—ફેબરવારી ૧૮૫૭

આંક ૩ જો—મારચ ૧૮૫૭

આંક ૪ થો—એપરેલ ૧૮૫૭

આંક ૫ મો—મેએ ૧૮૫૭

શાંકલીઓં

આંક ૬ થો—જુન ૧૮૫૭

આંક ૭ મો—જુલાઈ ૧૮૫૭

આંક ૮ મો—આગશટ ૧૮૫૭

આંક ૯ મો—શપટેમબર ૧૮૫૭

આક ૧૦ મો—અકટોબર ૧૮૫૭.

શાંકલીઉં.

દીબાચો.

આ પરાંતમાં અશતરી કેલવનીનો વધારો કરીને તથા બીજા તહરેવાર ગુણગારા ઈલાજો કરીને ગાંમથી અશતરીઓની હાલત સુધારવાને જે કોશેશો કરવામાં આવેછે તેમને ટેકો આપવા તથા તે કોશેશમાં હુમેરા તરીકે આએ ચોપાંનીઊ પરવરતાવા માંડી ઊંછે તેની ઊતપંતી વીશે મુખતેશર બીનો નીચે જણાવીછે.

આએ શેહરના એક પરોપકારી પારશી ઘરશથે હેવું જણાવીઊં જે આ પરાંતની ગુજરાથી ભાશા જાણનારી અને મુખીઅ કરી પારશી બાનુઓને વાંચવા લાએક ઘણાં થોડાંજ હેવાં પુશતકોછે કે જે ઊપર ફુરશતને વખત વેઆંન આપવાથી તેઓ ઊંચ જાતી ગમત શાથે ઊપીઓગી ગનાંન મેલવી શકે વાશતે જો દર માશે કોઈ હેવું ચોપાંનીઊં પરગટ થતુ કરવામાં આવે કે જેથી એ મતલબ પાર પડે એટલે તે વાંચવાથી આપણી જુવાન તથા ઊમરે પોહચેલી બાનુઓ ફાએદેમંદ ગનાન તથા લાએકોને મલતી ગમત મેલવી શકે તો તે કાહડવાનાં કામ શારૂ દર વરશે રૂ૧૨૦૦ શુધીની મોહોટી રકમનો આશરો આપતો કરવાને તે તઈઆર હતો. એવી ઊદારતા ભરેલી એ શાહેબની મરજીનો ફાએદો લઈને અતરેના કેટલાએક વગવાલા તથા કાબેલ શાહેબોની એક મંડલીના ઊપરીપણાં હેઠલ હેવુ એક ચોપાનીઊ પરવરતાવવાની ગોઠવણ કરવામા આવી અને એ કારણશર મલેલી એ મંડલીની પેહલી શભામાં હેવો ઠેડાવ કરવામાં આવીઓ જે એ ચોપાનીઊં આએ નમુનાના આકારનુ દર મહીને પરગટ કરવુ અને તેની હાલ તુરત ૧૦૦૦ થીતે ૧૧૦૦ નકલો છાપી લોકોમાં વેહચવી.

એ ચોપાંનીઊં વાંચનારીઓને લાએકનું તથા દીલપશંદ કરવા શારૂ તેમાં ગનાનનો વધારો કરનારી તથા નીરદોશ રમુજ આપનારી બાબદો શાદી એબારતમાં અને કવેતોમાં લખવામાં આવશે અને તે બીનાં વધારે શારી પેઠે શમજ પડવા શારૂ તેમની શાથે કેટલાએક અછાચીતારો દર વેલા એ ચોપાંનીઆમાં દાખલ કરવામાં આવશે. એ ચોપાનીઊ શદા શતરાં દીબાંથી ઊનચાં કાગજપર છાપી પરગટ કરવાનો ઠેડાવ રા

ખેઓછે અને તે શોભઈનું તથા શદગુણોનુ વધારનારૂ કરવાને ઊપલી શભાની તરફથી મેહનતની કશી કશુર કરવામાં આવશે નહી·

એ ચોપાંનીઆંના કાગજ તથા છપાઈ તથા ચીતાર પરાંમણી અને વેહચવા તથા બીજાં પરચુટન કામનો ખરચ દર વરશે નજદીક રૂ૨૦૦૦ નો થશે વાશતે લખનારની મેહનત એક કોરે રેહવા દેવા છતાં ઊપર જણાવેલી રૂ૧૨૦૦ ની રકમમાંથી એખલો· ઊપર જણાવેલો ખરચબી પુરો પડી શકતો નથી વાશતે ઊપલી મંડલીએ ઠેડાવ કરવા મુજબ ઊપલા ધરશથને વધારે તશદી ન આપતાં એ ખરચ પુરો કરવા શારૂ ખરીદદારો પાશેથી દર વરશે દર ૧ નકલની રૂ૧) ની કીમત લેતી કરવામાં આવશે· અલબતાં એ ચોપાંનીઆને માટે પડતાં દામની શાથે મુકાબલો કરતાં આખાં વરશના ૧૨ આંકની રૂ૧) ની કીમત ઘણીજ હોડીછે તે શાથે જાતે તે એટલીતો નાધલીછે જે કોઈબી ધનીને એ ચોપાંનીઊં ખરીદવાને કશી પરકારે મુશકેલ પડશે નહી·

હાલતો એ ચોપાંનીઆંમાં માતરે હેવી બાબદો દાખલ કરવામાં આવશે કે તેથી અશતરીઓના વાંચવાનો શોખ વધે અને તાહરબાદ જો અગત પડેતો એવુ કદ વધારીને પણ તેમાં હેવી બાબદો લીધામાં આવશે કે વાંચનારીઓને શીવવા, ચીકન ભરવા, ગુંથવાનુ કામ કરવા, ચીતાર પાડવા અને ઓરતોને લાએકના બીજા હુનરો શીખવાને શુતર પડે જેથી તવંગર લોકોને પોતાને ફુરશતને વખત મન રીજવનારી રમુજો કરવા તથા ગરીબોને પોતાંના કબીલાની ભલી કમાઈમાં આબરૂ ભરેલી રીતે હુમેરો કરવાને બની આવે· એ ઊપરાંત વખત જાતે ઊપલી શભાની નજરમાં જેમ દરૂશત લાગતું જશે તેમ એ ચોપાંનીઆં શબંધી હરેક શુધારો અને ફેરફાર કરવાને ખરચ તથા મેહનતની કોઈબી કશૂર કીધામાં આવશે નહી·

હાલ આએ પેહેલો આંક જે ધનીઓ પર મોકલવામાં આવેઓચ તે મુફત આપેલો શમજવો પણ હવે પછીના આંકને હશાબે દર વરશ ૧ નો રૂ૧) પરમાણે ભાવ લીધામાં આવશ વાશતે એ ચોપાનીઆંનો આએ પેહલો આંક હાથ આવેથી જે કોઈ શાહેબો તે પોતાંને તાંહાં રેહેવા દેશે તેઓનાં નામ એ ચોપાંનીઆંના ઘરાકની ટીપમાં દાખલ કરવામાં આવશે· હાલ તુરત એજ અરજ·

સ્ત્રીબોધ.

પુસતક ૧ લું. જાનેવારી ૧૮૫૭. આંક ૧ લો.

માએ દીકરાંની

અરશપરશની ફરજો.

આ દુનીઆમા ખુદરતના કાએદા તથા શંશારના કાનુન મુજબ શઘલા આદમીઓને પોતાની આખી જંદગી શુધી ઘણીએક ફરજો એક બીજા શબંધી બજાવવી પડેછે તે શરવેમાં મા દીકરાંની અરશ પરશની ફરજો ઘણી અગતનીછે અને તે પુરતી રીતે બજાવવા પર આદમી જાતનો લાભ અને મડલીની આબાદાની ઘણે દરજે આધાર રાખેછે વાશતે એ બાબે જે થોડીક બીનાં નીચે લખીછે તે ઉપર ધીઆન પોહચાડવા શારૂ વાંચનારને અરજ કરવામાં આવેછે.

આદમી જાતના શરીરનાં બાંધા ઉપરથી જેમ દેખાઇ આવેછે કે એ જાતની વરધી થાએ હેવી શઘલી ગોઠવણો ખુદરતના શાહેબે તે બાંધામાં પેહલાંથીજ કરી રાખીછે તેમજ એ જાતનાં મન અને દીલ વીશે હરદમ મલતા અનુભવ ઉપરથી દેખાએછે જે પોતાનાં બચાંને પાલવા તથા ઉધારવા અને તેઓનું રખશણ કરવાનો શવભાવ ખુદરતથીજ ઉતપંન થએોછે. માતાએ પોતાનાં બાલકને પાલવું તથા તેની બરદાશ લઇ ઉધારવુ જોઇએ તેતો શરવે કોઈ શમજેછે માટે એ ફરજ બાબે અતરે કશું લખવાની અગત નથી, પણ ખવાડવા તથા ઉધારવા ઉપરાત શરવે માતાઓએ પોતાના બાલકો શબધી બીજી ઘણી ફરજો અદા કરવી જોઇએચ તે વીશે અતરે થોડી ચેતવની આપવાને ધટતુ ધારવામાં આવેઉ છે

બારીકીથી જોતાં હેવું દીશેછે જે પોતાના બચાં તરફ માતાની ફરજના બે ભાગ થઈ શકે. તેમાનો એક ભાગ એ કે તે બચાંની પોતાની શલામતી તથા શુખનો વધારો થાએ તે વીશેની ફરજો અને બીજો ભાગ એકે ઉમરે પોહોતા પછી તે બચું પોતાની દુનીઆદીની કીરતી વધારવા જોગ રીતે પોતાના દેશીઓનુ તથા શઘલાં આદમીઓનુ કલાણ કરનાર થાએ તે વીશેની ફરજો. પોતાંના બચાંઓના જાતી શુખ અને શલામતીનો બંચાવ તથા વધારો કરવા માટે નાહાનપનમાં તેઓને ખવાડી તથા ઉંનચાં કપડા અને કીમતી ઘરેણાં પેહેરાવી લાડથી રાખવા ને પોતાથી બની આવતી શઘલી કોશેશ ઘણી ખરી માતાઓ કરેછે ખરી પણ તે ઉપરાંત એ કારણશર બીજુ કાંઇ વધારે કરવું જોઇએચ. પોતાની ગોદમાં મોહબતથી ઘરી પોતાના કીમતી દુધથી જેઓને પાલેઆ હોએ તથા પોતાની ઉપર તહરેપાર સખતી વેઠી જેઓને આપણે શુખમા રાખેઆં હોએ તેઓ પાછલે દાહડે શનશારના તાપથી દુખી થાએ નહી અને લાચારીનો વાખો તેઓની ઉપર ગુજરે નહી તેવીબી તજવીજ શઘલી માતાઓએ રાખવી જોઇએ. બચા ઉમરે પોહોતા પછી અને મા બાપના આશરાથી વેગલાં થઆ પછી પોતાંનુ ગુજરાંન પોતાંની મેલે કરી શખશે કે નહી તે વીશેનો વીચાર પોતાંના બાલપણમાં તેઓ કરી શકતાં નથી વાશતે એ વીશેનો વીચાર વાલીઓએ પોતે કરી પોતાની બરદાશ તલે પડેલાંઓના હાથમાં એવું ગુજરાંન કરવાના હથીઆર નાધપણમાંથી આપવાં જોઇએ—એટલે શરવે કોઈ માતાઓએ પોતાના બાલકોને કોઇ ઓતમ કેલવણી આપવી જોઇએચ અને સદા મેહનત લઇ કોઇ એવી વીદીઆ તથા હુનર શીખવવાં જોઇએચ કે તે બાલકો મોહટા થઇને કોઇ પારકા ધણીઓના મોહોતાજદાર ન રહેતે પોતાની ભલી કમાઇથી પોતાંનુ ગુજરાન કરી શકે. એ મીશાલે શરવે કોઇ માતાઓએ કરવું જોઇએ તે નહી કીધાથી બચાઓ જેવી જોઇએ તેવી શારી અવશથામાં આવી શકતાં નથી. વાશતે જે માતાઓ પોતાના બચાંઓપર પુરતું હેત કરવા માગતી હોએ તેઓને ઘટછે જે તે બચાંઓને બાલપણમાં શારી વીદીઆ હુનર શીખવવા શારૂ પોતાથી બની આવતી શઘલી કોશેશ કરવી. બાલપણમા આદમીનું તન મન જેમ

વલાવીએતેમ વલી સકેછે અને વીદીઆ હોનર શીખવવાને
તે વખતે શેહેલુ પહેછે તેવું જીનદગીના કોઈ બીજા વખત
મા બની શકતું નથી. એવો કીમતી વખત કે જારે બચાનુ
શરીર ઘણુ ચપલ રેહેછે તથા તેના મનપર કોઈ તહરાની ફી
કર ચીંતાનો બોજો રેહતો નથી તે વખત જો નઠારા ખેલ અ
ને મોજ મજા કરવામા તથા આલશ અને મશતી કરવામાં
બચાઓ ગુમાવતા હોએતો તેથી બચાઓના હકમાં અંતે
ખરાબી થાએ વાશતે તેઓને તેમ કરવા દેવાને બદલે કોઈ
ફાએદો કરનારા કામમાં તેઓને લગાડવાં જોઈએ. મા
બાપની દોલતપર ભરૂશો રાખીને અથવા બચાઓના નશી
બમા જે થવાનુ હશે તે થશે હેવુ કહીને અથવા બીજા કો
ઈબી કારણ ઉપરથી બચાઓને વીદીઆ હુનર શીખવાથી
બેનશીબ રાખવા મા બાપને ઘટારત નથી. બચાનુ નશી
બ શારૂ કે માઠુ થશે તે વીશેનો આધાર નાહાણપણમા તે
મના વાલીઓએ તેઓને શીખવેલી વીદીઆ હુનર તથા
નીતી ઉપર અને મોહોટપણમા તેઓના ઉદીઓગ અને શા
રા શલુકપર રેહેછે આએતી દોલતતો કોઈ કદાચ અને
તેબી કોઈજ ધણીને મલેછે બાકી શરવ કોઈએ પોતાનુ નશીબ
પોતાને હાથે ઘડવુ જોઈએચ શરવે કોઈએ કાંઈ ધધો રો
જગાર કરવાપર ડાહપણથી ઉદીઓગ કરવો પડેછે અને તે
વા ધંધા રોજગાર શબધી હરેક આદમી જેમ નાધપણમા
ગારી પઠે કેરવાઈઉં હોએ તેમ મોહટપણમા તે કામથી
તે વધારે ફાએદો મેલવી શકેછે ધણીએક માતાઓ પોતા
ના બચાઓને કશી વીદીઆ હુનર અને શશારના કાર
ભારની રીત શીખવતીઓ નથી અને પોતાંના અથવા પો
તાના ખાવદોના પઈશા પર ભરોધો રાખી હેવું ધારેછે જે
તે પઈશા બચાંઓના બચાઓ શુધી નીભશે તથા એવા ભરૂ
શાથી તેઓ બચાંઓને આલશુ તથા અણજાના રાખી મેલે
છે એવી ભોલી બાઈઓએ પોતાની આશપાશના લોકોની
હાલત તરફ જોવું એટલે તેઓના વીચારની ભુલ તેઓને
માલમ પડશે તેઓ ઘણે ઠેકાણે જોશે કે ઘણાએક લોકો તહ
રેવાર કારણોને લીધે થોડા વખતમા પોતાના બાપ બપાવા
ની મોહટી દોલત ખોઈ બેઠાછે. નાહાનપણમાં પઈશો જા
લવવાની રીત નહી શીખવાથી તથા વેપારમા ખોટ આવવા
થી તથા જેઓને ધીરધાર કીધી હોએ તેઓએ દીવાલા કાહ
ડવાથી ઘણા ધણીઓના પઈશા જાતા રહેઆછે અને રાજા
ઓની લડાઈથી તથા આગ વરાલથી અને તરેહવાર બીજી
આફતોથી ઘરબાર તથા માલ મીલકત તારાજ થઈ ગઆંછે.
એ મીશાલે આગલ ઘણી વેલા બનીઉંઅ અને હવડા બને
અ તથા હવે પછી બનવાનુ. આપણા શેહરમાં ઘણા બીચા
રા હેવા લોકોછે કે જેઓના બાલપણમાં તેઓના મા બાપે
પઈશાપર ભરૂશો રાખી તેઓને કશી વીદીઆ હુનર શી
ખવીઆતાં નહી અને તેઓના પઈશા જતા રહેઆથી તે
બીચારા લોકો ઘણી માઠી હાલતમાં આવી પડેઆછે. તે
બીચારા લોકોનુ દુખ અને લાચારી જોઈ આપણે શદા ગ
મગીન થઈને કહીજીએચ કે દોલતને બદલે એ લોકોના મા
બાપે તેઓને કાઈ શારો હુનર અથવા એલમ શીખવેઓ
હોતતો વધારે શારૂ થતે કેમકે તેઓના ગુજરાંન માટે જે દોલત
પર આધાર રાખેઓ હતો તે જતી રહી તારપછી તેઓ પો
તાંનો શંશાર આબરૂથી નીભાવી શકતા નથી કાલ કજા
કેવી થશે તે વીશે ગફલત કરી તેઓના મા બાપે તેઓને ક
માઈ કરવા શીખવેઆ નહી તેથી તેઓ હાલમાં પોતાની
મેલે કશુ કરી શકતા નથી અને રાતદીન દીલગીરી અને ફી
કર ચીનતાથી તગી ભરેલી રીતે શનશાર ગુજારેછે. તેઓની
એવી હાલત થવા માટે ઘણોએક ઠપકો તેઓના મા બાપ
ઉપર લાગુ પડેછે. કારણકે એ બીચરા લોકો નાહાન પણમા
પોતાંના આવતા વખત વીશે કચો શારો માઠો વીચાર કરવા
ને અશકત હતા તે વખતે તેમના રખેવાલોએ તેઓને
અનઘટતો લાડ લડાવી નાવાકેફ અને મુરખ રાખવાને બદલે
તેઓનુ તન મન કશાવી કાઈ વીદીઆ હુનર શીખવતેતો
એ લોક દુખીઆરા થતે નહી. શઘલી દોલત કરતા વીદીઆ
હુનર તેઓને વધારે કામ આવતે. સઘલી દોલત જતી રે
હતે પણ વીદીઆ હુનર કશુ જતે નહી. વીદેઆ હુનર રૂ
પી ગજને કોઈ ચોર ચોરી જતે નહી, કોઈ હાકમ લુટી શક
તે નહી, કોઈ દીવાલીઓ ખાઈ જતે નહી, કોઈ ઠગારો દ
બાવી બેશતે નહી. વાશતે હેવા પોતાની આશપાશના મા
ઠાં બાએગના લોકોની હાલત જોઈ શઘલી ડાહી ઓરતોએ
પોતાંના બચાંઓને ખાશુખા કોઈ હેવો એલમ શીખવવો
કે (ખુદા ન કરેને) એકવાર પઈશા જએ તોબી તે બચાં
ઓને કોઈના ઓશીઆંલા થવુ ન પડે તથા કશી તહરે બા
રી હાદશામા આવી પડવું ન થાએ, પણ તેઓ પોતાની
વીદીઆ તથા હુનરના બલે કરી પોતાનુ ગુજરાણ આબરૂ ત
થા આપઅખતીઆરી ભરેલી રીતે કરી શકે.

એ ઉપરાંત—એટલે બચાઓ ઉમરે પોહોતથી પોતાંનુ શ

જાંન આબરૂ ભરેલી રીતે અને પોતાની જાતી કોશેશથી કરી શકે હેવું તેઓને શીખવવા ઉપરાંત બચાઓ શબધી માતાઓની બીજી અગતની ફરજ એમછેજે તે બચાઓને પરોપકારી એટલે બીજા લોકોનુ કલાણ કરનારાં થવાને શીખવવુ તથા શકતીવાન કરવા આદમી જાત પોતાનુ પેટ ભરવાનુ કામ કરીનેજ પોતાને મકાને બેશેતો તેમનો દરજજો પશુ પખીના શરખો માતરે કેહેવાએ કેમકે પેટ ભરવાનેતો તે હલકી વરણના પરાણીઓબી શારી પઠે શમજેછે. પણ આદમીતો બીજા પરાણીઓ કરતાં શરશ ગણાએછે તેમ ગણાવાના ઘણાક કારણોછે તેમા એક મુખીઅ કારણ એછેજે આદમી પોતાનો લાભ જાલવવા શાથે પોતાની જાતના લોકનુ રખશણ કરવાની પણ મરજી રાખેછે તથા કોશેશ કરેછે આદમીનો શવભાવ એખલ પેટીઓ થાએ નહી હેવી જગત કરતાની મરજી નજર આવીછે બીજાઓનુ શારૂ ઇછવાનો અને ભલુ કરવાનો ગુણ અશલથીજ આપનામા મેલેલોછે. આપણા કુટુબીઓ તથા લાગતા વલગતાઓનેજ નહી પણ આપણા શઘલા દેશીઓને ખોરાકી પોશાકી મલવાને શેહલ પડે તથા તેઓનાં શુખ અને શગવડમા વધારો થાએ તથા ગનાંનમાં ઉમેરો થાએ તથા શરવે પાતીના હકનો બચાવ થાએ તથા લાએકી વધે હેવું ઇછવાનો શવભાવ અને કરવાને તહરેવાર શકતી પરવરદીગારે આદમી જાતને આપીછે. એ શવભાવ અને શકતી પરમાણે જે લોકો વધારે વધારે અમલ કરેછે તે લોકો બીજાઓના કરતા વધારે માન પામેલા તથા ઉનચી પદવીના ગણાએછે અને તેઓના તેવા કામથી આદમી જાતની હાલત વધારે શુખીઆરી તથા તરીકો વધારે ઉચો થાએછે. દુનીઆમાં એક આદમી ગમે એટલુ તવંગર હોએ તોબી બીજાઓનુ ભલુ કરવાની તે જો કોશેશ કરે નહીતો તે આદમી કશી કીમત ધરાવાને લાએક થાએ નહી. કેહેવાતછેજે કાહરૂન શરખો તવગર ધણી બીજો કોઈ થઈ શકનાર નથી, પણ તેની શઘલી દોલત શાથે તે કશુ પરોપકારીપણુ તથા શખાવત ધરાવતો હતો નહી તેથી હમેશા તેનુ નામ ધીકાર શાથે આદમી જાત લેછે અને કોઈબી પરકારથી તેવો તવગર આદમી દુનીઆનાં દરમેઆનમા અને આદમી જાતની શકમાં કશી બુજરગી ધરાવતો નથી. હવે નેક અકલ ધરાવનારી શઘલી ઓરતો આએ વાત કબુલ કરશે કે જે આદમીની પચ લોકમાં વખાણ થાએ નહી, જેહેની ઇઆદગારી મુવા બાદ રહી જાએ નહી તે આદમી આએ દુનીઆમા પેદા થઈબી શરખુને નહી થઉબી શરખું તે શાથે આએ વાત ઇઆદ રાખવી કે પોતાની પછવાડે કોઈબી ફરજંદ મેલી જવાની આદમી જાત ઉમેદ મુખીઅ કરી આ મતલબને શારૂ રાખેય કે જેહેનુ ફરજંદ હોએ તેહેનુ નામ દુનીઆમા કાએમ રેહે. હવે દુનીઆમા નામ કાએમ રાખવાની ગરજ શું શીવાએ કે લોકો તે નામ તારીફ શાથે લીએ. વલી દુનીઆના લોકો આપણા ફરજંદોને જોઇ આપણુને ઇઆદ રાખી આપણા નામ તારીફ શાથે કાહરે લીએ કે જાહારે તે ફરજંદો કોઈ શારા ગુણ ધરાવતાં હોએ તાહરે, પણ તેવા ગુણો જો તે ફરજંદો ધરાવે નહી તો પછી આપણા નામનો જલકાટ કેમ વધે ? એકવાર આપણુ બચુ કાહરૂન શરખુ તવગર થાએ તોબી લોકોની ભલાઇ કરવાની શુચના અને હીમત તેમા હોએ નહીતો પછી આપણું નાંમ ધરાવનાર ફરજંદ દુનીઆથી ધીકાર શવાએ બીજુ શુ હાશલ કરે? વાશતે જે કોઈ લાએકીવાલી ઓરતો પોતાના કુલની હોરમતમા વધારો કરવા ચાહતી હોએ તેઓને શજાવરછે જે પોતાના બચાને પરોપકારી થવા શીખવે. હરેક માતા પોતાના ફરજંદના કામથી પોતાની ઇઆદગારી કાએમ રાખવા માંગતી હોએતો તે માતાને ઘટારછે જે તે બચાંને અદેખાઇ તથા અનઘટતા લોભ તથા બેઇમાની તથા ગરૂરી તથા શુશતી તથા એખલ પેટીઆપણાથી દુર રેહવાને પોતાની મશલત તથા પોતાનાં કામથી શીખવે અને ગરીબોની ઉપર મેહરબાંની કરવાને, દરદીઓને શુખી કરવાને, દુખીઆરાઓની દાદ લેવાને ખુબ રીતે શમજાવે તથા મુરખોને કેળવણી આપવાના તથા હુલરોને ડાહાપણની રાહાપર લાવવાના તથા બેરડાઓને કાએદામાં લાવવાના કામમા મદદ કરવાની તેઓને ટેવ પાડે; એટલુજ નહી પણ દુશમનોથી પોતાના દેશનો બચાવ કરવાને અને બેકાએદે ચાલનારા જાલમ લોકોથી પોતાના દેશીઓના લાભની જાલવણી કરવાને શદા આગેવાની કરવાની તેઓને ઉલટ આપે હેવાં કામો કરવાને બચાઓને શીખવવાથી તે બચાંઓ શદા શુખીઆરાં અને માન પામેલા રેહશે, એટલુજ નહી પણ જે બચાઓને આપણા લોકો પોતાનાં કુલનો ચેરાગ શમજેછે તે ચેરાગ શદા વધારે વધારે ઉજારડું આપનારો થશે. ખરેખર જેહને આપણે પોતાનાં ઘરનો ચેરાગ કહીએ તે જો પોતાના શદગુણોની રોશની પોતાનાં કુટુબીઓ તથા દેશીઓને આપે નહી તો તે ચેરાગ કેહેવાએ કેમ ? વાશતેરે ઓ નેક વાચનારીઓ તમો

હુશીઆર થાવો અને તમારા કુલના ચેરાગને ઝલકાટથી બા
ળનારૂ ઘણુ કીમતી અને ચોખુ તેલ જે શદગુણો અને શા
રી બાલ તથા ઉમદા એલમછે તે બને તેમ તમારા બચા
ઓના મગજમા એકઠુ કરો હેવુ કીધાથી તમારી નામદા
રી રહેશે એટલુજ નહી પણ તમારા બેહશતના શુખમા વ
ધારો થશે તમારા તે જેહાનના શુખને માટે તમો જો આ
એ દુનીઆમા એવો ધરમ કરવો દરૂશત ધારતા હોવો કે તે
થી નાગાઓને કપડા મળે તથા ભુખાઓને ખાવાનુ મળે ત
થા દરદીઓના દરદ મટે તથા દુખીઆરાઓ ઉપરનો જુલુમ
મટે તથા કંગાલોનુ દલીદરપણું ટળેતો તે ધરમ કરવાનો શઉ
થી શરશ મારગ એજછે જે એવા કામો કરવાને તમારા બ
ચાઓ શદા શક્તીવાન થાએ તથા રાજી ખુશી રેહે તે વીશે
તનો મેહનત કરો ફક્ત પઈશા ખરચીને એવા કામ કીધેલા
નો જવાર અને થોડીજ જગોએ ગવાશે પણ પોતાના બચા
આને તે કરવાની શક્તી આપીતો પછી તે બાલકો જાહા શુ
ધી જીવશે અને જાહા જાહા જશે તાહા હેવા કામો કરશે
જેથી તમારી મેહનત માટે આદમી જાતના આશીરવાદ ત
મારા રવાનોને ખુશાલ કરશે અને તમારા બચાઓ તે જાત
ના માનને લાએક થાએઆથી શદા તમારો ઉપકાર માની
કેહશે કે હમારી મેહરબાન માતાજીની મેહરબાની અને બરદા
શતથી હમો હાવા માન તથા દરજજે પોહોચેઆ છઈએ

એ પરમાણે પોતાના બચાઓને નાધપણમા શા
રી એલમ હુનર અને શદગુણો શીખવવાની માતાઓની
ફરજછે એમ જાહરે હમો કહીએચ તાહરે કોઈ વાચનારી
બાઈઓ એવો વીચાર કરશે કે એતો બચાઓને શીખવવા
કેરવવાનુ કામછે જે તેઓના બાપ બપાવાઓએ કરવુ જોઈ
એચ તો હમો તેઓને શાફ કહીએચજે તેવો વીચાર કર
વામા તેઓની ભુલછે એ ભુલ થવાનુ કારણ અલબતા મ
રદોથીછે મરદોએ ઓરતોને શદા અગનાની રાખવાથી
તે બીચારીઓ પોતાની બીજી ઘણીએક ફરજો શમજી શકી ન
થી તેમજ એ ફરજોથીબી તેઓ નાવાકેફ રહીછે પણ તેવી
નાવાકેફી દુર કરવાનો અને તેઓની ભુલ બાળવાનો હવે
વખત શમો આવેલોછે—વાશતે હમો શરવે બચાઓની માતા
ઓને શાફ કહીછીએચ જે બચાઓની કેળવણીનો મુખીઅ
આધાર બાપ ઉપર નહી પણ માએ ઉપરછે માઅની ચાલ ચલ
ગત અને ગુણ મુજબ બચાની ચાલ ચલગત તથા ગુણો ઘણુ ક
રી બનેછે અને વળી બચાશમધી બાપની મુખીઅ ફરજ એ
છેજે ધનવો રોજગાર કરીને બચાના ખોરાક પોશાક અને કે
લવણીનો ખરચ પુરો પાડવો, અને માએની મુખીઅ ફરજ
એવીછેજે મેહનત લઈને બચાને લાએકનુ ખાનુ તથા પોશાક
અને શારી કેલવણી આપતી કરવી કાએકે મરદ જેનો ઘણો
ખરો વખત પોતાના ધનધા રોજગારમા રોકાએલો હોએ,
જેહનુ ધેઆન દુનીઆની જંજાલમા રાત અને દીન ગુથાએ
લુ હોએ, જેહના દીલમા તહરેવાર ફીકર ચીંતા ભમતી હોએ,
જેહની શઘલી કલપના કમાઈ કરવામા ગુતી ગએલી હોએ
અને જે પોતાના બચાઓને દાહડાનો થોહોડ વખત જો
તો હોએ તે મરદ તે બચાઓને કેલવણી આપી તેઓના મ
ગજને શારે મારગે લગાડવાને પુરતોલાએક હોએ નહી તથા શ
ક્તીવાન થાએ નહી પણ તેની નેક હેલાએતવાલી ભાગી
અણ જે પોતાના મરદના શરખી જંજાલ અને ફીકર તથા
વેદનાથી દુર હોએચ, જેહને પુશકલ ફુરશદ મળેચ, જેહનુ
ચીત ચીંતાથી છુટુ હોએચ, જે પોતાના બચાઓની આગલ
ઘણો ખરો વખત હોવાના શબબથી તેઓના કામ તથા શવભા
વ તથા હવશ તથા ચાલ ચલગત જોઈ શકેચ અને વાત ચી
ત શાભલી શકેચ તથા મનની લઘણ પીછાની શકેચ, તે ઉ
પરથી તે બાનુ પોતાના બાલકોની માઠી ચાલનો અટકાવ
કરી શારો શોખામણ દઈ તેઓની શક્તીને લાએકની કેલવ
ણી આપતી કરવાનો ઈલાજ વધારે શારી પઠે કરી શકેચ

એ વાતની શચાઈ શેઆણી ઓરતો પોતાની મેહેજ શમજી
લેછે માટે પોતાના બાલકોની કેલવણી વીશે તેઓ પોતાના
ભરથારોપર કશોબી આધાર રાખતી નથી પણ પોતાની જાત
તે તે શઘળુ કરવાને કોશેશ કરેછે નેપોલીઆન બોનાપારટ
શરખા દુનીઆના શઉથી નામીચા પેહલવાન તથા શરવે
થી મોહોટા શેનશાહ અને ઘણા કાબેલ રાજ રેઆરી આદમી
નો બાપ જાહરે પોતાના બચાઓને શીખામણ દેવાની આ
ડે આવતો અથવા તેઓને કેલવણી આપવાની બાબદમા
કોઈબી પરકારે વચે પડતો તાહરે તેહની બાએડી તેહને શાફ
કેહતી હતીકે " પેઆરા તમો બચાઓને પોતાને મારગે રેહ
વા દેવો તેઓની ઉપર ખબરદારી રાખવાનુ કામ તમારૂ ન
હી પણ મારૂછે " એ પરમાણે એ શેઆણી ઓરત મો
લની હતી તે બોનેપાર્ટ વાજબી હતુ અને તેનો ભરથાર જે
એક શાધારણ બારીસ્ટર હતો તે પોતાના એ બાલકને એક વરશ
ની વએનો નાખીને મરી ગએલો તાહરે ઘણી થે બીજ પુત્ર
મેલી ગએલો હતો પણ તેની નેક અકલ બાએડીએ તેને જેવી

ખબરદારીથી કેલવેઓકે જાહરે તે છોકરો શેહનશાહ
થાએઓ તાહરે પોતાની માએથી મલેલી કેલવની અ
ને શારા ગુણોના શદા વખાણ કરી કેહેતો હતો કે બાલપણ
મા. માહરી મેહરબાન માએથી મલેલી ઓતમ કેલવણીએ
મહને ઘણો ફાએદો કરઓછે. ખરેખર માએની નાહાન
પણમા બરદાશ બચાંના હકમાં હેવીતો ફાએદેમંદછે કે
એક કાબેલ આદમીના કેહવા મુજબ મેહરબાન અ
ને નેકીવાલી માતાએ પોતાના બચાં ઉપર નાધપણમાં
લીધેલી ખબરદારી તે બચાના હકમા શઉથી કીમતી બખશેશ
છે અને દુનીઆના દરમેઆનમાં એકબી હેવો આદમી ન
થી કે નાધપણમા પોતાંની માએના બરદાશ ભરેલા ઉપરીપ
ણા તથા કેલવણી વીનાં નોહોટપણમા કોઇબી બુજરગીએ પે
હચેઓ હોએ. વાશતેરે ઓ માતાઓ તમો એકીનથી જાણો
કે તમારા બચાઓને કેલવણી આપવાની ખબરદારી કરવાની
ફરજ તમારીછે અને તમારીથી એ કામ જેવું શારૂં થશે તેવું
તમારા ભરથારોથી કદી થવાનુ નથી અને એ કામ વીશે ત
મો પોતાંની ફરજ જેટલે દરજ્જે અદા કરશો તેટલે દરજ્જે
તમારા ફરજંદો પછવાડેથી નામીચાં અને શુખીઆરાં થશે.
તમો શત કરીને માનો કે તમો બચાઓને શારી કેલવણી
આપવાને અને શારા ગુણો શીખવવાને જેટલી મેહનત
નાહાનપણમાં લેશો તેટલો શારો ફેજ તેઓથી તમો તથા ત
મારા કબીલાના લોકો મેલવશે અને દુનીઆમાં તમારી તેટ
લી ઇઆદગારી રહી જશે.

એ પરમાંણે માતાઓની પોતાના બચાંઓ શંબધી કે
ટલીએક ફરજો ઉપર બતાવવામા આવીચ તે શીવાએ બી
જી ઘણીએક ફરજોનુ વરણન કરવાનુ રહીઉચ પણ લબાંન થ
વાને લીધે તે કામ હવે પછીનાં એક આકપર મુલતવી
રાખીએચ અને માએની તરફ બચાઓએ જે ફરજો અદા
કરવી જોઇએ તે વીશે અતરે ટુક બીના જણાવીએચ

હરેક વીચારમદ આદમીને તુરત શમજ પડવી જોઇ
એચ કે માતાએ પોતાના બચાં પર જે મેહરબાની અને
પેઆર કરેઓ હોએ તેનો પુરતો બદલો કોઇ બાલક કધી
બી આપી શકે નહી. એ મેહરબાની અને પેઆરનો
આપણે જેમ જેમ વીચાર કરીએચ તેમ તેમ તેની અપાર
ખુબી આપણા મગજપર વધારે અશર કરેછે અને અતે હે
પુ દેખાએચ જે તે બાબદ જેટલી મનથી વીચારી અને દી
લથી લાગી શકાએચ તેહને એકનાધલે હીશેબી બોલમા લ
ખી શકાતી નથી અને તે વીશેનુ પુરતુ વરણન કરવાની
શઘલી કોશેશ ફોકટછે મગર બચાઓની પોતાની માએ ત
રફ કેહેવી ફરજોછે તે વીશે તેઓને હુશીઆર કરતાં તે માએ
ની ખુબીની થોડીબી ઇઆદ આપવી જોઇએચ

આપણને ખબરછેજે એક ઓરત માએની હાલતમાં
આવતાં ગેએઆ એક ભારી શેતમ ખમેચ. એક કુમલી
વએની અને નાજુક દેહની ઓરત જે પોતાના મેહરબાન
મા બાપના અને માએઆલુ ભરથારના આશરા હેઠલ શ
ઘલી પાતીએ શુખ આરામથી કાલ કાહડતી હોએ, જે પો
તાના નાજુક શરીરને આરામ અને આશુદગીથી લાડ લડા
વતી હોએ, તેના બદન પર બાલકનો બોજો તહરેવાર શખ
તી શાથે પડે જેથી તેહને તહરેવાર માદગીનો ભોગ થવુ પ
ડે, બદ અજમીએત થાએ, ખાણુ પીણુ ગમે નહી, ચેન આરા
મ શઘલો દુર થઇ જાએ, ચાલ હાલ કરવી મુશકેલ થાઇ પડે,
શઘલી નેઆમત અકારી થાએ અને જે જીવ શદા મોજ
મજાહ અને ખુશાલી શાથે કાલ કાહડતો હોએ તે ઘણાએક
મહીના શુધી બેમારી અને બેચેનમાં પડે, એ કાઇ થોડો
આજાબ અશતરી પથ ઉપર નથી. એ શઘલુ પોતાના બા
લકને માટે તે કરેછે. વલી તે પથની શખતી અને માએઆ
નો અંત કાંઇ એટલામાજ આવતો નથી. હમેલની હાલતમાં
અંત શુધી મોહોટું દુખ શોશીઆ બાદ બચાંને માટે જે શખતી
માતાઓને ખેંચવી પડેછે તે માટે માતાઓને વધારે શાબા
શી ઘટેછે. જે જુવાન ઓરતને આપણે હમેલની શખતીમ
ઉપર જોઇ તેહને વીશે આગલ વધારે બેઆલ કરીએચતો
હેવુ દીશેચકે જે બીચારી શદા આરામથી અને બેફીકરાઇથી
મીઠી ઉંઘ કાહાડતી હતી તે હવે બેચેન થાઇ મધ રાતના
ઉંઘમાથી ચમકીને ઉઠેછે અને દુખતે માથે અને બેચાતે
હોજે પોતાના નાધલાં લાડકીઆના માલણા આગલ ડોડેછે,
તેહના રડવાને પેઆરના શબદથી મુગુ રાખેછે, પોતે નાત
વાન થવાની કશી પરવા ન રાખતે પોતાના શરીરનુ કીમ
તી લોહી મીઠા દુધના આકારમાં તેહને પાએછે, માદગી
ના વખતમાં પોતાના જાનની કશી પાશતી ન કરતે તેના બીછા
ના પાશે, રાત અને દાહાડો ચોકી કરેછે, જે ભવાં પર ફીકરની
કોઇ નીશાન આગલ દેખાએલી નહી તે ભવા ચીતા ભરેલી રી
તે ઉનચા કરી નાજુક આંખોમાથી આશુ વરશાવી દુનીઆના
શાહેબની જનાબમાં તે બાલકની શલામતી માગેછે, "દીશ
નો શઘલો વખત પછાડી આરી રાતના ફીકરમદ રેહેછે, બચા

ની જુનવી કાએલીએતમા પોતાનુ પાહડ શરખુ દુખ વીશરીં જાએછે, પોતે ભુખી રહી તેહને ખવાડેછે, પોતે જાગી તેહને શુવાડેછે, પોતે ઉભી રહી તેહને રમાડેછે, પોતે આશપાશ ધકેલા ખાઈ તેહને ગમત કરાવેછે, શઘલા પઈશા ટકા તેને મારે ખુવાર કરવાને તઈઆર થાએછે, જેહની શાથે વાત કરવાને રાજી નહી તેહની બાજે વખત મોહટી ખુશામત કરેછે, ટુકામા કહીજીએય કે જે આગલ કધી ખમેલુ નહી તે ખમેછે અને પોતાના જીવપર હરેક શખતી ખેંચી પોતાના બાલકને શુખીઆરૂ અને આશુદગી ભરેલુ કરવાની વેતરણ કરેછે. એ પરમાણે માતા બચાને મારેનો પેઆર પોતાના મોતની છેલલી ઘડી શુધી ચાલુ રાખેછે, બચાને સુખ તે પોતાને શુખ અને બચાને દુખ તે પોતાને દુખ હેવુ શમજેછે. એ શઘલુ તેઓ શદા બેગરજ પણે કરેછે, એ શઘલુ વગર હાશાપે શોશેછે રે! બાલકો તમો જોવોકે તમારી માતાઓએ એ પરમાણે તમારે મારે કેટલુ બધુ શોશીઉ ય અને શોશેય ! અને કહોકે એવા તમારી માઓના પેઆરનો બદનો તમો કેમ આપી શકશો ! એ ઉપકારનો પુરેતો બદલોતો તમો કધી આપનારજ નથી, પણ તમારી માએની બેહદ મેહરબાની તથા પેઆરનો બદલો કોઈબી રીતે વાલવાની વફાદારી કરવા તમો માગતા હોવો, જો તમારી મેહરબાની તરફ તમારી ફરજ અદા કરી બેહુ જાહનમા શુખી અને શુરૂખરૂ મોહડાના રેહેવા માહતા હોવો, તો તેમ કરવાને એટલોજ ઇલાજછે કે તમારી માતાઓના શઘલા વાજબી હુકુમને માન આપો અને તમારીથી બની આવતુ શઘલુ શુખ તેઓને આપો. તેઓના જે હુકુમો તમારી ખુદા તથા આદમી જાતની ફરજ શબધી આડે આવતા હોએ નહી તે શઘલા બજાવો તેઓની આગલ કોઇ ખોટી અથવા દગાઇ ભરેલી વાત કરો નો, તેઓની શાથે કોઈ ગેર શલુકાઇ ભરેલી વાત ચલાવોનો, જે હાથ એક વખત અશકત અને દુબલા હતા અને જેમને તેઓએ પોતાના બદનના રશથી કવતમદ અને મોહટા કરેઆય તે હાથ તેઓના હવે દુબલા થએલા શરીરપર ઉચકતા નો, જે જુબાનને તેઓએ બોલવાની શકતી આપીય તે તેઓને કડવા શબ્દ કેહવામા વાપરતાનો, જે ડોલાને તેઓએ મોહબતથી ઝલકતા રાખેઆય તેહોકરી તેઓને શુશાના ચીનહ બતાવશોનો, અને જે કાઇ તહરેવાર શકતી તેઓએ તમોને આપીછે તેમાની કોઈબી તેઓનુ દીલ આજુરદા થાએ તેવી રીતે વાપરતાનો. તેઓને કોઇબી અપમાન કરતાનો પણ તમારી ઉપર જે જવેદાની શુધીનો ઉપકાર થઓછે તે ઇઆદ રાખીને હેવુ કરજો કે તેથી તમો બેવફા નહી કેહેવાવો, તેઓને જે જોઇએ તે તમારી શકતી મુજબ પોહચતુ કરો, તેઓએ તમારે વાશતે શુ કરીઉંય તે શઘારીને તમારીથી બની આવે તેટલે દરજે તમોબી તે મીશાલે કરો, તમારા બાલપણમા તેઓએ તમારી જેવી કદર ખાધીય તેવીજ તેઓના બુઢાપામા તમો તેઓની કદર ખાવો, તમોને શુખ આપવાને તેઓએ પોતાના જીવ શાથે જેવી શખતી ખેંચીય તેવી શખતી તેઓની જીનદગીના છેલલા દાહડા આરામથી કાહડવા દેવાને તમો ખેચો જેવી બેગરજ પણે તેઓએ તમારી બરદાશત લીધીય તેવીજ વફાદારી ભરેલી મરજીથી તમો તેઓની બરદાશ લેવો, તેઓના બાકીના દીવશમા તેઓને કોઇબી પાતીએ આરજુમદ નો રાખો, તેઓના ઘટતા ફરમાનને તથા વાજબી મરજીને તમારી મરજી કરતા ઉપર ધરો એ પરમાણે કરવાની હરેક લાએકીવાવા બાલકની ફરજછે, અને એ ફરજ જો અદા નહી કીધીતો તે બાલક ગમે એવી હાલતમા હોએ તોબી આએ દુનીઆમા તેહેનુ જીવતર હીનપશતી ભરેલુ કેહવાશે અને બીજી દુનીઆમા તેઓને ગુનાહની નોહોટી તાજશ ખેચવી પડશે.

લાએકીવાલી ઓરત.

વીકટોરીઆ રાંણી.

જે બાએગવત રાણી આપણી ઉપર હકુમત કરેછે તે તખ્ત ઉપર બેઠા પછી તેહની શેહનસાતમા જે કાઈ રાજદોઆરી બીનાઓ બનીછે તથા શુધરાઇ થઇછે તેનુ વરણન કરવાની આએ જગોએ ધારણા રાખવામા આવી નથી, કારણ કે તેમ કરતા લબાણ ઘણુ થાએ અને વલી તેવી બીના નવા વાચનારાઓને એકાએક પશદ આવે નહી મારે તે બીના લખવાનો ઘટતો વખત આવે તેટલા એ નામદાર વીકટોરીઆનો એક ઓરત તરીકેનો ટુખતેશાર હેવાલ અતરે પરગટ કરીઓછે. એ રાણી તારીખ ૨૪ મી મે એ ૧૮૧૯ ને દીને પેદા થઇ હતી તેનો બાપ કેનટનો ડીઉક ઈગલંડના નામીચા રાજા તરીજા જારજનો ચોથો છોકરો, હતો ' એ શાહજાદીનો કાકો ચોથો વીલીઅમ પાદશાહ મરણ પામવા પછી એટલે ૨૦ મી જુન ૧૮૩૭ ને દીને એ

વીક્ટોરીઆરાણી

વીકટોરીઆ બરીટીશ શેહનશાતની રાણી થઈ તે વખતે તેહની ૧૮ વરશની ઉમર હતી અને તે પછી એક વરશે એટલે તારીખ ૨૮ મી જુન ૧૮૩૮ ને દીને તેને તાજ પેરાવવાની કીરીઆ થઈ તેની થોડા મહીના અગાઉ એટલે તારીખ ૨૮ મી ફેબરવારી ૧૮૩૮ ને દીને તે પોતાના શગા શ્રી જરમનીના શેકશકોબરગ તથા ગોથા વાલા શાહજાદા આલબરટ શાથે પરણી હતી. એ નામદારને પેટે ૨) રાજપુતરો તથા ૪) રાજપુતરીઓ જનમીછે.

શધલી બીનાનો વીચાર કરતા હેવુ લાગેછે કે વીકટોરીઆ રાણી જેટલા મુલકો ઉપર રાજ કરેછે તેટલા મુલકપર તેહની આગમચના ઈંગલડના કોઈ પાદશાહ અથવા રાણીએ હકુમત કરી હતી નહી તથા તેના રાજનુ બલ જેટલુ મોહોટુછે તે કરતાં કોઈ બીજાં રાજનુ બલ વધારે નથી અને બરીટીશ પરજા હવડા જેવી આબાદાની ભરેલી હાલતમાછે તેવી આગલા કોઈ વખતમા હતી નહી. એ શધલી બીના અલબતા વીકટોરીઆના નામને મોહટી કીરતી આપેછે, પણ એ બીનાંઓ કરતાને વધારે કીરતી તે નામદારને પોતાના જાતી ગુણોથી મલેછે. એ નામદાર જેહેવી કાબેલ તેવી શલુકમંદ અને જેવી દરજા વાલી તેવીજ લાએકી ભરેલીછે. એ શાહજાદીની ઉમર બાએંગે આઠ મહીનાની થઈ તેટલાં તેનો બાપ મરણ પામો પણ તેહની માએ જેમ તેહને ઉપારવા તેમજ શારી કેલવની આપવાને પોતાથી બની આવતી શધલી ખબરદારી રાખી હતી. ઓરતના શરીરને લાએકની મેહનત કરવા અને મગજને જલકાટ આપનારૂ ગનાન મેલવવા તથા મનને ખુબી મોહચાડનારી નીતી શીખવાની બાબદમા પોતાંની મેહરબાન માએની બરદાશતમે એ શાહજાદી કશી કશુર રાખતી હતી નહી અને બાલપણમા અખતીઆર કરેલા રૂડા મારગ પર મોહટપણમા કાએમ રહેઆથી એ નામદારે રાણી તરીકે જેમ મોહટી કીરતી મેલવીછે તેમજ બાએડી તરીકે મોહોટુ માન અને માતા તરીકે શાબાશી તથા મીતર તરીકે શરવે જાણીતાઓનો પેઆર મેલવીઓછે • નાધપણથીજ પોતાના શરીરને શારી કશરત આપવાની તેને ટેવ પુડેલીછે અને રાણી થવાની આગમચ મોહરા જેશ આને ગરમ કપડાં પેહરી શધલી રૂતુમો મોહટે પરોઢીએ મેદાનમા તે કેહેવી ચેતાબીથી ફરતી હતી તે ઘણા એક ઘરડાઓ હજુર ઈઆદ કરેછે હરેક કામ શારૂ જે વખત ઠેડવેયો હોએ તેજ વખતે મુકરર કરેલી જગોએ હાજર થવું એવી તેહની ચાલ પડીચ, અને જો કોઈ વખતબી મોડુ થાએતો તે માટે મોહોટી દલગીરી જણાવવા વગર રેહતી નથી. પોતાની કોઈ શહી અથવા મીતરને કશો અનઘટતો લાડ લડાવતી નથી તેમજ શરવે કોઈની લાએકીનો ઘટતો બદલો અપાવવાને ચુકતી નથી પોતાની ચાકરીમાનાં કોઈ આદમીએ જો પોતાનો ઓધો બજાવતા પોતાના જાન અથવા શુખને જોખમમાં નાખેઉં હોએતો તેની કદર તુરત શમજીને તેવા વફાદાર ચાકર ઉપર ઘટતી બખશીશ કરવાને કદી ચુકતી નથી; પછી તે ચાકર ગમે હેવી હલકી પદવીનો હોએ તથા રાણીને પોતાને તે ગમે એવો અજાણો હોએ. વીદીઆ હુનરનો વધારો કરનારા ધણીઓને પોતાની જાતે બની આવતો આશરો આપવા શાથે હરેક લાચાર અને દુખમા પડેલા આદમી તરફ શખાવતનો હાથ લાંબો કરવાને એ નામદારે શદા ખુશી બતાવેછે. શાચુ બોલવું, ઈમાનથી ચાલવુ, શરવે કોઈનો હક અદા કરવો તથા પોતાની શપજ મુજબ ખરચ કરવો, એમ તે શદા પોતાની ફરજ શમજેછે. નાધપનથીજ પારલામેનટે તેહના ખરચ શારૂ તેહને લવાજમો કરી આપેઓ હતો અને ઘણા લોકો ધારતા હતા કે તેહની ઉમર પરમાણે તેહને અનીઘણા પઈશા મલતા હતા, પણ તે શધલા એશ આરામમા ઉડાવવાને બદલે તેમાથી પોતાના દરજાને લાએકનો ઘટતો ખરચ કરકશારથી કરવા બાદ બાકીનાં નાણા પોતાની માએ તથા બાપનુ વારાફરતી કરજ આપવામા વાપરીઆ હતા, તેથી એ નામદારની શારી દેઆનતદારીની શરવે કોઈને પેહેલાંથીજ શાબેતી મલી હતી, કે જે પછવાડેથી વધારે મજબુત થાઈછે. કેમકે આપણી રાણીએ આજ સુધી કોઈનુ એક દોકડાનુ કરજ કરીઉ હોએ હેવુ લાગતુ નથી અને તેની આગલના રાજાઓને મલતા લવાજમા ઉપરાત વધારે ખરચ કરી દેવાદાર તરીકે તે રાજાઓએ જેમ ભારી ધીકાર પોતાના ઉપર ખેચી લીધો હતો તથા પોતાની રઈએતને ખરચના બોજામા નાખી હતી તેમ આપણી લાએકીવાલી રાણીએ કશુ કરીઉ નથી, અને પોતાની ઉમરમાં વધારો તથા પોતાનાં કબીલામા ઘણો ઉમેરો થવા છતા પોતાને મલતા લવાજમાં મુજબ ખરચ અને શખાવત કરીને પોતાની આબરૂનો તથા પોતા તરફ રઈએતના પેઆરનો વધારો કરેઓછે એટલુજ નહી, પણ પોતાની પાશે તુરત પઈશા હોએ નહી અને કોઈ ચીજપર

તેહનુ મન થાએતો તેની કીમત પછવાડેથી અપાએઆ કર
ર્સ હેવુ ધારી તેવી વશતુ ઉધાર લેવાની તેહને ટેવ નથી.
એ મીશાલે ઉધાર નહી કરવાની ચાલ તેણે નાધપણથીજ
ધારીછે વરી ભરથારની બાએડી તરીકે એ નાંમદારની ખુ
બીના આપણ જેટલા વખાણ કરીએ તેટલાં થોડાછે.
પોતાનો દરજજો જોકે અતી ઘણો મોહોટોછે અને પોતાનુ
કુલ પરીનશ આલબરટના કરતાં ઘણુ વધારે નામીચુછે તોબી
તે શાહાજાદાને વીકટોરીઆ રાણી પોતની ચાલથી જેટલુ
શુખ આપેછે, તે કરતા જેઆરે કોઇબી બાએડી પોતાના
ભરથારને આપતી હશે નહી. બાએડી તરીકે શાલુકાઈ ત
થા વફાદારી તથા મોહબત વીશે દુનીઆની કેટલીએક બી
જી રાણીઓ એ વીકટોરીઆની નકલ કરેતો તેઓના મા
ન તથા લાભમા હુમેરો થઆ વીના રેહ નહી. વીકટોરી
આ રાણી તખત ઉપર બેઠા પછી ઈગરેજી રાજમા જે તહરે
વાર ફેરફાર થઆછે તેમા આએ એક ઘણો ખુશાલી ઉપજાવ
વા જોગછે કે એ રાજના શઉથી કટા દુશમનો પણ એ રા
જનુ તાજ ધરાવનારની નીતી વીશે કચો આડો શકુન કાહડ
વાને કારણ મેલવી શકતા નથી. એ ખુબીની શાબાશી એ
રાણીને પોતાંને ઘટેછે કેમકે તેહની આગલના રાજા રાણીઓ
ની ચાલ મલગતથી એ નામદારને કોઇ રૂડો દાખલો મલી
આવેઓ હોએ હેવુ નથી.

એ શાહજાદીને માતા તરીકે જોઇએતો તેહના કામથી
આપણને હરખ ઉપજીઆ વીના રેહતો નથી. તેહના બચાં
ઓ ઉમરે પોહોતેથી કેહેવા દરજાને લાએકના થશે તે વીશે
નો વીચાર રાખીને તેઓને શારી કેલવણી આપવાને કાં
ઈ કશુર એ નામદાર કરતી નથી. તેહનો શદા હેવોજ વી
ચારછે જે બરીટીશ શેનશાહતમાં હાકમી કરનારાં કુટુબેરા
જદોઆરી મામલા શબંધી માહીતગારી મેલવવી જોઇએ એટલું
જ નહી, પણ બીજા શંનશારી આદમીની બુધીને ભલકાટ અ
ને દીલને માન મલે હેવી વીદીઆ અને એલમ શઘલા શા
હજાદાઓ તથા શાહજાદીઓએ પરાપત કરવો ઘટારતછે. એ
નામદારે હેવા વાજબી વીચાર પર અમલ કરીને પોતાનાબ
ચાઓને કાબેલ અને લાએકી વાલા આદમીઓના હાથ હે
ઠલ શરવે પરકારની શારી કેલવણી આપવાની શદા ખબર
દારી રાખીછે અને તે બચાઓ પોતાંની માતાને લાએકના
કેહેવાએ એટલા માટે તે નામદાર જે કાઇ શુધરાઈનો વધારો ક
રનારા અને ગરીબ લોકોનો લાભ વધારનારા કામો જેવાને
જાએછે તાંહાં ઘણીખરી વેલા પોતાંના બાલકોને પણ લઇ
જાએછે અને શું જાહેર મીજલશોમાં કે શુ ખાનગી મકાનો
પર પોતાના કામથી તે બાલકોને પરોપકારી પણુ અને ઉ
દારતા શીખવેછે; તથા મોહોટા લોકો વીદીઆ હુનર અને
શઘલી પરકારની શુધરાઈનો ફેલાવો અને પોતાના કરતાં ઉ
તરતી પદવીવાલા અને ઓછી શંમપત ધરાવનારાં આદમી
ઓના કલાંણમાં વધારો કરનારાં કામોને આશરો આપવાનેકો
શેશ કીધાથી જેટલું માન મેલવેછે, તેટલુ પોતાના મકાનો પર
બેશી આલશમાં અને અનજાણપણાંમા દાહડા કાહડવાથી ત
થા પોતાનાં ઘેર તથા દોલતની ખાલી વડાઈ ભરેલી વાતો કરવા
થીતેઓ મેલવી શકતા નથી, હેવી અશર તે બાલકોના મગજ
ઉપર કરવાને તે નામદાર હર વખત કોશેશ કરેછે. અને તે
હેની તેવી કોશેશના ફલ અંતે શારાં નીપજે હેવી નીશાન
શરવે કોઇએ જોઇછે. તેહેનો વડો પુતર શ્રીવેલશનો શાહજા
દો જે બરીટીશ તાજનો વારેશછે તે હેવો કાબેલ તથા લાએ
કી વાલો બનતો જાએચ કે તેથી બરીટીશ પરજાનુ ભલું ઇ
છનાર હરેક આદમીને મોહોટો આનદ ઉપજેછે.

એ પરમાણે આપણી ઉપર રાજ કરનાર શાહજાદીનો એક
ઓરત તરીકેનો શુખનેશાર હેવાલ ઉપર પરગટ કરેઓછે અને
જે કોઇ ઓરત ખરી લાએકીતથા માન મેલવવા ચાહતી હો
એ તેણે પોતાના પંથની એ શરદારનો દાખલો પકડવાથી ફાએ
દો થશે. હરેક ઓરત ખુદરતના કામો તથા દુનીઆના કારભા
ર વીશે શારૂં ગનાંન મેલવવાથી તથા પોતાના ભરથારને શુખ
અને માન આપવા અને પોતાંના બચાંઓને શારી કેલવણી
આપવાની કોશેશ તથા મેહનત કરવાથી, તથા પોતાના બેશ ક
બીલાના લોકોને આશરો અને પોતાના ઓલખીતાઓને ઘ
ટતી મદદ આપવાની તથા આદમી જાતનુ ભલુ કરવાની શુ
ચના ધરાથી, આલશને તજી શારાં કામો માટે મેહનત લેવાથી
જેવી આબરૂવાલી તથા ઉનચા દરજાની ગણાએછે, તેને
આશે હીશે પણ પઈશાની મોટી ગરૂરી અથવા ખુબ સુરતી
ની અનઘટતી અભીમાની અને કુલની નકામી વડાઇ કર
વાથી ગણાતી નથી. આપણી માએઆલુ રાણી જે હરેક
કુટુબના લોક કરતા વધારે ઉનચી શુનીઆદની અને વધારે
માતબરછે તે એ મીશાલે શમજીને તથા ને શમજ મુજબ અ
મલ કરેછે તો તેની હકુમતમાંની બીજી શઘલી ઓરતો તેજ
કાંએ નહી કરે, તથા પોતે શારી કેલવણી લઇ પોતાંના બચા
ઓને તેવી કેલવની કાએ આપે નહી, તથા શઘલાં શારા

કામોમાં પોતાથી બની આવતી મદદ કાંએ કરે નહી ? શરવે કોઇએ ઇઆદ રાખવું કે આલશ તથા અનજાંણપણુ અને ખોટી વડાઇ જે શેઆણી શાહજાદીઓ ના પશદ કરેછે, તેનો ભોગ જે કોઇ બીજી ઓરતો થશેતો તેનુ આકિબતફુકસું શારૂ થવાનુ નથી. જેમ જેમ જમાનો આગલ ચાલેચ તેમ તેમ હરેક આદમીનુ માન તેહેનાં કામ મુજબ વધેછે અને શું ઓરત કે શું મરદ જે કોઇ જે પરમાંણે વીદીઆ અને અકલ વધારે હાશલ કરેછે તથા નીતીના મારગ પર ચાલવાને વધારે પશંદ કરેછે તથા આદમી જાતનુ ભલુ કરવાપર વધારે મેહનત લેછે તે વધારે લાએકી વાલું અને ઉનચા દરજાનું ગણાએછે પછી તેહેની હાલત ગમે હેવી ગરીબ હોએ અને તેહની દુનીઆહી ગમે હેવી હલકી હોએ. એટલા માટે જે કોઇ નેકબખત ઓરત પોતાનાં નામને શારૂ કેહવાડવા માંગતી હોએ તથા પોતાના કબીલાની આબરૂમાં વધારો કરાવવા ઇછતી હોએ તેણે પોતાને માથે હાકમી કરનારી લાએકીવાલી શાહજાદીના કામ તથા ચાલ ચલગતની નકલ જેમ બને તેમ ઉતાવલેથી કરવી

માહારા દોશતદારની બાએડી.

કોઇ કુટુંબ ઉપર જેઆરે કાંઇ આફત આવી પડેચ તે વખતે મરદ કરતાં વધારે હીમતથી ઓરત તે દુખ ખમી શકેચ તેહેના મેં ઘણાએક દાખલા જોએલાછે. જે કજાએ હેલાઇના બનાવોથી મરદ નાશીપાએશ, નાહીમત અને ગાફલ થાઇ જાએચ તેહેવાજ બનાવથી ઘણી વખતે ઓરતોમા એટલીતો ચતરાઇ અને હીમત આવેચ કે જેથી તેઓને પીછાનનારાં લોકોની અકલ હેરાન રેહેચ. ઘણી ઓરતો જેઓએ અમન ચમનમા પોતાનો વખત ગુજારીઓચ, જેઓનું નરમ દીલ અને જરાકબી દલગીરી શોશાઇ નહી શકાએ હેવો શવભાવ શરવે દોશત આશનાવોને જાણીતો હતો, તેહેવી ઓરતોમાં શકટ વખતે હેવીતો હીમત, ડાપણ અને બાહુરી દેખાઇ આવીચ કે જેથી તેઓના કુટંબોને મોહોટો દલાશો મલેઓમ એટલુજ નહી, પણ તેહેવી ઓરતોની હીમતથી તે આફતનો એલાજ થાએઓમ અને તે શાથે તે કુટંબની આગલી ખુશી અને આબાદાની પાછી તાજી થઇચ.

* હેવો એક દાખલો આજ કેટલાંએક વરશની વાત ઉપર આપણાં મુંબઇ શેહેર મધે બનીઓ હતો તે હું મોહોટી ખુશી શાથે અતરે લખી જાણુઉંચ. એ બીના લખતી વેલા એ તેમા જે શખશોની બાબતની વાત આવેલીછે તેઓનાં નામમાં તથા બીજી જુજ વીગતમાં અગતને શર મેં કેટલોએક ફેરફાર કીધેલોછે, કે તે કુટંબ શરવે કોઇની પીછાનમાં તરત આવી શકે નહી, કાંએકે આએ બાબત જે મેં લખીછે તે કોઇની આગલી હાલત જાહેર કરવા લખી નથી, પણ તેથી માતરે એક ખુબી ભરેલો દાખલો પરગટ કરવાને શારૂ મેં વીચાર રાખીઓછે. રતનજી શાહ માહારો એક પુરાણો દોશતદાર થાએચ, તેહેનો બાપ શુરતથી અતરે આવેઓ હતો, અને આડત તથા વેપારનો મોહોટો ધંધો કરતો હતો. મુંબઇમા દશ બાર વરશ સુધી વેપાર ચલાવી તથા મોહોટી આબરૂ અને દોલત મેલવીને રતનજી શાહનો બાપ ગુજરી ગીઓ, તે વખતે રતનજી શાહ આશરે ૩૦ વરશની ઉમરનો હતો અને પોતાના બાપનો એક પુરોજ દીકરો હતો તેથી તેહેની શંગલી દોલત તથા કારભારનો તે વારેશ થએો.

રતનજી શાહ લાડમાં ઉછરેઓ હતો તોપણ તેહેનામા શેઆનપણ અને ચંચલાઇ શારી પઠે હતી અને એલમબી માફકશર પઢેલો હતો, તેથી શરવે કોઇ ધારતા હતા કે રતનજી શાહ પોતાના બાપનો વગ શારી પઠે રાખશે, અને બાપ ગુજરીઆ પછી થોડાએક વરશ શુધી તેણે લોકોને જાણીતો પોતાનો કારોબાર પણ શારી પઠે ચલાવીઓ હતો. પણ લોકો ધારતા હતા તે પરમાંણે રતનજી શાહમાં વેપારની "કુનેહ" હતી નહી, તેહેના બાપના જેહેવી લાંબી નજર તેહેની પોહોંચતીતી નહી, તે પોતાના ધંધાની બરોબર ગણતરી રાખતોતો નહી, અને એક પાકો વેપારી હરેક કામ માથે લેતી વખતે નુકશાનની ધાશતી અને નફાની ઉમેદ કેટલીછે તે ઉપર જેમ વીચાર કરેચ અને નાણાંનું વીઆજ અને મેહેનતની કશર અને જોખમ જે રીતે શાહુચેતીથી ગણી કાહાડેચ અને પછી તે કામ માથે લીએચ તેમ રતનજી શાહનું કામ હતું નહી; તેણે પોતાના બાપના વખતનો શગલો દેશાવરોનો ધંધો ચાલુ રાખીઓ હતો, તેમા નફો ઇઆ નુકશાન તેહેને "નશીબ" ઉપર રાખીઉં હતું, તેથી હેવુ બનીઉં કે બાપ ગુજરીઆ પછી રતનજી શાહની દોલત વધી નહી, કેટલીએક વખત વીઆજનાં નુકશાન અને દુખટ ઉધરાણીથી તેહેને ધીમો ખારો પડતો ગીઓ, અને વલી કેવા શબેમાં તેણે પોતાની રોકડ પુંજીનો કેટલોએક ભાગ (ખરૂ

કહીએતો કાંઇએક મોહોટાઇને વાશતે) બાગ બગીચા અને
હુવેંીજ મીલકત ઉપર રોકી નાખીએો.

એ વાતને તરણ ચેઆર વરશ નહી થાએઆં એટલાં
મા રતનશાહના દેશાવર ખાતેના એક આડતીઆએ પોતાની
પુજી ઉપરાંત ધધો કરીને કાઇએક માલ જથાબંદ ખરીદ કીધો,
અને તે માલ મુંબઈ વેચવા મોકલવા ધારીઉં, અને તેહેના
નાણાંને કીજે આશરે તરણ લાખ રૂપીઆની રતનશાહ ઉ
પર હુંડી લખી, અને હેતુ જણાવીઉંકે હુંડીની મુદત પાકી
આની આગમજ રતનશાહ ઉપર તે માલ મોકલી દેશે, તે વે
ચીને હુડીના નાણાં પગાર કરવા. રતનશાહે બીચારાએ તે
શગલી હુડીઓ શીકારી આપી, પણ તેહેનો આડતીઓ એ
ટલોતો બોહોલા ધંધામાં ફશેલો હતો કે માલ રવાને કરીઆ
આગમજ તેહેની આટ નબલી પડી, તેથી રતનશાહના હાત
માં માલ આવીઓ નહી અને હુડીનાં નાણા ભરવાની તે
હેને ફરજ પડી, અને તેથી માહારા નેકબખત મીતરની ખ
રાબી થઈ.

રતનજી શાહનો હોશ શંગલો જતો રહેઓ, તેહેના
ચેહેરા ઉપર ગમગીનીએ મુકામ કીધુ, અને કેટલાએક દાહા
ડા શુધી તેણે એ વાત શઉ કોઈથી છુપાવી રાખી. તોપણ
નાણા ભરવાની મુદત જેમ નજદીક આવતી ગેઇ તેમ તે વ
ધારે શુકાતો ગીઓ, અને તેહેનાં ઘેરનાં માંણશોએ પણ તે
હેને ઘણી તરેહેથી પુછીઉં તોબી કાઇ ખોલાશો કીધો નહી.

હવે હેવી શકટના વખતમા એ માહારા દોશતને તે
હેની બાએડીની શમજ અને હીમત કેહેવી કામ લાગી તે
શાબલો. તે બાએડીનું નામ જરબાઈ કરીને હતું, અને શુરતના
એક ગરીબ પણ આબરૂવાલા ગરહશથની તે દીકરી થાતી
હતી. રતનજીશાહનો પેઆર પોતાની બાએડી ઉપર ઘ
ણો હતો અને બાએડીનો પેઆર તેહેની ઉપર તેથી જેઆ
દા હતો. તેઓને તાંહાં ઘણી ઉમેદેથી તરતજ એક છોકરાનુ
ફરજંદ થાઇઉ હતુ એ ઓરતે પોતાના ખાવંદનો ગમગી
ની ભરેલો ચેહેરો ઘણા દાહાડા સુધી તપાશીઓ હતો અને
કાંઇબી તેહેની ઉપર આવી પડીઉંચ હેતુ દીલમાં શમજતી હ
તી, અને ઘણીવાર કાલાવાલા કરીને તે બાબે ખોલાશો મા
ગીઓ હતો, પણ રતનજી શાહા કાઇ બોલીઓ નહી, અને
પોતાની વાત જાહેર કીધી નહી, તેથી તે બીચારી ઘણી નીરા
શ થાઇ હતી.

એક દાહાડે દાદાના શરેશતા પરમાણે હુ બપોરના મા
હારાં ઘેરમાં જમવા આવેલો હતો તેહેવામાં રતનજી શાહ
નો ચાકર માહારી પાશે આવીઓ અને કેહેવા લાગો કે
"જરબાઇ તમોને બોલાવેચ."

હું વીચારમાં પડીઓ અને ચાકરને પુછીઉં કે માહા
રૂં શું કામ પડીઉંચ, કોઇ દાહાડે નહી ને આજે તેરૂં શાંને
વાશતે મોકલીઉં હશે, પણ માણશને કાઇ ખબર હોએ તે
વું માલમ પડીઉં નહી.

મેં તરત જમી લીધું પછી માહારા દોશતને ઘેર ગી
ઓ અને તેહેની ઓરતનુ મોહોડું જોતાંજ માહારી ખાત
રી થાઇ કે કાઇબી આફત આવેલીછે

તેઆરપછી એ બાઈએ પોતાના ખાવંદના દલગીર
ચેહેરાની અને ઉદાશ દીલની વાત માહારી આગલ શઘલી
માંડીને કહી, અને બોલી કે "મે ઘણુંબી આજેજીથી પુ
છીઉં પણ મહને એક જવાબ મલીઓ નહી, તેથી તમોને
આટલી તજદી આપીચ કે એવણુની ઉપર કાઇબી જફા પ
ડીચ તે બાબે તમો એવણુના દોશતદાર છેઓ તે પુછો તો
તમારી મેહેરબાંનગી થશે." તેજ શાહાજના મેં રતનજીશા
હને મલવાનો ઠરાવ કીધો, અને તેહેને માહારી સાથે ફર
વા બોલાવીઓ, અને તેહેના ચેહેરાનો આકાર જોઇને તે
હેની બાએડીની વાત માહારા દીલમા ઉતરી.

થોડુંએક ફરી રહેઆ પછી એક નીરાતની જગો ઉપર
મેં ગાડી ઉભી રખાવી અને તેહેના દીલની ઉદાશીની મેં
વાત પુછી. તે પુછતાંને વાર બીચારો તરત આંખમા આં
શુ લાવીઓ અને આશપાશ નવરૂ જોઇને પોતાના આડ
તીઆથી નીપજેલી ઉપર બેઆન કીધેલી શગલી ખરાબીની
વાત માહારી આગલ કહી દીધી.

મેં પુછીઉં કે "તમે ઘેરમા એ વાત કાએ નહી કીધી?"

રતનજીશાહ બોલીઓ—"ઘેરમા વાત કહીને હુ શુ ક
રૂ—હું મુવેલો બરેલો છેઉ તાંહાં બીજાઓને શું કરવા બા
રૂ?"

મેં કહીઉ કે "તમો તમારા ઘેરમાં તથા તમારા ખ
રા દોશતો આગલ એવી વાત કરોતો તમોને દેલાશો મલ
શે અને તેહનો એલાજ ધશે".

પછી મેં પુછીઉં કે "તમારી પાશે કંપનીના બાંડ (શ
રકારી લોનનાં કાગજીઆં) હતા તે કાહા ગીઆ?"

જવાબ દીધો જે "તેતો નકું ઈશટેટ લીધુ તેઆરે
વેચી નાખીઆ."

એ પછી હનોએ ઘણોએક વખત શુધી વાત કીધી અને તેહને બીજે દીવશે માહારા દોશતને ઘેર જાઇને વ ધારે વીચાર કરવાનુ મેં કબુલ કીધુ. એ કબુલાત મુજબ શ હવારના હુ રતનજીશાહનાં ઘેરમા ગીઓ, તેણે માહારી લ લામણ મુજબ પોતાની બાએડી આગલ બધી વાત કીધી હ તી, અને તે ભલી ઓરતે કાંઇબી ધાશતી ખાધાને ઠેકાણે પોતાના મરદને ઘણોએક દીલાશો આપીઓ હતો એ પ છી હુ, રતનજીશાહ, અને જરબાઇ, તરણે જણા એક ઓર ડો બધ કરીને બેઠા, અને તાહા માહારા દોશતની રજાથી મેં તેહેના ચોપડા ઘણા બારીકીથી તપાશી જોએઆ માહા રા દોશતની મરજી હેવી હતી કે તેહેની પાશે ઘેર, વાડી, વ છઝ્ઝા અને હેવી જે મીલકત આશરે ૨ લાખ રૂપીઆની હતી તે ઉપર કોઇ નાણું કહડાવી આપે અને બીજા એક લાખ કોઈ ધીરનાર મલેતો તેહેની ઉપરની પાકતી હુડીએ, તે તરત પગાર કરે અને પોતાના વેપાર તથા ધીરધારમાં જે આશરે ૪ લાખ રૂપીઆ ગોવાએઆ હતા તે આવેઆથી તે પોતાનુ દેવુ પાછુ આપી શકશે. જેમ રતનજીશાહ આગ એ ઠેકાણે ભુલ કરતો હતો તેમ ઘણા વેપારીઓ ભુલ કરે છે અને પછી તેઓનો બચાવ થવો મુશકેલ પડેછે, એટલા માટે એ ધણીના તે વખતના વેહેવારની હાલતનો ટુક અડ શટો હુ નીચે પરગટ કરૂ મ

પુંજી.

૨૦૦૦૦૦) થાવર મીલકત
૪૦૦૦૦૦) વેપાર ખાતે તથા આશામીઓ ઉપર લેણી ઉઘરાણી

૩૬૦૦૦૦૦)

દેવું.

૩૦૦૦૦૦) આહ્ડતીઆની હુંડી
૨૦૦૦૦૦) પરચુરન આશામીઓને દેવા.

૫૦૦૦૦૦)

એ ધણીના વેપાર તથા ધીરધારનાં ઉપલા ૪) લાખની રકમ મધેથી આશરે ૩। લાખ ઉપજે આવે હેવા હતા, તે આથી તે ૩) લાખની હુંડીનુ દેવુ આપે બાકી અરધો લાખ રૂ પીઆ તથા થાવર મીલકત તેહેના હાતમા રેહે તેમ બીજી ત રફથી બજારનુ ૨) લાખનુ દેવુ રેહે તેહેના મોહોટા વીઆજ ના ભારામા મીલકતની ઉપજ ઉપજ અને અરધો લાખ રોકડ નાણુ પણ થોડા વરશમા ઘશડાઇ જાએ, તો અને પાચ શાત વરશમા માહારો દોશત ફકીરી હાલતમા આવી પડે. હેવુ શ મજીને મેં માહારા દોશતને તેહેની શ ધલી માલ મીલકત વે ચી તથા લેણું વસુલ કરીને તમામ દેવુ આપી દેવા અને જે ૨૫) હઆ ૫૦) હજાર રૂપીઆ વધે તે તરત બચાવવાની મજબુત ભલામણ કીધી.

રતનજીશાહ જે ગામમાં શાત લાખ રૂપીઆની આશા મી ગણાતો હતો તેહેને એકેદમ એ રીતે પોતાની મોહોટાઇ મુકી દેવા ગમીઉ નહી, તે માહારી શાથે ઘણી તકરાર કરવા લાગો મેં તેહેને શમજાવીઉ કે હાલમા તેહેના પોતાના હાતમા પોતાની પુંજીનો એક નાધલો ભાગ શભાલવાનો વખત છે, તે મ જો તે નહી કરશે અને પોતાની હાલત આલમના લોકો થી છુપાવશે તો મોહોટુ વીઆજ ભરતા અને અશલની મા ફકનો ખરચ રાખતા તેહેની પાશે એક દમડી ફાજલ રેહેશે નહી, કદાચ માગનારાઓને પણ રૂપીઆના બાર આના મ લશે, અને અંતે જે વાતને છુપાવા માગેમ્ તે છુપી રેહેવાની નથી.

જરબાઇએ માહારી તથા રતનજીશાહ વચેની તકરાર ઘણાજ ધેઆનથી શાભલી હતી, તેણે માહારો વીચાર પશદ કીધો, તરત તવગરીમાથી શાદી હાલતમા આવવાની તે હીમતવાન અશતરીએ કશી ફીકર કીધી નહી, અને તેહે ના ખાવદને શમજાવાતુ જેટલુ માહારામાં કઉવત હતું તે કરતાં વધારે કઉવત અને ચાલાકીથી તથા હીમત અને દે; લાશો આપીને રતનજીશાહા પાશે તેહેનો વેપાર માડી વલા વાને કબુલ કરાવીઉ.' એ દીવશે જો એ ઓરતે પોતાના ખાવદને હાવી શારી શીખામણ આપી નહી હતે તથા તે બાબે બશજીદ થાઇ નહી હતેતો રતનજીશાહ પાછલે દાહાડે, શુ હાલતને પોહોચતે તે હુ કહી શકતો નથી

થોડી મુદતમાં શઘલી અગતજોગ ગોઠવણો કરીને હનો એ રતનજીશાહનો વેપાર બધ કરાવીઓ, અને તેહેની પુજી નો એક શારો ભાગ તેમાથી બચાવીઓ રતનજીશાહે પોતા નુ મોહોટુ ઘેર તથા બગીચો કાહાડી નાખીઓ, પોતાના હમાલ, મશાલ, અને બીજા નોકરોને રજા આપી, અને પોતે એક શારી હવાની જગોના એક નાધલા બગલામાં જા ઇ રહેઓ એ ધણી આગલ ૪ થી ૫ ઘોડા વાપરતો હતો તેહેની જગોએ એકજ ઘોડા અને ગાડી ઉપર શુકર કીધી અ ને એક બેએ પુરાના ચાકરોને પોતાની શાથે રાખીઆ

જે દીને રતનજીશાહ પોતાનુ મોહોટુ ઘેર છોડીને એ નાખલા બગલામા જાઈ રહેઓ તે દાહાડેબનેલો એક બનાવ માહારે આએ જગોએ પરગટ કરવો જોઈએથ કે જેથી તેહેની બાએડીની કીરતી ભરેલી ખુબી જાહેર થાએચ એટલુંજ નહી પણુ બાએડીએ પોતાનાં ભરથારના શુખમાં કેહેલો અખતીઆર રાખેચ તેહેનો એક દાખલો મલી આવેચ.

જે દીને નવા બગલામા રતનજી શાહા રેહેવા ગીઓ તે દાહાડે બામદાદથી હમોએ તેહેનો ઘોહોએક વાપરવા જોગ શામાન બગલે મોકલવા માંડીઓ તે ગોઠવવાનુ કામ જરબાઈએ મોહોટી ખુશીથી પોતાને માથે લીધુ અને શાહાજના મહને તાંહાં આવવાની અરજ કીધી. હમો ઘેરમા શગલુ નકી કરીને શકારેથી બંગલે ગીઆ, તાંહાં રશતામા માહારા દોશતદારને પોતાની આગલી વાત ફરીને ઈઆદ આવી, અને પોતાની બાએડી વીશે મહને કેહેવા લાગો કે તેણીએ કોઈ દીવશ દુખ જોએઉ નથી, અને બબરચીખાનાનો ઉબર ઓરગીઓ નથી, અને ઘેરના હલકા ખતેરામા પડી નથી, તેથી તેહેનુ શુ થશે તે વીશે તેહેને (રતનજીશાહને) ઘણી ફીકરછે, અને તેણે પોતે પોતાના ઉંધા વેપારથી પોતાનાં કુટંબને આએ રીતની જંજાલીમા નાખીઉચ હેવુ કહીને તે કેટલોએક પશતાવો કરવા લાગો, અને બીજું બોલીઓ કે મોહોટું ઘેર મુકીને નાખલાં જુકડા જેહેવી જગોમાં રેહવા ગીઆથી તેહની ઓરત રડેઆ વગર રેહશે નહી

રતનજીશાહની એ ફીકર તદન ખોટી હતી, તેહનો દાખલો હમોને તરતજ મલી આવીઓ; તે એજે, ગાડીમાંથી ઉતરીને બગલો જે બગીચાની કેટલોએક અંદર હતો તે તરફ હમો ધીમે ધીમે ચાલતા હતા એટલામાં દુરથી જરબાઈનો આવાજ હમારા કાન ઉપર પડીઓ, તે પોતાના દીકરાને જોહોલીમા શુવારીને ખુશ અવાજથી ગીત ગાતી હતી, તે શાંભલીને માહારા દોશતનો ચેહરો તરત ખીલી ગીઓ અને હુ શાંભલું તેમ એએઆ ભુખું માણશ આશાએશ પામીને બોલે તેમ બોલીઓ કે " જરી, ખોદા તુને શલામત રાખે અને તાહરી શબુરીનો બદલો તે શાહેબ વાલી આપે ! "

બગલામા ગીઆ પછી જરબાઈ હમોને મલી, તેહેનાં ચેહેરાં ઉપર કશી દલગીરી હતી નહી, તેણીએ હમારે કીજે ખાનુ તઈઆર રખાંવીઉ હતુ, અને બગલાની છાએલા ભરેલી વરાંડમાં પાતરાં મંડાવી રાખીઆં હતા, તાંહાં બેશીને હમો શારી પઠે જમીઆ; અને રતનજીશાહ મહને કેહેવા લાગો કે હેવું ખુશી ભરેલુ અને નીરાંતથી કોઈ દાહાડે તેણે પોતાની મોહોટી હવેલીમાં ખાનુ ખાધુંતું નહી.

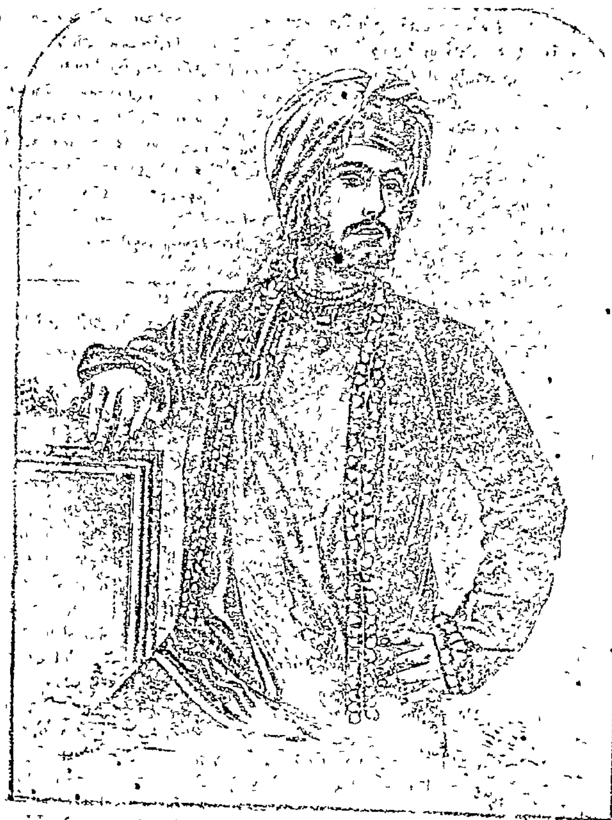
રતનજી શાહની હાલત એમની એમ પડી રહી નથી, તેણે પાછલે દાહાડે ઉદીઓગ અને અનુભવથી મલેલાં દાહપણના બલથી તથા પોતાની શેઆની બાએડીની શારી મશલત પરમાંણે ચાલી કર કશરનો ખરચ કરવાથી પોતાની આગલી દોલત તથા દબદબો ઘણો ખરો પાછો મેલવીઓછે, તે આજ શુધી કેહેતો આવીઓચ કે ધામધુમના મેહેલ કરતાં નીરાંતે રેહેવાની જુકડી ભલીછે.

માહોમાહેના ફીશાદથી થતી ખરાબી.

પંનજાબનુ રાજ.

ઘણા દાનાવ લોકોની હેવી મશલતછેજે હરેક કુટુબના લોકોએ તેમજ હરેક રાજ ચલાવનારા વડા લોકોએ માહોમાહે લડાઈ જેમ બને તેમ નહી કરવી. એ શીખામણ ઉપર જેટલુ ધેઆન અપાએ તેટલુ આપી શારી પઠે વીચાર કરવો ઘટારતછે. ૧ મોહોટી નેઆતો કીધાથી અને તહરેવાર બીજા મોહોટા ખરચ કીધાથી એક કુટુબનો પઈશો જેટલો ખરાબ થતો નથી તેટલો તે કુટુબના લોકોની અરશ પરશની લડાઈથી થાએછે, પારકા દુશમનના હુમલાથી અને બીજા તેવા બનાવથી હરેક કબીલાની હોરમતમાં જેટલો ઘટારો થાએછે, તે કરતાં હેવો ઘટારો દશ ગણે વધારે અરશ પરશની નાલેશી અને ફજેતી કીધાથી થાએછે, શનશારની શઘલી આપદાથી અને માંદગીની શઘલી પીડાથી એક કુટુબના લોકોનો જીવ જેટલો અકલાએછે અને શુખનો નાશ તથા તનદરોશતીની ખરાબી જેટલી થાએછે તે કરતા વધારે માહોમાહેના કજીઆ ફીશાદથી થાએછે. એ બાબેના ઘણાએક દાખલા અતરે આપી શકાએ હેવુંછે પણ કેટલાંએક કારણોને લીધે તેમ કરવાને દરશન ધારીઉ નથી તોબી શેઆણી વાંચનારીઓ જો એ બાબેની શાબતી માંગતી હોએતો દેશીઓના ઘણાએક કુટુબોના હેવાલથી તેઓને તેવી શાબેતી શેહજમાં મલી આવશે.

વલી માહોમાહેના ફીશાદથી હરેક કુટુબની જેવી 'ખ

મહારાજા દુલીપસીંહ

રાખી થાએછે તેવીજ ખરાબી મોહોટાં રાજેની થાએછે. હેવા ફીશાદથી ઘણાએક રાજે ઉધાં વલેઆંછે. રાજાના કુટુંબના લોકોની અરશપરસની અદેખાઈ, તેઓની ઓરતોના ફીશાદ અને કાવતરાં, તેઓના પરધાંનોની લુછછાઈ, અને દંગા, તેઓના શરદારોની નાફરમાંની અને કજીઆથી રાજેની જેટલી ખરાબી થઈછે તેટલી દુશમનોના બલ અને ફોજથી થઈ નથી. આપણી ઉપર હાકમી કરનારા ઈંગરેજો જેમની હોડીએક શંખીઆ દુર રાહ ઉપરથી આ મુલુકમાં આવીને થોડા વખતમા ભારી ચમતકારીક રીતે આ લગભગ શંધલો ભરતખડ પોતાંને હાથ કરી બેઠીછે તે કાંમમા તેઓને પોતાંની બાજુના કવત અને અકલના જોરથી જેટલી મદદ મલીછે તેટલીજ બલકે તે કરતાં વધારે મદદ ગાઝી રાજ કરનારાઓના માહોમાહેના બખેડાથી તથા તેઓના પરધાનો અને શરદારોના અરશ પરશના કજીઆ ફીશાદથી મલીછે તે વીશેનો એક દાખલો અતરે ટાકેઓછે તે વાચીને શેઆણા લોકોએ શીખાંમણ લેવી અને માહોમાહેના કજીઆમા પડવાથી શદા પહરેજ કરવી.

મનજાબમાં શીખલોકોનુ રાજ ચાલુ કરનાર તથા તે રાજની કીરતી વધારનાર રંનજીતશીંહ મરણ પાંમવા પછી ખરકશીંહ નામનો તેહુનો એક છોકરો ગાદી ઉપર બેઠો. એ રાજા જાહુજો દાહેઓ અથવા હીમતવાંન હતો નહી તે થોડાજવારમાં મરણ પામો અને તેહની એક બાએડી અને ચારરાખેલી ઓરતો શતી થઈને તેની શાથે બલી મુઈ. એ મરનારનો છોકરો નવનેહાલશીંહ પોતાંના બાપને બાલીને ઘર તરફ આવતો હતો તેવાંમાં શેહરમાં દાખલ થવાનાં દરવાજાનો એક ભારવટીઓ તેની ઉપર પડેઓ અને તેજ દીને તે મરણ પાંમો. એ બનાવ કોઈ દગાખોરોના કાવતરાથી થએલો ધારવામાં આવેછે.

એ બનાવથી શ્રી કાશમીરનો હાકમ શેહરશીંહ જે રણજીતની એક રાખેલી ઓરતને પેટનો છોકરો હતો પણ જેહને શદા ખરા શાહજાદાની માફક ગણવામાં આવતોતો તે તખત ઉપર બેઠો. એ રાજા ઘનો હુશીઆર તથા શકતીવાલો હતો પણ તે શાથે ઘણો મોજીલો પણ હતો. ઉગમણી પરાંતનાં બીજા રાજેની માફક આએ વખતે શીખ રાજની કંમખતી આવવાની નીશાન દેખાવા લાગી શેહર શીંહ ગાદી ઉપર બેઠો પછી જલદીથી હેવી છુમ ઉડી જે મરનાર નવનેહાલશીંહની બાએડીને હમેલ હતા. એવે બાહને તે રીજના જુદા જુદા શરદારો બે ટોલીમાં વેહચાઈ ગએઆ પણ અંતે શેહરશીંહનો ટોલી વાલા ફતે પાંમેઆ. તોબી શુલેહ જાહજો વખત ટકી નહી. ઈશવી શને ૧૮૪૩ ના વરશના શપટેમબર મહીનામાં એ રાજાના વજીર ધેઆંનશીંહે રાજા થવા શારૂં બખેડો ઉભો કરેઓ. તારીખ ૧૫ મી શપટેમબરને દીને શેહરશીંહ લશકરના શીપાઈઓની કવાએદ તપાશતો હતો તેવાંમા ધેઆંનશીંહે શીખવી રાખેલા અજીતશીંહ નામના એક નાલાએક શરદારે દગાથી તે રાજાના માથામાં એક પીશટોલ જાહડી જેથી તે તતકાલ મરણ પામેઓ અને ધેઆંનશીંહે પોતાને રાજા કહેઓ, તેની શાથે બીજા બલવાખોરો તુરત મલી ગએઆ. એ વખતે મરનાર રાજાની તરફવાલા અને બલવાખોરો વચે આમનશામન ઘણી ખુનરેજી ચાલી. અજીતશીંહે શેહરશીંહની લોથ કાપીને તેહનુ શર એક ભાલાની અનીપર ઉંચુ ધરેઉં અને તે બલવાખોરો ફીશાદ કરતા શેહરમાં આવા જાહાં અજીતશીંહે પરતાબશીંહ નામના રાજપુતરને કાપી નાખેઓ તથા તે રાજપુતરની શઘલી બાએડીઓને તેમના મકાંનમાંથી બાહેર ઘશડી કાહડી તે બીમારીઓનેબી કતલ કરી અને શેહરશીંહનો એક પુતર જે તે દીવશની આગલી રાતે જનમેઓ હતો તે બાલકને ફાંશીથી ગુંગરાવી મારેઓ. હેવાં ઘાતકી કરમો કરવા પછી અજીતશીંહે ધારેઉં કે હું પોતેજ પંનજાબની હકુમત લેઉં, તે કામમાં કશી હરકત પછવાડેથી નહી થવા દેવાની મતલબથી તેહને ફીશાદ કરવાને પેહલા ઉશકેરનાર પોતાંના હરીફનોબી ઘાત કરવાનો તેણે ઠેરાવ કરેઓ. એ પરમાણે તે ધેઆંનશીંહ પરધાંનની ગાડીમા બેઠો અને તેહની શાથે વાત કરતાં તેહને કતલ કરેઓ. એ રીતે એ અજીતે તા૦ ૧૫ મી શપટેમબરનો આખો દીવશ ખુન કરવામા કાહડેઓ અને પોતે રાજા થવાની પુર ઉમેદમાં રહેઓ. પણ બીજે દીને તેહના પાપે તેહની પર ગલબો કીધો. શરકારની તરફવાલાઓ શઘલે ઠેકાણે બલવાખોરોને મારી હટાડવા લાગા અને અજીતશીંહ તથા તેના બીજા શંગતીઓને પકડી ફાંશી દીધા અને ધુલીપશીંહ જે પંનજાબના પેહલા રાજાનો પુતર થાએ અને જેહની એક મુરતી-આ ચોપાનીઆંમાં દાખલ કરવામાં આવીછે તેહને ગાદી ઉપર બેશાડેઓ. એ ધુલીપ તખતપર બેઠો તોબી પનજાબમાં માહોમાહેની શમાધાંની ચાલી નહી. અને આપણી ઈંગરેજ શરકારને ધાશતી લાગી કે રખેને તેવા ફીશાદની કોઈ માઠી અશ

ર ઇંગરેજી પરગનપર ધાએ તથા રએને એ ફીશાદીઆ શીખ લોકોનુ લશકર જે ઘણી દગા ભરેલી હાલતમા હતુ તે બરીટીશ હકુમતતએના મુલકમા ઉતરી આવીને ફીશાદ કરે એ ધાશતી બાબે પોતાનો શ બાલ કરવા અને જોગવાઇ મયેતો બરીટીશ હકુમત વધારી પોતે માન મેલવવાની મતલબથી ૧૮૪૫ ના વરશમા તે વખતના ગવરનર જેનરલ લારડ હારડીંજે ઇંગરેજી શરહદ તરફ શ્રી ફીરોજપોર મધે એક મોહોટી ફોજ એકઠી કરી કે અગત પડેતો તે ફોજ તુરત કામ લાગે થોડા મહીના ગએઆ નહી એટલા ઇંગરેજ સરકારે ધાશતી રાખેલો બનાવ ખરેખર બનેઓ શીખ લોકો પોતાના મુલકમા ફીશાદ કરતા ધરાઆ નહી અને શટલેજ નદી ઓરગી આપણી સરકાર શાથે લડાઇમા ઉતરેઆ, પણ ઘણીએક ખુનરેજી ભરેલી લડાઇઓ થએઆ પછી આપણી શરકાર ફતેહ પામી અને શીખ લોકોની રાજધાની શ્રી લાહોરનુ શેહર જે શ્રી ફીરોજપોરથી પચાશ માઇલની વેગલાઇ ઉપરછે તાહા આપણુ લશકર કુચ કરી ગઇઉં શકટમા આવેલા શીખ લોકોએ શુલેહ કરવા માગી તે બરીટીશોએ કબુલ રાખી તા૦ ૨૯ મી ડીશેમબર ૧૮૪૬ ને દીને અરશપરશ હેવી કબુલાતો કરી કે બને શરકારે પ્રીતરાઇથી ચાલવુ અને લડાઇના ખરચને પેટે શીખ શરકારે હફતે હફતે મલી બરીટીશોને રૂ૧૫૦૦૦૦૦૦) આપવા અને ધુલપશીંહ જે તે વખતે નાધરી વએનો હતો તે મોહટો થાએ તાહાશુધી પનજાબની જાલવનીને શારૂ તે મુલકમા બરીટીશ લશકર રાખવુ અને રાજ કારભાર શબધી કેટલીએક બાબદમા ઇંગરેજ શરકારના વકીલની મશલતથી ચાલવુ એ પરમાણે ઇંગરેજ શરકારે પોતાનો પગ પેશારો પનજાબમ કરેઓ અને કામ ચલાવવા માગેઓ જે શઘલુ તે વખતે કબુલ કરવામા આવીઉં પણ પછવાડેથી ધુલીપશીંહની માએ રાણી ચદા તથા તેહના મશલતીઆ શીખ શરદારોએ પોતાના માહોમાએના બખેડાના માઠાફલ જોએઆ અને મેગાના ઇંગરેજોની દબાનમા રેહવાથી કટાલવા લાગા તથા તેથી પોતનો છુટકારો કરવાની તદબીરમા ફરવા લાગા તેઓએ બરીટીશોનો નાશ કરવાને જે ગોઠવણ કરી રાખી હતી તે ૧૮૪૭ ના મેએ મહીનામા જાહેર થઇ અને બરીટીશોએ જોઇઉં કે એ શઘળી બલાનુ મુલ રાણી ચદાછે તેથી તેઓએ એ રાણીને બરજોરીથી શ્રી કાશી ખાતે કેદ મોકલી જે જગોએથી તે પછવાડેથી નાહશીને નીપાલના રાજને આશરે જાઇ રહીછે

એ રાણીને દેશનીકાલ કરવાથીબી પનજાબમા બરીટીશ લોકો આરામથી રહી શકયા નહી કારણકે ઘણા શીખ શરદારો ઇંગરેજને ધીકારતા હતા તેઓએ દગો કરવાનો વીચાર રાખઓ, તે દગો મુલતાનના નાઝીમ હાકમ મુલરાજે ૧૮૪૮ ના વરશમા શુરૂ કરીઓ તેમા બે ઇંગરેજી વકીલો મારેઆ ગએઆ અને તે હાકમને શીખશા કરવાશારૂ મોકલેલો શેહરશીંહ શરદાર રશતે જતા બલવાખોર થઇ પડેઓ. તેહના બાપ ચતરશીંહે પણ જલદીથી તેહવો હાલ પકડઓ અને થોહોવાર પનજાબમધે એક ભારી લડાઇ ચાલી જેમા બધે તરફનુ ઘણુએક લશકર તથા ઘણાએક નામીચા ઇંગરેજી અમલદારો મારીઆ ગયા પછી બરીટીશો ફતે ફાવેઆ મુલરાજ તથા શેહરશીંહ તથા ચતરશીંહ અને બીજા શરદારોને કેદ કરી દેશનીકાલ કરેઆ ધુલીપશીંહ રાજાને દર વરશે પાચ લાખ રૂપીઆનો વવાજમો આપવા ઠેડવી ગાદી પરથી ઉઠાડી મેલઓ અને પનજાબનુ શઘલુ રાજ તા૦ ૧૭ મી મારચ ૧૮૪૯ ને દીને બરીટીશ હકુમત તલે લેવામા આવીઉ

એ વખતથી એ રાજા ધુલીપશીંહ બરીટીશોનો મુશારેદાર થઇ રહેઓછે તેહને ડાકટર (લવડા શર) જાન લોગીન ના હાથ તલે શારી કેલવણી મલવા લાગી તે પછવાડેથી પોતાનો બાપીકો ધરમ મુકી ખરીશટીઆન થએઓ અને ઇંગલડ ગએઓ જાહા તેહના ગભીર મીજાજ અને શનુકાઇ ભરેલી ચાલથી આપણી માએઆલુ રાણી તથા બરીટીશ ઉમરાઓ અને બીજા લોકોને ઘણો પશન પડતો થએઓમ એ રાજા હજુર ઇંગલડમાજછે તેહની ઉમર હવડા આશરે ૨૭) વરશનીછે અને એ રાજાએ પોતાના કોઇબી વાક વગર જે રાજ ખોઇઉંચ તે બરીટીશ શરકારની હકુમત તલે શલાહ શપનથી ચાલેછે તે મુલકની વશતી આશરે ૪૦૦૦૦૦૦) ચાલીશ લાખ આદમીનીછે અને તેમા શરકારને આશરે ૨૫૦૦૦૦૦૦)ને કરોડ પચાશ લાખ રૂપીઆની આવક થાએછે એ મુલક બરીટીશોના હાથમા ઘણો અગતનો થઇ પડેઓછે

રેતીનાં રાણ.

આએ પુરથવી જેહની શપાટી ઉપર તહરેવાર દેખાવ જેવાકે પાહાડો, નદીઓ, શરોવરો, વેઆરો, પેદાનો અ

જે જંગલો રાન ઇતીઆદી દેખાવો નજર પડેછે તેમાં ઉલલી કહેલી જગાઓ ઇઆને રાન જેવા દરામના તેવાંજ ઉમદા દેખાએછે. પરવરદીગારની બેહદ ખુદરતમા એ રાનો જાતે જેવા ઉજડ હોએચ તેવાંજ ઉજડ બુધીના આદમીને તેથી શારી શીખામન મલેછે. એ રાણો તમામ રેતીની જગાઓ હોએછે જાંહાં ઘનાએક માઇલશુધી રેતીના ઢગલા અને ખાડાઓ શવાએ બીજું કશું નજર આવતુ નથી, કોઇ તહરાના જાડ પાન અથવા ઘાશ ઉગતાં નથી, પાંણીનો એકુ ચશમો કેથે વેહેતો દેખાતો નથી, ઠંડો પવન કદી ફુકતો નથી અને જાહા મુશાફર લોકો શદા થાક અને તરશથી હવાતો હેરાણ મલેછેજે જેઓને જીવતાં દોજખ જેવુ હોએ તેઓએ એવાં રાન જોવા એટલે દોજખની ઘનીએક શખતીઓની શેહુજમા શમજ પડશે.

એ રેતીના વેરાણ મકાનો દુનીઆના ઘના ભાગોમાં નજર આવેછે પણ આફરીકા તથા એશીઆ ખંડમાં તેઓએ ઘણી જગો ઘેરીછે. તાહાં કાઇ નહી પણ છુટી અને પવનથી ઉડતી રેતી હોએછે જેહના જુદે જુદે વખતે ભારી બુલંદ ટેકડાઓ જુદે જુદે ઠેકાણે થાએછે અને તે શાધારન પવનમા તથા વટોલીઆના જોરથી એવી હરામની રીતે ઉડેછેજે આદમી અને જાનવર શેહુજવારમાં તેમાં શુગરાઇ મરણ પામેછે તથા ડટાઇને નહી શરખાં થાએછે.

શ્રી આફરીકા ખંડના હેવા જંગલ વીશે જાણુંવવામા આવીઉછેજે હજારો માઇલના વીશતાર શુધી એવી રેતી પવનથી ઉડતી ફરેછે તેથી તથા સખત ગરમીથી એટલી પીડા થાએછેજે દુનીઆના બીજાં કોઇ રાંણમાં તે મીશાલે થતુ હશે નહી. બલતી રેતી શવાએ ઘણાએક માઇલ શુધી કાઇ નજર આવતું નથી અને કશુ મલતું નથી. જાહુનમના તાપ શરખી ગરમી શવાએ બીજું કશુ આદમીની ઇનદ્રીઓના જાણવામા આવતું નથી વનજારાઓને કશું પાણી મલતુ નથી એટલુજ નહી પણ જેકાંઇ પાણી તેઓ ચામડાંની પખાલો અને બીજા વાશણોમા લીધું હોએચ તે શુકાઇ જાએચ અને તેઓ 'તથા તેઓનાં ઉંટ જે વેપારના કામ શારૂ એ રેતીના શમુદરમા વાહાનોની માફક કામ આવેચ તે ઘણીખરી વેલા પેઆશથી મરણ પામેછે. તરશા મુશાફરને એવી વેલા તરશથી જેટલો ઉપદરવ થાએછે તેટલો કુરાશો નાઉમેદીથી આવેછે—તે એમકે પાણી મલવાની આશા જુથી હર રાહ ઉપર નેધા કરેછે તાહરે તે રાહપરની રેતી શુરજના કીરણોથી હેવીતો જહલકેચજે જાણે તે પાંણીનો એક મોહટો શરોવર હોએ અને તે ધોગી શરોવરમા શુરજનો આકાર હેવો અછો પડેચકે આસમાનપરનો આફતાબ તેહેવો જહલકાટ ભરેલો દીશતો નથી. હેવું જોઇ ઉમેદવાર વનજારા અને મુશાફરો પોતાના થાકેલા શાંધાઓ ધોવાને અને તરશા હોઠ તથા જબાન તાજા કરવાને તથા શુશત તબીએતને હુશીઆર કરવાને વધારે શેતાબીથી તે આગલ ઢગલા ભરેછે. તેઓ ઉતાવલે મજલ કાપેછે પણ તે બીચારાઓ જેટલી ઉતાવલ કરેછે તેટલો તે તલાવ દુર જતો દેખાએછે અને પાણી આગલ પોંહચવાની ઉમેદ બર આવવાને વખતે તેઓ તે પદારથથી આગલ કરતાં વધારે બેનશીબ રહેછે. એક પાણીના જડાને માટે તેનુ ચાર ઘનુ શુંનુ આપતાં પાણી મલતું નથી અને તે શમે દીલપર શુશતી, મન પર ગમ શાથે આદમી અને જાણવરના શઘલી પાતેએ હેવા બુરા હાલ થાએછે કે તે કરતાં બદતર કાંઇ હોએ નહી. એવા શમે ગમે હેવો મગરૂર આદમી હોએ તે નમનતાઇ પકડેછે, ગમે હેવો પઇશાવાલો હોએ તે ગરીબો કરતાં વધારે લાચાર થાએછે, ગમે હેવો નાશથીક હોએ તે પોતાના પેદા કરનારની હશતી વીશે શુધ પકડેછે અને પોતાંની આદમીની તાખમની વડાઇ હોવા છતાં પોતાના શગતી પોતાના ઉંટ શવાએ કોઇ બીજો મેહરબાન દોશત પોતાની આગલ તે જોતો નથી અને મોત પોતાને માથે ઘુમેછે હેવુ શમજી તે દુનીઆની માએઆપરથી મન કાહડી મીનોઇ જાહુન વીશે અરેશો કરવા માંડેછે.

હેવાં દરામના તેમજ ઉમદા રાનમા કોઇ કોઇ ઠેકાણા હેવાં હોએછે કે જાહાં થોડાએક પાણીના ચશમાં તથા નાલીઅરી અને ખજુરા તથા બીજી લીલોતરી મલી આવેછે, અને જે આશપાશની ઉજડ જગોને લીધે ઘના કીમતી ગણાએછે. એ જગોએ આવતાનેવાર મુશાફરો અને વનજારાઓ જાહુનમમાથી નીકલી જનતમાં પેઠેલા પોતાને શમજેછે અને તેઓના શરખાં ભરતતોલ આદમીઓ તથા જાનવરોના શરીરને તાજુ કરવાને એ જગોએ કેટલાએક ધરમાતુ લોકોએ પાણીના પરવો બનાવેલાં હોએચ તાહુના પાણી એટલાંતો કીમતી ગણાએચ કેતે વીશેનો બેઆલબી વાચનારાંઓના મગજમા શારીપઠે આવશે નહી—પણ તેની થોડી ઘનીબી શમજ પડવા શારૂ તે વીશે આગલ જે ચીતાર આપેઓચ તે જોઇને વીચારવુ કે જે પદારથ આપણે દરરોજ બે ફીકરાઇથી અને

કદર વગર જેટલુ ગમેચ એટલુ બીગાડીએચ તે ઘનેએક ઠેકાં
ણે કેહેવુ બેકીમતી અને મોહટી અગતનુછે. ઉપર જણા
વેલા શરખાં રાંણોમાથી આવતા આદમીની તથા જાણવર
ની જે ચીશાલની ગતી ખરેખર દેખાએછે તેની આબેહુબ
નકલ એ ચીતારમાં કરવાને કોશેશ કીધીછે. એ જગલના એક
કીનારાપર એક પાંણીના ચશમાની જગોએ એક પહરેગાર
ખરેરે એક પરબ બનાવીઉ ચ અને જંગલમાથી આવતા શરવે
કોઈ મરત તોલ થાએલાઓને કીમતી પાંણીથી, તે પાછા તાજા
કરેછે શું ઘેડ કે શુ ચાકર શરવે કોઈ તેહની શખાવત એ
ક શરખી રીતે ભોગવેછે—અને વીચારો કે તે ઘટતી શ
ખાવતનાં આશીરવાદ તે ધરમાતુ પુરૂશને કેહવા ફાએદેમંદ
થતા હશે. પાણી પીનાર મરદ કેહવો દમ બાંધીને પાંણી
પીએછે ! તેહનો ચાકર તે કુજા તરફ કેહેવી આરજુથી જો
એછે ! અને તેહેનુ ઉંટ કેહેવી આતુરતાથી પોકાર મારેછે !
તે શરવે એ ચીતાર ઉપરથી શમજ પડશે !

એ પૂરમાંણે દુનીઆની ઘનીએક શપાટી હેવા જંગલ
થી જુદે જુદે ઠેકાણે વેાાઇછે તેઓનો વીશતાર આશરે શા
હઠ લાખ ચોરશ માઈલનો ગણવામાં આવીઓચ. તે એશી
આ આફ્રીકા અને અમેરીકા ખંડોમા તથા આશતરેલી
આના ટાપુમાં જુદે જુદે ઠેકાંણે જોવામાં આવેછે તેમાં શ
ઉથી વધારે નામીચુ શ્રી આફ્રીકાનુ શાહરા ઇઆને માહા
રાનછે જેને વીશે શરવે કોઇ મુશાફરો તહરેવાર ડરાંમની વા
તો કરેછે. તેનુ વરણ અતરે કરવાની જરૂર નથી. એ જગ
લોનો વીશતાર તેમાની નાખલી નાખલી ઉપર જણાવેલી થોડુ
પાણી તથા લીલોતરીવાલી જગાઓ શાથે આશરે ૧૮૯૬૦૦૦)
માઇલનોછે. અને આપણા હીનદુશથાનના દેશ કરતા
તથા જુમથીઅ શમુદર કરતા નજદીક તરણ ઘનુ મો
હટુંછે તેમાં શીમોરગ તથા જગલી ગોરખર ઘની વેલા નજર
પડેછે. પુરાણા વખતના લોકો ધારતા હતા કે તાંહાં શહી
નો વાશો ઘનો હોએછે પણ શારી તલાશ કરવાથી હવડાના
વખતમા માલુમ પડીઉ છેજે એ ધાશતી આધાર વગરનીછે
કારણકે તે રાન હેવાન કદી હેવી ઉજડ જગોમા ભમતુ નથી.
એ જંગલમા જુદે જુદે ઠેકાણે ઉપર જણાવેલી શરખી ફલદરૂ
પ જગાઓ જેમને "ઓઆશીશ" નામ આપઆંછે તે
જગોના આદમીઓ ઘનુ કરીને શુખાકારી ભરેલી હાલતમાં
હોએછે અને મુશાફરોપર ઘની મેહરબાંની રાખેછે. એ જ
ગલમાં કેટલીએક ફારાની જગોછે તેમજ થોડીએક જગાએ ની
મખના અગરછે અને તે નીમખ વેપારના કામ શારૂ ખપે
હેવુંછે.

પરચુટન બીનાઓ.

કુતરાની જાતનો પેઆર

ઘનીવેલા હલકી પદવીનાં પરાણીઓ આદમી શાથે
વફાદારી અને પેઆર બતાવેછે તેના આએ એક શારો
દાખલોછે. શ્રી ઇંગલડ મધે કોરલે નામની જગોના મી૦
વાલવરક નામના એક કારખાનાવાલાને તાહાં નીઉફાઉન
ડ જાતનો એક કુતરો હતો તેહને એ ઘરશથની નાની
છોકરી ઘની ખરી વેલા ખવાડતી હતી. એ છોકરી જા
હરે માંદી પડતી તાહરે તે કુતરૂ બીજા કોઇ આદ
મીના હાથનુ મેલેલુ ખાનુ ખાતુજ નહી ૧૮૫૫ નાં વ
રશની આખેરીમાં એ છોકરી નામે મીશ વાલવરક જારે
છેલલી વેલા આજારી પડી તારે તે કુતરૂ ઘનુજ નાખુશ રે
હેવા લાગું અને તા૦ ૬ થી નવેમબર ૧૮૫૫ ને દીને
તે મરણ પાંમી તાહરે તે કુતરાંની ગમગીનીનો વ
ધારો થઓ. એ મરનારને ડાટવાને દાહડે તેહની
કરકટી જારે ઘરમાથી બાહર લઇ જવાની તઇઆરી થઇ
તારે પેલુ કુતરૂં આવીને તે કરકટીની આશપાશ ઘનાં
દુખ તથા શોગ ભરેલાં ડોલથી ફરી વલીઉં. તે પછી
તુરત તાંહાથી જતું રહીઉં અને ફરીને કદી જીવતુ દેખાઇ
ઉ નહી—થોડાએક દીશવ પછી તે ઘરની પડોશમાંની એ
ક જગોથી એ વફાદાર જાનવરની લોથ હાથ લાગી હતી !

ધીરા મીજાજની ખુબી.

મોહોટી પદવીનાં અને મોહટા અમલવાલાં આદમી
ઓ ઉતરતા દરજાવાલાં લોકો શાથે તકુબરી અને ધમકાવનુ
કરે તાહરે તેવા મગરૂર લોકોપર ગુશે થાઇ તેઓને પાછા ધ
મકાવવાની વેતરણ કીધાથી ઓર ખરાબી થાએછે વાશતે
હેવા ઉનચા દરજાનાં લોકોની ધમકી, અને મગરૂરીનો જે
ઓ અટકાવ કરવા માગતા હોએ તેઓને માટે શઉથી
શારો ઇલાજ એછે જે મગજ ધીરૂ અને કલેજું ઘડુ રાખી
ને હેવી. તાલથી બોલવુ કે પેલા દરજાવાલા, આદ

મીની શુધ પોતાની મેલેજ ઠેકાંણે આવે, જેમકે એક વેલાએ ઈનશાફની એક દરબારમાં કોઈ તીખા મીજાજનો નેઆએધીશ શંધા લોકોને વારેવાર ધમકાવતો હતો અને પોતાની મોહોટાઈ જણાવવાને તહરેવાર તકુબરી કરતો હતો. એકવેલા એક કછીઆબાબે એક કારીગર તેની શામને શાખશી આપવા આવઓ તેણે એક શવાલના જવાબમા કહીઉંકે "એ બીના કારીગરોની કાબેલીઅત ઉપર આધાર રાખેછે.'' હેવો જવાબ શાંભલીને નેઆએધીશ મગરૂરીથી બોલઓકે "વલી નીચ કારીગરો હથોરાશાથે માથુ ફોડે તે ઓની કાબેલીઅત તે કેહેવી હોએ'' । હેવી મગરૂરી અને તકુબરી ભરેલા શબદો શાંભલી તે કારીગરે શુશો કરવાને બદલે ઠડા-મગજથી જવાબ દીધોકે જેણે ઠરી બકરાંની પુછડીને તમો નેઆએધીશના માથાંને શોભા આપનારી તથા તમારો દરજજો જનાવનારી ટોપી બનાવી તેને લોક કારીગર લોકોની કાબેલીઅત કેહેછે. હેવો ખુશ હાજર જવાબ શાંભલી દરબારના શઘલા લોકોને હશવુ આવીઉં અને નેઆએધીશ શરમીંદો થઈ ધીરા મીજાજથી તે કારીગર શાથે બોલવા લાગો.

ખોટી તારીફ.

ખોટી તારીફ કરતાં બેહતર બીજુ કાંઈ નથી. કોઈ બી મીજલશમાં આખી મીજલશની ખોટી તારીફ કરી હોએતો તેથી કોઈ મધન થવાનુ નહી પણ ઓર ઘણા જણ હેવી તારીફ કરનારને બેશમજ અથવા હલકાં ખમીરનુ આદમી કેહેશે. અને શઘલાની રેહેવા દઈને એક અથવા તો બેજણાની ખોટી તારીફ કરી હોએતો બાકીનાઓ તેવુ કરનાર શાથે નાખુશ થાએ અને દુનીઆના લોકો બલકે જેહેની ખોટી તારીફ થઈ હોએ તેઓબી તેમ કરનારના વીચારને થોડીજ કીમતનો ગણે અને તેહેના એખલાકપર શક લાવી કેહેકે તે તારીફ કરનાર આદમી ખુશામતીઉં અને મતલબ ખોરૂછે.' એ પરમાણે બીજાંની ખોટી તારીફ કરનાર આદમી શઘલી આતીએ ધીકાર પામેછે.

આએ દુનીઆની દોલત.

એક શાધુના વીચાર—દોલત મેલવતા ભારી મુશીબતો ખેંચવી પડેછે, તેને જાલવતાં તહરેવાર ધાશતી ખમવી પડેછે. તે ખરચતાં તહરેવાર રીતના માઠા લોભ થાએછે, તે આડે મારગે વાપરવાથી મોહોગો ગુનાહ લાગેછે, તે જતી રહેઆથી મોહોટી ગમગીની ઉપજેછે, અને તેથી અતે છુટુ થતા મોહોટી મેહનત ભરેલો હશાબ કરવો પડેછે.

આજનુ કામ કાલ ઊપર નાખવું નહી.

(એક રમુજ દાખલો.)

એક માએ પોતાંના બચાંને શીખામન દેતી હતી તેમાં કહીઉં કે માહરા વાહલા બચાં દુનીઆનો ભરૂશો નથી વાશતે જે કામ આજે થતુ હોએ તે કાલ ઉપર નાખવું જોઈએ નહી. તે બચું તુરત બોલીઉ કે હા માએ ખરી વાત કેહોચ વાશતે ચાલો આપરે જે મીઠાઈ કાલે ખાવાને વાશતે બાકી રાખીચ તે આજેજ ખાઈ લઈએ ।

ઠગાઈ પકડવાની રીત.

એક ઠગારો આદમી મુગાનો લેબાશ લઈ એક શેઆની ઓરતની પાશે આવી હાથ લાંબો કરી પોતાનાં હાલપર દએઆ ઉપજાવવા જોગ રીતે ભીખ માગવા લાગો. તે ઓરત તેહની તારફ જોઈને બોલવા લાગી કે અરે! અરે ! તાહરી પર કેહેવુ દુખછે । તુ કાહરથી મુગો થઓ વારૂ ! હેવા માએઆ ભરેલા નરમ શકુન શાંભલી પેલો ઠગારો પોતાની ઠગાઈ ભુલી જઈને બોલઓ કે "હુ જનમથીજ મુગો છેઉ! '' તે ઓરત બોલી "રે ! બીચારા કમબખતી તાહરી '' હેવુ કહી તે રમુજ માટે તેહને થોડા પઈશા આપી કાહડી મુકઓ.

ખાંનામાં નીમખની જરૂર.

ખાનામા નીમખ નાખવાથી શઘલી પરકાનુ ખાનુ અને મુખીઅ કરી ભાજી તરકારીનો શવાદ અને લેજત વધેછે એતો શરવે કોઈ જાણેછે, પણ એ વીશે વધારે જાણવા જોગ અગતની બીનાં આએછે જે શઘલી પરકારના અને મુખીઅ કરી ભાજી તરકારીના ખાનામાં અદાજતશર નીમક નાખવાથી તહરેવાર પીતના મરજો તથા જુદા જુદા શાધામાંથી લોહી જવાના મરજોનો અટકાવ થાએછે.

દલપતરામ કવેશરે આ ચોપાનીઆં માટે

કરૂપા કરી બનાવેલા

ગરબાઓ.

—///—

ગરબી.

ઓ અરદેશર તાહારોરે ડંકોરે સૂરત સેહેરમાં.

એ રાગનીછે. †

સુણ સાહેલી પૂરણ જસ પામ્યા મુંબઇના પારશી
ગાઇએ ગરબી સુખના ગુણ જેમ જણવી આપે આરશી

વજણ

બહુ સુંદર મુંબઇ બંદરછે,
વિખ્યાત જગતની અંદરછે,
જ્યાહા પારશિના બહુ મંદિરછે,
સુણ સાહેલી પૂરણ જશ—૧

જે પશચિમ હિંદુસ્થાન તણૂં,
છે શોભીતૂં સંસ્થાન ઘણૂં,
વેપાર વિષે જેનુ મુખ્ય પણૂં,
સુણ સાહેલી પૂરણ—૨

ઇનસાફ જ્યાંહાં બહુ સારોછે
વિદ્યાનો અધિક વધારોછે
જ્યાં સરવ પ્રકાર સુધારોછે.
સુણ સાહેલી—૩

જ્યાં લોક ઘણા રેહેછે સુખિયા
દુખ દૂર તજે દરદી દુખિયા
કહુ લોક ત્યાહાં જોછે સુખિયા.
સુણ સાહેલી—૪

પારશિયો પ્રથમ ગણાયાછે,
હિંદૂ ને તુરક લખાયાછે,
વળિ ખીસ્તી ખૂબ વસાયાછે,
સુણ સાહેલી પૂરણ—૫

એ, વિગરે જન બહુ જાત્યોના
વળિ નાહાની મોટી નાત્યોના
વેપાર કરે બહુ ભાત્યોના.
સુણ સાહેલી—૬

નામાંકિત પારશિયો તેમાં
છે સદબુધ્ધિ ને સમરથ જેમાં
કશિ વાતે નથિ ખામી એમા.
સુણ સાહેલી—૭

જે મુંબઇ શોભા પામેછે,
વિખ્યાત થઇ બહુ ઠામેછે,
તે પારશિયોને નામેછે,
સુણ સાહેલી—૮

વેપાર વધ્યા દેશો દેશે,
સહુ ચીજો આવે સંદેસે
તે પારશિયોને પરવેશે,
સુણ સાહેલી—૯

વિદ્યાને હુનર વધેલાછે,
વળિ જે રસ્તા સુધરેલાછે,
પારશિયો તેમાં પેહેલાછે,
સુણ સાહેલી—૧૦

વળિ ધરમ ધુરંધર ધીરાછે,
સરવે વાતે સુરવીરાછે,
એતો હેમ જડેલા હીરાછે,
સુણ સાહેલી—૧૧

સુરખને શાની કરવામાં
દરદીનાં દરદો હરવામા
ઉદારપણુ ઉર ધરવામાં.
સુણ સાહેલી—૧૨

સહુ નાતોના હિત કારીછે,
સમજણ જેની બહુ સારીછે,
પારશિયો પરઉપકારીછે,
સુણ સાહેલી—૧૩

---

† જાણવુકે ગરબી ગાતા જે અખશર ઉપર તાલી પડ્યેછે તે અખશર ઉપર (અ—તાં) ડાલો અને મોહોટો લીધોછે અને જે અખશરે બે હાથ જુદા થાએ તેના અખશર નીચે (.) નીશાની કરીછે. જહાં રસ્વ "ઉ" અથવા રસ્વ "ઇ" (કુ—કિ) હોએ તે અખશર ટુંકો બોલવો અને જહા દીર્ઘ "ઊ" અથવા દીર્ઘ "ઈ" (કૂ—કી) હોએ તે અખશર બોલતાં તાણીને ગાવો.

સ્ત્રી બોધ.

પુસતક ૧ લું. ફેબરવારી ૧૮૫૭. આંક ૨ જો.

લાએકીવાલી ઓરત.

કીશન કુમારી.

હીનદુશથાંનમાં રજપુત રોલામા શ્રી ઉદેપુરના રાનાઓનું વઉશ ઘણું નામીચું અને કીરતીવાન કેહેવાયુંછે અને આગલા વખતમાં એ રાનાઓ રાજશથાન પરાંતના ઘણા ખરા ભાગ ઉપર અમલ કરતા હતા એ વઉંશવાલાઓ શાથે લગનની શેહે શગાઇ કરવી તથા બીજી પરકારની નીશબત રાખવી રજપુતો ઘણું માન ભરેલું શમજતા આવેઆછે. એ ઉદેપુર પરાતનો એક માહ રાનો નામે ભીમશીંહ જે ચાલતી શદીની શુરૂઆતમા રાજ કરતો હતો તેની કીશન કુમારી નામની એક દીકરી હતી એ રાજ કણેઆ ઉનચી ઓલાદ શાપે ઘણી ખુબશુરતી અને શેઆનપણ ધરાવતી હતી આ દેશના રેવાજ પરમાણે એ રાજપુતરીને નાઘપણથી શ્રી જોદપુરના રાજા ભીમશીંહ શામે પરણવાની વાત થઇ હતી પણ લગન થવાની આગમચ તે ભીમશીંહ મરણ પામેઓ અને તેની પછી તેના એક શગો નામે માનશીંહ શ્રી જોદપુરની ગાદીપર બેઠો. એ માનશીંહે રાજ ચલાવેઆને બે વરશ થએઆં એટલાં મરનાર ભીમશીંહના એક પરધાન નામે શવાઇશીંહે પોતાનો કોઇશવારથ શાધવા શારૂં તે મુલુકમા બખેડો ચલાવવાનુ કાવતરૂ કરીઉં. તે એમજે તેણે જાહેર કીધુ કે મરનાર ભીમશીંહનો એક પુતરછે. હેવુ કહીને ધોકલશીંહ નામના એક બાલકને હાજર કરેઓ જે ગાદીના ખરો વારશ હોએ કે નહી તે વીશે ઘણો શકછે એ ધોકલશીંહની તરફેનમા શવાઇશીંહે એક જોરાવર ટોલકી ઉભી કીધી અને પોતાની મતલબ મુજબ કામ કરવાને શેહેલ પડવા શારૂ, માનશીંહને વેદનામાં નાખવાને શવાઇશીંહે જે તહરેતાર્ ઇલાજો કરેઆ તેમા આ પણ હતો કે માનશીંહને શ્રી જેપુરના રાજા શાથે લડાઇ કરાવી. શવાઇશીંહને શારી પઠે ખબર હતી જે માનશીંહ શ્રી ઉદેપોરની રાજ કનેઆ કીશન કુમારી શાથે પરણવાની ઉમેદ રાખતો હતો તેથી તેણે શ્રી જેપુરના રાજા જગતશીંહને ઉલટ પાલટ શમજાવીઉં કે કીશન કુમારી શરખા 'અમુલી ગોહરને એ રાજાએ પોતાને શવાધીન કરવું એ રાજાએ તે રાજપુતરીના ગુણ અને ખુબશુરતી વીશે જે કાઇ બીનાઓ શાભલી તેથી તેના દીલનો આતશ જાગેઓ અને શવાઇશીંહની ફરેબ ભરેલી મશલત મુજબ તે રાજપુતરી માટે માગનુ મોકલીઉ. એ બાબે શ્રી ઉદેપોરના રાના શાથે જે શંનધેશો ચાલેઓ તેથી એક વેલા શવાઇશીંહને હેવુ દીશઉંજે જગતશીંહ અને કીશન કુમારીના લગનનો બંદોબશત નકી થવા આવેઓછે તાહરે તે મકરખોર પરધાને એ લગનનો અટકાવ કરવાની તદબીર કરી શ્રી જોદપુરના રાજા માનશીંહને તેણે ઉશકરેઓ કે એ રાજપુતરીને પરણવાની બાબદમા તેનોજે પેહેલો દાવોછે તે જવા દેવો નહી અને જુધ કરીનેબી તે કીશન કુમારી શરખી ચંદર રૂપી કનેઆથી પોતાના મેહેલને શોભીતો કરવો. અલબતા માનશીંહનું દીલ તે કનેઆ પરણવાપર હતું તેથી તેણે પોતાનો દાવો આગલ કરતાં વધારે મજબુતીથી કરેઓ એ બાબદમા શવાઇશીંહે જે તહરેવાર કાવતરા કરેઆં તેનુ વરણ કરવા તથા તેથી અંતે જે લડાઇ ચાલી તે વીશે વીગતવારે લખવાની અગત નથી તેથી ટુક શારાઉશ અતરે ટાકેઓછે

એ લડાઇમા મદદ મલવાને શારૂં બંને તરફ વાલાઓથી ઇગરેજ શરકારને તથા ગોવાલીઅરના રાજા દોલતરાવ શીંધીઆ અને શ્રીઇનદોરના રાજા જેશવંતરાવ હોલકરને અરજ કરવામા આવી હતી એ અરજ કબુલ રાખવાને બરીટીશ શરકારે શાફ નાપાડેઉં. પણ શીંધીઆની ચાકરીમાના બે નાલાએક શરદારો નામે બાપુજી શીંધીઆ તથા શીરજીરાવ ઘટદીઆના લશ

કરને ઉપલા રજપુતોના મુલુકમા લુટકરીને ગુજરાન કરવાને બનીઆવે એટલા શારૂં દોલતરાવે એ બંધો શરદારોને તેમના લશકર શાથે જેપોરના રાજાની મદદે મોકલેઆ. તેમજ જેશવંતરાવ હોલકરે પોતાના તે વખતના માનીતા પણ ઘણી બાબદમા પવનપર પીઠ ફેરવનાર લુછા શરદાર અમીરખાનને તેના હાથ હેઠલના પઞનો શાથે એજ રાજાની મદદે આપેઓ.

એ લડાઇનુ પરીનામ એટલુજ થઇઉ કે બંધેરાજ વાળાઓની હાલત કુબલી થઇ બંધે તરફનુ ઘણુએક લશકર મારીઉં ગીઉ જેપોરના રાજાએ હેવાં નુકશાન શાથે આશરે શવા કરોડ રૂપીઆનો ખરચ કરેઓ પછી હેવુ દેખાઇઉ કે તેહને ફતે થાએ કેમકે તેહના હીમાતીઓની દબાનથી તથા શાવઇશીંહનાં કાવતરાને લીધે તથા જોદપુરના રાજા માનશીંહના લશકરમા ચાલેલા દંગાથી એ બીચારાને કેટલીએક શીકશતે ખાધા પછી પોતાની રાજધાનીની બાહેર નાશી જવું પડેઉં અને શવાઇશીંહુ પોતે ઉભા કરેલા ધોકલશીંહને ગાદીપર બેશાડેઓ જગતશીંહે ધારીઉ કે કીશન કુમારીનો હાથ મલવાની બાબદમાં તેના હરીફનો પુરો પરાજય થઓ તેણે જોદપુરની શરકાર પાશે પોતાની મરજી માફકના કોલ કરારો કરાવાને તે શેહપર ઘેરો નાખીઓ, પણ માનશીંહ જોકે હારીઓ તોબી ના હીમત થઓ નહી તેને ખબર હતી કે તેના હરીફ અને મદદગારો વચે માહોમાહે કજીઓ ઉઠેતો પોતાનો મુલુક પાછો હાથ કરવાને શેહલ પડશે વાશતે તેણે પેહલાતો એ તદબીર કીધી કે પેલા અમીરખાનને પોતાની તરફ ખેંચી લેવો. એ તદબીરમાં એ રાજાએ જે વરતાન કીધું હતુ તે ખરૂં પડઉં અમીરખાન પોતાની શાખ ઘલી શકતી છતાં પવનપર પીઠ ફેરવનારા લુછા લોકોના શરખો લોભીઓ હતો તે કાઇક મતલબ શારૂ માનશીહ શાથે મલી ગએઓ અને પોતાના લશકરનો પગાર મલતો નહી હેવુ બાહાંનુ કરી પોતાના આગલા મીતરોથી ફુટો થઇ જેપુર તથા જોદપુર એ બવે મુલુકોના જાગીરદારોના વતનો લુટવા લાગો તેહેની લુટફાટ ઘણુકરીને જેપુરવાલાઓને ઘણી વધારે નુકશાન કારક માલુંમ પડી જેથી જગતશીંહે તેની શામને એક લશકર મોકલવાની ફરજ જાણી પણ તે લશકરને એ પઠાન શરદારે જલદીથી મારી હટાવીઉં અને આગલ વધીઓ. જેથી શ્રી જેપુરના લોકોને ધાશતી પડીકે તે શેહર ઉપર એ ઘેરો નાખશે એવી ધાશતીથી જેપુરનો રાજા જગતશીહ કુરો હતો નહી તેને જોદપુર આગલથી પોતાની છાવણી તુરત ઉચકી અને શીંધીઆએ તેની મદદે મોકલેલા લશકરના શરદારોને હેવું કહીઉંકે આબરૂ શાથે મહને માહરી રાજધાનીની જગોએ પોહચાડોતો હુ તમોને મોહોટી રકમ તમારી ચાકરીના બદલામાં આપશ એવી શરતથી તે શરદારોના આશરા હેઠલ તે શ્રી જેપુર જવા લાગો તેણે પોતાની તોપ તથા બીજો અશબાબ આગલથી મોકલીઓ હવે માનશીહના કેટલાએક રાથોર શરદારો જેઓ તે રાજાની વફાદારીથી ચાકરી કરતા હતા પણ જેઓની ઉપર એ રાજાનો પુરો શક ગએઆથી તેઓ દુર રહા હતાં તેઓ પોતાંના રાજા તરફ વફાદારી બતાવવાનો આએ શારો શમો શમજેઆ. તેઓ મશલત કરી પોતાંના આદમીઓ શાથે ત અશબાબ તથા તોપ લુટવા તુટી પડેઆ તેમાં ફતે પામીઆ, પછી તુરત અમીરખાનના લશકર શાથે જઇ મલીને શઘલાઓએ જોદપુરપર ધશારો કરી તે શેહર હાથ કરીઉ લુછો શવાઇશીંહ નાગપોર નાહશી ગીઓ

એ વખતે માનશીંહનો શીતારો પાછો રોશન થઓ પણ તે જાણતો હતો કે પેલો લુછો શવાઇશીંહ જીવતો અથવા છુટો રેહે તાહાશુધી તેના રાજમા દગોજ ચાલવાનો તેથી તેને પોતાના તાબામાં કેદ પકડવા અથવા લડાઇમા તેહનો નાશ કરવાને ઘટતું ધારીઉં એ કામ તેણે અમીર ખાંનને શોંપીઉ અને તુરત બેલાખ રૂપીઆ આપેઆ તથા પછવાડેથી બીજી ઘણી બખશેશની ઉમેદ આપી અમીરખાને તે કામ માથે લીધું અને નાગપોર તરફ રવાનેથઇ તહરે વાર ઇઉકતીથી શવાઇ શીંહને પોતાની મુલાકાતને બોલાવીઓ અને તાંહાં તેહને કતલ કરેઓ

એ પછી અમીરખાન કેટલો એક વખત નાગપોર તરફ બીજી લડાઇમાં રોકાએઓ તે પુરીકરીને હીન્દુશથાનના ઉપલા ભાગ તરફ આવેઓ તાહરે એ રજપુતો વચે શલાહ કરાવવાની ગોઠવણ ચાલી એ શલાહા કરાવતાં એક ઘણુ કજ કમાટ ભરેલુ ખુન વચમા પડનારાઓએ કરીઉ જેમાં અમીરખાન આગેવાન હતો જેપુરના તથા જોદપુરના રાજાઓ વચે મીતરાઇ પાછી ચાલુ કરવા શારૂં હેવી શરત કરવામાં આવી હતી કે જેપુરવાલા જગતશીંહે જોદપુરવાલા માનશીંહની દીકરી શાથે લગંન કરવા અને માનશીંહે પોતાના હરીફની બેહનને પરણવી એ લગનો થએઆથી શઘલો કપટનો દુર થાએ એટલા શારૂ હેવી દરખાશત કરવામા આવીકે ઉપર જણાવેલી લડાઇ જે કારણથી થઇ હતી તે કારણ દુર કરવુ એટલે કીશન કુમારીની જીંદગીનો અંત લાવવો કે તેથી

બંધે તરફવાલાઓની આબરૂ રેહે એ શહલા મારેનો હેવો
ભોગ આપવાની જાહરે ચરચા ચાલી તાહરે અમીરખાન શ્રી
ઉદેપુરમા હતો અને તે શરદારે ઉદેપુરના માહ રાનાના પર
ધાનોની પછવાડે લાગી કહીઉંકે કીશનકુમારીનો નાશ કરવા
ને માહ રાનાને શમજાવવો કેમકે જાહશુધી એ રાજ કનેઆ
જીવતી રેહે તાહાશુધી શલાહ થવી મુશકેલછે , તે માહ રા
ના જો પછવાડેથી કોઇ બીજા રાજા અથવા શરદારને પોતા
ની દીકરી આપેતો ઉપર જણાવેલા બંધે શરદારોને પોતાના વે
રી કરે. એટલુજ, નહી, પણ રજપુતોની મગરૂરી જગાવના
રો જે વીચાર તે પણ કામે લગાડવાને તેણે કશુર કરી નહી
અને કહીઉજે જો કોઇ શાથે તે દીકરીને પરણાવામા આવે
નહીતો ઉદેપોરના રાજાના કબીલામા કુમારી કનેઆ રેહેવાથી
માહ રાણાના ,તથા તેના વડવાઓના નામને મોહોટી હીન
પશતી લાગે. હેવી હેવી તહરેવાર ઇઉક્તી એ અમીરખાને
તથા તેના મલતીઆઓએ કરી. પણ માહરાના ભીમશીંહે
કોઇબી દલીલ અથવા ધાશતીની અશર પોતાના મનપર થવા
દીધી નહી અને પોતાની નીરપરાધી દીકરીને મારવાને હુકુમ
આપવા અથવા શમજાવવાને શારૂ ના પારઉ તે બાપ
નો તેવો વીચાર ફેરવવાને તેહના પરધાનોએબી માથે લીધું
નહી પણ ભીમશીંહના એક કરૂર શરદાર નામે અજીતશીં
હે એ કામમા મદદ કરવાને મરજી કરી અને માહરાનાની
બેહન ચાદબાઇને મેલવી લીધી એ ચંડાલ અશતરીએ પો
તાની પશુ ભતરીજીનો નાશ કરવાનુ કામ માથે લીધું
એ અશતરી જેવી કઠણ દીલની તેવીજ મકર ખોર હતી તે
ણે પોતાની ભતરીજીના કુમલા મન પર અશર કરે હેવી વા
તો ચલાવી કહીઉં કે એ કીશનકુમારી આજ કેટલાં કેટલા
વરશ થયા તાહરે લીધે રાજશથાંનમાં ભારી લડાઇ ચાલીછે
અને તહરેવાર ખરાબી થઇછે અને તાહરા બાપ તથા કુટુબ
અને રજપુત લોકોની શલામતી અને આબાદાની પાછી ચા
લુ થવાનો આધાર તાહરી ઉદારતા અને દએઆપર રહેઓ
છે. તાહરા હીન શેતારાનો ભોગ તુ પોતે થઇને વઇકુઠવાશી
લોકોમા જઇ મલેતો આ દુનીઆમાથી શઘલી ખરાબી મટી
જાએ. હેવા તહરેવાર મકર ભરેલાં બોલવાથી તે નાજનીનુ
દીલ પીગલી ગઇઉ અને તેણે હીમત કરી પોતાંના જાણનો
ભોગ આપી બીજાઓનુ ભલું કરવાનો ઠેડાવ કરેઓ તેણે
જેહેરના તરણ પીઆલા પીધાં અને તીજી વીતાને,વાર તેહ
નો પેઆરો જાન નીકલતી વખત તે બોલીકે "માહરે વાશતે
આગલથી ઠેડવેલાં લગન કેવા થાએછે તે જુવો".

એ પરમાંણે એ શાહજાદીનો પરાણ ઘાત થઓ. તે વી
શેની ખબર જાહરે લોકોને પડી તાહરે શઘલે ઠેકાંણે હેવી
માહતમ અને કકલાટનો પોકાર નીકલીઓ કે તે મીશાલે
દુનીઆમાં કોઇજ વખત થાએછે એ મરણની ખબરે શર
વેની આખમાથી આશુ વરશાવેઆ અને તેમા આગેવાની
કરનારાઓપર આદમી જાતની બેહદ લેઆનત પડવા લાગી
એ દુખદાએક બીનાની અશર તે રાજપુતરીની માતા પર હે
વી થઇ કે તે વીશેના બલાપાથી તે જલેથી મરણ પામી !

અને ઓ કીશન કુમારી! રે ! વીરલી રાજ પુતરી! કો
ણ આદમીનુ હઇડું પરાવનાર તાહરી હાલતની વાત શાભલી
ગમ અને આફરીનના જુશા શાથે તાહરૂ નામ ઇઆદ કરશે
નહી ? રે ! તાહરા દેવતા રૂપી પરાણનો ઘાત એટલા માટે
થાએ કે તેથી ના લાએક આદમીઓ જીવતા રેહે અને તા
હરો ચંદર શરખો મુખરો કરમાઇ તાહરૂ શીતારા શરીખું ખુ
દન એટલાજ માટે ખાખ મલે કે કાલા મોહડાં વાલાંઓની
કાલા કરતુકથી ખરડાએલી દેહ ઉભી રેહ, એ વાતથી આદ
મી જાતને શું થોડી ગમગીની ઉપજે ! અને હેઠુ કરતાં તાહ
રા દીલની ઉદારતા અને પરોપકારી પણા શવાએ તુને બીજી
કોઇજ ઉલટ નહી એમ જાહરે હમો જાણીએ તાહરે તાહરૂ
કામ કેટલુ શાબાશી ભરેલું હમો કહીએ ! હમો જાણીએચ
કે ઘણાએક બાહદુર શરદારો પોતાંના દેશીઓની વખાનના
અવાજ શાભતા લડાઇના મેદાનમાં ઝોકાવી મરણ પાંમેઆ
છે, ઘણાએક કાબેલ રાજદોઆરી લોકોએ પોતાના દેશી
ભાઇઓની નજર આગલ કીરતી શમજી પોતાના લાભ ખોએ
આછે, ઘણાએક શાધુઓ પેલી દુનીઆમાં શવરગ મલવાની
આશાથી પોતાના જાત ભાઇઓની હજુરમા "કુફરો" ના ભોગ
થઆછે. પણ ઓ ! હમ દેશની વીરલી નાર! તાહરી બરો
બરી કોઇએ કીધી નથી ! કાહનીની વાતો અને કથાઓમા
મનુશ જાતને આશામરીઅ ઉપજાવવા શારૂ કોઇ હેવી બીના
ઓ લખીછે કે તેથી શમજાએ કે કોઇ કોઇ વખત મરદ તથા
ઓરતે પોતાંના દેશના હીતને કાજે આગ અને પાણીમાં બુડી
પડી પોતાના પરાણના ઘાત કરેઆ હોએ તેવી કાહની અ
ને કથામા કહેલા કલપીત પરાકરમોબી તુએ ખરેખર કરેલા
કામ શાથે મુકાબલો કરવા લાએક નથી , કેમકે તેવા પરાકર
મો કરવાને ઉલટ અને હીમત આપવાને હજારો બલકે લા
ખો લોકો જે અને શાબાશી અને આફરીનના અવાજ કર
તા હતા, જે તારીફનો અવાજ તે પરાકરમ કરનારાઓને પો
તાના જીવ કરતાં પેઆરો લાગતો હતો.,પણ તુનેતો કોઇ હે

વી શાબાશીપીબી કશો બદલો મેલઓતો નહી તાહરા વે
ગુલા જીવનો ભોગ આપતા દુનીઆની આફરીનના અવાજે
તુંને કશો દીલાશો આપેઓતો નહી તાહરીથી ઉપકારી થ
એલાઓનાં દએઆ ભરેલાં મોહાડાં તાહરી છેલલી નજરે પ
ડેઆતા નહી. પણ વખાન કરતી દુનીઆને ખબર નહી
તેમ એકાંત ઓરડામાં ગુપત પણાંમાં તાહરી દઈત શુરતીની
લેઆનતી ફુઇની મકર ભરેલી નજર આગલ તાહરા મીઠા
જીવને કડવા જેહરથી બરબાદ કરીએ અને મોતનુ પેઆ
લુ પીતાં બોલી કે આ કામ " માહરા બાપ મહરા રાજા મા
હરા દેશીઓને " માટે કરૂંછુ બે બે પેઆલાએ કશી
અશર કરી નહી જાણે તીજીવાર દુનીઆની પર જે મોહો
ટો શરાપ તે વીશે ચેતવની આપવાનુ કામ ઇશાવરથી તુને મ
લેઉ હોએ ! આશાહ દીલવાલી અબલા ! તું બોલી કે " ઉદે
પુરના હીતની ખાતર ! પણ માહરે વાશતે આગલથી હેડવે
લા લગન કેહેવાં થાએમ તે જુવો ! " અને તાહરો પરાંણ તા
હરા કીરતારને શવાધીન થએઓ એ તાહરૂ કામ કેહેવુ કહી
એ અને તાહરી ઇઆદગારી કાએમ રાખવાને શું કરી રા
ખીએ ! લડાએક શીપાઇઓ, કાબેલ ફીલશુફો, પહરેજગાર શા
ધુઓ, દેશ હીતકારી લોકો, કીરતીવાન પાદશાહાઓ, પરોપ
કારી આદમીઓ—એ શરવેને વાશતે કીમતી અને ઘણુ શુધી
ટકે હેવી ઇમારતો અને બીજી ઇઆદગારીની નીશાનો ઉભી
કરવામાં આવીય. પણ ઓ પરતાબી નારી ! તાહરી
કીરતી માટે હેવી નહી તોબી એથી વધારે રલીઆમની અ
ને શરવેથી વધારે ટકનાર નીશાન બનીછે જે દીને તેં તા
હારા પવીતર આતંમાંને તાહરા શુદર શરીરથી જુદો પાડેઓ
તે દીનેથી તાહરી ઇઆદગારીના લેખ આદમીના વફાદાર દી
લની તખતી ઉપર હેવા ઉંડા કોતરાએઆછે કે આખરના
વખત શુધી તે કદી ભુશરાશે નહી કીશન કુમારી ! તાહ
રા પણોતા નામની હમોને કેહેવી હીમત ! તાહારા પરોપ
કારી કામથી હમોને કેહેવી મદદ ! તાહરા નામનો અરથ—
નીરદોશપણુ, બે ગરજપણુ, દએઆ, પરોપકારપણું, ખુબશુર
તી બલકે બેહદ ખખશેશ અને જે કાઇ ઉતમ અને ભલુ, તે
થાએછે તાહરા કામથી, તેં કરેલા આપ ઘાતથી આ દે
ગની નારી પથના ગુણ ગવાએછે તેઓનો તરીકો વધેલો
દીશેછે અને તે ટોલાની હીમાત કરનારાઓના રૂડા કામ વી
શ ઉતાવલેથી ફુલે ભરેછે. હેવી જે તુ વીરલી રાજ કનેઆ તે
નુ નામ આદમી જાત શદા ઘણા પેઆર અને મોહોટાં મા
નથી લેશે ધનછે રે ! ઓ કીશન કુમારી ધંનછે તુને !

ભરથારનુ શુખ.

નેક વાચનારી જાહરે ઉપલું મથાલું જેએ તાહરે તા
રા મન શાથે આટલા શવાલ કરવા લાજેમછે કે, ૧) ભર
થારને ગુખીઅ શુખ આપનાર કોણ ? ૨) તે શુખ કેમ
આપી શકાએ ? એ બે શવાલોનો જવાબ જરા વીચાર કીધે
થી આપો આપ મલશે કેટલાએક દાનાવ લોકોનો હેવો
વીચારછે કે દુનીઆમાં બીજું શઘલી ચીજો એક બીજાની
જોડે આવવાથી વધારે શમપુરણ દેખાએછે તેમજ પુરૂષ તથા
અશતરીઓ એક બીજાની શોડે હોવાથી શમપુરણ માલુમ પ
ડેછે તે એટલા શુધીકે એક કરતાં વધારે દાનાવ પુરૂષો જે
ઓ પોતાના દેશનો શુધારો કરવાના માબારત કામ માટે વ
ખનાઇ ગએઆછે તેઓએ ઉપલો વીચાર બલતવારીથી એમ
જણાવીઓચકે પુરૂશ અથવા અશતરી જાંહાશુધી એખલા હો
એ તાહાસુધી તેઓ અપુરણ એટલે અધુરા પરાણીઓછે અ
ને પુરણ થવાને તેઓ એક બીજા શાથે મલવાં જોઇએ.
પુરૂષ તથા અશતરીઓ એક મંડલીમાજ નહી પણ પોતાના
કબીલાની હદમા વાતચીત તથા ગમત અને ખાના પીનાં
તથા ઘરબારના કારભારની મશલત તથા ગોઠવણ કરવાની
બાબદમા શાથે રેહેછે તાહરે તે ગમત તથા ખાના પીના અને
કારભાર તથા વાતચીત બધેને વધારે મજા આપેછે બધેને
વધારે ખુશી પરાપત કરેછે બંધે એક બીજાથી શીખામન
અને ગમત મેલવેછે નીતીનો શંભાલ થાએછે દએઆ
લુ સુચના મકમ થાએછે. શારા માહાની હદ કેઇ તે વધારે
બોલલી રીતે દેખાએછે. ટુંકામા કહીએતો મરદ ઓરતો એ
ક બીજાથી જુદાં અને વેગલા રેહ તે કરતા એક બીજાની ન
જદીક અને શાથે રેહેવાથી તેઓને ગનશારના શુખમા વધા
રો અને દુખમા ઘટારો કરવાને વધારે બની આવેછે

હવે અનુભવથી હેવું માલુંમ પડીજછે કે અશતરી અ
ને પુરૂષના એક બીજાના પરોશ અને શગતનો ફાએદો હ
ગેક બીજી રીત કરતા લગનના ગાંઠથી દુનીઆના લોકો વ
ધારે શારી પઠે મેલવી શકેછે લગનનો ગાઠ એક મરદ અને
એક ઓરતને જીનદગી શુધી શાથે બાધેછે તે ગાઠથી એક બી
જાના શરીર અને મંન એક મલી જાએછે એકનુ શુખ તે
બંધેનુ શુખ અને એકનુ દુખ તે બનેનુ દુખ એમ બધે જ
ણા શમજવા લાગેછે. એક બીજા શાથે તેઓ પોતાની દે
લત શુધારવાને અને તહરેવાર શુખ મેલવવાને એતન કરેછે.

મરદ પોતાને લાએકનો ધંધો કરીને અને ઓરત પોતાને લાએકનુ કામ કરીને પોતાનાં ઘરની શપન વધારવા હરરોજ વધારે વધારે કોશેશ કરેછે શઘલા શમજુ અને લાએકીવાલા મરદો પોતાના મનથી હેવો વીચાર રાખેછેજે માહરા ઉદીઓગ અને શારી ચાલથી હું શનશારમાં આગલ વધી માહારી બાએડીના શુખમાં વધારો કરૂં, અને શઘલી નેક મતવની અને લાએકીવાલી ઓરત હેવો વીચાર કરેછે જે માહરા કામ અને કારભારથી માહરા ભરથારનો જીવ ખુશી રાખવા અને તેહુના ધનધામા બનેતો મદદ આપવાનો ઇલાજ કરૂં ભરથાર બાએડીનો મદદગાર અને બાએડી ભરથારની મદદગાર થાએછે. એ પરમાણે હરેક મરદને બીજી હરેક ઓરત કરતા તેહની બાએડીથી વધારે શુખ મલી શકેછે. બાએડી પોતાના ભરથારને સુખ આપવાને કેટલુ કરી શકે તે પણ શેહજ વીચારથી માલુમ પડેછે. ખરૂછેકે બાએડીની ખુબ શુરતી ભરથારનુ એક શુખછે, પણ તે કરતાં બીજાં ઘના વધારે શુખની આશા હરેક ભરથાર પોતાની બાએડીથી રાખેછે એક બાએડા પોતાના શરીરની ખુબશુરતીપરજ ગરૂર રેહે અથવા ઘના ઘરેના અને કપડાંથી પોતાના બદનને શીનગારીને પોતાના દીલમા શમજેકે માતરે એમ કીધાથી માહરા ભરથારની નજરમા હું ઘની શારી દેખાશતો તેમા તેવી બાએડીની ભુલછે. મરદ જે શઘલો વખત પોતાના શનશારના કામમાં પડેલો હોએ અને તહરેવાર જંજાલથી કંટાલેઓ હોએ તે જાહરે પોતાના ઘરમા આવે અને પોતાની નેકબખત બાનુને જોએ તાહરે તે નાજનીના નખરાં અને ખુબ શુરતીથી તેહેના દીલમાં કાઇક ખુશી પેદા થાએછે ખરી. પણ જેણે આખો દીવશ પછારા ખાધા હોએ, જેણે ધનધાની જગોએ તહરેવાર ફટાલો આપનાર દેખાવો જોએઆ હોએ, તે પોતાના ઘરમા શફાઇ અને શુઘડાઇ ચાહેછે. પોતાના આરામને વાશતે જોઇતી શઘલી વશતુ ઠેકાણાશર મેલેલી જોવા માગેછે તે ચીજો તુરત તેહને હાથ લાગવાની આશા રાખેછે. નરમ અને મીઠા બોલોથી મનને રીજવનારી વાતો શાભલવાની ખાએશ કરેછે. પોતાના બાલકોની શારીપઠે ભરદાશ થએલી શાલંવવાની ઉમેદ રાખેછે. બચાંઓના તન મન શુધારવાને શઘલું અગતનુ કામ વખતશર થાએછે કે નહી તે જાણવા માગેછે. ઘેરનો કારભાર શઘલો શારી પેઠે થએો હોશે હેવું વીચારેછે એટલુજ નહી પણ માદગી અને તુવી બીજી દુરબલતા તથા અડચણને વખત પોતાના ધનધાના કાંમમા કોઇ ફોશેરા અથવા મશલતથી તે બાએડી તેહને મદદ આંપી શકેતો શારૂ એમ કેહેછે. હરેક લાએકીવાલી ઓરત, પોતાના ભરથારને એટલાં શુખ આપવાને કોશેશ કરેછે. પોતાના શરીરને શુઘડ અને શોભીતું રાખવા શાથે પોતાના ઘરને શાફ રાખવાની તે શદા વેતરણ કરેછે. પોતાની જાતે અથવા ચાકરોની મારફતે શઘલી ચીજો ઠેકાંણા શર મેલાવેછે ઘરનો શરશામન અને વાપરવાની વશતુ કેહેવી રીતે રચીઆથી વધારે શોભશે તથા વધારે ઉપીઓગી થશે તેનો ખુબ વીચાર કરી તે પરમાંણે ગોઠવણ કરેછે ખાનુ કેહેવી રીતે પકાવે આથી અથવા ચાકરો પાશે તઇઆર કરાવાથી ઘનુ લેજતદાર તથા શરીરને પોશન આપનારૂ તથા કીઆં કપડા થોડા ખરચે વધારે શોભઇતાં તથા શરીરને ઘાંકવા તથા થંડી અને ગરમીના ઉપદરવથી બનચાવાને લાએકનાં થશે, તે જાણવાને તથા શમજવાને શદા મેહનત લેછે. થોડે ખરચે ઘના શુખ કેમ મલે તેનો અંદેશો કરેછે. ભરથારની શકમાઇની આવકમાંથી પાછલા દાહાડાને વાશતે બંનચાવ કેમ કરવો તેની તદબીર કરેછે. બચાંઓની એબ દુર થઇ લાએકી કેમ વધે તેના ઇલાજ કરેછે અને તે બચાઓને મોહટપણમા શુખી કરવાની કેલવની આપવાને પુરતી ખબરદારી રાખેછે. પોતાનો ભરથાર બાહેરથી આવી કેહી ચીજની ખાએશ કરશે તે તઇઆર રાખેછે. કેહી બીના અથવા વાત અથવા ગીત શાંભલવાથી આનંદ પામશે તે લખી અથવા પાઠ કરી તેની આગલ વાચવા અને ગાવાને તઇઆર રેહછે. પોતાના મધુર અવાજ અને ખુબ ચાલથી તહરેવાર રીતે તેહેને શુખ આપવાની આરજુ રાખેછે. ભરથાર જે ધંનધો કરતો હોએ તેને લગતી અગતની ખબરો ફુરશતને વખત પુશતકો તથા વરતમાન પતરો વાંચવાથી તથા ગનાની લોકો શાથે વાત ચીત કીધાથી મેલવેછે, અને અગત પડે તાહરે તે ધંનધાના કામમા પોતે મદદ આપી શકે હેવી શકતી મેલવવાને કોશેશ કરેછે. પરવરદીગારે બખશેલી બુધીને નકામા ટાએલાં અને તારી મારી વાતોનો વીચાર કરવામા ગુમાવતી નથી; પણ ખુદાતાલાની ખુદરતમાં શું શું ચીજોછે, તેનુ ગનાન મેલવવા અને તે ઉપર વીચાર કરવામા તે બુધી ઘની વેલા વાપરેછે, અને પોતાના મત તથા શવાલોથી ભરથારના ગનાનમાં વધારો કરવા તથા તેની બુધીને વધારે તેજી કરવાને શકતીવાન થાએછે. હેવી બાએડી તેજ ચારી બાએડી કેહેવાએછે અને જે ભરથારની હેવી શારી બાએડી તેહેના બાએગ કેહેવા રૂડા વારૂ ! ખરેખરે એક ફીલશુફના કેહેવા મુજબ જે ધની પાશે શારી ચોપડી અને શારી બાએડી હોએ તેની શામને શઘલી

દુનીઆ થાએ તોબી તે શુખીઆરો કેહેવાએ વાશતે રે ઓનેક હેદાએતની વાચનાર જો તું લાએકી વાલી બાએડી કેહેવાવા માગેતો તાહરા* ભરથારના શુખમા ઉમેરો કરવાને કોશેશ કર

પાલીટાના

શ્રી કાઠીઆવાડ પરાતમા શ્રી ઘોઘોની આશરે તીશ માઇલની વેગલાઇપર શ્રી ખભાતની ખાડીમા પાલીટાનાનો પવીતર ડુગરછે તે ઉપર જૈન ટોલાના લોકોનુ દેવાલથી ઘેરાએલુ એક શેહરછે તે શેહરને એ ટોલાના લોકો હેવુ પવીતર શમજેછે જે તે શેહરમાના દેહડાઓની રખેવાલી કરનાંરા ધરમના ઉપાધીઆ શીવાએ બીજા કોઇથી તેહની દેવાલની માહેલી હદમા એક રાતબી રેહવાએ નહી એ શેહર માતરે દેહડાઓનુજ બનેલુછે એ પાહડ તરફ જવાને એક મોહટો શીધો રશતોછે તેની આજુ બાજુ વડના મોહટા જાહડોછે એ રશતા પર જાહાથી વરના જાહડની હદ પુરી થાએછે તાહા બધે બાજુએ ચુના તથા ઇટરીડીથી બાધેલી દેવાલછે તેની ઉપર જગલીમોર આનદથી બેશેછે તેમના ઉમદા રગ અને શરીરના રોબથી તે તરફનો દેખાવ વધારે ખુશનુમા લાગેછે એ દેવાલોની બાહેરની બાજુના ખેતરોમા ઘોળીતી કબરો અને દેહડાઓછે પાહડની નજદીક પોતા પછી ઉપર ચહડવાને ફતરની પોહલી પગતીઓ બનાવેલીછે તે પગતીઓની બાજુએ હાથીના પુતલાછે તે પગતીઓ ચહરવા પછી નાપલા મીનારાઓ જે થાક ખાવા અથવા પુજા કરવાની જગોએ બાધેલાછે તે નજર પડેછે તે પછી બીજી શીહીરી મલેચ, તે ચહડવા પછી ફતરની ઉપર બાધેલા નાધલા દેહડા આવેછે તે ફતગેપર બુદના પગલા કોતરી કાહડેલાછે તે પછી પાહડપર આગલ ચહડવાની વચાન આવેચ તે રશતાની આજુ બાજુ મુશાફરો અને જાતરા કરનારાઓના જીવ તથા શરીરને આરામ આપવા શારૂ બનાવેના દેહડા, કબર તથા તલાવો એક બીજાથી થોડે થોડે છેટે બાધેલાછે એ પાહડ પર આશરે તરણ માઇલ શુધી ચહડવા પછી તે રશતાની વલન લેતા ટેકરીને માથેનુ પવીતર શેહર નજર આવેછે અને તે શેહરના પરા શરખા મીનારા જેમાના કેટલાએક બરફ બારખા શફેદ અને કેટલાએક ફતરના રગનાછે તે શેહરની દેવારથી ઉનચા દીશેછે એ પછી અરધો કલાક વધારો ચલવા બાદ શેહરનો દરવાજો આવેચ તેની નજદીક મુશલમાનોના કોઇ પીરની એક કબરછે તે કબરની જગોપર ઉભુ રહીને જોતા હેકાણુમા પાહડના કાલા મથાલા દીશેછે તેની આશપાશ વાદલ ઘેરાએલા હોએછે તેથી ઉગમન તરફનો આકાશ કદ નજર પડતો નથી એ પાહડો ડરામના અને પાશતી ઉપજાવનારા લાગેછે એજ વખતે ઉગતા શુરીઅના કીરણોથી તે જગોની નજદીકના શેહરના દેહડા અને ખુશનુમા બગીચા ઝલકાટ પામેછે અને જોનાર પની રાત અને દાહડાની હદની વચે ઉભો હોએ હેવુ તેહને લાગેછે

એ દેહડાઓના, ફકત દેહડાઓના અચરત શરખા શેહરનુ વરણ કોણ કરી શકે' છોએના પોહરા રશતાપર ચાલી ફતરની પોહરી શીરીઓ તરફ ગીએથી પાકી બાધનીના શુદર તલાવો અને કેર તથા પપાઉના જાહડથી ભરેલા બાગોની બાજુએથી ઉતરતા હેવો ચોક આવેચકે તાહા મઠની અદર મઠ બનાવેલા આગલ જતા પરશનાથના દેહડા આવેછે એ દેહડા ઘણા ઉમદાછે તે દેહડામાના ઘણાએક શાધારણ ફતરના અને થોડાએક શફેદ શીગેમરમરના બાધેલાછે તે શધલાની બાહેરની બાજુ બારીક નકશીઓછે અને માહેલી બાજુ કીમતી વરખ અને રગ ચહડાવેલાછે તે શધલા એકજ રીતે બાધેલાછે પેહલા એક શારી નકશીદાર પોરટીકો આવેછે તાહાથી ઉપર ચહરવાને પગતી હોએછે અને તે પગતીઓના પેહલા ફતરાઓપર શીપાઇઓની શારી મુરતીઓ કોતરેલી હોએછે તે દેહડાને માથે એકકો ગુબચ હોએછે તે ગુબચે ઘણાએક ફાનશો તથા કાપેના કાચના જુમરો ટાગેલા હોએછે અને છેક છેરે એક નાધલી ખોલીમા શ્રી પરશનાથની દરગા તથા મુરતી હોએછે એ પરશનાથને નામે જૈન લોકો બુદની પુજા કરેચ, જે બુદ તેઓના એખલો દેવછે એ બેનમુન શેહરમા હરેક જગોએ આપણ જઇએ તોબી કોપે કશુના પશદ કરવા જોગ દેખાતુ નથી દરએક વરત અને દરએક ખુનુ શાફ કરેલુ અને શીનગારેલુ હોએછે તે શેહરના શધલા રેહવાશીઓ શફેદ પોશાકવાલા ધરમના ઉપાધીઆછે જેથી તેનો દેખાવ કાઇ ઓર વીચારો ઉપજાવનાર થઇ પડેછે

મરકી.

મરકી તહરેવાર મરજીથી માગેછે અને તે વીશે જુદ

જુદા દેશના મુરખ લોકોમાં તહરેવાર વેહમ હોએછે. કોઈ દેવી નાખુશી થએથી, રાજાઓએ કોઈ ઘાતકી કામો કીધાથી, ઈશવર કરોધે ભરાએથી મરકી ચાલેછે એમ ઘણા મુલુકના લોકોનો વેહુમછે. એવો વેહુમ મરકીના ખરાં કારણ અને તે મુજબ તે ટાલવાના ખરા ઈલાજ શમજવાથી આદમીને બેનશીબ રાખેછે અને લોકો ઘટતો ઈલાજ કરી દુખ ટાલવાને બદલે ખોટા ફાંફાં મારી દુખમાં વધારો કરેછે. આપણા દેશમાં માંનતા કરવી, હોમ હવન કરવાં અથવા બીજો ભોગ આપવો, એ ચાલ તહરેવાર મરકીને વખત જોવામાં આવેછે. તેમજ બીજા કેટલાએક દેશોમાબીછે. કેટલાએક લોકો તેમાં મુખીઅ કરી ઈરોપના ખરીશટીઆનોપર જારે મરકીની આફ્ત ગુજરે છે તારે તેઓ ઘણી રમુજ ઉપજાવા જોગ ચાલ ચલાવેછે. તેઓ પેહલાતો પોતાનાં ગુરૂઓનાં પુતલાંની આગલ બંદગી કરે છે અને ગુડણ મંડીએ બેશી આજીજીથી હેવું માગેછે કે ચાલતી મરકીથી તેઓનો ઉગારો થાએ પણ જારે તેવાં ફાંફાથી કશું વલતું નથી તાહરે તે પુતલાઓને તેમની દરગામાંથી બાહેર કાહડી રશતે રશતે બાંધી મારેછે અને શમજેછેજે કાલાવાલાથી જે મતલબ હાસલ નહી થઈ તે ચાબકાથી થશે. એ પરમાંણે અરધા શુધરેલા ઈરોપીઆનો કરેછે. જેઓ પુરા શુધરેલાછે તેઓ કાઈએક ચહડતી જાતના ફાંફાં મારેછે તે એમકે હાકમ અને પરજા અપવાશ કરેછે તથા શાથે મલી દેહડાઓમાં બંદગી કરેછે. કોઈ પુછશે કે બંદગી કરવામાં શું ખોટુછે ! હમો કહીએચજે બદગી કરવામા ખોટું તો કાઈ નથી પણ એર આદમીનુ ભલુછે, પણ બદગીથી મરકી ટલે હેવી આશા રાખવી એ ખોટુંછે. કારણ કે એક લખનારના કેહવા મુજબ તહરેવાર મરજો જે આપણા ઘેરો તથા શરીર મેલાં હોવાથી તથા મોહલા ખરાબ અને ગટરો નજીશ રેહેવાથી ઉપજે તે બે વખત દેહડે દેવલે જવાથી મટે હેવી આશા રાખવી એ ખરે હશવા શરખુંછે બલકે હેવાં કારણોથી તથા દુનીઆમા કોઈ વાર રૂતુ ઈતીઆદીનો ફેરફાર થવાથી જે મરજ ઉપજે તેમનો અટકાવ કરવાને વીદીઆવાન લોકોએ બતાવેલા ઈલાજો કરવાની આલેશ કરીને તે આલશના ફલને ખોદાનો કેહર અથવા ગુશો કેહવું એ ખરેખર ગુનાહનુ કામછે. એ બાબદ શારી પેઠે શમજવા શારૂ એક કાબેલ આદમીએ લખેલી બીનાંનો શાર નીચે ઉતારી લીધોછે તે ધેઆન દઈને વાચ્વાથી ફાએદો થશે.

મરકી મલાવનારા શઘલા મરજોનો શાધારણ શવબાવ એ છે જે તે શઘલા તાવના મરજો હોએછે. ઈરોપમાં ચઉદમી શદીમા ચાલેલી કાલી મરકી જેથી આદમીના શરીરપર મરવાની આગમચ ભએહંકાર રીતે કાલા દાગ પડતા તે એક જાતનો તાવ હતો. ઉગમન પરાંતની મરકી જે હજુર મીશર દેશમાં તથા ઈઉરોપના ઉગમન પરાંતમાં ચાલેચ, તે બંધેબી તાવ હતા. તેમજ શોલમી શદીમાં ચાલેલી "પશેવની મરકી" જેથી હુનાલાની રૂતુમાં આદમીને એકાએક બેહદ પશેવ છુટી ઘનીં વેલા મરણ થતુ તે પણ તાવ હતો. આપના જમાનાનો લુહો મરજ કોલેરાબી જાહરે પુરો હોમલો કરેચ તાહરે તાવની શઘલી નીશાન બતાવતો માલુંમ પડેઓચ. તેમજ બીજા શાધરન મરકી ઉપજાવનારા રોગ જેવા કે ગોવરૂ શીતલા એ શરવે તાવના મરજછે.

મરકી ઉપજાવનાર મરજો એક બીજા શાથે બીજી રીતે એમ મલતા આવેચ કે તેઓનો ફેલાવો ઘનુ કરીને શરખો હોએચ "કાલી મરકી" છેક ચીનથી તે શ્રી અમેરીકામાના ગરીનલંડ પરાંત શુધી ફેલાઈ હતી અને તેથી એશીઆ, આફરીકા તથા ઈરોપમાં ભારી ખરાબી થઈતી તે તથા "લુબો મરકી" (જે એક જાતનો તાવજ હતો) તે જાહાંથી નીકલતો તેની ઓતર અને દખન તરફ ઘનુ શુધી ફેલાઈ જતો. પંદરમી શદીમાં તે શાત વખત ઈરોપમા છેક ઓતર તરફના મુલકો શુધી ફેલાઓ "પશેવની મરકી" શ્રી ઈગલંડ, ફરાનશ, જરમની, અને ઈરોપના બીજા ઘણાખરાં મુલુકોપર ફેલાઈ, તે શઘલે ઠેકાણે એકજ વખતમા ઉઠી હતી અને આદમીના જાનની ભારી ખરાબી કરી હતી "ઈનફલુએજા" જે (એક જાતના તાવ શરખો મરજ) તે ઘની વેલા દુંનીઆના એક ભાગ ઉપરથી બીજા ભાગપર ફરી વલીચ. એ મરજોનો ફેલાવો જેવો બોહલો તેવોજ ઉતાવલો હોએછે. ઈશવી શને ૧૮૩૧ ના વરશનો કોલારો પાચ દીવશમા શ્રી મીશર દેશના એક નાકાથી બીજાં નાકાં શુધી ફેલાઈ ગીઓ હતા અને ૧૮૩૨ ના વરશમા શ્રી લંડનથી પારીશ ગઓ અને પાંચ દીવશમાં છેલા શેહરના ઘનાખરા ભાગપર તે ફેલાઈ ગીઓ- ઈશવી શને ૧૮૪૧ ના વરશનો "ઈનફલુએનજા" એકજ દાહડામાં લંડનમાં દેખાઓ અને તેટલાવારમાં પાંચ લાખ કરતા વધારે આદમીઓપર હુમલો કરેઓ.

મરકી ઉપજાવનારા મરજો ચાલવાની આગમચ ઘણી ખરી વેલા બે નીશાંનો નજર આવેચ એકતો એકે શરીરમાથી પશીનો ઝરી અથવા નાખ અને બીજી વારે બલગમ પડીને નબલાઈ થાએછે. બીજી નીશાંનુ એકે ગામમા જે

શાધારણ માદગી ચાલતી હોએ તે માદગી આવતી મરકીનુ રૂપ લેછે

વલી મરકી ઉપજાવનારા મરજો થોડા થોડા વખતને આતરે થાએછે. “ પરોવની મરકી ” પેહલાં ચઉદશો પચાશીના વરશમા દેખાઇ હતી તે એક વરશ શુધી ઇંગલંડમા ફેલાઇને નાબુદ થઇ વીશ વરશ ગુજરઆ પછી તે ફરીને જણાઇ અને પોતાના આગલા શઘલા ખાસરાઓમા છ માસ શુધી ફરી વલીને પાછી જેપ થઇ તે પછી અગીઆર વરશે ફરીને ચાલી તે છ મહીના શુધી ટકી. ચોથી વેલાબી અગીઆર વરશે આવી અને છજ મહીના ચાલુ રહી પાંચમી વેલા તે વીશ વરશે નજર પડી, તે આગલની માફક છ માશ ચાલીને નાબુદ થઇ તાહર પછી તે કોઇ મુલુકમાં જણાઇ નથી ઉગમન પરાંતની મરકી એ પરાતોમા દર દશ અથવા બાર વરશને અતરે ફેલાએછે. શ્રી આએરલંડમા “ ટાઇપશ ” નામની મરકી ગએઆં દોહડશો વરશ થઆ દર દશ વરશે ચાલેછે. ઇગલંડમા કોલેરા પેહલો ચાલીઓ તાહરે પદર માશ શુધી રહેઓ. શોલ વરશ પછી ફરીને ચાલીઓ તાહરેબી એટલોજ વખત ટકેઓ તીજી વેલા પાચ વરશને અંતરે દેખાઓ અને શતર માશ ચાલુ રહો.

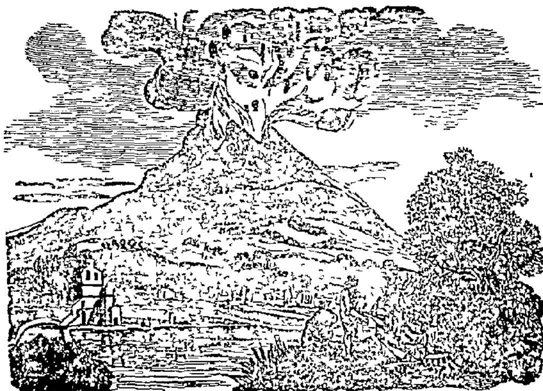
મરકીના મરજોની અશર આદમીપર ઘનીજ ઉતાવલી થાએછે થોડા વખતમા પરાણુ ઘાત થાએછે. તેમ કરતા કોઇ આદમીમાં તે મરજ જો વધારે વાર ટકેઓ તો તેવાં આદમીનો જાન ઘણુ કરીને બનચેછે. વાશતે હવડાના વખતમા કોલેરાની દવા કરનારની એક મોહટી મતલબ એમ હોએછે જે દવા કરવાને પુરતો વખત મેલવવો, કેમકે એ મરજ જો આદમીને એક દમ મારી નાખે નહી તો તે ઘનો વાર ટકેઆથી તેવુ આદમી ઘનુ કરીને બચેછે. એ મરજથી થતી નબલાઇથી નહી પણ તેહેના પેહેલા હુમલાના જોરથી જાનની વધારે ખરાબી થાએછે

છેલ્લું, મરકી ઉપજાવનારા મરજોનો શબબ ઘનુ કરીને એક શરનો હોએછે જે શબબને લીધે એક વાર એક મરજ ઉપજેઓ હોએ તેજ શબબથી બીજી વેલા બીજો મરજ ઉપજે. વાશતે જુદા જુદા મરજોની તહરે અને નામમાજ ફરક પડેછે અને તેમની ઉતપંતીનો શબબતો એક શરખોજ હોએછે. મોહલાઓમા ગીચ વશતી, નજીશાત, ખરાબ ગટરોને, ચરનો તથા નદી નાલા અને ખાહીઓનો વાશ, ધારી જતાં મુરદાં અને જાહડ પાનની બદબો, પીવાનુ ગદલુ પાણી, ખરાબ એચ, વાશી તરકારી, શડેલો અનાજ ઇતીઆદી, એ શઘલા મરકીના મરજોના શબબછે, તે મરજો હેવી હાલતમા રેહેનાર ધણીઓને ઘનાખરા દુખી કરેછે એ બધા શબબોમા ખરાબ હવા શઉથી મુખીઅછે. ઇગલંડમાં છેલલી વેલા ચાલેલા કોલેરા પરથી એ વીશેની ઘનીએક ખાતરી થવા જોગ શાબેતી મલીછે. ટુટીંગ નામની જગોએ એક મકાન જે માતરે પાચશો બચાંઓ રાખવાને લાએકનુ હતું તાહાં ગરીબ લોકોના આશારે ચઉદશો બાલકો રાખેઆતા તેથી એક રાતમા એ બચાઓમાંથી ચોશઠ જણાને કોલેરાનો મરજ થઓ અને એક અઠવાડીઆમા તેઓમાથી એક શો હેશી જણા મરણ પામીઆ. એ મરણનુ કારણ ખીચો ખીચ રેહેવાથી થયું કેમકે દરએક બચાને ઓછામા ઓછી પાચ શો શમચોરશ ફુટ શાફ હવા જોઇએ તેને બદલે એ મકાન પર માતરે એક શો ફુટ મલી હતી ટાનટનની ધરમશાલામા બશો છોતર ગરીબ આદમીઓ રહેલાં હતા તેમાના દરએકને અડશઠ શમચોરશ ફુટ હવા મલી હતી એથી કરી તેઓમાના શાહડ આદમીઓને એક અઠવાડીઆની ટુંક મુદતમા કોલેરા ઘશડી લઇ ગઓ. પણ એજ ટાનટનની તુરંગ કે જેમાના દરએક આદમીને શવાઆઠશોથી તે શવા નવ શો શમચોરશ ફુટ હવા મલતી હતી તેઓમાથી એ વેલા એક આદમીબી એ મરજથી મરણ પામેલુ નહી એટલુંજ નહી પણ કશી મોરચી જેવુ કોઇને થએલુબી જણાઇઉતુ નહી શ્રી કેનટ પરાતમા માંઇશટફારલે નામની જગોએ ખેતરમા કામ કરવા શારૂ એક હજાર મજુરો લાગા હતાં તેઓને જે ઝુફડામા રાખેઆ હતા તાહા દર એક આદમીને આશરે હેંશી ચોરશ ફુટ હવા લેવાને બનતું હતુ એથી કરી શતાનુ આદમી કોલેરાના ભોગ થઇ પડેઆ. પણ એજ ગામડાના એક બીજાં ખેતરમા મજુર લોકોને વાશતે વધારે જગો તઇઆર કરવામાં આવી હતી તાહા એકબી આદમી એ મરજથી મરણ પામીઉ નહીં ૧૮૫૫ ના વરશમા થએનો કોલેરા લડન મધેના ગીચ વશતીના મોહલાઓમા ઘના જોરથી ચાલીઓ હતો પણ જે મોહલાઓ ખોલ્લા અને શાફ હતા તાહા કોલેરાથી એક મરણબી થઇઉ દેતું નહી. તેમજ આપણા મુમબઇ શેહરમા મરકીને વખતે ઉમર ખારી મારકીટ અને તેવી બીજી નજીગ અને ગીચ જગોએ કોરા ઇતીઆદી ઘનો નાશ કરેછે પણ ખોલ્લી અને શાફ હવા જાંહા, હોએ તાહાના રેહેવાશીઓ તેથી જાહજી પીડા ભોગવતાં નથી ડાકટર લોકોએ કરેલા અખતરાઓથી માલુમ પડેછેય કે મોહટી વશતીના મોહલાઓની હવા તથા પાણી

માંથી ઘણીએક હેવી શવતુઓ નીકેચ કે જે ઝેહર શરખી ખરાબ હોએય. એ ઝેહર ઘનેએક દરજજે આદમીના ફેફશાં તથા આમડામાથી નીકલેલું હોએય. તે જેટલું વધારે હોએ તે મુજબ માથાનુ દરદ આદગી અને ભારી રોગ ઉપજેછે. એક ખરાબ જગોની થોડીએક હવાને ધારી કરીને કુતરાંની કોઇ રગમા દાખલ કીધી હોએતો તાવના મરજની શઘલી નીશાન શાથે તે જાનવર મરણ પાંમેછે. જે આદમીઓ હેવી હવા લેતા હોએ તેઓની ઉપર કેહવી માઠી અશર થતી હશે ! એવા મોહલાઓની હવા લોકોના દમ લેવાથી બીગડતી જાએછે. તેથીજ ઘણી વેલા તાવ અને મરકી ઉપજાવનાર બીજા મરજોની ઉતપતી થાએછે. એ વીશે આદમી અલબતા અટકાવ કરી શકે હેવુંછે હવાને આશપાશ જવા આવવાનો ખોલો મારગ રાખવાથી તથા શફાઇ રાખવાથી એ બલા મટી શકેછે, અને શફાઇ તથા હવાને માટેનો ખોલલો મારગ કોઇ બંદગીના પોકાર ઉઠાવવાથી નહી પણ આદમીએ હાથ પગ હીલાવી વીચાર શકતી વાપરવાથી થાએછે.

કેટલીએક વેલા રૂતુમા ફેરફાર થવાથી મરકીની ઉતપતી થાએછે. જુદાં જુદાં દેશમા રૂતુમા કવખતના ફેરફારથી, ઘણો વખત પાણીનો દુકાલ ચાલવા પછી ભારી વરશાદ થવાથી, ભારી ધુમશથી અને જાથુકની ભીંગી જગો તથા શરદી તે શાથે ભારી ગરમીથી, પેહલાતો હલકી જાતનો બાજી પાશે પુશકલ થાએછે તે પછી ટીડ તથા માખ, મછર, કાઝરીઆ, દેડકા ઇતીઆદી ઘણા ઉભાઇ જાએય અને દુકાલ તથા બીજી પીડા તેમાથી નીકલેમ. આગલા વખતમાં આવતા દુકાલની આગમચ એવી નીશાનો ઘણીખરી વેલા નજર આવીહતી ઇંગલંડમા કોલારા ચાલવાની આગમચ હવા તાજુબ શરખી રીતે થંભ અને ખરાબ વાશથી રાંત અને દીન ભરેલી રહીતી શ્રી વીએના નામના શેહરમા જાહરે છેલલી મરકી ચાલી તેની આગમચ તરણ મહીના શુધી કશો વાયુ ફુંકીઓતો નહી શ્રી લડનમા આશરે બશો વરશપર જે મોહટી મરકી ચાલી હતી તે વખત હવા હેવી થભ હતી કે એક જાહડબી હીલતુંતુ નહી ફરાંચીમા છેલલી વેલા જારે કોલેરા ભએ બરેલી રીતે ફેલાએઓ તારે હવા એજ મીશાલ હેવી થભ હતી કિ તેનો ઉપદરવ કોઇથી ખમાઇ શકાએઓ હતો નહી આપણા મુમબઇ શેહરમાંબી કોલેરાની આગમચ કેટલીએક વેલા હેવો મામલો બનેઓછે હેવે શમે હવામા કલોરીનની તથા "ઓઝોન" નામના પદારથની કોતાઇ માલુમ પડેછે. હેવી હવાની હાલત નજીશ અને ગીચ મોહલાઓ તથા ઘેરોમાં રેહનારાઓપર ઘની ઉતાવલેથી માઠી અશર કરેછે અનુભવપરથી હેવું માલુંમ પડઉચકે આપણા ઘર તથા મોહાલાઓ અને ગલીઓ શાફ શુતરી અને ખોલી રાખી હોએતો હેવી રૂતુબી જાહજી માઠી અશર કરી શકે નહી. આદમીની શુગડાઇ, ખબરદારી અને અગમચેતીથી આદમી જાતના જાનનો બનચાવ થાએછે. એક કાબેલ ડાકટર કેહેચકે "કેટલાએક વાના જાહાં હોએચ તાહાં મરકી ઉતપંત થઇ ફેલાઇ જાએછે, જાહા તે વાનાં હોતા નથી તાહાં મરકી ઉતપન થતી નથી તથા ફેલાતી નથી, અને આગલ જાહાં તે વાના હોવાથી મરકી ઉતપન થઇ ફેલાતી હતી તાહાંથી તે વાના દુર કરવાથી એ બલાબી દુર થઇચ. કોઇબી દાહેઆ આદમીને એમ કેહેવાની જરૂર નથી કે દીલપરનો મેલ, ખરાબ ખોરાક તથા પાણી, બદબો ભરેલી ખાહીં, નજીશ ગટરો, ભીંગી જગો અને હેવી બીજી હાલતથી પોતાનો બનચાવ કરવાનુ કામ માનતા કરવા અને ભોગ આપવાપર અને ખુદાના કાલાવાલા કરવા પર નહી, પણ આદમીની મેહનતપર અને હુશીઆરીપર આધાર રાખેછે વાશતે મરકી ઉપજાવનારા મરજથી બંનચવાને જે લોકો ઇછતા હોએ તેઓએ ઇશપનીતીની વાંતમાના ગાડાવાલાનાં વીચાર માફક આલશુ બેશી ઇશવરની મદદ માટે નકામો પોકાર મારીઆ કરવો નહી પણ ઇશવરે તે ગાડાવાલાને કેહવા મુજબ પોતાના હાડકા રગરી મન શકતી કામે લગાડવી

ઘર શાફ રાખવાથી, તાજું અને શુતરૂ ખાનુ પીનુ લીધાથી, જમીન ખેડવા અને કાશી કરવાની શારી રીતથી, ગટરો શાફ રાખવાથી, મોહટાં જંગલો જાહા જાહડ પાણ શદા કોહતું હોએ તે કાપી નાખવાથી, મોહલા તથા ગલીઓ પોહલી કીધાથી તથા વારવા જારવાથી, આપણુ શરીર શદા ધોવાથી, પુરતો ખોરાક ખાધાથી, બચાઓને ગઉ શીતલા કહડાવાથી અને તેવી બીજી શારી રીતપર અમલ કીધાથી જ મરકી દુનીઆમા ઓછી થવાની બાકી જે ઇલાજો પર વરદીગારની મેહરબાનીથી આપણુને વીદીઆની રાહે માલુંમ પડેઆછે તે જાણી તે મુજબ અમલ કરવાને બદલે વગર આધારના વેહમ લાવી, અનઘટતી ફરીઆદ ખુદાની આગલ ઉઠાવી, આપણે મરકી ચલાવનારા મરજોથી બનચવાને આશા રાખી તે મુજબ માનતા, ભોગ, તથા હવન કરવા અને ગુરૂઓના પુતલાંને બાંધી માર મારવાથી આપણું કશુ વલવાનુ નથી

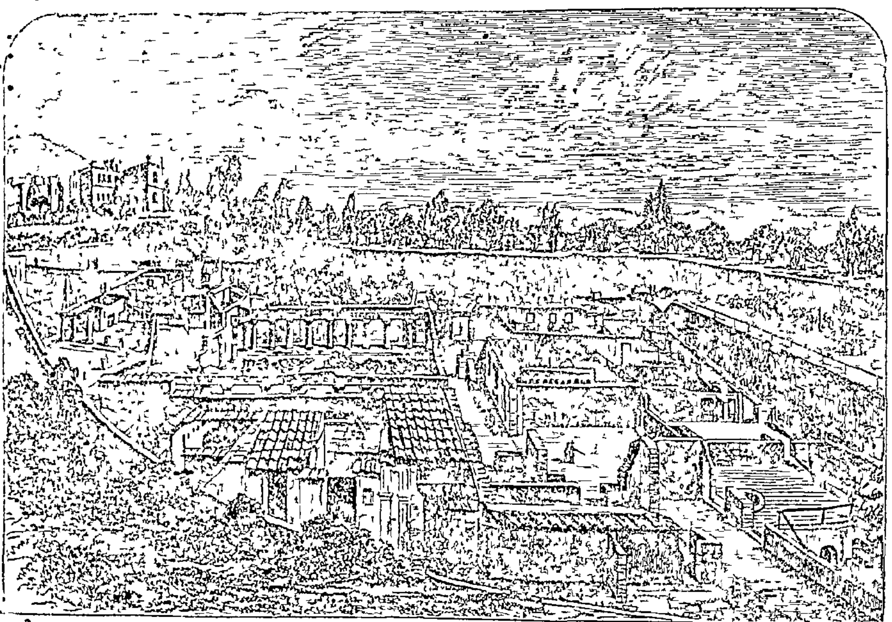
બલતો પાહાડ.

ધરતી કોપ—બલતા પાહાડ.

ધરતી કોપ અને બલતા મોહડાંના પાહડો વીશે બીજા દેશોના અનજાણ્યા લોકોમા જેમ તહરેવાર વગર આધારના વીચારો આગલ હતા અને હવડાંછે તેમજ આપણા દેશના લોકો વીશેખી સમજવુ ગનાનના ફેલાવાએ એ બાબદમા કેટલાએક પુરૂશોને જાણીતા કીધાછે. પણ બાકીના સઘલા લોકો તેમા મુખીઅકરી અશતરી પથના મનમાથી ખોટા વીચાર ગએઆ નથી વાશતે તે વીશે એક ટુક બીના અતરે લખીછે.

ધરતી કોપ અને બલતા મોહડાના પાહડો વીશે અનજાણા લોકોમાં શું શુ વેહમ ચાલેછે તેવીશે અતરે કશું લખવાની જરૂર નથી કેમકે એ બાબદનુ ખરૂ ગનાન લોકોને મલેતો આ બીના લખવાની મતલબ પુરતી રીતે હાંશલ થશે.

વીદ્વાન લોકો શારી પઠે ખોલ અને અખતરા કરવા પછી હેવો વીચાર જણાવેછે જે આપણી પુરથવીના ગોલાપર દરીઆની તથા ખુશકીની જગોએ ચીરા અને શુરાખોછે તે મારફેથી સમુદરનુ તેમજ મીઠુ પાંણી જમીનના માહેલા બાગમાં પેવશ થઈને જુંદી જુદી જાતના ધાતુઓ સાથે લાગ્યાથી તે ધાતુઓ અને પાણી વચે રશાન શાશતરને લગતા કેટલાએક ફેરફાર થાએછે અને તેવા ફેરફાર થતા અતી મોહોટી ગરમી ઉતપંત થાએછે; આશપાશના ધાતુ અને ફતરા તથા મટોરી તે ગરમીથી પીગલેછે અને કેટલીએક જાતની હવા તેવા બલતા અને ઉકલવાથી નીશરેછે. એ પરમાણે હવા તથા પાણી જાહરે ઘના એકઠાં થાએછે તાહરે આશપાશની જગો પર ભારી દબાન થાએછે અને તેમના મારગમા જો કાંઇ અટકાવ થાએતો જેમ એક કુકામાં અથવા નલીમા ખુબ દબાએલી હવા અથવા પાણીને ખીશવાનો કોઇ મારગ નહી હોવાથી તે દબાનના જોરે કરી નલી અથવા કુકો ફાટી જાએછે તેમજ જમીનમા એ પરમાંણે એકઠી થએલી હવા તથા પાણીને અટકાવનારી જગો તેઓના અને મુખીઅ કરી હવાના જોરથી ફાટેછે એ જોર જેવો ઘનો અથવા થોડો તે મુજબ આશપાશની જગાઓ પર તેનો મોહો અથવા ઘનો આચકો લાગેછે તે આચકાને ધરતીકોપ અથવા ધરતીનુ હીલવુ કરીને કેહેછે. ધરતીકોપથી કોઇ વેલા ધીમો આચકો લાગીનેજ રહી જાએછે અને બીજું કશું પરીનાંમ થતું નથી. કોઇવેલા ગારી ડોડવાના જેવો ધડકારો અને કોઇ વેલા ભારી ટોપોની બટેરી ફુટવાના શરખો પોકારો થાએછે. કોઇ જગો ઉનમી થાએછે અને કોઇ

હરક્યુલેનીઅમ——(એની બીના જુવો શફે ૩૧ મે)

નીચી પડેછે કોઈવેલા આખાં શેહર અને નંબરા ગરક જાએય અને શમુદરને તલીએની જમીન ઉનચા પાહડ શરખી બનેછે. નદીઓ શુકાઇ જાએછે અથવા તેમનો વેહવાનો રશતો બદલાઈ જાએછે. ઠંડાં અને ગરમ પાણીના ઝરાઓ વેહવા માંડેછે. શમુદરના પાણી એટલાં બધા ડોહવાએછે તથા તે ઉપર ચાલતા વાહનને એટલી બધી હરકત થાએછે કે કોઈબી પરકારના તોફાનથી તેવું થાએ નહી. એવા ફેરફાર આપણ દેશમા તેમજ બીજા મુલકોમા ઘના થયાછે. ધરતી કોપને વીશે હેવું કેહેવામાં આવીઉય કે દુનીઆની શઘલી જગોનો હેવાલ જો આપણને શદા મલેતો હેવું માલુંમ પડેઆ વીના રેહે નહી કે આખા વરશમાં કોઈબી હેવો દાહડો નહી જતો હશે કે જાહરે આપણી પરથવીના કોઈ ભાગપર ધરતીકોપ નહી થતો હોએ. એ ધરતીકોપને લગતાજ બલતા પાહડો હોએય અને જે કારણથી ધરતી કોપ થાએછે તેથીજ બલતા પાહડોની ઉતપંતીછે. તે કારણ મુજબ જાહરે જમીન ફાટેય તાહરે દબાએલી હવા તથા પીગલેલાં ધાતુ અને બીજી વશતુની રાખ ભારે જોરથી બાહેર નીશરેછે અને કેટલીએક ઉનચાઈપર ઉડેછે. એ પરમાણે કોઈ ઠેકાણેથી માતરે કાદવ નીકલેછે અને કોઈ ઠેકાણેથી તહરેવાર ધાતુ મટોરી ઈતીઆદીનો એક મલેલો પદારથ નીકલેછે એ જમીનના પેટનો કચરો હલવે હલવે નીકલેછે તારે જાહાં ફાટ પડી હોએ તે ભોકારાની આશપાશ એકઠો થઈ મોહોટો ડુંગર થતો ચાલેછે જે ડુગરના મોહોમાંથી ઘની મુદત શુધી બલતુ નીકલેઆ કરેછે એ વીશે ચીતારમા જોવાથી શારી પેઠે શમજ પડશે કોઈ વેલાએ હેવા નવા પાહડ થાએય તાહરે, પણ ઘનુકરી હેવા ચાલુ પાહાડો ફાટેય તાહરે પીગલેલી ધાતુ, બલેલી મટોરી, ગરમ ફતરા ઈતીઆદી એટલા જોરથી અને એટ્યો બધો વખત નીકલીઆ કરેછે કે તેથી આશપાશની જગોઓ શઘલી પુરાઈને ઉનચી થાએય અને નજદીકના શેહર ગરક જાએછે. દુનીઆમા ઘણીવેલા પરખીઆત શેહરો એ માફક ગરક ગએઆછે તેમાના બે નામે પાપીઆઈ તથા હરકુલેનીઅમ ઘના નામીચા થઆંય કેમકે વીદવાન લોકો એ હવડાના વખતમાં તે શેહરોને ડાટી નાખનાર કચરો વગરે ખાણી દુર કરી તેઓનો ઘનોએક ભાગ પાછો ખોલલો કીધોછે તેમાંનુ એક શેહર નામે "હરકુલેનીઅમ" ને ખણી કાહડવા પછીનો તેનો નકશો આએ ચોપાનીઆમા દાખલ કીધોછે.

"એ શેહરોને વીશે હેવું કેહવામા આવેય કે. ઈરોપખંડમા એ શેહરોની પડોશમાં વીશુવીઅશ નામનો મોહોટો બલતો પાહડ ઈશવી શને ૭૯ ના વરશમા (જેને આજે ૧૭૭૮ વરશ થાએઆંછે) મોહોટાં જોરથી ફાટો તે વેલાએ તેમાથી નીકલતા તહરેવાર કચરા, ફતરા ઈતીઆદીથી બંધે શેહરો ગરક ગઆં હતા. એ બંધેમાથી હરકુલેનીઅમ વધારે ગરક ગીઉ હતું તોબી તે હાલ જમાનામા પેહલુ જાહેર થઉ. ઈ૦ શ૦ ૧૭૧૩ ના વરશમા એ જગોએ એક કુવો ખનનારા બેલદાર લોકો ખનતા ખનતા શીધા એક નાટક કરવાના ઘર તરફ આવી લાગા તાહાંથી ઈઉનાની લોકોના નામીચા પેહલવાન હરકીઉલીશ તથા મીશરની નામીચી રાણી કીલીઓપાતરાનાં પુતલા હાથ લાગા એ બનાવપરથી વીદવાન લોકોની ઈદનાશા જાગી અને તેઓએ વધારે વધારે ખોલ કરવા માંડી આજશુધી શ્રી પાપીઆઈનો પા ભાગ અને હરકુલેનીઅમનો થોડાએક ભાગ તેમને ડાટનારા કચરામાથી ખની કાહડેઓય પાપીઆઈના કોટની દેવાલનો ઘેરાવો તરણ માઈલનો ઠડેઓય પણ હરકુલેનીઅમની દેવાલ વીશે હજુર કશું ચોકશ થઉ નથી એ છેલલાં શેહરમાં બીજી હરેક જગો કરતા ઉપલો નાટકશાલા વધારે શાફ કીધોછે પણ તેબી મશાલોની રોશનીથી જોવામા આવેછે. બીજી જે જે જગો એ શેહરમાં તથા પાપપીઆઈમા ખોલલી કરીય તાંહાં કેટલાએક દેહડાં માલુંમ પડેઆંય તે ઉપરે કોતરાએલા લેખો હેવું બતાવેયકે એ શેહરો તદન ગરક ગઆં તેની શોલ વરશ આગમચ એક મોહોટા ધરતીકોપથી એ શેહરોને મોહોટો જોખમ પોતો હતો તે શમારવાની ઈચ્છા દગારી તરીકે એ દેહડાં બનાવેઆં હતાં "એ શેહરોની શરકારી તથા ખાનગી ઈમારતોની દેવાલોને મોહોટા ચીરા પડેલાછે, અરધા ડટાએલા થામલાઓ દીશેય અને કેટલાએક ઈમારતો બાંધતાં અધુરી રહી ગએલી લાગેય કેટલાએક રશતાઓપર ગારીના ચાકથી પડેલી ઉડી ઘધરોછે એ શેહરોમાથી આદમીના શરીરના ઘણા થોડાજ ખોખા મલઆય જેથી અટકલો કરી શકાએય કે એ શેહરો ગરક જવાની આફતના વખતે ઘણાખરા રેહેવાશીઓને પોતાનો જાન તથા ઘણોએક માલ લઈને નાહશી જવાને અવકાશ મલઓ હશે પાંપીઆઈમા બે શીપાઈઓ ખોરામાં કેદ કીધેલા માલુમ પડેઆય અને શેહરની બાહેર એક વાડીવાલાં ઘરમા શતર આદમીઓના ખોખાં હાથ લાગા તેઓ ધારવા મેલે રાખ અને કચરાના વરશાદથી બનચવાને નાહાશીને તે જગોએ શંતાએઆં હશે એમાં એક " . " " મુરતી આગમારાની મટોડ

પર પડેલી હાથ લાગી તેના પાશામાં એક બાલક હતું અને તે
કર ધણીઆની હોએ એમ લાગેચ જોકે તેની શઘલી આ
કુરૂતી ખડકપર કોતરાઇચ તોબી તેના હાડકાં શવાએ બી
જું કશું મલીઉં નથી. એ હાડકાં શાથે એક શુનાની શાંક
ગી ટગાએલી હતી અને આંગરાં પર જવેર જડેલી વીટીઓ
હતી ઘેરોપર જુદા જુદા ધણીઓએ લખેલા નામો તથા બ
રાખોની દેવાલો પર શીપાઇઓએ કાહડેલી ચીતરામણો હજુ
ર વચાએ હેવી હાલતમાંછે કેટલાએક ચીતારોનો રગ જે
વોને તેવો રહેઓચ શરકારી ફુવારા તેમના શઘલા શીન
ગાર શાથે હાલના શ્રી નેપલશ શેહેરના ફુઆરાના જેવા લાગેછે
અને એક ચીતારો જે ખુદરતી વીદીઆનો અભીઆશ કરના
રો હશે—તેના ઘરમાથી કેટલાએક ખુપરા તથા કોરાનો શંધ
ર મલી આવેઓચ.

હરકુલેનીઅમના ઘેરોના લાકડાના ભારવતીઆ બાહેરની
બાજુએથી કાલા થઇ ગઆચ પણ જાહરે તેમને ઓખવીને
તથા ફારીને માહેલી બાજુએથી જોવામા આવેચ તાહરે શા
ધરણ લાકડાના દેખાએચ જીવજાત તથા જડજાતની વશ
તુઓ કેટલીએક ખરાબ થઇછે પણ તેઓને ડટાઆને કેટ
લી મુદત થઇ તે વીશે વીચાર કરતા હેવું લાગેછે કે તેઓનો
ઘનો બનશાવ થઓછે મછીમારોની જાલ બધે શેહેરોમા પુ
શકલ મલેછે. તેમાની કેટલીએકતો તદન આખીછે. હર
કુલેનીઅમમાથી કેટલુંએક શનનુ કપડુ મલીઉછે તેનો કુમાશ
ખુબ દેખાવનોછે. એક મેવો વેચનારની દુકાનમાથી બદા
મ, અખરોટ, ચેશનટ, અને તેવા બીજા મેવાના ભરેલા વા
શનો હાથ લાગાછે. એક ભડીઆરાની દુકાનમાથી એક આ
ખું પાઉ હાથ લાગું તે ઉપર તે ભડીઆરાનુ નામ પાંરેલુ હતું.
એક ગાપીની દુકાન પરના બાંકપર ગોલીની એક દાબડી મ
લી તેમાની ગોલી તમામ ભુકો થઇ ગએલી હતી તે ગોલી
ની દાબરીની પાશે કાઇ ગોલ વાલેલું પદારથ દીશેચ જે ગો
લી બનાવવાને તઇઆર કરેલુ લાગેછે. એઓની પાશે કેટ
લીએક જડી બુટીનો એક શીશો હતો. એક ઠેકાણેથી કેટ
લાંએક દફતરો.અથવા પુશતકો મલેઆચ તે જુદા જુદા ધ
ણીઓના લખેલાછે અને તે ગરીક તથા લાટીન અખેરમાછે.
એ શઘલા એક ખાનગી ઘરશધનાં પુશતક ખાનામાથી
મલેઆંચ તેમાંના માસ્ચોના નામ વંચાઇ શકેઆચ. તે
ઘણાખરા રાગરાશતર, શુભાગન, અને પકાવાના હુનરવીશે
છે *એપીકીઉરશ નામના ફીલશુફનાં લખેલાં બે પુશતકોછે
અને બીજા ઘણએક એ ફીલશુફની તાલીમને લગતી બાબદ
નાછે. એક પુશતક તે ફીલશુફની વીરૂધ લખનારનુછે એ
શેહેરો જેમ જેમ વધારે ખનાતાં જશે તેમ જે વખતે રૂ
મ શેહેર મોહોટી આબાદાનીમા હતું અને દુનીઆના મોહો
ટા ભાગપર રાજ કરતુ હતું તે વખતની રીત ભાત અને વીદ
આ હુનર વીશે હવડાના જમાનાના લોકોને શારૂ ગનાન મ
લવાની વધારે આશાછે.

એ પરમાણે ધરતીકોપ અને બલતા પાહડોછે તેથી દુ
નીઆમાં તહરેવાર ફેરફાર થતા રેહછે; ખુશકીની જગોએ
પાંણી અને પાણીની જગોએ ખુશકી, વેરાણ જગો આબાદ
અને આબાદ મકાનો ઉજડ થઇ જાએચ આ મુમબઇનો
ટાપુબી એજ શીશાલે થઓચ અને આપણી.પડોશના મોહો
ટા ઘાતોબી તેમજ ઉબા થઆચ. હેવા બનાવોપર ધેઆન
આપવા અને તે ઉપરથી આપણા પેદાકરનારના દાહપણ અ
ને કામ વીશે વાકેફ થવું એ મનુશ જાતને કેટલું આનંદકા
રકછે વારૂ !

કોણનો વાંકછે વારૂ ?

શોભાશાહ અને શુંદર બાઇ.

રલીઆમ પુરીમાં ખુશાલરાજા જાહરે રાજ કરતા હતા
તે વેલા શોભાશાહ નામનો એક લાએકીવાલો શોદાગર શુંદર
બાઇ નામની એક કુલવંતી કનેઆશાથે પરણુઓ હતો તે
ઓના લગન થવાની અગાઉ શોભાશાહે શુંદરબાઇને ઘની વે
લા જોઇ હતી અને તે બાઇના શરીરની શુઘડાઇ, કપરા પેહ
રવાની શારી ધપ, ઘરબાર શોભઇતી રીતે રચવાની ટેવ, તથા
બીજા શારા ગુણોથી ઘણો ખુશી થઓ હતો. એ શઘલા ગુ
ણો શોભાશાહને પશદ આવેઆ તેમજ શુંદરબાઇને એ શોદા
ગરની શારી ચાલ, મોહોટી શપજ અને આબરૂદાર નામ પ
શદ આવીઉ તેથી વખત જતે તેઓની શેઆદી થઇ. શુદર
બાઇ પોતાના ભરથારના ઘરમા આવી રહેઆ પછી થોડા દી
વશ ગુજરેઆ એટલે નીચે જણાવેલો શરખો મામલો બનવા
લાગો.

શોભાશાહ એક દીને પેહડીપર વેપાર વનજનુ કામ કા
જ કરવાથી થાકેલો અને કંટાલેલો પોતાને ઘર આવીઓ. તે
ણે જોઇઉકે શુદરબાઇ પંચીદાથી ખરાબ થએલા શરીરપર મે
લા કપડાં અને પગમાં ફાટેલી શપાટ પેહરીને દીવાણખાના

મા એક હીંચોળાપર બેઠેલી હતી તેના હાથમાં એક નજીવી બીના લખેલી ચોપડી હતી. શોભાશાહને શુંદરબાઇ શાથે ઓળખાન થઇ તારથી તે હેવુ શમજતો હતો કે તે બાઇ શુઘડાઇ અને શુતરા દેખાવનુ ફુલછે વાશતે એ વેલા બાએડીનો હેવો હાલ જોઇને કાઇક અચરતી ભરેલા ડોલથી બોલીઓ કે "અરે શુંદરી આએ તમારો કેવો હાલ"!

શુંદરબાઈ—"કાએવારૂ શું છે"? એમ બોલી તે પોતાના શરીર તરફ જોવા લાગી અને શોભાશાહની નજર શા ઉપર હતી તે ધેઆનમા લઇને જરાએક અરેપકડી બોલી કે ", કદાચને માહરાં કપડા તમુને ગમતા નહી હોશે પણ હું તો એટલી બધી કંટાઇ ગઇમકે તે બદલવાની તાકાત રહી નહી."

શોભાશાહ—"તમે શારો દીવશ એટલું બધું શું કરેઉં કે કપડા બદલવાની તાકાતબી રહી નહી?"

શુંદરબાઈ—"નવી સુંદરીની આખી એક કોર દરજીન પાશે ઓટાવી તેમાં કેટલો બધો વખત ગીઓ તાર પછી આએ ચોપડી વાંચવા બેઠી, તે કરતાં ગરમી એટલી બધી પરેચ કે કપરાં શવારે બદલીએચ ને શાંજે ધુર ભરેલાં થઇ જતએચ."

શોભાશાહ—તે દીવશની શક્ત ગરમી છતાં રૂઉ પારખવાના કામ ઉપર ગીઓ હતો તાહા શંધો દીવશ ધુર કચરામાં ફરયો હતો તથા શારો દીવશ રોકાન થવાથી પેહડીપર જમયો હતો તોબી શાજને વખત દીવાનખાનામાં આવેઓ તાહરે, તેના હાથ મોહડું શાફ ધોએલુ હતુ અને કપરાં શાફ હતાં તથા શઘલો દેખાવ શારો હતો કેમકે દીવાનખાનામા આવવાની આગમચ પોતાના ઓરડામા જઇ પોતાનુ બદન શાફ કરી શુતરાં કપડાં તેણે પેહરેઆં હતાં. વાશતે બાએડીનુ ગલીચપણું જોઇ તેને ઘનીનાખુશી ઉપજી તથા તેના હાથમાની ચોપડી તદન નકાંમાં ટાએલાંથી ભરેલીછે હેવું જોઇઉં ત્યારે તેની નાખુશીમાં ઘણો વધારો થઓ, પણ કશો ગુશો કરવાને બદલે તે એટલુંજ બોલાઓકે "પેઆરી બધુંતો રહીઉ પણ હાથ મોહડુ ધોઇને આએ એખ લગામની શપાટતો બદલો. તમે શારીપઠે જાણોચ કે તમારી હુવડાની શરખી નઠારી હાલતમા રેહવાની ટેવ મહને મુતલગ પશંદ નથી.,"

શુંદરબાઈ—"નહી કે! કાએ વારૂ?", એવુ કહી કાઇક ઠઠોરથી હસીને વાંકી વલી અને શપાટની બાહેર જુલતુ એકુ ચામરૂ તોરી કાહડી બોલી "લેવો હવેતો કઇ નઠારૂં લાગતું નથી—બાકી બીજી શપાટતો જોએ તલીએછે તાહા હવે કોણ જાએ માહરીથીતો હવે ફેરો ખવાએ નહી."

શોભાશાહ—"વારૂ ચાકરને હોકમ કરો કે આપરે વાશતે ખાનુ લાવે મહને ઘણી ભુખ લાગીછે."

શુંદરબાઈ—"જોવારૂ તમેજ હાંક મારીને કેહવો હું આટલાં પાણાં પુરાં કરૂં" (એમ કહીને પેલી નજીવી ચોપડી બતાવેછે.)

હેવો જવાબ શાંભલી શોભાશાહને ઘણો બલાપો થઓ પણ શઘળું ખામોશ કરી જઇને તેણે પોતે ચાકરને ખાનુ લાવવાનો હુકુમ કીધો. તે મુજબ ખાનુ લાવી ટેબલપર પરીશીઉ, પણ પેલી ચોપડી પુરી થઇ નહી તેથી શોભાશાહને દશ પંદર મીનીટ શુધી ખોટી રેહવું પડેઉં અને તે બાઇ જારે ટેબલપર આવી તારે ખાનુ શઘળું ટાહડુ પડી બેશવા દ થઇ ગીઉં હતું. તે ખાઇ રેહવા પછી શુંદરબાઇ બીજે દીવશ લગનમા જવાને શારૂં કપડાં તથા ઘરેણાં કાહડવા અને તેવી બીજી તઇઆરી કરવા શારૂં પોતાના ઓરડામા ગેઇ. શોભાશાહ શાથે કોઇ વાત કરનાર મલે નહી તેથી એક કોચપર તે જુકવા પડેઓ અને અંતે જઇને શુઇ ગીઓ.

થોડા દીવશ પછી એક શાંજના શોભાશાહે પોતાની ધનીઆનીને કહીઉજે મને કામછે વાશતે આવતી શહવારે શકારેથી બાહેર જવાનુછે તેથી ચાહે નાશતો શાત વાગામાં તઇઆર કરાવજો. બીજે દીને શોભાશાહ પરોઢીઆમાં ઉઠી કપરાં બદલી બાગમાં ફરવા ગીઓ અને શાત વાગા એટલે ચાહે નાશતો કરવાને ખાનાના ઓરડામાં આવેઓ તો તે જગોએનો કચરોબી કાહડેલો નહી અને નાશતાની કશી નીશાંનબી માલુમ પડી નહી. આશરે અરધો કલાક ખોટી રેહવા પછી ઓરડામા જઇને જોએચતો શુંદરબાઇ તુરતનાજ ઉંઘમાથી ઉઠીઆતાં. શોભાશાહ દીલગીર થઇને બોલઆકે:—

શોભાશાહ—"પેઆરી મેં તમોને ખચીત કહીઉતું કે નાશતો શાત વાગતે તઇઆર કરાવજો કેમકે મહને ઘણુ અગતનુ કામછે પણ હવડા શાડાશાત થઆ તોબી કશું ઠેકાણું મલે નહી તેનુ કારણ શું?"

શુંદરબાઈ—"વાહલા હું શું કરૂં મહનેતો ટાહડ ઘણી વાગી તેથી ઉંઘ આવી અને તમારી વાત ઇઆદબી નહી રહી"

શોભાશાહ બીચારો બલાપો કરતો કપરા પેહરવાની જગોએ ગીઓ અને તે દીને તેહને ભુખુજ બાહેર જવું પડેઉં.

એ પરમાંણે દનપર દન શુંદરબાઇ અને શોભાશાહ વચે પાંમલો હલવે હલવે ચાલ્યો. શુદરબાઇ પોતાની મરજીમા આવે તે પરમાંણે કરે. મનપર આવેતો પોતાના હાય મોહોડુ ધોઇ શાફ કરે અને કપરા શમારીને પેહરે નહી તોકે પશીંદા અને ગીરરદ ભરેલુ બદનરાખે, અને મેલા કપડા અને કટંગા દેખાવની કશી દરકાર કરે નહી. ખુશીમાં આવેતો કોઇ વાર ઘરના કારભારની ખબર લીએ નહી તોકે શરવેકઇ આરૂ અવરૂ પડેલું રેહવા દીએ. કોઇ વાંરે શોભાશાહના કેહેવા મુજબ કામ કરવાનુ કીલ કરે બાકીતો આલશને લીધે તેનુ શઘલું કહેલુ ફોકટ જવા દે. અંતે એક દીને કંટાલીને તેણે પોતાની બાએડીને કહીઉં કેઃ—

શોભાશાહ—"શુદરી ખોદાને વાશતે તમો પોતાના બદનને શાફ રાખી તમારા કપડાનો દેખાવ શારો કરો અને તે શારા ટંગથી પેહરો તથા દીવાનખાનાની શઘલી વશતુઓ ઠેકાણાશર મેલાવો. હું તમોને હાવી ગલીચ હાલતમાં તથા શઘલી વશતુ બારેવાટ પડેલી જોઉંમ તેથી મને ખચીત કંટાલો આવેછે."

શુંદરબાઈ—"તમો હવે માહરાં કપડાંપર બરબર વા કાએ શીકેઆચં આગલતો તમો હેવુ નહી કરતાતા."

શોભાશાહ—"પણુ હું આગલ તમુને કધી હેવી હાલતમાં જોતોતોબી નહી. લંગન થવાની આગમમતો તમો શદા શુધડ રેહતા અને જાહેરબી હુ તમારે ઘર અવતો તારે શઘલો શામન અછી રીતે રચેલો જોઇ તમારાં માએ બાપને મોહડે શાંભલતો કે "શુંદરબાઇએ શઘલુ ગોઠવાવીઉંય" તારે તમારી રીત તથા શારા શવાદથી હુ ઘનો મઘન થતો. પણુ હંવડાં કેટલા દીવશ થઆ હુ જોઉંય કે તમો જુદીજ રીતે ચાલોછેઓ."

શુંદરબાઈ—"કાએવારૂ અગાઉબી જારે હું બાહેર જતી તાહરે હાથ મોહોડુ ધોઇ શાફ કપડા શારી પઠે પેહેરીને જતીની અને હવડાબી તેમ કરૂચ. અગાઉ જારે માહરા મા બાપને તાહા તમો તથા તેવનના બીજા ઓલખીતાઓ મેજબાનો તરીકે આવતાં તારે હું જેમ શઘલુ ઉનશુ નીશુ કરાવતીતી તેમ હવડાંબી આપણા ઘરમા કોઇ બાહેરના લોકો આવવાના હોએય તાહરે કરાઉંછું"

શોભાશાહ હેવો જવાબ શાંભલીને શુ બોલે ? જે બાઇ બાહેરજતી વેલા શાફ અને શારા દેખાવાને અગતનુ જાંણે તે પોતાના ઘરમાં પોતાના મેહેરબાંન ભરથારની આગલ મેલી અને ખાડા અવડા કપરાં પેહરેલી રેહેવાને અનગમતું નહી શમજે તથા બાહેરના લોકોને પોતાના ઘરમાં શોહામના દેખાવથી ખુશી કરવાને જેમ આરજુરાખે તેમ તે ઘરનાધની અને પોતાના જીનદગીના ભાગીઆને વાશતે નહી રાખે તેની શાથે ટકરાર કરવી શોભાશાહે નકામુ ધારીઉં. વાશતે તે પેહડીએથી શાંજને વખત આવે તેવો ચાએ પીઇને વાડી જવા લાગો અને જે શુખ અને ગમત પોતાના ઘરમાં બાએડી પાશેથી નહી મલે તે વાડીના દોશતદારો પાશેથી મેલવવાની આશા રાખી. એક દાહડે તેની બાએડી ગુશો કરી તેને કેહેછે —

"રોજ શાંજ પરેમ એટલે તમે ઘેર છોડી બાહેર જાઓચ તેમા તમોને શુ મજા લાગેચ ? ઘરમાં શુના જેવુ ખાવાનુ થાએમ તે કરતાં બાહર કાંઇ વધારે શારૂં થતું હશે નહી તે કરતા હુ એખલી જુરીઆ કરૂંચ તેનો તમુને કશો વીચાર આવેમકે નહી ?" હેવી ફરીઆદ શાંભલી શોભાશાહાબી ગુશામા આવીઓ અને બાએડીની ચાલથી તેને જે કંટાલો ખાવો પડેઓ હતો તે વીશે પોતેબી જોશમા ફરીઆદ કરવા જતો હતો પણુ તેટલામાં તેહને ઇઆદ આવેઉં કે તેવી ફરીઆદ કરવાથી કશું વલવાનુ નથી કેમકે આગલ તેણે ઘની વેલા શુદરબાઇને શમજાવીને કહીઉં હતુ તે શઘલું ફોકટ ગીઉંતુ.

શોભાશાહ દનપરદન ઘેર મોડો આવવા લાગો. પોતાના મીતરોની શંગતમાં તેને હલકી રમત અને ગમત તથા ખાનુ પીનુ મજા લાગુ. તે શઘલા મીતરો બાએડી છોકરાંવાલાઓ હતા પણુ ધારવા મેલે તેઓમાના ઘનાખરા શોભાશાહની માફક ઘરના બરેલા હશે તેઓને ઉજાગરો કરવા તથા કેફ કરવાની ટેવ દનપરદન વધતી ગઇ હલકી જાતના ટોલ ટપા અને બેઅદબી ભરેલી મશખરીના તેઓ બોગ થતા ચાલેઆ. શોભાશાહ આગલ જે ઘરબારની ચીનતા રાખતો હતો તેમા થોડો થોડો ઘટારો થતો ગઓ. વાડીની મઝા અને મશખેરા દોશતોની શંગતથી તેના મગજપર તહરેવાર હેવી અશર થઇકે શુંદરબાઇને તેથી ધાશતી ઉપજવા લાગી અને પોતાના વીશવાશુ બેશોની આગલ ફરીઆદ કરવા લાગી.

એક વેલા શુંદરબાઇનો કોઇ નજદીકનો દાહેઓ બેઠ શોભાશાહને શમજાવીને કેહેવા લગો કે "આગલ તમો કેવા મલાજાથી રેહતા હતા અને ઘરમો છોકરાંઓને શુખ આપી પોતે શુખ શોધતા, તો છોડી દઇને હવડાં તમોએ જે મારગ પકડેઓચ તેથી આબરૂની હાની અને શંપજનો ઘટાડો તથા

તનદરોશતીની ખરાબી થયા વીના રહેનાર નથી. તમો દાહ્યા છેઓ તેથી મ્હારે શાખામન દેવાની જરૂર નથી. વાશતે હું તમોને માતરે ચેતવણીજ આપુંચ કે તમોએ હવડાં પકડેલો મારગ તમારા હકમા ફાએદો કરનાર નથી. ”

ચોબાશાહ કાઇક અફશોશ કરી બોલેઓ “ભાઇ શાહેબ તમો જે વાત કરો છેઓ તેતો શેહલીછે ઘરનુ શુખ તમોને મલેચ એટલે બીજાના દુખની અને કટાલાની વાત તમુને શમજ પડે નહી તેમા કશી નવાઇ નથી. હુ જાણુંચકે વેહવાર રોજગારનુ કામ કરી તમો ઘર આવો એટલે તમો શુખીઆ થાવોછેઓ, કેમકે તમો પોતાની બાએડીને શફાઇ શુઘડાઇ ભરેલી અને શારી હાલતમા બેઠેલી જુવોચ. તમારે બેશવાને વાશતે દીવાનખાનુ દીલપશંદ કરેલું હોએચ તમોને જોઇતી વશતુ વખત શર તે હાજર કરાવેચ. પોતાના વીચાર અને શરોદથી તે તમાંરૂ દીલ રીજવેચ. પણ હું જો ઘરમાં રેહુતો મહને તમારામાનુ કેટલું શુખ મલે વારૂ ! ઘણુ થોડું વાશતે માહારી ચાલ માહારી બાએડીના શગાઓને ગમે નહીતો તેમા માહારો વાક નથી. ”

“વારૂ તાહરે વાક કોણુનોછે ? ” હેવો નેક વાંચનારીઓને પોતાનેજ શવાલ કરવામા આવેચ.

અચરત શરખો ખેલ.

હરેક અગનાની લોકોમા જાદુ અને મંતરવીશે જેમ નહી માનવામા આવે હેવી વાતો ચાલેલીછે તેમજ રૂશીઆન લોકોમાબીછે રૂશીઆના ઘણાખરા લોકો મુરખછે. તેઓ જંનતર મનતર તંતરની ઠગાઇપર ઘણો એતેકાદ રાખેછે અને તેવી ઠગાઇના એલમનો જો કોઇ જાણનાર અથવા ખેલારી મલેઓતો રૂશીઆનોથી ખચીત તેહને આશરો મલવાનો. તે દેશમાં એવા ખેલારીઓ વીશે તહરેવાર વાતો ચાલીછે તેમાં નીચે જણાવેલી એક ઘણીજ તાજુબ શરખીછે.

ચાલતી શદીની શુરૂઆતમા એટલે આશરે પચાશ વરશની વાતપર જાહરે ૧) લો' પાલ શેહનશાહ શ્રી રૂશીઆમધે રાજ કરતો તે વેલા પીરનેટી નામનો એક પુરૂશ જેને “બોતર પરાંતનો જાદુગર ” કરીને કેહતા હતા તે રૂશીઆની રાજધાની શ્રી શેટપીટરશબરો શેહરમા આવ્યો અને પોતાના જાદુ તાજુબ શરખા ખેલથી લોકોને ઘણા અચરત કરેઆ. તેના ખેલોની ઘણા લોકો આજ શુધી તારીફ કરેછે.

શેહનશાહે પોતે પીરનેટીની તારીફ શાંભલી તેથી તેના ખેલો જોવાની ખાએશ કીધી અને એકદીને તે ખેલારીને કેહવાડીઉંજે આવતી કાલે શાજના શાત વાગતે મેહલમા તમાશો કરવાને આવવું. કેડવેલે વખતે મેહલના દીવાનખાનામા ઉમરાવો અને તેમની બાનુઓ તથા શેહનશાહ પોતે અને બીજા ઘણા લોકો એકઠા થઆ. શાત વાગા પણુ પીરનેટી પોતાની કબુલાત મુજબ આવેઓ નહી. શેહનશાહે ઘડીઆલ કાહડીને જોઇઉતો શાતની ઉપર પાંચ મીનીટ વધારે થએલી હતી. પા કલાક ગુજરી ગએઓ તારે તેને તેરૂં મોકલાવીઉં પણ તેને જોવા જનારા શઘલા માણશો ધકા ખાઇ પાછા આવી કેહવા લાગાકે તે ખેલારી કેથે મલે નહી શંઘલા લોકો વાત જોતાં ઘણા રંજીદા થઆ અને પાલ શેહનશાહ જે ઘણી શબુરીવાલો આદમી હતો નહી તે ગુશામાં આવી તહરેવાર ધમકી આપવા લાગો. એમ કરતા એક કલાક ગુજરી ગીઓ એટલે દીવાનખાનાંના દરવાજા પરથી ખીદમતગારોએ પોકાર મારઓ કે પીરનેટી આવેઓ શેહનશા ઘણો ગુશે ભરાઇ નાખુશ થઓ હતો તોબી પીરનેટી કંડા મીજાજથી અને પુરતી શબુરી શાથે હશતે મોહડે તેહની નજદીક જઇ તવાજો કરી ઉભો અને પુછીઉં કે “ જેહાપહના તમોએ મહને શાત કલાકે હાજર થવાનો હુકુમ કરેઓતો નહી વારૂ ” !

શેહનશાહ—ગુશા અને તોરથી બોલઓ “ હા શાત વાગતેજ તેરઓતો પણ તુ કેડાવ મુજબ આવેઓ કેમ નહી ? શઘલી ઉમરાજાદીઓ અને બીજી બાંઇઓને ઘણો વખત ખોટી થવુ પડઉં તે કાઇ શારૂં નહી ”

પીરનેટી—શઘલા તમાશગીરો શાંભલે તેવા મોહટા અવાજથી બોલઓ કે “ જેહાપહના હુ કેડવેલે વખતેજ આવ્યોચ, હવડા શાતજ વાગાછે તે કરતા તમો પોતાનુ ઘડીઆલ કાહડીને જુવો. ”

એ ખેલારીની હેવી વાત શાંભલી શેહનશા વધારે ગરમ થઓ કેમકે ખોટી રેહતા તેણે વારેવાર ઘડીઆલ જોઉંતુ તેમાં શાત વાગી ગયા હતા વાશતે એ પીરનેટીને ઘભરાવવા તેણે ગુશાથીજ ઘડીઆલ ખેચી કાહડીઉં, પણ તે તરફ જોતાતો માતરે શાતજ વાગેલા માલુમ પડેઆ. ગુશાને ઠેકાણે શેહનશાહના મનમા તાજુબીએ જગો કરી. તેણે દીવાનખાનાના મોહટા ઘડીઆલમાં જોઇઉંતો તેમાબી શાત વાગેલા

રૂખાએઆ.દરબારીઓ તરફ મોહોડું ફેરવઉતો શઘલા જણા પોતે પોતાના ઘડીઆલો જોઈ બોલીઆ કે " શાત વાગાય. " હેવો મામલો નજર આવવાથી તે ખેલારીનો હુનર અલબતાં એકદમ માલુમ પડી આવેઓ. શરવે કોઈ તાજુબીથી હેરાન રહેઆ. " પાહદશાને કાઈએક વમારાનમા પડેલો જોઈ તે ખેલારી બોલેઓ કે શાહેબ હેવા ખેલથી હું આજરોજે તમાશો શુરૂ કરવા ધારતો હતો વાશતે હવે તમો પોતાનુ ઘડીઆલ જોવોતો ખરો વખત માલુમ પડશે " શેહનશાહે તેમ કરયુંતો તેહને માલુમ પડીઉં કે આઠ કલાકની ઉપર કેટલીએક મીનીટ થઈ હતી. બીજાં શઘલા નાઘલાં મોહટાં ઘડીઆલોમાં હેવોજ ફેરફાર થઓ હતો. એ અને હેવા બીજા ખેલથી શેહનશા તથા બીજા શઘલા તમાશગીરો તે દીને ઘના મઘન થઆ શેહનશાએ તેને શાબાશી આપતી વેલા કહીઉં કે ખેલ કરતી વખતે તું બોલઓતો કે " માહરો હુનર હેવોછે જે હું શઘલે ઠેકાણે દાખલ અથવા પેવશ થઈ શકુંય " તેનો અરથ શું ?

પીરનેટી—" હા જેહાપહના હું શઘલે ઠેકાણે પેવશ થઈ શકુંમ. "

શેહનશાહ—" શું આએ મેહલના શઘલા દરવાજા હું બંધ કરાવશ તોબી તુ હીઆં આવી શકશે કે ! "

પીરનેટી—" હા જેહાંપહના આએ મેહલમાંજ નહી પણ તમારા પોતાના ઓરડામાં હું દાખલ થઈ શકશ અને તેબી હેવી શેહલાઈથી કે જાણે હું માહરા પોતાના ઓરડામા જતો હોઉં. "

શેહનશાહ—" શારૂં આવતી કાલે હું માહરા ઓરડામા આજ રોજના ખેલની એક હજાર અશરફી લઈને બેશશ તાહા તું પોતે તારી કલાથી આવીને તે લઈ જજે. પણ હું તુને શાફ કહુંય કે તુને નહી આવવા દેવાને શઘલાં બારના ખુબ રીતે બંધ કરવામાં આવશે. "

પીરનેટી—" આવતી કાલે બપોરે બાર વાગતે હું તમારા ઓરડામાં આવશ " હેવું કહી તવાજે કરી તે ચાલતો થઓ. શેહનશાહે હુકુમ કીધો કે એ પણી મેહલની બાહેર જાએમ કે નહી તે બે આદમીઓ જોઈ આવે. તે મુજબ બે આદમીઓ એ ખેલારીના ઘર શુધી તેહની શાથે ગીઆ અને જારે ઘરમાં તે દાખલ થયો તારથી પોલીશના માંણશો તેની આશપાશ ઘેરો નાંખી પડેઆ. શેહનશાહે પોતાંના મેહલના શઘલા દરવાજા ખબરદારીથી બંધ કરાવેઆ અને હુકુમ કીધો જે ઉમરાવથીતે ખીદમતગાર શુધી કોઈબી ધણી અંદર દાખલ થવા માંગેતો તેને તેમ કરવા દેવું નહી તથા જાંહાશુધી માહરો હુકુમ થાએ તાહાશુધી એકબી દરવાજો ઉગાડવો નહી શઘલા દરવાજાના બારનાને કલ દઈ કુંચીઓ શેહનશાહની પાશે આપી. મેહલના મોહટા દરવાજા ઉપર શીપાઈઓની ચોકી મેલી. શેહનશાહના ઓરડાના દરવાજાપર આવવાના શઘલાં નાંકાંઓપર મોહટી પદવીના અમલદારોને ચોકી બેશાડેઆ. તેઓ હેવા હતા કે જેઓને પીરનેટી શરખો એક ખેલારી લાંચ આપી પોતાનુ કામ શાધી શકે નહી. બાર વાગાની કોઈએક મીનીટ અગાઉ એક હલકારો એક કાગજ લાવેઓ. શેહનશાહે એક બારીની વાટે તે કાગજ હાથો હાથ લીધો તેમાં પોલીશ ખાતાંના વડાએ હેવી ખબર લખી મોકલી હતી કે પીરનેટી હજીર પોતાના ઘરમાંજછે. એ બીનાં વાંચી શેહનશાહ કાઇક તોરથી બોલઓ કે " એ ખેલારીને પોતાંની ભુલ હવે શમજ પડીય કેમકે તેણે નહી બને હેવું કામ માથે લીધુમ અને તે કરવાની તેણે આશા છોડીય. " એમ બોલેય તેટલા શેહનશાહ જે ઓરડામા હતો તાહના ઘડીઆલમાં બાર વાગા બારનો ટકોરો પુરો થાએ એટલાં તે ઓરડામાનુ એક બારનુ ઉગાડી પીરનેટી તેની પડોશમાંના શેહનશાહના શુવાના ઓરડામાથી નીકલી શેહનશાહની હજુરમાં આવીઓ ! તેનો દેખાવ જોઈ શેહનશાહ બે તરણ પગલાં પાછો હટેઓ, અને તાજુબીથી તેહના બવા કાઇક ઉભાં થઆં જુશાથી તે બોલેઓ કે " ઓ ખેલારી તુને ખબરછે કે તું ઘનો બએહંકાર આદમી થઈ શકે ? "

પીરનેટી—" હા જેહાપહણા તે વાત ખરી પણ તમો શાહેબને ગમત કરાવવા શવાએ હું બીજો કોઈ લોભ રાખતો નથી. "

શેહનશાહ—" ગઈ રાતના ખેલની આએ એક હજાર આશરફી તથા આજના ખેલની બીજી એક હજાર અશરફી લે, પણ તું મહને કેહેકે આએ શેહરમા તું હજી કેટલો વખત રેહવા માંગેછે. "

પીરનેટી—" તમો હુકુમ નહી કરો તાંહાં શુધી હું અતરે જાહજે વખત રેહનાર નથી પણ ચાલતા અઠવાડીઆમાંજ જવા ધારૂંય. "

શેહનશાહ—મનમા ખુશી થઈ કહેવા લાગો કે " હું તુને ઝાઝા વખત ખોટી કરવાને પશંદ કરતો નથી તે કરતાં તારી મરજીની વીરૂધ તુને રાખવામાં કશો ફાએદો નથી • કેમકે હું તુને જુલુંમથી રાખશ તોબી, જેમ તું

આએ મેહલમાં ગુપત રીતે આવી શક્ઓ તેમજ ગુપત રીતે આએ શેહરમાંથી જઇ શકશે "

પીરનેટી—" હું તેમ કરવાને શકતીવાંન છેઉં ખરો તોબી ગુપત રીત કરતાં હેવી જાહેર રીતે શેહરમાંથી જવાની માહરી મરજીછે કે તેથી તમારી રાજધાનીના શઘલા લોકોને માહરા હુનરની કાંઇએક શમજન પડે. "

પીરનેટી તે શેહરમાથી શાધરન આદમીની માફક જવા માંગતોતો નહી. રૂશીઆનોને અતીઘના તાજુબ કરવાની તેની ઘણી ખાએશ હતી. વાશતે જે દીને તે જવાનો હતો તેની એક દીવશ આગમથી જાહેર કરાવીઉં કે પીરનેટી આજદીને શેહરમાંથી જવાનોછે અને તે હેવી રીતે જશે કે એકુજ વખતે શઘલા શેહરના દંરવાજા આગલથી નીકલતો માલુંમ પડશે. એ ખબરથી શઘલા લોકોની જીદનાશા જાગી. એ શેહરના એ વેલા પંદર દરવાજા હતા તાહાં શઘલે ઠેકાણે લોકોની ભારી ઠઠ મલી. તે શઘલા તમાશગીરો અંતે બોલેઆ કે બરોબર દશ વાગતે તેઓએ પીરનેટીને દરવાજા આગલથી જતો જોએઓ અને શારી પઠે ઓલખીઓ કે તે પીરનેટી પોતેજ હતો. " તે હલવે હલવે ચાલીઓ અને બરોબર ઓલખાએ તેટલા શારૂં પોતાનુ માથું શીધું રાખીઉં હતું તેણે શાફ અવાજથી શરવે કોઇને શલામ કીધી હતી. " પોલીશખાતાના અમલદારો જેઓને મુશાફરોની " પાશપોરટ " એટલે બાહર ગામ જવાની શરકારી પરવાનગીની ચીઠી જોવાને જુદાજુદા દરવાજાઓ પર ઉભાં રાખીઆ હતા તેઓએબી એજ મીશાલનો હેવાલ શતાવાલાઓપર લખી મોકલેઓ. પીરનેટી જતી વેલા તેની ચીઠી જોવાની ખબર પંદરે દરવાજા આગલની નોંધોમા લખાઇ હતી.

શંખેઆ જાદુઇ.

આએ હેઠલ જણાવેલી ૭ તખતીઓ મધે ૧ થી તે ૬૦ સુધીના જે આંકડા પાડેલાછે તેમાંથી હરકોઇ શખશ એક આંકડો પોતાના મનમાં ચીતે તે આંકડો આપણે તેહને કહી આપવો. એ કામશર જો આપણે ૭ " કેઆરડ " અથવા ખાંનાં લઇને તે ઉપર નીચે લખેઆ પરમાણે આંકડા પારીએ અને પછી તે પાંનાંથી રમત કરીએતો વધારે રમુજ લાગશે.

તખતી ૧ લી.

૧૭
૧૯ ૩
૧૩ ૧ ૨૭
૨૧ ૫ ૨૯ ૪૭
૨૩ ૭ ૩૧ ૪૫ ૫૯
૧૫ ૧૧ ૩૩ ૪૩ ૦ ૫૭
૯ ૩૫ ૪૧ ૫૫ ૦
૨૫ ૩૯ ૫૩ ૦
૩૭ ૦ ૦
૪૯ ૦
૫૧

તખતી ૨ જી.

૧૪
૧૮ ૩
૧૫ ૨ ૩૫
૨૨ ૬ ૩૪ ૪૭
૧૯ ૧૦ ૩૧ ૪૬ ૫૯
૨૩ ૧૧ ૩૦ ૪૩ ૦ ૫૮
૭ ૨૭ ૪૨ ૫૫ ૦
૨૬ ૩૯ ૫૪ ૦
૩૮ ૦ ૦
૫૦ ૦
૫૧

તખતી ૩ જી.

૧૪
૧૬ ૭
૨૧ ૪ ૩૭
૨૩ ૫ ૩૬ ૪૭
૨૦ ૬ ૩૧ ૪૬ ૬૦
૨૨ ૧૨ ૩૦ ૪૫ ૦ ૫૫
૧૫ ૨૯ ૪૪ ૦ ૦
૨૮ ૩૯ ૫૪ ૦
૩૮ ૦ ૦
૫૨ ૦
૫૩

તખતી ૪ થી.

૧૪
૧૫ ૧૦
૧૩ ૮ ૪૧
૨૬ ૯ ૪૦ ૪૭
૨૭ ૧૧ ૩૧ ૪૬ ૬૦
૨૫ ૧૩ ૩૦ ૪૫ ૦ ૫૯
૧૨ ૨૯ ૪૪ ૦ ૦
૨૮ ૪૩ ૫૭ ૦
૪૨ ૦ ૨૪
૫૬ ૦
૫૪

તખતી ૫ મી.

22
24 16 17
26 49
23 18 48 55
25 20 31 54 60
27 21 30 53 0 59
19 29 52 58 0
28 51 57 0
50 0 0
0 0
56

તખતી ૬ ઠી.

38
40 34
39 32 49
41 35 48 55
43 37 47 54 60
42 33 46 53 0 59
36 45 52 0 0
44 51 57 0
50 0 0
56 0
58

જાણે એક શાહેલી આપણી પાશે પોતાની બંધ મુઠીમા ૨૫) ઘહુંનાં દાંના પકડીને આપણુને શવાલ કરે કે તે દાના કેટલાછે ? તો આપણે તેહેની નજદીક આએ છ પાના મુકીને પછી તેહેને પુછીએ કે જેટલા ઘહુના દાનાં તેહેની મુઠીમાંછે તે દાનાનો આક કીઆં કીઆં પાના મધેછે તે તેહેને આપણુને જણાવવું પછી તેહેના બોલતાને વાર જહડપમા તેહેને મુઠી માહેલા દાના આપણે કહી આપવા.

એ હીકમત ઉપલી દરએક તખતી મધેના એક છુપા આકડાની મદદથી બની શકેછે એ છુપો આકડો દરએક તખતીના આકડાંની વચમાહેલી ઓલ મધે માંથેથી જોતા બીજે આવેલોછે, જેમકે પેહેલી તખતીનો છુપો આકડો ૧) છે, અને બીજી તખતીનો છુપો આકડો ૨) છે, અને તરીજી તખતીનો છુપો આકડો ૪) છે, અને ચોથીનો આકડો ૮) છે, અને પાચમીનો ૧૬) છે, અને છઠીનો ૩૨) છે. હવે શાંલુ માણસ આપણુને કેહે કે તેહેના હાતમાં જેટલા ગહુના દાનાછે ઇમ્મા તેહેને જે આકડો મનમા ચીતેલોછે તે આકડો ફલાના ફલાના પાના ઇઆ તખતીઓ મધેછે તો તે દરએક પાંનાનો ઉપર જણાવેલો છુપો આંકડો આપણે એક બીજા શાથે જલદીથી મનમા મેલવી લેવો, અને પછી તેહેનો એકદર શરવાળો તેહેને કેહેવો, તે શરવાળો પેલા ચીતેલા આકડો તાત માલમ પડી આવશે.

જેમકે ઉપર જણાવેલા પરમાણે એક શખશે પોતાની મુઠીમાં ૨૫) ઘહુના દાના પકડેલાછે તે ઉપલા છ પાંના જોઇને આપણુને કેહેયકે જેટલા દાનાં તેહેની મુઠીમાંછે તેહેનો આકડો તખતી ૧ લી તથા ૪ થી તથા ૫ મી મધેછે, હવે એ તખતીઓના છુપા આંકડા જે ૧) તથા ૮) તથા ૧૬) કરીનેછે તેહેનો આપણે જો શરવાલો લઇએમતો તે બરાબર ૨૫) થાએછે.

એ ગમત બીજા તરેહેવાર આકારમાં રમઇ શકાએછે.

પરચુટન બીનાઓ.

ચીકના ડાગ શાફ કરવાની રીત.

રૂઉ અથવા શન અથવા રેશમના કીમતી કપડા ઉપર કાઇ તેલ અથવા બીજા ચીકાશનો ડાગ પડેમતો તે ધોતાં નવા કપડાં ચોરાઇ જાએય તથા ઓર ખરાબ થાએય વાશતે હેવા ડાગો ફેરવાની શઉથી શરશ રીત એમછેજે "બેનઝીન" અથવા "બેનઝીન" નામનું પદારથ જે શઘલા ઇંગરેજી ગાંધીઓને તાહાથી થોડા ખરચે મલી આવેય તે મંગાવી તેમા ફલાનીલનો એક કટકો ભીજવીને તે ડાગ શાફ થાએ તેમ ઘશાડવો એટલે કપરૂ અશલની માફક શાફ થશે (જ બ ન)

હશાબ ગણવાનો એક નવો શાંચો.

શ્રી ફરાંનશ દેશનાં "માનીટીઅર" નામના પતરમા જણાવીઉચ જે શ્રી કોલમાર વાલો માનશીઅર ટામશ પોતાના "આરીથમોમીટર" નામના હશાબ ગણવાના જે શાંચાપર આજ તીશ વરશ કરતા વધારે મુદત થઇ લાગેલોછે તે શાંચામા એ ધરશપે હવડા એક નવો શુધારો કરએોછે એ શાંચે હેવોબનએોછેકે કોઇબી તશદી અથવા ખોટ પડવાની ધાશતી વીનાં વાપરી શકાએ. તેથી શઘલી પરકારના શરવાલા, બાદબાકી, ગુણાકાર, ભાગાકાર થઇ શકેય, એટલુંજ નહી, પણ દરેક શંખીઆનુ વરગમુલ તથા હરેક તરીકોણનો વીશતાર વીગર કાહડી શકાએય. એ શાંચાથી ગણતરી કેટલી ઉતાવલે થાએય તેની શમજન પડવા શારૂં હેવું કેહેવામા આવીઉચ કે આઠ આંકડાની એક રકમને બીજી આઠ આકડાની રકમે ગુણવી હોએતો તે કામ અટાર શેકડના ટુકા વખતમા થઇ

જોઈતી વસ્તુ જરૂર મંગાવજો
  કશી વાતે મુંઝાસો[૨૩] ન મંન ॥ પ્રીત્યમ૦ ॥
કાલે દેખીશું દીવશ આણંદના
  જાસે વીસરી આ દુખ ભરા દન ॥ પ્રીત્યમ૦ ॥ ૧૦॥
જેજે પ્યારી તમારી સાહેલીઓ[૨૪]
  તેને પણુ માહારો કેહેજો જુહાર ॥ પ્રીત્યમ૦ ॥
સાસુ સસરાની આશીસે[૨૫] સુંદરી
  મળશું ભામનીને[૨૬] ભરથાર ॥ પ્રીત્યમ૦ ॥ ૧૧॥
વધે સ્નેહને સંપ સુજન[૨૭] સાથે
  તેવી તનમન રાખજો ટેવ ॥ પ્રીત્યમ૦ ॥
અમે થોડી અવધે હવે આવીશું
  એમ દલપતરામનો દેવ ॥ પ્રીત્યમ૦ ॥ ૧૨॥

બાયડીનુ ભરથારપર હેત.

રાગ ઉપર પ્રમાણે.

સ્વસ્તિ શ્રી શુભસ્થાન[૨૮] સોહામણુ
  જયાંહાં રાજે[૨૯] સદા રઘુનાથ[૩૦] ॥ કાગળ લખે કામની
લખે લંકા થકી શીતા[૩૦] સુંદરી
  હેતે વર[૩૧] જોડી જોડ હાથ ॥ કાગળ લખે કામની ૧॥
પત્ર આવ્યો તમારો પ્રીતી ભરો
  વાહાલા વાચી થયો વીશરામ[૩૨] ॥ કાગળ૦
સ્યુ ઉપજ તમથી જુદા પડે
  ઘણા દીવશ થયા ઘનશ્યામ[૩૩] ॥ કાગળ૦ ॥૨॥
માટે મળવાને મન અકળાયછે
  ઘડીએક તે જુગ જેવી જાય ॥ કાગળ૦
મારા નેણનાં નીરથી[૩૪] નાપછ
  સુતાં રજનીમા[૩૫] સેજ ભીંજાય ॥ કાગળ૦ ૩॥
પેર માસો હવેતો ઘણી થઈ
  નહીતો ઉપડો જાશે જરૂર ॥ કાગળ૦ ॥
દેવે પાખો આપી હોય પીંડમા[૩૬] ॥
  ઉડી આવુ દેશાવર દુર ॥ કાગળ લખે કામની ॥ ૪॥

વાહાલા નિત્ય નવી વાર્તા વાંચીયે ॥
  જેથી પાંમીએ પુરો પ્રમોદ[૩૭] ॥ કાગળ૦ ॥
ચતુરાઈના ચોજ[૩૮] હુ આળવુ[૩૯]
  આવો વિદ્યાના કરીયે વીનોદ ॥ કાગળ૦ ॥ ૫॥
તાંબા કુંડી ઉડી રૂડી ઓપતી[૪૦]
  લાવે[૪૧] ભરૂં માહે નીર્મળાં નીર ॥ કાગળ૦ ॥
બેસો બાજઠે ચઢી માહારા ચોકમાં
  સ્વામી નવરાવું ચોળી શરીર ॥ કાગળ૦ ॥ ૬॥
કરૂં સરસ રસોઈ રૂડી રીત્યથી
  પ્રીત્યે પીરશીને બેસું હું પાસ ॥ કાગળ૦ ॥
એવા દીવશ તે કેદી દેખાડશો
  કારે અંતરની પુરશો આશ ॥ કાગળ૦ ॥ ૭॥
વાહાલા તમવીના પીયરને સાસરૂં
  સુંનો લાગેછે સઘળો સંસાર ॥ કાગળ૦ ॥
માહારા માથાથી મુંઘા[૪૧] પ્રભુ[૪૨] તમે
  માહારા આતમના છો આધાર ॥ કાગળ૦ ॥ ૮॥
આવે પર્વના દીન સુખ સર્વને
  હુંતો શોક ઉદાશી સદાય[૪૩] ॥ કાગળ૦ ॥
ગાજે મેઘને દમકે[૪૪] જો દામની[૪૫]
  આખી જામની[૪૬] જંપ[૪૭] ન થાય ॥ કાગળ૦ ॥ ૯॥
મને સુની લાગે સુખ સેજડી[૪૮]
  ખાલી મંદીર ખાવાને ધાય[૪૯] ॥ કાગળ૦ ॥
ભરી વસ્તી ઉજડ જેવી ભાસેછે[૫૦]
  એક તમવીના જીવનરાય[૫૧] ॥ કાગળ૦ ॥ ૧૦॥
વાહાલા હું તમને કેમ વીસરી
  કેમ વીસર્યુ દાદાનુ વતન ॥ કાગળ૦ ॥
પત્ર વાંચીને વેહેલા પધારજો
  રૂડાં સ્વામી શરીરનાં કરજો જતન ॥ કાગળ૦ ॥ ૧૧॥
કોઈને દુખીયા દેખીને દુખ પામતાં
  તેવી નાથ તમારીછે ટેવ ॥ કાગળ૦ ॥
આવે અવસરે કેમ કઠણ થયા
  તમે દલપતરામના દેવ ॥ કાગળ લખે કામની ॥ ૧૨॥

---

૨૩ આચકો ખાવો. ૨૪ નમસ્કાર. ૨૫ દુવા. ૨૬ ભામિની. ૨૭ સારા આદમી. ૨૮ શુભ ભુવન. ૨૯ રાજ્ય કરે. ૩૦ રામની બાઈડી. ૩૧ નમીને. ૩૨ આનંદ. ૩૩ આસમાન સરખો જાણુરો (રામને કે તથી કેહેછે કેમકે તેનું શરીર ઘણુંક શ્યામ હતું) ૩૪ પાણી. ૩૫ રાતના. ૩૬ શરીરમાં.

૩૭ હરખ. ૩૮ અધીઆણું. ૩૯ પારખું. ૪૦ ચળકતી. ૪૧ વધારે કીમતના. ૪૨ સાહેબ. ૪૩ હમેશાં. ૪૪ ઝબકે. ૪૫ વીજળી. ૪૬ રાત. ૪૭ ઊંઘ. ૪૮ સુવાનું બીછાનું. ૪૯ દોડે. ૫૦ લાગેછે. ૫૧ [illegible] (રામના પિતાજી.)

સ્ત્રીબોધ

પુસ્તક ૧ લું. મારચ ૧૮૫૭. આંક ૩ જો.

લાઆેકીવાલી ઓરત

આાલીઆબાઈ.

હીનદુશથાનનાં માલવા પરાતમા મરાઠાઓનુ રાજ શથાપનાર નામીચો શરદાર મલારરાવ હોલકર મરણ પામીઓ તાહરે તેહની મોહોટી હકુમતનો વારેશ તેના છોકરાનો છોકરો માલીરાવ હતો. એ રાજપુતર દેવાનો હતો અને નવ મહીના ગાદીનો ધણી રેહવા પછી મરણ પોંમીઓ તેથી શ્રી ઇનદોરના રાજનો અખતીઆર તેની માએ આાલીઆબાઇ નામની એક માહ ગુનવંતી અશતરીને હાથ પડીઓ. ઇ. શ. ૧૭૬૬. એ નામદાર બાઇનો હેવાલ મુમબઇના આગલા ગવરનર જાન માલકમે પોતાના પુશતકમાં આછી રીતે બોલ કરવા પછી લખીઓછે તેનો મુખતેશર શારાઉશ અતરે ઉતારી લીધોચ.

એ આાલીઆબાઇને પોતાના ભરથાર કુંદીરાવથી બે છોકરાં થએલાં હતાં. તેમાં એક છોકરો અને બીજી છોકરી. છોકરાનુ નામ માલીરાવ હતું. તે ઉપર જણાવવા પરમાંણે નંવ માશ શુધી રાજ કરવા પછી મરણ પામેઓ. છોકરી પારકા કુટુબમા પરણેલી હતી તેથી મરાઠાઓના ધારા પરમાણે ઇનદોરના રાજ કારભારપર તેનીથી દાવો કરી શકાએઓ નહી હેવી હાલતમા મલારરાવ હોલકરના એક બરાભણ પરધાન નામે ગંગાધર જેશવંતે પોતાની મતલબ જલવા એ હેવી રીત આાલીઆબાઇને મજબુત ભલામન કીધીકે તે બાઇએ કોઇ દતપુતર લેવો કે તે માલીરાવની વતી ગાદી પર બેશે. હેવી ભલામન કરતી વેલા આાલીઆબાઇના ગુજરાન માટે શારો લવાજમો મલવાનો બંદોબશત કરવાને એ પરધાને વાતો કીધી. તેને કંહીઉકે "બાઇ રાજ કારોબાર ચલાવવાને તમારી મનશકતી તથા શાહપણ પુરતુંછે. તોબી તમો સ્ત્રીછો તેથી ગાદી તમારે શવાધીન કરાએ નહી" એજ વખતે એ પરધાને પુનાવાલ રાઘોબા દાદાને એક મોહટી લાંચ આપી પોતાની તરફ કરી લેવાની ગોઠવણ કીધી. શધળું નકી થઉં તારે અલીઆબાઇ પાશે છેલલો જવાબ માંગેઓ તે હેવા વીચારથી કે તે બાઇ એક વાર નારાજી હશે તોબી ધાશતી ખાઇને લાચારીએ શઘલું કબુલ કરશે. પણ એ ઉતંમ બુધીની બાઇએ તે પરધાંનને શાફ જણાવેઉકે "તમારી શઘલી ગોઠવણ હોલકરના વઉંશને હીનુ લગાડનારી છે વાશતે હું તે પશંદ રાખતી નથી. તમોએ રાઘોબા દાદાને બખશીશ આપવા ધારીચ તે હુ મુતલગ પશંદ કરતી નથી. તે ધણીને માહરા શશરાના મુલુકના કારભારમા પડવાનો કશો હક નથી. મલારરાવના શઘલા વારેશો મરણ પામેઆચ વાશતે એક વારશની ધનીઆની તથા બીજાની માતા તરીકે હું માહરે ગમશે તેહને વારશ ઠરાવાનો હક ધરાઉચ તે હક હું હરેક હાલતમાં જાલવશ." એ પરમાંણે તે બોલી એટલુંજ નહી પણ કામ કીધું પોતાના કુટુંબના વફાદાર પરધાનો શાથે મનશુબો કરી રાઘોબા દાદા લડાઇની તઇઆરી કરેછે હેવું શાંભલી તેને કેહવાડીઉ કે "તમો ઓરત શાથે જુધ કરવાથી કશીબી કીરતી મેલવનાર નથી. તે કરતાં લડાઇનીજ તમારી મરજી હોએતો માહરા વફાદાર શરદારો તમારી આછી રીતે ખબર લેશે." એ વેલા હોલકરનુ શઘલું લશકર એ બાઇપર ફીદા હતું. તેઓ પર પોતે શરદારી કરવાનો તેણીએ દેડાવ બતાવેઓ. પોતાના માનીતા હાથીની અંબારીપર ચાર કમાન અને ઘણાએક તીરકશ મેલવાનો હુકુમ કરેઓ. રાઘોબાએ પેહલાતો લડાઇ કેરવાની ધુમધામ કીધી. પણ તેના શંગતીઓ તેની રીત પશંદ કરતા હતા નહી જોવાલીઅર વાલા માહદજી શીંધીઆએ તથા નાગપોર વાલા જાનોજી ભોનશલાએ આાલીઆબાઇના બેઢંગા પરધાનની ખાતર તે લડાઇમાં શામેલ થવાને રાઘોબા

ને નાપાડીઉ માધુરાવ પેશવા જેને આલીઆબાઈએ શધ લો હેવાલ લખી વાલેઓ હતો તેણે રાધોબા દાદાને લડાઈની મનાઈ કરી તેથી એ શરદાર અતે ઠેકાણે બેઠો. એ પરમાણે ગંગાધર જેશવતના કાવતરાનો અંત આવેઆઓ પછી એ બાઈએ રાજકારભાર હેવી રીતે ચલાવવા માંડેઓકે માલવા પરાંતમાજ નહી પણ આખા હીનદુશથાનમાં તેનુ નામ અમર રહી ગીઉય તુકાજીરાવ હોલકર નામના એક નામીચા અને શઘલા લશકરને ગમતા શરદારને શેનાપતી કરીઓ. આ તરીકે જે જે કામો કરવાને તેનીથી બને નહી તે કામો પણ તેણે તુકાજીને શોંપેઆ એ પરમાણે એક શમા બે જણાની શતાથી કારભાર બરોબર ચાલશે નહી હેવુ કેટલાએક લોકોને લાગીઉ પણ તીશ વરશના અનુભવથી માલુમ પડઉ કે તુકાજીની વફાદારી અને આલીઆબાઈની ખામોશી તથા દાહાપણથી તે રેગમા હેવીતો શમાધાની ચાલી કે તેથી શરશ કોઈ બીજે વખત બનીઉ નહી જારે તુકાજીની લાએકીની પુરી પરીખશા થઈ તારે આલીઆબાઈએ તેના શેનાપતીના ઓધા શાથે રાજનો વહીવટ સોંપેઓ એ ઉપકાર તુકાજી કદી ભુલી ગએઓ નહી તે આલીઆબાઈને તાબે રહીને શદા કામ કરતો. જારે તે શ્રી દખનમા હતો તારે શાતપુરા પરવતની દખન તરફના હોલકરની શરકારને તાબેના શઘલા મુલુકનો કારોબાર ચલાવતો એ પરવતની ઓતર તરફના મુલુકનો કારોબાર આલીઆબાઈને શવાધીન હતો બીજા રાજવાલાઓથી એ બાઈને જ હકશાઈ તથા ખની ભરતા હતા તુકાજી જારે હીનદુશથાનના ઉપલા મુલુક તરફ જતો તારે તે તરફના હોલકરને તાબેના પરાંતો તથા બુદેલખંડ અને રાજપુતાનામાથી મેશુલ ઉગડાવતો હતો. હોલકરના કબીલાનો ખજાનો જે બે કરોડની કીમતનો કેહવાબા આવેય તે આલીઆબાઈને હવાલે રહો. એ શવાએ એ બાઈની ખાનગી મીલકત જે હતી તેની દર વરશે ચાર લાખ રૂપીઆની ઉપજ થતી તે શઘલી પોતાની મરજી પરે તેમ ધરમ દાનના કામમા ખરચતી. પણ બીજી શઘલી આવક શરકારી તીજોરી ખાતે વશુલ કરાવતી એ બાઈ શઘલી ઉપજ અને ખરચનો ચોકશ હીશાબ રખાવતી. પોતાને હવાલેના મુલકનો ગામખાત તથા લશકર ખાતાનો ખરચ શપરો આપવા પછી બાકી જે કાઈ રેહતુ તે હોલકર શરકારની પારકા રેથોમા કામે લાગેલી ફોજને વાશને અગતને વખત મોકલતી પોતાના મુધી બને કરી દેતાનોં કાગું તેણે શઘરી નજરોએ એરનોનો વધારે ઓકે પુના, હેદરાબાદ, શીરીંગાપટામ, નાગપોર, લખનો તથા કલકતા ખાતે તેહના એલચીઓ રેહતા. એ બાઈના રાજને વખત આ દેશમાં રાજદેઆરી ઘણાએક બનાવો બનીઆ તે શઘલા શાથે હોલકરની શરકારને નીશબત હતી પણ લબાન થાએ તેથી તે વીશે અતરે લખાતું નથી વાશતે આલીઆબાઈના ગુણનુ તુક વરણ કરી આ બીના બધ કરયું તીશ તીશ વરશ સુધી હોલકરના વડીલે જે આબાદી ભોગવી અને તે વડશતી જાહેરજલાલી જે વધી તેનો પાએઓ એ બાઈના કારભારની રીતપર હતો, તે જહાંશુધી જીવી તાહા શુધી હોલકરનુ રાજ મરાઠાઓના પેહલી પડવીના રાજમા ગણાતું હતું. વાજબી ઈનશાફ અને દએઆલુ અમલથી માલવા તથા નીમાર પરાંતોમા પરજાની હાલત શુધારવાની તે શદા તજવીજ કરતી એ બાઈ દરરોજ ઘણા કલાક શુધી દરબારમા બેશતી અને રાજનુ કામ કાજ કરતી તેનો રાજ ચલાવવાનો પેહલો કાનુન એ હતોકે રઈએત પાશેથી બને તેમ થોડો કર લેવો જમીનદારો તથા ગામડાઓના અમલદારોના હકને શદા નીભાવી લેતી હતી પોતાની જાતે દરએક ફરીઆદ શાભલતી ઘણી વેલા અરજદારોના મુકદમા પણ ઉપર તથા ઈકુટીની દરબારપર શોંપતી તોબી કોઈનીબી અરજ શાભલવાને ના પાડતીતી નહી રઈએતને ઈનશાફ આપવાને તે એટલીતો આરજુમદ હતી કે કોઈની મુકાદાની વીરૂધ તેહની જનાબમા અરજ કરવામાં આવતીતો પુરતી ધીરજ અને ખામોશીથી હરેક નાધલી બાબદનીબી શારી પઠે એોલ કરતી શરકારી કામ કરવા બાદ જે વખત મરે તે દાન ધરમ અને ભગતી કરવામાં તે ગુજારતી પરોઢીઉં પડના તે ઉઠતી અને પોતાના ધરમના એતેકાદ પરમાંણે ઈશવરની ભગતી કરતી. તે પછી દાન ધરમ કરતી તારબાદ ખાનુ ખાઈ પાછી ભગતીમા મશગુલ રેહતી જે પછી થોડોક વખત આરામ કરતી આશરે બે કલાકનો અમને કપરા પેહરી દરબારમાં જતી. તાહાં શાજના ૭ વાગા શુધી શરકારીકામ કાજ કરતી. તે પછી નવ વાગા સુધીનો વખત ખાનુખાવા તથા ધરમ ધેઆનમા ગુજારીને પાછી દરબારભરતી તાહા અગીઆર વાગા શુધી કામ ચાલુ રેહતુ તે પછી શુવાને જતી

આલીઆબાઈએ પોતાના રાજનો આટલો કારભાર કેવી અછી રીતે ચલાવઓકે શઘલી પરજા તેની પર રાજી હતી. બીજા રાજવાલાઓ શાથે નીશબત હેવી રીતે રાખી કે તેની હઈઆતી શુધી કોઈએ તેના મુલુક પર હુમલો કરેઓ તો નહી ગધાએ કે એકવાર જહરે ઉદેપુરના રાના એલથી

એ પોતાના કોઇ લુટારાની હીમાત કરવાને એક જગોએ શવારી કરી હતી પણ તે કામથી તેને ફજીએતી ભરેલી રીતે પાછું હટવુ પડઉં તું એ બાઇ જેમ રાક લોકો શાથે શાંત શવભાવથી ચાલતી તેમજ બેરડાઓપર કરડો ડોલો રાખતી. શરવેકોઇ શાથે એક શરખી મેહરબાની અને ઇનશાફની રીતે કામ લેતી એ બાઇ પોતાના પરધાનોને હેવી હુશીઆરીથી પશદ કરતી કે તે વીશે પોતાને કદી પશતાવો કરવો પડે નહી. એ વીશેની એક શાબેતી એકે તેનો વડો પરધાન ગોવીંદપંથગનુ તેના મરણ શુધી તેની ચાકરીમા હતો. શ્રી ઇનદોર જે તેની હકુમતની શુરૂઆતને વખત 'એક ગાંમડાં શરખું હતું તે તેણે થોડા વરશમા ભારી રોનકદાર નગર કરી નાખેઉ એ શેહરના લોકો પોતાની રાણીને માતાની માફક ગણતા તે રઈઅતપર આલીઆબાઇના માતા શરખા પેઆરના ધનાએક તાજુબ શરખા દાખલાઓ કેહવામાં આવેઆચ તુકાજી હોલકર એ શેહરની પડોશમા એક વેલા છાવણી કરી પડેલો હતો. તે વેલા એક માતબર શરાફ બમાવીના મરણ પાંમેઓ મારે કેટલાએક મતલબીઆ લોકોની ઉશકેરનીથી તુકાજીએ તે મરનારની કેટલીએક દોલત હજમ કરવાની વેતરણ કીધી ગામઠી રાજાઓના કાનુન પરમાણે તુકાજીનુ એ કામ કાંઇ નવાઇ જેવું કેહેવાએ નહી. પણ તે મરનારની વીધવા શધલી બીજી વાત પડતી મેલીને તુરત શ્રી માહીશીર ગઇ અને આલીઆબાઇનો આશરો માગેઓ તે રાણીએ તેનો શઘલો હેવાલ શાંભલી લીધો પછી તેને એક જોર કપડા પેરાવીને તેના મરનાર ધણીની દોલત તથા મીલકતની એખલી વારશન' ઠેડવી. તુકાજીપર હુકુમ મોકલેઓ 'કે શેહરની થોડા માઇલની વેગલાઇ પર જઇ છાવણી કરવી અને અનઘટતા છાપાથી શેહરનાં લોકોને હલાક કરવા નહી. તુકાજીએ એ હુકુમ તુરત માંનીઓ તે દુખીઆરી વીધવા શુખી થઇ. આલીઆબાઇના વખાનમા વધારો થઓ.

હોલકરની શરકારને ખડની આપનારાઓપર આલીઆબાઇ હેવી રેહમ નજરં રાખતી કે તેઓ ખડની આપતા અતી 'પની ધીલ કરતા ગઆ 'પણ હેવે શમે એ બાઇની ધમકી તેઓ પર હેવી અશર કરતી કે ગેઓ ઉતાવલે ઠેકાણે આવી જતા. રાજપુત ટોલાના જુદા જુદા શરદારો જે ઓને ગરાશીઆ કરીને કેહેમ તેઓ પોતાની લુટ કરવાની શકતીથી એ દેશની આવકમાંથી હીશો મલવાનો દાવો કરતા. તેઓમાંથી શાથે એ રાણીએ ધનો દાહપણ ભરેલો બંદોબશત કરેઓ. એ રાંણીની જીનદગાનીની મુખીઅ મતલબ એમ હતી કે પોતાંની આશપાશના શરવે લોકોને શુખીઆરાં કરવાં. શરાફો, વેપારીઓ, ખેડુતો તથા જમીનદારોને જેમ જેમ દોલતમંદ, થતા, તે જોતી તેમ તેમ ઘણી મગન થતી તેઓને દોલતમંદ જાંણી તેઓની પાશેથી નાણા ઓકાવવાને બદલે તેઓને આશરો આપવો પોતાની ફરજ જાણતી એક માતબર શાઉકાર નામે શુભ ખેમદાશ શ્રી શીરોનજમા મરણ પાંમેઓ. તેને પેટે કાંઇ છોકરાં હતા નહી તે પરાત ખાતેના આલીઆબાઇના કારભારીએ તરણ લાખ રૂપીઆ તે મરનારની વીધવા પાશે માગેઆ અને હેવી ધાશતી આપી કે એ રકમ જો આપવામા નહી આવશેતો શઘલી મીલકત શરકાર ખાતે જપત કરવામા આવશે. તે બાઇ દતપુતર લેવા માગતી હતી પણ તે કારભારીએ વાંધો લીધો ને જણાવીકે ઉપર કહેલી બખશેશ અથવા ડંડ જાહાં શુધી આપવામાં નહી આવે તાહા શુધી રજા મલશે નહી વાશતે તે બાઇ પોતે લેવા ધારેલા દતપુતર તથા તેહેના ધનાએક શગાઓ શાથે શ્રી માહીશીર ખાતે આલીઆબાઇની હજુરમાં ગઇ અને દાદ ચાહી એ રાણીએ તેઓને એક દાહડો બી કશા અંદેશામા રાખેઆં નહી. તુરત પોતાના કારભારીને ચાકરીથી બરતરફ કરેઓ પેલા દતપુતરને કાએમ કરેઓ તે લોકોની તરફથી થોડુ નજરાનુ લેવાને બી શાફ ના પાડેઉ. તે દતપુતરને પોતાના ખોલાપર લઇને તેણીએ તેહને કપરાં તથા જણુશ પેહરાવી તેને પાલખી નશીન કરી શરવે જણાંઓને ખુશી થતા શ્રી શીરોનજ ખાતે મોકલેઆં તાંહાં શઉ કોઇ પોતાની રાણીની મેરબાની અને ઇનશાફના વખાન કરવા લાગાં

એ બાઇની હેવીજ વાખ વાખીનો એક બીજો દાખલો એમ જણાવવામા આવેઓચ કે શ્રી કેરગાગમા તાપીદાશ તથા કાશીદાશ નામના બે શરાફો આશરે એકજ દીવશે મરણ પાંમેઆ. તેઓની આશરે ચાર લાખ રૂપીઆની દોલત હતી. પણ કાઇ બચાં હતાં નહી. તાપીદાશની વીધવા આલીઆબાઇ પાશે આવી તે કેહેવા લાગી જે તમારા આશરા હેઠલ માહરા ધણી તથા ભાઇએ મેલવેલી દોલત ખાનાર કોઇ નથી વાશતે હુ તે શરવે તમોને નજર કરવા માંગુંચ આલીઆબાઇએ એ વાત કબુલ કરવાને ના પારી કહીઉકે તમુને જો દોલતનો ખપ નહી હોએતો દાન ધરમ કરવામાં વાપરો. તે મુજબ તે બાઇએ કરેઉ. કેરગાગ આગલની નદીપર એક ઘાત અથવા ફતરની શીરી

તથા એક દેહરુ તેણે બાંધીઉં. તેથી હજુરે શુધી તેની ઇચ્આદગારી રહી ગઇચ.

આલીઆબાઇએ જેવા દાહપણુથી ગરાશીઆઓ શાથે બંદોબશત કરીઓ તેવાંજ દાહપણુથી બીજા લોકો તથા બીજા લુટારાઓ શાથે કરવા માંડીઉં. પણ તે લોકોનુ કાંમ કેટલીવેલા હેવુ બેઇમાની-ભરેલું તથા ઘાતકી હતું કે કોઇ કોઇ વખત કાંઇ શખત નજર કરવાની તેહને ફરજ પડતી.

આલીઆબાઇ હીનદુશથાનના શઘલા ભાગો શાથે કાગળ પતરનો શંબંધ રાખતી હતી. હોલકરની દોલતનો ઉપીઓગ તેણે ઘણી આછી રીતે કરીઓ. તે દોલતમાંથી દેહડાંઓ બાંધીઆ અને બરામણોને દાન આપઉં એટલુંજ નહી, પણ રશતાઓ બાંધીઆ. ધરમ શાલાઓ રચી કુવા, તલાવ બનાવેઆ. ટાંકીઓ અને કુંડીઓ બાંધી. એવાં કામો પોતાને તાબેના મુલુકમાંજ કરેઆ એમ નહી પણ ઉગમન તરફ શ્રી જગરનાથથી તે પશચમ તરફ દુવારકા અને ઓતર તરફ કેદરનાથથી તે દખન તરફ કુમારી ભુશીર શુધી તેહના ધરમાલુપનાની શાખશી મલેછે. તે શદા ગરીબ લોકોને ખવાડતી. કેટલાએક તેહવારોને દાહડે શઉથી નીચ જાતના લોકોને પણ ઉજાની કરાવીને ખુશી કરતી. ગરમીની રૂતુમા ઠેકાંણે ઠેકાણે તેહના આદમીઓ પાંણી લઇને ઉભા રેહતાં કે તરશા મુશાફરો અને જાણવરોના જીવને આશુદગી મળે. ઠંડીની રૂતમાં પોતાંના શેવકોને તથા બીજા દુબલા લોકોને ગરમ કપડાં આપતી. માણુશ તેમજ જાણવર તેના પરતાબથી શુખી હતાં. ઘણીવેલા બેહુત જોઇને ઘબરાઇ જતો કે આવીઆબાઇના માંણુશો તેનાં ખેતરમાં આવી તેના બલદની જુશડી છોડી તે જાંણવરને પાંણી લાવી પાતાં. એજ રીતાએ હજાના પરદા તેની બખશેશનો શવાદ શદા લેતાં હતાં.

એ બાઇએ એ પરમાંણે ઘણી મુદત શુધી દાદ અને ઇનશાફથી રાજ કીધા પછી શાહઠ વરશની ઉમરે તેહના કીમતી જાનની આખેરી આવી. તેતો ઇ. શ ૧[illegible] માં મરણ પાંમી. પણ તેનુ નામ આખે દેશના શઘલા હીનદુઓના મનમાં ઇઆદ રહીઉંચ "શરવેકોઇ તેહની હીમત, કાબેલીઅત, શખાવત તથા ઇનશાફની હજુર તારીફ કરેછે. ઇશવર કરેને શરવેકોઇ ઔરતો હૂવી તારીફ મેલવી પોતાના નામને અમર કરે. !

ઔરતની દેઆનતદારી કેહવી હોઅચ.

શ્રી બાવેરીઆ દેશના પાદશાહનો એડીકાંપ કપતાન "અરનેશટ વાન શટેનબરગ" તે દેશની રાજધાની શ્રી મીઉનીચ શેહરની "બારોનેશ આના વાન ગરાફનબરગ" નામની શઉથી ખુબશુરત અને મોહટા કુલની એક કનેઆ શાથે એક દીવશે વાત કરી રેહવા પછી પાછો હરતાં પોતાના મન શાથે બોલવા લાગો કે "એ બાઇ મહને ખરેખર ચાહેચ કે કેટલા એક આદમીઓના કેહવા પરમાંણે એ માતરે લોકોનુ દીલ ફાશી તેઓને નાશીપાશ કરનાર ઘાતકી ઓરતછે"? હેવી વમાશનમાં તે આગલ ચાલેઓ એટલા પોતાની કબુલેલી બાએડીની ઇમાનદારી તપાશવાનો તેહને એક વીચાર શુજ પડેઓ તે મુજબ કામ કરવા લાગો. પેહલાં તેને ખબર કાહડીકિ બીજે દીવશે પાદશાહના મેહલમા "માશકરેડ" ઇઆને ચેહેરો છુપાવી માણુશો નાચની મીજલશમાં આવેચ તેહેવો નાચ થવાનોછે તાંહાં એ બાનુ ગુલાબી પોશાક પેહરી પોતાના મોહડાંપર કાલો બુરખો નાખી આવનારછે. એ ખબર મલેથી તે પોતાના મન શાથે ઘણો ખુશી થએઓ ને કેહવા લાગોકિ "દરૂચતછે માડમ આના. માહરો ઇરાદો પાર પાડવાની તોપો ગોઠવવાની જગોતો મે તપાશી લીધીછે વાશતે તે તોપોના મારાની આગલ તમો કેહવાં નીકલોચ તેની પરીખશા હું શેહલથી કરી શકશ. વાશતે હું માહારા મીતર પેલા મોહોડાંનાં ખોખાં બનાવનારની આગલ જાઉચ અને તે જો મહને મદદ કરશે તો હું માહરા કાંમમાં પુરી ફતે મેલવશ." * * * * * * * * * *

નાચ થવાની રાતે શ્રી મીઉનીચનો પાદશાહી મેહલ રોશનીથી આફતાબ શરખો પરકાશી રહેઓ દરએક બારીએથી હેવી રોશની પડવા લાગીકિ જાણે માહેલી બાજુ મોહટાં બલતા માલેઆ હોએ. તે રોશનીના કીરણોથી આશપાશનો દેખાવ ઘણો રલીઆમનો થઇ પડેઓ હતો. મેહલની આશપાશ બાહદુર શીપાઇઓ અને દીલાવર શરદારો ચોકીને શારૂ ઉભા હતા. તેઓની કોહડા અને બખતરો અને ભાલાઓ ખુબ ચમકતા હતા. દરવાજ પર ખીદમતગારો રંગ બેરંગી પોશાક શાથે મશાલ ધરી ઉભા હતા. એક પછી એક ગારી જે જુવાંન અને ખુબશુરત આદમીઓ નાઝનીનોને લાવતી તેમના બરફ શરખાં પગલાં ઉનથી કીમતના ગાલીચાઓથી ઢાકેલી શંગે મરમરની શીડીપર પડતા તારે તેઓના રેશમ અને શાટીનના તહરેવાર પોશાકનો ખ

ધુર ખખરાટ આશપાશ ઉભેલા ધનીઓના કાનને આનંદ થી રીજવતો પવનની લેહકી શેહકો જાતની ખુશબો ના પમરાટથી મગજને બાગ બાગ કરતી. ઉનચા દીવાન ખાનાઓમાં હજારો બતી શલગેલી હતી ચાલની હારે અ ને ઓરડાની ફોરે શ ગે મરમરના અને બીજાં અછી કારી ગરીથી બનાવેલાં પુતલાં હરેક જોનારનુ દીલ લલચાવતાં. દે વાલો ઉપરથી ઉનચી કીમતના ચીતારો તેમના મખ્મલ અ ને શાટીનના પરદા તથા શુનેરી ઝાલનો શામે હેવા મનો નજક લાગતાં કે તેથી વધારે શારૂં કાઇ હોએ નહી હેવા શઘલા રલીઆમના દેખાવ શાથે તે શેહરના શરશમાં શર શ એકશો ગવઇઆઓ ઉનચાં વજનતરો પર મધુર ગાએ ન કરતા તેથી શઘલી મીજલશનુ દીલ કેહવું ખુશી થતું તેનુ વરણ કોણ કરી શકશે વારૂ?

પણ હેવા રલીઆમના અને આનંદકારક દેખાવે એ કજ આદમીના દીલપર કશી અશર કરેલી લાગી નહી. તે ધણી કપતાન વાન શટેનબરગ હતો. તે પોતાંની મનમોહ નની વફાદારીની તપાશ કરવાને આવેઓ હતો. તે શઘ લી ચીજોને નહી શરખી ગણી તે નાજનીની રાહ જોતો હ તો. તેણે હેવોતો શોગ લીધો હતો કે કોઇબી ધની તેને ઓલખી શકે નહી. અંતે જારે તેણે પેલીને જોઇ તારે તે ની આગલ જઇ હીમતથી બોલેઓ "નમશકાર કરૂચ ત મો વેશધારી ગોરીને"

અ. વ. ગરાફનબરગ—શલામ તમોને ઓ બહા દુર શરદાર પણ તમો શા પરથી કેહવોચકે હું ગોરી છેઉ?

અરનેશટ વાન શટેનબરગ—જો હુ તમોને શ્રી મી ઉમની શઉથી ખુબશુરત બાનુ કેહુતો તે વીશે કોઇ વાંધો લ ઇ શકે નહી.

આના—તારે શું તમે મને પીછાની લીધી કે?

અરનેશટ—શ્રી મીઉનીમના શીતારા! તમો પોતાનો મુખરો નકામો શ તાડોચ કેમકે કોઇથી નકલ નહી કરાએ હેવા તમારા પગ અને હાથથી તમો ઉતાવલે ઓલખાઇ આવોચ.

આના—તમો, મનથી મધન થશોના કેમકે તમારો વીચાર કદાચને ખોટો ઠરશે

અરનેશટ—નહી નહી તમો કોણ છેઓ તેવીશે હું ભુલતો નથી વાશતે તમારો હાથ આપોકે આપણે જઇને તમારા નાજુક પગને કામે લગાડીએ.

આના—મેં માહરો હાથ બીજા ધણીને કબુલ કી ધાચ હેવું મને લાગેમ તોબી ઉતાવલ કરો કે બીજો કોઇ ત મારો હરીફ થાએ નહી.

એક પલમાં તે બંધે જણા નાચવાના ઓરડાના એક નાકાથી તે બીજાં નાકા શુધી કુદતા હતા અને હેવું મધુર ગાએન શાંભલતાં કે જેની ઉલટથી નાચનારાંઓ આખી રા ત પોતાના અંગોઠાપર હોડતાં થાકે નહી આના પોતાના શંગતીના ખભા તરફ વલેલી હતી તેવામા તે તેના કાનમા કાંઇક શબદો બોલઓ જે શાંભલી તેને ઘણો આનંદ થઓ. નાચ કરી રેહવા પછી અરનેશટ તથા આના થાક ખાવા શા રૂં પડોશના એક ઓરડામાં ગીઆ તાહા તેઓ બંધે જણા એખલાં હતા. તે વેલા નીચે પરમાંણે વાત ચીત થઇ

આના—તારે તમો ખચીત છેઓ કે હું ઉમરાજા દી વાન ગરાફનબરગ છેઉ?

અરનેશટ—જો મને પેહલા કાઇબી શંશે હતેતો તમા રા નાચવાની ધપ ઉપરથી તે શક દુર થઆ વીનાં રેહતે નહી.

આના—(રોલ કરી બોલી) જાણે કે હું શઘલી બાનુઓની જાણતી શરદાર હોઉં વારૂ શાહેબ તમારી તરફ ખરીછે અને મેં જે ખરીવાત તમારી આગલ કબુલ કરીચ તેના બદલામાં હું તમોને ઓલખવા માંગુચ તેથી તમારો બુ રખો ઉચકો.

અરનેશટ—હું તમુને કાઇબી ના પાડવાનો નથી.

(તેણે પોતાના મોહડાં પરથી બુરખો ઉચકીઓ અને પેલી નાજનીએ જોઇઉકે તેતો પાહદશાહછે તેથી તેહને ઘણી તાજુબી ઉપજી.)

વાચનાર કેહશેકે તેતો કપતાન વાન.શટેનબરગ હતો ને પાહદશાહ કાહાંથી નીકલઓ. વાશતે એ વીશે બોલાશો અમછેકે તે દીને ગુચવન અને મઝામા વધારો કરવાને શા રૂ દરબારી લોકોએ નીચે જણાવવા પરમાણે કીધુ હતું. તેઓ એ પોતાના મીતરોના મોહડાના આકરના મીનના મોહોડા બનાવઆ હતા અને પોતાંના બાહેરના શોગી બુરખાની નીચે તે પેહરઆતા. જારે કોઇ તેઓને ઓલખવાને ખાએશ કરતુ તારે તેઓ બુરખો ઉચકીને પેલુ મીનનુ મોહો દેખા ડતા અને ઉતાવલેથી પાછો બાહેરનો બુરખો ઘાંકી દેતા જે થી જોનારાઓ છેતરાઆ વીના રેહ નહી. કપતાન અરને શટનો એક પુતલાબનાવનાર મીતર હતો તેની પાશે શ્રી બા વેરીઆના પાહદશાનું એક બાવલુ હતું. તે ઉપરથી પાહદશા હના આબેહુબ રંગનુ મીનનુ એક મોહોડું બનાવી અરનેશટે પોતે તે પેહરીઉ હતુ. તે એવી અછી રીતે બનાવીઉતુ કે જારે

ધુર ખખરાટ આશપાશ ઉભેલા ધનીઓના કાનને આનંદથી રીજવતો. પવનની લેહકી શેહકડો જાતની ખુશબોના પમરાટથી મગજને બાગ બાગ કરતી. ઉનચાં દીવાનખાનાઓમાં હજારો બતી શલગેલી હતી. ચાલની'હારે અને ઓરડાની કોરે શંગે મરમરના અને બીજાં અછી કારીગરીથી બનાવેલાં પુતલાં હરેક જોનારનુ દીલ લલચાવતાં. દેવાલો ઉપરથી ઉનચી કીમતના ચીતારો તેમના મખમલ અને શાટીનના પરદા તથા શુનેરી ઝાલનો શાથે હેવા મનોનજીક લાગતાં કે તેથી વધારે શારૂ કાંઇ હોએ નહી હેવા શઘલા રલીઆમના દેખાવ શાથે તે શેહરના શરશમાં શરશ એકશો ગવઇઆઓ ઉનચાં વજનતરો પર મધુર ગાએન કરતા તેથી શઘલી મીજલશનુ દીલ કેહવું ખુશી થતું તેનુ વરણ કોણ કરી શકશે વારૂ ?

પણ હેવા રલીઆમના અને આનંદકારક દેખાવે એક જ આદમીના દીલપર કશી અશર કરેલી લાગી નહી. તે ધણી કપતાન વાન શટેનબરગ હતો. તે પોતાંની મનમોહનની વફાદારીની તપાશ કરવાને આવેઓ હતો. તે શઘલી ચીજોને નહી શરખી ગણી તે નાજનીની રાહ જોતો હતો. તેણે હેવોતો શોગ લીધો હતો કે કોઇબી ધની તેને ઓલખી શકે નહી. અંતે જારે તેણે પેલીને જોઇ તારે તેની આગલ જઇ હીમતથી બોલેઓ "નમશકાર કરૂચ તમો વેશધારી ગોરીને"

અ. વ. ગરાફનબરગ—શલામ તમોને ઓ બહાદુર શરદાર પણ તમો શા પરથી કેહવોચકે હું ગોરી છેઉ ?

અરનેશટ વાન સટેનબરગ—જો હુ તમોને શ્રી મીઉચની શઉથી ખુબશુરત બાનુ કેહુંતો તે વીશે કોઇ વાધો લઇ શકે નહી

આના—તારે શું તમે મને પીછાની લીધી કે ?

અરનેશટ—શ્રી મીઉનીચના શીતારા ! તમો પોતાનો મુખરો નકામો શંતાડોચ કેમકે કોઇથી નકલ નહી કરાએ હેવા તમારા પગ અને હાથથી તમો ઉતાવલે, ઓલખાઇ આવોચ.

આના—તમો મનથી મધન થશોના કેમકે તમારો વીચાર કદાચને ખોટો હશે.

અરનેશટ—નહી નહી તમો કોણ્ છેઓ તેવીશે હુ ભુલતો નથી વાશતે તેમારો હાથ આપોકે આપણે જઇને તમારા નાજુક પગને કામે લગાડીએ.

આના—મેં મોહરો હાથ બીજા પણીને ટેબુલ કીધો હેવું મને લાગેચ તોબી ઉતાવલ કરો કે બીજો કોઇ તમારો હરીફ થાએ નહી.

એક પલમાં તે બધે જણા નાચવાના ઓરડાના એક નાકાથી તે બીજાં નાકા શુધી કુદતા હતા અને હેવું મધુર ગાએન શાંભલતાં કે જેની ઉલટથી નાચનારાઓ આખી રાત પોતાના અગોઠાપર કોડતાં થાકે નહી આના પોતાના શંગતીના ખભાં તરફ વલેલી હતી તેવામા તે તેના કાનમા કાંઇક શબદો બોલ્યો જે શાંભલી તેને ઘણો આનંદ થઓ. નાચ કરી રેહવા પછી અરનેશટ તથા આના થાક ખાવા શારૂં પડોશના એક ઓરડામાં ગીઆ તાહા તેઓ બંધે જણા એખલા હતા. તે વેલા નીચે પરમાંણે વાત ચીત થઇ.

આના—તારે તમો ખચીત છેઓ કે હુ ઉમરાજદી વાન ગરાફનબરગ છેઉ ?

અરનેશટ—જો મને પેહલાં કાઇબી શક હતેતો તમારા નાચવાની ઘપ ઉપરથી તે શક-દુર થઆ વીના રેહતે નહી.

આના—(ટોલ કરી બોલી) જાણે કે હું શઘલી બાનુઓની જાણતી શરદાર હોઉં. વારૂ શાહેબ તમારી તરફ ખરીછે અને મેં જે ખરીવાત તમારી આગલ કબુલ કરીચ તેના બદલામાં હું તમોને ઓલખવા માંગુચ તેથી તમારો બુરખો ઉચકો.

અરનેશટ—હું તમુને કાઇબી ના પાડવાનો નથી.

(તેણે પોતાંના મોહડાં પરથી બુરખો ઉચકીઓ અને પેલી નાજનીએ જોઇઉકે તેતો પાહદશાહછે તેથી તેહને ઘણું તાજુબી ઉપજી.)

વાચનાર કેહશેકે તેતો કપતાન વાન શટેનબરગ હતો ને પાહદશાહ કાહાંથી નીકલ્યો વાશતે એ વીશે ખોલાશો આમછેકે તે દીને ગુચવન અને મઝામાં વધારો કરવાને શારૂ દરબારી લોકોએ નીચે જણાવવા પરમાણે કીધુ હતું. તેઓએ પોતાના મીતરોના મોહડાંના આકરના મીનના મોહોડા બનાવઆ હતાં અને પોતાના બાહેરના શોગી બુરખાની નીચે તે પેહરઆતા જારે કોઇ તેઓને ઓલખવાને ખાએશ કરતું તારે તેઓ બુરખો ઉચકીને પેલુ મીનનુ મોહો દેખાડતા અને ઉતાવલેથી પાછો બાહેરનો બુરખો ઘાંકી દેતા જેથી જોનારાઓ છેતરાઆ વીનાં રેહ નહી. કપતાન અરનેશટનો એક પુતલાંબનાવનાર મીતર હતો તેની પાશે શ્રી બાવેરીઆના પાહદશાનું એક બાવલું હતું. તે ઉપરથી પાહદશાહના આબેહુબ રગનુ મીનનુ એક મોહોડુ બનાવી અરનેશટે પોતે તે પેહરીઉ હતું. તે એવી અછી રીતે બનાવીઉતુ કે જારે

ઉમરાજાદી આનાએ અરનેશટના મોહડા પર તે જોઈઉ તાહરે હેવુંજ શમજી કે તે પાદશાહ પોતે હતો. તેને તાજુબ થતી જોઈ અરનેશટે પોતાનો બાહેરનો બુરખો પાછો ધાંકઓ અને વાત ચીત પાછી ચાલુ કીધી. તે વેશધારી આડીકામપ બોલવા લાગો—

શટેનબરગ—ઓ બાનુ ખરેખર પાદશાહ પોતેજ તમારી આગલ ઉભેલોછે. પણ તમારો પાદશાહ નહી. બલકે તમારો ખીદમતગાર અને તમારી ખુબશુરતીનો ગોલાંમ.

આના—ઓ જેહાંપનાહ તમો એક નરમ હઈડાંની ઓરતનાં દીલ શાથે રમત કરો છેઓ !

શટેનબરગ—ખુદાના કશમ લઈને હું કેહેઉંચ કે હું કશી રમત કરતો નથી. માહરી તેવી ચાલજ નથી. (ગુઠણ મડીએ બેશીને) જેવો હું તમારા પગ આગલ શર નમાવી શદા તમારો તાબેદાર રેહવાના કશમ લેઉંચ.

આના—(ઘણી ઘભરાતી અને ધ્રુજતી બોલી) ઉઠો ઉઠો જેહાંપનાહ આપણુને કોઈ જોશે અથવા આપણી વાત શાંભલશે.

અરનેશટ—આજ ઘણા દીવશ થઆ હું હેવી ઉમેદ રાખેઉ કે તમારા શરખી ખુબશુરત નાજની માહરા તખતને શોભા આપનારી રાણી થાએતો શારૂં.

આના—તમારી રાણી થાએ !

અરનેશટ—(એ મરદે ધારીઉં કે તે લોભાઈ તેથી બોલઓ કે) પણ તમો કેહવોચ તેમ આપણુને કોઈ જોશે અથવા આપણી વાત શાંભલશે. આપણી એક બીજાની વીશવાશની વાત કરવાની આએંજગો નથી. તે કરતાં શાભલોચકે બાર વાગેથ. વાગતે તમો માહરી એકીનદારીપર વીશવાશ રાખી આવતી કાલે આજેન વખતે મલશોતો શારૂં.

આના—જેહાંપનાહ કીએ ઠેકાણે ?

અરનેશટ—આએ મેહલના બાગમાં જે લાકડાંનો મોહરો તંબુ બાંધેલોછે તાંહાં આવોતો શઘલી વાત કરવાને ફુરશત પડશે. હું બાગનો પાછલો દરવાજો ઉગાડો મેલશ.

આના—પોતાના હાથથી વચન આપીને બોલી "કાલે રાતના બાર વાગતે" હેવું કહીને તે બાહેર નીકલી બીજા ઓરડામાં ગઈ.

અરનેશટ—(પોતાના મન શાથે) "અરે! ઓરત! ઓરત! હેવી ખુબશુરત તેવીજ બેઈમાન! શુ હાવી ચાલ ઉપરથી હમો મરદ લોકો તમારા પંથને ફરેશતાઓની બરોબર ગણીએચ! પણ ઓ બેવચન આના હવે તુ ધ્રુજવા માંડ કેમકે તે માહરા દીલને જેવું દુખ આપીઉચ તેવીજ મોહટી શીખશા તુને થશે." એમ મનશાથે બબરીને તે પણ તે ઓરડામાથી બાહેર નીશરેઓ. તેની પછવાડે તેજ ઓરડામાંના એક કીરમજી પરદાની નીચેથી કોઈ બીજો મોહડું પેહરેલો આદમી આશતે રહીને નીકલીને બીજી ઓરડુએ આલતો થઓ. એ બીજો મરદ એ પરમાંણે હરૂશે જતી વેલા પોતાના મન શાથે બરબરીઓકે "ઠીકછે! કાલ રાતે બાર વાગતે બાગમાંના તંબુમાં જવુંચ! વાહવારે કપતાંન અરનેશટવાન શટેનબરગ! વાહ!" હેવું કહીને તે પણ ગેપ થઈ ગીઓ.

બીજે દાહડે રાતના બાર વાગાની થોડીએક મીનીટ આગમચ કપતાન અરનેશટ વાન શટેનબરગ પેલા તંબુમાં ગીઓ. તેણે પોતાના મોહડાં પર પાદશાહના ડોલનુ મોહોડુ પેહરેલું હતું. તેણે એક બતી શલગાવી. તે ઉપર હેવું થેડ મેલેઉ કે જેથી શઘલા ઓરડામાં ઝાંખુ ઉજરડુ પડે એટલે તેનુ મોહડું બરોબર ઓલખાએ નહી. શઘલી ગોઠવણ કરી રેહવા પછી શરવે કાંઈ બરોબરછે કે નહી તે જોવા પોતાંની નજર આશપાશ ફેરવીશ તેણે એક બેગાનો મરદ એક ગોલ ટેબલની બાજુએ ઉભેલો જોએઓ. એ બેગાનાએ એડીકાપનો પોશાક પેહરી પોતાના મોહડાં પર અરનેશટના ડોલનુ મોહોડું પેહરીઉ હતું. અરનેશટ તેહની આગલ જઈને પુછવા લાગો "તું કોણછે"!

બેગાનાએ પુછીઉં "તું કોણછે"

અરનેશટ—પણ તું કોણછે તે જાણવાનોતો મને હકછે"

બેગાનો—(કડે પેટે બોલેઓ) મહનેબી તાહરે વીશે જાણવાનો હકછે.

અરનેશટ—(પોતાની તલવારની મુઠપર હાથ નાખીને) "જે શું કેહેચ!"

બેગાનો—(પોતાની તલવાર તરફ ડોલા ફેરવી તે પર હાથ નાખીને) "આએ માહરી પાશેની તુને જવાબ દેવાનુછે પણ મારી તલવાર હું મારા દેશના દુશમનોને વાશતે બાધુંચ."

અરનેશટ (નરમ પડીને બોલવા લાગો) હું તમુને આજીજી કરને પુછુચકે તમો કોણ છેઓ તે મહને જણાવો.

બેગાનો—હું હવે તમો જુરીજ થપથી વાત કરોછેઓ વાશતે હું તમોને કેહુંચ કે હું કપતાન વાન શટેનબરગછેઉ અને બોવેરીઆના પાદશાહનો એડી કામપ શઉંચ."

અરનેશટ—પોતાના મનશાથે "ધુલ તાહરે મોહડે પડે તેવી."

બેગાનો—પણ મેં તમારો વીશવાશ કરીને મારૂ નામ કહીઉં વાશતે હવે તમો પોતાંનુ નામ મને કેહવો અને જણાવો કે તમો આએ પાદશાહી તંબુમાં કેમ આવીઆછો.

અરનેશટ—(હીમત કરી બોલેઓ) હું શ્રી બાવેરીઆનો પાદશાહ પોતે છેઉં અને માહરી મરજી થઈ તેથી હું હીઆં આવીઓચ અને તાજુબછે જે તું મહને આએ વેલા ઓલખતો નથી.

બેગાનો—(પોતાના ગુઠણુમઢીએ બેશી બોલવાલાગો કે) ઓ જેહાંપનાહ તમો મહને માફ કરો. પણ આએ બાગમાં આજ રાતે હું ફરતો હતો. તે વેલા બાગનો પાછલો દરવાજો ઉગાડો જોયો. મહને ધાશતી લાગી કે રખેને તમો નામદારને કાંઈ નુકશાન કરવાનો દગો ફટકો થતો હોએ તેથી હું આએ તંબુમાં ચોકીને વાશતે આવેઓ. તંબુની હું બેવડી કુચી રાખુછું એમ તમો શાહેબને ખબરછે.

અરનેશટ—અરે કમ શમજ પણ તેં તે પાછલો દરવાજો બંધ કીધોચકે?

બેગાનો—નહી શાહેબ મેં તે જેમનો તેમ ઉગાડો રેહવા દીધોચ.

અરનેશટ—વારૂ તારે માહરા વફાદાર શેવક તું હવડાં બાહેર જા કેમકે હું એક બાનુની હીઆ રાહા જોઉંચ. તે મને મલવાને આવનારછે.

બેગાનો—તમો જેહાપનાહની તરફથી એક ઈશારો હુકુમ બરોબરછે. હું બાહર જાઉચ અને ઈશવર પાશે દુવા માંગુચ કે તમોએ જે કામ ધારીઉ હોએ તેમાં ફતે પામો.

એ બેગાનો દુર થઓ અને તે કોણ હતો તે વીશે અરનેશટ વીચાર કરે એટલાં તંબુનો દરવાજો હલવે રહીને ઉગાડીને બારનનેશ આના વાન ગરાફનબરગ અંદર આવી. અરનેશટના મોહડાં પર પેલું મીનનુ મોડું હતું તેથી તેને પાદશાહ શમજી તુરત ગુડણુમંઢીએ તે તેની આગલ પડી ગઈ

અરનેશટ—(પાહદશાહની ધપનો હલક કાહડીને બોલેઓ) ઉઠ ઓ નાજની ઉઠ!, માહરે તાહરી આગલ ગુઠણુમંઢીએ બેશવું ઘટેચ વાશતે તું ઉઠ!,

આના—તમો' જેહાંપેનાહ પાદશાહની શઘલી ઈમાનેદારીથી મહને હેવો વચન આપો કે હું જે કાઈ બોલું તે તમો મહને માફ કરશો તાંહાં શુધી હું ઉભી થનાર નથી.

અરનેશટ તેહને ઉઠાડવાને ટેકો આપી બોલઓ કે "હું રાજી ખુશીથી તમોને તે માફી બખશુંચ."

આના—વારૂ તારે શાભલોકે હું તમારી મેહરબાની વીશે ગેએઆ બેવફાઈ કરૂંચ. તમો જેહાપનાહે ગઈ રાતરે મને ઘણુ માન આપીઉં અને હેવી મોહોટી ઉમેદી બતાવીકિ તમારી પરજાનુ આદમી તેથી લોભાઈ જઆ વીના રેહે નહી. અલબતા હુંબી તે વખત લોભાઈ અને તમારી વાત શાંભલી. મહને ખુશી ઉપજી. પણ તે વખતે થોડી પલ માહરી ભુલ થઈ. નાચના પેનને વખત તમોએ મને કહીઉં કે તમો મને ચાહવોચ અને આજ રાતે મેં તમોને મલવાને કબુલાત આપી તે ઉપરથી કદાચને હેવું દેખાઈઉ હશે કે હું તમોને પણ ચાહુંછું. પણ હું જે ખરી વાતછે તે તમોને કેહુંચ કે માહરૂં દીલ બીજા પર વલગેલુછે. હું પાદશાહને નહી પણ પરજાના એક આદમીને ચાહુંચ અને માહરાં શઘલા જીગરથી હું તેનીપર ફીદા છેઉં.

અરનેશટ—શું હું પાહદશાનોબી કોઈ હરીફછેકે? તેનુ નામ મહને તુરત કેહે.

આના—તમો જો કબુલાત આપો કે તેને તમો કશુ દુખ દેવો નહી તો હું તેનુ નામ તમોને કેહું.

અરનેશટ—હવડાંની શરખી બારીક બાબદમાં હું કશી કબુલાત આપવાનો નથી.

આના—વારૂ તારે ગમે તે થાએ તોબી હું માહરા વાહલાનુ નામ તમોને કેહનાર નથી.

અરનેશટ—(ધાશતી આપીને) જો હું તુને કેહુચ કે તે આદમીનો ખેઆલ તું પડતો મેલ અને માહરી મરજી રાખ નહીતોકે તુને શારો ફેજ મલનાર નથી. કેમ હજીર તેની પરજ દીલ રાખેચકે બોલ.

આના—હું તેને અને એખલા તેનેજ ચાહુંચ. તેની શારી વાત થાએકે માઠી, તે શાજો હોએ કે માંદો, ખુશી હોએ કે ગમગીન, તવંગર કે ગરીબ, માન પાંમેલો થાએ કે બેહોરમત થાએ, પણ હું એકલા તેનેજ ચાહવાની. માહરા શત ઈમાનથી મેં તેને માહરો હાથ આપીઓચ અને તે હાથની શાથે માહરૂં દીલબી તેને હવાલે કીધુંચ. વાશતે હુ શદા તેની છેઉં.

અરનેશટ—(પોતાના મોહડા પરથી પેલું મીનનુ મોહોડુ કાહડી નાખી મોહબત ભરેલી રીતે બોલઓ) ઓ પેઆરી આના તેબી તારો જછો પણ હાવી તપાશ કરી મેં તુહને જે તશદી આપીચ તે તુ મને માફ કરશે. ?

આના—એક પલ ચુક કરી મેં લોભની વાત શાંભલી તે તમો મને માફ કરશો!

અરનેશટ— મોહટી ખુશીથી અને પુરતી રીતે ! પણ કહેવો કે હવે આપણાં લગણ કાહરે કરીએ. ? "

" આજ રાતે !," કરીને કોઇ તેઓની પહોચમા બોલીઉં. અને બાવેરીઆનો પાદશાહ પોતે તેઓની આગલ ઉભેલો તેઓએ જોએઓ. તેણે હજુર શુધી એડીકામપનોાન પોશાક પેહરેલો હતો અને આગલી રાતે કીરમજી પરદા તલે ભરાઈને તેણેજ એ બંધે જણાની વાતો શાભલી હતી જેથી આ એ વેલા તે હાજર થએો હતો. તે પેલાં અચરત થતા જોડાને કેહવા લાગ્યો કે " આજ રાતેજ તમારાં લગણ કરીએ. દેવલમા રોશની કરાવેલીછે પાદરી નેકા બાધવાને બેઠીછે શાનનને વાશતે ઝીનલશમાં લોકોને બોલાવેલાંછે. લગનની જે આફત તઇઆરછે પાહદશા તમોને ધની ધનીઆની કરી આપવાને દરબાહમા લઇ જવાને બેઠીછે. આ હારી હેવી દુવાછે જે આજ દીને જે ખુશાલી ઉપજેય તે શદા ખુશાલ જીદેગાનીની શરૂઆત થાએ."

એ લગનથી શરવે જણાને કેટલી ખુશી અને અચરતી ઉપજી હશે તેનુ વરણ લખવા કરતા તેનો વીચાર વધારે શારી પડે થઇ શકેય. એ પરમાંણે આ દુનીઆના દરએક આદમીની જીદગીમા કોઇ વાર હેવા બનાવ બનેયકે તેનુ બયાન કોઇથી લખનારની કલમ તથા ચીતારાની પીછીથી બરોબર થઇ શકતુ નથી. (દે હે)

બલુન—(હવાઈ વાહન.)

જે હવા આપણ હર પલે લીઈએય તેનો એક ગુણ હેવોછે જે તેના કરતાં હલકા વજનના પદારથને તે ઉપર થોભાવી અથવા ઉચકી રાખેય તથા પોતાના કરતા વધારે વજનના પદારથનો બોજો જાણે હલકો કરેછે એ વીશેનો કાએદો ઘનો શેહલોછે તે કોઇનિભી ઉતાવતે શમજ પડી શકશે તે એમકે જે—

૧ લું હવામાં હરેક પદારથ ધરીએ હોઆએતો તે જગોથી પદારથનાં કદના જેટલી હવા ખીશતી અથવા દુર થવાની. તે પદારથ હવા કરતાં વજનમા હલકુ હોએ તો એ પરમાણે દુર થતી હવાનુ જેટલુ વજન તેટલા વજનના જોરે કરી પદારથ ઉપર ઉચકાવાનુ જેમ કે એક શમચોરશ ફુટ કદની કોઈ વશતુ હવામા ધરી હોએ તો તે વશતુની જગોએથી તેટલી હવા દુર થવાની અને એક શમચોરશ ફુટ હવાનુ જેટલુ વજન તેટલાં વજનના જોરથી તે પદારથ ઉપર ઉંચકાઇ અથવા થોભી રેવાનુ

૨ જું હવાના કરતાં હરેક ભારી પદારથ હવામા પડે ઉતો તેના કદ માફક જેટલી હવા ખીશતી અથવા દુર થાએ તેટલી હવાના વજન જેટલો ઘટારો પેલા પદારથના ભારમાથી થવાનો. એટલે હવામાં હેવી વશતુ પડી હોએ કે એક રતલ હવા તેથી ખીશતી થાએતો તે પદારથનો ભાર એક રતલ ઘટી જાએછે.

હવા પોતાના કરતાં હલકી વશતુને ઉપર કેમ ઉચકે છે તે આપણને દર રોજ તહરેવાર રીતે દેખાએછે. જેમકે બાફ અને ધુમારાનુ ઉનચુ જવુ, વાદલનુ હવાપર થોભી રેહેવુ, પખશીનુ ઉડવું, ઇતીઆદી છોકરાઓના પતગો તથા શાબુના ફરપોટા અને બલુન એટલે હવાના વાહન એજ કારણથી હવામા ઉનચા ઉડેય અને થોભી રેહય.

એ પરમાણે પોતાની જોડેની વશતુને ઉચકી રાખવાનો હવાનો ગુણ જેમ જેમ આપણે ઉનચા જઇએ તેમ તેમ કમતર થાએછે તેનુ કારણ એમકે હેઠા કરતાં ઉનચા ભાગની હવા વધારે પાતલી હોએછે અને હવા જેમ વધારે ઘાટી તેમ તેહનુ વજન વધારે તેમજ હરેક વશતુને ઉચકી અથવા થોભાવી રાખવાની તેની શકતી પણ વધારે. આપણે જો જમીનથી થોડાએક માઇલ ઉનચા જઇએતો હવા એટલી પાતલીછે કે એક અમુક વજનની જે વશતુ જમીનની શપાતીની નજદીકની હવામાં ધરવાથી ઉચકાઇને ઉપર જતી હોએ તે વશતુ તેટલી ઉનચાનની હવામા ધરવાથી ઓર થોડી નીચે પડશે

આએ પરથવીપર તહરેવાર કારણોથી જુદી જુદી વશતુઓના ફેરફાર થાએછે તે વેલા કેટલીએક " ગાશ " અથવા હવાઓ નીકલેછે તેઓ જમીનની શપાટીની નજદીકની શાધારણ હવાના કરતા હલકી હોએય. તે શબબને લીધે તે " ગાશ " જમીનની શપાટી નજદીકની ભારી હવાના જોરથી ઉંચકાઇને ઉચની જાએછે અને હવા જાહા એટલી પાતલી હોએકે તાહા તેનુ વજન અને તે " ગાશ " નુ વજન બરોબર થાએ તાહા તે ગાશ છીલાઇ રેહેછે એ કાએદા ઉપરથી બલુનો બનાવવામાં આવેઆય

વારનીશ અથવા રોગાન ચોપડેલા રેશમની એક મોહોટી કોથલી આએ બીના શાથે આપેલા નકશામાં દેખાડવા મુજબ બનાવવામા આવેય. તેનુ કદ એટલુ મોહોટુ બનાવેશ કે જાહા તે હોએ તે જગોએથી દુર થતી હવાના વજન અ

ને તે રેશમી કાપડ તથા બીજા શરનજામના વજન વચેનો ફરક એટલો બધો થાએ કે તેને જોરે કરીને તે શધલું હવામાં કેટલીએક ઉંનચાઈ શુધી ઉંચકાએ. આગલા વખતમાં બલુન બનાવના હતા તે હવડાં કરતાં કાંઈક જુદીજ રીતેથી હતુ. અગલા વખ્તમાતો એ પરમાણે મોહોટી કોથરી બનાવી તેની નીચે બતી અથવા બલતું કનીર ટાગી તેમાની હવા ગરમીથી પાતલી કરી નાખતા એટલે તે પાતલી હવા ભરેલુ બલુન આશ પાશની ધારી હવાથી હલકુ પડવાને લીધે હરેક બીજી હલકી વશતુની માફક હવામા ઉનચે ઉડે પણ એ જોખમ અને મુશકેલાત ભરેલી રીતને ઠેકાણે પાછલથી બીજી રીત અમલમાં આવી તે એમકે બલુન અથવા રેશમની કોથરીને હાઈડરોજન ગાશથી ભરવા લાગા, જે ગાશ અતી ઘની હલકીછે. પાછલથી હાઈડરોજનને બદલે " કારબુરેટેડ હાઈડરોજન " વાપરવા લાગા

એ છેલલી હવા હાઈડરોજન જેટલી હલકી નથી તોબી તે વધારે શેહલથી મલી આવેછે એજ કારબુરેટેડ હાઈડરોજન નથી શેહરોમા ગાશ લાઈટ નામની રોશની કરેછે મધીઅમ માફ અને હલકી " ગાશ " થી બલુન ભરીઉં હોએતો હવાના અને બલુનના વજનનુ પરમાંણુ શેરે લવટાક જેટલું રેહેછે એટલે બલુનનુ વજન લવટાંકનુ હોએતો તે જેટલી જગોએ શમાઈ શકે તેટલી જગોમા એક શેર ભાર હવા રહી શકે ટાગવામા આવેય તેનુ વજન બલુનના જેટલુજ હોએતો એક શેર ભાર હવા જેટલી જગો પેરી શકે તેટલી જગો પેલું પાશેર વજનનુ બલુન તથા તેમાનો શામન પેરેય વાશતે તે બલુન ઉપર ઉડતાં તરણ પાશેરના જોરથી હવામા ઉચકાએય. એ પરમાણે બલુન બનાવનાર વીચાર રાખેછે કે તેનુ વજન તેમાં બેશનારા આદમીઓ શાથે કેટલું થશે, પછી તે વજન મુજબ તે મોહટું બનાવેય અને ચોરશ ફુટની ગનતરી કરેથી તેને માલમ પડેય કે તેના જેટલી હવાનાં વજનમા, અને બલુનના તથા તેને લગતા શામન તથા બેશનારા માણશના વજનમા જેટલો ફરક તેટલા ફરક જેટલા વજનના જોરથી તે બલુન ઉનચુ જવાનુ.

એ બલુનની મારફતે હવામાં મુશાફરી કરવાની પેહલા મોહટીમોહટી આશા રાખવામાં આવી હતીપણ પચાશ કરતાં વધારે વરશના અનુભવ ઉપરથી એ આશા શધલી છોડી દેવી પડેછે ગમે હેવી શારીરીતે બનાવેલુ બલુન જાહરે હવામાં ઉડેય તાહરે તેમાં મુશાફરી કરવાની ખચીત આશા રાખી શકાતી નહી, કેમકે ઘણીખરી વેલા નીચે જણાવેલી હરકતો નરેછે

બલુન જેમ જેમ ઉનચુ ચહડેય તેમ તેમ આશપાશની પાતલી હવાને લીધે બલુન માહેલી "ગાશ" પશાર પામેછે અથવા ફેલાએછે વાશતે જમીનપરથી બલુનને "ગાશે" કરી ભરપુર કરેલું હોએતો હવે શમે તેમાંની કેટલીએક " ગાશ " બાહેર કાહડી નાખવી જોઈએ નહીતોકે બલુન ફાટી જાએ ઘણી વેલા તે કપડું તથા બીજો શરનજામ વાદલનુ પાણી તથા હવાનો બાફ શોશીને ભારી થાએછે જેથી નહાવના પથર, રેતીની કોથરી, ઈતીઆદી નીચેની જોરીમાંથી નાખી દેવી પડેછે, અને જાહરે પાછી ગરમી પડીને તે પાણી તથા બાફને શુકવી બલુનને હલકુ કરેય તાહરે શમતોલ વજન રાખવાને પથર અથવા રેતી ભરવાનો કોઈ ઈલાજ બનતો નથી તેથી બલુન જોરથી ઉપર જાએછે અને જેમ જેમ તે ઉપર જાએછે તેમ તેમ માહેલી ગાશ વધારે પશાર પામેછે તેથી બલુન ફાટવાની ધાશતીને લીધે થોડી ગાશને બાહેર કાહાડવી પડેછે. એ પરમાણેના ફેરફાર વારે વાર થવાથી બલુનમા મુશાફરી કરવાની ગોઠવણ જે જમીનની શપાટી પર કરી હોએ તે શઘલી થોડાવારમા નહી શરખી થઈ જાએછે અને હવાના મુશાફરને કોઈ વાર જમીનપર અને કોઈવાર શમુદરમા પોતાના કઢંગા વાહણ શાથે નીચે ઉતરવું પડેછે. કેટલીએક વખત શનજોગ હેવો બનેયકે કોઈએક વખત બલુનમા ઘણી શારી પઠે મુશાફરી થઈ શકેય અને તે વેલા તેમા બેશનારના જીવને ઘનોજ આનદ થાએય કેમકે બલુનમાથી નીચે દુનીઆ જેટલી રલીઆમની લાગેય તે કરતા વધારે શરશ બીજુ કાંઈ લાગતું નથી અને બીજા શઘલા દેખાવો શાથે શુરીઅનુ પરતી બીબ હેઠલા ભાગમા એવુ પડેછે કે જાણે આએહુબ બીજો શુરજ દેખાએછે. હેવી મજા ભોગવવાની આશા રાખનાર કોઈ વેલા ઉપર જણાવેલા શરખા કંટાલા ખાઈનેજ નીચે આવેછે અને કોઈ વાર માઠા ભાએજે બલુન જો ફાટેયતો તેમા મુશાફરી કરનારનો જાન શલામત રેહેવો મુશકેલ પડેછે.

દશ રૂપીઆ દશ હજારને ખાઈ ગીઆ.

આજે થોડાંએક વરશની વાત ઉપર એક બુઢો પારશી હમારાં કુટંબમાં આવતો હતો જેહેને હમો " નશરવાનજી

મામા ” ને નામે કરી ઓળખતા હતાં નશરવાનજી આશરા શાહાઠથી વધારે ઉમરના, કદમાં પાતલા, અને મોહોડાં ઉપર શારી રૂવાની રાખતા હતા. તેવણનો પોશાક ઘણો શાદો પણ શફાઈ ભરેલો હતો. એ પુરશે ઘણાં વરશ પરદેશ દાહાડીઆં હતાં, તેવણ પઈશાથી તથા ફરજંદથી તથા તંદરોશતીથી શુખી હતા. તેવણના ચેહેરા ઉપરથી શાફ દેખાઈ આવતું હતું કે તેવણે પોતાના જુવાનીના વખતમાં ઘણી હેનગારી ભોગવી હતી. ભલમણશાઈમા, શારી શીખામણ દેવામાં, અને શુલેહનો વધારો ચાહાવાનાં કામમા, નશરવાનજી જેહેવા થોડાજ શખશો થાઈ જશે. તેવણે ઘણાએક કુટંબોમાથી માહો માહેના કજીઆથી નીપજતી ખરાબી દુર કીધી હતી, અને ઘણાએક બેશમજ લોકોનો આપખુદી તથા કરજથી બચાવ કરેઓ હતો એ શખશની જુબાનથી પાંચ વાત શાંભલીઆથી શરવે કોઈને પાચ નશીહત મલતી, હતી, અને જાંહાં તેવણને ઓલખાંન હતી તાહા તેવણે પોતાની શાલેશાઈથી જેમ મોહોટાઓથી માન મેલવીઉં હતુ તેમજ પોતાના મીઠા શવભાવથી નાધલાઓનો પેઆર હાશલ કીધો હતો.

આએ બાબતને મઠાલે જે હમોએ શબદો ટાંકીઆચ કે “ દશ રૂપીઆ દશ હજારને ખાઈ ગીઆ ” તે વાત હમોએ એ નેકબખત મરદને મોહોડેથી શાભલેલી હતી, અને એ વાતમા જે હીશાબનો આંકડો આવીઓચ તે આંકડો એ ધણીના ખુદ દશતખતથી લખેલો શારાં ભાએગે આજ શુધી હમારા હાતમા શલાંમત રહેઓછે. પણ નશરવાનજી મામાની એ વાત શરૂ કરીએ તે આગમજ તેવણના જણમારાની થોડીએક બીના જે એ વાતની બરોબરની નથી આત ભરેલીછે તે જાહેર કરવાને હમો જરૂર જાણીએચ.

નશરવાનજી મામાના માં બાપ શુરતમાં રેહેતાં હતાં, તાહાંથી તેવણ પોતાના ઘેર શંબંધી કાંઈ કલેશને લીધે અને જુવાનીની હુલડાઈથી ૧૭ વરશની વએમાં મુબઈ નીકલી આવીઆ હતા, અને મુબઈથી એક વાંહાણ જે તરત મધરાજ ખાતે ઉપડનાર હતું, તેમા થોડોએક નોલ આપીને ચહડી બેઠા હતા નશરવાજી એ રીતે રીશના મારીઆ નીકલી ગએઆ તે વેલાએ તેવણ પાશે પોતાનાં કપડાં તથા આશરે ૧૬ રૂપીઆની કીમતની શુનાંની બેએ વીટી અને ૧૧) રૂપીઆ રોકડા એ શવાએ બીજી કાંઈ પુંજી હતી નહી, અને વાંહાણમાં ખોરાકને શારૂં પઉંઆ અને ખજુર એ વતરોંગ બીજું કાંઈ તેવણે લીધુતું નહી.

વાંહાણે અતરેથી જતા માગલોરનું બંદર કીધું હતું, તાહાંથી એક વાણીઓ ઉતારૂ મધરાજ જવા શારૂં ચહડીઓ હતો, કે જેહેની શાથે નશરવાનજીને ઓલખાણ થાઈ હતી નશરવાનજીએ વાત ચીતમા પોતાનો શગલો હેવાલ તે વાણીઆને કહેઓ હતો, અને તે બીચારો નશરવાનજી કરતાં વધારે તવગર હતો નહી, તોપણ તેણે પોતાથી જેટલી બની શકે તેટલી તેવણને મદદ કરવાની કબુલાત આપી હતી મધરાજમા વાંહાણ આવીઆ પછી વાંણીઓ જે ત્યાંહા ફરેલો હતો તેણે નશરવાનજીને પોતાની શાથે કીનારે ઉતારીઓ, અને એક પારશીની વેલાતી શામાન વેચવાની દુકાનમાં લઈ ગએઓ, અને કહીઉં કે “ તમારો એક જાતભાઈ વાખાનો મારેલો મુંબઈથી આવેલોછે તેહેને તમો આશરો આપો.” પરદેશમા જરતોશતીઓ પોતાના જાતભાઈઓની કેહેવી શારી રીતે બરદાશત લીએચ, તથા મદદ કરેચ, તે શરવે કોઈને રોશનછે, અને તેજ મુજબ એ પારશી દુકાનદારોએ નશરવાનજીને પોતાના મુકામ ઉપર ઉતારો તથા ખાંનુ પીણું તરત આપીઉ, અને શાહાંજને શમે નીરાંતની વખતે તેઓ નશરવાનજીની શંગલી હકીકત તથા કુટંબની પીછાણથી વાકેફ થાએઆ. એ દાહાડે એક બીજો પારશી જે મધરાજમા કોઈ શરકારી અંમલદારને તાંહાં “બતલર” ની ચાકરી કરતો હતો તે પણ તાંહાં જમવા આવીઓ, તેહેનાં દીલમાં નશરવાનજીની વાત શાંભલીઆથી ઘણી દએઆ પેદા થાઈ, તેથી પોતાના ધણીને તાહાં ચાકરની કાંઈ ખાલી જગો હતી તે ઠેકાણે રાખવાનેશારૂ તેજ રાતના નશરવાનજીને તે પોતાની શાથે લઈ ગએઓ.

નશરવાનજી મામા હમોને કેહેતા હતા કે એ ચાકરીમાં તેહેનો મુશારો ૨૪) નો કરેલો હતો, અને ચાકરી કીશમ્મા ઘણી હલકી હતી, તેથી તેવણને ઘણી વખતે રડવું આવીઉ હતું, અને જે નાદાનીથી તેવણે પોતાનુ વતન છોડીઉ તે બાબે ઘણો પશતાવો કરવો પડતો હતો. ચાકરી કરવાની નશરવાનજીની મુતલક મરજી હતી નહી, તેથી તેવણ પોતાની તરફથી કાંઈ વેપાર કરવાની શોધમાં ફરતા હતા, અને તે શોધ શંબંધી જુજ દાહાડાંમાં તેવણને એક તક મલી આવી હતી તે એકે જે ઇઉરોપીઅન અમલદારને તાંહા નશરવાનજી ચાકરી કરતા હતા, તેહેનું દરીઆને મારગે મધરાજથી આશરે આઠ દાહાડાના રશતા ઉપર મછલીપટણ નામનું એક બંદરછે તાંહા જવું થઈઉ, તેણે પોતાની શાથે પારશી બતલર તથા નશરવાનજીને લઈ જવાનો ઠરાવ

કીધો. એ ઠરાવ જેહેવો નકી થાએઓ તેહેવોજ નશરવાનજી પોતાની તરફથી થોડોએક ધંધો શોધી કાહાડવાની પેરવીમાં ફરેઓ, અને ઘણાએક લોકોથી પુછ પરછ કરીને મછલીપટણના બરના માલની વીગતથી વાકેફ થાએઓ. પછી, પોતાના પારશી દોશત પાશેથી ૫૦) રૂપીઆ ઉછીના લીધા અને પોતાની શુંનાની અંગોઠી વેચી નાખી, તથા પોતાની પાશેના તથા પગારના જુજ રૂપીઆ એકંદર કરીને આશરે ૧૦૦) રૂપીઆની કીમતના વેલાતી કાચના દાંના જે ગરીબ લોકો પોતાના જરીઆંન દાખલ પેહેરેચ તેહેનો એક જથો ખરીદ કીધો, અને તે પોતાની શાથે મછલીપટણ લઇ ગએઓ મછલીપટણ ગીઆ પછી નશરવાનજી મામાને પોતાના દાંતાના વેચાણમાં તેવણના કહેઆ પરમાણે રૂપીઆનો દોહોડ રૂપીઓ ઉપજીઓ હતો, તેથી તેવણને વેપાર કરવાની વધારે ઉલટ થાઇ હતી. જેઆરે તેવણનો ધણી મછલીપટણથી પાછો મધરાજ ખાતે આવીઓ તેઆરે નશરવાનજી તેહેની શાથે પાછા ગીઆ નહી, પણ પોતે મછલીપટણમાજ રહેઆ, અને પોતાના દોશત પારશી "બતલર" શાથે ભાગનો બંદોબશત કરીને મધરાજથી માલ મંગાવાનો ઠરાવ કીધો તે મુજબ કેટલાએક વરશ શુધી એ પારશી બતલર જીવીઓ તાંહા તુલીક નશરવાનજીને તેહેની શાથેનો વેહેવાર ચાલુ રહેઓ—તેહેના ગુજરવા બાદ નશરવાનજી પોતાને હીશાબે ધંધો કરવા લાગા. એ રીતે નશરવાનજી મામાએ ૧૩ વરશ મછલીપટણમાં ગુજારેઆં હતા તેવણ પોતાની મેહેનત અને કશર વીશે હેવી વાત કરતા હતા, કે તેવણને પોતાના વેપારમા માતરે ૮ થી ૧૦ રૂપીઆ શુધીનો દર મહીને નફો હતો, તેમાંથી વરશ દાહાડે માતરે ૩૦ થી તે ૩૫ રૂપીઆ તેવણ ખરચતા હતા અને બાકીનું જાલવી રાખતા હતા. એટલી જુજ રકમ પણ પેદા કરવાને શારૂં તેવણને મછલીપટણથી આશપાશના ગામડાઓમાં ભટકવુ પડતું હતું, તે વખતે કોઇ શમે એક ધઆ બેએ દીવશ તદન ખોરાક વગર તેવણ કાહાડતા હતા, અને એકવાર ચોરોના હાતથી લુટાએઆ પણ હતા હેવી રીતે ૧૩ વરશ મછલીપટણ મધે હેજગારીના કાહાડીઆ બાદ નશરવાંનજી પાશે થોડીએક પુંજી એકઠી થાઇ હતી,અને તે શમે તેવને પોતાનો વેપાર વધારવાની પણ ઉમેદ કીધી હતી, તેથી તેવણ મધરાજી તથા મછલીપટણનુ કેટલુએક કાપડ લઇને કલકને ગએઆ હતા, તાહા તેવણે શારો નફો મેલવીઓ, પછી પાછા મછલીપટણ આવીઆ હતા. બીજે વરશ એજ રીતનું કાપડ લઇને તેવણ કલકતેથી બનારશ શુધી પરચુટણ માલ વેચતા ગીઆ હતા, અને તરીજે વરશે પોતાનો કાપડનો જથો ગોવાલીઅર શુધી ખપાવીઓ હતો. એ રીતે તેવણે મછલીપટણ અને કોઇવાર મધરાજથી કલકતે થાઇને તાહાંથી બનારશ અને ગોવાલીઅર શુધી ભટકતા વેપારી દાખલ ૧૮ મુશાફરી કરી હતી. તે શંગલા વખતમાં પોતાની હોશીઆરી અને કશરના ખરચથી એ પુરૂશે શારી પેઠે દરવ મેલવીઉં હતું. જાઇફી નજદીક આવી તેથી નશરવાનજી મામા મુંબઇ આવીઆ, અને પોતાને કીજે ઘેર, વાડી, વજીફા, ઇતીઆદી, લઇને રહેઆ હતા, અને પોતાની અશરાફી અને ખુશ મીજાજથી ઘણે ઠેકાણે દોશતી મેલવી હતી.

આએ બાબતને જે મથાલું આપેલુછે તે વાત નશરવાનજીએ પોતે કલકતા મધે જાણેલી હમોને કહી શંભલાવી હતી અને તે ઉપરથી તેવણ હમારા કુટબના માણશોને તથા બીજાંઓને કેટલીએક નશીઅત દેતા હતા. એ વાત એમ છે કે કલકતા મધે રાહધાનાથ નામનો એક બંગાલી શખશ કાપડનો વેપાર કરતો હતો, તે થોડીએક પુંજી ધરાવતો હતો, અને તેહેને પેટે બેએ છોકરા હતા—તેમાં વડા છોકરાનુ નામ રાજકીશોર કરીને હતું અને બીજાનું નામ ભોલાનાથ હતું. રાજકીશોર ઘણો ભલો અને શમજુ છોકરો હતો—પણ ભોલાનાથ લખલુટવાલો અને હુલડ હતો. જેઆરે રાહધાનાથનો મરવાનો વખત નજદીક આવીઓં તેઆરે તેણે જોઇઉ કે જો તે પોતાના નાથલા દીકરા ભોલાનાથને કાંઇ પુંજી આપશે તો તે જુજ દાહાડામા ઉડાવી ખરાબ કરેઆ વના રેહેશે નહી—હેવું ધારીને તે પોતાનાં વશીઅતનામાંમા હેકું લખી ગીઓ કે તેહેની પુંજીમાંથી (૧૦૦૦૦) દશહજાર રૂપીઆ જુદા પાડીને રાજકીશોરે પોતાને તાહાં જમે પાડવા, અને તેહેની ઉપજના દર મહીને રૂ ૫૦) ભોલાનાથ જીવે તાહા શુધી તેહેને આપવા, પછી તેહેનાં બચાઓને વેહેંચી આપવા—પણ એ ઉપરાંત રાજકીશોરની નજરમાં જો દરૂશત આવે તો નાણું ભોલાનાથને બધું આપી દેવું. એ લખત મુજબ કેટલાએક મહીના શુધી રાજ કીશોરે પોતાના ભાઇને દર મહીને રૂ ૫૦) નો મુશારો આપીઓ હતો, પણ તેમાં બીચારા ઉડાઉ ભોલાનાથનો ખરચ પુરો પડીઓતો નહી, તેથી તેણે પોતાના બાપના કેટલાએક જુના દોશતોને વચમા નાખીને પોતાના થોડા લવાજમા વીશે ફરીઆદ કરી, અને અંતે ઘણી મેહેનતે પોતાના દરમાએઆમા રૂ ૧૦) નો વધારો કરાવીને દર માશે રૂ ૬૦)લેતા કીધા, અને તે બાણે પોતાના

નહી. રૂશીઆનો મુલુક એટલો મોહોટોછે તથા તે મુલુકના રાજાઓએ તેની હદમાં વધારો કરવાને શઘલી પરકારે હેવી કોશેશ કીધીછે જે તેથી રૂશીઆ શરવે લોકોમાં પરખીઆત થઉય. તે દેશને લગતી કેટલીએક બીના અતરે મુખ્તેશરમાં પરગટ કરીય તે કોઇનિબી ના પશંદ થશે નહી હેવી આશાછે.

રૂશીઆનાં રાજ એશીઆ તથા યુરોપ અને અમેરીકાના ખંડોનો ઘણોએક ભાગ ઘેરેલોછે. તે શઘલાનો વીશતાર ૮૦૦૦૦૦૦) થીતે ૯૦૦૦૦૦૦) ચોરશ માઇલની વચે કેહવામા આવીઓમ. તેમાં શઉથી મુખીઅ ભાગ યુરોપખંડનોછે. રૂશીઆની હકુમતને તાબેનો મુલક તહરેવારછે એટલે કેટલીએક જગો તદન વેરાન અને કેટલીએક જગો ઘણો ફલ દરૂપછે. તે મુલુકમાં શઘલી દુનીઆની હવાછે અને શઘલી પરકારનુ જાહડ પાણ થાએમ. કોઇ જગો હેવીછે કે જાહા બરફ કધી પીગલતો નથી અને આદમીની શઘીતી હેવાન ચરખી રેહેય, કોઇ ભાગ હેવાછે કે જાહા લીલોતરી અને ફલદરૂપ પણું રાજ કરેય અને આદમી પુરૂ જોરાવર અને બુધીમાંન થાએય કોઇ ઠેકાણે પથરશવાએ બીજું કાંઇ મલતું નથી પણ બીજી જગોએ ભાત ભાતનુ ધાતુ અને ઝટોરી ઇતીઆદી પુશકલ મલેછે

એ મુલુકમાં પાહડો અને નદીઓ ઘણાંછે. પાહડોની લંબાઇ જોકે ઘણા માઇલ શુધી હોએમ તોબી તેઓ જાહજા ઉનચા નથી નદીઓ ઘણી મોહટીછે તેમાં મુખીઅ દશછે. તે એ દેશની આબાદાની વધારવામા ઘણી કામનીછે કેટલીએકતો વેપારના કામ શારૂ ખેટી શકાએછે. એ મુલુકને કેટલીએક તરફથી શમુદર લાગેલોછે, તેમા બાલટીક તથા કાલો એ બે શમુદર વેપારના કામ શારૂં ઘણા અગતનાછે. એ શમુદરની મારફતે તથા જમીનને મારગે પારકા દેશ શાથે રૂશીઆનો મોહટો વેપાર ચલાવેછે. નવેમબર મહીનાની આખેરીથી તે એપરેલ મહીનાની શુરૂઆત શુધી પાણી બંધાઇ જવાને લીધે બાલટીક શમુદરનો વેપાર બંધ થાઇ પડેય તોબી બીજે મારગે અને જમીનની રાહે ધંધો ચાલુ રેહય એ વેપાર ચીન, ઇરાણ, ઇંગલંડ, ફરાનશ, અમેરીકા, અને શુધરેલી દુનીઆના બીજા શઘલા મુલુકો શાથે ચાલેય. એ દેશની વેપાર લાએક મુખીઅ જણશનો પાક નીચે જણાવવા'પરમાંણેછે.

એ મુલુકમા ખપ થાએ તે કરતા ઘણો વધારે અનાજ પાકેય તેથી અનાજનો અને મુખીઅ કરી જવનો મોહટો જથો બાહેરના દેશાવરો ખાતે હર વરશ નીકાશ કરવામાં આવેય. દખણ દશા તરફ અને મુખીઅ કરી અકરેન પરાતમા ઘઉનો પાક શારો થાએય ડુગરની ઉનચી જમીનપર બરફ પુશકલ પડેય

કેટલીએક જગોએ મકાઇ પાકવવામાં આવેય. શન તથા કાયો યુરોપના હરેક બીજાં દેશ કરતા રૂશીઆમા વધારે થાએય. અકરેન પરાતમાં તબાકુ પાકવી આશપાશના મુલુકમાં મોકલવામાં આવેય. અલશી અને બીજાં બીજ પણ પુશકલ થાએય એ દેશના મોહટા જંગલો રૂશીઆની શરકારની પેદાશનુ એક મોહટું મુલછે. તેમાંથી ઇમારતો તથા વાહણ બાધવાના અને બાલવાના લાકડા, તાર, દામર, પોટાશ, ઇતીઆદી પારકા દેશો ખાતે પુશકલ જાએય ઘોડાબી તાહા ઘણા થાએય અને તે જુદી જુદી જાતના હોએય બલદ, ગાએ, ગેધાબી પુશકલ થાએય. તેમના ચામડાં અને ચરબી રૂશીઆનોનો મોહટો વેપારછે. મેંઢા પુશકલ થાએય તેમજ બકરાંબી એટલાં ઉભાઇ જાએય કે યુરોપના બીજા કોઇ દેશમા તેમ નથી. ઘણે ઠેકાણે ડુકર પાલવામા આવેય ઉંટની પેદાશ ઘણીછે મરગાં, બતકા અને હાશબી પુશકલ થાએય. જંગલી જાણવરો જેવાંકે રીછ, વરૂ, કોલા, નોલીઆ અને તહરેવાર બીજાં જાંનવરો જેમનો તેઓના ચામડા શારૂ શેકાર કીધામાં આવેય તે અખુટછે એશીઆ ખંડનાઉપલા બાગોની ભીની જગોએ તથા શમુદરમા મગર માહી અને બીજી પુશકલ માછલી મલેય, કે જેમને તેલ કાહડવાશારૂ મારવામાં આવેય યુરલ અને બીજા પાહડોમાંથી શુનુ, રૂપુ, તાંબુ, શીશું, લોહડુ, કોએલો, ચુનો ઇતીઆદી જુદે જુદે ઠેકાણેથી મલેય એ દેશમા મેવો જાહજો પાકતો નથી, અને જે પાકેય તે પાકની આશપાશની જગોએ ખપી રેહે એટલોજ હોએય. ભાજી તરકારીમાં પટેટા, કોબી, શલગમ, ગાજર પુશકલ થાએય

ઉપલી તહરેવાર પેદાશોનો વેપાર જેમ બાહેરના દેશ શાથે તેમ રૂશીઆના મુલુકના જુદા જુદા ભાગો શાથે અરશ પરશ ઘણો ચાલેય બાહેરના દેશાવરો ખાતે જે વશતુઓ જાએય જેવી કે અનાજ, તહરેવાર બીજ, તેલ, શન, કાયો, ચામડા ઇતીઆદી તેના બદલામાં રૂ, કાપડ, લોહોડાકામ, ચાહ, શાકર, રેશમ, નગદી ઇતીઆદી રૂશીઆન વેપારીઓને પાછી મલેય.

એ મુલુકની વશતી નજદીક ૬૦૦૦૦૦૦૦) છ કરોડ આદમીની કેહેવામાં આવીય તેમાનો ઘણો ખરો ભાગ ગુલામીની અવશથામા અને કંગાલ હાલતમાં હોએય. તેઓની

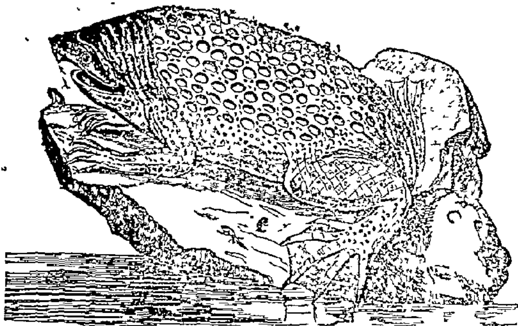
ઉપર મહરતે વાયેના લોકો ઘણી વેલા બેધડક ભારી જુલુમ કરેચ. ઉમરાવો ઘણા મોજીલા અને આલશુ તથા ઉડાઉ હોએચ થોડાજ લોકો કાબેલ અને પેહેલા હોએચ. શરવેથી મોહટી પદવી અને માન લશકરી શરદારો અને અમલદારોનુ હોએચ જેથી ગામખાતાના માણશોબેખી આબરૂને ખાતર લશકર ખાતાનો નામનો ખેતાબ મેલવવાના ફાફાં મારવાં પડેચ. શઘલે વાયેના લોકોને પોતાના શેહનશાહને આએ દુનીઆનો ખુદા કરીને શમજવુ પડેચ, શેહનશાહની મરજી તેઓએઆ ખુદાની મરજી જાણીશરવે કોઇ તેમા સુખીઅ કરીહલ કે વાયેના લોકો તેની ઉપર જાન ફેશાની કરેચ પાદશાહ હરેક શારૂં અથવા માઠુ કામ હરેક વખતે કરીશકે તેમા તેને કોઇબી ધારો અને કોઇબી આદમી કશી પરકારે અટકાવી શકે નહી. શરકારી અમલદારોના પગાર ઘણા ઓછા હોવાથી લાચ રૂશવત અને બેદાદી અતી ઘણી ચાલેચ અને પઇશાદાર તેમજ ગરીબ આદમીને લોભીઆ તથા લાલચુ અમલદારોના કામથી ભારી દુખ ખમવું પડેચ.

એ દેશના બનચાવને શારૂં જુદે જુદે ઠેકાણે ભારી કીલાઓ બાંધેલાછે તે હેવા મજબુતછે કે તે વીશેનુ ગનાન જેઓએ શીબાશટેપોલ અને કરાનશટડની વાત શાભલી હશે તેઓનેજ હશે એ ટીલાઓની શાથે જુદે જુદે ઠેકાણે શઘલીમલી છ લાખ આદમીની ફોજ શેહનશાહેની ખીદમતમાછે. તેમાના તરણ લાખ આદમીઓ હરેક વખતે લડાઇના કામ શારૂં શેંકડો બલકે હજારો તોપો શાથે તઇઆર રહી શકેચ. એ લશકરની શખીઆ જેવી મોહટી હોએચ તેવી તેઓની કંવાએદ ઘણી શારી નથી. તેઓને પુરતી ખોરાકી પોશાકી કદાચજ મલેચ અને બીજી વાતની તેઓની ખબરદારી શરકાર લેતી હોએ હેવુ લાગતું નથી દરીઆની ફોજમા ભાએગે ચાલીશ હજાર આદમીઓ હશે અને કામ લાએક લડાઇના વાહણો જે છેલ્લી લડાઇની આગમચ આશરે પનચોતેર ગણવામાં આવતાં હતાં તેમાથી અરધા અરધતો ઈંગરેજે અને ફરેનચોએ એ લડાઇને વખત તારાજ કરેઆ.

એ મુલુક જોકે ઘણો બોહલોછે તોબી તાહાના હાકમો શદા તેમાં વધારો કરવાની મરજી રાખેચ. તે મરજી મુજબ ગીઆ તરણ વરશની વાત પર ટરકીના મુલુક પર હાથ ઘાલવાની મરનાર શેહનશાહ નીકોલાશે તજવીજ દીધી હતી જેથી તેહેને અને ઇંગરેજો તથા ફરેનચો વચે મોહટી લડાઇ થઇ. ઘણુંએક નુકશાન ખમવા પછી તે મરણ પામીઓ. પણ લડાઇ ચાલુ રહી. તેના મરણ પછી એકશંપ થાએલા રાજ વાલાઓએ શીબાશટેપોલનો નામીચો કીલો લીધો. એવા દુશમનોના ધશારાથી નીકોલાશના છોકરા આલેકજાનડરને ધાશતી પડી તેણે ઈંગરેજે તથા ફરેનચ અને તેમના મલતીઆઓ શાથે ગએ વરશે શલાહ કીધી એ શાહુલા કરનાર રૂશીઆનો હાલનો શેહનશાહ બીજો આલેકજાનડર મરનાર નીકોલાશનો વડો છોકરો થાએચ. તે તા૦ ૨૯ મી એપરેલ શને ૧૮૧૮ નેં દીને જનમેઓ હતો તેની હવડાં ૩૮ વરશની ઉમરછે. તે શેહનશાહ થવાની આગમચ લશકર ખાતાંમા જુદા જુદા ઓધા ધરાવતો હતો. એના બાપે નાધપણમાથીજ એને રાજ કારભાર વીશે માહીતકાર કરવા માંડેઓ હતો. તે જાહરે પોતાની રાજધાની શેનટ પીટરશ બરગના શેહરની બાહેર જતો તાહરે શઘલો અખતીઆર એ શાહજાદાને આપી જતો એ શદા પોતાના બાપની છુપી મશલતમાં શામેલ હતો અને જોખમ ભરેલાં કામોનો તેહને આગેવાન ઠેઠવવામા આવતો હતો કે જેથી તે રૂશીઆ શરખી હકુમતને પુરો લાએકનો થઓચ. તેના બાપનો દમામ અને દબદબો જોકે તેનામા નથી તોબી તેનો શવભાવ શાંત અને તેની શાલુકાઇ ઘણીછે જેથી ધાશતીએ નહીતો પોતાના ખુબ દેખાવ અને ચાલથી પોતાની રઇઅતનો તે માનીતો થઇ પડશે.

એ શેહનશાહ હેશીના ગરાંડ ડીઉક બીજા લુઇની છોકરી નામે મરાએ અલેકજાનડરોના શાથે ઇશવી શને ૧૮૪૧ નાં વરશમા પરેણેઓ હતો. એ રાણીના ગુણ તથા ખુબીની લોકો તારીફ કરેચ. તેનો શવભાવ માએઆલુ અને શલુક લોકને પશંદછે. તેણે પોતાની ચાલથી પોતાના ભરથારનો પેઆર આછી રીતે જાલવી રાખેઓચ. તેના બોલવાની અને મશલતની શેહનશાહના મગજપર આછી અશર થાએચ. તે અશર શદા હેવી હોએચ કે જેથી શેહનશાહની વખાન અને તેની રઇઅતનાં શુખમાં વધારો થાએ એ શેહેનશાહ તથા તેહેની બાનું એ બંનેની તશવીર આએ બાખત શાથે આપીછે.

એ શેહનશાહ પોતાના વડવાઓની મુલુક વધારવાની રીત વીશરી ગએઓ'નથી પણ તે મારે શારો વખત મલે તાંહાસુધી પોતાના દેશની માહેલી હાલત શુધારવામાં ગુંથાએલો રેહેઓચ.

"ટોડ" જાતનો દેડકો.

"ટોડ" જાતનો દેડકો.

જે જે જાણુવરો પાણી તથા કોરડી જમીન એવાં બયે ઠેકાણાઓપર રહી શકેય તેમાંનું એક, જાણુવર ટોડ પણુછે. જાણુવર શાધરણ દેડકાને કેટલીએક તહરેહ મલતું. આવેય પણ જાતે તે નીરાબુજછે. જોનારને તે પશંદ પડતું નથી તોબી તે કોઇને કશું દુખ ન આપતાં એકાંત જીનદગી ગુજારેય. તેનો રંગ પીળા અને કાળાની વચે હોએય. તેનુ ડોલ કદંગું અને ગતી ઘણી શખતી ભરેલી હોએય. પણ તેનામાં એવુ કાંઇ નથી કે જેથી ખુદરતના કામોની તપાશ કરનારે તેહનો ધીકાર કરવો તે જીણા જાણુવર કીડા ઇતીઆદી ખાઇને ગુજરાણ કરેય અને એવો ખોરાક ધુંડવાને વાશતે શાંજને વખત પોતાના દરમાથી અથવા શંતાવાની જગોએથી બાહેર નીશરેય જાહરે કાંઇ ખાવાની તઇઆરીમાં હોએય તાહરે તે થંભ બેશેય. જે ચીજ ખાવાનું હોએ તેપર મજબુત ડોલા રાકીને માહુ તે તરફ બેથેલું રાખેય. હેવી રીતે થોડોએક વાર બેશી રેહેય તેવામા તેનો બોગ હીલવા માંડે એટલે તે વીજલીની માફક પોતાંની જબાનને આગલ નાખી તેને પોતાના પેટમાં ઉતારી દીએય.' એ કામ એ જાણુવર એટલી જડફથી કરેય કે તેની જીભલીની હેવી તહરેવાર ગતી થોડોએક વાર ધેઆન રાખીને જોએઆ વીના તે વીશે આ પણુને શારી પઠે શમજ પડે નહી. એ જીભલી દેડકાની જીબની માફક વલેલી હોએય અને તેહને છેડે નીચલા ભાગ પર કાંઇ ચીકનુ પદારથ હોએય જેથી તેના ખાનાપર તરાપ મારતાંને વાર તે તુરત જીબને વલગી જાએય જાહરે ઘણી ઠંડી પડેય તાહરે ટોડ બીજા કેટલાંએક જાણુવરોની માફક શુશત થઇ જાએય અને કોઇ એકાંત દર અથવા ખાંચરામાં ઘણા દીવશ શુધી શુશત પડી રેહય

એ જાણુવર વીશે ઘણે ઠેકાણે હેવી વાતો ચાલીછે જે ઘણાએક વરશ શુધી ખોરાક અથવા હવા વગર પથર અને લાકડાં અથવા જાહડની અંદર તે જીવી શકેય એ વાતની શાબેતીમાં જુદા જુદા લોકોએ તહરેવાર દાખલાઓ આપેલાછે તેમાના કોડાએક અતરે ટાકેઆય.

એક પુશતકમાં લખેઉંય કે ૧૭૧૯ ના વરશમા એક ટોડ "એલમ" જાતના એક જાહડના વચલા ભાગમાથી હાથ લાગુ હતું તે ઘણી તનદરોશતી ભરેલી હાલતમા હતું. ૧૭૧૩ ના વરશમાં એક ટોડ ઓકના જાહડના મધીઅ ભાગમાંથી નીકલું હતું તે જે ઠેકાંણા પર હતુ તાહા કાહાથી ગીઉ હશે તે વીશે ખોલ કરતાં કશું દેખાઇઉં નહી અને તે જાહડના કદપરથી હેવો અટકલો નીકલીઓકે એ જાણુવર તાહાં રહી શી અથવા શો વરશ શુધી રહીઉં હશે. ૧૭૭૩ ના વરશમા એક પુશતકમાં લખાઇઉંકે લાકાશશાએર મધેની

કોલશાની ખાંન મધે જમીનની શપાતીથી એકશો હેથી ફુટની હેઠવાઇમાંથી એક ટોડ મલેઉ તે કોલશામાં શઘલું લપેટાઇ ગએલું હતું. ૧૮૩૨ ના વરશમાં કેટલાએક ઘોન ફોડાઓએ જાહેર કીધું કે આશરે ચાર મનના વજનનો એક પથર ભાંજતા એક મોહટો ટોડ તે ફતરના માહેલા ભાગમાથી નીકલુ હતુ અને આપણુ એક ઘડીઆલને જેમ તેના દાબડામાં અરોઅર દાબીને મેલીએય તેમ તે પથરમાં એ ટોડ દબાએલુ હતુ. ૧૮૩૫ નાં વરશમા બરમીગામ આગલના રેલવેના કામમા લેવા શારૂં એક પથર ભાંજતા તે પથરના વચલા ભાગમા ગોએઆ જડેલુ એક ટોડ નીકલુ તેનુ ચામડું પેહલા શુદ પીલું હતુ તે આશતે આશતે કાલુ થઇ ગએઉં.

એ પરમાણે બીજા ઘણા દાખલાઓ કેહેવામાં આવીઆય તે શઘલા હેતુંજ બતાવવાને કે એ જાનવર વીશે તાજુબી ઉપજાવવી કે તે કેટલા બધા વરશ શુધી ખોરાક અને હવા વગરે જીવી શકે. અલબતાં જો એ વાત ખરી હોએ કે જે પથરો અને જાહડોમાથી તેઓ મલીઆય તાહા તેઓનાં રેહઠાણની જગોએ બાહેરની હવા તથા બાહરથી તેહના ખોરાક લાએક જીના જાનવર આવી શકે હેવો કોઇ મારગ કેથે હતોજ નહી તો એ વાત ઘણી તાજુબ શરખીછે અને પરવરદેગારની અજીબ ખુદરતમા એ એક અતી ઘણો તાજુબ શરખો દેખાંવછે કેમકે ખુદરતી વીદીઆ જાનનારાઓ ઘણા અખતરાઓ અને અનુભવ ઉપરથી હેવું કેહેય કે ગમે હેવુ જીતુ જનાવર હોએ પણ તે હવા અને ખોરાક વગર જીવી શકે નહી એ કાએદો તેઓ શગલા જાણવરો શબદી એવો ખરો શમજેય કે ટોડને વીશે ઉપર જણાવેલી શરખી તાજુબ શરખી વાતો શાંભલવા પરથી જુદા જુદા વીદીઆરથીઓએ જુદા જુદા અખતરા કરેઆય પેહેલાંતો આએ વાત તેઓએ કબુલ રાખીય કે જાહડમા અથવા પથરમાથી તેઓ મલે એમાં કશુ નવાઇ જેવુ નથી તેઓનુ કદ નાંધલુ હોએ એટલાં જાહડ અને ખરકોના જીના શુરાખમા તેઓ દાખલ થાએ અને તેજ મીશાલે તે જગોએ જે બીજાં જીના જાણવરો આવે તે પર ગુજરાંન કરી કેટલીએક મુદત શુધી તાહાંજ પડી રોહે, પછી ખાતા અને દાહડા જતા આગ મોહટુ થાએ એટલે તે શુરાખમાથી બાહેર નીશરવુ મુશકેલ પડે એટલે પોતાને તેજ દર અથવા શુરાખમાં વાશો કરવાની તદીક ફરજ થાએ વખત જતે તે જાહડનુ અને ખરકનુ શુરાખ પણ જહડની વધથી તથા મટોરીની ફુરાનથી બધ થાઇ જાએ અને ટોડ બીમારૂ તેજ જગોએ પડી રહે પણ એ વીદીઆરથીઓ આએ વાત કબુલ કરતા નથી કે તે જગોએ કોઇબી પરકારનો ખોરાક અને હવા આવાનુ કશુંબી શુરાખ નહી હોવા છતા તે જાનવર પચાશ-શાહડ અથવા શો વરશ સુધી જીવી શકે. તેઓ કેહેય કે જે લોકોએ એ જાણવરોને પથર અને જાહડમાથી કાહડેઆય તેઓમાંના કોઇબી એમ નથી કહી શકેઆકે તેમને નીકલતી વેલા પુરતી રીતે ખોલ કરીને જોવામા આવીઉં હોએકે તેઓના રેહઠાણની જગો અને હવાને વચે મેલાપનો કોઇ મારગ છેકે નહી. એ બાબદમાં ચોકશ શાબેતી નહી મલવાથી વીદીઆરથીઓએ પોતે એવા અખતરા કરેઆ કે શારી તનદરોશત હાલતમાના ટોડોને પકડી પથર અને ઇટરડીના તખતાઓમા શુરાખો કરી કેટલીએક મુદત શુધી રાખેઆ જેથી હેવું માલુંમ પડઉ કે જે શુરાખોમાં હવા તથા શરદીનો ગેજાર જઇ શકે નહી તેમા રાખેલા શઘલા ટોડો વરશ અથવા દોહડ વરશ અથવા બે વરશની મુદતમા મરણ પાંમઆય અને જે શુરાખોમાં હવા તથા શરદી જઇ શકે તાહા તેઓ જીવીઆય. પણ તેમને અશલ મલેલી હાલતમાં અને પાછા કાહડતી વેલામાં ઘણોજ તફાવત પડી ગએલો. તેઓને કાહડીને તોલતાં માલુમ પડેઉંય કે તેઓના વજનમા ઘણો ઘટારો થાએલો અને કોઇએકના વજનમા વધારોબી થએલો. પણ તે વધારા વીશે તાજુબ થવાનુ કશુ કારણ નથી કેમકે ખોલ કરતા માલુમ પડેઉકે તેવા માતેલા થએલા ટોડને રાખવાના શુરાખમાં જીના જનાવર અથવા કીરા જઇ શકઆતા જેની ચાશની કરવાથીજ તેઓ હેવી અછી હાલતમા આવેઆ હોએ.

એ પરમાંણે એ ટોડ ઘણી મુદત શુધી હવા તથા ખોરાક વગર જીવી શકવાની જે વાત ચાલીય તેપર વાંધો લઇ વીદીઆરથી લોકો કેહયકે જાહાપો તેઓ ટટાએલા મલેઆ તાહાં પેહલાં ઘટતી ચોકશાઇ કરી હોતતો કાંઇબી હેવો પતો મલતે કે જેથી આપણી ખાતરી થાએ કે તેઓને હવા તથા ખોરાક મલવાને મારગ ખોલશો હતો. પણ એવી ચોકશાઇ કોઇએ કીધી નથી વાગતે ઉપલી તાજુબ શરખી વાતો માનવા અગાઉ આપણે ખુબ હુશીઆરી રાખવી જોઇએ કેમકે ખુદરતના કાએદા પરમાણે ખોરાક અને હવા વગર લાંબી મુદત શુધી કોઇ વશતુ જીવી શકતી નથી અને ટોડ જીવે કે નહી તે વીશે અખતરા કરવાથી શાફ માલુંમ પડેઉ મ કે તેબી જીવી શકતુ નથી

પરચુટન બીનાંઓ.

રોજ વધતુ દાહપણ—ગમે હેવા દાહેઓ માણશ હોએ તેબી આજ કરતાં આવતી કાલે વધારે દાહેઓ થવો જોઇએ. દાહપણ અને ગનાનમાં દર રોજ વધારો કરવો એ ખુદરતે આદમીને વાશતે ઠેંડવેલુંછે. શમપુરણ દાહપણ જગત કરતા શવાએ કોઇ બીજાનુ નથી, બાકી આદમી શદા ખામી ભરેલુંછે, અને તે ખામીમા ઘટારો કરવાનો એજ ઇલાજછે કે નજર ઉઘાડી રાખી પોતાની આશપાશની દુનીઆમા શુંછે અને શું બનેચ તે જોઇ પોતાંની ભુલ શુધારવી અને નીત વધારે દાહેઆં થતાં જવુ.

હીરો બીચારો ધાશતીમાં—જે કીમતી પથર ઘણા જમાના થએઆ શઉ બીજા જહવેરપર શરદારી કરતો આવેઓચ તે હવડાં કાંઇ ધાશતીમાછે કેમકે દુનીઆમાં શઘલી ચીજેની-શાથે એ પથરની શાહેબીનેબી ઓએઆ ખુદરતે અંત લાવવાનુ ઠેડાવેઉચ. ફરાનશ દેશના રશાએન શાશતરીઓ નામે ઓહલર તથા ડેવીલ એક બોરાં નામના પદારથને શગીન બીલોર શરખાઆકારમા લાવવામા ફતે પાંમીઆચ. એ પદારથ હવડા શુધી કાંઇ લીલો અથવા ફીકા રંગનો ભુકો રેહતો અથવા કોઇ આશીડ શાથે મળેલો રેહતો પણ એ રશાયણ શાશતરીઓએ હવડાં તેહની શારી ચોકીઓ બનાવીને અકાડેમી આવ શાએનશની આગલ નજર કરીચ. એ ચોકીઓ હેવી ઝલકેચ તથા રોશની તે ઉપર પડીને આશપાશ હેવી પથરાએચ કે તે મીચાલે હીરા શવાએ કોઇ બીજાં પદારથથી બનતુ નથી વલી કઠણપણામાબી તેઓ હીરાની હરીફાઇ કરેચ કેમકે તેથી કોરનડમ નામના પદારથ પર ઘશારો પડી શકેચ જે પદારથ શઘલી દુનીઆમા કઠણાઇમાં હીરાથીજ ઉતરતુછે એ ચોકીઓ જે નમુના તરીકે તઇઆર કરીચ તે ઘણી નાધલીછે અને તેમા રાતી અને પીલી જાંખછે પણ એ રંગ કાંઇક અકશમાતથી રઇ ગઓચ, અને ઉપલા વીદીઆરથીઓ આશા રાખેચ જે હવે પછી જો તેઓ વધારે ખબરદારી રાખશેતો વધારે. નીરમલ નમુના તેઓ કાહડી શકશે એ બોરા પદારથ શીલીકન શાથે જનતુ આવેચ અને કારબાન (એટલે જે પદારથનો હીરો બનેઓચ તે) અને શીલીકાનની વચે એ બોરાંછે. એ પરમાંણે એ પદારથમાથી આપણને નકલી હીરો મલશે તેની અને ખરા હીરાંની વચેનો ફરક ઘણા અનુભાવવાલા આદમીથી પણ એકાએક ઓલખાવાનો નથી

શાપ્ર કીધેલાં હથીઆરને કીત આવાથી કેમ અટકાવવી—ચુનાને પાણીમાં ભીજવી ઘારો કરવો, તેમાં હથીઆર બોરવા અને તે હવામાં શુકવવાં. એજ પરમાણે પતરાના અને લોહડાના વાશનનેબી કરવું જેથી તે હથીઆરો અને વાશનો કદી કીતાવાના નથી અને જાહરે કાંમ પડે તાહરે લુછી અથવા ધોઇ નાખવાથી તુરત કામમા આવશે.

શુનું—ઇ. શ. ૧૮૪૮ ના વરશ પછી કાલીફારનીઆ તથા આશટરેલીઆમાં શુનાની ખાનો માલુંમ પડી તે માંથી ગએઆં વરશની આખેરી શુધી શઘલું મલીને રૂ ૧૦૫૯૫૦૦૦૫૦) ની કીમતનુ શુનુ નીકલીઉંચ તેમાં કાલીફારનીઆમાથી શઘલુ મલી રૂ ૬૪૩૨૦૦૦૦૦) નુ અને આશટરેલીઆમાથી રૂ ૪૧૬૩૦૦૦૫૦) ની કીમતનુ મલીઉચ.

ભારી બદનનુ આદમી—ઇંગલડ દેશમાંનાં એશેકશ પરાંતમાં ડેબડેન નામની જગોએ મી૦ જેમશ માનશફીલડ નામનો એક પુરૂશ થોડા આઠવાડીઆં થઆં મરણ પામઓ તેની ઉમર બેઆશી વરશની હતી એ ઘણી ઉંનચાઇમાતો બીજાં ઘણાખરા આદમીનાં શરખો હતો પણ તેના શરીરનો ઘેરાવો નવ ફુટનો હતો અને વજનમા તે શરીર શાહડા શોલ મંણ હતું. એ ભારી બદનનો આદમી કશાઇનો ધનધો કરતો હતો અને પોતાનાં ઘડપણના વખતમાં ખુશી શાથે રેહતો હતો

કાબેલ દાઇના ફાંએદા—અનારી અને નાવાકેફ દાઇ કરતા શારી કેલવની પાંમેલી અને વાકેફકાર દાઇ જણનારી ઓરતોના જાણ બનચાવવામાં કેહેવી કામ લાજેચ તે નીચે જણાવેલાં ટુક કોશટક પરથી માલુંમ પડશે.

ઇ ગલંડ મધે પરગટ થતાં “ મેડીકાલ ટાઇમશ ” વાલો જણાવેછે જે ઇ. શ. ૧૮૪૮ના વરશમાં દર ૧૦૦૦૦) જીવતાં છોકરાં જનતી વેલાએ દર વરશે ૬૧) માતાઓ મરણ પાંમી હતી, પણ એ તહરાના મરણોમાં ઘટારો થતો ચાલઓચ, તે એમ કે ૧૮૪૮ નાં વરશમાં ૧૦૦૦૦) છોકરાં જનતી વખતે ૫૮) માતાઓ તથા ૧૮૫૦ માં ૫૫) ત

થા ૧૮૫૧ મા ૫૩) તથા ૧૮૫૨ મા ૫૨) તથા ૧૮૫૩ મા ૫૦) તથા ૧૮૫૪ માં ૪૭) માતાઓ મરણ પામી હતી, અને ઉમદછે જે ગણતરી કાહડેથી ૧૮૫૫ તથા ૧૮૫૬ નાં બે વરશોમાં એથી ઘટારો થએલો માલુમ પડશે. એ બીના આપણને ખુશી આપનારીછે. અને જનતી અશતરીઓ વીશે ઘટતી ખબરદારી અને હુશીઆરી રાખવાથી પણ સુખીઅકરી નનાવનારી દાઇઓને તેઓના કામ લાએક પવાને શારી પઠે શીખવેઆથી જનતી અશતરીઓના મોતમા ઉપર કહેઆ પરમાણેનો ઘટારો થાઇ શકેછે.

કંનજુશાઈ, ઊડાઊપણું અને કરકશર—એક દાહેઓ લખનાર કેહચકે કનજુશાઇ, ઉદાઉપણું, અને કરકશર તે તરણ જણા તરણ બેહનોછે, તેમા આબરૂવાલી માત રે "કરકશરછે." એજ બેહેન શનશારનો ઘટતો અને શીધો રશતો શમજેછે પણ કનજુશાઇ તેહને ઉડાઉ કે હેચ અને ઉદાઉપણું તેહને બખીલ કેહેચ. કરકશર ગરીબ આદમીનેતો શદા અતી મોહટી અગતનીછે, તે વીના હરેક ગરીબ આદમી આબરૂથીઆએ દુનીઆમા રહી શકે નહી. જેઓની મધીઅમ પેદાશ હોએ તેઓ એ કરકશર કીધાથી દાહેઆ ખપેચ અને તવગર લોકોબી કરકશર કીધાથી ઠપકાને બદલે અતે શાબાશીને લાએકના થાએચ કરકશરનો અરથ માતરે એટલોજછે કે બીગાડ વગર અને જાંહા જરૂર હોએ તાહાજ ખરચ કરવો. ગરીબોની જીકુડીમાં તેમજ તવગરોના મદીરોમા કરકશરની અગતછે. આદમી જાતના અનુભવ પરથી માલુમ પડીઉચ કે જે ધણી કરકશર કરનાર તેજ ઉદારતા અને શખાવતની રીત જાણનારછે, અને તેહવા કરકશર વાલાનીજ શેખાવત તેને પોતાને તથા બીજાઓને કશું નુકશાન કરવા વીના બીજાઓને ફાએદો કરી શકેચ. ઉદાઉ શખશની શખાવતથી ઘણી વખતે પારકે પઇશે ધરમ થાએછે.

સઊથી સરસ ખજાંનો—શઉથી શરશ ખજાંનો એ લમછે. પઇશાનો ખજાંનો માણશને તજી દીએચ પણ એ લમ તેહેને તજતો નથી.

માં બાપનો આભાર—જેઓએ આપણને જણમ આપેઓચ તેઓને માન આપવું, તેઓનો આપણી ઉપર થાએલો આભાર શમજવો, અને તેઓના બુઢાપાના વખતમા સુખ આપવું, એ આપણી ઉપર ઇશવરી ફરજછે.

રાંમ અને શીતા.

જેઆરે રાંમચંદરજી અને તેહેનો ભાઇ લખશમણજી જંગલમાં રેહેવા ચાલેઆ તે સમે રાંમની બાએડી સીતાજીએ કહું કે હું પણ તમારી શાથે આવીશ, તેઆરે રાંમચંદરજીએ કહીઊં કે તમે તમાંરા (પીએર) બાપને ઘેર જાઓ, તે સમાનુ

ઘોળ

(મા મેરૂ સુધા સુલતુ—એ રાગછે પણ તેમાં દોઢ જાસ્તી વળેછે.)

રાંમ લખમણ વણમા સીધાવતાં ॥
  સતી સીતાને આવતાં સાથ;
કહે રઘુનાથ, પધારો પીએર ॥

નહીતો અહી રહો સસરાના રાજમાં ॥
  હેતે હલી મલી શાસુ સંગાથ,
નહીતો જોડી હાથ; પધારો પીએર ॥ ૧॥

અમે વસ્તીમા નહી વશીએ વિનતા ॥
  હમે કરશુ જઇ વનવાસ;
તમે પામો ત્રાસ, પધારો પીએર ॥

સાથે રથ કે ઘોડું નહી રાખીએ ॥
  નહી રાખીએ દાસી કે દાસ,
કોઇ અમપાસ, પધારો પીએર ॥ ૨॥

તમે કોશનો પંથ કીધો નથી ॥
  ચરણે ચાલવાથી પાંમો થાક,
લીટી બે ચો નાક, પધારો પીએર ॥

અમે વનફળ ખાઇ ખુશીમા રેહેશું ॥
  કોઇ દિવસે તો કેવલ શાક,
વિના લુણપાક, પધારો પીએર ॥ ૩॥

વનમા નથી મંદીર નથી માળીઆ ॥
  નથી પોહોડવા કાજ પલંગ,
રગીત નવ-રંગ, પધારો પીઅેર ॥

કરશું ઘાસ કે પાંનની ઝુંપડી ॥
  સુવા શાથરો તે ખુચે અંગ,
એમાં શો ઉમંગ ॥ પધારો પીઅેર ॥ ૪॥

વનમા હીરના ચીરતો નહી મલે ॥
  વનમા નહી મલે ફરતાં ફુલેલ,
કે તેલ ધુપેલ ॥ પધારો પીઅેર ॥

વનમા નહી મળે શાંણી સાહેલીઓ ॥
  કરશું કે સંગે ખાંતથી ખેલ;
ઉમંગ ભરેલ ॥ પધારો પીઅેર ॥ ૫॥

વનમાં ઘાતકી રેહેછે રાખશસ ઘણા ॥
  ચારે તરફ ફરે બહુ ચોર,
જેણુ ઘણુ જોર ॥ પધારો પીઅેર ॥

વનમા વાઘ વરૂ ને નાહર જેવાં ॥
  ઘણા વીચરે જનાવર ઘોર,
બચે નહી ઢોર ॥ પધારો પીઅેર ॥ ૬॥

ઉશનકાળે વાશે ઉના વાઅરા ॥
  એવુ દેખીને થાશો ઉદાસ;
જારે જોઇ ત્રાસ ॥ પધારો પીઅેર ॥

વરસે મેઘ ને ઝબકશે વીજલી ॥
  તેવે ટાણેતો તરૂ તલે વાસ,
નહી છતર પાસ ॥ પધારો પીઅેર ॥ ૭॥

મોહોટા પરવત દેખીને માનની ॥
  તમે નજરે જોઆ નહી જાએ,
દિલે ખાવા ધાએ ॥ પધારો પીઅેર ॥

તમે રાજ કનેઆ કાઓઆ કોમલી ॥
  વનવાસના દુખ ન વેઠાએ,
કાઓઆ કરમાએ ॥ પધારો પીઅેર ॥ ૮॥

ઘરમાં અંધારૂ દેખી ડરો ઘણા ॥
  નથી નીસરાં કદી ઘરબાર,
છો નાજુક નાર ॥ પધારો પીઅર ॥

તમે બાળક વએ વરશ શોલનાં ॥
  નથી સંકટ વેઠાં લગાર,
તમે કોઇવાર ॥ પધારો પીઅેર ॥ ૯॥

પરણી આવીને પીઅેર ગયાં નથી ॥
  તમને મળવાને ઇચ્છેછે માઅ,
ચોપે ચિત માઅ ॥ પધારો પીઅેર ॥

રાજા જનકજી તમને જંખે ઘણા ॥
  તેના શંદેશા આવે સદાઅ,
તેડાં પાછા જાઅ ॥ પધારો પીઅેર ॥ ૧૦॥

ભાત ભાતનાં ભોજન ભાવતા ॥
  તમને મોકલશે મહીપાલ,
પુરાવીને થાલ ॥ પધારો પીઅેર ॥

અમે અવધે ફરી જારે આવીસું ॥
  સનેહે લેશુ તમારી સંભાલ,
તેઆરે તતકાલ ॥ પધારો પીઅેર ॥ ૧૧॥

રૂડી મીથી લાપુરી મન માંનતી ॥
  તેમા પાંમશો પરમ વીરામ,
છે બાપનું ગાંમ ॥ પધારો પીઅેર ॥

ગોરી તમને ગમે તેમ હું કરૂં ॥
  એમ દળપતરામનો શામ,
કહે રાજા રામ ॥ પધારો પીઅેર ॥ ૧૨॥

સીતાજીના જવાબનુ ઘોળ

રાગ ઉપર પ્રમાણે.

એવું સાભળીને સીતાજી કેહ ॥
  સુણો સુંદર શામ સુ જાણ,
પેઆરા માહારા પરાણ ॥ સાથે રાખો શનેહથી ॥

જુદાં પડવાની વાત વાહાલા કહો ॥
  તેતો બોલ લાગે તીખા બાણ,
રઘુ કુળ ભાણ ॥ સાથે રાખો શનેહથી ॥ ૧॥

સવામી જાં તમે તાં ઘર માહરૂં ॥
  તમથી વેગળી તે પરદેશ,
હું જાંણુ હમેશ ॥ સાથે રાખો શનેહથી ॥

તમે જોગીનો વેશ જો ધારશો ॥
  તો હું જોગણનો ધરૂં વેશ,
જટા કરૂં કેશ ॥ સાથે રાખો શનેહથી ॥ ૨॥

સવાંમી તમે રે સુખી તો શુખ માહરે ॥
  તમે દુખમા તો દુખ માહારે દેહ,
એમા શો શંદેહ ॥ સાથે રાખો શનેહથી ॥

જે કોઇ પરણ્યા પછી રેહ પીઅરમાં ॥
  અવતાર ભલો ધીક એહ,
મુવા જેવી તેહ ॥ સાથે રાખો શનેહથી ॥ ૩॥

સવામી તમ વિના મંદીરને માળીઆ ॥
  ભાસે પરવત મોટા સમાન,
વસતીયો વેરાન ॥ સાથે રાખો શનેહથી ॥

મહા વનમા ભરી વસતી ભાસશે ॥
  જેઆરે પાંમીસ દરશનદાન,
કરૂંપાના નિધાન ॥ સાથે રાખો શનેહથી ॥ ૪॥

સાસુ સસરો ને માત પીતા સહુ ॥
  ભલે જીવો કરો રૂડાં રાજ,
મને મહારાજ ॥ સાથે રાખો શનેહથી ॥

સવામી શું કરૂં ભાઇ ભોજાઇને ॥
  સવામી શું કરૂ શૈઅર સમાજ,
કેનુ નથી કાજ ॥ સાથે રાખો શનેહથી ॥ ૫॥

સાચુ સગપણ જગમા સવામી તણું ॥
  બીજે સગળો સવારથીઓ સાર,
કુટબ પરીવાર ॥ સાથે રાખો શનેહથી ॥

મારા લાડ્યપાલણ તમે લાલજી ॥
  બીજો નથી આસુનો લોનાર,
કે એકે આધાર ॥ સાથે રાખો શનેહથી ॥ ૬॥

તમે સુખના સાગર રહો વેગલા ॥
  પછી શું કરૂ રાજ ને પાટ,
હવેલીના ઠાટ ॥ સાથે રાખો શનેહથી ॥

મને હીરના ચીર ગમે નહી ॥
  મને ન ગમે ઘરેણાના ઘાટ,
મટાડો ઉચાટ ॥ સાથે રાખો શનેહથી ૭॥

કાએઆ પરાણથકી જો જુદી રેહે ॥
  તો હું તમથી જુદી પડી છેક;
જીવુ તજી ટેક ॥ સાથે રાખો શનેહથી ॥

જો કોઇ જલથી જુદી પાડી માંછલી ॥
  રાખે દુધમાં કરીને વીવેક,
જીવે પલ એક ॥ સાથે રાખો શનેહથી ॥ ૮॥

હુતો તમને દીઠે થાઉ રેખતી ॥
  ન દીઠેતો આધળી ભીત,
જનમની એ રીત ॥ સાથે રાખો શનેહથી ॥

મેહે તો સનેહ તોડો સરવ લોકથી ॥
  બાધી તમ સંગ પુરણ પરીત,
ચોરાઉછે ચીત ॥ સાથે રાખો શનેહથી ॥ ૯॥

જમવુ જીવન તમથી જુદાં પડી ॥
  હોએ વિધ વિધનાં પકવાન,
તે વીખના નિશાન ॥ સાથે રાખો શનેહથી ॥

કરીએ ભોજન તમ સંગે ભાવતાં ॥
  હોએ કેવલ શાક કે પાન,
તે મેવા સમાન ॥ સાથે રાખો શનેહથી ॥ ૧૦॥

સવામી તડકા ને તાપ વૈશાખના ॥
  તેતો જાંણીસ ચંદર પરકાશ,
રહી તમ પાસ ॥ સાથે રાખો શનેહથી ॥

મુજને મેલી જો પધે પધારશો ॥
  આવી મલવાની ધરશો ન આશ,
નીશચે પામુ નાશ ॥ સાથે રાખો શનેહથી॥ ૧૧॥

કરતી વાત ટલી પડી ધરણીએ ॥
  નારી જાંનકી થઇને નીરાસ,
કહે લેતી સવાસ ॥ સાથે રાખો શનેહથી ॥

દએઆ કરી દેવ દળપતરાંમને ॥
  સંતી સીતાને દેખી ઉદાશ,
જતે વનવાસ ॥ સાથે રાખો શનેહથી ॥ ૧૨॥

મીસ ફ્લોરેન્સ નાઈટીન્ગેલ

સ્ત્રીબોધ.

પુસતક ૧ લું. એપરેલ ૧૮૫૭. આંક ૪ થો.

લાએટીવાલા ઓરત.

મીશ ફ્લારેનશ નાઈટીનગેલ.

આપણુને પેદા કરનાંર શાહેબે અશાતરી પંથમા દએ
આ અને મંમતાનો જે ખુબી ભરેલો ગુણ મુકીઓય તે ના
મીચો ગુણ આએ નામીની અશાતરીથી આપણુને જાણવા જોગ
રીતે જાહેર થાએઓછે. મીશ નાઈટીનગેલના નામથી દર એક અ
શતરીને પોતાના દીલમા ખુશી રાખવાનુ કારણ મલીઉછે, કાએકે
તેઓની શંકુમાં એ એક એવી ઓરત નીકલીછે કે જેહેને જો
આપણે આએ દુનીઆના ફરેશતાનું નામ આપીએ તો તે
અનઘટતુ કેહેવાશે નહી. ઈંગરેજ લોકો મીશ નાઈટીનગેલ
ના નામથી મગરૂરછે, શબબ કે તેઓની કોમમા હેવી એક
ફરેશતા ખશલતની ઓરત મલી આવીછે દુનીઆમા દ
એઆલુ અને ભલી શેઅનાની અશતરીઓ ઘણીએક મલી
આવેચ, પણ જે અશતરીનો ખવાશ જનમથીજ એવો હોએ
કે તેણે આએ દુનીઆની શગલી નેઆમત અને શગલી દો
લત તરક કરવી, અને પોતાનો તમામ વખત દુખીઆરા
ને દલાશો આપવામા, દરદીની દવા કરવામાં, અને આદમી
ઓ વચે મોહોબત અને માએઆનો ગાડ વધારવામાં ગુજા
રવો, તેવા દાખલા ઘણાજ જુજ આપણા જોવામા આવેછે.
મીશ ફ્લારેનશ નાઈટીનગેલ ઈંગલંડ દેશના ડરબી શાઅર
નામના પરગણાંના એક લખપતી બલકે કરોડપતી ગરહ
શથ નામે દબલીઉ એશ નાઈટીનગેલ એશકુએરની દીકરી
થાએચ. (તેની ઉમર હવડા' આશરે ૪૦) વરશનીછે, અને
તેની કેલવણી પછવાડે તેના બાપે જે કાંઈ ખરચ કરીઓચ
મેટલો ખરચ કદાચ હીંદુશથાનના કોઈબી રાજવંશીએ પોતા
નાં દીકરા ઉપર કરીઓ નહી હશે. મીશ નાઈટીનગેલનુ કુ
ટંબ ઝેટલીએક મુદતથી તે આજ શુધી ઈંગલંડમાં તવંગર અ
ને આબરૂવાલુ ગણાતુ આવીઉછે, અને તેઓની દોલત અ
ને દરજજા પરમાણે તથા દુનીઆના શરેશતા પરમાણે એ
અશતરી પોતાના મા બાપના લાડમા અને પઈશાથી ઉતપં
ન થતી શંગલી મોજ તથા શુખમા ઉધરી હતી, પણ જે વખ
તથી એ અશતરીએ પોતાનુ બાલપણ છોડીઉ, ઈઆને તે પો
તાની ઉમરમાં તથા શારી શમજમા આવી, તે વખતથી તેણે
શંગલા શુખ અને મોજને પોતાની નજરમા ઈનશાનની ફરજ
ોની નજદીક ઘણો ઉતરતો દરજજો આપીઓ હતો. તેણે પો
તાના બાપના દેવાનખાનામા બેશીને પોતાની શહીઓની મો
લાકાત લેવાના કરતાં ગરીબોની ઝુંફડીઓમા ફરવા તથા તે
ઓની બરદાશત લેવાનું વધારે પશદ કીધું હતું અહડતી જુ
વાનીના વખતમા મીશ નાઈટીનગેલ જેહેવી ખુબશુરત અશ
તરી પોતાને કીજે પશંદ પડતો ખાવદ ચુટી કાહાડે તથા ખા
ના અને નાચોની મીજલશોમા જાબજા બીરાજે હેવી શરવે
કોઈએ વકી રાખવી જોઈતી હતી, પણ મીશ નાઈટીનગેલે
પોતાને કીજે તેહેવી ચીજો ઉપર કશુ ધેઆંન આપીઉ નહી.
જે વખતે તેહેના બાપને તાહા મોહોટું ખાનું થાતું હતું અ
ને તેહેના દોશતો મોલાકાત લેવાને હાજર થાતા હતા' તે વ
ખતે જો કાંઈ જરૂર પડીતો પોતાના દોશતોની તથા ખા
નાની કશી દરકાર કરેઆ વગર કોઈ નાચાર માણુશનાં દર
દનાં ઈઆ મોતનાં બીછાના આગલ તે હાજર રેહેતી હતી, ગ
રીબોને તે પોતાને હાથે દવા પાણી આપતી હતી, અને
અગત પડેતો તેઓના બીછાનાની આગલ બેશી રે
હેવાને અનઘટતુ વીચારતીતી નહી ઘણી વેલાએ હે
વુ બનીઉ હતું કે મીશ નાઈટીનગેલના બાપના ઘે
રમા મોહોટા નાચ થાતા હતા તથા તરેહવાર ગાએન
વાગતું હતુ, તે વખતે એ ભલી ઓરત તે મીજલશમા દીશ
તીતી નહી, પણ પોતાની આશપાશનાં ગામડાના કોઈ ગ
રીબ દરદીને દલાશો તથા મદદ આપવામા રોકાતી હતી

હેવી રીતે મીશ નાઇટીનગેલે પોતાની ઉછલતી જુવાનીમાથી પોતાની ફરેશતા ખશલત બતલાવી હતી. તેહેના બાપના દોશતો તથા તેહેને પીછાનનારા બીજા લોકો હેવી નેકી અને ખુબી જોઇને અચરત થાતા હતા, કે જેહેવી અચરતી મીશ નાઇટીનગેલના પાછલના કામથી દુનીઆના શરવે લોકોને ઉતપન થાઇછે મીશ નાઇટીનગેલ જેમ ઉમરે વધતી હતી તેમ તેહેના દીલનો દએઆ અને ધરમનો પરદો વધારે ઉઘાડો થાતો હતો, અને તેણે નાતવાન માણુશોની પરવરશીના ધરમ ખાતાઓમા તથા "હાશપીટાલો" મા દરરોજ જવાનો તથા તાહા ગરીબોની બરદાશત લેવાનો પોતાનો પેશો કરી રાખીઓ હતો એ વખત શુધી મીશ નાઇટીનજેલની ખુબીની તારીફ તેહેના બાપનાં પરગણાનાં કરતા વધારે બાહેર ફેલાએલી હતી નહી

જેઆરે ઇશવી શને ૧૮૫૪ ના વરશમા ઇઉરોપખંડમા ઈંગલડ, ફ્રાંશ, શારડીનીઆ, અને ટરકીના રાજ વાલાઓને રૂશીઆ દેશ શંગાથે લડાઇ શરૂ થાઇ, કે જેહેને હુવડા ઘણા લોકો "કરાઇમીઆ" ની લડાઇને નામે ઓલખે છે, અને જે લડાઇમા "શબાશટોપોલ" ના નામીચા કીલા ઉપર ઉપલાં ચેઆર રાજ વાલાઓના લશકરે ઘેરો નાખેઓ હતો, તે લડાઇમાં મીશ નાઇટીનગેલે જે દઆ, ખુબી, દાનાઇ, અને તે શાથે બાહુરી બતલાવી હતી, તેહેવા ગુણો દુનીઆ મધે ઘણીજ થોડી અશતરીઓએ બતલાવીઆ હશે એ લડાઇની હકીકતથી જેઓ વાકેફછે તેઓ શારી પેઠે જાણેછ કે એક પરાએઆ મુલકમા લશકર લઇ જતા તથા તેઓની ખોરાકી પોશાકી પોહોચતી પાડવાના કામમા એકશંકી રાજ વાલાઓને અતીશે મુશકેલીઅત ભોગવી પડી હતી, અને એ રાજવાલાઓનાં જેટલા માંણુશો રૂશીઆનોના દારૂગોલા ઇઆ તલવારથી મારીઆં ગએઆ હતા તે કરતા ચેઆર ગણા વધારે માણુશો ખોરાક તથા રેહેવાનો મુકામ તથા કપડાની તંગીથી તથા તેથી ઉતપન થાતાં દરદથી મરણ પામીઆં હતા, અને મીશ નાઇટીનગેલ જેહેવી ભલી ઓરત હેવી વખતે એ લશકરની મદદ આવી નહી પોહોચતેતો એ કરતાં ઘણાં વધારે માણુશોનો જાન જતે તેમાં કશો શક નથી રૂશીઆ શંગાથે એકશંકી રાજ વાલાઓને લડાઇ શરૂ થઇ અને ઇંગરેજોનું એક મોહોટું લશકર પોતાનુ દેશ છોડીને કરાઇમીઆ તરફ નીકલીઉ તેજ વખતે એ નામીચી અશતરીએ પોતાના જેહેવીજ ભલી ખશલતની કેટલીએક આબરૂવાલી ઓરતોની શાથે મશલહત કરીને હેવો ઠરાવ કીધો કે તેઓએ પોતાને ખરચે એ લશકરની પછવાડે જાઉ, અને એ લશકરને શારૂ જે મોહોટી "હાશપીટાલ" બનાવીઆમા આવે તે "હાશપીટાલ" મા પોતાની ચાકરી શપુરદ કરવી. એ ઠરાવ મુજબ મીશ નાઇટીનગેલ તથા તેહેની શાથેની બીજી ઓરતોએ ઇશવી ૧૮૫૪ નું વરશ પુરૂં થાતાવાર પોતાનું વતન છોડીઉ હતુ, અને કરાઇમીઆના મુલકની થોડીએક વેગલાઇએ ટરકી દેશને તાબેના સકુટરી નાંમના એક શેહર મધે જાહા ઇંગરેજોએ પોતાના દરદી તથા ઘાહેલ થાએલા લશકરી માણુશોને શારૂ એક "હાશપીટાલ" કાહાડી હતી તાહા પોતાનો મુકામ કીધો હતો, અને તે "હાશપીટાલ" ના ઉપરીઓના હાત તલે પોતાની ચાકરી સોંફી હતી, અને તેઆરપછી તે "હાશપીટાલ" ચલાવાનો શઘલો એગતનો કાબુ મીશ નાઇટીનગેલે પોતાને અશતેક કીધો હતો. એ હાશપીટાલમા હજારો માણુશો દરદી દાખલ પડતાં હતાં, તેઓને જો કરાઇમીઆના લશકરની માંફક જરૂર જોગ ચીજોની તંગી પડતેતો તેઓની હાલત કેહેવી થાતે તે આપણથી કેહેવાઇ શકાતું નથી પણ એ લડાઇની શંગલી હકીકતથી વાકેફગારી રાખનારા ચાખશો કેહેચ કે મીશ નાઇટીનગેલ જો નહી હતેતો એ ખાતાની અવશથા કરાઇમીઆના લશકર કરતાં વધારે દુખ ધરવા જોગ થાઇ પડતે, પણ મીશ નાઇટીનગને ઇંગલડ દેશના ઉમરાવો તથા બીજા શતાવાલાઓ તથા તેઓની બાનુઓ શાથે જે વગ અને દોશતી હતી તે તેણે આએ વેલાએ કામે લગાડી હતી તે પોતાના હશતેકની "હાશપીટાલ" વીશે વીગતવાર હેવાલ શતાવાલાઓ ઉપર લખી મોકલતી હતી, અને તેઓની પાશેથી ઉતાવલેથી દરદીઓને વાશતે દવા તથા ખોરાકી તથા કપડાં તથા ચાકરી કરનાર માણુશો તથા વધારે ડાકટરો તેણે વારેવાર મંગાવીઆ હતા. દરદીઓના પોતાના કુટંબમાં કડાચ જે માવજત થાઇ શકતે નહી અથવા તેઓને દેલાશો મલતે નહી તે મીશ નાઇટીનજેલથી તેઓને મલતુ હતુ. મીશ નાઇટીનગેલ તથા તેહેની શાથેની બાનુઓને ખોદાતાલાએ નાતવાનોની દાદ લેવાને શારૂ મોકલીઓ છે હેવી રીતે તેઓને જોઇને "હાશપીટાલ" ના દરદીઓ સુકર ગુજારી બરેલો ચેહેરો બતલાવતા હતા, અને કેહેમ કે એ અશતરીઓની અશરથી "હાશપીટાલ" મધે દરદીઓમા શ્રાપજ રેહેતો હતો, એટલુજ નહી, પણ કેટલાએક દરદીઓ જેઓને શનેપાત તથા મગજનો રોગ હતો, અને જેઓની માંફકના દરદવાલા માણુશોને જાલવી રાખવાને શારૂ ત

મીશ ફ્લારેન્સ નાઈટીનગેલ સ્કુટારીની હાસ્પીટાલમાં.

યા તેઓનું જોર નરમ પાડવાને શારૂં કઉવતવાલાં ચાકરી કરનાર માણશોની નજૂર પડતી હતી, તેહેવા દરદીઓ માતરે એ ઓરતોનાં નેણ જોઇને દખી રેહેતા હતા, તથા તેઓના હોકમ માંફક વગર અડચણે ચાલતા હતા, કે જેથી તેઓની બીમારીની શખ્તી કેટલેએક દરજજે હલકી પડતી હતી. એવી રીતે એ ઓરતોના પગલાથી હજારો દરદી અને જખમી થાએલાં માણશોને આશરો મલીઓ હતો સકુટરીની "હાશપીટાલ" માં મીશ નાઇટીનગેલ દરદીઓની માવજત શી રીતે કરતી હતી તે બાબે તે વખતે લંડન ટાઇમશ પતરનો એક લખનાર પોતાની નજરે જોએલી હકીકત આએ રીતે જણાવેછે—

"હાશપીટાલ મધે જાંહા કોઇ દરદી ઉપર જેઆરે ઘણા જોરથી દરદ ગાલેબ થાએચ, અને તે બીચારો પોતાની હઇઆતીની આખરીની નજદીકીમા આવીઓ હોએચ, તાહા ખચીત આએ નામીચી ઓરત આપણા જોવામા આવેછે. તેહેનો દએઆ ભરેલો ચેહેરો જેએઆથી ગુજરનારને પોતાની છેલી ઘડીએ દલાશો મલેછે. એ અશતરી ખરેખર ધરમનો ફરેશતોછે, અને હાશપીટાલના દરએક ભાગમાતે પોતાની શરેશતાની ધીમી ચાલથી ચાલી જાએચ તેઆરે દરએક નાતવાન માણુશ તેહેને જોઇને પોતાના દીલશાથે દુવા દીએછે. એ અશતરીની હીમત એક પેહેલવાનની બરોબરનીછે, તેહેની ચાલ મવણુ અશતરી પણને શોભા આપે હેવીછે, તેહેની કેલવણી હેવીછે કે જેહેની બરોબર થોડી જ બીજી અશતરીઓ દાવો કરી શક્તી હશે, તે જે કાઇ વીચાર કરેચ તેમા ઘણી દાનાઇ બતલાવેછે, અને તેણે એક વાર કાઇ બાબતનો ઠરાવ કીધો તો તરત તે પરમાણે ચાલવાને તે ચુકતી નથી."

આએ બાબત શાથે હમોએ બેએ ચીતર આપીઆછે તે મધે એક ચીતર મીશ નાઇટીનગેલની તશવીરછે, તેહેની હેઠલ જે નામ લખીઉચ તે એ અશતરીના પોતાના હાત દશતખતની માફક ઉતારેલુંછે એ દશતખત ઘણા સુંદરછે, અને તેજ ઉપરથી એ અશતરીએ જે પોતે ઉમદા કેલવણી લીધીચ તેહેનો વીચાર કરવાને આપણુને બની આવેછે

બીજો ચીતર મીશ નાઇટીનગેલ રાતને વખત પોતાના હાતમા એક બતી લઇને સકુતરીની "હાશપીટાલ" મા ફરેછે તેહેનો આપેલોછે. કેહેછે કે મીશ નાઇટીનગેલે હેવી એક ટેવ રાખી હતી કે દરરોજ જેઆરે રાતને વખત શંગલા ડાકટરો "હાશપીટાલ" મધેથી પોતાના મુકામ ઉપર જાતા હતા, તથા ચાકરી કરનાર માણુશો પોતાને વગે થાતાં હતાં, તેઆરે મીશ નાઇટીનજેલ પોતે બીછાના ઉપર જવાની અગાઉ પોતાના હાતમા બતી લઇને આખી "હાશપીટાલ" માં ફરી આવતી હતી, અને તમામ દરદીઓને આરામ પામેલા પોતાની નજરે જોતી હતી.

મીશ નાઇટીનગેલની ખુબી ભરેલી ચાલની ઇઆદગારી રાખવાને શારૂ તેહેના દેશીઓએ એક મોહોટ ઉઘરાણુ કરીઉંછે, તે પુંજી મધેથી એક મોહોટી "હાશપીટાલ" બાંધવાનો ઠરાવ થાએઓછે, અને તેહેનું નામ "નાઇટીનજેલ હાશપીટાલ" કરીને રાખવાનું મુકરર કરેઉછે એ "હાશપીટાલ" ને લગતું એક ખાતું ઉભું કરેઆમા આવશે કે જે મધે "હાશપીટાલો" ના કામને કીજે ઓરતોને તદબીર શીખાડીઆમા આવનારછે

ઇરાંન દેશની મુખ્તેશર હકીકત.

આએ જગતના જે ચાર મોહોટા ખડ અથવા ભાગ કરેલાછે તે મધે એશીઆ ખંડની આઠમણ દશા તરફ ઇરાનનો મુલક આવેલોછે ઇરાનની ઓતર દશા તરફ રૂશીઆ દેશને તાબેનો જીઆરજીઆ દેશ તથા તાતારના મુલક આવેલાછે, તેની આઠમણ દશા તરફ ટરકીનુ મુલકછે, દખણ દશા તરફ હીંદુ માહાશાગરછે, અને ઉગમણ દશા તરફ આફગાનીશતાંન તથા બલુચીશતાનના મુલકો આવેલાછે. એ મુલક કદમા શુમારે ૪૫૦૦૦૦ ચોરશ માઇલ મોહોટુછે, અને તેની વશતી શઘલી મલીને આશરે ૮૦ લાખ માણુશની ધારીઆમા આવેછે એ મુલકનાં પરાતોના નામ આએ રીતનાંછે—આજરબાઇજાન, ઘીલાન, માજનદરાન, ખોરાશાન, ઇરાકેઅજમ, ખુજીશતાન, ફારશ, લારીશતાન, અને કેરમાન. ઇરાનના મુલકના આઠમણ દશા તરફ તેહેરાન નામનુ એક શેહેરછે તેની વશતી ૬૦ હજાર માણુશોનીછે, તે શેહેરમાં ઇરાનનો પાદશાહ કે જેહેને "શાહા" કરીને કેહેછે તે રેહેચ. શીરાજ એ શેહેર ઇરાનની દખણ દશા તરફ આવેલુછે તેની વશતી આશરે એક લાખ માણુશોની ધારીઆમા આવેછે. ઇશફાહાંન નામનુ શેહેર ઇરાનના મુલકની વચોવચમા આવેલુંછે તેની વશતી પણ શીરાજના જેટલીજછે. એ શવાએ કેરમાન, ઇઅજદ, મુશતર, કજવીન, મશેદ, નીશાપોર, બુશેર, અને એ વગેરે બીજાં શેહેરો એ મુલકમા આ

વેલાછે કે જેવોની દરએકની વશતી દશથીતે પચાશ હજાર જાણશો શુધીનીછે. બુશેર એ ઈરાનના દખણ ભાગ તરફનું વેપારનુ એક બંદરછે. ઈરાનના મુલકમા પાહાડો ઘણા છે, અને તેશીવાએ મોહોટા રેતીના જંગલોછે, તેથી એ મુલકમા ફલવંત જમીન ઘણી થોડીછે, પણ જાહા જમીન ફલવંતછે તાહાં આબાદાની ઘણીછે. ઈરાન મધે ઘહું, ચોખા, જવ, અને એ વગેરે બીજે અનાજ થાએછે. અનછર, દારમ, બદામ, દરાખ, ખરબુજાં, અને ખજુર, એ ઈરાન દેશનો મુખીઆ મેવોછે, કે જેનો મોહોટો ભાગ બીજા દેશાવરો ખાતે નોકલીઆમા આવેછે. ઈરાન મધે થોહોએક રૂઇ, રેશમ, અને ખાંડ થાએછે એ દેશમા ઘોડા ઘણા શારા મલેછે, કે જેનો મોહોટો વેપાર ચાલેછે. ઈરાન દેશની આશપાશના બીજા મુલકો જેવુકે ચીન, હીનદુશથાન, તરકી, ઈતીઆદી એઓ શાથે શરખાવતા ઈરાનનો મુલક વશતીમા તથા આબાદાનીમાં ઘણો ઓછોછે એ રાજ દુનીઆની શપાટી ઉપર માતરે નામની મોહોટાઈ ભોગવેચ, પણ તેની પાદશાહીની આએપત દર વરશે એક કરોડ રૂપીઆ કરતા વધારે થાતી નથી, કે જે જુજ રકમથી પાદશાહને પોતાનો તથા પોતાના લશકરનો ખરચ આપવો ઘણો મુશકેલ પડેછે, અને એ દેશની જાહોજલાલી દર વરશે ઓછી થતી જાએછે.

શઘલા લોકો જાણેચકે ઈરાનનુ રાજ એકવાર ઘણુ મોહોટુ હતુ તવારીખ લખનારાઓ આપણુને જણાવીગીઆચ કે એ દેશમા જમશેદ તથા કેખશરો તથા અરદેશર બાબકાન તથા નોશેરવાન અદલ જેવા પાદશાહો થઈ ગીઆછે. એ મુલકનીહકુમત એક વેલા ચીનની હદથી તે મીશર અને ઈઉનાન શુધી પોહોચી હતી કેખશરો એ કએઆનીઆન ટોલાનો પાદશાહ હતો એજ ટોલાના એક પાદશાહ નામે ગુશતાશપના વખતમા પારશીઓનો પેગમબર હજરત જરથોશત પોતાની દીન લાવીઓ હતો. એ કઆઆનીઆન ટોલાની હકુમત પાદશાહ દારાબના વખતમા શેકંદર રૂમી નામના એક ઈઉનાની શરદારે તારાજ કીધી હતી તીઆરપછી આશરે પાનશો વરશપછી અરદેશર બાબકાન નામનો એક શરદાર ઉઠી ઉભો થાઓ હતો તેણે ઈરાન દેશની હકુમત પોતાને તાબે કીધી હતી, અને તે જે જરથોશતી મહજબ નબળો હતો તે મહજબને પાછો તાજો કીધો હતો. એ અરદેશર બાબકાનની પાદશાહી ઈશવી તરીજી શદીમા શરૂ થઈ હતી. એ પાદશાહ તથા તેની ઓલાદના હકુમત કરનારઓ "શાશાનીઆન" પાદશાહોનાં નામથી ઓળખાએછે. એ શાશાનીઆન પાદશાહીનાં વખતમા ઈરાનનો દબદબો દુનીઆની શપાટી ઉપર ઘણો મોહોટો ગણાતો હતો. ઈઅનદજરદ શેહેરીઆર શાશાનીઆનૂ તબકાનો છેલ્લો પાદશાહ થાઈ ગીઓછે. એ પાદશાહના વખતમાં મુશલમાનોના પેગમબર મહમદના ચાર ઈઆરો મધેથી એક જણ નામે ઓમર આરબ લોકોનુ એક મોહોટુ લશકર લેઈને ઈરાન દેશ ઉપર ચહડી આવીઓ હતો, તેની શાથે ઈશવી શને ૬૪૧ ના વરશમા નેહાવંદના મેદાનમાં ઈઆજદજદ 'શેહેરીઆરના લશકરને મોહોટી લડાઈ થાઈ હતી, તે લડાઈમા આરબ લોકો ફતેહ પામીઆ હતા, અને તેઓએ 'ઈરાણનો મુલક પોતાને હાથ કીધો હતો, અને પોતાનો મુશલમાંની મહજબ ઈરાણના લોકો પાશે જાશતીથી કબુલ કરાવીઓ હતો. એ વખતથી તે આજશુધી મુશલમાની રાજ ઈરાણ મધે ચાલુ રહુછે, પણ તેના પાદશાહોની તોખમમા ઘણી વખત ફેરફાર થાએઓછે. મુશલમાનોના પેગમબર મહમદના ગુજરવા પછી જાહાશુધી ખલીફોનો અમલ ચાલુ હતો તાહાશુધી તેઓના તાબાતલે ઈરાણનો મુલક રહો હતો, તેઆરપછી કેટલાએક જુદા જુદા આરબ શરદારોના હાથમા એ મુલકની પાદશાહી આવી હતી. ઈશવી ૧૪ મી શદીમા તાતારના મુલકનો નામીચો શરદાર જે તેમુરલગનાં નામથી ઓલખાએછે તેણે ઈરાંણ દેશ ફતેહ કીધુ હતુ તેમુરલગના ગુજરીઆ પછી ઈરાણ મધે કેટલાએક પાદશાઓની તોખમ બદલાઈ ગઈ હતી. એ પાદશાઓ આશપાશના પરગનાઓના શરદારો હતા, તેઓ એક બીજા શાથે લડીને થોડી થોડી મુદત શુધી રાજ ચલાવી ગીઆ હતા ઈશવી ૧૭૩૬ ના વરશમા નામીચા પાદશાહ નાદરશાહે ઈરાણનો મુલક ફતેહ કીધો હતો પણ એ પાદશાહનાં મરણ પછી ઈરાનનુ રાજ પાછુ માહોમાહેની મારામારીથી કેટલુએક શુધી વેરાન થાઉ હતુ તે પછી ઈશવી શને ૧૭૯૪ ના વરશમા આગા મહમદ ખાન નાંમનો એક શખશ પાદશાહ થાઓ હતો. તેના ગુજરવા પછી તેનો બતરીજો ફતેહ અલલી શાહ તખત ઉપર બેઠો હતો અને તેની ઓલાદથી એ મુલક ઉપર શાહા નશરઉદદીન હમના અમલ ચલાવેછે એ પાદશાહાની એક તશવીર આએ બાબદ શાથે હમોએ આપેલીછે, તેમા પાદશાહે લશકરી પોશાક પેહેરેલોછે

ઈરાનના શાહા પાશે હવણાં આશરે ૧ લાખ માણશનુ લશકરછે પણ તે માહેથી પચીશથી તે તીશ હજાર કરતા વધારે લશકર કવાએદ શીખેલુ નથી ઈરાનીઓ જાતે જોરાવર લોકછે પણ એ દેશના જુલમાત ભરેલા રાજથી તથા પક્ષાની

ઈરાંનનો શાહ નસેરઉદદીન

તંગીથી ઇરાની લોકોમા પોતાના મુલકનો બચાવ કરવાની પુરતી શકતી નથી. ઇરાનનો શાહા દર વરશે પોતાના મુલકના શંગલા પરગણા ઇજારે આપેછે અને તે ઇજારો લેનાર તે પરગણાનો હાકમ થાએછે. ઇજારામા જે કોઇ વધારે નાણુ આપવા કબુલ કરીને હાકમ થાએછે તે ઘણી તહરેવાર રીતે રઇએત ઉપર શતમ ગુજારીને ઇજારાના નાણા પુરા કરેચ, તથા પોતાને કીજે દોલત એકઠી કરેચ. એવા હાકમોને રઇઅતના જાન માલ ઉપર મોહોટો અખતીઆર આપેઆમા આવેછે, તે અખતેઆર કોઇન વેલા શારી રીતે વાપરીઆમા આવેચ, વાશતે હાલના ઇરાન જેવા બેદાદ રાજ દુનીઆની શપાટી ઉપર થોડાજ હશે ઇરાની ફોજમા જે લશકર હવડા કવાએદ વાલુછે તે કવાએદ ફરેચ, ઇગરેજ, અને રૂશીઅન લોકોની મદદથી તેઓ શીખીઆછે આગલા વખતમાં ઇરાની લશકર મધે ઘણાએક ફરેચ તથા ઇગરેજી અમલદારો ચાકરી કરતા હતા, પણ રૂશીઆ દેશનો અખતીઆર જે દાહાડેથી શાહાની દરબારમા વધેઓ તેઆરથી ઇરાની કવાએદવાલા લશકરના મોહોટા અમલદારો ઘણુ કરીને રૂશીઅન લોકછે.

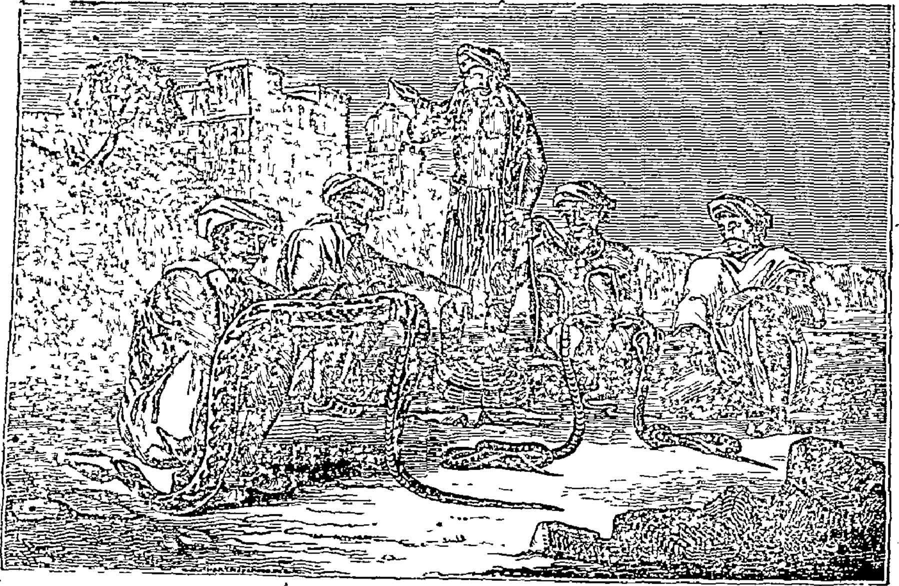
આજ.આશરે ચાલીશ વરશની વાત ઉપર રૂશીઅન લોકોએ જીઆરજીઆનો મુલક ફતેહ કીધાથી રૂશીઅનનાં શેહેનશાની હકુમતની હદ ઇરાનના ઓતર તરફના ભાગ શાથે આવીનિ અડકીછે. એ વખતથી તે આજ પંદર વરશની વાત શુધીમા ઇરાનના શાહાને રૂશીઅન લોકો શાથે ઘણીએક લડાઇ થાઇઓછે, કે જે દરએક લડાઇમા ઇરાનીઓનુ બલ કમતર થતુ ગઉછે, અને ઇરાનનો શાહા પોતાનાં દેશ ઉપરની હકુમત માતરે નામની ચલાવેછે, પણ ખરેખર એ શાહા રૂશીઆના શેહેનશાનો તાબેદારછે. આગલા વખતમા તેહેરાન શેહેરમા જે પાદશાહી ખજાનો એકઠો કરેલો હતો તે શગળો રૂશીઆના શેહેનશાએ લડાઇના ખરચ દાખલ છીનવી લીધોછે, અને હજીર એ શેહેનશાહ ઇરાનનાં શાહાની ઉપર નાંણું લેણ કાહાડેછે તેહેરાન શેહેરથી તે તબરીજ શેહેર શુધી એક પાદશાહી રશ્તો બાંધીઆમા આવેઓછે, અને તબરીજ શેહેરમા રૂશીઆન લોકોનાં લશકરનુ એક મથક કરેલુછે, તે લશકર કામ પડેતો તેહેરાન ઉપર ચહડી આવવાને હમેશા તઇઆર રેહેછે. એ શબબ.ઉપરથી ઇરાનનો શાહા રૂશીઆની ધાશતીથી હમેશાં બીધેલો રેહેચ, અને રૂશીઆનો એલચી.જે કંઇ તેહેને ફરમાવેછે તે પરમાણે ચાલેછે. ગીઆ વરશમા , ઇગરેજ શરકારનો એલચી મી૦ મરે જે શાહાની દરબાર શાથે તંટો કરીને નીકલી આવીઓ હતો તથા ઇરાનીઓએ હેરાતનો કીલો પોતાને હાથ કીધો હતો તે શંગલુ કામ રૂશીઆનાં એલચીની ઉશકેરણીથી બનીઉ હતું તેમા કશો શક નથી ગીઆ વરશમા આપણી અંગરેજ શરકારને ઇરાન શાથે લડાઇ ઉભી થાઇ અને ઇગરેજોએ બુશેરનુ બદર પોતાને હાથ કીધું; કે જે મામલાનુ હમણાંજ શમાધાન આવીઉછે, તે બાબે શરવે કોઇ વાકિફગાર શખશો શારી પેઠે જાણેચ કે ઇગરેજો શાથેની એ લડાઇ રૂશીઆ દેશના શતાવાલાઓએ ઇરાનનાં શાહાને આપેલી અનઘટતી મશલતથી ઉભી થાઇ હતી. ઇરાનનુ રાજ જે હમણા શરવે કોઇની નજરમા કમજોર માલમ પડીઉછે તેનુ મુખીઅ કારણ રૂશીઆનોના હાથથી ઇરાનને આગલા દાહાડાઓ ઉપર જે શીકશત પોહોચીચ તે છે. દુર વીચારવાલા શખશોને કશો શક નથી કે ધીમે ધીમે એ રાજ રૂશીઆ દેશના બલથી પાએમાલી પામશે અને શેવટે તેં રૂશીઆ દેશનો એક ભાગ થાઇ પડગે

બાજીગર લોકોનાં થોડાએક ખેલોનો ખોલાશો.

શાંફ રમાંરનાર તથા બીજા ખેલો કરનાર હીનદુશથાનના ગારોડીઓ પોતાના ધધાશર આપણને તહરેવાર રમુજ કરી બતલાવેછે, તેઓ માહેલા એક બે જણને થોડુએક નાણુ આપીને, તેઓનાં ખેલની કારીગીરી આએ બીના લખનારે જોઇ હતી તેની ટુક વીગત નીચે પરગટ કરીછે

ધુલમાંથી રૂપીઓ બનાવાની રીત.

એ રમત ઘણા લોકોએ જોઇ હશે ગારોદી જમીન ઉપરથી ચમટી ભરીને ધુલ લીએછે, અને પછી તે ધુલ પોતાની ઉઘાડી અહેલી ઉપર મુકીને મુકી વાલેછે, અને પછી તે મુઠી ઉપર બીજો હાય થોકીને મુકી પાછી ઉંઘાડેમ તેઆરે તેમાથી રૂપીઓ નીકલેછે. એ હીકમતને શારૂ ગારોડી પરથમ પોતાની જોલલીમાથી કોઇ નહી દેખે તેમ એક રૂપીઓ પોતાના જમના હાયના અંગોઠાની હેઠલની અહેલીની અંટીમા દાબેછે, પછી તેજ હાથમાં લાકડીનો એક કકડો અથવા હાડકું પકડે છે કે જેથી કરીને રૂપીઓ વધારે ચેહેલાઇથી અટીની અદર દબાઇ રેહેછે. કોઇ વાર બીચારા ગરીબ ગારોદી પાશે એ કામશર રૂપીઓ રેહેતો નથી તો ખોટો રૂપીઓ લેઇ કામં ચલાવેછે ધુલ લઇને ગારોદી પોતાના ડાબા હાથની અહેલી

હીનદુશથાંનનાં મડારીઓ.

ઉપર મુકેચ, તેમા કશી હીકમત નથી, પણ તે હાથની મુઠી વાલતી વખતે તે ઉપર પોતાનો જમનો હાથ ઠોકેછે, અને તે શમેદ પેલો અંટીમાં છુપાવેલો રૂપીઓ ડાબા હાથની અંદર પડેછે, તે મુઠી કેટલોએક વાર શુધી બંધ રાખીને થોડાએક ટોગ કરેઆ બાદ મુઠી ઉઘાડતા વાર રૂપીઓ શરવે કોઇને દેખાએછે. એ કાંમમા હાથની ચાલાકીની ઘણી જરૂરછે.

કોઠરીમાથી રૂપીઓ ગુંમ કરવાની રીત.

ગારોડી રૂપીઓ લઇને તેહેને એક કપડાની કોઠલીની અંદર નાંખેછે પછી તે કોઠલી પાછી ઉંધી વાલેછે તથા અવરી કરેચ તોપણ રૂપીઓ તેમા માલમ પડતો નથી. એ હીકમતને શારૂ જે કોઠલી વાપરીઆમાં આવેચ તેહેને અંદરથી બે પડ હોએચ અને તે બવેના વચલાં પડમાં તલીઆની લગાર ઉપરથી એક નાધલુ મોહોડું રાખેલુ હોએચ, અને ગારોડી શંભાલ રાખીને રૂપીઓ કોઠલીની અંદર હેવી રીતે નાખેચ કે તે રૂપીઓ પેલાં અંદરના પડનાં મોહોડાની અંદર જાએ, પછી તે કોઠલી ઉંધી વાલેછે તો રૂપીઓ અંદરનાં પડમા કોઠલીના માથાં સુધી રેશી જાએચ અને કોઠલી ઉંધી વાલતા કાઇ નીકલતુ નથી. પછી ગારોડી જેઆરે કોઠલીને ઉલટાવીને અવરી કરેચ તેઆરે પણ તે રૂપીઓ નજર આવતો નથી, અને કોઠલીને પોતાંનાં હાથમાં પટડી અફાડેમ તથા ઝરડેચ તોપણ રૂપીઓ દેખાતો નથી, તેનો શબબ એછે જે. જ આએથી ગારોડી પેલી કોઠલી પોતાંની ચંમટીમા પકડેમ તે જગો રૂપીઓ હોએમ તાંહાથીજ પકડેછે, અને રૂપીઓ પેહેલ વેહેલાં પોતાની ચમટીમાં દાબીને પછી કોઠલી અફાડેચ તો અલબત તેમાં કાંઇ નજર આવતું નથી.

લખોટીની રમત.

ગારોડી જુદા જુદા તરણ ચાર રગની લખોટી જમીન ઉપર મુકેચ, તે મધેથી પરથમ બે બે લખોટીને એક ધાંકણાથી ધાંકેચ, પછી પોતાની જાદુઇની લાકડી તે ધાંકણાં ઉપર અફાડેમ, અને પછી તે ધાંકણા પાછા ઉંઘાડી નાંખેચતો આગલ દરએક ઠેકાણે જાંહા બે બે લખોટીઓ હતી તાંહાં કોઇ ઠેકાણે ચાર અને કોઇ ઠેકાણે તરણ અને કોઇ ઠેકાણે એક લખોટી એવુ જોવામાં આવેચ.' ગારોડી ફરીને ધાંકણા ધાંકીને પાછાં ઉંઘાડેચ તો શંગલે ઠેકાણે માતરે એક એકજ લખોટી જોવામા આવેચ એ હીકમત પણ હાથ ચાલાકીનીછે, અને તે કામમાં ગારોડી પોતાનાં જમનાં હાથની વચલી તથા છેવલી આંગલીની પોથેની આંમેલી ઘણી કામે લગાડેછે, તે હેવી રીતે કે દરએક ધાંકણું ધાંકતી વખતે ઉપલી આંગલીની મદદથી એક ઇઆ બે લખોટી ઉચકીને પોતાની અંટીમાં નાખેછે, અને જે ધાકણાં ટલે લખોટીઓનો જમાંવ કરવો હોએચ તાંહાં તે છુપાવેલી લખોટી ઉપલાજ આગલાંઓની મદદે મુકી દીએછે. કોઇવાર લખોટીઓને ગારોડી પોતાંની અંટીમાં એકઠી કરીને પાછી પોતાના જેવલાંમા નાખેછે, કે જેથી આગલનાં કરતાં ઘણી ઓછી લખોટીઓ ધાકણાઓનાં તલીઆમાથી નીકલેછે. એ હાથ ચાલાકી હેવીતો જહડપથી કરેઆમા આવેચ કે કોઇવાર ગારોડી પાચેથી તેનો ખોલાશો લેતી વખતે પણ જોનારની નજર ચુકી જાએછે.

દોરી ઉપર દડા ચહડાવવાની હીકમત.

એ રમતને કીજે મદારી પોતાના હાથમાં એક કમાન પકડેચ, તે કમાનને બે દોરી એક બીજાથી થોડીએક વેગલી બાધેઆમાં આવેચ, પછી મદારી તે કમાનને પોતાના હાથમાં ઉભી પકડેચ, અને પોતાની મુક આગલથી પેલી દોરીઓની ઉપર એક દરો મુકેચ, અને પોતે ગોલ મકરાવો લીએચ. એ રીતે તરણ ચાર વેલા મકરાવો લીધાથી પેલો દરો પોતાની મેલે ઉભી દોરી ઉપર ચહડવા માડેછે, તેજ વખતે ગારોડી બીજા એક બે દડા તે શુતલી ઉપર મુકેચ અને પછી બીજા બે તરણ ગોલ આટા ફરીઆથી તે દડા પણ શુતલી ઉપર ચહડી જાએછે, અને ગારોડી જેઆરે ફરમાં વેચ તેઆરે પાછા ઉતરેછે, તથા ફરીને પાછા ચહડેછે, એ હીકમતમા કાંઇબી હાથ ચાલાકી કાંમમા આવતી નથી તેમા માતરે ખુદરતનો એક કાએદો પોતાનો અમલ કરેછે. જો કોઇ પરલાડો શખશ મદારીનાં હાથમાંથી દોરી શુધાંની કમાંન લેઇને તેહેનીજ માફક પોતે ગોલ ફરેતો દડાઓમા ઉપર ચહડવાનુ ખુદરતી બલ આવેચ કેજેથી તેઓ ઉપર ચહડી શકેછે, અને બીજી બાજુનો ફેરાવો લીધાથી તે દડા પાછા ઉતરેછે. વાશતે એ રમતમા કશી છુપી હીકમત નથી, પણ માતરે ખુદરતના એક કાએદા વીશે વાકેફગારી મેલવીને બાજીગર લોકો અણજાના માણશોને અચરતીમા નાખેછે.

રૂમાલનો શાક બનાવવાની રીત

ગારોડી લોકો તમાશગીરોને શાંક રાખવાની એક ખાલી ટોપલી બતલાવેચ તેમા એક રૂમાલ શાંકના ગુમરાંની માફક વીટાલીને મુકેચ પછી તે ટોપલી બંદ કરેચ, અને તે ઉપર કેટલોએક ટોંગ કરેઆ બાદ તે ટોપલીનુ ધાંકણુ ઉંગાડેચ તો અંદરથી જીવતો શાંક નીકલતો આપણને દેખાએછે. એ

રજુજ કરેઆ આગમન ગારોડી જે જગોએ બેહલો હોએચ તે જગોએ એક નાખેલ શાક કપરાંની કોઠલીમા બંદ કરીને તેહેને પોતાની જાગની હેઠલ દાબી રાખેછે, પછી જેઆરે તે પેલી ખાલી ટાપલીની અદર રૂમાલ મુકીને તે ઉપર ઢાકણુ તરા કપડુ ઢાંકેચ તે વખતે તે પોતાના જોલલાનુ મોહોડુ તે ટોપલી સાથે મેલવેછે, તેથી ઘણા લોકો હેવુ શમજેચકે જોલલાંમાંથી શાકને ટોપલીમા મુકીઓછે, તેથી તમાશગીરો ઘણી વેલાએ તે જોલલુ દુર મુકાવેચ અને ટોપલી ફરીને ઉઘડાવીને ખાલી જોએચ, પછી ખેલ આગલ ચાલવા દીએચ. પણ એ ગમતી હીકમત ગારોડીની તરફથી માતરે તમાશગીરોનુ ધેઆંન મુકાવવાનીછે, તે હરેક તદબીરથી પોતાનાં જોનારાઓની નજર શંભાલીને પેલી ટોપલી ઉપર કપડુ ઢાકીને પછી પોતાની જાંગની હેઠલથી શાંકની કોઠલી કાહાડેચ અને તે કોઠલી પેલી ટોપલીની અદર ખાલી કરેચ, અને તેઆર પછી જેઆરે તે ટોપલી ઉગાડેચ તેઆરે અલબત તેમાથી રૂમાલનો શાંક થએલો તમાશગીરોને દેખાએછે.

ચોખાની ઘાંણી બનાવવાની રીત.

મદારી આપણા દેખતા એક શુપનાની અંદર થોડાએક ચોખા નાખેચ, પછી તે શુપનુ ઉફણેચ, એટલે થોડાવારમા ચોખાની ઘાંણી થઇ જાએચ. એ વાતમા છુપી હીકમત એટલીજછે કે એ શુપનાને તલીએથી એક પડ રેહેચ કે જેહેની અંદર આગમજથી ધાણી ભરેલી રેહેચ, પછી સુપનું ઉફણતી વખતે ઉપરના પરમાં જે મોહોડુ રાખેલુ હોએચ તે થોડુએક અલગુ થાએચ તે રસ્તે ધાણી જે હલકી ચીજછે તે ઉપર આવેચ અને ચોખા અંદરના પડમા જાએચ.

હરણને તીર મારવાની રીત

ઘણા લોકોએ જોઉ હોશે કે ગારોડીઓ લાકડાનુ એક હરણ ઉભુ કરેચ, પછી તેનીથી થોડીએક વેગલાઇએ લાકડાનો એક શીપાઇ લાવી બેશાડેચ, તેહેનાં હાથમા એક કમાન તથા તીર આપેલો હોએચ, અને મદારી જેઆરે હોકમ કરેચ તેઆરે પેલો તીર કમાનમાથી છુટેચ અને હરણને જાઇ વાગેચ એટલે તે તુટી પડેચ. એ કામમાં હીકમત માતરે એટલીજછે કે લાકડાનાં શીપાઇનાં હાથમા જે કમાંન આપેલી આવેચ તેની દોરી તીરનાં છેરા શાથે વલગાવીને ઓઢવેચ તે હેવી રીતે કે તે દોરી થોડાએક વારમાં તીરનાં છેડા ઉપરથી પોતાની મેલે છટકી જાએ, અને તેથી તીર છુટીને પેલાં હરણને વાગે. એ દોગ કરતી વખતે મદારી તીરનાં છેડાની દોરી ઉપર શારી પેઠે નજર રાખી મુકેચ, અને જેઆરે દોરી છટકવા આવી એવુ તે જોએચ તેઆરે તે હીમતથી પેલા લાકડાનાં પેહેલવાનને તીર માંરવાનો હોકમ આપેચ, અને તીર પણ પેલી દોરી છટકેઆથી તેજ વખતે છુટેચ, એટલે તમાંશગીરો ઘણા અજાએબ થાએચ.

પાણીના વાશણની રમત.

ગારોડી એક નાધલુ કાટવનુ હાલલુ તમાશગીરોની નજદીક લાવેચ અને તેહેને પાંણીએથી ભરેચ, પછી તે માહેલું થોડુએક પાણી જમીન ઉપર શીપેચ તથા બાકીનુ પાણી પોતાના કાન તથા નાંખની અંદર રેડી લીએચ, તેઆરપછી નાંખની અંદરથી પાણી પાછુ કાહાડીને પેલુ વાશણ પાછુ પાણીથી ભરપુર કરી આપેચ. એ વાશણને લગભગ અધવચમાથી એક પડ હોએચ અને બાજુ ઉપરથી એક છેદ પાડેલો હોએચ, અને તે છેદ શાથે અંદરથી એક નલી લાગુ કીધેલી હોએચ. ગારોડી જેઆરે જમીન ઉપર પાણી શીપેચ તથા પોતાનાં નાખ કાનમાં પાણી રેડેચ તેઆરે એ વાશણના ઉપલા ભાગનુ પાણી માતર ખલાશ થાએચ, તેને જો ઉધુ વાલીઉ હોએતો નીચેના ભાગનુ પાણી બાહાર આવતુ નથી શબબ એજે ઉપર જણાંવેલી રીતે તે વાશણની અદર ભરોડીનુ પડછે. પણ જેઆરે ગારોડી પોતાના નાંખમાંથી પાણી કાહાડવાને બાહાને પોતાનુ નાંખ પેલા વાશણની બાહેરના છેદ આગલ લેઈ જાએચ તેઆરે તે છેદની અંદર જોરથી ફુકારો મારેચ તે ફુકારો વાશણની અંદરની નલીને મારગે થાઇને વાશણનાં નીચેના ભાગનુ પાણી ઉપર ચહડાવેચ, અને તેથી તે વાશણ મોહોડા શુધી પાણીએ ભરાઈ જાએચ, તે માતરે એટલુંજછે કે નાખના ફુકારાથી વાશણની હેઠલના ભાગનુ પાણી ઉપર આવેચ

એજ માફક ગારોડી લોકોની બીજી તહરેવાર હીકમતોછે, તે થોડુએક ધેઆન રાખેઆથી શેહેલાઇથી શમજ પડી શકે એવીછે, તેમાં ખુબી માતર હાથ ચાલાકીની તથા જોનાર શખશોની નજર મુકાવાનીછે, પણ તેમાં ઘણાએક નાંવાકેફ લોકો કેહેચ તેમ જાદુ ઇઆ મંતર કશું છે નહી.

પઇશાવાલાનો છોકરો.

મુંબઇના કોટમાં જાંહાં હવડા "ટાઉ ઇશટરીટ" નામનો મોહોલોછે તાંહાં આજ ઘણા વરશની વાત, ઉપર એક

ગરીબ છુટો પારશી બચાઓને લાએકની મીઠાઇ તથા બીજી ખોરાકની ચીજો વેચતો હતો   એ ધધામા તે બીચારાને જુજ પેદાશ થાતી હતી, તોપણ તેણે પોતાના દીલ શાથે ઘણી એક કશર કરીને પોતાના એકપુરા છોકરાને તે વખતની હાલત પરમાણે થોડીએક કેલવણી આપી હતી, તથા તેહેને એક દુકાનદારને તાહા નામુ શીખાડવા બેશાડીઓ હતો   એ છોકરાનુ નામ નવીશાહ કરીને હતુ, અને તે ઘણો ચચલ અને તે શાથે મેહેનતુ પુરશ હતો, તેથી નામુ શીખવા રહે આ પછી થોડા વરશમા તે મેહેતાગીરી કરવા લાગો, તેઆર પછી દુકાનદાર થાએઓ, દુકાનમાથી પોતાની હાલત શુધારીને તેણે મોહોટો વેપાર તથા દેશાવરો ખાતેની આડતનુ કામ શરૂ કીધુ, અને તેમા ફતેમદ થાએઆથી મુબઇની વશતીમા તે એક તવગર તથા મરતબાવાળો શખશ ગણાવા લાગો

નવીશાહને પેટે તરણ છોકરીઓ અને એક છોકરો એટલા ફરજદ થાએઆ હતા   તેહેની ઓરત પોતાના ખાવદનીજ માફક ગરીબ મા બાપની દીકરી હતી, અને કેટલાએક માણશોને ગરીબી હાલત ઉપરથી તવગરીમા આવતી વખતે જેમ પોતાની મોહોટાઇ અથવા ઇતરાજી બતલાવવાનુ શુજ પડેછે તેજ માફક નવીશાહ તથા તેહેની બાએડી એ બન્ને જણાએ એ ખામી ઉપર પોતાની અકલનો ભોગ આપીઓ હતો   તેઓ હર તરેહથી પોતાના પઇશાનુ બલ આલમના લોકોને બતલાવતા હતા   તરણે છોકરીઓને નવીશાહે ઘણી ધામધુમથી પરણાવી હતી, છોકરાને પરણાવતી વખતે ધામધુમ તે કરતાને વધારે કીધી હતી, અને જેઆરે તેહેના મોહોટા ખરચ વીશે શામમા લોકો વચે એક બીજામા વાત થાતી હતી તેઆરે કેટલાએક જણા હેવુ કેહેતા હતા કે "ખોદા તાલાએ આપીઉમ તેઆરે ખરચ નહી કાએ કરે"? અને એ વીચાર ઘણા લોકોને વાજબી લાગતો હતો

નવીશાહનો તથા તેહેની ધણીઆણીનો પોતાના એકપુરા છોકરા ઉપર અતીશે પેઆર હતો, તેહેનુ નામ શેઆવખશ કરીને તેઓએ રાખીઉ હતુ, અને તેહેને જણમથી ઘણો લાડમા ઉછારીઓ હતો   શેઆવખશને પોતાના મા બાપ વતરોગે બચપણથી પોતાના ઘેરના ચાકરો, ઘોડાવાલા, અને આખાડની શગત ઘણી હતી, કે જેઓની શોબતથી તે કેટલીએક વાતે બેઅકલ રહેઓ હતો, એટલુજ નહી, પણ તે શાથે તેહેના મનમા હેવુજ ગુમાન દાખલ થાઇઉ હતુ કે તેહેના બાપ જેહેવો દુનીઆમા બીજો કોઇ તવગર નથી, અથવા તેહેવો કોઇ બીજો મોહોટો માણશ પણ નથી   શેઆવખશને નીશાલે મુક્તી વખતે તેહેના માબાપે મેહેતાજીને હેવો હોકમ આપીઓ હતો કે તેવણના દીકરાને મારવો નહી, અથવા રડાવવો નહી, અને તેહેને બપોરના ૧૧ કલાકે તથા પાછલા પોહોરે ૪ કલાકે ઘેર આવવાની રજા આપવી   નીશાલમા બીજા છોકરાઓ જમીન ઉપર ચટાઇ બીછાવી બેશતા હતા, પણ શેઆવખશને તેહેનો મેહેતાજી બાજટ ઉપર બેશાડતો હતો, તેહેને આખા દાહાડામા પાચ્યા ઇચ્યા અરઘો કલાક શુધી પાઠ આપતો હતો અને બાકીનો વખત રમતમા ગુજારવાની છુટ આપેલી હતી

હેવી રીતે શેઆવખશ બાર વરશનો થાએઓ તાહાશુધી તે ગુજરાતી શીખવા શારૂ મેહેતાજીની નીશાલે રહેઓ હતો   એ છોકરામા જાતી ચચલાઇ શારી હતી, પણ માબાપના લાડથી તેહેની ચચલાઇ ઉપર આલશાઇ અને બેપરવાઇ ગાલેબ થાઇ હતી, અને નીશાલેથી ઉઠતી વખતે થોડુએક લખવા વાચવા અને ઘણાજ જુજ હીશાબો ગણવા શીવાએ બીજુ કાઇ વધારે તે શીખીઓતો નહી   શીઆવખશને તેહેના બાપે એક ઇગરેજી નીશાલ અથવા ઇશકુલમા બેશાડીઓ કે જાહા ગરીબ તથા તવગરોના છોકરાઓ શીખવા આવતા હતા   એ નીશાલના શીખશાગુરૂઓ ચચલ, અને અકલમદ પુરશો હતા   તેઓથી શેઆવખશને કાઇબી લાડ મને હેવી આશા હતી નહી, અને તાહાના રમતીઆર અને આપઅખતીઆર છોકરાઓની શગતથી તેહેની અકલ તથા ચાલ ચલણમા શુધારો થાએ હેવી જોગવાઇ હતી   માબાપો પોતાના બચાઓ ઉપર પેઆર કરીને તે બચાઓને ઘણો વખત ઘેરમા રાખી મુકેચ, તેઓને પોતાના માણશોની શાથે નીશાલે મોકલેચ, નીશાલમા બીજા છોકરાઓ શાથે તેઓને શારી પેઠે આમેજ થવા દેતા નથી, અને તે શાથે પોતાના બચાના મનમા તેહેના કુટબની મોહોટાઇ વીશે બેવકુફી ભરેલી ગરૂરી આપેચ, તે શગલાથી ઉપજતી ખરાબીનો અટકાવ હરકોઇ મોહોટી અને અને શારી નીશાલમા છોકરાને મુકીઆથી થાએછે   ઘરમા રહેઆથી છોકરાઓ જે મડલી લાએક ખવાશ ધરાવતા નથી તે બાબતમા હેવી નીશાલોમા ગએઆથી અને બીજા છોકરાઓ શાથે ભેલાએઆથી ફાએદેમદ ગુણ નીપજેછે   બચાઓની શાથે ચાકર રાખેઆથી તે બાલકને હરકાઇ કામને ખાતર બીજાના આધાર ઉપર ઓશીઆલો રેહેવાની ટેવ પડેછે, તે ટેવ હેવી નીશાલે ગએઆથી છુટેછે, કાએકે તાહા

છોકરાને પોતાની ચાકરીને શારૂં ફક્ત પોતાનાજ હાત પગ ઉપર ભરોશો રાખવાની જરૂર પડેછે. હેવી નીશાલોમાં ગએઆથી હરએક બચાંની ઘણીએક બુરી ખાશીઅતો અને બેઢંગી ચાલ ચલણો દુર થાએછે, તાંહા શંગલા છોકરાઓ એક બીજાની ચાલ ચલણ ઉપર ટીકા કરેચ, તથા ગરૂરી અને મીજાજ ભરેલા છોકરાની ઠેકડી કરેચ, તેથી બચાંઓના હકમા લાભ થાએઆ વનાં રેહેતો નથી. હવે શેઆવખશાહ હેવી એક ઇંગરેજી નીશાલમા દાખલ થાએઓ હતો તે કામ તેહેના હકમા ઘણુજ ફાએદેમંદ હતું, કાએકે માબાપો ઘણા પઈશા ખરચવે પોતાનાં બચાઓને જે શેઆણપણ આપી શકતા નથી તે શેઆણપણ હેવી નીશાલોથી પરાપત થાએછે

શેઆવખશ જેઆરે પેહલ વેહેલા એ ઇંગરેજી નીશાલમા ગએઓ તેઆરે તેહેના અને નીશાલના બીજા છોકરાઓના ખવાશમાં જે ફરક હતો તે તરત દેખઇ આવીઓ હતો શેઆવખશનો પડતો બોલ તેહેના બાપના ઘેરના ચાકરો ઉઠાવી લેના હતા તે હેવાલ તેણે ઇંગરેજી ઇશકુલમા જોએઓ નહી તેહેનો બાપ પઈશાવાલો કેહેવાતો હતો તો પણ કોઈબી છોકરો તેહેની દરકાર રાખતો હોએ હેવું હતું નહી • બીજા છોકરાઓ પોતાની ફુરશતને વખત તરેહવાર રીતે રમતા હતા તે રમતમાં ઉલટથી શામેલ થવાની શેઆવખશમાં હુશીઆરી હતી નહી તે પોતાના બાપના ઘેરની ફીરશીઆરીની વાત કરતો હતો તે શગલા છોકરાઓને અનગમતી લાગતી હતી. ટુકામાં શેઆવખશ બીજા તમામ નીશાલીઆઓથી જુદાએરો હતો, તેઓની ખુશી અને દોડા દોડીમા તેહેનાથી શામેલ થવાને બનતું તું નહી, કાએકે તે પોતાના મનમા હેવું શમજતો હતો કે તે મોહોટા લોકનો દીકરોછે સેથી ગરીબોના છોકરાઓ શાથે ફરવુ જોઇએ નહી, અને તેહેની એવી બેવકુફી જોઇને શંગલા છોકરાઓ તેહેને હશતા હતા તથા તેહેનુ નામ “બાવાજીનો લાડકો” કરીને રાખીઉ હતુ ઇશકુલમા ગએઆ પછી એક અઠવાડીઉ નહી થાએઉ એટલામાં શેઆવખશ પોતાનાં માબાપ આગલ ઇશકુલના છોકરાઓની મશ્તીની ઘણીએક જુદી એબ કાઢવા લાગો, તથા રીશના મારેઆએ પોતાના શીખશા ગુરૂઓની તથા તેઓની નીશાલની કેલવણીની શીબત કીધી, તેહેના જવાબમાં શેઆવખશના બાપે તેહેને શબુરી રાખવાની બર્દાશ્ત કરવાને ઠેકાણે હેવો દેલાશો આપેઓ કે 'ફુરશતથી ઇશકુલમા તે આવીને “માશટરો” ને ધમકાવી જશે એટલે પછી શંગલું શમાધાન થાલશે એ રીતે બોલવા મુજબ નવીશાહ એક દીને પોતાના દીકરાની ઇશકુલમાં આવીઓ પણ હતો, તેહેના શીખશાગુરૂઓ શાથે તેણે પોતાના છોકરાની તારીફમાં કેટલીએક વાતો કીધી અને તેઓને હેવી ભલામણ કીધી કે શેઆવખશને બીજા મશ્તીખોર છોકરાઓની શંગતથી દુર રાખવો. ઇશકુલના શીખશાગુરૂઓ નવીશાહની બેવકુફી શેહેજમા શમજી ગએઆ હતા, તોપણ તેઓ કશું બોલેઆ નહી, અને હેવી આશા રાખીકે શેઆવખશ જેમ વધારે દાહાડા ઇશકુલમા કાહાડશે તેમ તે શુધરતો જશે, અને તેહેના માબાપે લાડમા ઉધારેઆથી તેહેનામા જે ખામી હતી તે ધીમે ધીમે દુર થાશે.

શેઆવખશના બાપના આવી ગએઆ પછી પણ નીશાલીઆઓએ તેહેની ઠઠા મશકરી કરવાનુ છોડી દીધુંઉ નહી, અને તેહેના મા બાપોએ તેહેને કાઇબી દલગીરી શેહવાની આદત પાડીતી નહી તેથી તેહેને હેવી મશકરીથી વધારે કરોધ ચહડતો હતો તે પોતાના નીશાલીઆઓ ઉપર વેર લેવાની બેહદ ઇઉક્તીઓ કરતો હતો પણ તેમાં કોઇવાર ફાવેઓતો નહી અને તેણે જુઠું બોલીને પોતાનું કામ કાહાડવાનો એલાજ શોધી કાહાડીઓ, અને પોતાના ઘેરમાં જઇને હેવું કહીઉ કે બીજા શગલા નીશાલીઆ તેહેને દરરોજ માર મારેછે. એ વાત શાંભલીને શેઆવખશની માએને ઘણો ગુશો ચહડીઓ, અને તેણીએ ઘણી ખોહોશ કરીને પોતાના દીકરાને તે ઇશકુલમાથી ઉઠાડી મુકાવીઓ. ખરૂછે કે દુનીઆના લોકોને પઇશા ઘણા પેઆરાછે, પણ પઇશાના લાડથી શેઆવખશની માફક ઘણીવાર ચંચલ બચાઓ બેવકુફ બનેચ, અને ગરીબનાં બચાઓ જે રમુજ અને મોજ ભોગવેચ તે રમુજ અને મોજથી તવગરનાં બાલકો વેગલા રેહેચ. નવીશાહે પોતાના દીકરાને એક બીજી ઇશકુલમા મુકીઓ, તાંહાં છોકરા ઘણા થોડા હતા, અને તાંહાં શેઆવખશને પોતાનાં ઘેર મોફકનો લાડ મલતો હતો. એ ઠેકાણે શેઆવખશ થોડીએક મુદતશુધી રહેઓ, પણ કાઇ શીખીઓ નહી, તેથી તેહેના બાપે પાછો ઉઠાડીને તરીજી ઇશકુલમા મુકીઓ, અને તેઆરપછી બીજી બેએ ઇશકુલો બદલી, અને એ રીતે પાચ ઇઆ ૭ વરશ ગુજરી ગીઆં

એ વખતમા શેઆવખશના બાપનો એક ઇઉરોપીઅન દોશત નવીશાહને તાહા આવતો હતો, તેહેની આગળ એક દીવશે નવીશાહે પોતાના છોકરા વીશે વાત કાહાડી, અને શેઆવખશને બોલાવીને તે ઇઉરોપીઆન પાશે તેહેની

નપાશ લેવરાવી. તપાશ લીધા બાદ તે ઇઉરોપીઆને નવી શાહને પુછીઉં કે "તમો છોકરાની કેલવણી પછવાડે દર મહીને શુ ખરચ કરોચ ?"

નવીશાહ—"હુ હેની ઇશકુલવાલાને ૧૦) રૂપીઆનો પગાર આપુંચ, અને વલી ચોપડીનો તથા બીજો ખરચ થાએચ તે જુદો."

ઇઉરોપીઆન—"તમારી દોલત પરમાણે તમોએ તમારા છોકરાને કેલવણી આપેલી નથી, ઇંગલંડમાં તમારાં કરતાં ઘણી ઓછી પુંજીવાલા ગરહશથો પોતાના દરએક છોકરાની કેલવણી પછવાડે વરશ દાહાડે ૧૦૦) થી ૧૫૦ ગીની † ખરચેછે."

નવીશાહ—"હોશે, પણ એટલો ખરચ કરવાની જરૂર શીછે?"

ઇઉરોપીઆન—"જરૂર ઘણીછે. બચાંને ઉમદા કેલવણી આપીએતો તે મોહોટી દોલત આપેઆ બરાબર છે."

નવીશાહ—"માહારો છોકરો થોડુંઘણુ માહારા ધધાને કામ જોગ શીખે એટલે બશછે."

ઇઉરોપીઆન—"તમો બીજી બાબતમા શંતોશ રાખશોતો તેમા દાપણ ગણાશે, પણ છોકરાને કેલવણી આપવાની બાબદમા હેવો વીચાર નહી રાખવો જોઇએ. તમોએ તમરા છોકરાનાં લગન ઉપર ૧૫ હજાર રૂપીઆનો ખરચ કીધોચ તેટલો ખરચ હેની કેલવણી પછવાડે તમો કરોતો હું ઇંગલંડ જનાર છેઉ તે વેલાએ હેને માહરી શાથે લઇ જાઉ, અને હેને વકીલ ઇઆ બારીશટર ઇઆ ઇનજીનીઅર ઇઆ હેવો બીજો ધંધો શીખાડીને ઇઆ બીજી રીતે નાદર કેલવણી આપીને પાછો મોકલું, કે જેથી કોઇ શમે જો તમારા વેપારથી છોકરાનું ગુજરાન નહી ચાલી શકશેતો તે પોતાના એલમની કમાઇ તથા ઉદીઓગથી તમારા કુટંબની શારી રીતે પરવરશી કરશે."

નવીશાહ—"નહી રે શાહેબ! જે છે તેજ ઠીકછે. છોકરો જો માહારો પોતાનો રોજગાર ચલાવશેતો કટકો રોટી ઝલેઆ કરશે"

ઉપલી વાત થાએઆ બાદ થોડે મહીને શેઆવખશ ૧૮ વરશની ઉમરનો થાએઓ હતો મ ઇંગરેજી ભાશા એટલી શીખીઓ હતો કે જેહેને આપણા લોકો "કાચું પાકું" કરીને કેહેછે, અને તે ઉપર તેહના બાપે શંતોશ કીધો હતો, અને તેહેને પોતાના ધંધામાં શામેલગીરીને વાશતે પોતાની પેહેડી ઉપર લાવી બેશાડીઓ હતો. હર કોઇ બાપ પોતાના રોજગારમાં પોતાના છોકરાને શામેલ કરે તે કામ વાજબી અને ઘટતુછે, પણ હેવી વેલાએ તે બાપે આએ એક તજવીજ રાખવી ઘટેચ કે ધધામા શામેલ કરેઆ આગમજ તે બચાંને હેવી રીતની તાલીમ તથા કેલવણી આપવી કે જેથી જો કદાચ તે ધધો ભાગી પડેઓ હાએતો છોકરો બીજી પરકારે પોતાનું ગુજરાણ કરવાને શકતીવાન થાએ. પણ આપણે ઉપર જોઇઉંચ કે શેઆવખશના બાપે તે મરમાણે કીધુંતુ નહી એ છોકરો થોડુંએક શીખીને પોતાના બાપની પેહેડી ઉપર બેઠો હતો, અને તેહેની ઉપર કોઇનો દર હતો નહી તેથી તેહેને ઘણી મેહેનત પણ કરવી પડતીતી નહી. એ રીતે આશરે દશ વરશ ગુજરી ગએઆં, પછી જમાનાનું ચકર, કે જેથી તવંગર ફકીર થાએછે અને ફકીર તવંગર થાએછે, તે બીચારા નવીશાહ ઉપર આવી પડીઉં હતું નવીશાહ વેપારમાં ખુટીઓ, અને તે ગજબથી તેહેનું શંગલું કુટંબ દલદરી અવશથામા આવી પડીઉં ખુટીઆ પછી અને માગનારાઓનું પતાવેઆ પછી નવીશાહથી પોતાનો શંગયો આગલો રોજગાર પાછો હાત કરી શકાએઓ નહી, તેથી તેહેને પોતાનાં કુટબના ખરચને વાશ્તે ઘણી તંગી ભોગવવી પડતી હતી. તેણે પોતાના છોકરાને કોઇ શારી જગોએ ચાકરી રાખવાની ઘણી તજવીજ કરી હતી, પણ હરકોઇ માણશને તેહેને ચહડતે દાહાડે દોશતો ઘણા મલેચ અને પડતે વખતે શઉકોઇ તેહેનાથી દુર રેહેવા ચાહેચ તેજ પરમાણે બીચારા નવીશાહને ઘણા થોડાજ મદદગારો મલી આવીઆ હતા, તેથી તેહેને પોતાના દીકરાને વાશતે ૫૦) રૂપીઆના મુશારાની એક ચાકરી ચોથી કાહાડતા ઘણીજ મુશકેલીઅત પડી હતી, અને તે ઉપરાંત ચાકરી રાખનાર ધણીએ જોએઆ એક દએઆ ભરેલુ કામ કીધું હોએ હેવુ બતલાવીઉં હતું, કાએકે તે પોતાના મીતરો આગલ કેહેતા હતો કે નવીશાહનો છોકરો શેઆવખશ માતરે "બલદીઓ" છે પણ ફકટ તેહેનાં કુટંબને આશરો આપવાને શારૂં તેણે એ છોકરાને પોતાને તાંહા ચાકરી રાખીઓ હતો. આએ વાત નવીશાહના કાન ઉપર પણ આવી હતી, પણ ગરજના મારીઆથી તેહેનાથી કાંઇ બોલાએ હેવું હતું નહી, પણ હેવા શબદોથી તેહેના દીલમા કેટલું દરદ લાગું હશે તે બાબે આપણથી શેહેલાઇથી વીચાર કરી શકાએછે. દુખની વેલાએ એ શબદો ઘણી વખત હેવી ઇછા કીધી હ

† એક ગીની ૨૦॥ રૂપીઆની થાએછે

તી કે તે જો પોતાના બાપનીજ માફક ગરીબ રહેઓ હતેતો ઘણુ બેહેતર હતું

નવીશાહની હઈઆતીમા શેઆવખશને તાંહા કેટલા એક ફરજંદ થાએઆં હતા, તેઓને પારશીઓના શરેશતા પરમાણે નવીશાહ પરણાવશે હેવી શરવે કોઇને વકી હતી, પણ પોતા ઉપર પડેલા ગજબથી નવીશાહે એક નશીઅત પકડી હતી, તે એજે પોતાની હાલત થોડીએક શુધારીઆ પછી તેણે શેઆવખશની છોકરીઓને લાએક ઠેકાણે અને થોડે ખરચે પરણાવી આપી હતી, અને જે ખરચ કડાય તે પોતાની આગલી ગમજ માંફક શેઆવખશના દીકરાઓના લગન ઉપર કરતે તે નાણું તેઓની કેલવણી પુછવાડે તેણે ખરચીઉ હતું, અને તેહેના શારા ફલ પોતે ગુજરીઆ આગમજ તેણે જોએઆ પણ હતા.

શેતરંજની રમતની નીતી.

આએ નાદર રમત આજ હજારો વરશ થાએઆ દુનીઆમા ચાલુછે ચીન દેશના લોકો તથા હીનદુશથાન અને ઇરાન દેશના લોકોને આજ ઘણીજ લાબી મુદત થાઇ એ રમત જાંણીતીછે, અને ઇઉરોપ ખડમા પણ આજ આશરે એક હજાર વરશ થાએઆ એ રમત ફેલાવો પામેલી આપણા જોવામા આવેચ. એ રમત એટલીતો રશીલીછે કે તે હમેશા પઇશાની શરત વગર રમીઆમા આવેછે, અને જે લોકોને ફુરશતુ હોએ તથા નીરદોશી રમતનો શોખ હોએ તેઓને કીજે શેતરંજ જેવી બીજી ચીજ મલવી મુશકેલછે. એ રમત જે રીતે નીરદોશપણાથી અને ખુશી શાથે આપણો વખત ગુજારેચ તેજ માફક માણુશના મંનનો તે સુધારો કરેછે, અને માણશને આગમજથી વીચાર કરવાની તથા પોતાનો શમો તપાશવાની તથા નીરાશની વખતે ઉમેદ બાંધવાની આદત પાડેછે, કે જેહેવી આદત જો માણશ પોતાના દરરોજના શંશારમા ચાલુ રાખેતો તેથી તેને ફાએદો થાઆ વીના રેહે નહી, કાએકે માણુશની જીંદેગાની જે છે તે શેતરંજની બાજીની બરોબરછે, શેતરંજની બાજીમા માણુશને જે રીતે તાલમેલ કરવી પડેચ તથા દુર અંદેશો રાખવો પડેચ તથા પોતાંના હમનબરદના પગલા તરફ નજર કરવી પડેચુ તેજ માફક જીદેગાનીની પણ અવરાથાછે.

" શેતરંજની રમતમાં માણુશને જે દુર અંદેશો કરવો પડેચ તે એવી રીતછે કે તે માણુશ પોતાના દીલમા ખેઆલ દોડાવે ચકે "જો હું ફલાનુ મોહોરૂ ફલાની રીતે ચાલશતો તેથી મહને ફલાની રીતનો લાભ થશે અને મોહોરાને બીજી રીતે જોર આપશ તો તે લાભ વધશે," એજ માફક શેતરંજ ઉપરથી માણશને પોતાની અવશથા શગલી બાજુએથી જોવાની તેવ પડેછે શેતરંજના પાટીઆની ચેઆરે બાજુએ તે પોતાની નજર દોડાવેચ અને પોતાનુ તથા પોતાના હમનબરદનુ કઉવત તપાશેચ, અને પોતાની બાજી શુધારવાના એલાજમા ગુંતેલો રેહેચ એવીજ બાજી તે આએ દુનીઆંના શંશારમા રમેતો તે પોતાની હાલતમા શુધારો કરેઆ વગર રેહે નહી. હરેક કામ માણશે ધીરજથી અને ચોકશાઇ શાથે શંભાલ રાખીને કરવું એવું તે શેતરજથી શીખેછે. ઘણાએક લોકો "દશતે મોહોરે ખાંને પુર" એવી શરતે બાજી રમેછે, એટલે કે જે મોહોરાને આગલી લાગી હોએ તે મોહોરાને ચાલવું અને એકવાર ચાલેલુ મોહોરૂં પાછું ઉચકી લેવુ નહી માણુશ પોતાના શંશારમા એવો ચકુનમ રાખે કે શેતરંજના મોહોરાને એક વાર ચાલીઆ માફક પોતાના હાથથી હરએક ગએલો વખત અથવા ગુજરેલી ચીજ પાછી હાથ આવતી નથી તો તે પોતાનું હરએક કામ કરવા પછવાડે ઘણો શાહેવચેત રેહે, અને તેથી તેહેને દુનીઆદારીના કામમાં લાભ થાએઆ વીનાં રેહે નહી શેતરંજ માણશને કોશેશ કરવા શીખાડેચ તેએછે જે ઘણો વેલાએ ભુલ ચુકથી એક રમનારનો દાવ જો બગડી જાએછે તો ધીરજ અને કોશેશથી પાછો શુધરેછે, અને શેવટે તેહેને ફતેહમંદીએ પોહોચાડેછે. શેતરજ એક આબરૂ ભરેલી રમતછે, તેથી તેના રમનારાઓમાં શલુક અને ભલમણશાઇનો વધારો થાએછે, તેમાં રમનારાઓએ તથા રમત જોનારાઓએ એ રમતની દબદબા લાએક રીત પરમાણે ચાલવુ જોઇએચ, અને બને તાંહા શુધી એક હમનબરદે બીજાને કાએદાથી ઉલટી રીતે રમવાની ઇઆ રમત શુધારવાની છુટ આપવી ઘટારત નથી એ રમતમા ઠગાઇ કરવી એ ઘણુજ શરમ ભરેલુછે, અને જે ધણી એકવાર ઠગાઇ કરતાં પકડાઓ તેની શાથે ફરીને રમવું પણ ઘટારત નથી. શામણા બીજુને કોઇવાર મોહોરૂ ચાલતાંવાર લાગેતો તેહેની ઉપર ઘણી તાકીદ કરવી જોઇએ નહી, કાએકે તેમાથી શાલેશાઇ માલમ પડતી નથી, પણ અધીરાઇ માલમ પડી આવેછે. એક મોહોરૂં મતલબશર ચાલીને પછી પોતાના બીજુને કેહેવું કે તે મોહોરૂં ભુલથી ચલાઉ છે અને તેથી પોતાંનો દાવ ખરાબ થાએઓછે તો એ ચાલ માંતરે એક હલકી ઠગાઇછે જે

રમનાંર હેવું કંઇજ બોલે નહીતો વધારે બેહેતરછે. શેતરંજ રમતી વખતે આશપાશ જોનારાઓ વચમા "તાપશી મુરેચ" એ ચાલ જો રમનાંરની રજા વગરની હોએ તો ઘણીજ ધીકારવા જોગછે, શબબકે તેથી રમનારનું ધેઆન બરઅવચર થાએછે, જો રમનાંર હારેચતો તે હેવું ગુમાંન લેઇ જાએચ કે બીજાઓના વચમો બોલીઆથો તેહેનો દાવ ખરાબ થઓછે, જો તે જીતેચતો તેનાં મનમાં એટલું ઓછુઆવેચ કે બાજી તે પોતાંની એખલાની અકલથી જીતી શકતે પણ બીજાઓએ વચમા પડીને તેહેના માનમાં ઘટારો કીધો. વાશતે રમત જોનારાઓને કીજે શઉથી શરશ મારગ એજછે કે તેઓએ વચમાં કશું બોલવુ નહી.

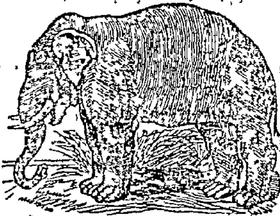
ઇઉરોપ ખંડમા તથા ઇરાંન અને ટરકીના કેટલાએક ભાગોમા ઓરત લોકો શેતરંજ રમી જાણેછે. ઘણીએક ઇઉરોપીઅન અશતરીઓ શેતરંજ રમવામો અતીશીઅ બાહોશ રેહેચ. આપણે દલગીર થવુ જોઇએચ કે હીનદુશથાન મધે અશતરીઓમાં એ રમત રમવાનો રવઇઓ ચાલુ નથી શેતરંજ જેવી ખુશી આપનાંરી અને માણશનો શુધારો કરનાંરી ગમત થોડીજછે, તેઆરે આપણી જુવાન અને ઉમરે પોચેલી બાનુઓ એ રમત શું કરવાને નહી રમે ? પારશીઓમા ઘણી અશતરીઓ પાણાં રમી જાણેચ, પણ શેતરંજ જેવી નાદર રમત હજારે એક અશતરીબી જાંણતી હોએ હેવું હમો ધારતા નથી. તેવોએ પોતાંની શંકમાં એ રમત દાખલ કરવી ઘટારતછે. હરએક મરદ ફુરશતની વખતે પોતાની ઓરત શાથે શેતરંજનો દાવ રમે અને તે દાવમા તે જીતે ઇઆ હારે તોપણ તેનો દીલમા ખુશાલી ઉતપન થાએઆવીના રેહે નહી. હમોને ઉમેદછે કે મુમબાઇના ટાપુમા અશતરી કેલવણીનો ફેલાવો જે દન પર દન વધતો જાએચ તેહેની અશરથી જુજ મુદતમા આપણી ગાંમડી અશતરીઓ વચે એ રમતનો શોખ લાગુ થાશે અને તેહેનો ફેલાવો આશતે આશતે વંધશે

નામદાર રાણીનો વડો છોકરો.

શાહજાદો એડવરડ, જેહેને "પરીનશ આવ વેલશ" કરીને કેહેચ, અને જે આપણી નામદાર રાણી પછી તેહેનાં તખતનો માલેક થનારછે, તેહેની ઉમર હવડા શોલ વરશની છે, અને તે કેલવણી પામેલો તથા મુશાફરીથી અનુભવવાળો એક મજલ જુવાન પુરશછે એ શાહજાદા વીશે કેહેચ કે તે જેઆરે આશરે ૧૩ વરશની ઉમરનો હતો તેઆરે ઇંગલંડના કીનારા ઉપરના એક શેહેરમાં પોતાની માએ શાથે ફેરવા ગએઓ હતો, તે વેલાએ એક દીવશ દરીઆના કીનારા ઉપર તે એખલો ફરતો, હતો, હેવામાં તેહેનાજ જેટલી ઉમરનો એક ગરીબ મછી મારનો છોકરો પોતાને માથે કાલુંની ટોપલી લઇને તે રશતેથી ચાલતો જતો હતો શાહજાદાએ એ છોકરાની નજદીક જાઇને તેહેને ઉભો રાખીઓ, અને પુછીઉં કે તેહેની ટોપલીમાં શુંછે ? તેણે જવાબ દીધો કે "કાલુછે." શાહજાદાએ તેહેની ટોપલી વાંકી વાલીને જોવા માગીઉં, પણ તે છોકરો વાંકો વલીઓ નહી, તેથી શાહજાદાએ ટોપલીને ખેંચી અને તેહેનો આંચકો આપતા એક કાલુ અંદરથી બાહેર પડીઉં. એ ઉપરથી તે છોકરાએ માછી લોકોની ખાશીઅત પરમાણે પોતાનાં મોહોડામાથી શાહજાદાને કાંઇ ગુશાનો શુખન કહેઓ, તેથી શાહજાદાએ તેહેને ધમકીથી કહીઉં કે "શું તું જાણતો નથી કે હું આએ દેશની રાણીનો છોકરો પરીનશ આવ વેલશ છેઉં ?" તે માછીના છોકરાએ હેવા બોલવાની કાંઇ દરકાર કીધી નહી, અને તરત જવાબ વાલીઓ કે "તું માહારી ટોપલીને ફરીથી હાત લગાડ તો પછી હું તુને શારી પેઠે બતલાઉંચ" એ બોલો શાંભલીને શાહજાદાને વધારે રીશ આવી, તેથી તે છોકરાની ટોપલીને પકડી, અને તે શાથે ટીગાએઓ, તેથી તે ટોપલી ટુટી પડી, અને કાલુ જમીન ઉપર વેરાઇ ગીઆં. પેલા મછીમારના છોકરાએ ટોપલી તથા કાલુ જમીન ઉપર પડતા રાખેઆ, અને શાહજાદાના આગ ઉપર ધશીને પોતાની મજબુત મુકીથી તેહેના મોહોડા ઉપર એટલોતો માર મારીઓ કે શાહજાદાની નશકોરી ફોરી નાખી, અને તેહેને રડતો ઘેર મોકલીઓ, પછી પોતાના કાલુ પાછા જમીન ઉપરથી ઉઠાવીને તે ચાલતો થાએઓ શાહજાદાએ રડતો રડતો જઇને નામદાર રાણી આગલ પોતા ઉપર પડેલી બધી વાત કીધી અને જે છોકરાએ તેહેને મારીઓ હતો તેહેની ફરીઆદ કીધી, પણ નામદાર રાણીએ પોતાના બચાંની ચાલ મુતલક પશંદ કીધી નહી, તેહેને શારી પેઠે ધમકાવીઓ, અને પેલા માછીમારના છોકરાની તારીફ કીધી કે તેણે શાહજાદાને બરોબર નશીઅત દીધી હતી બીજે દાહાડે નામદાર રાણીએ કેટલીએક તજવીજ કરાવીને પાશેના ગામડામાંથી તે છોકરાને તેરાવી મગાવીઓ, તેહેની આગલ શાહજાદાને બોલાવીને શાહજાદા પાશે આગલો દા

હાડાની વાત વીશે માફ મંગાવીઉં; પછી તે છોકરાંને પોતાના મેહેલનાં માણશો શાથે જમાડીઓ, અને કેટલાંએક કપડાં તથા નાણાં આપીને રૂખશત કીધાં.

હાથી.

આએ બોજેરગ જાંનવર દુનીઆના શંગલા ભાગોમાં વખણાએલુછે હાથી મોહોટામા મોહોટો કદમા બાર ફીટ ઉંચા હોએછે, અને જેઆરે તેહેની ઉમર પચાશથીતે શાહાઠ વરશ શુધીની થાએ તેઆર પછી તે કદમાં વધતો નથી. હાથીની ઉમર ૧૨૦) થીતે ૧૫૦) વરશ શુધીની હોએછે. કેટલાએક હાથીઓ શવારીને કીજે કામમા આવેછે, તેઓ કેલવાએલા હોએય, તેથી રાજવશી લોકો તેહેવા દરએક હાથીના ૨૦૦૦) થીતે ૩૦૦૦) રૂપીઆ આપેછે, બીજા હાથીઓ બોજો ઉચકવાના કામમા આવેચ તેઓની કીમત ૫૦૦) થીતે ૧૦૦૦) રૂપીઆ શુધીની થાએછે આગલા વખતમા હાથીઓ લડાઇમા કામ આવતા હતા હાથી જો લડાઇના કામને કીજે શારી પેહે કેલવાએલો હોએય તો બંદુક ઇઆ તલવારના જખમથી તે કદી દરજો નથી, પણ વગર કેલવાએલો હાથી લડાઇમાથી ધબરાઇને પાછો ફરેછે, અને પોતાના ધણીને ફાએદો કરવાને કેકાણે શાલું નુકશાન કરેછે. આપણા દેશમા રાજવશી લોકો હાથી વાપરેચ તે જાનવરો કામ પડયે દરરોજની ચાલાકીથી તે પચાશ માઇલની મજલ શેહેલાઇથી કરી શકેછે.

હાથની ચાલાકી તથા ગનેઆન તથા શલુકાઇ-વીશે મુશાફરો ઘણીવાર હકીકત લખી ગીઆછે, તે મધેથી થોડીએક વાતો હમોએ નીચે ઉતારી લીધીછે.

દીલ્હી શેહેરમા એકકાહડે પાદશાહનો એક હાથી બજારમાંથી ચાલી જતો હતો, તેણે પોતાની શુણ્ડ એક દરજીના દુકાનમાં ઘુશાડી, કે જાંહાં કેટલાએક દરજીઓ બેશીને શીવતા હતા, તે જોઇને એક દરજીએ પોતાની શોએ તે હાથીની શુણ્ડમાં ભોકી હાથીએ તે વખતે કશુ તોફાંન કીધું નહી, પણ મુગો મુંગો ચાલી ગીઓ, અને થોડોએક દુર જઇને ગંદીલા પાણીના એક ખાબોચીઆમાથી પોતાની શુણ્ડમાં પાણી ભરીઉં, અને પેલા દરજીની દુકાનમા આવીને તે શુણ્ડ ખાલી કીધી, કે જેથી તે દરજીઓનાં શીવવાના કપડા તથા તેઓનો બીજો અશબાબ પુશકલ પાંણીથી સંગલો ખરાબ કરી નાંખીઓ.

આઉદના મુલકના નવાબનો એક હાથી હતો તેહેને વીશે એવું કેહેચ, કે એક વખત લખનોર શેહેરમાં અતીશએ મરકી ચાલી, તે વખતે ગરીબ લોકો રશતે પડીને મરી જતા હતા, તેવામા નવાબ એ હાથી ઉપર શવાર થાઇને પોતાના મેહેલમા જતો હતો. નવાબે ઘણાએક માણશોને મરકીના રોગથી રશતામાં મરવા પડેલા જોએઆ હતા, તોપણ તેણે તેવોની કશી દરકાર કીધી નહી, અને હાથીને આગલ ચલાવવાને માહાવતને હોકમ આપીઓ. નવાબનો મેહેલ આગલ જાઇ પોહોચના દરદી લોકોની ભીડ અતીશએ થાઇ પડી, તે એવુકે હાથી જો આગલ ચાલતે તો દરદીઓને તે પોતાના પગથી કચડીઆ વગર રેહેતે નહી પેલા ઘાટકી નવાબને એ બાબદમા કશી દએઆ હતી નહી, અને નવાબ જેવાં માણશે રશતામાં ઉભું રેહેવું એ કામ તે પોતાના દરજાથી હલકુ ગણતો હતો, તેથી તેણે પોતાના માહાવતને એવો હોકમ આપીઓકે માણશો હાથીના પગ તલે ચપાએ ઇઆ નહી ચંપાએ તોપણ શવારી ચલાવી જવી એ હોકમ મુજબ માહાવતે હાથીને અંકોશ મારીને આગલ ચલાવવા માડીઓ, પણ એ ખુબીવંતા જાનવરે પોતાનુ દગલુ આગલ ભરીઉ નહી, પણ દરએક દરદીઓને પોતાના મારગ મધેથી પોતાની શુણ્ડે કરીને આશતેથી ઉચકીને રશતાની બાજુએ મુકતો ગીઓ, અને એ રીતે જેમ જેમ રશતો શાફ થતો ચાલીઓ તેમ તેમ તે આગલ વધીઓ. એ રીતે એક ઘાટકી પાદશાહ કરતા આએ જાનવરમા વધારે દએઆછે હેવુ માલમ પડીઉં હતું

કેટલાએક માહાવતો વીશે કેહેચકે તેઓ અથવા તેઓની બાએડીઓ કાઇ કામ ઘર બાહેર જાએચ તેઆરે પોતાનાં બચાઓને પોતાના હાથીની આગલ મુકી જાએછે, તે હાથી બચાંઓની શાથે ખુશ મીજાજથી રમત કરેછે, અને કોઇવાર માહાવતનું બચું રમતાં રુટી પડેચ અથવા કાંઇ ધા

શંતીઆ આવી પહેચતો હાથી તેહને પોતાની શુંઢમાં પોતાની પાશે ખેંચી લેઈને બચાંનાં માબાપ આવી પોહોંચે તાંહાંશુધી તેહનો શંભાલ કરી રાખેછે.

હીનદુશથાનમાં ઈંગરેજ લોકોને ફરેંચે લોકો શાથે લડાઈઓ થાતી હતી તે વેલાએ એક વખત એઉ લડાઈમા ફરેંચના લશકરના એક હાથીના પગમા ટોપનો ગોલો લાગો, તેથી તે જાંનવર ઘણું જખમી થાઉ હતું, પણ પોતાંના માહોવતના ફરમાવીઆથી લશકરી દવાખાંનું કે જે તે મુકાંમથી કેટલુંએક દુર હતું તાંહાશુધી તે ચાલીઓ હતો, અને તાંહા ધીરજથી બેશીને ડાકટરો પાશે પોતાના દરદનો મલમ પટો કરાવીઓ હતો, તથા કાઈબી સોરફાંન કીધા વીના ટોપના ગોલાનો એક ફકડો જે તેહના બદનમાં પેશી ગીઓ હતો તે ધીરજથી ખેંચી કાહાડવાની ડાકટરે લોકોને જોગવાઈ આપી હતી. ટોપના ગોલાનો ફકડો બદનમાથી કાહાડતી વખતે કેહેચકે તે હાથીને ઘણું દુખ લાગતું હતુ, કાંએકે તે વારેવાર મોહોટી ચીચારી પડતો હતો, તોપણ ડાકટર લોકો તેહને ફાએદો કરવા ચાહાતા હતા એવું શમજીને તેણે કશી મશતી કીધીતી નહી એ હાથી વીશે કેહેચ કે તેહનો માહાવત દરરોજ શહેવારના તેહેને છોડી મુકતો હતો, તેવાજ તે પોતાની મેલે હાશપીટાલ આગેલ જતો હતો, અને ડાકટરો પાશે મલમ પટો કરાવીને પાછો પોતાનાં મુકામ ઉપર આવતો હતો

ઉપલીજ લડાઈમાં એક જુવાન હાથીને માંથાંમાં ગોલી લાગી હતી, પણું એ હાથી બાલક હતો તેથી ઘાભરો પડીને આશપાશ દોડીઆં કરતો હતો, અને ડાકટરો તેના ઘાંહ દરૂરાત કરવા આગેલ જતા હતા તોપણ તે હાથમાં આવતોતો નહી એ હાથીના બચાની માતા તેજ છાવણીમાં હતી, તે તરત પેલા ડાકટરોની મેરજી શમજી ગેઈ, અને પોતાનાં બચાંની તરફ આવવાનો કશદ કીધો, તેવીજ તેને છોડી દીધામો આવી પછી એ હાથીની માદાએ પોતાનાં બચાંને પોતાની શુણ તથા પગથી મજબુત પકડી રાખીઉં અને ડાકટરોને તેહની ખોપડીની અદરની ગોલી તપાશવા દીધી, અને તે ગોલી ડાકટરો બાહેર કાહાડી શકેઆ તાંહાં શુધી એ હાથણ પોતાનાં બચાંને દરરોજ પકડીને તેનો એલાજ કરાવતી હતી

કલકતામો એક હાથીની માદા વીશે કેહેચકે એક વખત શરકારી અશબાબ લેઈને કેટલાએક જાંનવરો કલકતેથી ચીતાગાગ જતા હતાં, તેહેવામાં રાતના એ હાથણ પોતાની ખુટીએથી છુટી થાઈને જંગલમાં નાહાશી ગેઈ, અને શરવે કોઈએ એવું ધારીઉંકે માહાવત તે જાનવરને કોઈ ઠેકાણે વેંચી આવીઓ હશે. એ વાતને ૧૨) વરશ ગુજરી ગીઆં તે વારપછી એ માહવત હાથીઓ પકડવાને વાશતે તે જંગલમાં ગીઓ હતો, તાંહાં પેલી હાથણે તેહને દીઠો, તેવીજ તે માહાવતની આગલ આવી અને પોતાના પગ વાલીને તેહને પોતાની ગરદન ઉપર શવાર કીધો, અને તે દીનેથી પાછી તે માહાવતની તાબેદારીમાં રહી.

હાથીઓ માણશોને કીજે તહરેવાર રમુજ કરી બતલાવેછે તેઓ પોતાની શુંઢથી શલામ કરવા શીખેછે, જમીન ઉપરથી પઈશો ઈંઆ દેઓ ઉઠાવી લીએછે, કેટલાએક પેલા રીઓ તેઓને નાચ કરતાં શીખવેછે, રાજવંશીઓ હાથી અને વાઘની મારામારી કરાવેછે, અને એજ માફક માણશની રમુજને ખાતર એ જાનવર બીજી તરેહવાર રીતે તાબેદારી કરેછે.

હાથીને ચીડવવો એ કાંમ ઘણું ધાશતી ભરેલુછે. શદાના કરતા તેનો ખોરાક જો કોઈ ઓછો કરેચતો હાથીને ઘણી રીશ ચહડેછે, અને તે રીશને લીધે કોઈવાર તે માણશનો પરાંણ પણ લીએછે. આંજ થોડાંએક વરશની વાતપર હીનદુશથાનથી પારીશ શેહેર ખાતે એક હાથીને મોકલીઆમાં આવીઓ હતો તેહને પારીશના લોકો જોવા જાતા હતા, અને રમુજને ખાતર તહરેવાર મેવો તથા ખોરાક ખવાડતા હતા એક દાહાડે લોકોની ભીડનો શંભાલ કરવાને વાશતે એ હાથીના મુકામ આગલ એક પેહેરાગીર રાખીઆમો આવીઓ હતો, તે હાથીને ખોરાક આપવાથી લોકોને અટકાવતો હતો, અને હાથી તે પેહેરાગીરના હાથનાં અટકાવવાની અદા જોઈઆથી તેહેની મતલબ શમજી ગીઓ હતો. બીજે દાહાડે હાથીએ પોતાની શુણમા થોડુંએક પાણી ભરી રાખીઉં, અને જ્યારે આગલા દાહાડાની માફક હાથીને ખોરાક આપતાં પેલો પેહેરાગીર તમાશગીર લોકોને અટકાવવા લાગો તેજ વેલાએ હાથીએ પોતાની શુણમાથી પેહેરાગીરનાં મોહોડા ઉપર જોરથી પીચકારી મારી. એ વાતથી પણ તે પેહેરાગીર હટેઓ નહી, તેથી ફરીને હાથીને ખોરાક આપતાં લોકોને અટકાવવા લાગો, તેથી હાથીને ઘણી રીશ ચહડી, અને પેહેરાગીર જેહવો તેહની નજદીકમા આવેઓ તેહેવોજ હાથીએ પોતાની શુણ તેહેનાં બદન ઉપર નાખી, અને તેહેનાં હાથમાંની બદુક છીનવી લેઈને એક પાતલી લાકડીની માફક મરડી નાંખી.

બરમા દેશનો રાજા હમેશાં પોતાને તાંહાં એક શફેદ હાથી પાલેચ, અને તે હાથીનું મુકામ પાદશાહાના મેહેલની પાશે હોએચ. રાજા તથા પરજાના લોકો એ હાથીની પુંજા કરેછે, તેહેને શુનાં રૂપાનાં વાશણની અંદર ખોરાક ખવાડેછે, તથા જદાવદાર કપડું તેના આંગ ઉપર નાખેછે તથા તેહેની આશપાશ તરેહવાર ખુશબોઇ મુકેછે, અને તેહેવારના દાહાડાઓ ઉપર તે હાથીને કીમતી જરીઆન પેહેડાવેછે. એ હાથીની ચાકરીમાં ઘણાએક માણશો રેહેછે, અને તેના ખરચને કીજે રાજાએ કેટલાંએક ગાંમડાઓની આએપત મુકરર કરી આપેલીછે. એ રાજા પોતાના રાજ દરબારી દશતાવેજોમાં પોતાનાં નામની પછવાડે "શફેદ હાથીનો શાહેબ" એવી રીતનો ખેતાબ લખેછે.

ઈંગલંડ દેશની રાજ ચલાવનારી શભા.

આપણે ઘણી વેલાએ ઈંગલંડ દેશની "પારલેમેનટ" ની શભા વીશે વાતો શાંભલીએ છેઇએ. એ શભા ઈંગલંડ દેશ તથા તેહેને લગતા બીજાં પરગણાઓને વાશતે ધારા બાંધેચ, તથા એ દેશ અને તેહેને તાબેના તમાંમ મુલકોનાં રાજ કારોબાર ઉપર ધેઆંન પોહચાડેછે તથા તેઓમા શુધરાઇ કરેછે. આપણે ઘણી વાર શાંભલીએચ કે ઈંગરેજી રાજમાં કોઇ માંણશને પોતાને વાશતે ઇઆ પરજાનાં લાબને ખાતર ઈંગલંડના શઉથી ચહડી પદવીના શતાવાલાઓની નજદીક ફરીઆદ કરવી હોએચ તો તે ફરીઆદની અરજી "પારલેમેનટ" ની શભા ઉપર મોકલેઆમા આવેછે. હવે એ "પારલેમેનટ" ની શભા તે કેહવી તરેહેની મંડલી છે તે બાબે હમો ધાશતી રાખીએચ કે હમારી થોડીજ વાંચનારીઓને માહેતગારી હશે, એટલા વાશતે એ શભા વીશે હમો થોડુએક વરણન અતરે આપવાની રજા લીજીએચ.

જાંણવુ, જે ઇંગલંડ દેશનું રાજ જે કાએદાથી હવડા ચાલેછે અને જેહને "બરીતીશ કાંનશટીટીઉશંન" કરીને કેહેછે, તે કાએદા મુજબ તરંણ જુદી જુદી તરેહેના અમલ એ રાજ કારોબારમાં લાગુ પડેલાછે, અને એ તરંણે અમલવાલાઓનાં એક મત થાઆ વગર એ દેશનો કાંઇબી કારોબાર ચાલી શકતો નથી અથવા કાઇબી કામ શતા બરેલું કેહવાતું નથી. એ તરણ અમલ મધે શઉથી પેહલો અમલ તાજ ધરાવનાર પાદશાહ ઇઆ રાંણીનોછે. બીજો અમલ "હાઉશ આવ લારડશ" ઇઆને અમીર લોકોની શભા નોછે, એ શભા મધે ઈંગલંડ દેશ તથા તેહેને લગતા પરગણાંઓનાં ખાંનદાંનથી ઉતરતા આવેલા અમીરો તથા બીજા કેટલાએક ઉમરાવો તથા મોહોટી પદવી ધરાવનાંરા થોડાએક પાદરીઓ શામેલ રેહેચ, તે શંઘલાવોની શંખીઆ આશરે ૪૪૮ માંણશની થાએછે. તરીજો અમલ "હાઉશ આવ કામનશ" ઇઆને રઇઅતે પશંદ કરેલા માણશોની શભા નોછે, એ શભામાં ૬૫૬ ઘરહશથો શામેલછે. આગલા વખતમાં ઈંગલંડ દેશ મધે પાદશાહનો અખ્તીઆર ઘણો મોહોટો હતો, અને "પારલેમેનટ" ની શભા માતરે તેહને તાએબે હતી અને તે વખતે એ મંડલી હવડાની માફક નું શવતંતરપણું ભોગવતી હતી નહી, પણ જેઆરે ઇશવી શને ૧૬૮૮ નાં વરશમાં ઈંગલંડ દેશમા રાજદરબારી મોહોટો ફેરફાર થાઓ, અને રઇઅતે તે વખતના પાદશાહ ચારલશ પેહલાને ગરદન મારીઓ, તેઆર પછી પાદશાહનો અખતીઆર ઘણો કમતી કરેઆમાં આવેઓ હતો, અને તે વખતથી "હાઉશ આવ લારડશ" તથા "હાઉશ આવ કાંમનશ" એ બંધે શભાઓની શતા વધી હતી. ઉપલી બંધે શભાઓ વીશે એકંદર બોલતી વેલાએ લોકો તેહેને "પારલેમેનટ" ની શભા કરી કેહેછે, પણ એ બન્ને શભાઓની બેઠકનાં મુકાંમ જુદાછે, અને રાજકારોબારની હરેક બાબદ વીશે એ બંધે શભાવાલાઓ એક બીજાથી હલાએદી રીતે વીચાર તથા ભાંજઘડ કરેછે. "લારડશ" ની શભામા પાંદશાહી ખાનદાંનનાં તરણ શખ્શો તથા અમીર લોકો મધેથી ૨૦) ડીઉક ૨૧) મારકુવીશ ૧૧૪) અરલ ૨૨) વાઇકાઉંટ ૧૯૪) બઆરોનેટ ૧૬) ઇશકાટલાડ દેશનાં અમીરો ૨૮) આએરલાંડ દેશના અમીરો અને ૩૦) મોહટી પદવી ધરાવનારા પાદરીઓ શાંમેલછે. "હાઉશ આવ કાંમનશ" ની શભાને કીજે જે ૬૫૬ ગરહશથો રઇએતની તરફથી ચુટી કાહાડીઆમા આવેછે તે કાંમમા આખી રઇએત શામેલ રેહતી નથી, પણ જે લોકો પોતે જમીન ધરાવતા હોએ અને તેહેની વરશ દાહાડાની નકી આએપત ૧૦ પાઉંડ કરતાં ઓછી નહી હોએ તેઓને એ હક આપીઆમાં આવીઓછે, અને તેઓની શંખીઆ આશરે દશ લાખ માણશની ગણાએછે.

"પારલેમેનટ" ની શભાને નવા ધારા બાંધવાનો તથા જુનાં ધારા રદ કરવાનો અખતીઆરછે. એ કીમ શર

પેહેલી દરખાશત "હાઉશ આવ કાંમનશ" ની શભાને કરવી પડેચ, અને તેઓએ, જો તે કામ પશંદ કીધું તો પછી તે જ દરખાશત "હાઉશ આવ લારડશ" ની શભા મધે ઠરેઆમાં આવેચ, અને તાંહાં પશાર થાએઆ પછી તે બાબે પાદશાહ ઇઆ રાંણી જે તખતપર હોએચ તેહેની પરવાનગી મેલવીઆથી તે ધારો પશાર થાએછે. નાણાંની બાબદ વીશે ઇઆને શરકારની તરફથી જે કાંઇ ખરચ કરવો હોએ તે બાબદમા શંગલો અખતીઆર "હાઉશ આવ કામનશ" ની શભા વાલાઓંનો છે. કોઇ લડાઇને વાશતે એ શભા વાલાઓ જો ખરચ આપવા નાં કેહેતો પાદશાહથી ઇઆ તેહેના વજીરોથી લડાઇ થાઇ શકે નહી વજીરો ઇઆને પરધાનોને મુકરર કરવાનો હક પાદશાહનોછે, પણ તે પરધાનોનું કામ જો "પારલેમેનટ" ની શભાને પશંદ પડતુ નહી હોએ અને એ શભામાં બેશનારાઓથી તેઓને આશરો મલતો નહી, હોએ તો વજીરોથી, પોતાનો ઓધો ચલાવી શકાતો નથી, તેથી પાદશાહને પોતાના આગલા વજીરો બદલીને બીજા વજીરો મુકરર કરવા પડેછે.

જે કોઇ ભુતથી બીહે તેહેને ભુત વલગે.

જેને ભુતની બીક લાગેછે, તેનેજ ભુત વલગેછે. તે ઉપર અમે ઘણી વાતો શાંભલીછે, તથા દીઠીછે, તે લખતા પાર આવે નહી, અને જે નથી બીહીતો તેને ભુત વલગે પણ નહી, તેની વાતો પણછે

૧. એક તલાવને કાંહે કબર (પોર) હતી, તે ઉપર બેશીને ૧૦ માંણુશોએ લુગડા ધોએઆં, તેમાંથી એક જણ બીધો, તેને જીનનો વલગાડ થએો તેથી દુખ પાંમીઓ

૨ એક પીપરના જાડમાં કોઇ દેવીનું થાનક હતું તે જાડ શુતાર જણ આડ મલીને કાપીઉં. તેમાથી એક જણને વલગીને દેવી બોલી, કે પેહેલો ઘા એણે મારા ઉપર કરીઓછે

૩ એક વાઘરિણ ડાકણ શાથે વાણીઆ દશ અથવા બાર જણાંઓને લડાઇ થઇ, તેમાથી જણ બેને વલગાડ થએો, અને ધુણીને બોલી, કે મારા શાવે જેટલા લડીઆછે તેટલાનો જીવ લેવશ. પણ બીજાઓને તો પછી કાંઇ થઇઉં નહી.

૪. શુરતમા મોહોટી હવેલીમા ભુતના ભરમથી કોઇ માંણુશ પેશી શકતું નહી, તે જગો શવામી નારાએણ વાલાઓએ વેચાતી થોડા રૂપીઆમાં રાંખી એવી ભુતના ભરમથી ખાલી જગીઆઓ ગુજરાતમા ઘણી હોઆછે, અને કોઇ હીમતવાલાઓ તે જગીઆ વેચાતી રાખેછે, તેના જોવામા ભુત આવતો નથી

૫. એક ગરાશીઓ દેવીની મુરતીની નજરે પીશાબ કરવા બેઠો હતો. તેના શરીરમા આવીને દેવીએ એક પાડો તથા એક બકરો માગીઓ, તેથી તે ગામના પ્રાણીઆ દેવીની મુરતીને એક ઝાડ ઉપર દાટી આવીઆ. પછી ગરાશીઆએ એવી વાત ચલાવી કે દેવીએ મારા શપનામા આવીને કહીઉં, કે મેતો ભુલમા પાડો તથા બકરો માગો, અને શવારમા એવા જીવ મારી પાશે મારવા આવે, તેથી હું નાશીને ફલાંણે ઠેકાણે શંતાઇછું. તે જીવ માગે નહીતો માહારી જગો બતાવને.

૬. એક રજપુત ભુતની વાતો માનતોતો નહી તે શારૂ ભુત વાલા ઘરમા શુતો, તીહા ભુતની વાતો ચલાવનારે એક જણે આવીને કશુંબો પાઇને તે રજપુતને મીઠાઇમા કેફ ખવરાવીઓ પછી કેફ ચડતી વખત બીજા માંણશોને બોલાવીને એ ભુતનો વલગાડ ઠરાવીઓ. તે કેફ ઉતરા પછી ઠગાઇ માલમ પડી

૭ એક શંઘ જાતરાએ જતો હતો તે એક ગામથી પાછલી રાતે ચાલીઆ, તીહાથી લોમીઓ શાથે લીધા પછી તે શંઘમાથી શીપાઇ બે આગલ ચાલીઆ, તેની શંઘ વાલાઓને માલમ રહી નહી તીહાં એક વાવીઅ આવી, તેમા પાણી પીવા એ બંને જણ ઉતરીઆ, પછી બીજા તે શંઘવાલા માણશો તીહા આવતાં હતા, તેમા, વલાવા વીશ હતા, તેના હાથમા બંધુકો ભરેલીઓ તથા તીર કામઠા હતાં, તે શાથે એ લોમીઓ વાતો કરતો આવતો હતો કે અમણાં એક તલાવ મારગમા આવશે, તેમા ભુતો રેહેછે તેથી ધોલે દીવશે પણ એખલુ કોઇ માંણુશ આ રશતે ચાલી શકે નહી એવી વાતો કરતા વાવીઅ પાશે આવીઆ, તે વામાં પેલા શીપાઇજણ બે પાણી પીને બાહાર નીશરા તેને દેખીને લોમીઓ નાઠો, પછી વલાવા શરવે નાઠા કેટલાએકની બંદુકો પડી ગઇ, તથા કોઇના માથાની પાઘડી, કોઇના પગરખા પડી રહા, કેટલાએક પડી ગયા, તેને શરીરે વાગ્યું પછી દુર જઇને શરવે એકઠાં થયા, તીઆરે શંઘવીએ પેલા વલાવીઆઓને ઠપકો દીધો, કે અમારા માંણશો કેટલાએક પડી ગીઆ, તેના શરીરને વાગીઉં તથા કેટલાએક નાશી શકીઆ નહી, તે પછવાડે રહી ગયા, તેને મેલીને તમો

બરમા દેશનો રાજા હમેશાં પોતાને તાંહાં એક શફેદ હાથી પાલેચ, અને તે હાથીનું મુકામ પાદશાહના મેહેલની પાશે હોએચ. રાજા તથા પરજાના લોકો એ હાથીની પુંજા કરેછે, તેહેને શુનાં રૂપાનાં વાશણુની અંદર ખોરાક ખવાડેછે, તથા જરાવદાર કપડું તેનાં આંગ ઉપર નાખેછે તથા તેહેની આશપાશ તરેહવાર ખુશબોઈ મુકેછે, અને તેહેવારનાં દાહાડાઓ ઉપર તે હાથીને કીમતી જરીઆન પેહેડાવેછે. એ હાથીની ચાકરીમાં ઘણાએક માણુશો રેહેછે, અને તેના ખરચને કીજે રાજાએ કેટલાંએક ગાંમડાઓની આએપત મુકરર કરી આપેલીછે. એ રાજા પોતાના રાજ દરબારી દશતાવેજોમાં પોતાનાં નામની પછવાડે "શફેદ હાથીનો શાહેબ" એવી રીતનો ખેતાબ લખેછે.

ઈંગલંડ દેશની રાજ ચલાવનારી શભા.

આપણે ઘણી વેલાએ ઈંગલંડ દેશની "પારલેમેનટ" ની શભા વીશે વાતો શાંભલીએ છેઇએ. એ શભા ઈંગલંડ દેશ તથા તેહેને લગતાં બીજાં પરગણાંઓને વાશતે ધારા બાંધેચ, તથા એ દેશ અને તેહેને તાબેનાં તમાંમ મુલકોનાં રાજ કારોબાર ઉપર ધેઆંન પોહચાડેછે તથા તેઓમાં શુધરાઈ કરેછે. આપણે ઘણી વાર શાભલીએચ કે ઈંગરેજી રાજમા કોઈ માણુશને પોતાને વાશતે ઇઆ પરજાનાં લાભને ખાતર ઈંગલંડના શઉથી ચહડી પદવીના શતાવાલાઓની નજદીક ફરીઆદ કરવી હોએચ તો તે ફરીઆદની અરજી "પારલેમેનટ" ની શભા ઉપર મોકલેઆમાં આવેછે હવે એ "પારલેમેનટ" ની શભા તે કેહવી તરેહેની મડલી છે તે બાબે હમો ધાશતી રાખીએચ કે હમારી થોડીજ વાંચનારીઓને માહેતગારી હશે, એટલા વાશતે એ શભા વીશે હમો થોડુંએક વરણુન અતરે આપવાની રજા લીઇએચ

જાંણવુ, જે ઈંગલડ દેશનું રાજ જે કાએદાથી હવડા ચાલેછે અને જેહને "બરીતીશ કાંનશટીટીઉશંન" કરીને કેહેછે, તે કાએદા મુજબ તરંણ જુદી જુદી તરેહેના અમલ એ રાજ કારોબારમાં લાગુ પડેલાછે, અને એ તરણે અમલવાલાઓનાં એક મત થાઆ વગર એ દેશનો કાંઇબી કારોબાર ચાલી શકતો નથી અથવા કાંઇબી કામ શતા બરેલું કેહવાતું નથી. એ તરંણ અમલ મધે શઉથી પેહલો અમલ તાજ ધરાવનાંર પાદશાહ ઇઆ રાંણીનોછે. બીજો અમલ "હાઉશ આવ લારડશ" ઇઆને અમીર લોકોની શભાનોછે, એ શભા મધે ઈંગલંડ દેશ તથા તેહેને લગતા પરગણાંઓના ખાંનદાંનથી ઉતરતા આવેલા અમીરો તથા બીજા કેટલાએક ઉમરાવો તથા મોહોટી પદવી ધરાવનાંરા થોડાએક પાદરીઓ શામેલ રેહેચ, તે શંઘલાવોની શંખીઆ આશરે ૪૪૮ માંણુશની થાએછે. તરીજો અમલ "હાઉશ આવ કામનશ" ઇઆને રઇઅતે પશંદ કરેલા માણુશોની શભાનોછે; એ શભામા ૬૫૬ ઘરહશથો શાંમેલછે. આગલા વખતમાં ઈંગલંડ દેશ મધે પાદશાહનો અખીતીઆર ઘણો મોહોટો હતો, અને "પારલેમેનટ" ની શભા માતરે તેહને તાએબે હતી અને તે વખતે એ મંડલી હવડાંની માંફક તું શવતંતરપણુ બોગવતી હતી નહી, પણ જેઆરે ઇશવી શને ૧૬૮૮ નાં વરશમાં ઈંગલંડ દેશમાં રાજદરબારી મોહોરો ફેરફાર થાઓ, અને રઇઅતે તે વખતના પાદશાહ ચારલશ પેહલાને ગરદંન મારીઓ, તેઆર પછી પાદશાહનો અખતીઆર ઘણો કમતી કરેઆમા આવેઓ હતો, અને તે વખતથી "હાઉશ આવ લારડશ" તથા "હાઉશ આવ કાંમનશ" એ બધે શભાઓની શતા વધી હતી. ઉપલી બંને શભાઓ વીશે એકંદર બોલતી વેલાએ લોકો તેહેને "પારલેમેનટ" ની શભા કરી કેહેછે, પણ એ બને શભાઓની બે હકનાં મુકાંમ જુદાછે, અને રાજકારોબારની હરેક બાબદ વીશે એ બધે શભાવાલાઓ એક બીજાથી હલાએદી રીતે વીચાર તથા બાજથડ કરેછે. "લારડશ" ની શભામા પાદશાહી ખાંનદાનનાં તરણ શખશો તથા અમીર લોકો મધેથી ૨૦) ડીઉક ૨૧) મારકુવીશ ૧૧૪) અરલ ૨૨) વાઇકાઉંટ ૧૯૪) બઆરોનેટ ૧૬) ઇશકાટલાડ દેશનાં અમીરો ૨૮) આએરલાંડ દેશનાં અમીરો અને ૩૦) મોહટી પદવી ધરાવનારા પાદરીઓ શાંમેલછે. "હાઉશ આવ કાંમનશ" ની શભાને કીજે જે ૬૫૬ ગરહશથો રઇએતની તરફથી ચુટી કાહાડીઆમાં આવેછે તે કાંમમા આખી રઇએત શામેલ રેહતી નથી, પણ જે લોકો પોતે જમીન ધરાવતા હોએ અને તેહેની વરશ દાહાડાની નકી આએપત ૧૦ પાઉંડ કરતાં ઓછી નહી હોએ તેઓને એ હક આપીઆમા આવી ઓછે, અને તેઓની શંખીઆ આશરે દશ લાખ માણુશની ગણાએછે.

"પારલેમેનટ" ની શભાને નવા ધારા બાંધવાનો તંથા જુનાં ધારા રદ કરવાનો અખતીઆરછે. એ કીંમ શર

પેહેલી દરખાશત "હાઉશ આવ કોમનશ" ની શભાને કરવી પડેચ, અને તેઓએ, જો તે કામ પશંદ કીધુંતો-પછી તે જ દરખાશત "હાઉશ આવ લારડશ" ની શભા મધે કરે આમાં આવેચ, અને તાંહાં પશાર થાએઆ પછી તે બાબે પાદશાહ ઇઆ રાણી જે તખતપર હોએચ તેહેની પરવાનગી મેલવીઆથી તે ધારો પશાર થાએછે. નાણાંની બાબદ વીશે ઇઆને શરકારની તરફથી જે કાઇ ખરચ કરવો હોએ તે બાબદમા શંગલો અખતીઆર "હાઉશ આવ કામનશ"ની શભા વાલાઓનોછે. કોઇ લડાઇને વાશતે એ શભા વાલાઓ જો ખરચ આપવા નાં કેહેતો પાદશાહથી ઇઆ તેહેના વજીરોથી લડાઇ થાઇ શકે નહી વજીરો ઇઆને પરધાનોને મુકરર-કરવાનો હક પાદશાહનોછે, પણ તે પરધાનોનું કામ જો "પારલેમેનટ" ની શભાને પશંદ પડતું નહી હોએ અને એ શભામા બેશનારાઓથી તેઓને આશરો મલતો નહી હોએ તો વજીરોથી, પોતાનો ઓધો ચલાવી શકાતો નથી, તેથી પાદશાહને પોતાના આગલા વજીરો બદલીને બીજા વજીરો મુકરર કરવા પડેછે.

જે કોઈ ભુતથી બીહે તેહેને ભુત વલગે.

જેને ભુતની બીક લાગેછે, તેનેજ ભુત વલગેછે. તે ઉપર અમે ઘણી વાતો શાંભલીછે, તથા દીઠીછે, તે લખતા પાર આવે નહી, અને જે નથી બીહીતો તેને ભુત વલગે પણ નહી, તેની વાતો પણછે

૧. એક તલાવને કાંઠે કબર (ઘોર) હતી, તે ઉપર બેશીને ૧૦ માણુશોએ લુગડા ધોએઆ, તેમાંથી એક જણ બીધો, તેને જીનનો વલગાડ થએો તેથી દુખ પાંમીઓ

૨. એક પીપરના જાડમાં કોઇ દેવીનું થાંનક હતું તે જાડ શુતાર જણ આડ મલીને કાપીઉ. તેમાથી એક જણને વલગીને દેવી બોલી, કે પેહેલ્ગ ઘા એણે મારા ઉપર કરએોછે

૩ એક વાધરેણુ ડાકણ શાથે વાણીઆ દશ અથવા બાર જણાઓને લડાઇ થઇ, તેમાથી જણ બેને વલગાડ થએો, અને ગુણીને બોલી, કે મારા ગામે જેટલા દહીઆછે તેટલાનો જીવ લેવાશ. પણ બીજાઓને તો પછી કાંઇ થઇઉ નહી

૪. શુરતમા મોહોટી હવેલીમા ભુતના ભરમથી કોઇ માણુશ પેશી શકતું નહી, તે જગો શવામી નારાએણ વાલાઓએ વેચાતી થોડા રૂપીઆમાં રાખી એવી ભુતના ભરમથી ખાલી જગીઆઓ ગુજરાતમા ઘણી હોઅછે, અને કોઇ હીમતવાલાઓ તે જગીઆ વેચાતી રાખેછે, તેના જેવામાં ભુત આવતો નથી

૫. એક ગરાશીઓ દેવીની મુરતીની નજરે પીશાબ કરવા બેઠો હતો. તેના શરીરમા આવીને દેવીએ એક પાડો તથા એક બકરો માગીઓ, તેથી તે ગામના વાંણીઆ દેવીની મુરતીને એક ગાઉ ઉપર દાટી આવીઆ પછી ગરાશીઆએ એવી વાત ચલાવી કે દેવીએ મારા શપનામા આવીને કહીઉ, કે મેતો ભુલમાં પાડો તથા બકરો માગો,, અને શવારમા એવા જીવ મારી પાશે મારવા આવે તેથી હું નાશીને કુલાણે ઠેકાણે શંતાઇશ તે જીવ મારે નહીતો માહારી જગો બતાવજો.

૬. એક રજપુત ભુતની વાતો માનતોતો નહી તે શારૂ ભુત વાલા ઘરમા શુતો, તીહા ભુતની વાતો ચલાવનારે એક જણે આવીને કશુંબો પાઇને તે રજપુતને ઓરડાઇમાં કેફ ખવરાવીઓ પછી કેફ ચડ્ઢી વખત બીજા માંણુશોને બોલાવીને એ ભુતનો વલગાડ ઠરાવીઓ. તે કેફ ઉતરા પછી ઠગાઇ માલમ પડી.

૭. એક શંઘ જાતરાએ જતો હતો તે એક, ગામથી પાછલી રાતે ચાલીઆ, તીહાથી ભોમીઓ શાથે લીધો પછી તે, શંઘમાથી શીપાઇ બે આગલ ચાલીઆ, તેની શંઘ વાલાઓને માલમ રહી નહી. તીહા એક વાવીઅ આવી, તેમા પાણી પીવા એ બંને જણ ઉતરીઆ, પછી બીજા તે શંઘવાલા માણશો તીહા આવતાં હતા, તેમા, વલાવા વીશ હતા, તેના હાથમા બંદુકો બળેલીઓ તથા તીર કાંમડા હતાં, તે શાથે એ ભોમીઓ વાતો કરતો આવતો હતો કે અહીઆ એક તલાવ મારગના આવશે, તેમા ભુતો રેહેછે તેથી ઘોળે દીવશે પણ એકલું કોઇ માંણુશ આ રશતે ચાલી શકે નહી એવી વાતો કરતા વાવીઅ પાશે આવીઆ, તે વાવમાં પેલા શીપાઇ જણ બે પાણી પીને બાહાર નીગરા તેને દેખીને ભોમીઓ નાઠો, પછી વલાવા શરવે નાઠા કેટલાએક ની બંદુકો પડી ગઇ, તથા કોઇના માથાની પાઘડી, કોઇના પગરખા પડી રહા, કેટલાએક પડી ગઆ, તેને શરીરે વાગું. પછી દુર જઇને શરવે એકઠા થઆ, તીઆરે શાગવીએ પેલા વલાવીઆઓને ઠપકો દીધો, કે અમારાં આપણા કેટલાએક પડી ગીઆ, તેના શરીરને વાગીઉ તથા કેટલાએક નાશી શકીઆ નહી, તે પછવાડે રહી ગઆ, તેને મેલીને તમો

નાશી ગીઆ, તે કાંઈ ઠીક કર્યું નહી, અને તમે અમારૂ વલાવું આ રીતે શું કરશો? પછી વલાવીઆ બોલીઆ, કે લુટનારા' અશવારો શો આવતા હોએતો અમે શાંમા થઈને મરીએ પણ ભુત શાંમું અમારૂં જોર ચાલે નહી, એમાંથી જીવ બચાઈ બેશીએ, પછી પેલા લોભીએ પણ વલાવીઆઓની શાખ પુરી. પછી તે વાવીઅથી પાછે બીજે રશતે થઈને શંધ ગીઓ, અને જે શમે પેલા શીપાઈ જણ બેને દેખીને ચરવાના હતા, તીઆરે તે જણ બેઉએ જાંણું કે લુટનાર આવીઆ તેથી શંધ નાઠો. પછી તે બેઉ જણ પાછા વાવીઅમાં 'ઉતરી ગીઆ, તે ઘડી બે પછી બાહાર નીકરીને શંતાતા શંતાતા શંઘ ભેગા થાએઆ, પછી એ વાત જાહેર થાએઆથી શરવે લોકો હશવા લાગા, અને કેટલાએકે એ બેઉ જણને ઠપકો આપીઓ કે તમે કેમ બોલેઆ નહી કે અમે છેઈએ તમે બીતાના.

૮. એક શાહુકારનાં નાંણા લેઈને આગલીઆઓ જતા હતા, તે કોઈ ગામમાં શેઠના આરતીઆને ઘેર રાતના વાશે રહ્આ. તેઓએ આરતીઆને કેહું કે અમોને એકાંતે ઉતારો આપો, તેઆરે તે બોલેઓ કે એક ઘેર એકાંતનુંછે પણ તેમા ભુત રેહેચ. તેઆરે આગલીઆ બોલેઆ કે અમો જણ દશ છેઈએ વલી વલાવા પંદર શાતેછે. એટલા જણોને ભુત શું કરશે, અમો ભુતથી કાંઈ બીતા નથી. પછી તે ઘરમાં ઉતરા, તે આંગલીઆ જણ દશ ઓરડામાં શુતા, પછી રાતે તે ઘેરમા ખાતર પાડીને ચોર એક પેઠો, તે શરવ વાતમા માહેર હતો, તેને તાલીઓ પાડીઓ, એટલે એ દશ જણાઓ ઉઠી નાશી ગીઆ. પછી વલાવીઆઓએ ઉઠીને ઢાલ તરવાર લીધી. પણ ભુતના બએથી કોઈ એ ઘેરમાં આવી શકેઓ નહી અને દીવો કરવાનો પણ કાંઈ જોગ આવીઓ નહી પછી તેમાં એક મોટો અને ડાહાઓ હતો, તે બોલીઓ, કે ઓરડાના કમાડ શારી પેડે શાચવીને આપણે શરવે આડા શુઈએ. પછી એમ કરીઉ અને શવારમાં ઉઠીને જુવેચતો ખાતર પાડીને ચોર લુગડાં લેઈ ગીઆ અને પેહેરેલા લુગડામા નાંણા હતાં તેટલાં રહેઆં

૯. એક બાવશારને ઘેર મેહેમાન એક આવીઓ હતો, તેને રાતે રેહેવાના ઘરથી છેટે બીજું ઘર પોતાનું હતું, તાંહાં શુવારીઓ, પછી તે મેહેમાંન રાત આરધી જતે જાગીઓ, અને મોહોડુ ઉઘાડુ કરીને જોઉં, તીહાં બાઅડીઓ બે ઉભી દીઠી, તેની શાડી ઉપર ચંદરમાંનું ચાંદરડુ એક એક દીઠુ, એ ટલેબાણે બીવા લાગીઓ, પછી હનમાંનનું નામ લીધું. વતી કેટલાએક દેવોના શમ દીશ, કે તમે અહીઆં ઉભીઓ રેહો તો તમને તેતરીશ કરોડ દેવોની આણ, માતા બહુચરાજીની આંણ, મેલડીની કાલ ભઈરવની આંણ, એવું ઘણું કહીઉં. પણ એતો ગઈઓ નહી પછીતો ધીરજ રહી નહી એટલે બુમ પાડી, તીઆરે પડોશી લોકો ઉઠીને આવીઆ, અને તેહને કહીઉં કે તું ઉઠીને કમાડની માહેલી શાંકલ ઉઘાડ, તીઆરે તે બોલીઓ, કે મનેતો બે જણીઓએ દબાવી રાખીઓછે, અને મને મારેછે, હું ઉઠી શકતો નથી. પછી પેલા લોકોએ કમાડ બેડવીને ઉતારી મુકીઆ, એટલે એ મેહેમાંન ખાટલા ઉપરથી ઉઠીને નાઠો, તે બારણા વચે જઈ પડીઓ. પછી તે ઘરમા અધારામા બાએડીઓ બે ઉભી હતી તેને જોઈને એ લોકો પણ થર થર ધ્રુજવા લાગા. અને કોઈ હીમતવાલો હતો, તેણે પથરા મારીઆ તે વાગા, પણ એ બાએડીઓ ખશી નહી. તેવામાં ચોકીવાલા આવી પોહોચીઆ, તેઓએ તીર મારીઆ, તે બાએડીઓના શરીરમાં વાગીઆ, પણ કાંઈ બોલે નહી, અને જાએ પણ નહી. પછી કોઈ દીવો કરી લાવીઓ, અને શારી પેઠે તપાશ કરીને જોઈઉ તારે ડામચીઆ ઉપર ગોદડાં હતા તે ઉપર એક શાડીનુ કરેલું ગોદડું ઓઢારેલુ હતુ, તે ઉપર ચાદરનું પડતું હતુ, અને તેહેનો આકાર બેએ બાએડીઓ ઉભી હોએ તેમ લાગતો હતો.

(કવી દલપતરામનો ભુત નીબંધ)

પરચુટણ બીનાંઓ.

નેકી અને બદી—આએ દુનીઆમાં પરથમથી બે કુટંબ જનમ પામેઆંછે, કે જેવોનો ખવાશ એક બીજાથી તદન ઉલટોછે. એ મધેનુ એક કુટંબ બેહેશતમાં રેહેછે, બીજાનો વાશો જેહાંનમમાછે. બેહેશતમાં રેહેનારા કુટબનું શઉથી નાથકું બચું "ખુશાલી" કરીને છે, કે જેની માંએનુ નાંમ "શુખ" કરીનેછે, અને જેહેનાં બાપનુ નામ "નેકી" કરીનેછે, અને તેવોનો વઉશ ઈશવરથી ઉતરી આવેઓછે. બીજાં કુટંબનું નાથકું બચું "દલગીરી" કરીનેછે, તેની માએનુ નાંમ "દુખ" કરીનેછે, અને તેના બાપનુ નામ "બદી" કરીનેછે અને તેઓની તોખંમ રાખશશથી ઉતરીછે. એ બેએ કુટંબનાં નાધેલા બાલકોના કોઈ કારજ કરનારે વચમા પડીને એક બીજા શાથે લગન કરાવેઆં તે આરે તેમાથી આએ દુનીઆના માણશો વચે નેકી અને જ

દી, શુખ અને દુખ, ભેલાએલુ પેદા થાએઉં. જેઆરે હરેક માણુશ ગુજરી જાએય તેઆરે આએ બેએ કુટંબના વડીલો મા હમેશાં ટંટો થાએછે, તેહેનો ચુકાદો "ધરમ" હેવાં નામ નો એક બુજેરગ શખશ નીઆએની ખુરશીએ બેશીને કરે છે જો તે મરનાર માણુશે ઘણી બદી કીધી હોએયતો "ધરમ" તે માણુશને વાશતે પેલા જેહાનમમો રેહેનાર કુટંબને કેહેયકે, "હેને તમો લેઈ જાઓ અને દફનાવી આવો—હેનામાં તમારાં કુટંબનો ખવાર ઘણોછે, વાશતે તમારો દાવો વાજબીછે". જો તે ગુજરનાર માણુશ નેક થાઈ ગએો હોએય તો તેહને ઉપલીજ રીતે બેહેશતમા રેહેનાર કુટંબને હવાલે કરેછે, કાએકે તે કુટંબનો દાવો તેહેની ઉપર વધારેછે. "ધરંમ" બીજું હેવું કેહેયકે એક દાહાડે બેહેશતની નદીઓમા પુર આવશે; તેનાં પાંણી જાંહાંનમને શંગલુંધોઈ નાંખશે, અને તેથી જેહાનમમો રેહેનારૂ કુટંમ શનાન કરીને પવીતર થાશે, પછી એ બેહુ કુટંબનાં ગુજરેલા માંણુશોના પાછા લગન થશે, અને તેના બચાં હેવાં નીરમલ પેદા થાશેકે જેથી બદીના છાએઆ શાથે નેકીને શરખાવવી પડશે

વીદીઆનું બલ—વીદીઆ શું શું કામ કરી શકેય, તે શેઆંના વાચનારાઓએ ઘણી બાબદમા જાણઉં હશે. હાલ જમાનામા વીદીઆનુ બલ બીજાં પરાકરમો શાથે આએબી એક બાબારત કામ કરેછે, કે શમુદરમાં ડુબેલી નગદી અને બીજી નાખલી વશતુ પાછી બાહેર કાહડી શકેય, એટલુંજ નહી, પણ મનવાર શરખા મોહટા વાહણો જે દરીઆમાં ડુબેઆ હોએ તે વીદીઆનુ બલ પાછાં બાહેર કાહડવાને આદમીને શકતીવાંન કરેય. રૂશીઆન શાથે છેલલી લડાઈ થઈ તેઆરે ઈંગરેજોની તથા ફરેનચોની મનવારો શીબાશટેપોલની ખાડીમા પેશી શકે નહી તથા રૂશીઆંનના બારકશો તેઓને હાથ આવે નહી તેટલા શારૂ રૂશીઆનોએ તે ખારીનાં બારામા પોતાની (૫૨) બાવન મોહટી મનવારો તથા બીજા બારકશો ડુબારી દીધાં હુતાં. તે મનવારો પાછી બાહેર કાહડવાને અમેરીકામાં બોશટન શેહેરવાલા જાન ઈ ગોવન નામના ગરહશથે રૂશીઆન શરકાર શાથે કબુલાત કરીછે. "જીનરાલટરએ" નામની ખાડીમાંથી અમેરીકાનો ડુબેલી "મીશોરી" નામની આગબોટનુ ખોખું જે ઈજનરે બાહેર કાહડઉં હતુ તે પછી એ મી૦ ગોવનજ હતો તે હવડાં રૂશીઆ માછે અને ઉપલાં બારકશો કાહડવાની તઈઆરી કરેછે.

ઊતાવલો ઈનશાફ—થોડા મહીનાની વાતપર એમેરીકા મધે એક દરબારમાં કોઈ વકીલોને પોતાના ઘરાકો શાથે ખરચની બાબદમા વાંધો પડઓ; તેઆરે નેઆએધીશના દીવાંનખાનાંમાં તે ખરચ વશુલ કરવાને તેઓ આવેઆ, તાહા પોતાનો દાવો શાબેત કરવાને તેઓ કેટલાંએક ધારાના પુશતકો બી લાવેઆ હતા, અને ઘરાકને થથરાવવાને બારી ધુમધાંમ કરતા હતા. નેઆએધીશે પુછીઉં કે "ઘરશથે તમારો વાંધો કેટલા રૂપીઆનોછે". જવાબ દીધો "પાચ રૂપીઆનો" નેઆએધીશે તુરત પોતાંનાં ખીશામાથી તેટલા રૂપીઆ કાહડી તે લાએરોને આપીને દરબારના માણુશને હુકુમ કીધો કે બીજો મુકદમો લાવો

એ પરમાણે ઈનશાફની દરબારોમાં ઉતાવલે ચુકાદો કરવાને શગલા લોકો આરજુ રાખેતો ઈનશાફ ખાતાંમાં થતી ઢીલની લોકો જે ફરીઆદ કરેય તે શાભલવામા આવે નહી.

એક કીલશુફની નશીએત—ખોદાએતાલાએ આપણને બેએ આંખ, બેએ કાંન, અને એક જુબાંન આપેલી છે, વાશતે માણુશે હરએક બાબતમાં બેએ વખત નજરે જોવું, અને બેએ વખત શાંભલવું, અને પછી એક વખત બોલવું લાજમછે.

આપ અખતેઆરી.

ભુખી ને શુકી રોટી ઉપર શંતોશ કરૂં,
ફુટી ફાટી ખેદડી મુજ આંગ પર ધરૂં;
લોકના આભારનો મુજને બેંચવો બોજો—
તે થાને પોતાની મેહેનત ભલી રોજો.

ગુલશતાન.

શખાવત અને કંગાલીઅત.

નેકબખત તે કે જેણે અંદાજાશર ખાધુ ને ખવાડીઉં—
બદબખત તે કે જે મરી ગીઓ ને મુકી ગીઓ

ગુલશતાન

સંતોશ.

નથી ઉટ પર શવાર—નવ ખર પેરે મુજ પર બાર,
નહીં કો પરજાનો હું રાજા—નવ કોઈ માહરો અંદાતાર,
છતની નહી મુજને ચીનતા—અછતનો નહી શતાપ,
છગન મગન દમ મારૂં છું—ઉમર ગુજરેછે આપોઆપ.

ગુલશતાન

સુધરેલી ઓરત વીશે.

શેઠ સગારશાના પુરજીઆનો રાગ.

જેને સુધરેલી નારીરે, સદા સુખી તે સંસારી ॥ ટેક ॥

નિરમળ નમણું દિસે નિરંતર, નેહ ભરેલાં નેણ ॥
મનને હરે એવાં મુખથી ખરતાં, વિણીને લેઇએ વેણ ॥
જેને સુધરેલી૦ ॥ ૧॥

સવામીના ચિતમાં શોક કે ચિંતા, જો જાણે લવલેશ ॥
હેતે હસાવીને હિંમત આપે, કાપે સઘળો કલેશ ॥
જેને સુધરેલી૦ ॥ ૨॥

પુછીને જોતા પેઆરા પતીની, જો મરજી ન જણાય ॥
પર ઘેરતો એનુ પગલુ માંડે, પીઅર પણ નવ જાય ॥
જેને સુધરેલી૦ ॥ ૩॥

વરજીના મનની મરજી પ્રમાણે, કામ સદા કરનાર ॥
સુંદરી એ બાએગ શાલીના સારૂ, સરજી સરજનહાર ॥
જેને સુધરેલી૦ ॥ ૪॥

સુપનામા કદી કોઇની શાથે, ટટો કરે નહી તેહ ॥
મેલ વિનાનુ મન પણ નિરમળ, નિરમળ દિસે દેહ ॥
જેને સુધરેલી૦ ॥ ૫॥

આપે પરણુ એવો વઇભવ પામી, પામે પુરો સંતોશ ॥
સંકટમાં પણ સવામીની શાથે, રંચન રાખે રોશ ॥
જેને સુધરેલી૦ ॥ ૬॥

ગામમા હોએ ગરીબ પોતાથી, તેનુ જુવે સુખ તોલ ॥
દોલતવાળાની દોલત દેખી, બોલે ન હલકા બોલ ॥
જેને સુધરેલી૦ ॥ ૭॥

સવામીનો સુદ્ર સવભાવ ગમે, મનરાચે સવામીને રૂપ ॥
પરપતીને તો પથર જેવો જાણે, હોય જો બારે ભુપ ॥
જેને સુધરેલી૦ ॥ ૮॥

સાભળે સબંદ શિખામણના તે, જળમાં મોટી જાય ॥
દુરગુણ દેખીને દુરથી નાસે, સદગુણ સિખે સદાય ॥
જેને સુધરેલી૦ ॥ ૯॥

આળસ ઉદ્ય અતીશે ન દિસે, દિસે ઉદીઓગી અંગ ॥
હાંદગીતો જેને દિસે ન ગમે, ન ગમે નઠારાનો સંગ ॥
જેને સુધરેલી૦ ॥ ૧૦॥

સનેહ વધારે ને શોક ઘટાડે, લોકમાં પામે લાજ ॥
એવી મલે જો આ દુનીઆમાં, સવરગ ઇછે શા કાજ ॥
જેને સુધરેલી૦ ॥ ૧૧॥

પૂરણ પુનઅથી પૂરૂશ પામે, ન ઉતમ એવી નાર ॥
દળપતરામ કહે દુનીઆમા, ધન તેનો અવતાર ॥
જેને સુધરેલી૦ ॥ ૧૨॥

ભુડી ભારજાની.

(રાગ ઉપર પરમાણે.)

બાઇઓ જેની ભારજા ભુડીરે, તેને પીડા અંતર ઉંડી ॥ ટેક.

લાજ તજીને લડાઇ કરે નીત, ભાલવા લોક ભરાય ॥
સારા માણસના ઘરનુ વગોણુ, જોણુ જગતને થાય ॥
બાઇઓ જેની ભારજા ॥ ૧॥

જેમ બીલાડી ઉદરને જુવે, એમ નાથ સામા કરી નેણ ॥
પગ થકી પરગટે માથા લગી, એવા વાંકાં કાટે વેણ ॥
બાઇઓ જેની ભારજા૦ ॥ ૨॥

ચાર ઘડી પીઉ ચડે ટડે તારે, સુખ બને ને થાય ॥
ઘડીએ આવીને ઘેર બેસે, તારે શેર લોહી સુકાય ॥
બાઇઓ જેની ભારજા૦ ॥ ૩॥

પોહોર ચડે દીન પોહોડીને ઉઠે, ચોપે લડાઇના ચાલ ॥
જો લડનાર કોઇ ન જડેતો, પડતા લે પોતાના બાલ ॥
બાઇઓ જેની ભારજા૦ ॥ ૪॥

સનેહ કરી કેદી સવામી સંઘાતે, બેસી ન બોલે વાત ॥
ધુમાડાની પેઠે ધુધવતી રહે, રોસ ભરી દીન રાત ॥
બાઇઓ જેની ભારજા૦ ॥ ૫॥

પીઉ ઘરીતો ધણીજ પોતાના, સમજણ જાણે સદાય ॥
દઇવ થકેતો મનુશના સુખની, શિખામણે શુ થાય ॥
બાઇઓ જેની ભારજા૦ ॥ ૬॥

પંડીત શાસતર ભણેલ પુરાણી, મોટી સભામા મનાય ॥
માન તજી મુરખીના નોહોડાના, તેજ દુકારા ખાય ॥
બાઇઓ જેની ભારજા૦ ॥ ૭॥

જેને વિતી હોય તે નર જાણે, આણે બિજા અહંકાર ॥
ડાહાપણનો દળપત કહે, કોઇ ગરવ ન કરશો લગાર ॥
બાઇઓ જેની ભારજા૦ ॥ ૮॥

સ્ત્રીબોધ.

પુસ્તક ૧ લું. | મેએ ૧૮૫૭. | આંક ૫ મો.

લાએકીવાલી ઓરત.

રાણી જીનોબીઆ.

હમારા તરીજા આંક મધે માલવા પરાંતની રાજ મલાવનારી નામીચી અશતરી આલીઆબાઇ વીષે હમોએ કેટલીએક હકીકત પરગટ કરી હતી. આ દુનીઆની શપાટી ઉપર ઓરતોએ ઘણી વેલાએ રાજ કારોબાર ચલાવીને પોતાની પંથની મનશકતી શાબેત કરીછે. યઉરોપ ખંડ મધે હાલના વખતમાં કેલવણીને લીધે ઘણીએક અશતરીઓ રાજ દરબારી કામકાજ કરવાને લાએક ગણાએછે, પણ આગલા વખતમાં જેઆરે દુનીઆમાં કેલવણીનો ફેલાવો હવડાની માફક બોહોલો હતો નહી તેઆરે પણ અશતરીઓએ મોહોટાં મોહોટાં કામો પોતાને માથે ઉઠાવીને પોતાની ચતુરાઇ તથા હોશીઆરી પુરવાર કીધેલીછે. એ ઉપરથી આપણા જોવામા આવેછકે ખોદાતાલાએ અશતરીઓને મરદોના કરતાં વધારે નાજુક બદન આપેલુછે, તોપણ તે શાહેબની બખશેશથી ગનેઆન અને મનશકતીની બાબતમા મરદ કરતાં ઓરત ઓછો દરજજો ધરાવતી નથી. એ બાબદના દાખલા શંગલી કોમ અને શંગલા મુલકના લોકો મધેથી આપણને મલી આવેછે અશતરીઓની રાજ કારોબાર ચલાવવાની શકતી વીશેનો આપણા દેશને લગતો દાખલો ઉપર જણાવેલી ઇનદોરની રાણી આલીઆબાઇ વીશે હમોએ આપીઓ હતો ; બીજો દાખલો એક આરબ અશતરીનો હમો આપીએચ, કે જેહેનું નામ આએ બીનાને મથાલે હમોએ મુકીઉ છે.

આજ આશરે ૧૮૦૦) વરશની વાત ઉપર આરબશતાનના મુલકનાં ઓતર ભાગમા અને શીરીઆ દેશની દખણ દશા તરફ જાંહા રેતીનું એક મોહટુ જંગલ આવેલુંછે તાંહાં " પાલમાઇરા " નામનું એક શેહેર હતું, તેહેની હાકમી આરબ શરદારો ચલાવતા હતા, પણ તેઓ રૂમનાં શેહનશાને ખડણી આપતા હતા. એ પાલમાઇરા શેહેર જોકે રેતીનાં જગલ મધે આવેલુ હતું તો પણ એ શેહેર તથા તેની આશપાશની થોડીએક જમીન ફલવંત હતી તથા તાહા પાણીની આબાદાની ઘણી હતી, એટલામાટે તે જમાનામાં યઉરોપ તથા એશીઆ ખંડ વચે ખુશકીને મારગે જે વેપાર ચાલતો હતો તે વેપારનાં માલની રવાનગીનો રશતો પાલમાઇરા શેહેર મધેથી થાતો હતો. એ વેપારને લીધે પાલમાઇરા શેહેર દર વરશે આબાદાનીમાં વધતું હતું, અને ઇશાવી બીજી શદીમા તે ઘણુ તવગર અને દબદબા ભરેલું ગણાઆમાં આવતું હતું, અને રૂમના શેહેનશાહો એ શેહેર તથા તેહેને લગતા પરાતને પોતાની હકુમતનો એક અગતનો ભાગ શમજતા હતા

રૂમની શેહેનશાહતની તવારીખ વાંચનારને રોશનછે કે ઇશવી તરીજી શદીમાં ઇરાનના મુલકના શાશાનીઆન પાદશાહ શાપુર શંગાથે રૂમના શેહેનશા વાલરીઅનને ઘણીએક લડાઇઓ થાઇ હતી, અને તેમાં શેહેનશાહ વાલરીઅન શીકશત પામીઓ હતો, કે જેથી કરીને રૂમની હકુમત ઘણી નબલી પડી હતી. એ વખતમાં પાલમાઇરા શેહેર મધે" ઓડનેથશ " નામનો એક શરદાર હકુમત ચલાવતો હતો, અને જીનોબીઆ તે શરદારની રાણી હતી , ઓડનેથશ એક દેલાવર મરદ હતો, અને તેની રાણી જીનોબીઆ તેની બરોબરતી બાહાદુરી ધરાવતી હતી રૂમની શેહનશાહતના ઉપર જણાવેઆ પરમાણેના પડતા વખતમા પાલમાઇરા શેહેરના શરદારે પોતાને માથેનો રૂમનો અમલ માતરે નામ દાખલ રાખેઓ હતો, અને તેણે પોતાની આશપાશના પરાંતો જીતીને એક રાજપાટ ઉભુ કરવાનો કશદ કીધો હતો એ શરદાર ઓડનેથશ હેવા કામમા રોકાએલો હતો તેહવામા તેહેને પોતાના

નાં બેશના એક શખશ શાથે કાંઇ ટંટો થાએઓ, કે જેહેની વીગત આગલ વાચીઆમાં આવશે, અને તેમા તે મારેઓ ગીઓ, અને તેથી તેહેનું રાજ શંગલું તેહની રાણી જીનોબીઆના હાથમા આવી પડીઉ, કે જેણીએ પોતાના ખાવંદનો અંમલ ઘણી હોશીઆરીથી ચલાવીઓ, એટલુંજ નહી, પણ તે શાથે બીજા આશપાશના મુલકો જીતીને પોતાની પાદશાહીનો દશાત ઘણો વધારેઓ હતો.

એ રાણી જીનોબીઆ વીશે કેહેચકે તે મીશર દેશના એક પાદશાહી ખાનદાનથી ઉતરી આવેલી હતી. તે જે માફક બાહાદુર અને દેલાવર હતી તેજ પરમાણે પવીતર અને પોતાની પંથને માન આપવા લાએક ગુણો ધરાવતી હતી. એ રાણી આરબ અશતરીઓની માફક રંગમા લગાર શાવલી હતી, પણ તે શાથે મીશર અને આરબશતાનનાં મુલકોની તમામ ઓરતોમાં તે ઘણીજ ખુબ શુરત ગણાતી હતી, અને એ રાણીની તવારીખ લખનારાઓ કેહેચ કે તેહેનો અવાજ હેવોતો મીઠો હતો કે જેહેની બરોબરી દુનીઆમા થોડીજ અશતરીઓ કરી શકી હશે. રાણી જીનોબીઆમા જે ખુદરતી ગનેઆન અને કાબેલીઅત હતી, તે ગણેઆન અને કાબેલીઅતને તેણીએ એલમ શીખીને શીનગાર આપેઓ હતો તથા પુખ્ત કીધુ હતું એ રાણી લાટીન તથા ઇઉનાની જુબાનો શારી પેઠે જાણતી હતી, તથા એ જુબાનો મધે લખાએલી કેતાબો તેણીએ શારી રીતે વાચેલી હતી. મીશર અને શીરીઆ દેશની ભાશાઓ પણ તે શારી રીતે શીખેલી હતી તેણીએ પોતાના ખાનગી કારણને શારૂં ઉગમણ પરાતની તવારીખનાં શંગરહનુ એક પુશતક બનાવીઉ હતુ, અને લાનજીનશ નામના એક ઉશતાદના હાથ હેઠલ હોમર તથા પલેટો નામના નામીચા ગરથકારોના પુશતકો તેણીએ ઘણી ઓતમ રીતે પાઠ કીધા હતા,

જીનીઓબીઆની કાબેલીઅત તથા હીમત પરમાણે ઓડનેથશ તેહેને લાએકનો ખાવંદ મલેઓ હતો. એ મરદ પરથમમા એક ખાનગી ગરહશ્થ હતો, તેમાથી તે ધીમે ધીમે પાલમાઇરા શેહેરની હાકમીના દરેજાને પોહોચેઓ હતો. જીનોબીઆ તથા ઓડનેથશ એ બનેને ભરથાર તથા બાએડી દાખલ એક એકમા જે દોશતી હતી, તે ઉપરાત જેમ એક લશકરના બેએ લડાએક શરદારો એક બીજા ઉપર પરીત રાખે તથા એક બીજાની હીમતની તારીફ કરે તે માફક એ જોડા વચે શબંધ ચાલતો હતો. એ બને જણાં લડાઇમા હમેશા શાથે જતા હતાં, તથા બંને જણાં લશકરની શરદારી શાથે ભોગવતાં હતા. લડાઇથી જો કોઇવાર ફુરશત મલી હોએ તો ઓડનેથશને જંગલનાં ફાડી ખાનારાં જાનવરોનો શેકાર કરવાનો ઘણો શોક હતો, અને એ ધાશતી લરેલી ગમતમાં તેહેની અશતરી હમેશાં શાંમેલ થાતી હતી. જીનોબીઆએ પોતાનાં બાલપણથી મેહેનત અને થાક શેશવાની ટેવ રાખી હતી. તે જો કોઇવાર ગાડીમાં બેશતી હતી તો ગાડીને માથે કધી છતર રાખતીતી નહી. તેહેનો કાએદો ઘણું કરીને ઘોડા ઉપર બેશવાનો હતો, અને તે હમેશાં લશકરી પોશાક પેહરતી હતી. કેહેચ કે કોઇવાર પોતાના લશકરની શાથે પાંઉ પેઆદલ ચાલવાની જરૂર પડતી હતી તો તે પરમાંણે લાંબી મંજલ કાપતાં એ અશતરીને કશો કંટાલો ઉપજતોતો નહી. ઓડનેથશ તથા જીનોબીઆએ શીરીઆ દેશનો ઘણો મોહોટો ભાગ જીતીને પોતાને તાબે કીધો હતો. રૂમના હકુમતવાલાઓ તેઓથી ઘણો દર રાખતા હતા, અને શેહનશાહ વાલરીઅનના ગુજરેથા પછી તેહેના છોકરાએ ઓડનેથશને પોતાની બરોબરીનો એક પાદશાહ કબુલ કરેઓ હતો.

ઓડનેથશ એક વેલાએ કેટલાએક ગાઠીક હુતારા શરદારોની શંગાથે લડાઇમાં ફતેમંદ થાઇને પાછો પોતાના શેહેર તરફ આવતો હતો, તે મારગમાં એક દાહાડે શેકાર કરવા નીકલીઓ, અને પોતાનાં એક ભાનેજને શાથે લીધો. કેહેચ કે એ વખતમાં તે તરફનાં લોકોમા હેવો શરેશતો હતો કે શેકાર કરતી વખતે જાંહાંશુધી પાદશાહ પોતાનો તીર કોઇબી શેકાર ઉપર ફેંકે નહી તાંહાશુધી બીજા કોઇથી તીર મરાએ નહી પણ ઓડનેથશનો ભાનેજ એ તરીકાથી ઉલટો ચાલીને પેહેલા પોતે તીર મારવા લાગો, અને તે બાબતમાં પાદશાહે તેહેને મનાઇ કીધી તોપણ માનીઉં નહી. એ ઉપરથી પાદશાહને ગુશો ચહડીઓ તેથી તેહેને શરમીનદી પોહોચાડવાને શારૂં તેહેને ઘોડા ઉપરથી ઉતરવાનો પાદશાહે હોકમ કીધો અને થોડી મુદત શુધી કેદ કરાવીઓ. એ શખશે કેદમાથી છુટો થાએઆ પછી પોતાના મામા ઉપર વેર લીધું હતું, અને ખાંનાંની એક મીજલશમા તેણે પોતાને હાથે પાદશાહને કતલ કીધો હતો રાણી જીનોબીઆએ પોતાના ખાવંદનું વેર એ નીમખ હરામ ભાંનેજ ઉપર લીધું હતું, અને તેહેને પકડીને તરત ગરદન મરાવીઓ હતો.

ઓડનેથશનાં મરણ પછી જીનોબીઆ પોતે એર્પલી પાલમાઇરાનાં તખતની માલેક થાઇ હતી. તેણીએ ના

મદારી શાથે પાચ વરશ શુધી હકુમત ચલાવી હતી, અને તે વખતમા મીશર, શીરીઆ, પાલમાઈરા, અને ઉગમણુ પરાંતનાં બીજાં મુલકોનો કેટલોએક ભાગ તેહેના અખતીઆર ટસે હતો. ઓડનેથશ જીવતો રહ્યો તાહા શુધી તે રૂમના શેહેનશાહોને માતરે નામનું માન આપતો હતો, ઈઆને પોતા ઉપર તેઓનો ચહડતો મરતબો તેણે નામનો કબુલ રાખીઓ હતો. રાણી જીનોબીઆએ તે પરમાણે કરીઉં નહી, અને હેવું જાહેર કીધું કે તેહેની પાદશાહી શવતંતરછે, અને તેહેની ઉપર કોઈનો કશી પાતીએ અખતીઆર પોહોંચતો નથી. એ શબબથી તથા બીજાં કેટલાએક કારણોને લીધે રૂમના શતાવાલાઓએ જીનોબીઆની શાંમણે લડવા થકી એક મોહોટું લશકર મોકલીઉં હતુ, તેઓ શાથે એ રાણી પોતાની શરદારી હેઠલ લશકર લઈને લડી હતી, અને રૂમનાં લશકરને મારી હટાવીઉં હતું. નવા રાજ ઉભા કરવામાં તથા તેઓનો કારોબાર ચલાવવામાં એ રાણી કશી ગુચવાતીતી નહી, તેહેની ચાલ ચલણમા અને અંમલ ચલાવવાની રીતમાં શંગલી તરફથી દાપણુ જોવામાં આવતુંહતુ. જે જગોએ કોઈ તકશીરવારને માફી કરવી હોએતો તાંહા તે પોતાના ગુશાને ઘંડો પાડતી હતી, જાંહા દએઆ કરેઆથી ખરાબી થતી હતી તાહાં તે કઠણ દીલ રાખતી હતી. રાજ દરબારી શંગલો ખરચ તે ઘણી કશર શાથે કરતી હતી, પણ જે વેલાએ ખરચની જરૂર પડે તે વેલાએ તે પઈશા ખરચવાને પછાત રેહેતી તી નહી. ઓડનેથશની પીઠથી તેહેને તરણ છોકરા તથા કેટલીએક છોકરીઓ પેદા થાઈ હતી, તેઓ શંગલાંઓને તેણીએ લાટીન કાએદાથી ઘણી શારી કેલવણી આપી હતી, તથા છોકરાઓને લશકરી કવાએદ શીખાડી હતી, અને પોતે “ ઉગમણુ પરાતની રાણી ” નો ખેતાબ રાખીઓ હતો.

રાણી જીનોબીઆનો અંમલ ઉપલી રીતે આબાદીની ઉપર આવીઓ હતો, તેહેવાંમા રૂમની શેહનશાહત મધે એક અગતનો ફેરફાર થાએઓ હતો, કે જેહેની અશરથી એ રાણીની હકુમત જેમ ઉતાવલે ઉગી નીકલી હતી તેમજ ઉતાવલેથી તારાજ થાઈ હતી. રૂમના શેહેનશાહ વાલરીઅનનાં વખતથી એ નામીચી શેહેનશાહતની શતા પોતાની આશપાશના મુલકો ઉપરથી ઘણી કમતી થાઈ હતી, અને એ રાજ ઉપર ઓતર તરફના કેટલાએક જંગલી લોકોનાં ટોલાંઓએ હોમલો કીધો હતો, તેથી એ અંમલની જલદીથી આખરી આવે હેવી શરવે કોઈને ધાશતી પડી હતી. પણ એ વખતમા રૂમના લશકરમાં કલાડીઅશ નામનો એક શરદાર હતો. કે જે ઘણો દાનોવ અને હીમતવાન હતો, તેહેને આલમનાં લોકોએ પોતાની ખુશીથી શેહેનશાહ કીધો, અને એ શેહેનશાહે રૂમની પડતી હાલત અટકાવી, અને એ રાજને પાછું તેહેની આગલી જાહોજલાલી ઉપર લાવીઓ. કલાડીઅશનાં ગુજરવા પછી બીજો એક લશકરી શરદાર નામે ઓરલીઅન શેહેનશાહ થાએઓ હતો, તે પણ કલાડીઅશની માંફક દાનાવ અને બાહુર હતો, અને રાણી જીનોબીઆ જે પાલમાઈરા શેહેરમાં શવતંતર રાજ કરી બેઠી હતી, તથા શેહેનશાહની હકુમતનો તીરશકાર કરતી હતી, તેહેને શજા કરવાનું તથા પાલમાઈરાના રાજ ઉપર રૂમની શાહેબી પાછી ચાલુ કરાવાનું એ શેહેનશાહ ઓરલીઅને અગતનું વીચારીઉં હતું, અને તે કારણશર એક મોહોટું લશકર લઈને શીરીઆના મુલક ઉપર તે ઉતરી પડીઓ હતો. શેહેનશાહ આરલીઅન તથા તેહેના લશકરનાં આવવાની ખબર શાભલીને રાણી જીનોબીઆ તેઓની શાથે લડાઈ કરવાને શારૂ તરત તઈઆર થાઈ હતી, અને શેહેનશાહનું લશકર પાલમાઈરા શુધી આવી પોહોચે તે આગમજ પોતાનુ લશકર લઈને મારગમા તેઓ શાથે તેણીએ મોલાકાત લીધી હતી એ લશકરની શરદાર જીનોબીઆ પોતે થાઈ હતી, અને તેહેને રૂમના લશકર શાથે બેએ મોહોટી લડાઈઓ થાઈ હતી એ બેની પેહેલી લડાઈમાં રાણી જીનોબીઆનું લશકર પરથમ ફતેમંદ થાઈઉં હતું અને તેઓએ રૂમીઓને મારી નહશાડીઆ હતા, પણ તે રૂમીઓનાં નાહાશેલાં લશકરની પછવાડે દોડતાં જીનોબીઆનું લશકર વેરાઈ ગએઉં હતુ તથા તેહેની કવાએદ શલામત રહીતી નહી, તે મામલો જોઈને શેહેનશાહ આરલીઅને પોતાની ફોજનો કેટલોએક ભાગ જે જમાવ કરી રાખેલો હતો તે લઈને તેણે પાલમાઈરાના લશકર ઉપર ફરીને એક શકત હોમલો કીધો, અને તે હોમલામા તે ફતેમંદી પાંમીઓ. બીજી લડાઈમાં જીનોબીઆના લશકરનું દીલ તુટી ગએલું હતું, તેથી રૂમી લોકો તેઓ ઉપર જલદીથી ફાવી નીકલીઆ હતા એ ઉપરથી જીનોબીઆ તે લડાઈના મેદાનમાંથી નીકલી ગઈ, અને પોતાના પાલમાઈરા શેહેરમાં જાઈ પોહોચી, અને તેહેનો કીલો તથા દરવાજા બધ કરીને પોતાની છેલી ઘડી શુધી એ શેહેરનો બચાવ કરવાનો તેણીએ ઠરાવ કીધો. શેહેનશાહ આરલીઅન તેહેની પછવાડે દોડીઓ, અને પાલમાઈરા ઉપર લશકરનો ઘેરો નાખેઓ એ લડાઈમાં શેહેનશાહને ઘણીજ શકતી ખેંચવી પડી હતી, તે પોતે જખમી થાએઓ હતો, તોપણ તેણે પોતાની હીમત પડતી મુકી

તી નહી. એ શેહેનશાહનો એક કાગજ પોતાના પાએતખ
ત ખાતે લખેલો આજ શુધી શલાંમત રહેલોછે, તેમાં એ લ
ડાઇ વીશે તે આએ રીતે લખેછે—" રૂમના લોકો જાણેય કે
હુ માતરે એક ઓરત શાથે લડાઇ કરૂંય વાશતે તેમાં કાંઇ મુ
શકેલ જેહેવુ નથી, પણ જીનોબીઆ રાણીની હાબેલીઅત અ
ને હુકુમત કેહેવીછે તે વાતથી તેઓ અનજાણછે. તેણીએ
જે લડાઇનો શરનજામ તઇઆર કીદોય તે બાબે તમામ વી
ગતવાર બેઆન થાઇ શકાતુ નથી, તેણીએ કીલાની
દેવાલ ઉપરથી તીર, પથથર અને બીજી તરેહવાર ચીજોનો
ઝાગો તઇઆર રાખીઓછે, કીલાના દરએક બુરજ ઉપર તે
ણીએ મજબુત ચોકી રાખીછે, તથા તે ઉપરથી ઘેરો નાખનાર
લશકરની ઉપર આતશનો વરશાદ વરશાવેછે, ફતેમંદીની મા
હારી શગલી આશા ખોદા ઉપરછે."

પાલમાઇરા શેહેર ઉપર શેહેનશાહ આરલીઅને થોડી
એક મુદત શુધી ઘેરો નાખીઓ, પણ તેમાંથી તેહને ઘણી મુ
શકેલીઅત માલમ પડી આવી, તેથી તેણે જીનોબીઆ ઉપ
ર એક પેગામ મોકલીઓ, તેમા તેહેનાં શેહેર તથા લશકરનો
બચાવ કરવાને શેહેનશાહે કબુલ કીધું, અને જીનોબીઆને
આદરમાન શાથે એક નાઘલુ પરગણુ આપવા કહીઉં. પણ
એ પેગામ રાણી જીનોબીઆએ કબુલ કીધો નહી, અને શે
હેનશાહને કેટલાએક તાનાજાણીના શુખન કેહેવડાવીને તેહે
ના પેગામ લાવનારને પાછો ફેરવીઓ.

એ વખત પછી થોડી મુદતે ઇરાણનો પાદશાહ શાપુર
ગુજરી ગએઓ, અને તેથી કરીને રૂમીઓનું કેટલુએક લશ
કર ફાલતું પડીઉં તે શેહેનશાહને મદદે આવીઉં, અને તે
શબબથી જીનોબીઆએ પોતાનો કશો બચાવ જોએઓ નહી,
વાશતે તેણીએ શેહેર છોડવાનો ઠરાવ કીધો. એ ઠરાવ મુ
જબ જીનોબીઆ એક શાંઢણી ઉપર શવાર થાઇને શેહેરમા
થી નીકળી ગઇ, અને રૂમનુ લશકર તે મધે દાખલ થાઇઉં.
શેહેનશાહના માણસો જીનોબીઆની પછવાડે દોડીને તેહેને
પકડી લાવીઆ હતાં, અને શેહેનશાહ તેહેને એક કેદી દા
ખલ રૂમ લઇ ગએઓ હતો. રૂમમા લઇ ગએઆ પછી શે
હેનશાહે એ રાણીને તેહેનુ છુટાપણું બખશીઉં હતુ, અને
શેહેરથી આશરે વીશ માઇલની વેગલાઇ ઉપર એક શારી જ
ગોમા તેહેને રાખી હતી. રાણી જીનોબીઆ પોતાની પાદ
શાહી મુકી બેઠા પછી ઘણા વરશ શુધી એ મુકામમા રહી
હતી. તેણીએ રૂમી અમીર લોકોના કુટંબો શાથે ઘણી દો
શતી રાખી હતી, તથા પોતાનાં ફરજંદોના તે કુટંબોમા લગ
ન કરેઆં હતાં, અને ઇશવી પાચમી શદી શુધી રોમ શેહે
રમાં તેહેની ઓલાદનાં માંણસો જોવામા આવતા હતાં.

છોકરાઓની કેલવણી વીશે માતાઓને બે શુખન.

માબાપો પોતાના બાલકોને વીદીઆની કેલવણી આપે
મ અને તેઓને પચ તથા મીજલશ લાએક તદબીર શીખ
વેય, તે કાંમમા બાપ જેટલી મદદ કરી શકેમ તેહેના કરતા
બાલકને પોતાની માતાનો આશરો વધતો જરૂરછે, અને બા
પના કરતાં માએની ચાલ ચલણ તથા કેલવણી બચાની ઉપ
ર વધારે મજબુતીથી અશર કરેછે જે માએ ચંગલ અને
અકલમંદ હોએય તેહેનાં બચા કોઇજવાર બેશમજ અને ન
ઠારા જોવામા આવેછે, પણ બેવકુફ માતાનાં બચાંઓ ઘણી
વેલાએ તેહેનીજ માફકનાં બેશમજ રહી જાએછે. ફરાંશ દે
શના નામીચા શેહેનશાહ નેપોલીઅન બોનાપારટના વરૂતાત
મધેથી આએ ચોપાનીઆનાં પેહેલા શફા ઉપર હમો જે શબ
દો છાપીએ છઇએ કે "દેશની હાલત શુધારવાની શરવેથી
શરશ રીત એછે કે માતાઓ ગનાની થાએ હેવુ કરવુ" તે
શબદો દુનીઆના અનુભવ ઉપરથી ખરા ઠરેઆછે. આપ
ણી દુનીઆ મધે એલમ, હોનર, બાહુરી, નીતી, અને એ વ
ગરે બીજી બાબતોને કીને જે જે નામીચા શખશો કીરતી
વાન થાઇ ગએઆછે, તેઓના જણમારાની તવારીખ ઉપર
નેગાહ કરતાં આપણા જોવામા આવેય કે તેઓ મધેથી ઘ
ણા ખરાઓની માતાઓ કાબેલ અને કેલવાએલી અશતરી
ઓ હતી, કે જેઓની અશરથી તેઓનાં બચાં ઘણા છુધીવ
ન નીકલીઆ હતા, અને ઇનશાનની શકને શોભા આપી
હતી આપણે થોડુંજ દુર અંદેશો કરીએય તો આપણી ખા
તરી થાએય કે બચાઓ ઉપર બાપના કરતાં માતાએ આપે
લી કેલવણીની અશર વધારે મજબુતીથી વલગી રેહેછે. બા
લક પોતાના જનમથી તે ઉમરે પોહોચવાની નજદીકમા આ

વેચ તાહા શુધી જેટલો વખત પોતાના પીતાની શંગતમા કાહાડેચ તે કરતાં માતાની શંગત તેહેને વધારે હાએચ, અને જેહેની લાંબી શંગત તેહેની ચાલચલણુની અશર બચાના કુમલા મગજ ઉપર વધારે કુઉવતથી લાગુ થાએછે એક છોકરી જો પોતાની માતાને ધીરા શવભાવની તથા વીચારવાલી જુવેચતો ઘણું કરીને તેહેનો ખવાશ તે છોકરીમા ઉતરીઆ વગર રેહેતો નથી માએ જો પોતાના દીકરાને નાધપણુથી હીમત ભરેલા શુખનો કેહેવાની ટેવ રાખેચ, અને તેહેની બીહીકને ધીકારેચ, અને તેહેની મરદાનગીને પશંદ કરેચતો દર શેંકડે પંચોતેર છોકરાઓ હીમતવાલા અને બાહુર નીકલીઆ વગર રેહતા નથી વાશતે, માતાની ચાલચલણ અને માતાએ આપેલી તાલીમ જેઆરે બચા પર ઉપર જણાવેલી રીતે મજબુતીથી અશર કરેછે, તેઆરે બચાની કેલવણી પછવાડે તેહેની માતાએ શુ શું તજવીજ રાખવી ઘટેચ અને તે કેલવણી કેહેવી રીતની આપવી જોઇએચ, તે બાબતની અગત શરવે કોઇના ધેઆનમાં ઉતરશે હુમો હાલ તરત માતરે છોકરાઓની કેલવણી વીશે બોલવાની ધારણા રાખીએચ

" કેલવણી " એ શું ચીજછે તે શરવે માતાઓએ શારી પેઠે શમજવુ જોઇએચ, કાએકે એ બાબતના વીચારો જુદી જુદી કોમના લોકોમા જુદી જુદી રીતનાછે આરબ લોકો હેવુજ શમજેચ કે છોકરો જો ઘોડા ઉપર બેશવા અને તલવાર પકડવા શીખીઓ તો તે પુરતી રીતે કેલવાએઓછે, ચીના લોકો હેવું ધારેચ કે છોકરો જો પોતાના બાપનો ધધો શારી પેઠે શીખીઓ તો તે કેલવાએલો થાએઓચ, આપણા દેશના વાણીઆ પોતાના છોકરાને નાણુ અને દુકાનદારીનો ધધોશીખાડેચ એટલે તેહેની કેલવણી શમાપત થાએલી શમજેછે, ભીલ પોતાના છોકરાને જો તીર મારવામા પુરતો હોશીઆર જુવેચ તો તેહેને બીજી કશી રીતની ચીનતા રેહેતી નથી. એ પરમાણે જુદી જુદી કોમના લોકો પોતાના બચાઓના પાછલના ફાએદાને શારૂં તેઓની કેલવણી વીશે તરેહેવાર વીચાર રાખેછે પણ એ શગલાં લોકો ઉપર હાલ જમાનાના ચંચલ ઇઉરોપીઆન અને એમેરીકન લોકો શરદારી રાખેછે, અને તેઓની કેલવણી શગલી રીતે પુરતીછે. ઇઉરોપીઆનોમાં ફરચ લોકો જે શઉથી શુધરેલા ગણાએચ તેઓ પોતાના છોકરાઓને જેમ એલમ અને નીતીની શારી કેલવણી આપેચ તેમજ પેટ ભરવાને શારૂ તેઓને લાએક રોજગાર શીખવેછે, અને તેજ માફક આએ દુનીઆંના આચકા શભાલવાને શારૂં મેહેનત અને શકતી ખેંચવા તથા લડાઇના હથીઆર બાધવાની ટેવ પાડેછે. ફરાશ દેશમા કોઇ હીંદુશથાનનો રેહેવાશી જો ફરવા નીકલેઓ હોએ અને એક મોચી ઇઆ શુથાર ઇઆ હેવાજ બીજા કોઇ કારીગરની દુકાનમા તે જો દાખલ થાઇને તેહેના ધણીની શાથે વાત કરી જુવે તો તે મુશાફરના જોવામા આવશે કે તે ધધાદારી માણશ હેવી કેલવણી ધરાવે-છે કે જેહેની બરોબરીનો શેકડે એક માણશ પણ હીંદુશથાનની વશતીમાથી મલવો મુશકેલ પડેછે. હેવી કેલવણી શાથે તે માણશ પોતાનો ધધો શારી પેઠે શમજી શકેછે, કાએકે તે પોતાના ધધાને લગતા તથા બીજાં પુશતકો વાચવાનો માહવેરો રાખેચ, અને તે શગલા ઉપરાત જો તેહેના દેશના ફાએદાને શારૂ કોઇવાર કાઇ કામ પડીઉ તો કમરે તલવાર બાંધીને તથા હાતમા બદુક પકડીને લડાઇ કરવાને તે તઇઆર થાએછે. હેવી હાલત ઇઉરોપ ખડના શગલા શુધરાઇ પામેલા મુલકોનીછે, અને હેવીજ હાલત એમેરીકા ખંડના ઇઉનાઇટેડ ઇશટેટશના લોકોનીછે. જે દેશોમા હેવી કેલવણી પામેલાં માણશો મલી આવે તે દેશોના લોકો દુનીઆના બીજા લોકો ઉપર શરદારી ભોગવે હેમા કશી નવાઇ નથી એ દેશોની કેલવણી શાથે મુબઇ મધે પારશીઓનાં બચાઓને જે કેલવણી મળેચ તે આપણે શરખાવી જોઇએ.

પારશીઓમા ગરીબના જે છોકરાઓ શુથારનુ ઇઆ મજુરનુ કામ કરેચ તેમાથી પાચ જણા જો ભાગુ ટુટું લખી વાચી જાણતા હોએ તો પંચાણુ જણ તેથી બેનશીબ જોવામા આવેછે મજુરથી ચહડતી પડવીએ દુકાન ઇઆ ઉધરાણીનું માણશ આપણા જોવામાં આવેચ, તે ઘણું કરીને લખી વાચી જાણેચ, અને તેહેની લખવા પટવાની કાબેલીઅત એટલામાજ અટકેલી હોએચ પણ ઉપનો શુથાર ઇઆ મજુર ઇઆ ઉધરાણીનું માણશ ઇઆ દુકાનદાર એ દરએકમા તેઓના ધધાની અશરે કરીને તથા તેઓના માબાપો ઘણું કરીને ગરીબ હોવાના શબબથી શકતી ખેચવાની તથા મેહેનત કરવાની તથા હીમત રાખવાની ટેવ પડેચ, કે જે ટેવ તેઓને ઘણી ફાએદો કરનારીછે, અજે તે તેઓની કેલવણીનો એક અગતનો ભાગછે એજ કેલવણી પઇશા નેલવવાના કામમાં જરૂરનીછે, અને એજ શબબ ઉપરથી મુબઇની વશતીમા આપણે જોઇએચ કે ઘણાએક ગરીબ માંબાપના છોકરાઓ જેઓ આગલા દાહાડાઓ ઉરર નાધપણથી મેહેનતમા કશાએલા અને ધધાદારીને લાએકના થાએ

ફી ખરાબ થાએ હેવી તેહેની માવજત થાતી નથી, તથા પોતાની ઉમરના છોકરાઓ શાથે જાથુક ફરેઆથી તથા રમેઆથી તેહેને કેટલીએક હોશીઆરી આવેછે. હેવી રીતની નીશાલો પારશી ગરહશથોના છોકરાઓની કેલવણીને શારૂ જો ઉભી કીધી હોએ તો તેમાથી ઘણાંજ શારાં ફલ નીવડી આવે એ બેશકછે, અને તેથી કરીને આપણા છોકરાઓની કેલવણીની ખામી બાબે હમોએ જે કાઇ ઉપલા શફાઓમા ફરીઆદ કીધીછે તેહેનો એલાજ થાઇ શકે એ પણ ખરૂંછે. પણ હેવી નીશાલો હાલમા આપણા લોકોમાં ચાલુ નથી, તે વેલાએ આપણથી જેમ બની શકે તેમ બીજા એલાજોથી એ ખામી આપણે દુર કરવી જોઇએય, અને આપણા છોકરાઓને નીશાલમાં વીદીઆ શ બધી જે કાઇ કેલવણી મલેય તે શાથે તેઓને હીમતવાલા અને દ્રશાએલા કરવાની તદબીર રાખવી જોઇએય ; અને તે કારણશર દરએક માતાએ પોતાના દીકરાના કાનમા શદા બાહાદુરીના શબદ બોલવા, તેહેને મરદાનગી જારેલી રમતો શીખાડવી, તેહેને મેહેનત શોશવાની ટેવ પાડવી, અને બીજી શગલી રીતે જેમ બની શકે તેમ તેહેને દુનીઆંદારીને લાએકનો કરવાની કોશેશ કરવી લાજમછે.

હીનદુસથાંનના મુલકની મુખતેસર હકીકત.

તવારીખ લખનારાઓ એક મતથી આપણને જાહેર કરેય કે દુનીઆની શપાટી ઉપર હીનદુશથાનનો મુલક શુધરાઇના બાબમા ઘણો પુરાનો જાણીઆમા આવીઓછે. જે વખતે દુનીઆના ઘણા ખરા ભાગોમા આદમીઓના ટોલા ભટકતી અવશથામા ફરતા હતા, તથા હેવાંનીઅતથી થોડીજ જુદાઇ ધરાવતા હતાં તે વખતમા હીનદુ લોકો ઉતર તરફના પાહાડો તરફથી ઉતરી આવીને પોતાના દેશી રાજાઓના અમલ તરે હીંદુશથાનના મુલક મધે શારી રીતે ઘરીથામ થાએલા હતા, અને વેપાર, એલમ, તથા કારીગીરીને કીને પંકાએલા જાણીઆમા આવતા હતા " રામાએન " અને " પુરાન " એ પુશતકો હીંદુઓના આગલા વખતના એલમ વીશે આપણને ગવાહી આપેછે, પુરાતમ વખતનુ કોતરકામ તેઓની કારીગીરીનો આપણને નમુનો બતલાવેછે, અને ઇઉનાની અને ઇઆઉદીઓની તવારીખ ઉપરથી તેઓના વેપાર વીશે આપણે વાકેફ થાએલા છઇએ. હીંદુઓની પોતાની તવારીખ મધે જણાવીઆ મુજબ આજ આશરે ૩૦૦૦ વરશની વાત ઉપર શુરીઅ અને ચંદર વઉશના રાજાઓ આ દેશમા રાજ ચલાવતા હતા. રામ, કે જેહેની બાએડી શીતાને લંકાનો રાજા રાવન ચોરી ગએઓ હતો, અને જે પછી રાવન શાથે લડીને શીતાને પાછી લઇ આવીઓ હતો, તે શખશ શુરીઅ વઉશથી ઉતરેલો હતો, અને હેવું ધારેઆમાં આવેય કે હવડાના આઉદના મુલકમા એ રાજાનુ પાએતખત હતું. શુરીઅ વઉશ પછી ચંદર વંઉશના રાજાઓએ હીંદુશથાનમા હકુમત ચલાવી હતી, તે વેલાએ હવડાનાં અલાહબાદ શેહેરની નજદીકમા પરતીશથન શેહેર મધે એ રાજાઓ રેહેતા હતા. એ પછી કુરૂ અને પાંડવ એ બેએ કુટબના રાજાઓએ ઘણી મુદત શુધી રાજ ચલાવીઉં હતુ. ઇશવી શદીની શરૂઆતની આશરે ૫૦૦) વરશ આગમજ ઇરાનના કએઆંની પાદશાહોએ હીંદુશથાનના ઉતર ખુણાનો થોડાએક મુલક ફતે કરેઓ હતો, પણ તે અંમલ લાંબી મુદત શુધી ચાલુ રહેઓતો નહી. ઇશવી શદીની ૩૩૧ વરશ આગમજ ઇઉનાનનો પાદશાહ શેકદર હીંદુશથાનનો મુલક ફતે કરવા આવીઓ હતો, તેણે પોરશ નામના એક રાજા શાથે લડાઇ કરી હતી, અને તેમાં તે ફતે પામીઓ હતો, પણ શેકદરે એ ફતે આગલ વધારીતી નહી એ વખત પછી હીંદુશથાનનો મુલક કેટલાએક જુદા જુદા રાજાઓના અમલ તલે આવીઓ હતો, રાજા ચદર ગુપત અને તેહેના વઉશે ઉતર હીંદુશથાનમા હકુમત ચલાવી હતી, રાજા વીકરમ ઉજન મધે રાજ ચલાવતો હતો, શાહલીવાન નામનો રાજા દખણ મધે હકુમત કરતો હતો, અને કરીશનાની ઓલાદ ગુજરાત મધે ગાદી ઉપર બેઠેલી હતી.

શેકંદરના આવી ગએઆ બાદ હીંદુશથાનના દેશી રાજાઓએ ઇનશાફ તથા આબાદી શાથે આશરે ૧૩૦૦ વરશ શુધી રાજ કરીઉં હતુ, તેઆર પછી ઇશવી ૧૦૨૦ નાં વરશમા શુલતાન માહમુદ ગજનવી નામનો એક મુશલમાન પાદશાહ આફઘાનીશતાનથી મોહોટું લશકર લઇને આવીઓ હતો. એ પાદશાહે શોમનાથનું નામીચુ દેહેરૂ લુટીઉં હતું, અને દશ મરતબે હીનદુશથાનના લોકો ઉપર તેણે હોમનો કરીને દશ મરતબે મોહોટી લુટ શાથે તે પાછો પોતાને મુલક ગએઓ હતો એ પછી મહમદ ઘોરી નામનો એક બીજો આફગાન શરદાર હીંદુશથાન ઉપર ચહડી આવીઓ હતો, અને તેણે ઇશવી ૧૧૯૪ ના વરશમા પોતાનું પાએતખત દીલી શેહેરમાં મુકરર કીધુ.

હતું ' એ શખશના વંઉશની હકુમત આશરે પચાશ વરશ ગુલીક હીનદુશથાન મધે ચાલી હતી, તેઆરબાદ બીજા કેટલા એક મુશલમાન પાદશાહો જેઓ મહમદ ઘોરીની દરબારના લશકરી શરદાર અથવા અમીરો હતા તેઓએ એ દેશમાં હકુમત ચલાવી હતી. એ વખત પછી ઇશવી ૧૩૭૮ ના વરશમા તેમુરલંગ નાંમનો નામીચો તુરકી શરદાર (ઇરાન અને આફઘાનીશતાન ફતે કરેઆબાદ) એક મોહોટાં લશકર શાથે હીંદુશથાનમાં આવી પોહોચેઓ હતો, તેણે હીંદુશથાનનો એતર ભાગ તમામ પોતાને તાબે કીધો હતો, અને દીલી શેહરમાં મોહોટી ખુનરેજી પાડી હતી, કે જેહેની બરોબર માણશોનાં જાન માલની નુકશાની દુનીઆમા કધી બની નહી હશે એ તુરો શરદાર મોહોટી લુટ લઇને પોતાના તાતારના મુલક તરફ પાછો રવાને થાએઓ હતો. ઇશવી શને ૧૫૨૫ ના વરશમાં શુલતાન બેબર, કે જે ધણી આફઘાનીશતાન મધે એક હકુમત કરનાર હતો, અને જે બુનીઆદે તુરકી હતો, તેણે હીનદુશથાન ફતે કરીઉં હતું અને દીલી શેહેરમાં પોતાનું પાએતખત અરાથાપીઉં હતુ. એ પાદશાહ તથા તેના વઉશની હકુમત હીનદુશથાનમા " મોગલાઇ " રાજને નામે ઓલખાએછે બેબરને પેઠે હોમાઇઉન નામનો એક બેટો પેદા થાએઓ હતો, અને તેહેનો છોકરો શરવેને જાણીતો અને નામીચો પાદશાહ અકબર ઇશવી શને ૧૫૫૫ ના વરશમા હીનદુશથાનના તખત ઉપર બીરાજીઓ હતો અકબર પછી તેહેનો છોકરો જહાગીર તંખત ઉપર બેઠો હતો, તેહેની પછી શાહજાન પાદશાહ થાએઓ હતો, અને તે પછી ઓરંગજેબ અહવા આલમગીરે હીનદુશથાનમા હકુમત ચલાવી હતી એ છેલો જાણવેલો પાદશાહ ઇશવી ૧૭૦૭ ના વરશમા ગુજરી ગએઓ હતો, અને તે વખતથી હીનદુશથાનના મુલક ઉપરની " મોગલ " હકુમત નબલી પડી હતી દખણમધે મરેઠાઓનું તથા નીજામનુ રાજ, તથા આઉદ, બંગાલ, ગુજરાત, કરનાટક, અને એ વગરે બીજાં જુદા જુદા નાધલા રાજપાતો એ વખતમા હીનદુશથાન મધે ઉભા થાએઆ હતાં, અને એ શમેથી દીલીની શાહેબી માતરે નામની થાઇ પડી હતી, અને નાદરશાહ ઇરાનીએ જેઆરે ઇશવી ૧૭૩૯ નાં વરશમા દીલી શેહેર લુટીઉં તે વખતે દીલીની હુકુમત માતરે એ શેહેરની આશપાશનાં થોડાએક પરગણાં કરતા વધારે લાબી પોહોંચતીતી નહી

જાંહા સુધી મુશલમાંની અમલ હીનદુશથાનની જમીન ઉપર લાગુ પડેઓ નહી હતો તાહા સુધી (ઇઆને ઇશવી ૧૦૨૦ ના વરશમા સુલતાંન મહમુદ ગજનવી હીનદુશથાનુ ઉપર ચહડી આવીઓ તાહાં તુલીક) દેશી રાજાઓના અમલમાં આપણો મુલક ઘણો આબાદ અને શપજ ભરેલો હતો, પણ મુશલમાની હકુમત લાગુ થાઇ તે દીવશથી તે આજ આશરે એક શોઓ વરશની વાત ઉપર ઇગરેજ લોકોએ આએ દેશ ઉપર પોતાની શતા મજબુત કીધી તાંહાસુધીની આશરે ૭૦૦ વરશની મુદતમા આએ દેગને આબાદી તથા શુધરાઇ શબંધી ઘણીજ નુકશાંની પોહોચી હતી મુશલમાન પાદશાહો મધેથી દીલીનાં તખત ઉપર શાહ અકબર શવાએ એકબી ભલો અને પરજાનું હેત ઇછનાર પાદશાહ થાઇ ગએઓ નથી. એ મુશલમાન પાદશાહો શદા પોતાની આશપાશના નાધલાં રાજો શાથે લડાઇમા ગુંથેલા રેહેતા હતા , તેઓના છોકરાઓ ઘણું કરનિ એકએકમા લડાઇ કરતા હતા, લશકરના શરદારો અને અમીરો પોત પોતાને શારૂ પાદશાહી મેલવવાને તપતા હતા, શરદારો, અમીરો, અને શાહજાદાઓ એક બીજાનો જાન લેવાને તથા મોહોટાં શેહેરો અને પરગણાઓ ઉપર લુટ ફાટ કરવાને કશો આચકો ખાતાતા નહી એ શઘલાં કારણોને લીધે રઇએતનો પેઆર પોતાના હકુમત કરનારાઓ ઉપરથી ઉઠી ગીઓ હતો, અને રાજ કરનારાઓની બેઇનશાફી અને બેદાદી જોએઆથી રઇએતની નીતીમા ઘણો બગાડ થાએઓ હતો. દર એક જીલા તથા પરગણામા જુદા જુદા આપ અખતીઆર શરદારો ઉભા થાએઆથી હીંદુશથાનના આખા દેશનુ લશકરી બલ ઘણુ નબલુ પડીઉં હતું, કે જે શબબ ઉપરથી ઇઉરોપીઆન લોકો જેઓ પરથમ આએ દેશમા ફકત વેપારને કીજે આવીઆ હતા તેઓને પોતાનો પગ પેશારો કરવાની જોગવાઇ મલી આવી હતી, કે જેહેતું શેવટ આજ આપણે હેવું જોઇએચ કે ઇગરેજ લોકો તમામ ગામડી રાજોને પોતાને તાબે કરીને હીંદુશથાનની હકુમતના પોતે શાહેબ થાઇ બેઠાછે

ઇઉરોપીઆન લોકો મધેથી પેહેલ મેહેલા, પોરટુગીજ લોકોનો વાહાણ ખાતાનો એક શરદાર નામે વાશકોડ ગામા ઇશવી શને ૧૪૯૮ ના વરશમા કેપ આવ ગુડ હોપને મારગે હીનદુશથાન મધે મલબાર કોશતા ઉપર કલીકોટના બંદર મધે આવી પોહોચીઓ હતો કેપ આવ ગુડ હોપને મારગે આએ દેશ ખાતે આવવાનો એ ધણીએ પેહેલ વેહેલો રશતો શોધી કાહાડીઓ હતો. એ પછી બીજા કે

ટલાએક પોરટુગીજ શરેદારો હીંદુશથાન મધે આવીઆ હતા, અને તેઓ માહેલા એકે ઇશવી ૧૫૧૦ ના વરશમા ગોવા શેહેર મધે પોતાની હકુમત શથાપી હતી, કે જે આજશુધી કાએમ રહેલી છે ઇશવી શને ૧૬૦૦ ના વરશમા વલંડા લોકો વેપારના કામશર પોતાનાં વાહાણો લઇને પેહેલ વેહેલા હીંદુશથાન મધે આવીઆ હતા, અને તેઓની પછી બેએ વરશે ઇંગરેજોના બારકશોએ આએ દેશ ખાતે વેપાર કરવા માંડીઓ હતો ઇશવી શને ૧૬૩૯ મા ઇંગરેજ લોકોએ મધરાજ મધે એક કોઠી ઉભી કીધી હતી, અને ૧૬૬૨ ના વરશમા ઇંગરેજોના પાદશાહ બીજા ચારલશના પોરટુગાલના પાદશાહની દીકરી શાથે લગન થાએઆ તેહેના પલલાં દાખલ મુબઇનો ટાપુ ઇંગરેજોને મલીઓ હતો.

ફરેંચ લોકો હીંદુશથાનમાં પેહેલ વેહેલા ઇશવી ૧૬૨૩ ના વરશમા આવીઆ હતા, તેઓને ઇંગરેજો શાથે આએ દેશમા ઘણી મુદત શુધી લડાઇ ચાલુ રહી હતી, અને ઘણુ કરીને ગામડી રાજવંશીઓ જેઆરે પોતપોતામા લડતા હતા તેઆરે ઇંગરેજ લોકો એક તરફવાલાને મદદ કરતા હતા તો ફરેંચ લોકો તેહેની શામણી બોરકુને ઇઆરો આપતા હતા ઇંગરેજ લોકોની હકુમત પરથમમા મધરાજ શવશથાન મધે મજબુંત થાઇ હતી, તેઓએ ગામડી રાજાઓ તથા ફરેંચ લોકો શાથે લડાઇઓ કરીને પોતાની શાહેબીનો પાએઓ એ શવશથાનમાં મજબુત કરેઓ હતો ઇશવી શને ૧૭૫૭ ના વરશમાં ઇંગરેજ લોકોએ બગાલું ફતે કરવા માંડીઉ હતું, તેઓએ " પલાશી " અને " બકજાર " ની લડાઇમાં બગાલાના નવાબને હરાવીઓ હતો, અને તે પછી થોડીએક મુદતમા કલકતાથી તે દીલીની અધ શુધીનો તમામ મુલક તેઓને તાબે થાએઓ હતો ઇશવી શને ૧૭૯૯ માં ઇંગરેજોએ તીપુ શુલતાન શાથે લડીને મેહશુરનો મુલક છીનવી લીધો હતો, કે જેહેનો કેટલોએ ભાગ તેઓએ મેહશુરનાં આગલા રાજાના ફરજદોને આપેઓ હતો એજ શનેમા આઉદનુ રાજ ઇંગરેજોને ખડણી આપતુ થાઇઉ હતુ, અને મધઅ હીંદુશથાનમા ઇંગરેજોએ કેટલીએક ફતે મેલવીને પોતાનુ કબજા શાબેત કીધુ હતુ ગુજરાતનો મુલક પણ એ વખત પછી એક બેએ વરશે ઇંગરેજોના હાતમા આવીઓ હતો શને ૧૮૧૮ મા ઇંગરેજોએ પુણાનુ પેશવાઇ રાજ લીધુ હતુ, ૧૮૨૫ મા તેઓ આશામ અને આરાકાનના પરાનોના માલેક થાએઆ હતા શને ૧૮૩૮ ના વરશમા ઇંગરેજોને અફઘાનીશતાન શાથે લડાઇ થાઇ હતી ૧૮૪૩ મા ઇંગરેજોએ શીંધ-ફતે કરીઉં હતુ. ૧૮૪૯ ના વરશમા પજાબનો મુલક ઇંગરેજોને હાત આવીઓ હતો. ઇશવી ૧૮૫૪ મા નાગપોરનાં રાજ ઉપર કોઇ વારેશ નહી રહેઆથી એ મુલક ઇંગરેજોએ લીધે હતો. ૧૮૫૫ મા તેઓએ પેગુ ફતે કરીઉં હતું, અને ૧૮૫૬ નાં વરશમા આઉદનો મુલક તેહેના જુલમગાર નવાબના હાતમાથી તેઓએ છીનવી લીધો હતો.

એ રીતે ઇંગરેજ લોકો આજ આખા હીનદુશથાનના મુલકના ધીમે ધીમે શાહેબ થાએઆછે હવડા થોડાએક ગામડી રાજો હીનદુશથાન મધે રહેલાછે, જેહેવાં કે નીજામ, ગાએકવાડ, હોલકર, શીંધીઆ, રાજપુતના અને ગુજરાતના રાના, તરાવનકોરનુ રાજ, અને એ વગરે બીજાં, પણ તે શંગલા રાજવાલાઓ ઇંગરેજ શરકારના તાબેદારછે તથા ઇંગરેજોને ખંડણી આપેછે આપઅખતીઆર રાજમા નેપાલ તથા કાશમીર એ બેએ પરાંતો શલામતછે, પણ તેઓ હીનદુશથાનના ઘણાજ ઓતર ભાગમા આવેલાછે, અને તેઓની આપઅખતેઆરીની અશર આખા મુલકની વશતી ઉપર ઘણીજ થોડીછે. ઇંગરેજોના આએ દેશમાં આવીઆથી આપણે માંથે એક પારકું રાજ અંમલ ચલાવેછે, તથા આપણા દેશી લોકોની શાહેબી ઘટીછે, તથા અમીરી ખાનદાનો નાબુદ થતાં ગએઆંછે, પણ એ અવગુણ છતા આ દેશના લોકોને ઘણોએક લાભ ઇંગરેજોના આવીઆથી પરાપત થાએઓછે ઇંગરેજોનો અંમલ થાએઆથી આએ દેશના રાજવશીઓની માહોમાહેની મારામારી નીકલી ગઇછે, તેથી રઇએતને શમાધાની શાથેનુ શુખ મલેછે, આગલનાં કરતા માંણશોને ઇનશાફ શારી રીતે મલેછે, દેશી લોકોમાં કેલવણીનું ઉતમ બીજ વાવીઆમા આવીઉંછે, દેશનો વેપાર ઘણો વધીઓછે, ઇઉરોપખડના શુધરેલા મુલકોની માફક આગની ગાડી, વીજલીનો તાર, અગનીના શાચાના વાહાણ, નવા રશતા, પાણીની નેહર, અને બીજી શુધરાઇની નીશાનો આ દેશ મધે આપણા જોવામાં આવેછે. એ શંગલા ઉપરથી હેવુ વીચારવાને બની આવેચ કે મુશલમાની દોર શરૂ થાએઆ પછી ૭૦૦ વરશની મુદત શુધી આએ દેશની જે હેવી રીતની માઠી હાલત ચાલી હતી તે હાલતમા ઇંગરેજોના રાજથી આએ દેશના લોકોને ફાએદા ભરેલો શુધારો થાએઓછે તથા હજુર થતો જાએછે.

હીનદુશથાનનો મુલક આપણી પરૂથવીના ચેઆર બરત ખડો મધેથી " એશીઆ " ખંડની દખણ દશાએ આવે

લોછે એ મુલકનો એક નકશ આગ્ને બીનાંની શાથે આંપેલોછે તે ઉપર વાચનારે ધેઆન પોહોંચાડવાની અરજ કરીઆમા આવેછે. લુએલ વીદીઆના અલેઆશીઓ તેહેની આશપાશની અધ ઉપરથો એ દેશને "દીપ કલપ" કરાને કેહેછે, એટલેજે એ મુલકને તરણ તરફથી શમુદરે ઘેરેલોછે, અને ચોથી તરફથી જમીન આવેલીછે. નકશ મધે જોતાં માલમ પડેચ કે હીનદુશથાનની ઓતર દશાએ પેશાવરની અપધી તે લુતાનના મુલક શુધી "હીમાલીઆ" નામના પરવતોની હાર લાગેલીછે કે જે પરવતોની ટેકડીઓ દુનીઆંમા બીજા પરવતો કરતાં શગલાથી ઉનચીછે. ઉગમણ દશાએ થોડાએક બાગ ઉપર બરમાનો મુલક આવેલોછે, અને બાકીના બાગ ઉપર બંગાલનો શાગર લાગેલોછે આથમણ દશાએ થોડાએક ભાગ ઉપદ આફઘાનીશતાન અને બલુચીશતાનના દેશોછે, અને બાકીના ભાગ ઉપર આરબશતાનનો શમુદર લાગેલોછે હીનદુશથાનની દખણ દશાએ જે મોહોટો શમુદર લાગેલોછે તેહેને હીનદુમહશાગર કરીને કેહેછે હીનદુશથાનની આથમણ દશાએ શીંધના મુલકની ઓરકુ ઉપર આવેલા પાહાડોની હારને "શુલેમાની" પરવત કરીને કેહેછે. મવેઅ હીનદુશથાનમા ઉદેપોરથી તે બંગાલા શુધી જે પાહાડોની કટાર જોવામા આવેછે તેઓને "શાતપુરા" ના પરવતો કરીને કેહેછે હીદુશથાનના પશચમ કીનારા તરફ શુરતથી તે રામેશવર શુધી જે પાહાડોની હાર લાગેલીછે તેઓને આપણે "ઘાટ" કરી કહીએ છઇએ, અને એજ માફક પુરવ કીનારા તરફ પણ પાહાડોની હારછે (જુવો નકશ.)

હીનદુશથાન મધે નદીઓ ઘણીછે, તથા તે મોહોટી પણછે એ મધે બરહમપુતર નદી હીમાલીઆ પરવત મધેથી નીકલેછે અને તેહેના પાણી લુતાનને મારગે થાઇને બંગાલ શમુદરમાં પડેછે. ગગા નદી તથા જમના એ બધે નદીઓ પણ હીમાલીઆ પરવત મધેથી નીકલેચ, તેઓ બંનેનો અલાહબાદ શેહેર આગલ મેલાપ થાએચ, અને તેહેનાં પાણી બગાલ શમુદરમા જાએછે. ઇનદશ નદી કે જેહેને શીંધુ નદી કરીને પણ કેહેછે તે એજ પરવતમાંથી નીકરેછે, તેહેનાં પણીનો પજાંબની બીજી ચેઆર નદીઓ શાથે મથનકોટ શેહેર આગલ મેલાપ થાએછે, અને પછી તે આરબ શમુદરમા પડેછે નરમદા તથા તાપી એ બધે નદીઓ શાતપુરા પરવત મધેથી નીકલીને આરબ, શમુદરમા જાએછે ગોદાવરી અને કરીશના એ બંધે નદીઓ ઘાટ માહેથી શરૂ થાએચ, અને તેહેના પાણી બંગાલ શમુદરમાં જાઈ મલેછે. એ વતરોગ હીનદુશથાનમા બીજી ઘણીએક ઉતરતાં કદની નદીઓછે. એ શંગલી નદીઓ જે મુલકો માહેથી પશાર થાએચ તે મુલકોને ફલવાન કરેછે.

હીનદુશથાનનો મુલક ભરતમા આશરે ૧૩૬૯૧૦૧ ચોરશ માઇલનોછે અને તેહેની વશતી ૧૫) કરોડ માણશની ધારેઆમા આવેછે.

ઇંગરેજ લોકોએ હવડાં હીનદુશથાનના ચેઆર મોહોટા ભાગો કરેઆછે, કે જે દરએકને માથે એક "ગવરનર" અથવા હાકમ મુકરર કરેલોછે, તે ભાગોના નામ—વાવાઅખુણાના પરાતો, બંગાલ, મુંબઇ, અને મધરાજ વાવીઅખુણાના શવશથાનમા હેઠલ જણાવેલા પરાતો આવેલા છે.—આગરા, દીલી, મીરત, રોહીલખંડ, અલાહબાદ, અને બનારશ. બંગાલ શવશથાનમા શાત મોહોટા પરાતોછે તેઓના નામ —જેશોર, ભાગલપુર, કતક, મુરશેદાબાદ, ઘકા, પટના, અને ચીતાગાગ, મધરાજ શવશથેનના અઠાર ભાગ કરેલાછે તેઓના નામ —રાજહમનદરી, મશલીપતમ, ગનતુર, નેલોર, ચીનગલપત, મધરાજ, આરકટ, બલેરી, કડાપા, શાલમ, કોઇમબતુર, તરીચીનાંપોલી, તાનજોર, મદુરા, તીનાવેલી, મલબાર, અને કનેરા. મુબઇ શવશથાનના જીલા ચઉદછે તેઓના નામ —મુબઇ અને કોલાબાનો ટાપુ, શુરત, ભરૂચ, અમદાબાદ, ખેરા, ખાનદેશ, થાણા, પુણા, શતારા અમદનગર, સોલાપુર, બેલગામ, ધારવાર, અને રતનાગીરી ઉપલાં ચેઆર શવસથાન મધેના દરએકને માથે હમોએ જણાવીઆ પરમાણે એક એક ગવરનર મુકરર કરેલોછે, અને ઉપલી વીગત મધે જણાવેલા પરાતોને "રેગુલેશન પરાવીનશીશ" કરીને કેહેચ, અને તેઓ મધેથી મુબઇ, કલકતા, અને મધરાજ, એ તરણ શેહેરો ઉપર ઇનશાફને કીજે પાદશાહી "શુપરીમ કોરટ" નો અમલ લાગુ પડેચ, અને બાકીનાં શંગલા પરાતો ઉપર શદર દેવાંની તથા શદર ફોજદારી અદાલતનો અખતીઆર ચાલેછે પણ એ ઉપરાંત ઇંગરેજ શરકારને અશતેક કેટલાએક બીજા પરાતોછે કે જેઓને "નાન રેગુલેશન પરાવીનશીશ" કરીને કેહેછે, તેઓ ઉપર ઇનશાફને શારૂં શદર અદાલતનો અમલ ચાલતો નથી, પણ તે પરાતોના "કમીશનર" અથવા હાકમ મુકરર કરેલા હોએચ, તેઓ પોતાની નજરમાં જેમ વાજબી દીશેચ તેમ ઇનશાફ કરેચ, અને તે બાબતમા માતરે શવશ

યાનના ગવરનરોને તેઓ જવાબ દેવાને બંધાએલા રેહેચ. ને " નાન રેગુલેશન પરાવીનશીશ " ના પરાતોના નામ હેઠલ જણાવીઆ માફકછે.—પજાબ, શીંધ, આઉદ, બરાર, નાગપોર, પેગુ, શાગર, શીશ શતલેજ, આશામ, એલમાર, આરેકાન, તનાશરીમ, શુનદરબદ, ગનગજામ, વીજગપતામ, કરનુલ, ઇતીઆદી.

હેઠલ કહેલા ગામડી રાજો હીનદુશથાનના ગવરનર જેનરલના તાબા ટએેછે.—તીજામ, શીનધીઆ, ગાએકવાડ, હોલકર, ભોપાલ, રજપુતના, રામપોર, ભાવલપુર, ઇતીઆદી. મધરાજના ગવરનરના તાબા ટલે મેહશુર, તરાવનકોર, અને બીજાં રાજોછે. મુંબઇના ગવરનરના તાબા તલે કછ, ભાવનગર, કાઠીઆવાદના બીજાં રાજો, પાલનપોર, ખંભાત, ધરમપોર, પેનટ, હરશુલ, કોલાપુર, શાવતવારી, માહીકાઠાના રાજો, અને એ વગરે બીજાં

ફરેચ લોકોના હાતમા હીનદુશથાનમા જુજ મુકામ રહી ગએઆછે, તેઓના નામ.—ફુલચેરી, ટરીકલ, ઇનાઓન, માહી, અને અંદરનગોર પોરટુગીજ લોકોના હાતમા ગોવા, દંમન, અને દીવછે.

હીનદુશથાનમાં પરખીઆત થાએલા મોહોટા શેહેરો હેઠલ જણાવીઆ પરમાણેછે કલકતા—એ શેહેર બંગાલ મધે ગંગાનદીની એક શાખા કે જેહેને હુગલીનદી કરીને કેહેછે તેહેના કીનારા ઉપર આવેલુછે એ શેહેર હવડાં હીંદુશથાનનું પાએતખત ગણાએછે હીંદુશથાનના ગવરનર જેનરલનો રેહેવાનો મુકામ એ શેહેરમાજછે હીંદુશથાનની ધારા બાધનારી શભા એજ મુકાંમ ઉપર બેશેછે. વેપારને લીજે પણ એ શેહેર આખા એશીઆ ખડમા શગલાંથી મોહોટુ ગણાએઆમાંઆવેછે. એ શેહેરની વશતી આશરે પાચ લાખમાણશનીછે મધરાજ—એ શેહેર હીંદુશથાનના પુરવકીનારા તરફનું એક બંદરછે, તેહેનો વેપાર શારોછે, અને મધરાજ શવશથાનનો ગવરનર તથા તેહેની " કાઉનશલ " એજ મુકામ ઉપર રેહેછે એ શેહેરની વશતી આશરે તરણ લાખ માણશનીછે. મુબઇ—એ શેહેર મુંબઇના એક નાનો ટાપુ જે હીંદુશથાનના પશચમ કીનારા તરફછે તાંહા આવેલુંછે એ શેહેરનો વેપાર કલકતાથી ઉતરતોછે તોપણ ઘણો મોહોટોછે મુબઇ શવશથાનનો ગવરનર તથા કાઉનશલ, એ શેહેરમા રેહેછે એ શેહેરની વશતી આશરે પાચ લાખ માણશનીછે પેશાવર—એ શેહેર હીંદુશથાનની પશચમ અધ તરફ આફગાનીશતાનના નાકાં ઉપર આવેલું છે. એ શેહેર બાબે આગલા દાહાડાઓ ઉપર શીખ તથા આફઘાન લોકો વચે વારેવાર લડાઇઓ થાતી હતી ; હવડાં ઇગરેજી લશકરની એક મોહોટી છાવણીના મુકામ દાખલ તે વખણાએલુંછે. લાહોર—એ શેહેર રનજીતશીંગના વખતમા પંજાબનું પાએતખત હતુ, અને હવડા પણ એજ પરાતનું મુખીઅ શેહેર ગણાએછે. અમરીતશર—એ શેહેર પણ પજાબના પરાતમાછે, તાહા શીખ લોકોનુ મોહોટુ દેહેરુ તથા એક તલાવછે, કે જેહેને એ લોકો પોતાના ધરમને લગતા કારણને શારૂ ઘણું માન આપેછે. મુલતાન—એ શેહેર પંજાબ અને શીંધ એ બંધે મુલકોની અધમા આવેલુંછે. મુલતાન ઘણું પુરાતન શેહેરછે, અને ઇશવી ૧૮૪૯ ના વરશમા તેહેના હાકમ દેવાન મુલરાજ પાશેથી ઇંગરેજોએ શકત લડાઇ કરીને એ શેહેર લીધું હતું તે બાબે તે વખણાએલુછે. હેદરાબાદ (શીંધ)—એ શેહેર આગલા અમીરોના વખતમા શીંધના મુલકનું પાએતખત ગણાતુ હતું. કરાચી એ શેહેર શીંધનાં મુલકનું બંદરછે અને ઇનદશ નદીના મુખ ઉપર આવેલુંછે ભુજ—એ શેહેર કછના રાણાનુ પાએ તખત શેહેરછે, તાંહા ઇંગરેજી લશકરની એક છાવણી પડી રેહેછે. ખંભાએત એ ગુજરાત પરાનતનું એક બંદરછે, તે માહી નદીના કીનારા ઉપર આવેલુછે, અને તેહેની હાકમી એક મુશલમાન રાજવશીના હાતમાછે. વરોદરા—એ શેહેર ગુજરાતમને ગાએકવાડના રાજનુ પાએ તખતછે, તાહાં ઇંગરેજી લશકરની એક છાવણી પડેલી રેહેછે ભરુચ—એ શેહેર નરબદા નદીના મુખડા ઉપર આવેલુંછે, અને રૂઉના વેપારને લીજે નામીચુ ગણાએછે. શુરત—એ શેહેર પશચમ હીંદુશથાનમા આગલા દાહાડાઓ ઉપર ઘણું મોહોટું ગણાતુ હતું. એ શેહેર તાપી નદીના કીનારા ઉપર આવેલુછે, અને રૂઉના વેપારને લીધે હજુરતુલીક તે શારી હાલતમાંછે. અમદાવાદ એ શેહેર આગલા વખતમા ગુજરાતના મુશલમાન પાદશાહોનું પાએતખત હતું. હવડા તેમા ગુજરાત પરાતના ઘણાએક માતબર હીંદુઓ રેહેછે. ઉદેપોર—એ શેહેર રાજપુતનાના મુલકનું એક મુખીઅ શેહેરછે , જોદપુર, અજમીર, અને જએપુર એ શેહેરો પણ રાજપુતનામા નામીચાં ગણાએછે. ઉજન—એ શેહેર માલવા પરાતમા આવેલુછે, અને રાજા વીકરમના વખતથી તે વખણાએલુછે. ઇનદોર—એ શેહેર પણ માલવા પરાતમાછે, અને હોલકરની ગાદીનું તે પાએતખતછે. આગરા—એ શેહેર દીલીથી

આશરે પચાશ માઇલ દુરછે. આગરા શવશથાનનો ગવરનર એજ શેહેરમાં રેહેછે. આગલાં મોગલાઇ રાજના વખતમાં એ શેહેર પંકાએલું હતુ, અને તેહેને અકબરાબાદ કરીને પણ કેહેતા હતા. દીલી—એ શેહેર હીંદુશથાનનાં મોગલાઇ રાજનું પાએતખત હતુ. હીનદુશથાનની તવારીખમા એ શેહેર ઘણું નામીચુંછે. મોગલાઇ શેહેનશાહોના વંઉશનો શખશ હવડાં પણ દીલીના શેહેનશાહી મેહલમાં રેહેછે. દીલી તથા આગરા એ બંધે શેહેરોની ઓરકુ ઉપરથી જમના નદી વેહેછે. લખનોર—એ શેહેર આઉદનાં મુલકનુ પાએતખતછે. અલાહબાદ—એ શેહેર જે જગો ઉપર જમના અને ગગા નદીનો એક બીજા શાથે મેલાપ થાએચ તાહા આવેલુંછે. બનારશ—એ શેહેરને આપણા ગુજરાતી લોકો કાશી કરીને કેહેછે, તે ગંગા નદીના કાંઠા ઉપર આવેલુંછે, અને હીનદુ લોકો એ શેહેરને ઘંણું પવીતર ગણેછે. પતના—એ શેહેર પણ ગંગા નદીના કીનારા ઉપર આવેલુંછે તે વેપારને લીજે વખનાએલુંછે. મુરશેદાબાદ—એ શેહેર આગલા દાહાડાઓ ઉપર બંગાલના શુબેદારોનું પાએતખત ગણાતું હતું નાગપોર—એ શેહેર દખણ મધે આવેલુંછે, અને નાગપોરના રાજાઓનું તે પાએતખત હતું · હેદરાબાદ (દખણ) એ શેહેર નીજામના મુલકનું પાએતખતછે. ઓરંગાબાદ—એ શેહેરનું નાંમ દીલીના શેહેનશાહ ઓરંગજીબનાં નામ ઉપરથી આપીઆમાં આવીઉછે, અને દખણમાં તે એક નામીચુ શેહેર ગણાએછે. પુણા—એ શેહેર દખણમાંછે, અને આગલ વખતમાં પેશવાઇ રાજનું તે પાએતખત હતું. હવડાં મુંબઇ શવશથાન ખાતેના લશકરની એક મોહોટી છાવણી એ શેહેરમાછે. શતારા—એ શેહેર શીવાજીની ઓલાદના મરેઠી રાજાઓનું પાએતખત હતું; હવડાં તે માતરે ઇંગરેજી રાજને તાબે એક નાધલું શેહેર ગણાએછે. બીજાપુરા—એ શેહેર શતારાથી આશરે એક શોઓ માઇલ દખણ દશા તરફછે એ શેહેર આગલ બીજાપુરનાં રાજનું પાએતખત હતું. શીરીગપટણ—એ શેહેર તીપુ શુલતાન તથા તેહેના બાપ હાઇદરના વખતમાં મહેશુરનું પાએતખત હતુ. રામેશવર—એ નાધલું શેહેર હીંદુશથાનના શઉથી દખણ તરફના છેડા ઉપર આવેલુછે, તાંહાં તીરથે જનાતુ હીંદુ લોકોમાં ઘણું પુનનું કામ ગણેછે.

હીંદુશથાનની દખણ દશાએ જે મોહોટો ટાપુ આવી ઓછે તેહેને શેલાન કરીને કેહેછે. આગલા વખતમાં તેહેને લંકા કરીને કેહેતા હતા. ખાનડી શેહેર એ ટાપુનું આગલ પાએતખત હતું. હવડાં શીલોનનો ઇંગરેજી ગવરનર કોલમબા મધે રેહેછે.

હીંદુશથાનનો રાજકારોભાર ઇંગલંડ મધે ઇશટ ઇનડીઆ કપની નામના એક એકઠા મલેલાં મંડલના "ડરેકટરો" ચલાવેછે. એ કંમપની હીંદુશથાન ખાંતે વેપાર કરવાને શારૂ ઇશવી ૧૬૦૦ નાં વરશમા લંડન મધે ઉભી થાઇ હતી તેઆર થછી થોડે વરશે એક બીજી કંપની ઉભી થાઇ હતી, અને એ બંધે કમપનીઓ ઇશવી ૧૭૦૯ નાં વરશમાં શાથે જોડાઇ હતી. એ કંમપનીની તરફથી કેટલાંએક માણશો આગળ જણાવીઆ પરમાણે શને ૧૬૦૨ ના વરશમાં હીંદુશથાન ખાતે આવીઆ હતા, તેઓ પરથમ વેપાર કરતા હતા, પછી પોતાના, વેપારના બચાવને શારૂ તેઓએ કોઠી તથા કોલાઓ બાધીઆ હતા, પછી ગાંમડી રાજવંશીઓની માહોમાહેની મારામારીની વચે પડીઆ હતા, અને હાલ તેઓ હીંદુશથાનની પાદશાહી ઉપર ઓશતવારી શાથે રહેલાછે. ઇશટ ઇનડીઆ કંમપની પોતે હવડાં કશો વેપાર કરતી નથી. એ કંપનીના ભાગીદારો મધેથી ચુંટી કાહાડેલા "ડરેકટરો" તથા નાંમદાર રાણીની તરફથી પશંદ કરેલા ૩) શખશો ભેગા થાઇને હીંદુશથાંનનો રાજકારોબાર ચલાવેછે. એ ડરેકટરોને માથે નાંમદાર રાંણીના પરધાનો મધેથી કેટલાએક શખશો "બોરડ આવ કનટરોલ" ને નામે ઉપરીપણું ચલાવેછે. હીંદુશથાન ખાતે ગવરનર જેનરલ તથા મુંમબઇ અને મધરાજ શવશથાનના ગવરનરો તથા લશકરી શરદારો તથા "કાઉનશલ" ના અપીકારીઓ અને બીજા થોડાએક ઓધેદારો મુકરર કરવાનો હક ઇશટ ઇનડીઆ કંપનીના ડરેકટરોનો છે, બાકીના શંગલા ઓધેદારો દરએક શવશથાંનની શરકાર પોતે મુકરર કરેછે.

હીંદુશથાંનની શરકાર આશરે પોણા તરણ લાખ માણશનું લશકર પરાવેછે. તે મધે આશરે ૩૪ હજાર માણશોનું યઉરોપીઆન કવાએદવાલું લશકરછે, બાકીનુ ગાંમઠી લશકરછે. એ શંધલા લશકર ઉપર દર વરશે ૧૨) કરોડ રૂપીઆનો ખરચ થાએછે. હીંદુશથાનની શરકારનું વાહાણ ખાતાનું લશકર ઘણું જુજછે. તેહેનું મથક મુમબઇ મધેછે, અને તે "ઇનડીઅન નેવી" ને નામે ઓલખાએછે.

હીંદુશથાનની શરકારની દર વરશની કુલ આમ્પેદત આશરે ૩૦ કરોડ રૂપીઆનીછે. તે મધેથી ૧૭) કરોડ

રૂપીઆ ખેડુત લોકો પાશેથી જમીનનાં મેહેશુલ દાખલ લીધામાં આવેછે. બીજા ૩) કરોડ રૂપીઆ નીમખની જગાતમાથી, ૪॥ કરોડ રૂપીઆ અફીમ ઉપર, ૧) કરોડ માંડવી ખાતાઓની જગાતમાથી, ૧) કરોડ દારૂ તથા બીજી ચીજો ઉપરના કર મધેથી, ૬૦) લાખ રૂપીઆ શરકારી કાગજીઆના છાપા તથા અદાલતોના લવાજમાંના, ૫૬) લાખ ગામડી રાજવંશીઓ પાશેથી ખંડણીના, અને બાકીના હડી કરોડ પરચુટણ, મલીને આશરે ૩૦) કરોડની એકદર આએપતછે.

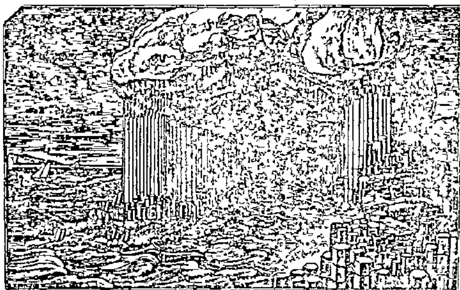
હીનદુશથાનની શરકારને દર વરશનો ખરચ પણ આએપત જેટલોજછે, તેમાં ૧૨) કરોડ ખુશકી ખાતે લશકરી ખરચ, ૫૦) લાખ વાંહાણ ખાતાના લશકરનો ખરચ, ૫) કરોડ નેઆએ તથા રાજદરબારી તથા મેહેશુલ તથા બીજો તમાંમ ખાતાઓનો ખરચ, ૫૦) લાખ રૂપીઆ શરકારી ઇમારતોની મરામત તથા બાંધ કામ, ૨॥) કરોડ રૂપીઆ શરકારે કરેલા દેવાં ઉપર વીઆજ, ૩) કરોડ રૂપીઆ ગાંમઠી રાજવશીઓને આપતા કરેલા લવાજમાં, ૪॥) કરોડ રૂપીઆ ઇગલંડ ખાતાનો ખરચ કે જે મધેથી ઇસટ ઇનડીઆ કંમપનીના ભાગીદારોને વીઆજ તથા પુરાણા ઇઉરોપીઆન અમલદારોને બેઠા મુશારા મલેછે. એ ઉપરાત બીજો આશરે ૨) કરોડ રૂપીઆ ખરચ થાઇને હીંદુશથાનની શરકારની દર વરશની શંગલી આએપત ખરચાઇ જાએછે.

હીંદુશથાનની શરકારને શંગલું મલીને આશરે ૬૫) કરોડ રૂપીઆનું દેવુછે. તે મધેથી આશરે ૫૫) કરોડ રૂપીઆ ઉપર દર વરશે ટકા ૪) નું વીઆજ શરકારને આપવુ પડેછે, ૭) કરોડ ઉપર ૫) ટકાનુ વીઆજ ચહડેછે, અને બાકીના ૩) કરોડ ઉપર ૬ થી ૮ ટકા સુધીનું વીઆજ આપીઆમા આવેછે. એ શંગલુ દેવું આપણી શરકારે મોહોટી મોહોટી લડાઇઓમા ગુદીને કીધુંછે, કે જેહેનાં વીઆજનો બોજો હવડાં રઇએત ઉપર પડેછે.

હીંદુશથાનના મુલકનો દેશાવર ખાતેનો વેપાર મોહોટોછે, અને તેહેના મુખીઅ બદર મુંબઇ તથા કલકતાછે. મુંબઇથી દર વરશે આશરે ૫) કરોડ રૂપીઆનો માલ ઇઉરોપખંડ ખાતે, ૫૦) લાખનો બથરાની નાલ ખાતે, અને ૩) કરોડનો ચીન તથા તે તરફનાં મુલકો ખાતે જાએછે મુંબઇથી ઇઉરોપ ખાતે રૂઉ અને અવરીનો ધંધો મોહોટોછે. ચીન ખાતેના વેપારનો મોહોટો ભાગ માલવાઇ અફીમનોછે ઇઉરોપખંડથી મુંબઇખાતે દર વરશે આશરે ૪) કરોડ રૂપીઆનો વેલાતી કારીગીરીનો માલ આવેછે, અને ચીન અને બીજાં દેશાવરોથી આશરે ૨) કરોડનો બીજો માલ આવેચ કલકતેથી ઇઉરોપ તથા એમેરીકા ખાતે દર વરશે આશરે ૧૦ કરોડ રૂપીઆનો માલ જાએછે, તેમાં મુખીઅ જીનશ ખાંડ, ચોખા, અલશી, ગલી, રેશમ, અને એ વગરે બીજીછે. કલકતેથી ચીન તથા બીજાં બંદરો ખાતે દર વરશે ૪) કરોડ રૂપીઆનો માલ જાએછે, તેમાં ચીન ખાતે આશરે ૨॥) કરોડ રૂપીઆનુ પતનાઇ અને બનારશી અફીમ જાએછે. ઇઉરોપ, ચીન, અને બીજાં દેશાવરો મલીને કલકતા ખાતે માલની આવક દર વરશે આશરે ૧૪) કરોડ રૂપીઆનીછે. એ રીતે હીંદુશથાનનો દર વરશનો નીકાશનો વેપાર ૨૨॥) કરોડ રૂપીઆને આશરેનોછે, અને આએઆત વેપાર ૧૪) કરોડ રૂપીઆનોછે. એ માલની આવક તથા નીકાશમાં જે ૮॥ કરોડ રૂપીઆંનો હવડાં ફેર પડેચ તે મધેથી ઇશટ ઇનડીઆ કંપનીના ઇગલંડ ખાતેના ખરચના ૪॥) કરોડ રૂપીઆ વલેછે અને બાકીના આશરે ૪) કરોડ રૂપીઆની દેશાવરોથી આવેલી નગદી (આવ જાવ કરતા) દર વરશે આપણા મુલકમાં રેહેછે.

ફીનગાલનો ગોફો.

સ્કાટલંડ દેશના પશ્ચમ કીનારા તરફ હીબરાઇડીશ નામના કેટલાએક ટાપુઓછે, તે મધેના એકને “ શાતા ફા ” કરીને કેહેછે, અને તેમા આએ નામીચો ગોફો આવેલોછે ખુદરતે એ ગોફાને અજાએબ રીતની ખુબ શુરતી અને બનાવટ આપેલીછે, તે ઉપરો ચીતર જોતા માલમ પડી આવેછે. એ ગોફાની બારકુઓ ઉપર મોહોટા અને ઉનચા મનારાઓની હાર લાગેલીછે, અને વચમાથી દરીઆવના પાણી વેહેછે, અને તેહેને મથાલે નાપલા મનારાઓ લટકતા હોએ હેવુ પથરનું છાપરૂ આવેલુછે, અને તેહેને મામે એક ડુગરછે. એ શંગલી કારીગીરી ખુદરતીછે. જે મુશાફરો એ ગોફો જોઇ આવીઆછે તેઓ તેહેનું તારીફ લાએક બેઆન કરેછે', તેઓ કેહેચ કે એ ગોફો પેહલ વેહેલા જોતા મેવુંજ ધારેઆમા આવેચ કે તેમાં માણશોની કારીગીરી લાગુ પડેલીછે, પણ લગાર બારીકીથી તપાશતાં એ વીચાર જલદીથી દુર થાએછે જે દુનીઆમા માંણશો મો

હોટા મેહેલ અને મનારાઓ બનાવા ચીખીઆચ તે બેશક હેવી ખુદરતીચીજો જોએઆથી શીખીઆ હશે એ ગોફાનો પથર આપણા દેશની કરડને મલતો આવેછે, પણ દેખાવમા તે કરતા વધારે ખુબશુરત છે. એ ગોફો લંબાઇએ ભરતા ૨૫૦ ફીટ લાબોછે, અને તેહેની પોહોલાઇ મોહોડા આગલથી ૫૦ ફીટછે, પણ અંદર જતાં શાકલી માલમ પડેછે. એ ગોફાના મીતારા ઉનચામાં ઉનચા ૧૨૦ ફીટનાછે, અને ટુકામા ટુકા ૭૦ ફીટનાછે. પાદશાહી મેહેલો અને દેવાલો એ મીનારાઓની મોહોટાઇ અને દબદબા આગલ કસું વજન ધરાવતી નથી એ જગો ઉપર વશતી કશી નથી, અને આટલાનટીક માહા શમુદરના પાણી એ ગોફા શાથે જોરથી અફડેછે, અને શુરજના કીરણોથી એ ગોફાના પથરનો રંગ માણુશની આખને ઘણો દીલપશંદ લાગેછે, અને ને ઉપરથી ખોદાતાલાની બેહદ કરામતો મધેની આએ એક નામીચી કરાંમત જોએઆથી તે શાહેબની મોહોટાઇ વીસે માણુશના દીલ ઉપર મજબુત અશર થાએછે.

ધાશતીની વખતે ચીત ઠેકાણે રાખવાના પ્રાએદા.

મીશટરીશ ફલોવર અને તેહેની દીકરી એલાઇજા.

એક દાહાડે મીશટરીશ ફલોવરને વઇદે શગડા મુકાવાની ભલામણ કીધી, તે મુજબ તેણીએ એક શગડા મુકનારને બોલાવી મગાવીઓ, અને તે શખશ આવીઓ તે જોઇને મીશટરીશ ફલોવરની દીકરી એલાઇજા જે પોતાની માએના ઓરડા મધે હતી તેણે તરત બાહેર જવા માંડીઉ, તેઉપરથી તેહેની માએ તેહેને પાછુ બોલાવી

મીશટરીશ ફલોવર —એલાઇજા, દીકરી, તું ઓરડામાથી બાહેર શું કરવા જાએચ !

એલાઇજા.—માએ તમોને શગડા મુકનાર આવીએચ, તે શંગડા મુકશે તે માહારાથી જોવાઇ શકાશે નહી.-

મી૦ ફ૦—કાએ નહી જોવાએ !

એ૦—લોહી જોઇને મહને ફેર આવે અને મોંહોરો જીવ બગડે તેહેની મહને ધાશતી લાગેચ.

મી૦ ફ૦—ગમે તે હોએ પણ તમો આએ ઓરડામાથી જતામાં અને છાટી કઠણ કરીને ઉભાં રેહેજો

એલાઇજા બીચારી પોતાની માએના હોકમ મુજબ ઉભી રહી શંગડાનું લોહી જોઇને તરત તેહેનો જીવ ગભરાએઓ, પણ પોતાનુ હઇઉ થકત રાખીને થોભી રહી, અને શંગડાવાલો ગીઓ તેઆરે તેહેની માએ ફરીને વાત કરવા લાગી

મી૦ ફ૦—એલાઇજા, હવે તારેથી કેમ ઉભું રેહેવાઇઉ ? હેવી બીહીક રાખશો તો આગલ ચાલતા શંશાર કેમ ચલાવશો ? શંગડાતો મહને મુકી અને હું બીધી નહી, અને તમો શાને કાજે એટલા બીધા !

એ૦—માએ માહારી છાટી ધારી થાઇ નથી તેથી મહને બીક લાગેચ, અને શંગડાવાલાનુ નશતર જોઇને તમો પણ બીધા હશો.

મી૦ ફ૦—પણ તમારી છાટી ધારી થાએ તેવુ માહરે કરવુચ આપણે ઓરતોને માથે શ શારનો કેટલોએક કારોબાર આવી પડેચ, તેઆરે દુખ શુખમા શરીગત થવુ પડેચ, અને ઘણાએક દુખ તથા દુખ ભરેલા એલાજો નજરે જોવા પડેચ, વાશતે નાધપણમાથી તેહેવુ જોવાની આશરમ પાડીએ, અને ચીત ઠેકાણે રાખીને દુખનો એલાજ કરીએ

તો ઘણું થાશે. જો ઓરતનું હઇડું ઠેકાણે હોએ નહી અને જો જરા જરા આફતમા ગભરાઈ જાએ, તે ઓરત પોતાની શંશારી ફરજ બરોબર બજાવી શકતી નથી, અને તેહેવી ઓરત ઘણી વેલાએ પોતાનાં બચાંઓને તથા ભરથારને ફાએદો કરેઆને બદલે ગેરફાએદો કરેછે.

મીશટરીશ ફલોવર ઉપલી રીતે વાત કરતી હતી તેટલામાં તેહેની શંગડાનો પાટો શરી ગીઓ અને તાંહાથી પુશકલ લોહી વેહેવા લાગું, તે જોઇને તેણીએ નશતરના જખમ ઉપર આગલું દાબીઉ અને પાટો છોડવાનો પોતાની દીકરીને, હોકમ દીધો, અને બીજો શેજો પાટો બંધાવીઓ.

મી૦ ફ૦—જો દીકરાં આપણે લગાર હીમત રાખીઓય તો કેટલો ફાએદો થાએય, આએ પાટો છુટી ગીઓ અને જો હું ગભરાત કરતે તો માહારાં શરીરમાથી અનઘટતી રીતે લોહી જતે અને તેથી મહને નુકશાન થતે વલી જુવો કે મેં તમોને પરથમથી ઓરડામા ઉભું રેહેવા કહીઉં, તેથી તમોએ મહને શંઘડા મુકાવતાં જોઇ. અને શંઘડાવા લાગુ પાટો બાધીઓ તે પણ જોએઓ, તેથી તમોને કેટલી હીમત અને માહીતગારી આવી, કે તમોએ પોતે તે પાટો પાછો બાધીઓ, અને તેથી મહને ફાએદો દીધો

ઓ૦—મામેજી તમારી વાત ખરીછે.

મી૦ ફ૦—કોઈ ઉપર દુખ પડે તે નજરે જોવું, અને તેહનો એલાજ કરવા શીખવું, અને તે એલાજ કરતી વખતે મીત ઠેકાણે રાખવું, એ શરવે કોઇની ફરજછે. હેવી રીતે દુખ શમજીઆથી તથા તેહેનો એલાજ કરેઆથી તથા તે વેલાએ ચીત ઠેકાણે રાખેઆથી માણશો પોતાને તથા એક બીજાને કહેર્વા ફાએદા કરી શકેય તેહેની હું મોટીએક વાત તમોને કેહુંય તે શાંભલો.

જેઆરે તમો ઘણાં નાખલાં હતા તેઆરે આપણી પાશેના પડોશી મીશટર ઇવરટની એક છોકરીનાં ગવનને એક એક દીવાની જાહાલ લાગી, તેથી તે કપડું તરત શલગી ઉઠીઉ, અને છોકરી નાંદાંન હતી તથા તેહેની આગલ એક બીજી ઓરત હતી તે બધે ગભરાએઆ, અને મોહોટે બીચારી પાડી; તેથી બીજાં માણશો આવીઆં, તે શગલા દોડવા લાગાં, અને કેટલાંએક જણા પાણી લેવા ગએઆ, તેટલામાં ગવન વધારે શલગી ઉઠીઉં, પણ તેહેનો એલાજ કોઇને આવરીઓ નહી. હેવામા એક ગરહશથ રશતેથી આવી જતો હતો, તે બુમ શાંભલીને ઘેરમાં આવીઓ, અને છોકરીનાં બદનં ઉપરનું કપડું તમામ શલગી ઉઠેલુ જોઇઉં, તેહેવોજ બીછાના ઉપરથી તે એક જાડું ખરનુંય ઉંચકી લાવીઓ, અને તેમા પેલી છોકરીને લપેટી લીધી, અને તેથી એક મીનીટની અંદર આગ બુજાઇ ગેઇ. હેવો શાનવાલો માણશ એ જગોએ જો હતે નહી તો બે શક તે છોકરીનો જાન જતે.

બીજી એક વાત આએ રીતનીછે. ઘણાં વરશની વાત ઉપર આપણા શેહેરના એક દુકાનદારનાં ઘેરના આગલી તરફના ભાગમાં રાતને વખત આગલાગી, તે જોઇને તે દુકાનદારની બાએડી ગભરાઇને ઉઠી ; તેહેનો ખાવંદ ઘેરમાં હતો નહી, અને બચાઓ તેહેનાજ ઓરડામા શુતેલાં હતાં. હવે એ ઘેરને પાછલે બારને રશતો હતો, તે રશતે જો એ ઓરત પોતાનાં બચાને લઇને નીકલી જતે તો પોતાની માંફક તેઓનો પણ બચાવ કરી શકતે, પણ તેણીએ તેમ કીધું નહી, અને તેહેનું ચીત ઠેકાંણે રહેઉં નહી, તેથી આગલે દરવાજે આગનાં બલતાંમાંથી તે બાહેર નીકલી, અને પોતાના છોકરાઓનાં શંભાલ વીશે રશતામા મોહોટો પોકાર કરવા લાગી, હેવામાં આગ આખાં ઘેરમાં ફેલાઇ, અને તેથી તે બીચારીનાં બચા બલી મુવાં.

ધેઆંન ઠેકાણે થર રાખીઆથી જે ફાએદા થાએય તેહેની એક બીજી વાત ઉપલી વાત કરતા ઉલટીછે. નીઉઇઆરક શેહેરમા એક ઘેર મધે એક વખત આગ લાગી, તેમા એક મરદ તથા તેહેનું કુટંબ રેહેતાં હતાં. એ આગ તેઓના શુવાના મુકાંમની પાશે લાગી હતી, અને એ આગના બલતાં દેવાલની અંદર પડેલી ફાટને મારગે તેઓને દીશતાં હતાં. પેલો મરદ ગાભરો પડેઓ, અને ઓરડાનું બારણું ઉઘાડવા લાગો, પણ તેહેની બાએડી ઘણી ચંચલ હતી તેણીએ વીચાર કીધો કે જો ઓરડાનો દરવાજો ઉઘાડશે તો તે મારગે પાપેના ઓરડાનાં બલતાં અંદર દાખલ થાશે અને તેથી વધારે ખરાબી થાશે. હેવુ શમજીને તેણીએ પોતાનાં ખાવંદને તે બારણું ઉઘાડવાથી અટકાવીઓ, પછી બીછાંના ઉપરની શંગલી ચાદરો એકઠી કરીને એક બીજાં શાથે બાંધી, અને પછી તે ચાદરોનો એક છેડો બારી શાથે બાધેઓ, અને તેહેનો આશરો આપીને પેહેલ વેહેલાં પોતાના ખાવંદને માલ ઉપરથી રશતાગા ઉતારીઓ, પછી પોતાનાં એક એક, બચાને ચાદરને છેડે બાંધતી ગઇ અને પોતાના ખાવંદને આપતી ગઇ. એ રીતે તેણીએ શગલા બચાંઓને બારીને રશતે ઉતારીઆ, પછી ધીરજથી પોતે ઉતરી, અને તે ઉતરીઆ પછી બેએ મીનીટ થાઇ નહી એ

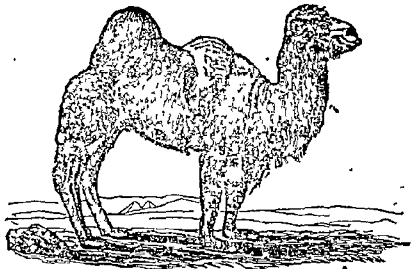
રતાંમ્જાં આશપાશનાં બલતાં તેહેના ઓરડામાં દાખલ થાએ આં અને તમામ ઘેર એકદમ શલગી ઉઠીઉં.

મેં એક " લેડી " વીશે હેવું શાંભલીઉંચ કે તેહેનો ના ધલો છોકરો રમત કરતાં એક બાગેલા દાદરા ઉપર ચહડી લાગ્યો, તેહેને ધીરજથી હેઠલ ઉતારીઆને બદલે એ લેડીએ ચીચારી પાડી, તેથી તે બચું ધાશતી ખાઈને નીચે ટુટી પડીઉં, અને મરણ પામીઉં.

એક બીજી વાત શાંલજો. એક કુનબી ખેતરમા કાપણી કરતો હતો, તેહેવામાં તેહેનું દાતરડું તેહેના હાતઉપર જોરથી લાગું, અને તેથી તે હાતની ધોરી નેશ કપાઈ ગેઈ. એ નેશના જખ્મનું જો મોહોડું બંધ કરેઉં હોએ તો તેથી લોહી વેહેતું કધી નરમ પડતું નથી, પણ જખ્મની બંધે બાજુએથી મજબુત પટી જો શીકરીને બાધી લઈજીએ તોજ લોહી અટકેછે. હવે એ બીચારા કુનબીને ઉપલી રીતનો બનાવ બનેઓ તે વેલાએ તેહેની આગલ ઘણાએક માણશો હાજર હતાં, પણ તેમાથી કોઈને તેહેનું લોહી બધ કરતા આવડીઉં નહી, અને શરવે કોઈ અતીશે ગભરાટમાં પડીઆ, તે હેવું કે થોડોવાર એ રીત જોરમાં લોહી જએઆ કરતેતો કુનબી ખરેખર મરણ પામતે. પણ એ કુનબીનાં ખેતરની પાશે એક જુવાન ચંચલ અશતરી કામ કરતી હતી, તે એ જગોએ આવી લાગી, તેણીએ ધીરજથી કુનબીનો જખ્મ જોએઆ કીધો, અને તે વેલાએ હેવા જખ્મો વીશે આગલ તેહેને શાંભલેલી કાંઈ વાત ઈઆદ આવી તેથી તેણીએ પોતાના પગનાં મોજાં બાધવાનું " ગારટર " છોડીઉં, અને તે શખ્શના જખ્મની લગાર ઉપરથી તતરાવીને બાંધીઉં, કે જેથી તે કુનબીના શરીરનું લોહી હાતના જખ્મ આગલ આવતાં અટકીઉં, અને તેથી તે બીચારાનો પરાણ બચેઓ.

દુનીઆના કારોબારમાં ઓરતો તથા મરદો ઉપર ઘણીએક અનચીતી અડચણ અને આફતો આવી પડેચ, તે વેલાએ તેઓ જો ઘાભરાં પડેચ તો તેહેનો એલાજ કરવાને કશું શુજ પડતું નથી, પણ જેમ બને તેમ તજવીજ કરીને મગજ થંડું રાખઉં હોએ, અને પોતા ઉપર ગુજરતા બનાવા વીશે ધીરજથી વીચાર કીધો હોએ, તો હેવી મુશકેલીઅત થોડી મેહેનતે દુર થાઈ શકેછે, અને હેવી રીતે મેલવેલો અનુભવ બીજાં માણશોને પણ ઉપીઓગી થાએછે.

ઊંટ.

ઘણા લોકોને હેવો ખેઆલછે કે ઉંટની પીઠ ઉપર નરને બેએ ખુંધ હોએછે, અને માદા અથવા શાંઢણીને એક ખુધ આવેછે, અને નર કરતાં માદા ચાલમાં ઘણી શરશ રેહેછે. એ વીચાર ભુલ ભરેલોછે. નર કરતાં ઉંટની માદા ચાલમા શરશ આવતી નથી, પણ ઉંટ બેએ જાતનાં હોએછે, તેમાં એકની પીઠ ઉપર બેએ ખુંધ રેહેછે, અને તે કદમા મોહોટુ હોએછે, બીજી જાતનું ઉંટ જેહેને એકજ ખુધ હોએચ, અને જે કદમા બીજાના કરતાં નાધલું હોએચ તેહેને આપણે " શાંટણી "નું નામ આપીએ છઈએ, અને બીજાં ઉંટ કરતાં ચાલમાં તે શરશ હોએછે. એ રીતે ઉંટ અને શાંટણીમા નર માદાનો તફાવત નથી, પણ એ જાનવરો એક બીજાંથી જુદાંછે, અને તેઓની પેદાશ એક બીજાંથી જુદાં મુલકોમાં થાએછે. ઉંટ અને શાંટણીના મેલાપથી બચાપેદા થાએચ એ વાત ખરીછે, પણ શાંઢણી હમેશા માદા હોએચ અને ઉંટ નર હોએચ એ વીચાર ચુક ભરેલોછે.

બેએ ખુંધના ઉંટ આરબશતાન તથા ટરકી તથા હીંદુશથાંન મધે ઘણા મલેછે. એક ખુધના ઉંટ મીશર, ઈરાન, અને એ વગરે બીજાં દેશોમા જોવામા આવેછે. ઉંટના શરીરની બાંધણી ઉપરથી આપણને વીચાર કરવાને બની આવેચ કે જે મુલકમા ગરમી શખત હોએ તથા વનશપતી જુજ હોએ તથા પાણી થોડું મલતું હોએ તે મુલકને કીજે પરમેશવરે એ જાંનવરને પેદા કીધુછે. આરબશતાનનો મુલક ઘણો ગરમછે, તાહા વનશપતી માતરે થોડેએક ઠેકાણે જોવામાં આવેછે, બાકીના તમામ મુલકમા રેતીનાં રાનછે, પાણીની એ મુલકમા અતીશે અછતછે, અને એ મુલકની હવા ઘણી શુકીછે. ઉંટ હેવાં મુલકનું અશલથી રેહેવાશીછે. તેહેનું ચામડું શુરજની શખત ગરમી શોશી શકેછે, તેહેને ખોરાકને કીજે

લીલો ચારો જોઈતો નથી, પણ ઝાડ પાનનાં જુન પાતરાં તથા કાંટા ઉપર એ જાનવર ગુજરાણું કરેછે, તેહેના પગ ખુદરાથી હેવા બનાવીઆમાં આવીઆચ કે જેથી તે રેતીની ઉપર શેહેલાઇથી ચાલી શકેછે, એ પગ રેતીની અંદર બેશીજતા નથી, પણ મટોડીની જમીન ઉપર તેહેને ચાલવુ મુશકેલ પડેછે. પાણીની તંગીથી શંભાલ કરવાને શારૂં પરમેશ્વરે એ જાનવરને હેવી શક્તી આપીચ કે પાંચથી તે શાત દાહાડા શુધી કદાચ તેહેને પાણી મલીઉં નહી હોએ તોપણ તે શંતોશથી રહી શકેછે. એ કારણશર ખોદાતાલાએ ઉટની છાતીની અદર બીજાં જાનવરો કરતાં એક માદો અથવા કોઠલી વધારે આપેલીછે, તે કોઠલીની અંદર ઉંટ પાણી પીતી વખતે બીજું ફાલતુ પાણી ભરી રાખેછે, અને જેઆરે તેહેની જુબાન શુકાઇ જાએચ અથવા બીજી પરકારે તેહેને પાણીની ગરજ પડેચ તેઆરે એ ફાલતુ પાણી પાછું તે પોતાના મોહોડાંમા લાવેછે અને પોતાની ઇછા માફક કામે લગાડેછે. ઘણી વેલાએ મુશાફરો જેઆરે પાણીની તરશથી રેતીનાં રાનમાં મરવાતોલ થાએચ તેઆરે તેઓ પોતાના ઉંટને કતલ કરીને તેહેની છાતી મધેથી ઉપર જણાવેલી રીતે શંભાલી રાખેલું પાણી કાહાડી લઇને પોતાનો જાન બચાવેછે.

આરબ લોકો હેવુજ શમજેચ કે ખોદાએતાલાએ તેઓ ઉપર પરશન થઇને ઉટ જેહેવું નામીચું જાનવર તેઓને બખશીશ કરીઉંછે. હીંદુશથાન મધે જેમ નાલીએલીનાં ઝાડનું દર એક પાતરૂં અને દર એક કરચ માણુશોનાં ખપમા આવેછે, તેમજ ઉંટ જાનવર આરબશતાનનાં લોકોને અગતનુંછે ઉંટનું દુધ આરબ લોકોનો અગતનો ખોરાક છે, તેહેનુ માશ પણ એજ લોકો ખોરાકને કોજે કામમા લીએછે. ઉંટના શરીરના બાલ દર વરશે નવા આવેછે, અને જે જુના બાલ નીકલેછે તે કપડાં બનાવાવામા કામમાં આવેછે. મુશાફરી કરવા તથા બોજો ઉંચકવાના કામમાં એ જાનવર ઘણું અગતનુ છે, અને તેજ શબબ ઉપરથી કેટલાએક લોકોએ તેહેને “ જંગલનું વાંહાણ ” હેવું નામ આપેલુંછે. ખરૂંછે કે જેમ વાંહાણ વગર આપણુથી દરીઆની શફર થાઇ શકતી નથી તેજ માફક ઉટ વગર રેતીના રાનોમાં મુશાફરી થાતી નથી. ઉંટ દર રોજ ૪૦ થી તે ૫૦ માઇલ શુધીની મંજલ કરેછે, અને ઇરાન આરબશતાન, ટરકી, અને બીજા મુલકોમા વેપારીઓના જે કાફલા એક ઠેકાણેથી બીજે ઠેકાણે આવજાવ કરેછે તેહેના શરવે માણુશો ઉંટ ઉપર શવાર થાએછે તથા માલ લાધેછે ઉંટ પોતાના ધણીના ફરમાવીઆ મુજબ ગુડણ મરડીએ બેશેચ, પછી તેહેની ઉપર માલ લાધીઆમાં આવેચ, અને જો તે માલનો બોજ ખમાઇ નહી શકાએ એટલો હોએચતો એ જાનવર તે જગોએથી ઉઠતું નથી, પણ જો અંદાજાશર માલ લાધેલો હોએ તો બોજો લઇને ચાલતું થાએછે. દર એક ઉંટ ૩૫ થી તે ૪૦ મુંબઇના મણ જેટલો બોજો ઉંચકાવી શકેછે. તેહેની માદા દર વખતે એક બચું જણેછે, અને તે આગમજ એક વરશ ગાભણ રેહેછે એ જાનવરની ઉમર ૪૦ થી તે ૫૦ વરશ શુધીની થાએછે. કેહેચ કે ઉંટના કાનને રાગ અથવા શરોદ ઘણો પશંદ પડેછે, અને તેહેનો શવાર જો ગાએન કરતો હોએ તો તે ખુશી થાઇને પોતાની મંજલ ઉતાવલી કાપેછે. શવાર જો ઉંટને શાટકી પણાથી મારેચ તો એ જાનવર તે બાબેનું વેર ભુલતું નથી, અને માર મારી આથી ઉંટ કોઈવાર મશતી કરેચ અને માણુશોને કરડવા જાએચ તેઆરે આરબ લોકોમા એક હેવી હીકમતછે કે કોઇ માણુશનાં પેહેરવાના કપડા ઇઆ દગલો તેઓ ઉંટના મોહોડાં આગલ નાખેછે, તેહેને ઉટ તરત પોતાનાં મોહોડાંમાં લઇને ફાડી નાખેછે તથા કુચો કરેછે, પછી તેહેનો ગુશો પોતાની મેલે નરમ પડેછે. ઉંટ પણું થાકેલુ હોએચ તો તેહેને મારીને આગલ ચલાવીઆનાં કરતાં જો ધીમેથી તેહેની પીઠ થોકી હોએ અને પશવારીઉં હોએ તો પોતાની થાક ભુલી જાઇને આગલની માંફક શારી પેઠે ચાલવાં માંડેછે

શેખ શાદીની ચતુરાઈ ભરેલી નશીહતો.

૧. ધન માલ જે છે તે પોતાની જીનદગાનીના શુખ ચેનને વાશતે છે, કાંઇ જીનદગાની ધનમાલ એકઠો કરવા શારૂં નથી

૨. વીદીઆ જે છે તે ધરમ મારગે અને આચાર અરથે ચાલવા શારૂછે, કાઇ ખાવા અને પેટ ભરવા શારૂં નથી.

૩. દુશટ લોકો ઉપર માએઆ કરવી તે ભલા લોકો પર જુલમછે, અને જુલમગારોને માફ કરવું તેમા ગરીબ અને કંગાલોને ગેર ઇનશાફીછે

૪. બેએ જણા જેઓ એક બીજાના વેરી હોએ તેઓની વચે તમોએ હેવી વાત કરવી કે જેઆરે તે બંધે પાછા મીતરાચારી કરે તેઆરે તમોને શરમીનદુ થાવું નહી પડે.

૫. અતીશે ગુશો બલતું ઉપજાવેછે, અને બેર વખતે કરેલી માએઆ બુરાં માણુશોના દીલમાંથી ધાશતી ઉડારી નાખેછે તું હેવી શક્તી નો કર કે લોકો તાહારેથી કંટાલી જાએ, અને હેવી નરમી નો પકડ કે તાહારા ઉપર તેઓ ચહડી વાગે.

૬. વગર ધીરજવાલો પાદશાહા તે મુલકનો દુશમન છે; અને વગર વીદીઆવાલો ભગત તે દીનનો દુશમનછે.

૭. ભુડા શવભાવનું માણુશ ગોએઆ એક દુશમનના હાતમા પકડાએલુંછે, કે જાહા તે જાએચ તાંહા તે પોતાના શવભાવની ચુંગાલમાંથી છુટકારો પાંમતું નથી.

૮ જે માણુશ પોતાને વખાણે, અને એમ શમજે કે માહારા જેહેવો બીજો કોઇ નથી, તે માણુશને જે કોઇ શીખામણ દીએ તે શીખામણ દેનારે પોતેજ બીજાથી શીખામણ શાભલવી ઘટેચ

૯. દુશમણથી ફરેબ નો ખા, અને વખાણ કરનારાથી ગરવ વેચાતો નો લે.

૧૦ શરવે કોઇને જેમ પોતાનુ બચું શગલાથી શોહાંમણું દેખાએચ તેમજ શરવે કોઇને પોતાની અકલ શારી માલમ પડેછે.

૧૧ જે કોઈ ચાલતા ચલણમા અને પોતાના શબલા વખતમાં લોકો શાથે ભલાઇ નહી કરે તે પોતાના નબલા વખતમાં કશટી ભોગવે

૧૨ જેમ શખાઇને માહનાર લોકો ઉપર પોતાનુ

બલ ફાવતું નથી, તેમજ ગરીબ લોકો ઉપર પાદશાહનો જુલમ ફેન પામતો નથી.

૧૩ જે કાઇ વેહેલું મલી આવે તે ઘણું શુખી નહી રેહે, અને ગનેઆની લોકો કહી ગીઆમ કે જે દોલત વેહેલી આવેછે તે વેહેલી જતી રેહેછે.

૧૪. ધીરજ રાખેઆથી મકશદ બર આવેછે, અને ઉતાવલ કીધાથી ઘણા હનશેલા ખાવા પડેછે.

૧૫ જે કોઇ લુડા લોકોની પાશે બેશે તે ભલાઇ નહી જુવે.

૧૬. લોકોની છુપી એબને તું પરગટ નો કર, કાએ કે તેઓને તું ફેજેત કરશે પણ તે શાથે તું પોતે વગર ભરોશાનો ઠરશે.

૧૭. મુરખ લોકો વીદવાંનોને અને બેહોનર લોકો હોનરમંદોને દેખી નહી શકતા, જેમકે બજારૂ કુતરા શેકારી કુતરાંને જેઇને વેગલેથી ભોશેછે અને પોતાની નજદીક આવવાં દેતા નથી.

૧૮ રજાએલો માણુશ જેઆરે બીજા કોઇને હોનર અને વીદીઆમાં પુરો પડી નહી શકતો તેઆરે તેહેના હજારો અવગુણ બોલવા બેશેછે.

૧૯. કોઇ ગનેઆની પુરશ જેઆરે પાજી લોકોની ટોલકીમાં બોલવામાં ફાવે નહી તેઆરે અચરત થવું નહી, કાએકે તંબુરાનો આવાજ ઢોલના આવાજથી ઢંકાઇ જાએછે, અને અમબરની શુધ‘ધ લશણની બદબો આગલ દબી રેહેછે

૨૦. જેભગત લાલચુ તેહેને વાટપાડા શરીખો શમજવો.

૨૧. ઇમામ ગજાલીને લોકોએ પુછીઉં કે તું હાવી માહભારત વીદીઆની ઉંચી પાએરીએ કેમ પોહોચેઓ? તેઆરે તેણે ઉતર વાલેઓ કે જે વશતુને હુએ નહી જાણી અને નહી શમજેઓ તે વીશે બીજાને પુછવાની મેં લાજ નહી પકડી અને શરમ નહી ધરી.

(શે॰ મરજબાંનજીની ગુલેસતાંન)

પરચુટણ બીનાંઓ.

જોઈને કુડકો મારવો—દુનીઆના શંશારમા કેટલાએક લોકો પેહેલા કુડકો મારેચ અને પછી પછવાડે ફરીને જુવેચ પછવાડે જેતા તેઓને માતરે પોતાની બેવકુફી દીશેચ. વગર તપાશવે કુડકો મારીઆથી દર શેકડે પંચોતેર જણા પાછલથી પશતાવો કરેચ, અને કોઇવાર હેવી શંકતમાં આવી પડેચ કે જેમાંથી તેઓ જણમ શુધી નીકલી શકતા નથી. વલી કેટલાએક લોકો હેવાછે કે જેઓ શદા કુડકા મારવાને ચારૂં તપેઆ કરેચ, તેઓ આશપાશ જોએઆ કરેચ, અને જે કામ એક પલવારમાં તેઓના પગ કરી શકેચ તે કરવાથી તેઓના દોડા બીહેચ અને તેઓથી કથી કુડકો મરાઇ શકાતો નથી. પણ આએ શંશાર હેવોછે કે શંગલા માણશોએ પોતાની હઇઆતીમા એક ઇચા•તેથી વધારે કુડકા મારવા જરૂરછે. કુડકા મારીઆ વગર માંણુશ દુનીઆમા આગલ વધી શકતો નથી. વાશતે માંણુશ જો પોતાની આશપાશ નેગાહ પોહોંચાડે, અને આવતી વાતનો દરીઆફત કરે, અને પછી નજર તાકીને કુડકો મારે તો શેંકડે પંચોતેર જણ પોતાનાં સુખમા વધારો કરેઆ વગર રહે નહી.

એક વીદીઆરથી—સ્કાટલંડ દેશમા આબરડીન નામના શેહેર મધે “ કીંગશ કાલેજ ” નામની એક મદરેશાછે, તેમાં મી॰ ડાનલડ રાબરટશન નામનો એક વીદીઆરથી જાએછે, કે જે ઘણી બીજા શંગલા વીદીઆરથીઓ કરતાં ગીઆ વરશની પરીખશામાં શરશ નીકલીઓ હતો. એ જુવાન શખશ વીશે કેહેચ કે તે એક ઘણોજ ગરીબ માણુશછે, અને આબરડીન શેહેરની પાશેના એક પરગણાંમાં કોઇ ખેડુતને તાહા મજુર દાખલ ચાકરી કરેછે. જેઆરે ખેતીવાડી કરવાનો વખત આવેચ તેઆરે એ ધણી હોડ લઇને ખેતર ખેડેછે, અને એ કામમાં તેહેને જે પઇશા મલેચ તે શાચવી રાખીને દર શીઆલાની રૂતમાં આબરડીન શેહેરમાં તે આવેછે, અને તે પઇશામાંથી પોતા ' ગુજરાણ ચલાવીને ઉપલી મદરેશા મધે કેલવણી લીએછે. એ વીદીઆરથી ગનીત શાશતરમાં ઘણો પુરવીનછે.

ગરીબી હાલતમાં આવીઆથી એક ફાએદો—તવગરીમાથી કોઇ માણુશ જેઆર લાચારી હાલતમાં આવેચ તેઆરે તેહેને એક અગતનો ફાએદો હાંશલ થાએછે, તે એછે, કે તેહેના ખરા દોશત અને ખોટા દોશત કોણ કોણ છે તે બાબે તે આગલ અંજાણો રેહેતો હતો તેઓને પીછાણી શકવાની તેહેને હેવી વખતે જોગવાઇ મલેછે.

છોકરીઓના વેહેવા કરવા બાબે લીલા જોશીની શીખામણ—એ જોશી હેવી બલામણ કરી જાએચ કે જો કોઇ માં બાપે પોતાની દીકરીનું કારજ કરવું હોએ, અને તે કારણશર વર કનેઆની “ રાશી ” દેખાડવાને શારૂં જોશીને તેડીઓ હોએ,તો પરથમમા પોતાની દીકરીની શાથે તેહેની શાશુની રાશ દેખાડવી, અને જો શાશુ શાથે રાશ બરોબર આવી તો પછી વર શાથે રાશ જોવા કેહેવુ શંગલા લોકો છોકરીની રાશ માતરે તેહેના વર શાથે તપાશાવેચ, અને શાશુની શાથે દેખડાવતા નથી, તેથી ઘણાં માતી બઇએરને શારી મોબત રેહેચ, પણ શાશુ વહુને બરાબર બાજતું નથી લીલો જોશી દીકરીઓનાં મા બાપોને બીજી હેવી નશીઅત કરેચ, કે દીકરીને કીજે જે આરે કારજ કરવું હોએ તેઆરે તેહેનો વર પોતાનાં કરતાં ગરીબ શોધી કાહાડવો, કાંએકે છોકરીના બાપ કરતા વર જો પઇશા વાલો હશે તો છોકરીને તેહેની આગલ નમીને ચાલવું પડશે, પણ વર જો ગરીબ હશે તો તે પોતે છોકરીની આગલ નમતો આવશે. જે લોકો પોતાની દીકરીઓને મોહોટે મોહોટે ઘેર અદરાવાની પેરવી કરેચ તેઓને આએ શીખામણ અગતનીછે.

શખી માણુસ—જે ધણી પોતે ભુખો રહીને બીજાને ખવાડે તે જેહેવો શખી બીજો કોઇ નહી.

પરણી ઊઠેઆ પછીનો હરખ.

" જેઆરે સીતાજી પરણીને ઊઠાં તેઆરે પોતાની બેહેન પણીને પોતાના હરખની, વાત જે કહી તે વીશેનું ગીત.

" છઇએ પોલામાં ઘાલી પીમડી "
" છઇએ ઘેર ઘેર માગી દીકરી—એ રાગછે."

ઉઠાં પરણીને જે સમે જાંનકી ॥
વધી હઇઆમાં હરખ વિના વકી ॥ ૧ ॥
મલી શાંણી સાહેલીને સુંદરી ॥
બોલી બોલ અતોલ ખુસી ભરી ॥ ૨ ॥
સખી સાંભળ કહુ એક વાતડી ॥
મારી આજ શીતળ થઇ છાતડી ॥ ૩ ॥
મારો હરી વરે હાથજ ઝાલીઓ ॥
મને અખડ ચુડો એણે આલીઓ ॥ ૪ ॥
વર પાંમી સુંદર વર વીડલો ॥
મેંતો કાને સુનોતો તે દીઠલો ॥ ૫ ॥
મને પળ ન ગમે હવે પીઅરમાં ॥
મારૂ મન મોહુ શામ શરીરમા ॥ ૬ ॥
વર મલીઓ મને છેલ વાંકડો ॥
હવે કેમ ન રાખીએ આંકડો ॥ ૭ ॥
વર પાંમી હુતો વરણાગીઓ ॥
મેંતો ભનો ભવ એ વર માગીઓ ॥ ૮ ॥
મને મન ગમતુ મલું સાસરૂ ॥
હવે કેમ ધડક મનમાં ધરૂ ॥ ૯ ॥
મારી એ સંગે જેણે સગાઇ કરી ॥
એને આસીસ આપું ફરી ફરી ॥ ૧૦ ॥
ગુરૂને સીર નામુ વળી વળી ॥
મને પરણાવી એવરને વળી ॥ ૧૧ ॥
હવે મન ગમતાં સુખ માંનીએ ॥
કેમ કોઇની શરમ દીલ આંણીએ ॥ ૧૨ ॥
મારે કસર ન રહી કોઇ વાતની ॥
મારે માગ્યા ટલી માત તાતની ॥ ૧૩ ॥
મને માનીતી કરી હરી થાપશે ॥
હુતો જે જે માગીશ તે આપશે ॥ ૧૪ ॥
મારે નિસરી ખાંણુ એ કરમની ॥
વાત મુરખ નજાંણે મરમની ॥ ૧૫ ॥
પુનિઅ પૂરવે કીધાં હશે મેં ઘણાં ॥
તેણે પામી ચરણ પીઅર તણા ॥ ૧૬ ॥
વરતદાન કરે જેને કારણે ॥
તેને પાંમી હુતો સુતી પારણે ॥ ૧૭ ॥
હુતો ફાંસી કે દારમાં નવ ફરી ॥
હુતો ઘેર બેઠાં એ વરને વરી ॥ ૧૮ ॥
હવે સગા સંબંધીને શું કરૂ ॥
હુતો સુંદર વરની શાથે ફરૂ ॥ ૧૯ ॥
મનમાનુછે દશરથ લાલમાં ॥
વર લખ્યા ભુધર મારા ભાલમા ॥ ૨૦ ॥
ભુલી ફુરમતી ફુરગુણી રેવને ॥
પરણી દલપતરાંમના દેવને ॥ ૨૧ ॥

સાહેલીઓને સીખાંમણની ગરબી.

" મારે ગીરધરસુ ઘરવાશ, વરજમા રહુછુરે "
એ દેસીછે.

સુતા ઉઠી સુભ રીતથી ॥ સાહેલીરે ॥
પરમેશવર ભજવા પરીતથી ॥ સાહેલીરે ॥ ૧ ॥
પછી દાતણ પાંણી થાઅછે ॥ સાહેલીરે ॥
જેથી દુરગંધી જાઅછે ॥ સાહેલીરે ॥ ૨ ॥
નાહાવુ નીતઅ નિરમળ નીરથી ॥ સાહેલીરે ॥
સઘળો જાઅ મેલ શરીરથી ॥ સાહેલીરે ॥ ૩ ॥
સંતોષે જમીએ જે મલીઉ ॥ સાહેલીરે ॥
નહી ખાઇએ નીતઅ ગળુ ગળુ ॥ સાહેલીરે ॥ ૪ ॥
પટકુળ ઝીણાં નહી પેહેરીએ ॥ સાહેલીરે ॥
ગાવા ન જવુ પરઘેરીએ ॥ સાહેલીરે ॥ ૫ ॥
આભરણ ઝાઝા નહી ઇછિએ ॥ સાહેલીરે ॥
સદગુણની શોભા પીછિએ ॥ સાહેલીરે ॥ ૬ ॥
નિરલજની સોબત છોડીએ ॥ સાહેલીરે ॥
વાહાલાંથી વેર ન જોડીએ ॥ સાહેલીરે ॥ ૭ ॥
સઘલું સરખુ નહી લેખિએ ॥ સાહેલીરે ॥
દલમાં ડાહેઆ થઇ દેખિએ ॥ સાહેલીરે ॥ ૮ ॥

સ્ત્રીબોધ.

પુશતક ૧ લું. જુન ૧૮૫૭. આંક ૬ ઠો.

લાએકીવાલી ઓરત

ગરેશ ડારલીંગ.

પુરૂશ અથવા સ્ત્રી ઘણીવેલા દુનીઆંમાં કોઇ મોહટી પદવી અથવા દોલત ન ધરાવતા પોતાના શારા ગુને કરી પર ખીઆત અને માન પામેલાં થાએછે. જે લાએકીવાલી સ્ત્રી નુ નામ આ બીનાને મથાલે લખીછે તે પેહલા એક હલકી પદવી ધરાવતી હતી. પોતાના ગરીબ બાપના એકાંત મકાનમાં તેના શરખી હાલતના જુજવી લોકો શીવાએ તે કોઇને જાંણીતી હતી નહી; પણ દયાની ખાતર પોતાના જીવને જોખમમાં નાખી બીજાઓના જીવ બચાવવાને તે એ હીંમતથી જે કોશેશ કીધા તેથી સઘલે ઠેકાણે સઘલી પદવી ના લોકોના, માનને લાએક થઇ હાકમ તથા પરજા એક શરખી રીતે તેનીપર આફરીન કરવા લાગા. એ વીશે નો ટુંક એહેવાલ નીચે લખએોછે.

ગરેશ ડારલીંગ તા૦ ૨૪ મી નવેમબર ૧૮૧૫ ને દીને જનમી હતી, તેનો બાપ એક લાઇટ હાઉશ અથવા દીવા દાંડી વાલો હતો. શ્રી ઇંગલંડ મધે શ્રીનારધમબરલંડ પરાતના કીનારા પાશે "ફારન" નામના ટાપુ અથવા ખરકોછે તેમાના એક નામે "બરાઉનશમન" ખરકપર પેહલા એ બાપ ની જેનુ નામ વીલીઅમ ડારલીંગ કરીને હતું તે ચાકરી કરતો. તાહા તેની દીકરી ગરેશનો જનમ થએલો હતો. ૧૮૨૬ મા તેજ ખરકોના એક બીજા ખરક નામે "લાગશ ટોન" પર વીલીઅમ ડારલીંગને દીવા દાંડી તપાશવાનુ કામ શોંપીઉં તાહાં તેની દીકરી નાસીચી થાઇ.

ગરેશને બાલપણમાં કેલવની કેહી જાતની મલીતી તે વીશે કશુ ચોકશ નથી, પણ છોકરીની અવશથાથી તે પોતાના મરણ શુધી તે શ્રી લાગશટોનની દીવાદાંડીમાં રેહતી હતી એ વાત ચોકશછે. તે વચલાં કદની, નાજુક શરીરની, એકમારગી સ્ત્રી હતી. પરોપકારીપણું તેના મોહડાં પર શદા પરકાશતુ. શ્રી ફારનના પશીદ્ધ ટાપુ અને શ્રી નારધમબરલંડ પરાંતથી ઘણા દુર નથી તેોબી અતી ઘણા ઉજડછે જીન લીલોતરી શીવાએ સઘલા ફેતરા માતરે નજર પડેછે એ ખરકોની ઉનમી કદન અતી બની દરાંજનીછે. મ છીપાઉ પંખેરાં શીવાએ તાંહા કોઇ વશતુ નથી એ ટાપુઓની વચેની નાલમાં શમુદરના પાંણીનો જોર ઘનો હોએછે જેથી ઘનાએક મોહોટા નાશા બારકથો ભાંગી તેમાના આદમીઓના જાંન ગીઆછે. ગરેશ ડારલીંગ ન.રે ૨૨) વરશની ઉમરમાં હતી, તારે એજ મીનારની એક ખરાબી થઇ.

ફારફરશાએર નામની આગબોટ ૩૦૦ ટનની એક

ઉ કે તેમનો બનવાવનારમા એક જણ ૨૨ વરસની જુવાન ઓરત હતી જેણે તેઓનો ઉગારો કરવાને પેહલે કાંહડી ઘણી મેહનત કરી હતી, તારે ઘના જણની આંખમાથી વફાદારીના આસું ગળવા લાગાં. તે શઘલાંઓ તે દીવાદાંડીવાળાંના મકાને ગીઆં. દરીઓ ઘનો જોરમાં હોવાથી તે લોકો તાંહાં બે દીવશ શુધી રહેઆં. તેવામા એક બીજી બોટ જે કીનારેથી તેઓના બનચાવને શારૂં જતી તેબી તોફાનને લીધે તાંહાંજ રહી. તેમાના તથા બીજા મલી, તે જણોએ વીશ આદમી થઇ પડેઆં. પણ તે શરવેની મદારત ગરેશે પોતાથી બની આવે તેમ કરી. પોતાનુ બીછાનુ બીજી ઓરતને આપી પોતે આગવટથી શુતી અને તેજ બીશાલે તેઓના ખાધા પીધાની બાવનત કીધી.

એ પછી ગરેશ ડારલીંગ વીશેનો હેવાલ થોડા શબદમાં કહી શકાએ. તેણે કરેલા પરાકરમથી તેનુ નામ આખાં યુરોપમાં મશહુર થઇઉં. એ વાત વરતમાન પતરોમાં છપાએથી પેલી એકાત દીવા દાડી નામીમા આદમીઓની આવજાવ કરવાની જગો થઇ પડી. હજારો આદમી ગરેશને શાબાશી દેવા તે જગોએ જતાં. તેમાથી તવંગર લોકો ઘની વેલા કીમતી નજરાનુ કરી પોતાના શારા જતની શાબેતી તે બાહદુર સ્ત્રીને આપતા. શ્રી નરથમબરલંડના ડીઉક તથા તેની બાનુએ પોતાના એક મેહલમાં ગરેશને તથા તેના માબાપને નોતરીઆ. એક શુનાનુ ઘડીઆલ નજરાના તરીકે ગરેશને આપીઉં "હીઉમેન શોશાઇટી" નામની દયાનુ કામ કરનારી મડલીએ તેનો ઉપકાર માનીઓ તેમ ટલીના શરનશીને તેહને એક શારી રૂપાની ટીપાટ નજર કરી. તેની બાહદુરી તથા દયાનો બદલો આપવા શારૂ લોકોએ એક ઉઘરાનુ કીધું તેમા આશરે (રૂ.૭૦૦૦) શાત હજાર ભરાઆ. તેનુ નામ શઘલે વાવેના લોકોમા પરખીઆત થઇઉં તેની છબી શરવે કોઇ લેવા લાગો. તેને માટે લોકોનુ દીલ એટલુંતો કીડી થઇઉં કે શ્રી લંડન શરખા મોહટા શેહરના કેટલાએક નામીમા નાટક શાળાવાળાઓએ તેને દરખાશત કરી કે તેના પરાકરમરૂપી નાટક કરતી વેલા તેં જો એક બોટમાં થોડો વાર બેશેતો તેને પદવી રૂ૫૫ાની એક મોહોટી રકમ આપવામાં આવે. પણ આ ભોળા બાહદુર ઓરત દયાલુ સેવીજ શરમજુ હતી. તેણે કોઇ તકરાલામા પડયા લઇ પોતાના કામની પોતાની મેલે ઇત બતાવી પોતાનો બોજ હલકો કરવાને સાફ નાપાડીઉ. તેવારે ખુશી આપવાને જેગ આપે બીનાઇ કે એવી શઘલી તારીફ તથા વાખવાખીને વખત ગરેશ પોતાના પ્રથને માગની શલુકાઇ અને શેઆન શોકત વીશરી ગઇતી નહીં. તેને જે માન મલતું તેથી બાતરે પોતાની ફરજ બજાવવામા કેવું શારૂંછે એટલુજ તે શમજતી હતી. પોતાની હાલતમાં શારો ફેરફાર થવા છતાં તે પોતાના પીતાની શાથે શ્રી લાંગશરોનની દીવાદાંડીમાંજ રેહતી હતી પોતાની માઓના ઘરના કારોબારમા તેને મદદ આપવામાં પોતાની મોટાઇ જ શમજતી હતી જેથી શાબેત થઇઉ કે દુનીઆના લોકોએ જે કાંઇ કરીઉ હતું તે એક ખરી લાએકી વાલી જુવાન સ્ત્રીને જ માટે કરીઉ હતું.

એ પરમાણેની વાત કેહતા જેમ ખુશાલી લાગેછે તેમજ તેનો અત લાવતા દીલગીરીબી ઉપજેછે. ગરેશની નાધલી વએમા મોહોટી નામદારી ભરેલુ કામ કરીને તથા શદા શઘલી પાતીએ લાએકીથી ચાલીને તેણે આપણને જે ખુશાલી બખશીમ તેમા તેના કવખતના મરણથી ઘનો ઘટારો થાએછે. અફશોશછે કે એવી ગુણવતી કનેઆનો ખઇના બુરા મરનથી તા૦ ૨૦ મી અકટોબર ૧૮૪૨ ને દીને અંત આવેઓ. તેણે મરણની આગમચ પોતાના શઘલા કુંબીદદારોની તથા ઓલખીતાઓની ભેટ લીધી શરવે કોઇને થોડો થોડો વારશો આપી બાકીની પોતાની પુંજી પોતાના બાપને આપી તે શવરગવાશી થઇ તેની આગમચ ઘનાએક ઉનચા દરજાના આદમીઓ જેવા કે શ્રી નરથમબરલડના ડીઉકની બાનુ તથા બીજાઓએ તેની ભેટ લીધી હતી. તેને અવલ મજલ પોહચાડતી વખત આબરૂદાર લોકો તેની લાશની શાથે ચાલી દુનીઆના લોકોને બતાવતા હતા કે કોઇબી હાલત અથવા દરજાથી માન અને શરમીંદગી ઉપજતી નથી, મગર પોતાની ફરજ બજાવવામાં શઘલું માન અને શઘલી વાખવાખીછે।

ચીન અને ચીનાઓ.

ચીનમા જેટલી પોહોલી વશતીછે, તેટલી પોહોલી વશતી દુનીઆના કોઇ ભાગમા નથી, તેનો અડશતો જુદી જુદી રીતે કીધામા આવીઓછે. શારી શતાથી જણાવીઆમો આવીઉછે કે એ દેશમા ૩૦૦,૦૦૦,૦૦૦) કરતાં ઓછી વશતી નથી

ચીનને ૧૮ પરગણામા વેહેચી નાખેલુછે. તેનો વીશતાર આશરે ૧૪૦૦૦૦૦) ચોરશ માઇલનોછે, ચીનમા

કુદરતી થડી તેમજ તેજ મોસમે શખત ગરમી પડેચ. કુમતાનમા જાહા આપણા ઘણાએક પારશી તથા બીજી ગને આતના વેપારીઓ હવડાની લડાઈની આગમન રેહેતા હતા, તે જગા પર હુનાલામા પારાની શીશી ૧૦૦) ડીગરી શુધી કોઈ વખત થાએચ. મુંબઈમા જેવી ગરમી હુનાલામા પડેચ તેના કરતાબી એ વધારેછે. જાનેવારી મહીનામા કોઈ રાતના થડી એવી તો પડેચ કે પાણીબી બધાઇ જાએચ એ પરમાણે ચીનના ઘણાએક બાગમો ઉનાલામા ઘણી શખત ગરમી અને શીઆલામા ઘણી શખત થડી પડેચ એ દેશમા બોહોલી ખેતી કીધામા આવેચ, તે તથા બીજા કારણોથી હવા ઇનશાનને માફક આવે એવીછે

ચીનમા હીનદુશથાનની માફક ઘણા ઉચા પાહડો નથી એ દેશમા બે ઘણીજ મોહોટી નદીઓ વેહેચ એ નદીઓ એટલીતો મોહોટીછે કે તેમાની એક નદીને ચીનાવો "દરીઆનો છોકરો" કેહેચ ઓર શરખુ એછે, કે એ બે મોહોટી નદીઓ એકજ પાહડમાથી થોડે છેટે નીકલીને એક ઉતર તરફ અને બીજી દખણ તરફ વેહેચ અને વેહતા વલાન ખાઇ પાછી દરીઆમા થોડેજ તફાવતે તેઓ ખાલી થાએચ.

ચીનમા મોહોટી નેહરછે, તેની લબાઇ ૭૦૦ માઇલ છે, અને તેમા ઘણુ ફેરુ 'વનહો' નામની નદીનુ પાણી લીધામા આવીઉચ એ નેહર પુરાતમ વખતની બાધેલી છે, તેની મારફતે ચીનના માહેલા ભાગમા એક પરગણામાથી બીજા પરગણામા માલ લેઈ જવાને તથા આશપાશની જમીનને પાણી શીંપીને ફલવન કરવાને ઘણુ શેહેલ પડેચ

બે હજારથી વધારે વરશ થાએઆ ચીનના પેહલા પાદશાહે ચીનની આશપાશ મોહોટી એક દેવાલ બધાવેલીછે એ નામીચી દેવાલ ઇગલડ શરકારની તરફથી જે એલચીઓ ચીનના પાએતખતમા ગીઆ હતા તેઓના જોવામા આવી હતી એ દેવાલ કોઇ ઠેકાણે ઉડી ખીણો માહેથી, કોઇ ઠેકાણે નદીઓ ઉપરથી મોહોટા આરકા બાધીને અને કોઇ ઠેકાણે પાંહાડોના મથાલા ઉપરથી બાધી લીધામા અવીચ એક જગા ઉપર એ દેવાલ દરીઆની શપાટીથી ૫૦૦૦ ફુટ ઉચી આવેલીછે. એ દેવાલની ઉચાઇ શરાશરી વીશથી પચીશ ફુટ શુધીનીછે તેની પોહલાઇ એટલીછે કે ૬) થોડે શવારો એ દેવાલની બાજુએ વગર અડચણે પોતાના ઘોડા દોડાવી શકે. એ દેવાલ તારતાર તથા બીજા બેગાનાઓના હુમલાથી ચીનની વશતીને બનચાવવાને શારૂ બાધી હતી

ચીનનુ રાજ ઘણુ પુરાતમ વખતનુછે હાકમના વઉશમા ફેરફાર કેટલીએક વેલા થએોછે તોબી બીજા પુરાતમ રાજોની માફક તે ફના થઈ ગીઉ નથી અથવા વેહચાઇ ગીઉ નથી બીજા મલુક શાથે શરખાવતા એ રાજમા એટલી લાબી મુદત શુધી માહોમાહેનો ફીશાદ અને લડાઇ ઘણીજ થોડી થઈચ જે માફક ચીનમા એક બચાને પોતાના બાપના હોકમને કશી ઢીલ કીધા વીના તાબે થવુ જોઇએચ તેજ મીશાલે ચીનના શેનશાહના હોકમને શઘલા ચીનાવોએ માન આપવુ જોઇએચ એવી તરબીએત શઘલા ચીનાવોને બચપણથીજ આપીઆમો આવેચ ચીનની શરકારે તેટલાજ વાશતે શઘલા બાપને પોતાના બચાઓ ઉપર હરેક રીતની શતા ચલાવાનો પુરતો અખતીઆર આપેલોછે શેનશાહ અને બાપનો બચાના શરીર ઉપર એક શરખો અખતીઆરછે. બાપ મરણ પામે, ઇઆ શેહેનશાહ મરણ પામે પણ એ બધેના મરણ વાશતે શરખોજ શોગ રાખવો પડેચ એવા રાજમા રઇઅતથી પુરતી છુટ ભોગવી શકાએ નહી

ચીનના રાજની દોલત, તાહાના લોકોનો બેહદ ઉદીઓગ અને તેઓ પોતાની હાલત ઉપર જે શતોશ કરેછે તે ઉપરથી દીશેચ કે શરદાર પોતાની ઘનીએક ફરજો શારી રીતે બજાવતી હશે તાહાના લોકોને પોતાની મેહનતનુ ફલ શારી પઠે ચાખવાને બની આવેચ જે રાજમા ઘણો જુલમ હોએ તાહાની પરજા ખુશીથી મેહેનત કરે નહી અને પોતાની હાલત ઉપર શતોશ રાખે નહી

આએ બાબદ ધીઆનમા રાખવા જોગછે કે ચીનમા વચલે વાપેના અને તેથીબી ઉતરતા દરજાના લોકોને જરૂરની કેલવણી મલેચ, તેથી એ રાજની આબાદાની અને શુલેહ ઘણી જલવાએચ. ચીનની મોહોલી વશતીમાના ઘણા ખરા પુરૂશોને લખતા તથા વાચતા આવડેચ. દરએક ચીનાને પોતાના છોકરાઓને કેલવણી આપવાની મોહોટી ઉલટ એટલા ઉપરથી થાએચકે, છોકરાની તકશીરને વાશતે તેને શજા થઈ શકેચ અને તેની શારી ચાલને વાશતે તેને ઇનામ પણ મલી શકેચ દરએક શેહરમા ગરીબોને વાશતે એક શરકારી નીશાલ હોએચ અને દોલતમદો પોતાના છોકરાઓને કેલવણી આપવા શારૂ પગાર આપીને શીખશકો રાખેચ ચીનમા જેટલુ કામેલ શખશોને માન તેટલુ પઇશા વાલાવોને મલતુ નથી શરકારી અમલદારો જે મુકરર કીધામા આવચ તે જાહેર પરીખશા આપી

ને અને તે પરીખશા આપવાની ગરીબ અને તવંગરને એક શરખી છુટછે.

ચીનના શેહેનશાહને પોતાના હરેક છોકરાને તખતનો વારેશ મુકરર કરી જવાનો પુરતો અખતીઆરછે. એવી ચાલ અશલથીજ ચાલતી આવીચ. શેહેનશાહના હુકુમનોમાં, તથા રાજ દરબારને લગતી શઘલી બાબદો દર રોજ પાએતખ્તમા "પીકીંગ ગેજેટ" નામનાં વરતમાન પતરમા છાપીઆમો આવેચ. શેહેનશાહના મુખીઅ વજીરો ૪ હોએચ. શઘલુ રાજદોઆરી કામ ૭ ખાતામા વેહચી નાખેલુછે. એક ખાતુ શઘલા ગામખાતાના અમલદારોને મુકરર કરેચ. બીજુ ખાતુ રાજની શઘલી આએપત વશુલ કરેચ તીજુ લશકર ખાતાનો કારોબાર ચલાવેચ. ચોથુ ધરમને લગતી બાબદો ઉપર ધેઆન આપેચ. પાચમુ ઈનશાફના કામ ઉપર અને છઠુ પરજાને ઉપીઓગના બાધકામપર ઉપરીપણુ ચલાવેચ. એ શઘલા ખાતાનો કારોબાર બરોબર ચલાવાને વાશતે ઘણુએક માણુશો ખપેછે.

શરકારી શતાથી દર તરણ મહીને એક રાતાં કવરની ચોપડી ૭ ભાગમો છાપીઆમો આવેચ. તેમા દરએક શરકારી અમલદારનુ નામ, તેની જનમભુમી, અને તેને લગતી બીજી બીના છાપેલી હોએચ પોતાના ગામમા કોટવાલનુ કામ ચલાવનાર તથા શઘલા બીજા અમલદારોને પોતાના હાથ નીચે પોતાના છોકરા, ભાઇ, ઇઆ હરેક અતલગના શગાવોને ચાકરી રાખવાને ધારાથી મનાઇ કીધામા આવીચ તે અમલદારોની વારેવાર બદલી થાએચ-કે લાંચ રૂશવતનુ કામ ચાલે નહી. અમલદારોને આપેલા ખેતાબોની ટીપમા જણાવવુ પડેચ કે દર એક જણુ પદવીમા કેટલે દરજે ચહડીઓ ઇઆ ઉતરીઓ. મોટા અમલદારોના વાંકની તપાશ શેહેનશાહથી મુકરર થએલા શખશોજ કરેચ. જો હરેક પરગણામા બલચો થાએચતો તાહાના ગવરનરોને શખત શીખશા કીધામા આવેચ અને જેબી રાજની શામે બલવો કરેચ તેને ફાશીની શીખશા વતરોગે બીજી શજા કીધામા આવતી નથી.

દરએક અમલદારનો દરજો તેઓ પોતાની ટોપી ઉપર જે રંગીન દડો મુકેચ તે ઉપરથી માલમ પડેચ લશકરી અમલદાર કરતાં ગામ ખાતાના અમલદારને વધારે માન આપીઆમો આવેચ. ચીનમા શઘલુ લશકર ૮૦૦૦૦ કરતાં વધારે નથી : તે લશકરને ઇંગરેજી લશકરની માફક કાંઇ શારી કવાએદ આપીઆમો આવતી નથી. લશકરનાં કરતા દરીઆઇ ફોજની હાલત વધારે માઠીછે અને એ બાબદમા તેઓ કશો શુધારો કરતા નથી.

ચીનમા તકશીરવારોને શજા કરવાની બે તરણ રીતછે. અદાલતમા નેઆધીશની નજદીક બાબુની કેટલીએક લાકડીઓ પડેલી હોએચ અને જેવી તકશીર કીધી હોએ તે માફક અપરાધીને દરબારમા બાંધી મારીઆમો આવેચ જો નેઆધીશ પાંચ ફટકા મારવા કેહેચતો ચાર ફટકા મારીઆમો આવેચ અને એક ફટકાની શેહેનશાહની તરફથી માફી મલી હોએ એવુ વીચારીઆનો આવેચ કાએકે ચીનાઓમાં એક કેહેવતછે કે ધારા શખત બાંધવા જોઇએ, પણ તે ઉપર અમલ કરતી વેલાએ દઆ લાવવી જોઇએ.

શજા કરવાની બીજી રીત લાકડાનો મોહોટો હલકો પેહરાવાનીછે. તેપર તકશીરની બાબદ લખેલી હોએચ એ હલકો પેહરાવીને તકશીરવારને મોહલે મોહલે ફેરવેચ જો વધારે તકશીર કીધી હોએતો તે શખ્શને તેના ગામથી પચાશ માઇલ દુર અને તેથીબી વધારે તકશીર કીધી હોએતો ચીનની હદની બાહેર દેશનીકાલ કીધામા આવેચ. જો કોઇ ઓરતે તકશીર કીધી હોએ, અને તે વખતે તેને હમેલ હોએચતો બચાંને જનમીઆ પછી ૩ મહીને તેને શજા કીધામા આવેચ દર ચાદરાત અને પુનમે માડરીનો પરજા ના લોકો આગલ ભાશણો કરે મતારે તેઓને ધારાથી પુરતી રીતે વાકેફ થવાને ફરમાવેચ. તે ધારાની શશતી ચોપડીઓ છાપીને લોકોમા મોહોલો ફેલાવો કીધામા આવેચ કે લોકો ધારાથી વાકેફ થાએ અને તકશીર કરવાથી વેગલા રેહે.

ચીનમા બુજરગ આદમીઓને ઘણુજ માન આપીઆમો આવેચ. એક શેહશાહની દરબારમા એક વખતે ૧૦૦-થો વધારે ઉમરનો એક ઘણી હલકી પદવીનો અમલદાર આવીઓ હતો, તેને શેહનશાહે પોતાના તખત ઉપરથી ઉઠીને, ધારા પરમાણે શેહેનશાહને નમશકાર કીધા વગર ખુરશી પર બેશવાને ફરમાવીઉં હતુ

ચીનાઓની કેટલીએક રૂશો દુનીઆના બીજા લોકોથી તદન ઉલટીછે તેઓનો હાથના એક બે આંગલાના નખ ઘણાજ લાબા વધવા દેવાની ચાલ જેવી મરદો તેમજ ઓરતોનીછે. કેટલાએક ચીનાઓતો નખ ભાંગી નહી જાએ, એટલા વાશતે બાબુની પાતલી શલીઓ તેનો નીચે મુકેચ. વલી નવાઇ જેવુ એછે કે ઓરતની ખુ

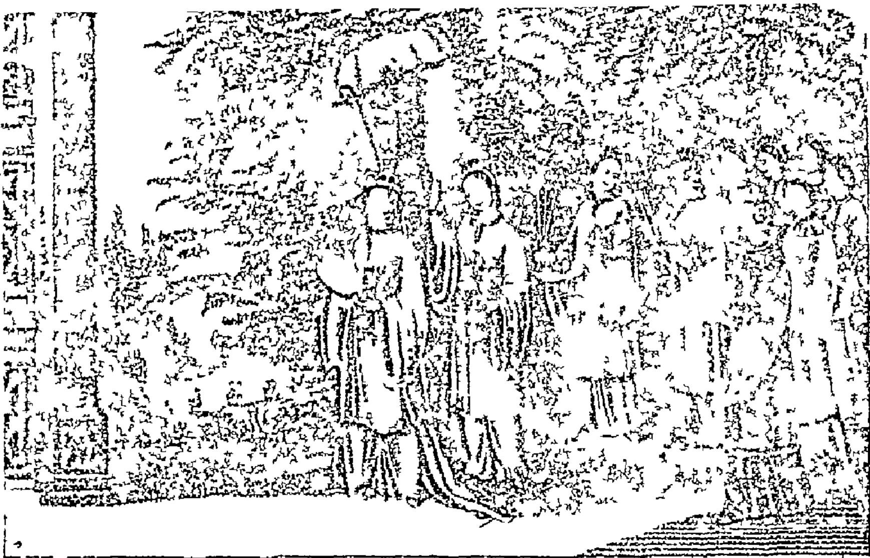
ખુબસુરતી તેના ચેહરા ઉપર નહી, પણ પગપર આધાર રાખેચ. જેમ પગ વધારે નાહનો તેમ શરીર વધારે ખુબશુરત ગણીઆમો આવેચ. જે ચીનીઓના એવા ટુકા પગ હોએચ (૩ થી ૬ ઇચ શુધીના) તેઓથી બરોબર ચલાઇ શકાતુ નથી જે જોવાથી ચીનાને દલગીરી ઉપજવાને બદલે ઓર ખુશી ઉપજેચ. જેમ આ દેશના લોકો પોતાની મોહટાઇ બતલાવવાને વાશતે પોતાના બઆઓને ઘરેણુ પેહરાવેચ તેવીજ મતલબથી ચીનાવો પોતાની મોહટાઇ બતલાવાને વાશતે તેઓની ઓરતોને મેહનત કરવાની જરૂર નથી એમ દેખાડવાને શારૂ તેઓના પગ ટુકા કરેચ!

ચીનમા ઓરતો પણીજ શારી રીતે ચીકન ભરી જાણેચ, તે શાથે તેઓ રેશમી કાપડ ઉપરબી શારી રીતે ચીતારો પાડી શકેચ. પોતાના ભરથારોને પોતાના મીઠા શરોદોથી શુખ આપવાને તેઓ ગાએનનો હૂંનર શીખેચ જેથી તેઓના ઘેરબારના શુખમાં ઘણો વધારો થાએચ

જારે કોઇ ચીનો મરણ પામેચ, તારે તે વીશેની શઘલાઓને ખબર પડવા શારૂ શફેદ રંગના કાગલમા તે વીશેબીના લખીને, તે કાગજ ઘેરના દરવાજા આગલ ચોટાડીઆમો આવેચ, અને શગા વાલાઓ તે ઘેરમા આવીઆ પછી મરનારનો વડો છોકરો, એક વાશણ જેમા બે શપાકા નાખેલા હોએચ તે લેઇને પાશેના કુવા કીઆ નદીમાંથી પાણી લેવા જાએચ. તે પાણીએ મરનારનુ આંગ શાફ કરીને તેને પોતા કપડા પેહરાવેચ. તે પછી મુરદાને એક પેટીમાં મુકેમ જેની નીચે કરીચુનો નાખેલો હોએચ. પેટીને બંધ કીધા પછી તેની અંદર હવા નહી જાએ એટલા વાશતે શઘલા શુરાખો બંધ કરી લેઇને તે પેટીને વારનીશ મારેચ એ પરમાણે એ પેટી ૨૧ દાહડા શુધી ઘેરમા રાખીઆ પછી દાટવાને વાશ્તે કબરશથાન આગલ લેઇ જાએચ મરદો તથા ઓરતો શફેદ રંગનો શોગનો પોશાક પેહરીને તે પેટીની પાછલ ચાલેચ. પેટીની આગલ એક જાતનુ વાજંતર વજાડેચ. દાટવાની જગો આગલ જઇ પોહતા પછી, એ વેહમી ચીનાઓ મરનારને બેલી દુનીઆમાં કામે લાગે એવા ઘેલા વીચારથી કેટલીએક કપડાની ચીજો બાળેચ જેઓ ઘણા ગરીબ હોએચ તેઓ કાગળને પોશાક બનાવીને તે બાળે. ચીનાવો વરશમા એક વખત પોતાના શગા વાલાની કબરોને નમશકાર કરવા શારૂ જાએચ. એ દાહડે ચીનાવોના ટોલાંને ટોલાં ડુગરો ઉપર જાઇને કબરો જાહોડીને શાફ કરેચ અને તાહાં કપડા, તથા કાગલ બાલેચ તથા બીજી કેટલીએક કીરીઆ કરેચ ચીનાવોના કોઇબી શેહરોની અંદર મુરદા દાટવાનો હોકમ નથી. બીજી ગનેઆત શાથે શરકાવતાં ચીનાઓ ગુજરેલાઓનો શોગ વધારે દાહડા રાખેચ. મા બાપના મરણની તરણ વરશ પછીજ છોકરાઓની શાદી થઇ શકેચ.

ઘણા ચીનાઓ પોતાના લાંબા ચોટલા શીવાએ માથાનો બાકીનો ભાગ, મુછ તથા દાહડી બોડાવેચ. પણ જારે કોઇ શગુ મરણ પામેચ તારે તેનો શોગ રાખવા શારૂ મુતલગ હજામત કરાવતા નથી. જારે શેહનશાહ મરણ પામેચ તારે આખા રાજના શઘલા ચીનાઓ જાણે પોતાનો બાપ મરણ પામીઓ હોએ તે મીશાલે શોગ રાખવા શારૂ ૧૦૦ દાહડા શુધી મુતલગ હજામત કરાવતા નથી.

ચીનાવોમા તેહવારના દાહડા ઘણા થોડાછે. મુખીઅ નવા વરશનો તેહેવારછે. તે વેલા શઘલા ચીનાઓ પોતાનો વખત ગમતમા ગુજારેચ શઘલાં શરકારી ખાતાં દશ દાહડા શુધી બંધ રેહેચ વરશના છેલા દીવશની મધરાતે શઘલાવો ફટાકા ફોરવા મંડી જાએચ. શઘલા ઘેરો શાફ અને શોભઇતાં કીધાગા આવેચ. નવા વરશને દાહડે શેઠ અને ચાકરને ઓલખવાને ઘણી મેહનત પડેચ કાએકે શઘલાવો ઘણો ઉંચો પોશાક પેહેરેચ. એ દાહડે નવા શાલની મુબારકબાદી આપવા શારૂ એક બીજા ઉપર રાતા રંગની ટીકીટ મોકલેચ જેમા એક ચીતાર પાડેલો હોએચ. એ ચીતારમા તરણ ચીજ, જેના ચીનાઓ ઘણા ઉમેદવાર હોએચ તે બતલાવેચ. એક છોકરાનો, એક માદરીનનો, અને એક જનાવર જે લાંબી મુદત જીવેચ તેના આકાર પાડેલા હોએચ. નવા વરશની ખુશાલીમા કશી હરકત નહી પડે એટલાં વાશતે આગલા વરશને છેલે દાહડે દર એક ચીનાને પોતાનુ શઘલુ દેવુ પગાર કરવુ પડેચ. જો તેમ નહી કીધામા આવેતો તેની આબરૂને ઘણુ હીનુ લાગેચ. એક બીજો મુખીઅ તેહવાર ઘણું કરીને ફેબરવારી મહીનાની આખરમા આવેચ. એ દાહડે શેહનશાહ પોતે પોતાની દરબારના મુખીઅ વજીર તથા અમલદારો શાથે પોતાના મેહલની નજદીકના એક ખેતરમા જઇને પેહલાં પોતે હલ ખેડેચ તે પછી બીજા ઉમરાઓ તે માફક કરેચ. તાર બાદ પાચ જાતના અનાજ જમીનમા રોપેચ. શઘલુ કામ પુરૂ થયા પછી તે ખેતર એક અમલદારના તાબામા આ

ગીનગાર્રીકેનરાજની બાંનું રૈઢપુરનો બાગ મયેથી રશામ કાઠીન દ્વલમાંનગતીકરવાનકિનંકેમાસીતાર

પીઆમાં આવેછ. તે ખેતરમાથી જે પેદાશ થાએછ તે દી રીઆ કરવાના કામમા લીએછ.

જે મોઆફક ચીનનો શેહેનશાહ પોતાના દાખલાથી પોતાની રઈએતને ઇનશાનના ખોરાકની મુખીઅ જીનશ પાકવવાને ઉલટ આપેછ તેજ માફક ચીનના શેહેનશાહની રાણી જે કપડાંથી ચીનાઓ પોતાનુ દીલ ઢંકેછ તે બનાવવાના કામમાં પોતે આગેવાન થાએછ. ચીનમાં રેશમ બનાવવા તથા રેશમના કીડાને શેહેતુરના ઝાડના પાતરાનો ખોરાક આપવાનુ કામ મુખીઅ ઓરતોજ કરેછ. એક મુકરર કીધેલે દીવશે શેહેનશાહની રાણી બીજી ઉમરાઓની ઓરતો શાથે પેહલા એક દેહેરામાં જઇને કેટલીએક કીરીઆ કરેછ. પછી મેહલની નજદીક જાંહાં શેહેતુરના જાહારો હોએછ તે ઉપરથી પાતરા તોડીને રેશમના કીડાને ખવાડેછ. એ દાહાડે રેશમ ઉપજાવવાનુ શઘલું કામ શેહેનશાહની રાણી કરેછ એ કીરીઆને દીવશે શેહેનશાહની બાનુ પોતાની શાહેલીઓની શંગાથે શેહેતુરના બાગ મ શેથી દેવલ તરફ બગતી કરવા જાએછ તેહેનો એક ચીતર આએ બીનાં શાથે આપેલોછે.

ચીનાઓ કાઇ ખાનુ ખાવાને છરી કાટા વાપરતા નથી. પણ તેઓ એ કારણશર બે શલીઓ વાપરેછ તેથી તેઓ પોતાનો શઘલો ખોરાક તથા ચાવલની ઘણી ઝડપથી ખાઇ શકેછ. તેઓ ખાણા ઉપર એક જાતનો દારૂ વાપરેછ. તે ઘણું કરીને વાઇનને મલતો આવેછ ચીનાઓને તાહા જે ઇંગરેજો ખાઇ આવીઆછ તેઓ કેહેછ કે તે દારૂથી કેફ કાઇ ચડતી નથી એ દારૂ તેઓ ચોખામાથી બનાવેછ ચોખાને કેટલાએક દીવશ શુધી બીજી જીનશો શાથે બીજવી રાખેછ, તેઆર પછી તેને ઉકાલેછ. પછી તેમા ખટાશ નાખીને કેટલાએક દીવશ શુધી રેહવા દીએછ, અને તલીએ જે ઠરો બેશી જાએછ તેને હીલવીઆ વગર તેની ઉપરનુ પાંણી કાહડી તે દારૂ તરીકે ગરમ કરીને તેઓ પીએછ ઠરામાંથી એક જાતનો જલદ દારૂ બનાવેછ. તે તેઓ ખાણું ખાઇ રેહા પછી બરાનડીનની માફક થોડાએક ટીપા પાણીમા નાખીને પીએછ.

ચીનાઓ થાડું પાંણી ઘણુજ થોડુ પીએછ; પણ પાણીને ઠેકાણે તેઓ ચાહ પીએછ, તેઓ આપણી માફક ચાહ પીવાને વાશતે તઇઆર કરતા નથી. ચાહ પીવાના પેઆલામા થોડી શુકી ચાહ નાખેછ અને તે ઉપર ગરમ પાંણી રેડીને ઢાંકણુ ઢાકેછ. ચાહ ઓગલવા પછી તેમા કાંઇબી દુધ, શાકર, ઇઆ મીઠી ચીજ નાખીઆ વગર તેઓ તે પીએછ. એ રીતે કીધાથી જો ચાહ શારી હોએછ તો તેનો પમરાટ ઘણો શારો આવેછ.

ચીનમા એટલીતો બોહોલી વશતીછે કે તાંહાંના ગરીબોને કુતરાં, બીલાડાં, ઉંદર, અને ઉંદર વતીકબી ખાવાનો અશલથીજ માહવરો પડીઓછ. એ ચીજોનો ભખ કરવાને આપણા લોકો જેમ છીટ રાખેછ, તેમ ચીનાઓ રાખે તો, તેઓની વશતીનો ઘણોએક ભાગ ભુખે મરે. ચીનમા ઓરતો જે પોશાક પેહેરેછ તે ઘણો શાદો પણ તે શાથે ઘણો શોભાઇતો હોએછ. ચીનીઓ પોહોળા પાએજાની ઇજાર અને તેની ઉપર ગુડન શુધીનો રેશમી જબો પેહરેછ. જે પારશીઓ ચીનમા જાઇ આવીઆછ તેઓ કેહેછ કે લાંબી શારી અને ચોલી કરતા, ચીનીઓનો પોશાક વધારે શોભતો તથા આગને ટાકનારોછે. ઇંગરેજો જેવા શુધરેલા લોકોબી કેહેછ કે તેઓની લેડીઓ જાંમા કરતાં વધારે ઘેરાવાનો મોટો ગાઘરો પેહરેછ તેનાં કરતાં ચીનીઓનો પોશાક વધારે શારોછે. ચીનમા કુમારી ઓરતો પોતાના બાલ છુટા રેહેવા દીએછ પણ લગન થઆ પછી તેઓ બાલનુ ગુછરૂ કરી તેમા તરેવાર રંગ તથા ફુલ ગુંટી લીએછ.

હાલ જમાનાના શઉથી અગતના તરણ હુનર એટલે છાપવા—દારૂ ગોલો બનાવા તથા જેથી વાંહાણ બર દરીઆમા વગર ધાશતીએ એડાઇ શકાએછ તે હોકા ઇંતર બનાવાના હુનરો જેમા ઇરોપીઆનોએ મોહટો શુધારો કરેઓછ તે હુનરો પેહલ વેલા ચીનાવોને ખબર હતા. દશમી શદીમા ચીનમા છાપવાનુ કામ ચાલતુ હતું તે વીશે હાલમા કશો શક રહેઓ નથી. ચીનમા ચોપડીઓ ઘણીજ શશતી વેચાએછ કાએકે ચીનમા કાગલની ઉપર કાઇ જગાત લીધામા આવતી નથી. ચીનાઓ છાપવાના કામમાં ઘણા પતલાં, આરપાર દેખાએ એવાં કાગલો કામે લગાડેછ. તે કાગલોની એકજ બાજુ છાપીઆમો આવેછ. એક છાપેલા કાગલમા બે પાના હોએછ અને તેને બાહેરથી વાલવાને બદલે અંદરથી વાલવામો આવેછ જેથી કાગલની કોરી બાજુ દેખાએછ અને તેથી એક અનજાણા શખશને એવુ માલમ પડેછ કે તે ચોપડી કોરીછે, અને તેના પાના કાપીઆ નથી.

હોકા ઇઅનતર જોકે ચીનાલોકોએ પેહલવેલે શોધી કા

હડીઉ તોએપણ તેઓ દરીઆ ખેડવાના કામમા ઇઉરોપીઆનોથી ઘણાજ પછાત પડીઆછે. તેઓના વાહાંણ(જુંક) નો આકાર અતરેના બતેલાઓને મલતો આવેચ અને એ પોટોના શડ કપડાના નહી, પણ શાદરીના બનાવેલા હોએમ

ચીનાઓ લાકડાં અને હાથીદાંત ઘણુંજ શરશ રીતે કોતરી શખેચ હાથીદાંતના દરા જે ચીનથી આવેચ અને જે દરાની અંદર બીજા ૫—૭ દરા અંદર કોતરેલા હોએચ, અને જે દરએક દરા ઉપર નકશી હોએચ તે જોઆથી શરવે કોઇને ઘણી અચરતી ઉપજેચ કે એ દરાઓ એક બીજાની અંદર શી રીતે કોતરીઆ હશે. તે શોધી કાહડવાને ઇઉરોપીઆનોએ કેટલાંએક વરશ શુધી મેહનત કીધી હતી અને હમના એવુ માલમ પડીઉચ કે એ દરા એક બીજાની અંદર એક અણીદાર હથીઆરથી ઘણુંજ કારીગરીથી કોતરી કાહાડી છુટા કીધામાં આવેચ.

ચીનીકાંમ તથા રેશમ ઉતપન કરવાના હોનરની શરૂવાતુખી પેહલ વેલા ચીન દેશમા થાઇ હતી. એ રેશમ એક જાતના કીડામાથી પેદા થાએચ. એ કીડાવોનો ખોરાક શેહતુરના પાતરાંછે. જારે કીડા ઘણા નાહાના હોએચ તારે એ જાડના પાતરા કાપીને કીડા આગલ મેલીઆમો આવેચ. એ રેશમના કીડાઓ એકાંત જગો ઉપર ઘણી ચોકશાઇથી રાખીઆમો આવેચ. જારે કીડાવોનુ કદ જેટલુ જોઇએ એટલુ વધેચ અને તેમનો રંગ પીરો આરપાર દેખાએ એવો થાએચ તારે તેઓને બીજા ઓરડાઓમા રાખેચ. એક અઠવાડીઆંની અંદર કીડાઓ રેશમની દડીઓ તઇઆર કરેચ વધારે દાહડા કીડાઓને રેહવા દીએતો તે કીડાનુ એક પતંગીઉ થાઇને બાહેર નીકલે, અને રેશમની દડીને ખરાબ કરે તેટલા વાશતે રેશમની દડીઓ તઇઆર થયા પછી તે કીડાઓને મારી નાખવા શારૂ તથા રેશમના તાર એક બીજા શાથે ગુંદર જેવી ચીજથી વલગેલા હોએચ તે છુટા કરવાને ગરમ પાણીમા નાખેચ. રેશમ છુટું પડીઆ પછી તે વીતારીઆમો આવેચ. એ કાચા રેશમના ગાંસડા કરીને બીજા દેશાવરો ખાતે મોકલેચ અથવા તેનુ કપડ બનાવાને કામે લગાડેચ જે બનાવામા ચીનાઓ ઘણા હુશીઆરછે. દુમાશ, શાંતીન, અને કરેપ ચીનાઓના જેવી બનાવાને ફરે ચોરસે ઘણી કોશેશ કીધીચ પણ તેઓની બરોબર બનાવી શકીઆ નથી

ચીનીકામ બનાવાનો હોનર ભી ઇઉરોપીઆનો પેહલે ચીનમાથી શીખ્યાચ તોભી તે ઉપર રોગાન મારવા તથા શુનેરી ધોર ચડાવાના કાંમમા ઇઉરોપીઆનો ચીનાઓ કરતાં ઘણા શરશછે. તેનુ કારણ દેખાઇતુછે કે ચીનાઓ ઘણી મેવકુફીથી બાપ દાદાઓની રીતને વલગી રેહાચ અને તેથી એ તથા બીજા હોનરમાં તેવોના કરતાં ઇઉરોપીઆનો ફાવી નીકલીઆચ

હવે આપણે દરરોજ જે ચાહે પીઇએચ તે ચાહે ચીનમા શી રીતે તઇઆર થાએચ તે આપણે જોઇએ. કાલી અને ગરીન ચાહે હરેક ચાહેના રોપામાથી ચીનાઓ બનાવી શકેચ. કાલી ચાહેનાં કરતાં ગરીન ચાહેનાં પાતરાં શુકાવાને શારૂ ઘણો થોડો વખત તડકામા રાખેચ અને તેથી તેનો રગ વધારે ગરીન દેખાએચ. પણ એ ગરીન ચાહે લાબા દાહડા શુધી રાખીઆથી, અને તેને શરદી લાગીઆથી બીજી ચાહે કરતા વધારે જલદીથી ખરાબ થાઇ જાએચ જેમ જેમ ચાએના પાતરા કુમલા અને ખુશબોદાર તેમ તેમ તે ચાહે વધારે શારી ગણીઆમો આવેચ અને મોઘા ભાવે વેચાએચ કાંએકે કુમલા પાતરા જાડ ઉપરથી તોડીઆથી જાડ જલદીથી મરણ પામેચ. શઉથી ઉતરતી ચાહેના પાતરા ઘણા જાડા હોએચ શઉથી શરશ કાલી ચાહે જેને આપણે "પીકોઉ" કરીને કેહીએચ, તે ચાહેના પાતરા વશંતરૂતુમા જેવાં ફુટવાં માંડેચ કે તે તરત તોડી લીએચ. એથીમી "ચાઇશનપીકોચ" જાતની ચાહે શરશ આવેચ પણ તે ચીનની બાહેર ઘણી મોકલીઆમો આવતી નથી કાંએકે થોડી મલેચ અને તે ચાહેના ઘણાજ નાહના બાકશો ભેટ દાખલ ખાંડ રીનો નવા વરશને દાહડે એક બીજા ઉપર મોકલેચ:

ચીનથી જે કપુર બીજા મલુકો ખાતે મોકલીઆમો આવેચ તે એક જાતના જાહડમાં થાએચ. તેની ઉચાઇ ૫૦ ફુટ અને ઘેરાવો ૨૦ ફુટ શુધીનો હોએચ એ જાહડમાથી કપુર કાહડવાને વાશતે પેહલા તેની ડાંખરીઓના નાહના કટકા કાપેચ અને પાણીમા ઉકારેચ જેથી કપુરનો ઠરો પાંણીમા બંધાએચ. તે પછી એ પાણીને ફરીથી ઉકાલીને કપુરને શાફ કીધામાં આવેચ રેહીબારખ જે જુલાબના કામના આવેચ તેભી જાહડમાથી મલેચ. તેનો રંગ પેહલ વેલા શફેદ હોએચ પણ શુકાએઆ પછી રાતો થાએચ

ચીનમા મેવો ઘણોજ શરશ થાએચ ચીનનુ એક જાતનું આરંજ શવાદમા ઘણુ વખણાએલુંછે, કમકતનો મુરબો ઘણા જણોઓના ખાધામા આવીઓ હશે. ચીનમાં કેરી હીંઆં જેવી શારી થતી નથી.

ચીનાઓ ખેતીમા ખાતર ઘણું વાપરેચ. જે જા હડોનાં ફુલમાથી તેઓ તેલ કાહડેચ તેનો હરો, છાન, હાડકા, ગટરોનું નરખ, ચુનો અને વાલ વટીકબી તેઓ કામે લગાડેચ. જમીનમા બી વાવીઆની આગમચ તેનેબી ન રમ ખાતરોમા ભીજવી રાખેચ. પછી તે બી જમીનમા રોપેચ જેથી તે બી જમીનમાથી ઘણુ જલદી ફુટી નીકલેચ. ચીનુમા બે હજારથી વધારે વરશ થઆ "કનફુશીઅશ" નામનો એક નામીચો ફીલશુફ થાઇ ગીઓછે તેનુ નોંમ આજદીન સુધી ચીનાઓ ઘણા માન સાથે ઇઆદ કરેચ. તેના નામની ઇઆદગારી રાખવા શારૂ ચીનના લગભગ દરએક શેહેરમા એક દેહરું બાધીઆમો આવીઉચ એ ફીલશુફે પેગમબરીનો દાવો કીધોતો નહી પણ તેણે જે ગરથો બનાવીઆચ તે આજદીન શુધી શઘલા ચીનાવો વાચેચ અને તેમાના થોડાએક ભાગનો તરજુમો ઇગરેજીમાં છપાએલોછે.

ચતુરને ચેતવની.

માહરો મીતર લુઇ આશરે પીશતાલીશ વરશની ઉમરનો કુમારો પુરૂશછે. તે વીશ વરશનો ઉમરનો હતો તારથી પોતાના જાતીલા ઇગરેજ વેપારીને તાહા લખનાર તરીકે ચાકરી રહેઓ હતો. તેની ઇમાનદારી, ઉદીઓગ અને હુશીઆરીએ કરી તેના શેઠનો ઇતબાર તેનીપર વધતો ગીઓ શેઠે દર વરશે તેના પગારમા વધારો કરીઓ અને તે પચીશ વરશનો થાઓ તારે પોતાનો ભાગીઓ કરી શ્રી અમેરીકામા પોતાની પેહડી ખાતે મોકલેઓ તાહા પાંચ વરશ રેહેવા પછી લુઇ પાછો પોતાને દેશ ગીઓ જહાં તે તરેણ વરશ શુધી રહેઓ. તારબાદ શ્રી ચીનની પોતાની પેહડી ખાતે ગીઓ જાહા હવડાની લડાઇ શુરૂ થઇ તાહાં તુલીક તે શ્રી કનેતાનમાં પોતાના એક બીજા ભાગીઆ શાથે કામ કરતો હતો. લડાંઇને વખત બીજી પેહડીવાલાઓની માફક લુઇ તથા તેનો ભાગીઓ બી હાગધાગમાં પોતાનો વહીવટ લઇ ગીઆ. થોડાએક દીવશ શાથે રેહેવા પછી લુઇ તે ભાગીઆને શાું કામ કાજ શોંપી મુમબઇ આવીઓ જાહા તે થોડાએક દીવશ થયા રહેઓછે મેં ઉપર કહીઉ તેમ એ માહરો મીતર ઘનો કાબેલ તથા ઉદમવાલો પુરૂશછે જેથી તેણે થોડા વરશોમાં પાંચ પઇશા શારા મેલવીઆછે અને પોતાની કમાઇની પુંજીનો ઘટતો ખરચ કરી શદા શુખ ચેનથી ગુંજાર કાહડેછે. પણ એ મીતર શારી શંપતવાલો આદમી છતાં હજુર પરણેઓ નથી અને હવે પછી પરણવા માંગતો હોએ એહેવું વાગતુબી નથી વાશતે થોડઃ દીવશની વાતપર મેં એ ઘરશથને પુછીઉં કે તમે પરણવાનો વીચાર કેમ નથી કરીઓ વારૂ?

તેણે જવાબ દીધો કે "મેં એ વીશે વીચારતો કરેઓતો"

મેં પુછીઉ "વારૂ તારે તનો પરણેઆ કાએ નહી?"

તે બોલેઓ "હું તે કારણ તમુંને કેહું, તમો રાબરટ ડારલીને ઓલખોચની"?

મેં કહીઉં "હા તે બીચારાએ ગીએ વરશે દીવાલુ કાહડીઉ કેમકે હશાબ તપાશના તેહને એક લાખ રૂપીઆનો ખારો માલુમ પડયો. પણ તમુને જે શવાલ હુ પુછુચ તેનો જવાબ દેવાનો મેલી દઇને એ વાત તમો કાએ કાહડોચ?

તેણે જવાબ દીધો "એ વાત કાહડવાની અગતછે જે તમો હવડા શમજશો મેં પરણવાની હોશ એકજ વખત રાખીતી અને તે વેલા હુ એ મી૦ ડારલીની બાએડી જે છે તેની શાથે લગણ કરવા માંગતોતો કેમકે તે વેલા તે કુમારી હતી અને ડારલીની શાથે તેનુ નામબી પાડેલુ હતુ, નહી પણ તે ખેઆલ મેં પાછલથી છોડી દીધો."

હુ આરજુમદ થઇ પુછવા લાગો "કાએ કાએ વારૂ તે ખેઆલ છોડી કાએ દીધો? લગન કીધા કાએ નહી?"

લુઇ—તે વેલા હુ જુવાનીના બાહારમા અને દીલની ઉદારતાથી ભરપુર હતો. તે કનેઆં, ખુબશુરત તથા કાબેલ હતી હમો બીજલશમા એક બીજાને મળતા તેના નખરા તથા ચતુરાઇથી માહરૂ દીલ તેનીપર રોડીઉ. મેં વીચારીઉ કે હાવી રૂપ તથા ગુણવતી બાએડીથી માહરાં ઘેરની શોભા વધશે. તેની તરફ માહરૂ દીલ હતું એમ મેં તને કદી કહીઉ તું નહી તોબી માહરી આખાલુ માર્થી તે શમજી ગઇ. હમારા માએ બાપને એક બીજા શાથે રોજતી હતી વાશતે તે કનેઆ જેનુ નામ "હેલન" કરીને હતુ તે પોતાના એક નજદીકના ખેશને જેમ ચાહે તેમ મહને ચાહતી હતી.

મેં પુછીઉ "તમો ધારોચ કે તે તમારી શાથે પરણવાને રાજી હોએ એમ બતાવા જેટલો પેઆર તે તમારીપર કરતી હતી"?

લુઇ—નહી તેવુનો કશુ દેખાઇઉ નહી પણ હુ ધારૂંચ કે તે મને ફુગલાવીને માહરૂં દીલ શું છે તે જુ

તી રીતે જાણી લેતે ને પછી જો તેના મનમાં આવતે તો પરણવાને હા કેહતે નહીંતોકે ના કેહતે, પણ તેવામા એક બનાવ થીઓ જેથી મેં લગન કરવાનો ખેઆલજ છોડી દીધો

મેં પુછીઉ "તે શુ વારૂ"?

લુઈ—એક દીને શહુવારના હું હેલનના બાપને તાહા ગીઓ તાહાંથી પાછો આવતી વેલા તે હશીને બોલી કે "હું આજે બજારમા જવાની છેઉ તેથી તમોબી આવોતો શારૂ" મહને એ વખતે કાઇ અગતનુ કામ કરવાનુ હતુ નહી, તે શાથે એ દરખાશ નવાઇ શરખી હતી અને શંગત દીલપશદ તથા શેલ આનંદકારક થશે હેવુ ધારીને મેં હા કહીઉ થોડો વખત વીતેથી હમો બધે જણ બજારમા ગીઆ. રશતે જતા માહરી શગાતી બોલીકે "લુઈ આજે હુ થોડીજ ખરીદી કરવાની છેઉ વાશતે તમુને જાહજો બોજો ઉચકવો પડશે નહી" એમ કરતા હમો પેહલ વેલા એક કાપડીઆની દુકાને ગીઆ

હેલને પુછીઉ "તમારે તાહા કાઇ ફીટના કંહાછે"?

કાપડીઆએ હા કહીને ઘનીએક તહરાના કઠા દેખાડેઆ પણ તે શઘલા ઘના શશતા હતા તેથી હેલનને પશંદ આવેઆ નહી અંતે કાપડીઆએ એક કઠો કાહડીને કહીઉ કે શઉથી શારામા શારો આએછે, એની કીમત પાચ રૂપીઆ પડશે હેલને તે કીમત શાબલી તે તરફ જરા જોઇને પશંદ કીધો ને લીધો બાહેર જતી વેલા તે મને કેહવા લાગી કે માહરી પાશે કઠાતો ઘનાછે વાશતે એની કશી જરૂરતો હતી નહી પણ એ હેવો મજાનોછે કે મહને લેવા ગમપો

એક બીજી દુકાનપર એક ઉનચી શાલ જોઇને હેલનનુ ધઆન તે ઉપર ગીઉ અને તે બોલી કે હું પેલી શાલ જોઉંતો ખરી, તે ઉનચી જાતની ને વલી નવી તહરાની લાગેચ એમ બોલી દુકાનપર ગઇ અને દુકાનવાલાને કહીઉ કે પેલી શાલ મને દેખાડો, તે નવી તહરાની છેકે?

દુકાનદાર બોલેઓ "હા બાઇ તે હવડાજ શ્રી કાશમીરથી આવીચ ને હેવી ઉનચી તથા નવી બાતનીછે કે આખા બજારમા તેવી નથી જોવો તમારે જોઇતી હોએતો આ લેશો ઘની શારી તહરાનીછે

હેલને પુછીઉં "હેની કીમત શુ"

દુકાનદાર બોલ્યો "ત્રીશ રૂપીઆ"

હેલન—ચમકીને બોલી "એનો પતી મોટી પડશે. કીમત જબરીછે."

દુકાનદાર—બાઇ માલ જોશે કે નહી માલતુ મુલછે કાંઇ અમથી કીમત કરાએચ? માહરૂ કહીઉ માનોતો લઇ લેવો ફરી હેવી મલશે નહી, વાપરીને દુઆદ કરજો.

હેલન—માહરી ખરીદવાનીતો મરજી નથી પણ વારૂ લાવો આપો ને એનો આકડો માહરા બાવાપર કરજો, તેવન રૂપીઆ આપશે."

કાપડીઆએ તે શાલ કાગજમા લપેટી ને માહરા હાથમા આપી. તે લઇને હમો દુકાનમાથી ઉતરી ચાલવા લાગા, એટલે હેલન બોલી કે "બાવા શુશે થશે ને કેહશે કે એટલા બધા પઇશા શું કરવા પારેઆ, પણ જો લુઇ એ શાલ કેહવી ઉનચીછે વારૂ"।

થોડાએક આગલ ચાલેઆ એટલે હમો એક બીજા કાપડીઆની દુકાન આગલ આવીઆ, તેણે દરવાજાને માથે પાટીઉં મારી તેપર લખીઉતુ કે "ઘનો ઉનચો માલ ખરીદ ભાવે વેચી નાખવાનોછે"

એવું વાચીને હેલનનુ મન તે દુકાનમા જવાનુ થઇઉં. તાહાં જઇને તેણે કાપડીઆને કહીઉં કે તમારી પાશે જે ઉનચું રેશમી કાપડ હોએ તે બતાવો. તે કાપડીઆએ બે ચાર તાકા બતાવીઆ પણ હેલનની નજરમાં તે શંઘા હલકા લાગા તેથી બોલી કે એવું નહી જોઇતુ ઉનચામાં ઉનચું હોએ તે બતાવો. કાપડીઆએ અતે એક ગાઠડી કાહડી કહીઉ લેવો કીમત ખરચો વારના ચાર રૂપીઆ પડશે કીમત શાભલીને હેલને ખુબ ટીકા કરી તે કપડાનો ફુમારા જોઓ પછી કહીઉં કે હા એ શારૂછે પણ કીમત ઘનીછે.

કાપડીઓ—કીમત કાઇ ઘની નથી ચાર રૂપીએ વાર મફત છે, માહારે વકરો કરવો છે તેથી ખરીદ ભાવે કાહડી નાખુંચ બાકી પાચ રૂપીઆ વગર વેચું નહી

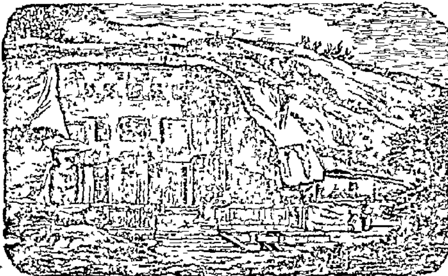
હેલને કહીઉ વારૂ તારે "બાર વાર ફારો ને રૂપીઆ મારા બાપ પાશેથી લેજો" હેવુ કહી પોતાના બાપની ઓલખ આપી. એટલે કાપડીઆએ કબુલ કીધુ ને કપડ ફારી માંહડી મારા હાથમા આપી હમો બાહેર નીકલીઆં ને હેલન બજારમા આગલ ચાલવા લાગી તેથી હુતો ઘબરાવા લાગો કે શાલ તથા રેશમી કાપડના પોટરડા ઉચકવુ મુશકેલ પડેચને રખેને વલી કાઇ બીજો બાર ઉચકવો પડે પણ તેવામા હેલને મને કહીઉ કે "લુઇ તમો બીહના નો હું હવે કઇ લેવાની નથી. માતરે આપણા ઝવેરીને માહરી લાકીટ શમારવા આપીચ તે આપણે લઇને ઘેર જઇશું. એમ કહી તે એક મોહટા ઝવેરીની દુકાન તરફ ચાલી. તાહા ઝવેરા પાશેથી લાકીટ લીધી.

લાફીટ વઇનિજ હેલને બાહેર નીકલી નહી. તેની નજર એક બીજી ઓરતની પર પડી. તે એક એરીંગનો જોડો તપાશતી હતી. તેને તે ઘનો પશંદ આવીઓ હતો પણ ભાવ આકરો લાગતો હતો તેથી બોલીકે એ ઘના શારાંછે પણ પોણોશો રૂપીઆની મોઘી કીમત હું એટલા માટે આપનાર નથી. હેવુ કહીને દુકાનમાંથી ચાલતી થઇ. તેવામાં હેલને ઝવેરીને કહીઉંકે "જોઉં જોઉ મહને દેખાડો."

તે તેને દેખાડેઆ અને જોઇને ઘનીજ ખુશી થઇ હું ધારૂંચ કે કીમત થાલજીનેજ તે લલચાઇ હશે કેમકે તે ખોટાં ઝવેરમાં બીજો કશો દમ હતો નહી, અને જોકે તે બોલી કે મને એરીંગ જોઇતા નથી તોબી તે ખરીદીઆં ને બાવા પર આંકડો મોકલવાનો હુકમ આપીઓ. બાહેર નીકલતા બોલી કે હવેતો ઘેર જવું જોઇએ. તેણે રથતામા ચાલતાં કહીઉં કે "આજે ઘના પઇશા ખરચ થઆ જો હું ચાહતેતો એ માલ નહીબી ખરીદતે કેમકે મહને તેની કશી જરૂર હતી નહી. માહરી પાશે પુશકલ કપડાં તથા જરીઆનછે પણ નવી તરહરાં જોઇને માહરો જીવ થયો વાશતે લીધાં વગર રેહવાયું નહી."

હમો ઘેર ગીઆં. પણ હેલને એક વખત બજારમાં ફરતાજ આશરે અડીશો રૂપીઆનો ખરચ કરી નાખયો હતો તેનો ખેઆલ માહરાં મગજમાંથી ગીઓ નહી અને તેણે મને કહીઉં તું કે તેને કશી અગત નહી હતી તોબી તેવી ખરીદી કરીહતી, તે વીશે ઇચ્આદ કરતાં તો માહરા અદેશામા વધારો થયો વાશતે મેં ઠેડાવ કરીઓ કે માહરી શકતી કરતા વધારે શેતાબીથી પઇશા એકઠા કરવાને મને બની આવે તાહાંશુધી હેવી ખરચાલી કનેઆને બાએડી કરવાનો ખેઆલ માહરે છોડી દેવો એ માહરો ઠેડાવ કેટલો વાજબી હતો તે તમો ડારલીના દીવાલાં ઉપરથી વીચારો!

કનેરીના ખોહ.

આપણા દેશમા જુદે જુદે ઠેકાણે તહરેવાર મોહટી ઇમારતો તથા બીજાં બાંધ કામોછે જેવાં કે મેહલો, દેહરાં, પાહડમા કોતરેલા ખોહ ઇતીઆદી જેથી એ મુલુકમાં રેહનારા પુરાના લોકોની તવારીખ વીશે આપણને શારૂં ગનાન મલેછે. બીજાં બાંધ કામો કરતા પાહડમાં કોતરેલા ખોહ એ કારણને લીધે શઘલી મુશરેકી દુનીઆમા વખનાએલાછે. એવા શઉથી શારા ખોહ દખન હીનદુશથાંનમાછે, તેમાં શ્રી કનેરી (અનેરી કનેરી) ના ખોહ શરવેથી નામીચાછે. એ ગુફાઓ આપણી મુમબઇની પડોશમાં છાશટીનો ટાપુ છે તેમાંછે તો આપણા શેહરથી આશરે બાવીશ માઇલની વેગલાઇ પરછે. મુંબઇથી જાંઉમ શુધી આગની રથમા, ને તાહાંથી ગાડીને મારગે તુલશીના ગામડા શુધી બલદ અથવા ઘોડાની ગારીમાં શેહલથી અને શુખથી જઇ શકાએછે. પણ તે ગામડું મેલવાં પછી ટેકરીપર જવાનો ઘનો ઠીકટ રેશતો આવેછે

તે રશનો હેવો હોએછે કે નબલા પાણીના ઘોડાઓની ગારી ઘશડવાને તાકાત રેહતી નથી બલદની ગારીઓ અથવા ઘોડાની શવારી. એ રશતા પર ચાલવાને દરૂશત ધારવામાં આવીય. બલદની ગારી ઘના મજબુત બાંધાના આદમીની પણ ભારી પડે, ખાતર જમા કરેછે વાશતે જેનાંથી બની આવેય તેઓ શવારી અથવા પાલખી અથવા જોહોલી પંશદ કરેય. એ મારગપર આગલ વધી આપણે ખોહોની નજદીક જઈએય તારે પેહલા એક મોહટો ચોક નજરે પડેછે તાહાં ફતરના કેટલાએક ગુબચોછે એ જગોએથી ગુફાઓના ૭ તબકાછે. શઘલા તબકા એક એકની ઉપરછે. ડુંગરપર કોતરેલી પગતીઓપર થઈ તાહા જવાએછે. એ પગતીઓથી એ શઘલા તબકા જોડાએલાછે ઈશાન ખુનેથી નઈરૂત ખુના તરફ આપણે આગલ વધી આપણી જમની બાજુએ એક મેહરાપદાર અધુરો કોતરેલો ખોહ પડતો મેલી આગલ જોતા મોહોટો ગુફો નજર આવેય તેની અગાલી બાજુ બે થામલા પર થોબાવેલો એક મોહટો પોરટીકોછે. તે ખોહની અદર બુધ લોકોના ગુરૂ બુધની એ મોહટી મુરતીછે. તેને બીજે છેડે ફતરનો એક "દેહગોપ" એટલે બુધના કોઈ ચેલાની દેહની કોઈ નીશાન રાખવાની જગો કરેલીછે. એ મોહોટો ગુફો મેલી ચોતરાપર થઈ ઉપર ચહડતા એક નાહું નજર પડેય તેની બને બાજુએ મોટા ખોહ કોતરેલાછે તે ખોહમાં તહરેવાર મુરતીઓ, નીશાનો તથા જીનનશના આકારમાં અથવા ધેઆન ધરતા કોઈ જોગીના આકારમાંછે. તીજે તબકેબી કેટલાએક હેવા ખોહો તથા પાણીની ટાકીઓછે. એ પરમાણે ચોથો તથા પાચમો તબકોબીછે તે મેલી ડુંગરને મથાળે જતા એક ચકરછે. તેની બાજુએથી દખન તરફ ઉતરતા ઘનાએક "દેહગોપ" દેખાએય. કેટલાએક ખોહ તો કોતરતાં બીલકુલ અધુરા રહી ગીઆય. જે પુરા કરેઆય તે ઘનાજ રોનકદારછે તે એકની ઉપર એક હેવા કોતરેઆય કે ઘની મુદત શુધી તેમને મોહટો જોખમ પોહચે નહી મથાલેના પાડને ટેકો આપવાને ફતર થામલાના આકરમાં કોતરેઆય અને તે થામલાની વચે મેહરાપ દીધાય. તે મેહરાપોની માહેલી બાજુએ કેટલીએક જગોએ ઓરડા તથા ઓશરાછે જેની બાજુ ઘની ભીંતી ઉપર જણાવવા શરખા, ચીતારો અથવા નકશીકામથી ભરેલીછે. એ ચીતારો લીટી મારીને જુદા જુદા ભાગોમાં વેહચેઆય' તેમાનો કોઈક ભાગ વીલીઆશાલાના જેવો, કોઈ ભાગ ગાએન રંજની બેઠક જેવો, કોઈ શાધુને શાઈ તરફ ધેઆન ધરવામા મશગુલ થએલી હાલતના જેવો હોએછે.

એ જગોએના ગુંબજો અથવા 'દેહગોપ' માંથી એક ગુબજ ડાકટર બરડ નામના એક કાબેલ વીદીઆરથીએ ઈ૦ શ૦ ૧૮૩૯ ના વરશમા ઉઘડીઓ હતો તેનાથી તાંબાના બે વૃશિનો મલીઆ હતા. તે બવેમા બાલેલા આદમીનાં હાડકાની ખાક હતી. એમાના એક વાશનમા શુનાની એક નાહલી દાબડી હતી. તેમાં ચીથરામા બાંધેલુ એક મોતી તથા એક માણેક અને શુનાના કેટલાએક થીકા હતા. બીજા વાશનમા એજ મીશાલની ખાક અને રૂપાની એક દાબડી હતી એ બને વાશનો શાથે તાંબાની બે તખતીઓબી મલી હતી જેપર પુરાણીભાશામા કાંઈ લખેલુ હતું. એવી તખતીઓપરના લેખ તથા ઉપર જણાવેલા શરખા તહરેવાર આકારના ચીતારોપરથી આગલા વખતની રીતભાત અને લોકોની રાજદોઆરી તથા શનશારી હાલત વીશે વીદીઆરથીઓ તહરેવાર વરતાત કરી શકેછે એ ગુફાઓ અથવા પાહડમા કોતરેલા દેહડાઓ કરાઈશટની ૨૦૦ વરશ આગાઉ જારે બુધનો ધરમ પાલનારાઓનુ, આ દેશમા બલ ઘણુ વધેલુ હતું તારે તેઓના હુકમથી એને આશરા હેઠલ બનાવેઆ હોએ હેવું ધારવામાં આવીછે. એ ગુફાઓમાનાં એક ગુફાનો ચીતાર આએ બીનાની શુરૂઆતમાં આપેલોછે.

ફતરાનો પરોશ.

એક ગરંથ કરતા લખી ગીઓય કે શ્રી ફરાનશમે પાચમો ચારલશ પાદશાહ હકુમત કરતો તે વેલાએ તેના શાહનો એક અમલદાર નામે માકેર એક બીજા અમલદાર નામે "આબરી ડી માનટીડીઅર" શાથે વેર રાખતો હ,

તો. એ બંને જણા એક દીવશે શ્રી પારીશ શેહેરની નજદીક બાનડીશ નામનું જગલછે તાહાં મેલ્યા માકેરે, કોઈ ઇઉક તી કરીને પોતાના દુશમનને દગાથી મારી નાખી તેની લાશને એક જગોએ લઈ જઈને ડાટી. એ વેલા માનટડીડઅર શાથે ગરેહાઉનડ જાતના એક કુતરા શીવાએ બીજુ કોઇ હતુ નહી. એ કુતરાને પેહલા પકડીને બાધીઓ હતો કે શુ, પણ હેવુ બનીઉ ખરૂ કે તે પોતાના ધણીની કશી મદદ લાગોતો નહી ડાટીઆ પછી તે કુતરો પોતાના ધણીની ઘોરના ઉપર શોગ કરતો બેઠો ને ભુખથી આજેજ થયો તાહા તુલીક તે જગોએ થી ઉઠીઓ નહી જારે ઘનો ભુખો થયો તારે મરના રના એક અતલગના દોશતને ઘર તે ગયો જાંહાં તેને કાંઇ ખાવાનુ મલીઉં જેવું પેટ ભરાઇઉ તેવોજ તે પાછો પોતાના ધણીની ઘોર પાશે ગીઓ. એ પરમાંણે એ કુતરાએ ઘના દીવશ શુંધી જા આવ કરયા કીધુ. તે લોકો માનટડીડીઅરને ગુમ થવા વીશે એ કુતરાની ચાલપરથી કાઇ ખબર મેલવાની આશા રાખી એક દીને તેની પછવાડે ગીઆં. કુતરો પેલા જંગલ તરફ ચાલી એક જગોએ ઉભો. તે જગો આગેલની મટોરી ચોડાજ દીવશપર ખની હોએ હેવું લાગીઉ. તાહા એ કુતરો ગમ અને દુખનો પોકાર કરવા લાગો. એ પોકાર હેવો દુખદાએક હતો કે રાહદારીઓ તે શાભલીને ઉભા રેહેઆ અને કેટલાએક લોકો એ તે જગોપર ખારો ખનયો, તેઓને માનટડીઅરની લાશ હાથ લાગી તેઓ તે તાહાથી કાહડી લઇ ગીઆ અને શ્રી પારીશના એક કબરશતાનમા કીરીઆ કરી ડાટી

એ વખતથી પેલો કુતરો માનટડીડીઅરના પેલા અતલગતા મીતર પાશે રેહવા લાગો. એ ધણી પણ માકેરનો ઓલખીતો હતો વાશતે ઘણી વેલા એ માકેર એ કુતરાની નજરે પડતો હવે દર એક વખતે એ કુતરો ગુશાથી માકેરપર કુદતો અને જો બીજા લોકો વચે પડતે નહી તો તે તેની ઘાંટી પીશી નાખીઆ વીના રેહતે નહી કુતરાની હેવી દુશમનીથી લોકોના મનમા શક ગીઓ કે માનટડીડઅરના શરીરપર હેવી નીશાન દીશતી કે તેનુ કોઇએ ખુન કરીઉં હોએ, વાશતે કદાચ તે ખુનમાં માકેર શામેલ હશે. ફરાંનશના પાગમાં ચારલશ રાજાને એ વીશે ખબર પડી તેથી ચોકશી કરવાને તેણે ઠેરાવ કીધો. તેણે પેલા કુતરાને તથા માકેરને પોતાની નજદીક બોલાવીઆ ને જોઇઉ કે માકેરને દેખતાં વારજ તે કુતરો તેપર કુદીને ધશારો કરવા ગીયો. એ ઉપરથી પાદશાહે માકરેને કેટલાક શવાલો કરેઆ પણ માનટડીડીઅરના ખુનની કશીબી વાત તેણે કબુલ કીધી નહી. તે કેહવા લાગો કે એ બાબદમાં તે બીજા શઘલા લોકોની માફકજ અનજાણો હતો.

માકેરતો એ પરમાણે મુનકેર જતો; પણ કુતરાના ધીકાર તથા ગુશાપરથી ચારલસ પાદશાહને ભરાત ગીઓ કે એમા કાઇબી ભેદછે. વાશતે તે જમાનાની રીત પરમાણે એ બાબદની તલાશ કરવાને ઠેડાવ કીધો તેણે હુકુમ કીધો કે કુતરો અને માકેર એક બીજા શાથે જુધ કરે ને જો માકેર નીરપરાધી હશેતો ઇશવર તેની શાહેતા કરશે. એ નામીચી લડાઇ શ્રી પારીશમધે પાદશાહ તથા તેની દરબારના ઘણાં આદમીઓની હજુરમા થઇ. માકેરને પોતાના બચાવ શારૂં એક મજબુત લાકડી લેવાની પાદશાહે રજા આપી. કુતરાને વાશતે બનચાવ એટલોજ હતો કે તે જો ઘણો આજેજ થાએ તો નાહાશીને શંતાવાને બની આવે એટલા માટે એક ખાલી પીપ આરૂ પાડીને તાહા મેલવામાં આવીઉં. લડાઇ કરનારાઓ મેદાનમાં આવીઆ. કુતરો પોતાનુ કામ તે વખતે જલદીથી શમજી ગીઓ. થોડોએક વખત માકેરની આશપાશ શેતાબીથી કુદયા પછી તેણે ધશારો કરી માકેરનો ટોટો પકડીઓ અને હેવો મજબુત ઝાલીઓ કે માકેર તેને છોડવી શકીઓ નહી. હેવામા માકેર પોતાનો અપરાધ કબુલ કરી દએઆ માગતે નહીતો કુતરો તેને પોતાના ધણી માનટડીડીઅરની પાશે તેજ વખતે મોકલતે પણ તેનો પોકાર શાભલી આશપાશના લોકોએ તેને છોડાવઓ. તેને તેઓએ કુતરાના હાથથી તો છોડાવીઓ પણ દેશના ધારાએ તેને તુરત પકડીઓ. ખુનના અપરાધમાટે તેને શીખશા થઇ.

એ પરમાણે એ કુતરાએ પોતાના ધણી તરફના પરોશની શાબેતી આપી તે કામપરથી ઘણાએક ગીત તથા વાતો જોડાઇચ. એણે માકેર શાથે કરેલી લડાઇને વખતના એના ફતે ભરેલા દેખાવનો એક ચીતાર આએ બીનાને મથાલે આપપોછે.

ધ્રે બાએડીઓ.

મી પંથમા ઘણી જણી હેવા શવભાવની હોએછે કે તે એ પોતાના ભરથારના તાબામા રેહવા અને રજી ઑફ્ટ ચાલવા કરતાં ભરથારને પોતા

વા અને પોતાની મરજી માફક ચલાવવાને વધારે ઇછ્છા રાખેછે. એ ઇચ્છા કેટલીએક બાઈઓમા એટલે બધે દરજ્જે વધારેછે કે પોતાના ભરથારપર અમલ ચલાવવા માટે પોતાની શાહેલીઓ તથા શઘલા બીજા ઓલખીતાઓમા પરખીઆત થવાને કીરતી ભરેલુ શમજેછે. ખરૂંછેકે ગુણવંતી બાએડીની શારી શલાહ અને વીચારથી જે ભરથાર હુશીઆરી પકડી તેપર ધરતો અમલ કરેછે તે શુખી થાએછે. ઘેરશંનશારના તથા બીજા કામો, જેમાં ઘર ધણીઆનીઓ મોહટો ઇલાકો રાખેછે, તે શઘલા કામો ભરથારોએ વચે પડવા વીના બાએડીઓ કરી શકતી હોએ તો તે તેઓને કરવા દેવામા ભરથારોના જીવને નીરાત રેહેછે. બાએડીઓની બુધી વધારે તીખશેન થાએછે. તેઓની શકતી શારે મારગે વાપડવાને તેઓને વધારે જોગવાઇ મલેછે. વાશતે, જે કોઇ બાએડીઓ ઘરશંનશારનુ અથવા પોતાના કબીલાના લાભ શાથે ઇલાકો રાખનારૂં હરેક બીજુ કામ અછી તહરે કરવાને શકતી ધરાવતીઓ હોએ, તેઓના ભરથારોને હમારી તરફથી હેવી બલામનછે કે તે બાઇઓને પોતાની રીત પરમાણે તે કામો કરવાં દેવાં, એટલે તે કામો ગબંધી તેઓને અમલ ચલાવવા દેવો. પણ અમલ ચલાવનારી બાઇઓએ તેમ કરતાં પોતાની ગુજાશ શું તથા દરજ્જો કેહેવો છે તે વીશરી જવું નહી. તેઓએ ઇઆદ રાખવુંકે તેઓ જેમ ઘર ધણીઆની કેહેવાએછ તેમ તેઓના ભરથારો ઘર ધણીછે. ઘરબારના શુખમાં બધેનો ઇલાકો એકશરખોછે. તે શુખ મેલવવા તથા જાલવવામા બધેની શકતીની અગતછે બાએડી જેમ ઘર શીનગારવાને વધારે શકતી ધરાવેછ તેમજ મરદ શીનગાર માટે શાચ રચીલાં મેલવવાને વધારે શકતીવાનછે. બાએડી જેમ છોકરાઓની કેલવનીપર વધારે વખત આપી શકેછ તેમ ભરથાર તેવો વખત તે બાઇને મલે એટલા માટે તેને જોઇતી વશતુઓ પેદા કરેછ. બાએડી બચાંઓને ખવાડવા પેહરાવવા વધારે મેહનત કરેછ તેમ ભરથાર તે બચાંઓ માટે ખોરાકી પોશાકી મેલવવાને વધારે ઉદીઓગ કરેછ. બાએડી જે ઘર શુતરૂ ચોહામતુ રાખેછ તે ભરથાર દુશમનો અને ચોર ચહાડોના હુમલાથી બંચાવેછ. એ પરમાણે શંનશારનો મામલો બધે જણીઓને ભાગે એક શરખો વેહચાએલોછે વાશતે જે બાઇઓ ઘરનો માહેલો કારભાર શારી પઠે કરી જાણતી હોએ તેઓએ ફુલાઇને ગરૂરીથી એમ નહી શમજવું કે હમો શઘલી પરકારે શરશ છઇએ, ને ભરથારોએ હમારા તાબામા રેહેવું શરવે કોઇ લાએક ઓરતને મુકરર ધરેછ કે ભરથારપર કોઇબી પરકારે કાએદો ચલાવવાની ઇછ્છા કરવી નહી. "હું મારા ભરથારને જેમ ગમેછ તેમ ચલાઉંછ" હેવું પોતાની શાહેલીઓ તથા બીજા લોકોને જણાવવાની ખાએશથાતો શરવે કોઇ ગુંનીઆદ ઓરતોએ દુર રેહેવુ ધટારતછે. જે ઓરત હેવો ફાકો રાખે કે હું શઘલા કામમા અમલ ચલાઉ ને મારા ભરથારને હુકુમ કરૂ તેમ તે શરવે પરકારે ચાલે, તથા, જે બાઇ દુનીઆના લોકોને હેવું બતાવવાની કોશેશ કરે કે મારો ભરથાર મારી રજા વગર કશુ કરી શકનાર નથી તથા મારી ખુશીથી ઉલટો ચાલવાની તેની તાકાત નથી, તે બાઇ દુનીઆના લોકોને હેવી ચાલથી પોતાના ખાવીંદની હલકાઇ માતરે બતાવેછે. હેવી બાઇ ગમે હેવી અકલમંદ હોએ તોબી તેને લોકો ઇતર તથા પાજી કેહેછે. બાએડીઓ કદી કાહરે કે જારે પોતાના ભરથારપર પોતાની મરજીની અશર હેવી પરકારે કરે કે તેથી ભરથારના જીવને કશી દીલગીરી ન લાગતાં તે પોતાની નેક મરજી માફક ભરથારને ચલાવી શકે કેમકે ધણી રાજી રેહે, તેના દરજજાને દુનીઆની નજરમાં હલકુ ન લાગે ને વલી બાએડીની મરજી માફક કામ થાએ તેવી રીતે બાએડીઓએ ચાલવાથીજ તેઓની અમલ ચલાવવાની લાએકીની શાબેતી વધારે મલેછ. તેવી બાએડીઓની વાખવાખી પણ ઘણી થાએછ. એ પરમાણે શલુકાઇથી ચાલનારી બાઇઓએ ઇઆદ રાખવું કે તેવા શલુકથી તેઓ પોતાના ભરથારોના મગજપર એટલો બધો કાબુ મેલવશે કે તેથી તેઓને પોતાની નેક ચાલનો પુરતો બદલો મલેલો તેઓ જાણશે જે કોઇ ભરથાર શારી શમજ ધરાવતો હશે તે મો, હેવુ જોશે કે તેની બાએડી અકલ ઘણી ધરાવેછ ને વલી તે અકલ શારે મારગે વાપરેછ તથા તેનીપર કોઇબી કાએદો ચલાવવાનુ ડોલ બતાવવા વગર ફાએદા ભરેલી શલાહ આપેછ, તો તે ભરથાર તે બાએડીને પોતાની મરજી માફક ચાલવાને ઉતાવલેથી છુટ આપશે. બાએડીના શેઆનપણ, શલુકાઇ, નરમાશ તથા મીઠાશકુન ભરથારને હેવી રીતે ફાંદામા લેછ કે મગતરાં જેમ બતીની રોશનીપર, તેમ ભરથારોનાં દીલ બાએડીઓની મરજીપર શદા ફીદા રેહેછ ઘણી ધણીઆનીના અરશપરશના પેઆરથી તેઓના શુખમાં શદા હુમેશ થાએછ. હેવા ઘરમાં ઘરધણીઆનીનો પુરતો અમલ હેવી રીતે ચાલેછકે તેથી શઘલાં જોનારાઓ તેપર આફરીન કરેછે. એકવાર હેવુંબી બને કે ભરથારો તાતા મીજાજના તથા ગરૂર હોએ ને અંધરપણે પો-

તાની બાએડીઓની મરજીથી શદા ઉલટાંજ ચાલવાનો વીચાર રાખે તો તે વેલાથી ભરથારની શાથે તાતું થવા તથા વઢવા કરતા ઘટતી તદબીર કીધાથી બાએડીઓ પોતાની મરજી માફક કામ કરી શકેછે, તે હેવી રીતે કે તેઓની શુલેહનો કશો બીગાડો થાએ નહી તથા પાર પડોશીઓ હશી કરે નહી એ વીશે ઉપદેશ કરતાં નીચે ટાંકેલી ટુક વાત વાંચવાથી વધારે અશર થશે.

મુંબઈ શેહરમા થોડાં વરશની વાત પર ચાંદજી નામનો એક પંઈશાવાલો પારશી રેહતો હતો. તેની બાએડી પીરોજબાઈ કાઈક હુશીઆર હતી પણ તે ગરૂર ઘણી હતી. તેની શદા હેવી ઈચ્છા કે તેના કેહવા પરમાંણે શઘલું કામ કાજ થાએ, તે એટલા શુધીકે ચાદજીના ધનધા રોંજગારના કામમાબી પોતાની મશલત માફકજ કામ કરાવવાને તે હઠ લીએ ને ચાંદજી જો તેમ નહી કરેતો પોકાર શોહર ને વઢવાહથી શઘલુ ઘેર ધ્રુજાવી મેલે. ચાંદજી જોકે કાંઈક શમજુ પુરૂશ હતો તોબી બાએડીના ફીશાદીઆ શવભાવની શામને કામ કરવાંની હીમત રાખતોતો નહી. ઘણી વેલા પીરોજબાઈની રીત તેને ના પશંદ આવતી ને શમજતો હતો કે તે પરમાણે ચાલવામાં નુકશાનછે તોબી તે રીત પરમાણે કામ કરવાને તેને ફરજ પડતી. તે જો તેમ નહી કરેતો બાએડી રૂશાઈ બેશે, ટંટો ઉભો થાએ ને લોક ફજેતી જોએ. એ પરમાણે પીરોજબાઈ પોતાના ભરથારને પોતાના અમલમાં રાખતી હતી. તે શદા પોતાની શાહેલીઓમાં ફુલાતી હતી કે હુ પોતાના ઘરમાં પુર મુખતીઆરી ભોગવુંછું ને પોતાના ભરથારને પોતાની મરજી માફક ચલાવુંછું. પીરોજબાઈનો ભરથાર જેમ બઈરીની ચાલથી નાખુશ હતો તેમજ તે ચાલનો શરવે કોઈ ઓલખીતાંઓ ધીકાર કરતા બઈરાઓ પીરોજબાઈને 'વહુરકનીબાઈ' કરીને કેહતા ને પુરૂશો ચાંદજીને બાએલાજી, કરી ચીડવતા. ચાંદજીની પડોશમા તેનો એક ધનજીભાઈ નામનો મીતર રેહતો હતો. તે ઘણા તાતા જીગરનો આદમી હતો તે પોતાની મરજી માફક કામ કરવાને શદા દેહાવ રાખતો બાએડીની મરજી પરમાણે કશુ ચાલવુ નહી હેવો તેનો વીચાર હતો ધનજીભાઈ શદા ચાંદજીને બાએલો કરી કેહતો ને જારેબી ચાદજી પીરોજબાઈના કેહવા પરમાંણે કામ કરતો તારે તે પોતાના દોશતદારોને હશીને કેહતો કે મારી બાએડી જો મારા વીચારથી કશુંબી ઉલટુ કરવા માંગે ને પોતાની મરજી માફક કામ કરે તો હું તેની ખાતર નીશા કરૂં; ધનજીભાઈની બાએડીનુ નામ શાકરવહુ કરીને હતું. એ બાઈના મગજની શકતી પીરોજબાઈના શરખીજ હતી પણ તે પીરોજબાઈ કરતાં વધારે શમજુ હતી તેણે વીચારી લીધુ કે ભરથારને ધમકાવી કાએદામા રાખવો એ કાંઈ ઓરતની મોહટાઈ નથી. તે પોતાની શાહેલીઓને કેહતી કે ભરથારને આપણી મરજી માફક ચલાવા ગરૂ વઢવાટ કરવાને બદલે દાહપણથી કોઈ શારો ઈલાજ કરવાથી મોટી બઈએરને શલાહ રેહેછે ને લોક ફજેતી જોતા નથી. એ બાબદમા તે પીરોજબાઈને શદા શીખામન દેતી પણ પીરોજબાઈ કાઈ શાંભલે નહી ને કેહેકે " શાકરવહુ તમો વરની ચાકરડી તરીકે રેહેવોચ તે વાશતે શું તમે બીજાંનેબી તેમ રાખવા માગોચ કે "? શાકરવહુ તેને શમજાવીને કેહેતી કે બેહન તમે કેહવોચ તેમ કાઈ હુ મારા ભરથારની ચાકરડી થઈને રેહતી નથી. તમો જો મારૂં શાભલો તો હું કેહુંચ કે જેમ તમે તમારા ભરથાર પાશે તમારી મરજી માફક કામ કરાવોચ તેમ હું મારા ભરથાર પાશે કરાઉંચ માતરે તેમ કરાવતાં હું તમારીથી જુદીજ રીતે ચાલુચ. મારા ઘરમા વઢવાડ થતી નથી. અમારી કોઈ હશી કરતું નથી. મને ગમેચ તેમ શઘલું થાએચ. એ પરમાણે રોજ વાત થતાં પીરોજબાઈ કંટાલી ગઈ ને શાકરવહુપર કરડી નજરથી વેર લેવાનો વીચાર કીધો. તે જાણતી હતી કે ધનજીભાઈ ઘણો કઠણ હઈડાંનો આદમીછે ને બાએડીની મરજી માફક ચાલવાને તે શરમ ભરેલું ગણેછે ને કદી થઈ તેમ કરવાનો નથી. તેથી તે બાઈએ પેહલા ધનજીભાઈ'થી ભલે તેમ પોતાની ઘર ભારૂતની શાથે મોહડેથી વાત કરવા માંડી તેમાં બોલી કે " મારો ધણી મારી મરજી રાખેચ તેટલા વાશતે કેટલાએક મોટીડાઓ તેને બાએલો કેહેચ પણ તેઓ પોતે શાત બાએલા કરતા નપેતરછે તે શમજતા નથી તેઓ પોતે બઈરીઓના કેહેવા પરમાંણે હમેશા ચાલેચ તેતો જાણે કોઈ શમજતું નથી. ભારૂતનીબાઈ તમેતો એ વાત જાણતા હશો, ને નહીતો કે વલી શેહજ દાહડામા દેખાડશ." પીરોજબાઈએ ભારૂતની શાથે એ મીશાલની વાત કરવાનું ટાકણુંબી શારૂ શાધીઉં હતું. કેમકે તે વેલા શાકરવહુ મહીએરે ગએલી હતી તેથી તે વીશે તે કશું જાણે નહી ને તેનો ભરથાર ઘરમા હતો તેણે શાંભલેઆ વીના રેહે નહી એ વાત ધનજીભાઈએ શાભલી. તે શમજીઓ કે પીરોજબાઈ મારીપર તથા બીજા મારા જેવા લોકો જે ચાંદજીને ચીઢવેચ તેઓપર ખોખાર કાહાડેચ, તેથી તેણે હુશીઆર રેહેવાનો વીચાર કીધો. બાએડીની મરજી માફક પ્રતલગ નહી ચા

લેવાને આગલ કરતાબી વધારે પક્કો ઠેડાવ દીધો. તાર પછી એક બે દાહડા જવા દઇને પીરોજબાઇ શાકરવહુને ઘેર ગઇ, તાહા તેઓની બીજી બે તરણ શાહેલીઓ તથા પેલી બાફ્રતની આવેલી હતી. વાતપર વાત કાહડતા વલી પીરોજબાઇ તથા શાકરવહુને વચ્ચે ભરથાર શાથે કેમ ચાલવું તેની તકરાર નીકલી

પીરોજબાઇ બોલી કે "બેન તમો શલાહ શપજની વાત કરોચ તો તે શઘલુ ખરૂ પણ મારે તો તમારી માફક વરની ગુલામી કરવી નથી." શાકરવહુએ કહીઉ કે "વલી તમે હેવું આરૂ બોલીઆ" ? પીરોજબાઇએ ઉતર વાલીઓ કે "વરી જહાએ તે કેહેવાએ. તમે ધાશતી ખાઇને તમારા વરના કાએદામાં રેહેવોચ ને તમારી મરજી માફક કશુ થતુ નથી તેમ મારીથીતો થવાનુ નથી. તે કરતા તમે હેવુજ કેહવા માંગના હોવો કે તમારો ઘરમા કશો અખતીઆર ચાલેચ ને તમારી મરજી માફક તમો કરી શકોચ તો તેની શાબેતી શું" ? શાકરવહુએ જવાબ દીધો કે તમો જે કાઇ ઘટતી શાબેતી માગો તે આપવાને હું તઇઆર છેઉ પીરોજબાઇએ કહીઉ કે "શારૂં ચાલો આપણે બે મહીના નશારી જઇ આવવાનો થેડાવ કરીએ ને આવતા હોરમજ રોજે જઇએ મારા તથા તમારા વરને હવડા કશુ કામ તો છે નહી બંધે જણાની ગપજબી શરખીછે ને બે તરણ વરશ થઆ આપણે પોતાને વતન ગીઆ નથી તેથી એ બાબે થોડો ખરચ કરવાને તમે અનઘટતું ધારશો નહી. નશારી પીરોજબાઇ તથા શાકરવહુના વડવાનુ ગામ હતું ને ધનજીભાઇતો શુરતનો રેહવાશી હતો તેથી પીરોજબાઇ જાણતીતી કે શાકરવહુ જો નશારી જવા માગશેતો ધનજીભાઇ પોતાની શદાની ચાલ પરમાણે ના કેહશે, ને જો શાકરવહુ હુજત કરશેતો પીરોજબાઇએ બાફ્રતની શાથે વાત કરતાં ધનજીભાઇને જે તાનો મારીઓતો તે ઇઆદ કરીને પુરી ના પાડશે વાશતે એ વાત પોતાના ધણી પાશે કબુલ કરાવવાને શાકરવહુએ કબુલ કરીઉ, તાકે પીરોજબાઇ શમજકે શધી શાએલીઓમા હવે શાકરવહુની ફ્રજેતી પશે ને પછી તે શીખામણ દેવાની છોડી દેશે શઉ શઉ પોત પોતાને ઘેર ગીઆ. તે દાહડે રાતના ચાહજી ઘેર આવતાને વારજ પીરોજબાઇએ નશારી જવાની વાત કાહડી, ને ચાંદજીને કાઇક નારાજી જોઇને પોતાની રાજેતા મુજબની ઘુગૌાગ કરી શઘુ કબુલ કરાવીઉ. પછી શાકરવહુ શું કરેચ તેની વાત જોતી બેઠી. શાકરવહુ જોકે ઘની શમજુ તથા ધીરી હતી તે પોતાના ભરથારનો શવભાવ શમજતી હતી તે બાઇની શદા હેવી મરજી કે ધણીને શુશો નકરાવતા, પોતાની મરજી માફક કામ કરાવવું આ વેલા પેહલાંતો તેણે પોતાના ધણીના મનની ગતી કેહેવીછે તે નેજવી બાબદથી તપાશી લીધું ને જોઇઉ કે પોતે જે કાઇ કેહે તે નહી કરવાને ધનજીભાઇએ ઠરાવ કીધોછે તેથી પેહલાં એક હેવી ચીજ માગી કે જે આપાવવાને ધનજીભાઇએ ના પાડીઉ ને કહીઉ કે હવડાં નહી થોડા દાહડા રહીને.

શાકરવહુ બોલી કે "વાહલા તમો મને હવડા અપાવો"

ધનજીભાઇ—નહી હવડાં નહી

શા૦—મને હવડાં જોઇએચ

ધા૦—બશ તમુને કહુચ કે હુજત નો કરો.

શા૦—હુજત શાની ? તમે મહુને જે જોઇએચ તે અપાવવાને શદા એમજ હુજત કરોચ ને અમથુ ના પાડોચ, પછી ગરજ થઇ રેહેચ તારે અપાવોચ તે શું ખપતુ ?

ધા૦—હા મારી ખુશી એમજ કરવાનીછે. તમુને ખબર નથી કે બાએડીની મરજી પરમાણે હું ચાલવાનો નથી !

શા૦—પણ એમા મરજી શાની જો ? તમે પોતાની બાબદ ગમે તે કરોચ તો હુ કાઇ તેમાં બોલુ ? તમારે ગમે તે તમે કરો ને મારી ખુશી માફક મને કરવા દેવો તે કરતા જો હું કાઇ અનઘટતુ કરૂતો મને મના કરો.

ધા૦—બશ ટક ટક છોડો ને જેમ હું કેહુ તેમ ચાલો

શા૦—હાજી તે ના કોણ કેહેચ; પણ તમે શમજીને કેહેશો ખરાની ? મારો એક વાતે ખુશી નહી હોએતો તમે જુલમથી તો કાઇ મને તે પરમાણે ચાલવા કેહેશો નહી ?

ધા૦—હા ચારે ગમશે તેમ તમુને ચાલવુ જોઇશે પછી તમારી મરજી હોએ કે નહી

શા૦—જેઓ રે માહારા વાહલાની વાતતો જોવો ! તમેતો હવડા કેહેશો કે ચાંદજીને પીરોજબાઇ નશારી જવાના છે તે આપરેબી જઇએ તો હું શુ હવડા આવાની છેઉં કે ?

ધા૦—હા હું કેહુંતો આવવું પડશે

શા૦—કઇ વાત કરવી

ધા૦—(શાકરવહુનો જવાબ શાભલીને ચોકીઓ ને બાએડી પાશે પોતાની મરજી પરમાણે કરાવવાને શારૂ ઠેડાવ કીધો કે જો તે હુજત કરેતો ખચીત હેને નશારી લઇ જવી તેથી બોલીઓ કે) ચાલો હું ઠેડાવ કરૂંચ કે આપણેબી નશારી જઇએ તમે શુ કેહેવોચ ?

શા૦—વાએ કેહે શુ જી હુ આર્વવાની નથી

ધા૦—હુ તમોને લઈ જવા વગર રેવાનો નથી

શા૦—પણ મારા કાકાના દીકરાની આદરની આવતા રામ રોજેછે તેથી મને તાહા જવા વગર ચાલશે નહી તેથી તમે ગમેતો જવો માહરીથીતો નશારી અવાએ નહી ને તે કરતા હુ આવવા ચાહતીબી નથી

ધા૦—(કાંઈક ગરમ થયોને કહીઉં કે) વાંરૂ જોઉચ તમે કેમ નથી આવતા આવતા હોરમજ રોજે આપણે ચાદજી શાથે જવાનો હુ ઘેડાવ કરૂમ

શા૦—મહને શુ તમારે ગમે તે કરોની

એ પછી ધનજીભાઈએ હુનતના મરેલા ચાકરોને હુકુમ દીધો કે શફરનો શઘલો શામાન તઈઆર કરે ને તેવને ચાદજી તથા પીરોજબાઇની શાથે જવાનો શઘલો બંદોબશત કીધો હોરમજ રોજે બાહેર નીકલતા પીરોજબાઇ તથા શાકરવહુની શઘલી શાહેલીઓ તેઓને મલવા આવી તાહા શાકરવહુની ફતેથી તેનુ હશતુ મોહડુ તથા ખીલેલા રૂખશારા જોઇને તથા પીરોજબાઇનો જરદ મેહરો જોઇને શઉ કોઇ ભેદ શમજી ગીઆ. શરવે લોકો પોત પોતાને મકાને જઇ શાકરવહુની ફતેની તારીફ કરવા લાગા.

રસુજ શાથે ઊપદેશ.

આ નીચે લખેલી વાત લામરટાઇન નામના નામીચા ફરેનચ ગ્રથકારે કહીછે શ્રી આફરીકા પરાતમા નેગડે ટોલાના એક અરબ નામે નાબેર પાશે એક ઘણો નામીચો ઘોડો હતો જેની તારીફ ચોખડ મુલુકોમા થઇતી બીડોઇન ટોલાના અરબોમાથી એક જણ નામે ડાહેરની તે ઘોડાપર નજર ખોબી રહી અને હરેક પરકારે તેણે પોતાની મતલબ હાથલ કરવાનો ઠેરાવ કરીઓ તેણે તે ઘોડાના ધણીને કહીઉ કે જે ગમે તે કીમત લઇને એ ઘોડો આપ, તે એટલા શુધી કે એક વેલા પોતાના શઘલા ઘોડા તથા ઉટ અને બીજો શામન તે ઘોડાને વાશતે આપવા કહ્યો પણ નાબેરે તે કાઇ ચાભલીઉં નહી શઘો શુધો ઇલાજ થટેઓ તારે ઠગાઇ કરવાનો ડાહેરે વીચાર કીધો તેણે નીચે જણાવેલી ગોઠવણ કરી પોતાનુ મોહડું કોઇ જાહડના રશાથી ખરડીઉ ફાટેલા મીઘરાથી ચરીર ઘાકીઉ. ગરદન અને પગ વડેલા રેહે હેવી રીતે પાટા બાધીઆ લંગરા ભીખારીનો ચોગ લઇને રશતામા બેઠો તાહાથી નાબેર જશે હેવી તેની ખાતરી હતી. નાબેરને પોતાના ખુબ શુરત ઘોડાપર આવતા જોઇને નખરે અવાજે ડાહેર પોકારવા વાગો કે "ઇઆગે હુ ગરીબ બેગાનો ભીખારી છેઉ તરણ તરણ દાહડા થીઆ આ જગોપરથી ખીશી શકીઓ નથી. કાઇ ખાધુંબી નથી હુ છેક મરતતોલ થઇ ગીઓચ, વાશતે મને મદદ કરો કે ઇશવર તમારૂ ભનુ કરશે." હેવા કાલાવાલા શાભનીને નાબેરના દીલમા દયા આવી ને ડાહેરને કહીઉ કે આવ હુ તુને મારા ઘોડાપર બેશાડી ઘર પોચાડુ પણ પેનો લુચ્ચો બોલઓ કે મારામા ઉઠવાનુ કવત નથી નાબેરનુ દીલ વધારે પીગલીઉ તે ઘોડા પરથી નીચે ઉતરીઓ. ઘોડાને પેલા ઢોંગીની નજદીક લઈ ગીઓ. ઘની મેહનતથી ઉચકીને તેને ઘોડાપર બેશાડ્યો ડાહેરને જેવુ માલુમ પડીઉ કે તે ઘોડાની પીઠપર શવાર થયોચ તેવોજ તે ઘોડાને એડી મારી ચારે પગે દોડાવી આગલ નીકલી ગીઓ જતા જતા પાછુ ફરીને પોકારી બોલવા લાગો કે "ઓ નાબેર એતો હુ ડાહેર છેઉ. ઘોડો મારા હાથમા આવીઓછે તે લઇને હુ નાહશી જાઉ છું" નાબેરે બુમ પારીને કહીઉં કે વારૂ જરા ઉભો રહીને મારી વાતતો શાભલ. ડાહેરને લાગીઉં કે હુ દુર ઉભો રેહીશતો કાઇ ચીંતા નથી. હેવુ વીચારી તે થોડે છેટે ઉભો કેમકે નાબેરના હાથમા એક ભાલો હતો નાબેર બોલીઓ જે તારે હાથ મારો ઘોડો આવીઓચ ખગો ઇશવરની હેવીજ મરજી હશે વાશતે તે તુને મુબારક હોજો એમ મારી દુવાછે. પણ હુ તુને આજીજી કરી કહેઉચ કે એ ઘોડો તારે હાથ કેઇ ઇકમ્તીથી આવીઓ તે વીશે કોઇને કેહતો નો ડાહેરે પુછીઉ કે કાએ નહી? નાબેરે ઉતર વાલીઓ "તારી ઠગાઇની વાત શાભલીને લોકો હુથી આર રેહેવાની જરૂર ધારશે ને રશતે જતા કોઇ આદમી ખરેખર કાએલી હશે તોબી તેની અરજપર કોઇ ધેઆન આપશે નહી અને બીહીને પોતાને મનશે કેહેશે કે પેલા નાબેરને ઠગવા શરખુ રખેને થાએ. એ પરમાણે તારા એકના કરતુક ઘણાને નરશે" એવા શબદોની ડાહેરના દીલપર અછો અશર થઇ ઘોડોએક વખત તે ચુપકીદો ઉભો રહેઓ પછી ઘોડાપરથી કુતકો મારી નીચો ઉતરીઓ અને નાબેરને કોટી કરી તે ઘોડો પાછો તેને હવાલે કીધો. નાબેર તેને શમજાવીને પોતાના તમ્બુમાં લઇ ગીઓ તાહા કેટલાએક દીવશ તેને પરોના તરીકે રાખીને શારી પઠે જાફરત કરી

એ બન્ને જાણા જીવીઆ તાહાં સુધી એક બીજાના અતલગ દોસ્ત થઇ રહેઆ.

કાબેલ આદમીઓ ખાનગી મીજલશમાં સુગા.

ટીગકારટીશ નામના નામીયા ફીલશુફ તથા ગણીત શાશતરી તથા લા ફાનટેન નામના રમુજી વાતો લખનાર અને બફન નામના નામીયા ખુદરતી વીદીઆ જાણનાર વીશે હેવુ કેહેવામા આવેચ કે મંડલીમાં બેશે એટલે તેઓ હેવા દીશતાતા કે કાઇ વાત ચીત કરવાની કોઇ બાબદ તેઓને માલુંમ હોએજ નહી. મારમનટલ નામનો વારતાઓનુ ગરંથ બનાવનાર મડલીમાં હેવો સુગો રેહતો કે એક વેલા તેના મીતરે તેહની મુલાકાત લીધા પછી કહીઉ કે તેની શાથે નકામો બેશવા કરતા તેની બનાવેલી વાતો વાચુતો શારૂ. વલી કારનેલી નામનો ફરાનશ દેશનો શરવેથીં નામીયો નાટકના ગીત અને ખેલ જોડનાર મડલીમાં વાત ચીતની વખતે હેવોતો બેશવાદ લાગતો કે તેને એ બાબદશર પોતાની મશખરીમા એક બેહુત બનાવીઈ. બટલર નામના "ગરથ" કરતાનાં "હુડીબરાશ" નામના ગરંથમાં જે જે ઘણી શારી રમુજ આવેલીછે તે વાચીને ઇંગલડનો પાદશાહ બીજો ચારલશ એટલો ખુશી થએ કે તેની વાત ચીતની મજા ભોગવવાને તેની મુલાકાત લીધી. પણ તે મુલાકાતથી તે પાદશાહ એટલો નારીપાશ થએ કે તે પોતાના બીજા શોબતીઓને કેહવા લાગો કે એવો "રોઝ જેવો" આદમી કદી "હુડીબરાશ" શરખુ અમુલીખ પુશતક બનાવનાર હોએ નહી ! મી૦ આડીશન જેની કાબેલીઅત અને બીડાશ ઘણાએક ગરંથ કરતાઓ નમુના તરીકે શમજેચ તે ઘણી મડલીમાં સુગો મંતર અને એક મારગી થઇ લાકડાની માફક પોતાની જીભ બંધ રાખતો. ગરે તથા અલફીએરી નામના કવેશરો મડલીમાં કોઇજ વખત વાત કરતા અથવા હશતા હતા. મીલટન શરખો કાબેલ પુરૂષ મંડલીમો કોઇજ વેલા ભેલાતો અને બીજાઓ તેની શાથે ગોફતેગો કરવાને ધ્યાન કરતા તેઆરે બોર ખીજવાતો.

એ પરમાણે ઘણી વેલા આપણું જોઇએચ કે જેઓ પોતાની કલમ અને જુબાને દુનીઆનાં લોકોની ખુશીને અલકાટ તથા મનને રમુજ અને જીનદગીને શુખ આપનારાં કામો કરી શકે તેઓ ખાનગી મીજલશોમાં અને ખુબીઅ કરી બેગાનાઓની હજુરમા. સુગા મતર જેવા અને કોઇને પશદ નહી આવે હેવા એક મારગી દીશેચ, કે જેથી ઉપર જણાવેઆ મુજબ બીજા ચારલશ શરખા મોજીલા અને કમ શમજ શખશો કદલીને તેઓને નકામા ગણેચ

પરચુટન બીનાંઓ.

દુશટ ચાલની અશર—એક બાપે પોતાના પુતરને કેટલીએક શીખામન દીધા પછી કહીઉ કે બેટા તુ જારે જારે આહો ચાલે તારે આ થાભલામાં એક ખીલો મારજે અને તારી આડી ચાલ શુધારે તારે એક ખીલો કાહડજે. તે બાપે હેવી રીતે શીખામન દીધી હતી કે તેથી છોકરાના મગજપર શારી પહે અશર થઇતી. તે છોકરો જારે હેવુ શમજતો કે તેનાથી કાઇ ખોટુ કરમ થઇઉ છે તારે પેલા થાભલામા એક ખીલો મારતો. એક દીને તે થાભલા તરફ ખુબ નેધા કરી જોતાં તે ઘનો ખરો ખીલાથી ભરાઇ ગએલો દીઠો તેથી તે ઘનો પશતાવા લાગો અને પોતાની ખાંમી શુધારવાનો ઠેડાવ કીધો. જેમ જેમ એબ છોડતો ગીઓ તેમ તેમ એકકો ખીલો કાહડતો ગીઓ. એક દીને તેનો બાપ તેને કેહેવા લાગો કે પુત્રા તું તારી એબ શુધારતો ચાલીએચ તે જોઇને મને ઘણોજ આનંદ થાએછે હેવું શાભલી છોકરો બોલીઓ કે બાપા તમો કહોચ તેતો ખરૂંછે કે થાભલાની અંદરથી એબના ખીલા નીકલતા જાએચ મગર તેના આધરા નીશાની તરીકે રહી જાએચ તેથી અંકુશોશ લાગીઆ વીના રેહતો નથી.

એ નાધલી વાતપરથી માબાપોએ કેહેવી શીખામન લેવી જોઇએ ! ઇઆદ રાખવુકે બચ્ચામાં જે પેહેલી એબ તે ગમે હેવી રીતે પાછલથી મેલવામા આવશે તોભી તેનો દાગ રહી જવાનો અને ભુડા કરવુક ગમે તેમ છોડી દીધામાં આવે તોભી તેની થોડીભી અશર પાછલ રહી જવાની માટે બચ્ચાંની એબ છોડાવવાની મેહનત કરતા તે એબ નહી પકડે તે વીશેની ચોકશી રાખવાની મેહનત ઘણી વધારે ફાએદેમદછે.

દેશ હીતકારી ધણીઓએ ખુબ ઇઆદ રાખવું કે લોકોને બીગડેલા શુધારવા કરતાં તેઓને બીગડવા નહી દેવામ વધારે ફલાણછે. શુધરેલો એબીએલ આખર કરે પણ, ભાંગેલાં વાહનના બોખાં શરએજ રેહચ. શુધરેલો છાકેદ, શુધરે.

લો જુગારી શુધરેલો ચોર, શુધરેલો ફીતુરી એ આદમી અતની લાએકીના ભાગા ખોખાં માતરે હોએછે.

કજીઓ લડનારોને કેટલો ફાએદો—એક દોલત મંદ આદમી મોહટી પુંજી મુકીને મરી ગીઓ. તેના કબીલદારો ભાગ હીશાને વાશતે મારાવા લાગા. એક બીજાના દાવા વીશે તેઓ ગુચવણ ભરેલા વાધા લઈ બેઠા. માહો માહે કોઈ પરકારે શમજુતી થઈ નહી તારે તેઓ ઇનશાફની અદાલતે કજીઓ લડવા મહંડેઆ. હેવું જોઇને એક કાબેલ લાએર જે તે કજીઆખોરોના મુરબીનો ખરો દોશત હતો તેણે તેઓને પોતાની પાશે બોલાવીઆ ને તેઓને શમજાવવાને આએ ઇઉકતી કરી પેલા લોકોને કહીઉં કે એક બદામ લાવો. તે પરમાણે તેઓએ કરીઉં તે વદામ તેજ જઓએ ભાજી માહેલી મોહટી બીજ તે લાએર તેઓના દેખતાં મોહમાં મારી ગીઓ ને બાગેલા કોટલાનો એકેક કટકો પેલા શંધા કજીઓ લડનારાઓને વેહચી આપેઓ. એવો મામલો જોઈ તેઓએ પોલાશો માંગીઓ. લાએર બોલીઓ કે તમારા મુરબીની દોલતછે તે એ બદામ શરખી શમજો ને તે તમો માહોમાહે શમજીને વેહચી લેવો બાકી ફુર ફરીઆદીથી કામ લેવાપરજ મદારત રાખશોતો હમો લાએરો તથા બીજાઓ બીજ ખાઈ જશું ને ઘણી મેહનત કીધા બાદ અંતે તમારે હાથ નાહના મોહટાં કોટલાં વીના બીજું કં આવનાર નથી. એ વાતની બુજ જેનાપર પડી હશે તેજ કરી લેશે.

શ્રી લંનડંન શેહરનુ પોલીશ ખાતું—શ્રી લંડન શેહરના પોલીશ ખાતાનો ગએઆ ઇ૦ શ૦ ૧૮૫૬ ના શાલનો ખરચ ૪૩૪૦૮૧૦) રૂપીઆનો થએઓ હતો ને એ ખાતાને હશાબે આવક ૩૪૭૮૭૧૭૦) ની થઈ હતી. એ પોલીશના ૨૩ માજીશટરેટ, ૧૮ શુપરીનટેનડેનટ, ૧૪૨ ઇનશપેકટર, ૬૩૧ શારજંનટ ને ૫૦૫૬ શીપાઇઓછે.

નજલાનો એલાજ—એક પારશી ઘરથપ જેની આશરે પાંતરીશ વરશની ઉમરછે ને જેના બોલવાની શચાઈ વીશે તેના ઓલખીતાઓની ખાતરીછે તે કેહેચ કે આગલ કેટલીએક મુદત શુધી નજલાના દુશટ મરજથી તે ઘનો હેલાક હતો પણ નીચે જણાવેલો ઇલાજ કરવાથી તે હલાકી બીલકુલ છુટી ગઇ છે તે એમકે તેરેણ વરશ શુધી તેણે ખાધા પીધામાં જરૂર માવજત રાખી અને બાદી નહી થાએ તે વીશે ખુબ ખબરદારી રાખી કેફી વશતુ, દારૂ તથા ખટાશનીતો બીલકુલ શગત કીધીજ નહી દવામા માતરે જાકુક હાલોવેનો મલમ પગના અંગોઠાપર લગાડેલો રાખીઓ. એ ઇલાજ કીધાથી નજલો તેની પાશેથી નાબુદ થઓ. જો કોઈ વાર પગનો અગોઠો જરાકબી દુખવાની નીશાન માલુમ પડેચ તેંતે ઘરશંથ ખાધા પીધાની માવજત રાખી ઉપર કહેલો મલમ લગાડેચ એટલે નજલો પાછો આવી શકતો નથી ને એ ઘણી ઘની મુદત થઇ સુખી ફરેથ. બીજા ભર જુવાન આદમીઓ જેઓ એ દરદથી હલાક હોએ તેઓબી એ ઇલાજ કરેતો કદાચ તે શેહલો અને કારી માલુંમ પડશે.

ઇરોપના જુદાં જુદાં રાજોની આંટ—શ્રી ઇંગલંડની શરકારની તરણ ટકાની નોટનો ભાવ શેંકડે શાડીતાનુ ટકા તથા ફરેનચોની શરકારની તરણ ટકાની નોટના પોણીશીતેર, રૂશીઆનની શાડા ચાર ટકાનીના એકાનુ ટકા, શ્રી આશટરીઆની શરકારની પાચ ટકાનીના શાડીઅરશઠ ટકા, શ્રી ટરકીની શરકારની ૭ ટકાનીના શંવાહેશી, એ પરમાણેનો ભાવ થોડુની વાતપર હતો.

એ પરમાણે ઇગલડની શરકાર શદા એક ટકો આપવાની જે કબુલાત કરે તે કબુલાતની કીમત શઉથી શારાં નાણા બજારમા હરેક બીજી શરકાર કરતાં વધારેછે. એ કેહેવી આંટ !

થોડીએક એબ—આપણી ખામી કોઈ ઘટતી રીતે બતાવે તેની શાથે નાખુશ થવું, ફરજ અદા કરતાં શાબાશી ન મલેતો તેવુ કરવાથી પાછા હટવું, ઘરમાતું કામ કરના કોઇની મનાઇથી અટકવુ, બીજા આદમીની એબપર શકત ટીકા કરવા તથા મોડા જોઇને વાત કરવી એ ઘણાએક શારા આદમીઓની મોહટી એબછે. હીરામા જીના દોરા હોવાથી તેમની કીમત જેમ ઘટેછે તેમજ તે લોકોની લાએકીની કીમત હેવી એબથી ઘટેછે.

બદનની કશરત—બદનની કશરતથી આદમી હેવું થાએછે કે તેનુ કદ શોભેછે, દુશમન બીએછે, રોગ દુર રહેછે, માદગી નાહશેછે, મનશકતી જોર પકડેછે, ઉદીઓગ વરેછે, જીદગી લાંબીથાએછે, બચાં શારાં પેદા થાએછે, શઘલી દુનીઆની મજા લેવાને બનેછે. એટલા ગુણ બદનની કશરતનાછે. જેઓને એ કશરત નહી મલે તે કેવાં કમનશીબ ને જે મા બાપો પોતાના બચાઓને હેવી કશરત નહી કરાંવે તેઓની શાબજન કેવી ટુકી તથા તેઓની હેવી ગફલત કેવી ઠપકા લાએકછે તેનો નેક. વાચનારીઓએ વીચાર કરવો.

શારા વચંનો.

બાલક વએથી ભણી ગણી, મ્હોટી નારી થાએ,
અનુભવ લે વીતીઆ તણા, ખોટા વેહેમો જાએ,
ખોટા વેહેમો જે ખશે, દલદરનુ દુખ જાએ,
ઘણો ભરોશો વધી પડે, શરવે શુખીઆ થાએ

પરીતી પરાણી માતરની ઉપર રાખોરે,
હઇઆમાથી વેરને કાઢી નાખોરે,
ચોરી ચાડી કોઇ તણી નવ કીજીએરે,
પડીઉ જડે તે માલ ધણીને દીજીએરે.

જો શે દડોમા કોઇ પાચ ભુડા,
અને બીજા જે હોએ રૂડા,
તો રાખવા જોઇએ તેમને જુદા,
લાગેછે હેવુ વીચારી જોતા

(ગરબાવલીમાથી)

શાદીની શીખાંમન.

જે શકટ વેલાએ ફરીઆદ પોચવા ચાહે,
કહો તેને કે શુખ વેલાએ જાએઆવતો થાએ,
દાશ શરીખો બીન જાએઆ કાઇ ઉભા નવ રેહ,
કએઆ કરાથી મેગાંનો પણ તુજને હરે

પાણી કદાચ વાદલનુ અમરૂત શરીખુ વરશે,
કઇ નેતરના જાહાડે તુજને ફલ નહીં જડશે,
રજાલા પાછ રાગ નાહક વખત નવ ગુમાવો,
તે આશેઆ નથી કે વાશના જાહાડેથી શાકર ખાવો

આશેઆ ધરતા ઉમર ગુજરી ગઇ હાએ!
કે મુજ મનની આશેઆ શઘલી પુરી થાએ,
મન ચીતી આશેઆ આવી ઉલીછે ઉભરે,
આશેઆ નથી કે વએ ગુજરેલી પાછી ફરે.

બીન વચમે બોલવે જો કાજ શોહ થાએ,
તે વચે જે બોલીતે મુરખ કરી કેહવાએ,
અગર હું જોઉ કુઓ કોઇ આપલા આગે,
તેને જો ન કહુંતો મુજને પાપ લાગે

આ પરથવી નીચે દટાએલાછે બહુ મોટા નામદાર,
તેઓની એક ઇધાણી પણ કોઇ નહી બતાવતુ ઇઆર,
તે બુઠી લોથને આ જમીન નીચે દીધીછે ગાડી,
આ માટીએ તેને હાડ સુધા ખાધીછે જાહાડી,
જગતમા ભનુ નામ આરેલ નોશેરવાનનુ કેહવાએ,
તેને ગુજરાને બહુ કાલ વીતા તેમો શુ જાએ,
અએઆ તુખીતો કાઇ નેકી મુખીનો કરી લે બજાર,
અગાઉ તેની, કે તારા મરણનો નીમે પોકાર

તુ બે જણ વચેના જઘડાને એક આગ શરીખી જાણ,
તે વચેનો લુતરોછે એક ઇધણ વેહનારો શમાણ,
કોઇ વેલા પણ તે બધે એક બીજા શ ગાથે જશે મલી,
પેનો લુતરો ચડાલ તારે બહુ પશતાવો ખાશે વલી,
શલગાવી મુકવી કોઇ બે જણ વચે જઘડાની આગ,
તે દાહાપણનથી વચમા બલી મરવાનીછે અભાગ

તપેશરીની ખીદડીથીતે પીછાનત થાએ,
જગતમો શરવ માનવીતો શરખા કેહવાએ,
મનમાને તે પેહરીને ભગની શાચી કરતો રેહ,
શરપર તાજ ખાધપર જુનડો ધરતો રેહ,
પેહરવી નીશચે ન ઘટે ભગતને કામરી,
મન પવીતર રાખી પેહેર મલમલને પામરી,
શાધુ તે શ શારને કામ તજાથી કેહવાએ,
શાધુ પવીતર કપડા તજાથી નવ થાએ,
પેહેરવુ ઘટે શુરાને શચરામે બખતર,
હીજડાને શુ કામ લાગે લડાઇના અશતર.

ચુપકુ રેહેવુ ભલુ કે ભેદ પોતીકા દેલનો,
કોઇને કેવે ને કેહવુ કે કોઇને કેહતો નો,
અગે ઝેઆંતી અટકાવી દે ગરોવરનો નલ,
જો ભરાઇ જાશેતો બદ ન થાશે નદીનુ જલ,
કોઇ મડલીમા કેહવા જોગ ન હોએ જે બોલ,
તે કોઇ આગલ કુણે બેશી છુપેઓબી નો બોલ.

મરદ જાતુની નટી કાહાડે પરગટ વાણ,
એબ અથવા હોનર તેનો છુપેઓ જાણ,
હર વનને તદન તુ ખાલી ના ધાર,
નીશચે શુતેલોછે ચીતો વીચાર

(ર૦ મરજબાનજીની હુનેશનામ)

સ્ત્રીબોધ.

પુસ્તક ૧ લું   જુલાઈ ૧૮૫૭.   આંક ૭ મા

લાએકીવાલી ઓરત.

પરાશકોવી લોપોલોફ.

બાપનુ કામ તે દીકરો જ કરેચ, બાપનુ નામ તે દીકરો જ રાખેચ, હેવો ઘના લોકોનો વીચારછે. એ વીચાર આ દેશમા મુખીઅ કરીને ફેલાએલોછે. હેવા વીચારથી દીકરીઓના લાભને ઘણી પરકારે નુકશાન પોહોંચુછે. દીકરીઓનો હક શું, તેની મા બાપોએ પુરતી દરકાર ન કરવાથી આ દેશની અશતરી પખની હાલત ઘણી માઠી થઈછે. તે માઠી હાલતે આ દેશના લોકોની શનશારી તથા રાજદરબારી તથા નીતી ને સુખી શબંધી અવશથાપર ઘણી ખરાબ અશર કરી છે. તે અશરના ફલ હેવા નીપજેઆચ કે હરેક શવદેશહીતકારીને ઘણો શંતાપ લાગેછે. એ વીશે આએ લંબાણે લાંબી ચરચા કરવી દરગત નથી જે કોઈ શમજુ આદમી હશે તે પોતાની આશપાશ જોઈને શારા, માઠાનો મુકાબલો કરવાથી શમજી લેશે કે શેઆણા, જગત કરતાએ દુનીઆ કાએમ રાખવા શારૂ જે બે પરાણીઓને એક બીજાના જનમ શરીક થઈ રેહવાને પેદા કરેઆછે તેઓમાના એક જણે, (પુરૂષે) બીજાની (અશતરી) ઉપર જાલમી કરવાથી તથા તેનો હક ઇનકારી તરીકે નીચો પાડવાથી દુનીઆમા મોહટી ખરાબી થઈછે. તે ખરાબીનાં ચકરમા આ પુરાતન, કીરતીમાન ને ફલદરૂપ દેશના રેહવાશીઓ ઘણી મુદત થઈ ઘેરાએઆછે એ ખરાબી વીશે લોકોને હુશાર કરવા ને જે તરેવાર કોશેશો કરવામા આવેચ તેને લગતુ આ નાહનુ શરખુ "સ્ત્રી બોધ" ચોપનીઉંછે.

સ્ત્રીઓએ પોતાના માબાપના શુખ, ઘરબારના ઇલાકા, વડવાઓના નામ, કબીલાના લાભ તથા દેશના કલાણ માટે શુ શુ કરીઉંછે તથા કરેછે તે વીશે દાખલાઓ આપીને લોકોના મંનમાથી સ્ત્રી પખને નુકશાન કરનારી ભુલ કાહાડી નાખવાની મતલબથી તે પખવાલીઓની કાબેલીઅત, હીમત, શખાવત, નીતી તથા લાએકીની વાતો આએ ગર ઘણા મુખતેશરમા લખાએછે એ વાતમાની એક વાત નીચે લખીછે જેથી દેખાઈ આવશે કે બાપના કામ તથા નામ રાખવી દીકરી કેહેવી ઉપીઆગીછે

પરાશકોવી લોપોલોફનો બાપ શ્રી ઇઉરોપખંડમાના હંગરી દેશનો એક ઉમરાવ હતો. તે એ દેશમાજ જનમીઓ હતો. નાહલી વએથી જ એ ઘણી શ્રી આશતરીઆની શરકારના લશકર ખાતામાં "ખલાક હુજારશ" નો એક અમલદાર થઓ ને તે શરકારની ચાકરી કરવા લાગો પાછલથી શ્રી રૂશીઆ દેશની એક ઉમરાવજાદી શાથે પરણેઓ બાએડીની ખાતર તે શ્રી રૂશીઆને પોતાનો મુલક કરી તાહા જઈ વશીઓ. થોડીએક મુદત શુધી એકાંતમા બાએડી શાથે જીંદગી ગુજરી. પણ પછી વલી તે લશકર ખાતામા કામે લાગો ને ઘના વરશ શુધી રૂશીઆનના લશકરમા રહી તરક લોકોની શામને કેટલીએક લડાઈ કીધી. શ્રી ઇંગલંડ તથા ઓશટ્રેલીઆ શેહેરોપરના ઘેરાની વેલાએ એ અમલદારે ઘણી બાહાદુરી કરી પોતાના મરદાનગી ભરેલા કામ માટે તેણે પોતાના વડાઓથી શાબાશી મેલવી

એ લડાઇપરથી આવેઆની થોડુ પછી લોપેલોફને કેદ કરી તેની તપાંશ કીધી તેને શ્રી શાઇબીરીઆ ખાતે દેશ નીકાલ કરવાનો હુકુમ થઓ. તેનીપર કીઓ અપરાધ મેલવામા આવીઓતો તે વીશે કશી ખબર તેને અથવા દુનીઆંના લોકને પડી નથી. તે વાંકને માટે તેની તપાશ તેને જાણે તેમ ગુપત થઇતી તે વીશેની નોધનું દફતરખી પાછલથી ખોવાઇ ગીઉં. શાઇબીરીઆની જાહનમ શરખી જગાએ દેશ નીકાલ કરવાને તે ન જાણે તેમ થએલો હુકુમ અમલમા નહી આવવા દેવાને તેણે અરજ કરી તે વેરથ'ગઇ તેને તથા તેની બાએડી તથા છોકરીને બીજા અપરાધીઓની શાથે તાબરતોબ દેશ નીકાલ કીધા એ વખત રૂશીઆમા ૧ લો પાલ શેહનશાહ રાજ કરતો હતો. એ શેહનશાહ ઇ૦ શ૦ ૧૮૦૧ ના વરશમા મરણ પામો.

શ્રી શાઇબીરીઆનો દેશ શ્રી રૂશીઆની શેહનશાતનો એક મોટો ભાગછે. તે શ્રી એશીઆખડની ઓતર તરફછે. તેની લંબાઇ ૩૫૦૦ માઇલ તથા પોલાઇ ૧૨૦૦ માઇલછે દુનીઆમા એ મુલુક અતી ઘણો ઉજડ તથા શરદ તથા રોગી ને શરવે પરકારે આદમીને પીડાકારીછે. એટલાજપરથી રૂશીઆન શેહનશાઓએ કેદીઓને વાશતે તે પશંદ કરીઓય, અપરાધીઓનો જેવો વાક તે પરમાણે તેઓને એ મુલુકમા ઓછી વધતી દુખ દાએક જગોપર રાખવામાં આવેય વલી શીખશાબી જુદા જુદા અપરાધીઓને ઓછી વધતી થાએય કોઇ પાશે તે દેશની ધાતુની ખાનોમા શખત મજુરી કરાવેય. કોઇ પાશે ખેતી કરાવેય. કોઇને માતર દેશથી ને કબીલાથી દુર કરવાનેજ તોહા રાખેય. કેટલાએકને તો તેમના બઇરા છોકરા શાથે રેહવાની રજા મલેય. શંધાઓને શરકારથી ઓછો વધતો લવાજમો મલેય. વધતામાં વધતો લવાજમોબી એટલો થોડો હોએય કે તેથી મામરાને હાડકાનું માન માન પોશન થાએય કોઇ કોઇ વેલા કેદીઓના કબીલદારોને શેહનશાથી રજા મલેયતો તેઓ કાંઇ મદદ મોકલેય. પણ તે દર વરશે એક હજાર રબલથી વધારે મોકલવા દેતા નથી. એક રબલના શાડા શાત આના થાએ.

લોપેલોફપર ગમે હેવું તોમત મેલવામાં આવીઉં હોએ પણ તેણે શ્રી શાઇબીરીઆના શઉથી ઓછાં દુખકારક પરાત શ્રી ઇશચીમમા રાખીઓ. એ મુલુક આઠ મહીના ઘણો શરદ રેહેછે ને શીઆલાની શખતી માતરે ચારજ મહીનાં કમતુર થાએછે. એ મુલુકમાં વેરાણ મેદાનોને નઝીશ પાણીના શરોવર ઘણાછે. લોપેલોફ શ્રી ઇશચીમમાં આવી પોહતો તારે તેને ખબર થઇ કે શેહનશાએ તેને દરરોજ'દશ કોપકેનો લવાજમો આપવાનો હુકુમ દીધો હતો. એ શધા પઇશા આપણા દેશના પાચ દોઢીઆ જેટલા થાએ એટલીજ રકમ ઘણુ કરીને લોપેલોફ શરખા કેદીઓ જેઓને મજુરી કરવી પડતી નથી તેઓને શરકારથી મલેય. શારા ભાએગે લોપેલોફના કુટુબમાં એ વેલા માતરે તેની બાએડી તથા દીકરીજ હતી. એઓથી તેને દુખને વખત શારો દીલાશો મલતો હતો. બીચારી પરાશકોવીની ઉમર ઘણી નાધલી હોવાના શબબથી પોતાના બાપ પર પડતી આફતની શખતી વીશે તેને પુરતી શમજ હતી નહી. પોતે જે કંગાલ હાલતમાં ઉધરતી તેના તેને કશો ગમબી લાગતોતો નહી કેમ કે વધારે શારી અવશથા તેણે શમજમા આવેઆ પછી ભોગવીતી નહી. એ લાએકી વાલી દીકરી જેના પરાકરમે કરી તેનાં બાપનો આકેબત છુટકારો થઓ હતો તે નાધપણથીજ પોતાના મા બાપના ગુજરાનમાં મદદ કરવાને ખુશીથી રોકાતી કોઇ વેલા ધોબીઓને તાહા કપરાં ધોવા, કોઇ વેલા ખેતરમાં અને કોઇ વેલા બીજે ઠેકાણે મજુરી કરવા જતી. એ મજુરીના બદલામા તેને કોઇવાર રોકડા પઇશા પણ ઘણી ખરી વેલા મેદા, તરકારી, અનાજ ઇતીઆદી મલતું તેની માએ શંધી વખત ઘરના ખટલામાં ધેઆન રાખતી ને પોતાપર પડતી જફા શબુરીથી ખમતી. લોપેલોફે નાધપણથી લડાઇના કામ તથા મોજ મજામાં પોતાનો વખત કાઢેઓ હતો તેનાથી બાએડીની માફક શબુરી રખાઇ શકી નહી. તે ઘણી વેલા ઉદાશીમાં ગીરફતાર થતો ને પોતાના હાલપર હાએ અફશોશ કરતો.

દેશનીકાલ થવાને કેટલાએક વરશ ગુજરી ગીઆં પછી શેહનશાની દરબાર ખાતેના એક અમલદારનુ શરકારી કામ શારૂ શ્રી ઇશચીમ મધે આવવું થઇઉ તેને લોપેલોફે શેહનશાહ જોગની એક અરજી કરી આપી. તે અરજીમા પોતાની શખત હાલતથી છુટકારો થવાને તેણે માંગીઉં હતું. તે અરજીને ટેકો આપવાને પોતાનો શઘલો વગ ચલાવવાને તે અમલદારે કબુલ કીધું. તે અરજીતો તે લઇ ગીઓ પણ વરશોનાં વરશ ગુજરી ગીઆં તોબી તેનો કશો જવાબ મલેઓ નહી. હરકોઇ શરકારી અમલદારનું અથવા હલકારાનું તે જવો આવવું થાએ એટલે લોપેલોફને ઉમેદ આવે કે તેની અરજીનો કાંઇ જવાબ આવેઓ હશે પણ તે ઉમેદ શદા ખોટી થતી.

પરાશકોવી એક દીને મજુરીપરથી ઘર આતી તારે

તેણે પોતાની આમ્મેને રડતી જોઇ. તેનો બાપ પણ ઘનો
ઉદાસ થઇ વીલાપ કરતો બેઠેલો હતો. પરાશકોવી તુરત
પોતાના બાપની ગોદે ગઈ ને કાલાવાલા કરી પોતેબી આશુ
લાવીને પુછવા લાગી કે પેઆરા બાપ આજે તમો તથા મા
એ એટલા બધા ગમગીન કેમ થઆં છેવો? તેના મીઠા ને
નરમ શકુન તથા પેઆરના આશુ ભરેલી આખોથી તેના બા
પનુ દીલ પીગલી ગીઉ. તે બોલેઓકે મારી વાહલી દીકરી
હુંબી નથી જાનુતો તેવા મારા કોઇ અપરાધને લીધે આજ
કેટલાં વરશ થયા તારી મેહરબાન મામે તથા તારીપર મો
હુટી જફા પડેય તે જોઇને મને ઘનો અફશોશ લાગેય. તે
ણે એ વેલા પોતાના નશીબના ફેરફારની શઘી વાત દીકરીને ક
હીબોલેઓકે આજ દીનેબી એક હલકારો આવીઓ પણ તે
મારી અરજીનો કશો જવાબ લાવેઓ નથી. હુ નથી કહી
શકતો કે હીઆથી આપણો છુટકારો કારે થશે. પરાશકોવી
એ શઘલી બીના શાભલી ઘણી અંદેશામા પડી. એ વેલા
શુધી તેના મા બાપે પોતાની હાલતથી તેને નાવાકેફ રાખ
વાને ખબરદારી રાખી હતી. પણ હવડા જારે તે જાણતી
થઇ તારે તેઓના દુખનો કેટલોએક ભાર તેના મનપર પ
ડેઓ. એ વેલા તેની પંદર વરશની ઉમર હતી. દુનીઆ
શુંછે તે વીશે તે મુતલગ શમજતીતી નહી દેશના ધારાથી તદ
ન નાવાકેફ હતી. પણ પોતાના માબાપનો છુટકારો કરવો હે
વું તેના મનમાં આવીઉ. તે છુટકારા વીશે પોતાના મન
મા ખુબ ખેઆલ કરવા પછી તેને લાગું કે મેં પોતે શ્રી શે
નટપીટરશબરો ખાતે જઇ મારા બાપની તરફથી શેહનશાહ
ની હજુર મારી જાતે અરજ કરવી જોઇએ. મોહોટી રંજ
ભરેલી ઘની લાબી શફર કરવાને તેની પાશે પઇશાતો કાંઇ
હતા નહી. કોઇ ઓલખીતાની મદદની આશાબી હતી નહી.
વખત શર જે મલે તે ખાવું ને પગે ચાલવું એટલોજ
ઇલાજ તેની પાશે હતો. હેવું ભારી કામ જેના ખેઆલથી
જોરાવર મરદબી હારીને પાછો હટે તે કરવાને આપણી બા
હદુર સીએ દેડાવ કીધો. પોતાની શઘલી ગોઠવણ માબાપ
ને કહી તે લોકોએ પેહલાતો મશખરી કરીને શઘી વાત
હશી નાખી. પરાશકોવીએતો પકકો ઠેડાવજ કીધોતો. તે
દનપર દન પોતાના પીનાને કાબેર કેરી અરજ ગુજારતી કે
મને શ્રી શેટપીટરશબરો જવાને રજા આપો. લોપોલોફે જો
ઇઉ કે એવાં બેએકાર કામથી છોકરીને પાછી હટા
વવાને જે કાંઇ શમજાવત કરી તે ફોકટ ગઇ, તારે
તેણે ધમકી વાપરી. પણ શમજુતીએ પરાશકોવીનાં મગન
પર જેટલી અશર કરી હતી તે કરતાં ધમકી કશું વધારે
કરી શકી નહી. પરાશકોવીએ જો કે પોતાના બાપ
ને તે વાત કેહવાની મોકુફ કીધી તોબી પોતાના મનમાથી
તે ખેઆલ કાહડેઓ નહી. ઇશવર પાશે તે ગુપત બ
ગતી કરી હેવુ માગતી કે ઓ શાહેબ તું હેવુ કરકે મારો બા
પ મને શ્રી શેટપીટરશબરો જવા દીએ. એ શીશાલે તરણ
વરશ ગુજરી ગીઆ. તેટલો વખત એ લાએકી વાલી કને
આ પોતાના મા બાપને વાશતે રાપેતા મુજબ મજુરી કરવા
ને શદા શવારથી શાંજ શુધી મેહનત કરતી ફુરશતને વ
ખતે તેઓનો છુટકારો કરવાનો ઇલાજ શોધતી. તેણે ફરી
ને મા બાપને અરજ કીધી. તેઓએ ફરીને કહીઉં કે એ
વીચાર શઘલો નાદાનીથી ભરેલોછે. તેની મામે બોલી કે "દી
કરી શેંટપીટરશબરો શુધી મુશાફરી કરવાનું કામ શું છે, તેની
તુને મુતલગ શમજ નથી. વલી તુ પગપર ચાલી વગર
પઇશે તાહાં તુલીક જવા માંગેય તે કેમ બને? તારી કામે
નાત કેટલી? તું અરધે રશતે તો કદી જવા પામશેજ નહી.
રાહમા તું કોણ જાંણે કાહા અટવાઇ જશે. તુને કશું થાએ
તો પછી હમારા શુ હાલ? તુને જોવાથી હમુને જે દીલાશો
છે તે પછી હમુને કેમ મલશે? વાશતે તુ હમારી નજર આ
ગલ રહી હમારી આખોને ટાહડક કરતી રેહે એટલે તેં ઘણુ
કીધુ." મામેના હેવા શકુનોનો જવાબ પરાશકોવીએ પો
તાંનાં આશુથીજ આપીઓ. પણ શેંટપીટરશબરો જવાનો તે
નો ખેઆલ મનમાથી ગીઓ નહીં રાહમાં વરશનો ઘનો
ખરો વખત જે બરફ રેહેય તેબી એ વખતે પીગલવા લાગે
ને પરાશકોવી પોતાના મા બાપને વધારે મજબુદ થવા લા
ગી હુવામા એ કનેઆને પોતાંના ધારેલા કામ શબબી એ
ક મોહટી અડચણ દીશી. તે એમ કે પોતાનાં માબાપની
રજા એકવાર મલે તોબી મુશાફરી કરવાના શરકારી પરવાનાં
વીના તેનાથી એક ડગલુ ગામ બાહેર કાહડી શકાએ નહી.
તે પરવાનો ટોબોલશકનો હાકમ માતરે આપી શકે. પરાશકો
વીને તે મલે હેવી જાહાજી આશા હતી નહી. પણ તેને કો-
શેશ કરવી દુરશત લાગું. પાશેનાં ગામડામાં જઇ એક અર
જી લખાવી લાવી. તેપર પોતાના બાપની શઇ મલવાને ઘના
કાલાવાલા કીધા. લોપોલોફે ઘની આનાકાની કરીને તે શ
ઇ કરી. તે અરજી તથા પોતાના હેવાલ વીશેનો એક જુ
દો પતર તેણે શ્રી ટોબોલશકના હાકમપર મોકલીઓ.

એ પછી પરાશકોવીના મોહડાનો રંગ કાંઇક શુધરવો
લાગો. પોતાની ભલી ઇછછાની બાબદમા તેના માબાપ જે

વારો લેનાં તેથી તેને ઘનુ દુખ થતું તે વાધો મટી ગીઓ એટલે તેને પાછી ઉલટ તથા ઉમેદ આવી ને તેના હરખમા તેની તનદરોશતી સુધરતી ચાલી. દીકરીની હાલતમાં ફેરફાર જોઇ તેના માબાપનેબી કાઇ આનંદ થઓ. એમ કરતા છ માશ નીકલી ગીઆ. અતે લોપોલોફ જોગનુ એક પર બીડુ એક હલકારો લાવીઓ. તે ઉઘેડતા તેમાથી પરાશકોવીને માટેનો પરવાનો નીકલીઓ. પણ લોપોલોફના પોતાના હેવાલ શબધી કશો જવાબ હતો નહી એ જવાબ નહી મલવાથી તેનો જીવ ઘનો કચવાઓ કનશાલાના શબબથી તેણે પોતાની દીકરીનેબી કહીઉ કે હરેકશુ વલવાનુ નથી. તુબી તારો ખેઆલ મેલી દે કેથી અટવાઇ જશે ને મારા હાલના દુખમા નવો ઉમેરો થશે

બાપની એ રીત જોઇ પરાશકોવી કાઇ નીરાશ થઇ નહી તે વધારે બજીદ થવા લાગી ઇશવરની આગલ વધારે આરજુથી પરારથના કીધી કે મારા બાપને હેવી તોફીઅત આપકે મને રજા મને એમ કરતા એક દીને હેવો બનાવ બનીઓ કે તેને નરતી હરકત ધણે દરજજે મટી ગઇ શારી હાલતમાથી દુખમા પડનાર લોકો જેમ તહરેવાર વેહમ કરેછે તેમ પરાશકોવીની માએબી કરતી દરએક નાખલી બીનાપરથી પોતાના નશીબા વીશે શારા માઠા શગન જોવાનો તેને વેહેમ હતો એવા શગન જોવાનો તેનો એક ઇલાજ એ હતો કે પોતાનુ ધરમ પુશતક લઇ તે એકાએક ઉગાડતી ને જાએ પેહલી નજર પડે તે વાકીઅ વાચતી તે જો પોતાની હાલતને મલતી જેવી કઇ વાતને લગતો હોએતો તે ઉપરથી પોતા વીશે શારો માઠો વીચાર કરતી એ ચાલ અલબતા બેવકુફી ભરેલી હતી પણ તેથી પરાશકોવીની માએને દીલાશો થતો તેનો બાપ દરરોજ એ પુશતક લઇ પોતાની બાએડી તથા છોકરીની આગલ તેમાનો એક બાબ વાચતો ને તેઓને શમજાવતો એક શમે પરાશકોવીએ પોતાની માએને વલી પોતાની અરજ કીધી તેવામા તેને ઉદાશ જોઇ તેથી તેને વાતે લગાડવા શારૂ કહીઉ કે એ ધરમ પુશતક લેવો ને જે પાનુ ઉગડે તેના જમના હાથના શફાની અગીઆરમી લીટી વાચો. ને તેમ ને આએ પરમાણે વાચીઉ "ખુદાનો [illegible] દીધુ પરથી હાગરને હાક મારીઓ ને [illegible] રેશતાએ આશમાન [illegible] થાએમ ? ફીકરમા દર " [illegible] કે હાગર તુને શુ ક

એ વાકીઅ વાચી તે ઓરતે [illegible] જર કરી કહીઉ કે પરાશકોવીની ધારે [illegible] તા ભરથાર તરફ ન [illegible] વીશે આપણે ને ખેઆલ કરીએય તેથી ખુદાનો ઇશારો તો જુદોજછે." બાપ બોલ્યો કે બેઆરી તમારી શમજન ખોટીછે. આપણે એ પરમાણે ધરમ પુશતક ઉગાડી હરેક વાકીઅ વાચી લે શમજીએકે તે ખુદાની તરફનો ઇશારો ને આપણા કામ વીશે શારા માઠા ફલની હાગાઇછે તો તેથી આપણી મુરખાઇ માતરે જણાએછે. હેવી મુરખાઇ ભરેલા વેહમથી નીપજતા ખેઆલપર અમલ કરીએતો વધારે દુખી માતર થઇએ પરાશકોવી બોલી કે બાપા ઇશવરપર મેં પુરન ભરૂશો રાખીઓ ને જાહા શુધી તેનીપર મેં પોતાનો શઘો આધાર રાખીઓ તાહા શુધી મને આશાછે કે તે શાહેબ મારી નેકબાની કરવા વીના રેહશે નહી એ પરમાણે તેણે દેડાવ કાએમ રાખેલો જાણીને લોપોલોફ ઘનો તાજુબ થઓ પેલો પરવાનો તેણે પેટીમા બધ કીધો કે રખેને પરાશકોવી કોઇ વેલા છુપી જતી રેહે પણ હેવો ખેઆલ પરાશકોવીના મનમા હતોજ નહી માબાપની રજા વગર જવુ તે ગુનાહનુ કામ શમજતી.

લોપોલોફે તે પરવાનો શતાડી છોકરાની મરજીનો અટકાવ તો કરીઓ ખરો પણ તેને માલુમ પડીઉ કે તે દીકરીની તનદરોશતીમા દનપર દન મોહટો બીગાડો થતો ચાલીઓ અતે તેને લાગુ કે ઇઆતો એને એની શખત મુશાફરી કરવાને રજા આપવી અથવાતો બલાપાથી તવાઇ મરવા દેવી જોઇએ એક દીવશે પરાશકોવીએ ફરીને અતીઘણી મીનતથી અરજ કીધી રડીને કહીઉ કે મને રજા આપો લોપોલોફનુ દીલ અંતે પીગલીઉ. તેણે પોતાની બાએડીને કહીઉકે "હવે એ છોકરીને શુ કરીએ ? બેહતરછે કે એને જવા દેવી " બાપને મોહડે હેવા શબ્દો શાભલી પરાશકોવીને ઘની ખુશી પેદા થઇ. તે બોલીકે બાપા તમો શત કરીને જાણો કે મારી એ અરજ કબુલ રાખવાને લીધે તમોને કદી પશતાવો થનાર નથી હુ શ્રી શેટ પીટરશબરોગ જઇને આપ[illegible] શેહનશાહની ખીદમતમા અરજ ગુજારશ. પરવરદાગારેને તેએ કામ કરવાનો મને વીચાર બખશીઓ, જેણે રજા આપવાને તમુને તોફીએકત બખશીય, તે શાહેબ આપણા શેહનશાહના દીલમા રેહમ રેડીઆ વીના રેહેશે નહી" લોપોલોફ બોલ્યો કે "ઓ! દીકરી તુ કેટલી ભુલ કરેછ ? તુ શું હેવુ ધારેછ કે મારી આગલ વાત કરવાને જેવુ શેહલુછે તેવુજ શેહનશાહની દરબારમા જઇ તેની શામને અરજ કરવાનુબી શેહલછે ? નહી નહી તુ રશતો જાણતી નથી. કોઇ ઓળખીઓ લેવાની તુને શમજ નથી. બીજા

બાનં જંગલો, ડરામના પાહાડો, મોહટી નદીઓ વટાવવી અતી મુશકેલછે. ગાડી અથવા તર કરવાને તારી પાશે પઈશાતો છે નહી. વલી શેહનશાહના મેહલના દરએક દરવાજાપર પેહરાગીરોછે. તેઓ તુને કદી અંદર દાખલ થવા દેશે નહી. તું શરખી ગરીબ ચીથરેહાલ કોઈના આશરા આથવા લાગ 'વગરની સ્ત્રીને શેહનશાની નજદીક હાજર કરવાને કોઈની હીમત થનાર નથી" એવી તકરારનુ વજન પરાશકોવીને શારી પઠે લાગું. પણ તે નાહીમત થઈ નહી તેને હેવુંજ લાગતું કે ઈશવર મને ફતે આપશે. હેવા ખેઆલમાં કશીબી હરકતની તેણે દરકાર કીધી નહી ઢીલ કરવાને તેણે દરૂશત ધારીઉ નહી. તુરત શઘલી તઈઆરી કરવા લાગી એ વખતે એ બાહદુર દનેઆના બાપની શઘલી દોલત માતરે-એક રબલ (શાત આના) હતી એમા વધારો કરવાને લોપોલોફે જે કાંઈ મેહનત કરી તે ફોકટ ગઈની પરાશકોવીએ પોતાની લાબી મુશાફરી જવા નીકલવાને ઠેરવેલા દીવશની આગમચની શાંજરે તે વીશેની ખબર શઘલા ગામમા થઈ. શઘલા ઓલખીતાઓ તેની મુલાકાતને આવીઆ. વાત ચીત કરતાં બે જણ શવાએ શરવે કોઈ પરાશકોવીને હીમત આપવાને બદલે નાહીમત કરવા લાગા રાહની શખતી ને ફતેની મુશકેલાત વીશે શઉ કોઈ તહરેવાર કારણો બતાવવા લાગાં. પણ પેવાં બે જણ જેઓ લોપોલોફના શરખાજ કેદી હતાં તેઓ બોલીઆં કે ઘનાએક ભારી કામો નજીવા ઈલાજોથી બની આવીઆચ ખુદા કરશેતો આપણી પરાશકોવીની ઉમેદ અંતે બર આવશે એને જે કોઈ લોકો રાહમાં મલશે તેઓ એના કામનો ભેદ જાણશેતો એને મદદ કરશે. પછી લોપોલોફે પેટા રૂપાંનો રબલ પોતાની દીકરીને આપીઓ. પેલા બે જણાબી તેને થોડાએક પઈશા આપવા ગીઆ પણ તે લેવાને પરાશકોવીએ ના પાડીઉ. તે રકમ ભાએજે બાર આના જેટલી હતી પણ તેપર તેઓના ઘના દીવશના ગુજરાનનો આધાર હતો. તેઓએ જે ઘની બોહશ કીધી તેનો એ શમજુ કનેઆએ એટલોજ જવાબ આપેઓ કે તમારી મેહરબાંની મારીપરછે તે બશછે ને તેથી હું તમારી ઘણી ઉપકારી થઈ છેઉં. ઈશવર જો મારા કામમાં જે આપશે ને મારા બાપનો બંદીખાનેથી છુટકારો થશે તો તેના શુખમાં તમે ભાગીઆ થશો શવાર પડતાં પરાશકોવી પોતાંના માબાપ તથા ઓલખીતાંઓની રજા લઈ બાહેર નીકલી એ વખતે એ જુદાઈથી તેના અભાગીઆ મા બાપને કેટલુ દુખ થઈઉ હશે તેનુ અતરે વરણ કરવા કરતાં વાચનારાંઓએ કલપના કરવાથી તે વીશે વધારે શમજ પડશે. એ બાહદુર ઓરતને મેલવા શારૂં પેલાં બે ઓલખીતાઓથી જાહા શુધી બનીઉ તાહાં શુધી ગીઆ તેઓ પાછા ફરતી વેલા પરાશકોવીને કેટલીએક જુવાન ઓરતો મલી જે ગામડાંમાં થઈ તે જવાની હતી તે ગામડાંમાં એ આશતરીઓ રેહતી. તેઓની શાથે એ ચાલી. રાતને વખત તેઓમાની એક જણ શાથે રહી. શુબરને પોહર કુચ પાછી માડી. પેહલાતો તેને દેહશત લાગી કે હુ એક જુવાન ઓરત છેઉં ને એખલી છેઉં પણ જારે પોતાના બાપનો હાલ ઈઆદ આવીઓ તારે શઘલો અંદેશો મેલી પાછી હીમત અખતીઆર કીધી. થોડાએક દલાક ચાલવા પછી શ્રી શેંટ પીટરશબરગ જવાનો ખરો રશતો કીઓ તે વીશે તેને ખબર પડી નહી તેથી કેટલાએક રાહદારીઓને પુછીઉં તેઓ એવો શવાલ શાભલી હશેઆ ને મશકરી કરી બોલીઆ કે ગમે તે રશતે જાવો દુનીઆ શઘી ઉગાડીછે તે બીચારી શરમાઈને પોતાની શમજન પરમાણે ચાલી ઈશવરની કુરપાથી તેણે ખરો અટકલો કીધો કેજકે તે જે રશતે ચાલી ને શ્રી શેંટપીટરશબરગ જવાનો જ હતો.

શ્રી કેમોઈચેફ પોહુચવાની કેટલી એક મંજલ દુર હતી એટલાં વાદલપર એક ભારી તોફાન એકઠુ થતું તેણે જોઉં. એ દીને તેણે ઘણી લાંબી કુચ કીધી હતી તોબી તોફાનથી બચવાને તેણે બેવડા જોરથી દગલાં ભરવા માડીઆં પણ તે ફોકટ ગીઉ. પવનના એક જોરથી એક ભારી જાહડ તેના મારગમા આડુ પડીઉં. જારે એ પરમાણે તોફાંન વધીઉ તારે અલબતા પાશેના જંગલમા કોઈ મોહટાં ઝાહડોને આગરે બેઠી રેહવાને તેણે ઘટતુ ધારીઉ આખી રાત તે બીઆબાન જંગલમા ઉગાડી જગોએ ઠંડીને થાકનો ઉપદરવ ખમતી તે બીચારી રહી શવાર પડતાં કોઈ વધારે શારે ઠેકાણે આરામ લેવાને તે બાહેર નીકલી. બાએગ જોગે એક ગામડીઓ પોતાનુ ગાડું હાકી પાશેનાં ગામમા જતો હતો તેણે તેનીપર દયા કરી તે ગામ શુધી ગાડામા બેશાડી પણ ગામના લોકો તેને કોઈ ભુછુ આદમી શમજીઆ ઘનોવાર આગલી રાતના તોફાનમાં રેહવાથી તેના કપડાં શઘલાં ખરડાઈ ગીઆ હતા ને થાક તથા શરદીથી તેનો ચેહરો શોહરાઈ બદન શુશત થઈ ગીઉ શુ શંધો દેખાવ અનગમતો થઈ ગીઓ આથી શરવે કોઈએ પોતાના આગના આગલથી તેને હા

આવે કે હું તારી ખાવજત કરશ તે મડમની પરાશકોવી એ મોહટી તારીફ શાંબલી હતી તેને વીશે એ બાઇ હલ કુ બોલી તેથી પરાશકોવીને ખરાંત ગીઓ કે રખેને એ બાઇ ગીલાખોરી હોએ તેની શાથે તેણે પેર જવાને હા કહીઉં નહી પણ રશતામાંથી શાથે રહી તે બાઇ બોલી કે જો મ ડમ મીલીનને તાહાં જ તમો જવા માગોછો તો તેનો આએક તુ ધરછે. ચાલો હું જોઉં તો ખરી કે તે તમારી બરદાશત કેહવી કરેછે તમને ગમેતો હીઆંરેહજો નહીતોકે મારી શાથે મારે પેર આવજો તેઓ તે ઘરમા દાખલ થયાં. એ ક ચાકર તેઓની શામને આવીઓ પરાશકોવીએ તેને પુ છીઉં કે મડમ મીલીન કાહાછે હેવો શવાલ શાંબલી ચા કર અચરત થયો પરાશકોવીએ ફરીને પુછીઉં કે મડમ મીલીન મને મલશે ! તે ચાકર વધારે તાજુબ થઇને કેહવા લાગો કે " આએ તમારી જોડે જે આવીઆચ તેવન પોતે જ મડમ મીલીનછે ! " પરાશકોવી અચરતીથી જોવા લાગી તે બાઇએ જરા ઢોંગ કીધો હતો તેપર હશીને પછી પરા શકોવીને ઉતારાની જગો બતાવી અને પોતાથી બની આવ તી શઘલી ખાવજત કીધી

એ બાઇ પાછલથી પરાશકોવીના ગુરબી શરખી થઇ તેની મદદ તથા વગને લીધે પરાશકોવીની બાકી રહેલી શફર શેહલી થઇ પડી

પાછી કુચ કરવાનો વખત આવીઓ તારે મડમ મી લીને પરાશકોવીને શઘો શર શામન અપાવીઓ તથા ની જેની શુધી જવાને એક વાહનનું નોરબી તેણેજ આપીઉં. પોતાના એક વેપારી મીતરના હવાલામા પરાશકોવીને આ પી તે મડમે તેને રવાને કીધી. ખાડીમાથી પેલેપાર જવા પ છી તે વેપારી માંદો પડેઓ તેથી પરાશકોવી એખલી આગ લ વધી. એક નદી ઓર ગતાં જે બોટમા તે બેઠી હતી તે તોફાનને શબે આરીઆ થવાથી પરાશકોવી નદીમા પડી પ ણ ખલાશીઓની મેહનતથી તેને પાછી બોટમા લીધી. એ વખતે પરાશકોવીને ગલફમ શીવાએ બીજી કશી પીડા થઇ નહી. શ્રી નીજનીમા આવી ખરી પણ આગલી હરેક જ ગો કરતા એ જગોએ તેને વધારે કદાવો આવીઓ. હરેક બીજા શેહરોની માફક એ શેહરમાથી તવાંગર શરીઓની થો ડીજ દરકાર કરતા દેખાએઆ ગામડીઆ લોકોની ચીલ ગશાર ચાલ ને દએઆલ શુમના તથા પરોનાની બરદાશત લેવાનો શવભાવ શ્રીનીજનીના શેહરીઓમા પરાશકોવીએ જો એઓ નહી. કેપે થાર લાગો નહી તારે રાખેતા મુજબ તે દે વલ તરફ ગઇ તાહાં ઇશવરની બગતી કીધા પછી એક વે રાગન તેને મલી. તે પોતાની વડી "આબેશ" પાશે તેને લઇ ગઇ એ ઓરતે પરાશકોવીનાં હેવાલથી વાકેફ થઇ તે નીપર દયા કરીને પોતાને તાંહા રાખી પરાશકોવીને એ વખતે કોઇનાથી આશરાની ઘની જરૂર હતી ઘણા દાહડા ની થાક, જંગલ તથા તોફાનની શખતી, શઘલી પરકાર ની મુશકેલાત તથા ચીંતાનો બોજો તેના તન મનપર ઘનો પડેઓ હતો જેથી તેને શકત તાવ આવીઓ ઘના દીવશ શુ ધી તે માંદગીના બીછાનાપર રહી એ જગોએ તે જાડેજી તાવથી નોકલી થતી તારે મઠણી વેરાગણો શાથે બંદ ગી કરવાના કામમા રોકાતી ને તે ખાતાના શઘલા કાએદા પરમાણે ચાલતી એ જગોએ પાહરેજગારી તથા બગતીનો હીધામ તેને હેવો પશંદ આવીઓ કે તેણે દેહાવ કીધો કે મારા બાપનો છુટકારો થવા પછી હુ છવતી જેહશતો શઘો શનશાર છોડી વેરાગન થઇ કીરતારની બગતીમા વખત કા હડશ

તદન શાજી થવા પછી પરાશકોવીએ આગલ રાહ કા પવા માટી પેની આબેશની રજા લેતી વખતે તેણે પરાશ કોવીને પોતાની શ્રી માશકોવાલી એક શહી પર કાગજ આ પીઓ માશકો પોહોતા પછી એ શહીને તે મલી તે બાઇપણ એક દએઆળુ ઉમરા જાદી હતી તેણે પરાશકોવીને થોડો વખત પોતાને તાહા રાખવા પછી પોતાના એક ઓલખીતા વેપારી શાથેની શે ટ પીટરશબરગ ખાતે રવાને કીધી એ પરમાણે બીઆબાન જગલો, ઉજાડ પાહડો, તોફાની ખાડી તથા નદીઓ ઓરંગી, ચોર તથા ગગપેરાઓનો ભોગ થઇ, માંદગી તથા થાકથી આઠ આઠ મહીના શુધી બે જાર થવા પછી આપણી બાહદુર પરાશકોવી શ્રી શે ટપીટરશ બરો ખાતે આવી પોહચી. એ શેરમાં પોહતા પછી પરાશકો વી જે વેપારી શાથે આવીતી તેનાજ ઘરમાં થોડા દીવશ ર હી કારણ કે જેને તાહા પરોના તરીકે ઉતરવાને તે ભલામન પતરો લાવીતી તેઓ શીશાઇમા દુર રેહતા હતાં ને એ વેલા ન દી ઓરંગી પેલેપાર જવાને પોલીશના માણશો ગરવે કોઇને અટકાવતા કેમકે બરફ પીગલવાની ધાશતી હતી તેથી રખે ને કોઇનો છવ જાએ. એવા શમેમાં પેલા વેપારીએ પરા શકોવીને શમજાવી કે તારા બાપને જે દંડ મારીછે તે વીશે શતાવાવાઓ ફરીને તપાશ કરે હેવી અરજી તુ કોઇ લાએ ક પાશે લખાવ પરાશકોવીએ તેમ કીધું તે અરજી લઇ ને પોતેજ આપવા ગઇ. રાજદરબારી શબા ભરવાના મકા

નપર તે ગઈ. એક આફીશમાં આવી એ વેલા થાપતીથી તે ઘણીજ ધુજતી હતી કેમકે જુદે જુદે વાપેના એટલાં બધાં લોકોની ભીરમાથી તેને કદી જાવ આવ કરવાની ટેવ હતી નહી. તે અરજી તે શાખાનાં એક શેક્રેટરીને તેણે આપી. તે અરજી લાએરોની રીત પરમાણે શકત બોલોમાં તથા કાએદા સુજબના પુરતા માંનથી લખેલી 'હતી નહી માટે એક શબદ બોલીઆ વગર તેણે તે પાછી આપી. એટલામાં એક ઘરડો શીપાઈ તાંહા આવીઓ. તેણે ધારીઉં કે એ કોઇ ભીખારણ હશે તેથી તેનો હાથ પકડી દરવાજા બાહેર કાહડી મુકી પણ પરાશકોવી કાઈ હારી નહી. તે દરરોજ તે મકાનપર આવતી ને શીરીપર ઉભી રેહતી કે કોઈભી દએઆળુ અધીકારી તેની અરજ શાભલશે. પંદર દીવશ શુધી તેણે એ પરમાણે નકામા ધકેલા ખાધા. એક ગરકારી અમલદાર જે એને તે જગોએ રોજ જોતો હતો તેણે એક વખત એની અરજી લીધી. પરાશકોવીને આશા, આવી કે હવે કાઈ થશે. પણ તે ઘરશથે કશો જવાબ દીધાને બદલે પોતેના ગજવામાથી કેટલીએક અશરફી કાહડી તે કાગજમાં લપેટી પરાશકોવીના હાથમા પડીકુ આપીઉં ને ચાલતો થઓ. પરાશકોવી તે લઈને ઘર આવી ઘણા અથવાડીઆં શુધી તેણે 'એ પરમાણે કીધા પછી કશું વલીઉં નહી નેટલાં તોફાંન તથા રેલની મોશમ પુરી થઈ. શતાવાલાઓએ પેલી નદીપરથી લોકોને જા આવ કરવાની છુટ આપી. પેલા વેપારીની બાએડી પરાશકોવીને, શીરાઈમાં પેલી ઓરત જેની શાથે ઓલખાંન કરાવવાને મડમ મીલીને કાગજ આપીઓ, તો તેની પાશે લઈ ગઈ. એ ઉમરા જાદીને મડમ મીલીને ડાકમા અગાઉથી શઘલો હેવાલ લખી વાલેઓતો તેણે પરાશકોવીને જોના વેતજ ઘનો હેતથી તેની ભેટ લીધી. એ બાઈની એક શગીને શેહનશાહની દરબારમા કાઈક વગ હતો તે શગી શાથે તેને અનબનાવ હતો તોબી પરાશકોવીની ખાતર તેની શાથે પાછી શલાહ કીધી. એક દીને તેણે તે શગીને જમવા ટેડી. તેની શાથે પરાશકોવીની મુલાકાત કરાવીને શંધો હેવાલ કહી શંભલાવીઓ. શરવે બીનાં શાભલી તે શગી બોલી કે રાજદોઆરી શખાની મારફતે કામ લેતા ઘના દીવશ નીકલી જશે થાશતે હુ પાધરી દરબારમા વગ ચલાવી લોપોલોફનો છુટકારો કરાવાને મેહનત કરૂં. એટલામાં પેલી મારકોવાલી ઉંમ્રા જાદી જેણે તે શેહરમાં પરાશકોવીની ઘની મદારત કીધી હતી તેણે શ્રી સેંટ પીટરશબરો વાલી પોતાની શહી એક શાહજાદીને શંધી બીના લખી હતી. તે શાહજાદીએ પેલા વેપારીને તાહાંથી પરાશકોવીને તેડાવી. તે શાહજાદીના 'મેહલમાં જતા રંગબેરંગી કપડા 'વાલા ખીદમતગારોને જોઈ ભોલી પરાશકોવી શમજી કે મેં આગલ જોએઆંતા તેવા એ લોકો કોઈ રાજ અધીકારીઓ હશે. તે મેહલના શચ રચીલાં તરફ તાજુબ થતી આગલ ચાલી શાહજાદી તેની શાન શોકત તથા શાદાઈ જોઇને ઘની ખુશી થઈ. તેને પોતાના મેહલમા રાખી. શરવે પરકારે તેની બરદાશત કીધી. પોતાનો વગ લગાડી તેના બાપનો છુટકારો કરવાનિ મેહનત કીધી. શેહનશાહની માએને શઘી ખબર કરાવી. તે રાંણીએ પરાશકોવીને પોતાની નજદીક બોલાવી. પરાશકોવીને રાણીનુ તેડુ આવેલુ જાણી તે કેવી ખુશી થઇ હશે વારૂ! તેણે ઇશવરનો ઉપકાર માંનીઓ. શાજના ૭ કલાકને અમલે તે શેહનશાની માએની હજુરમા ગઈ. મેહલમાં દાખલ થતી વખતે તેના બાપના બોલ તેને ઇઆદ આવીઆ, કે " દીકરી મેહલમાં દાખલ થવું બરૂ મુશકિલછે." તે પોતાના મન શાથે બોલવા લાગી કે મારા બાપને જો મારી હવડાની મુલાકાતની ખબર પડશેતો તે શું કેહશે? તે જો જાણશે કે મારૂ પગલુ શેહનશાહના મેહલની ખાનગી જગોએ છેતો તે શું વીચારશે! રાંણીની હજુરમા દાખલ થતાં વેતજ પરાશકોવીને તેણે દીલાશો દીધો ને તહરેવાર શવાલો પુછીઆ શંધા જવાબો ધીરા શવભાવથી બરોબર આપીઆ. તેણે કહીઉં. કે મારા બાપને વાશતે હુ કાંઈ માફી માગતી નથી પણ એટલુજ માંગુચ કે તેને જે અપરાધ વીશે શીખશા કરવાને હુકુમ થઓ હોએ તે અપરાધ વીશે ફરીને ચોકશાઈ કરવામા આવે કેમકે મારો બાપ શંધી પરકારે નીરઅપરાધીછે. તેની હીમત તથા બાપને માટે એંચેલા રંજની રાણીએ ઘણી તારીફ કીધી ને કબુલાત આપી કે હું શઘી બીનાં શેહનશાહને જાહેર કરશ. પરાશકોવીને તુરત ખરચને શારૂ રૂપાના તરણશો રબલ અપાવીને વરેઆ કીધી. (પરાશકોવી શેહનશાની માએની અરજ ગુજારેછે તેનો એક ચીતાર આએ બાબદનીશરૂઆતમો આપેઓછે) થોડા દીવશ જવા પછી એ રાણીએ પરાશકોવીને જનમ શુધીનો લવાજમો ઠરી આપીઓ ને એક દીને શેહનશાહની મુલાકાત કરાવી. શેહનશાએ શંધી બીતાં શાંભલી પોતાના એક પરધાનને હુકમ દીધો કે લોપોલોફનો મુકદમો ફરીને તપાશે. તે પરધાન એક દએઆળુ ઘરશથ હતો. તેણે જેમ બને તેમ ઉતાવલથી એ વાતની ચોકશાઈ કીધી. શઘલી ચોકશાઈ થાએ તેટલાં શેહનશાહની દરબારના શઘલાં લોકો પરાશકોવીપર હેત/કરવા લાગ્યાં.

શધી જોવા લાએક જગાઓ, કારખાંનાંઓ ને ઇમારતો તેને બતાવવોમા આવી. એ પરમાણે પોતાના બાપના મુકદમાનુ કામ મનમાંનતી રીતે ચાલતું ને પોતે શારી અવશથામા વખત કાહડતી તેની મરાતીમા પરાશકોવી પોતાના બાપના કારખા પેના બે કમનશીબ બદીવાનો જે તેના હેતુ ઓલખીતા હતા તેઓને વીશરી ગઇતી નહી દરબારના લોકોમા પોતાનો વગ શારો જોઇ તેઓના છુટકારાને વાશતે તેણે વાત છેડી. પણ તેના ખરા હેતુઓએ તેને શમજાવીઉં કે જાહા શુધી તારા બાપની બાબદનો નીવેડો આવે તાહાશુધી એ બીનાની ચરચા મુલતવી રાખવી પરાશકોવીએ તેમ કીધુ. અતે એક દીને શેહનશાએ પરાશકોવીને જણાવીઉં કે તારા બાપને તુરત છુટો કરવાને તથા વાટનો ખરચ તેને પોચતો કરવાને મેં શ્રી શાઇબીરીઆ ખાતે હુકુમ મોકલીઓછે પેરો પરધાન જે શેહનશાહની તરફથી એ પેગામ લાવીઓતો તેણે પરાશકોવીને પુછીઉં કે તમોએ પોતાને વાશતે કાઇ અરજ શેહનશાહને કરવી હોએતો તેબી શાભલવાને તે હાકમ તઇઆરછે કશો આચકો ખાધાવીનાં તેને પોતાના પેલા બે ઓલખીતાઓને વાશતે માફી માગી પોતાને ફાએદો કરવાનો મેલી દઇ પેલા બદીવાનોના છુટકારા માટે તેને મેહનત કરતા જોઇ શેહનશાહના દીલમા આફરીનનો જુશો આવીઓ તેણે તે અરજ કબુલ રાખી. લોપોલોફને છુટો કરવાને જે દીને હુકમ ગીઓ તે પછી થોડેજ દાહડે પેલાં બે જણાને વાશતે તેજ મીશાલનો હુકુમ મોકલવામા આવીઓ

હવે શાઇબીરીઆમા શું થાએય તે આપણે જોઇએ. પરાશકોવીના મા બાપ દીકરીની ઘનુ શુધીની જુદાઇથી અકલાઇ ગીઆંતા. તે દીકરી પોતાના કામમા ફતે મેલવશે હેવુ તેઓ કધી ધારતાતા નહી બલકે શ્રી પેંટ પીટરશબરોની હદ જોવાની આગમચ અટવાઇને કેથી મરણ પામશે એમ તેઓ બીહીતાતા તેઓની નાઉમેદીમા શંધા જણા તહરેવાર ધાશતીથી વધારો કરતા દીલાશો માતરે પેલા બે પડોશીઓ આપતાતા. એ બીચારાં બંદીખાનાની જાલમીને દીકરીની જુદાઇથી હાએ અફશોશ કરતાં વખત કાહડતા તેવામા એક દીને પેરા નહી વકી રાખેરો હુકુમ આવેલો પરબીડુ ઉઘેડી લોપોલોફે તે વાંચીઓ પેહલાંતો તેણે માંનીઉં નહી કે તેણે શું વાચીઉં. જારે તેની અચરતી પુરી થઇ ને શમજ્યો કે તેનો છુટકારો ખરેખર થઓછે તારે તે પોતાના પેલા બે પડોશીઓને તે વાત કેહવા ગીઓ. તેઓએ પેહલાં ઘની ખુશી દેખાડી. પણ પછવાડેથી જારે પોતાના હાલ શાથે લોપોલોફની અવશથાનો ફેરફાર શરકાવીઓ તારે નાઉમેદીની નીશાન તેઓના મોહડાપર નજર આવી. તેઓ કાંઇક દુખી થઆ. લોપોલોફ તથા તેની બાએડીએ તેઓને દીલાશો આપીઓ. પોતાના વાટ ખરચ શારૂ શેહનશાએ મોકલેલા પઇશામાથી કાઇક તેઓને આપવા માગીઆ. તેવરે તેઓમાથી એક જણ બોલેઓ કે હમોને પઇશાની શુ અગત? તે દીને જે રમલ તમારી દીકરીએ લીધો નહી તે હજુર મારી પાશે પડેઓછે. હમોને તો છુટાપણુ મલેતો દુનીઆ મલે એવુ શાભલી લોપોલોફ પોતાને મકાને આવીઓ. તેની દીકરીનો તેને કાગજ આવીઓ કે આપણે શ્રી નીજેનીમા મલશુ તાહા જવાની લોપોલોફ તથા તેની બાએડીએ શઘલી તઇઆરી કીધી કુચ કરવાની આગલી રાતે તેણે પોતાના શઘલા ઓલખીતાઓ તથા પેલા બે પડોશીઓની રજા લીધી. અતે તે શુવાને બીછાનાપર આડે ટાએઓ તેટલા શરકારી હલકારો તેના જોગનો એક કાગજ લઇને આવીઓ. તે ઉઘેરી જોતા પોતાના પડોશીઓના છુટકારાનુ હુકુમ નામુ તેણે વાંચીઉં. તે તુરત ખુશી થતો તેઓના શારા નશીબની વાત કેહવાને તેઓની પાશે ગીઓ. તેઓએ તે વાત શાભલી ઇશવરનો ઉપકાર માની પરાશકોવીને બેહદ દુવા દીવી

લોપોલોફ તથા તેની બાએડી શ્રી નીજેનીમાં પોતાંની દીકરીને જઇ મલીઆં. તાહા તેઓ થોડા દીવશ શાથે રહેઆ. દીકરીના કામની કીરતી તથા તેના અતના ફલથી તેઓ ઘના મગન હતાં. પણ તેઓની ખુશીમા એક બાબદથી ખલલ થઇ. તે એમકે પરાશકોવીએ ભોલાપણે પેલી બાધા લીધા મુજબ દુનીઆ છોડી વેરાગ લેવાની મરજી જણાવી. તેના માબાપે તેમ નહી કરવાને ઘણી શમજાવીં ને તેની હાલતને લગતા શઘા ગેરફાએદા કહી જણાવેઆ. પણ એ વેહમી દીકરી શમજી નહી ને બોલી કે મારા મુરબીઓનો છુટકારો કરવાનાં કામ માટે ઇશવરે જે મને ફતે બખશીશ તે ફતે માટે હું તેની શદા શેવા કરવાને વેરાગ લઇ હીઆની વેરાગનોના મઠમાં રહીશ. તેનો દેઢાવ પકો જોઇ તેઓએ લાચારે રજા આપી. વેરાગ લેવાની ઠાંપી કીરીઆ પરાશકોવીએ પુરી કીધા પછી લોપોલોફ શ્રી નીજેનીથી જવા નીકલો કેમકે તે જગાપર રહી શકવા જેટલા નાણા તેની પાશે હતા નહી. તેની બાએડીના કેટલાએક શગા શ્રી લાડાગરમા હતા તાહા પોતાના છેલલા દીવશ પુરા કરવાને તેઓ ગીઆ.

લાએકીવાલી પરાશકોવી તારપછી ઘના દીવશ જીવી નહી તે તારીખ ૮ મી ડીશેમબર ૧૮૦૮ ને દીને મરણ પામી એના એવા પુનવતા કામપરથી કેટલીએક ચોપડીઓ લખાઈય જે હજના લોકો રોગથી વાચેચ

મારાં શમજુ બપાઈ.

હુ હવડા કોટમા પારશીની મોહટી વશતીવાલા એક મોહલામા રેહુછુ મારી બપાઈ બપાવા શ્રી શુરત શેહરના રેહવાશી હતા મારો બપાવો સુરતનો એક નામીગો શોદાગર હતો તેના મરણ પછી શુરતની હાલત પડી ભાગતી થઈ તારે મારો બાપ ધનધા કોને મુમબઈ આવીઓ મારા બપાઈ જે ઘરડી અવશથામા હતા તેવને પેહલાતો પોતાના વડવાઓનુ શેહર સુધાપાના વખતમા છોડવા ગમીઉ નહી પણ તેવન ઘના શમજુ ને દુર અન્દેશો કરનારા હતા મારા બાવાના શમજાવીઆથી તેવનના વીચારમા ઉતરીઉ કે શુરત દનપરદન ભાગી પડતુ હતુ ને મુમબઈની અવશથા ધતધા રોજગારની બાબદમા શારી થતી હતી વાગતે જોગ બાપને રોજગાર કરી શપન મેલવી પોતાના વડવાઓના શરખો આબરૂદાર થવાને બની આવે એટલા શારૂ મારા બપાઈએ મુમબઈ આવવાને કબુલ કીધુ તે વખતે મારી છ વરશની ઉમર હતી થોડા વરશ ગુજરવા પછી હમે હવડા જે ઘરમા રહીએચ તે મારા બાવાએ બાધીઉ. તે ઘરમા હમો જઈ રેહેઆ પછી ધનબાઈજી નામની એક પારશન મારા બપાઈને મલવા આવી તારે મારી ઉમર દશ વરશની થવા આવેલી હતી. ધનબાઈજી અગાઉથી મારા ઘરમા આવતીની પણ હમે તારે ભાડેના ઘરમા રેહતાતા તેથી તે હમુને મલીને જ પાછી જતીની હવડા જારે મારા બાપે પોહટૂ ઘેર બાધીઉ તારે જગો પુશકલ હોવાના શબબથી મારા બપાઈએ ધનબાઈજીને હમારા ઘરમા આવી થોડા દાહડા હમારી શાથે રેહવા કહીઉ. ધનબાઈજીએ તેમ કીધુ ધનબાઈજીપર મારા ઘરના શઘા લોકો ઘનો પેઆર કરતા દેખાએઆ ને મારા બપાઈતો પોતાની દીકરીની માફકજ તેવનની બરદાશ કરતાતા ધનબાઈજી શાથે મારા ઘરના શઘા આદમીઓ એ પરમાણે હલી મલીને ચાલતા જેથી એક દી[illegible]ડે મારા બપાઈને પુછવા લાગી કે " ધનબાઈજી આપણા મેહુ થાએ " એ શવાલ મે પુછીઓ તારે ધનબાઈજી આગલ હતા તેથી તેવણને હશવુ આવીઉને તેવન બોલીઆ કે તારા બપાઈની દીકરી થાઉં એવો જવાબ શાભલી મેં કહીઉં કે " બપાઈના દીકરીતો ફુઈ થાએછે તમેતો કોઈ બીજા બઈરા છેઓ " . મારે મોહડેથી હેવા શકુન શાભલી શઉ કોઈ હશી પડેઆ . મેં જાણીઉ જે થડ કોઈએ મારી મશખરી કીધી તેથી રડવા જેવી થઈ મારા મએ મને પશવીને ચુપી રાખી એવી ગરબડમા હુ ધનબાઈજીની વાત કરવાની ભુલી ગેઈ વલી થોડા દાહડા થઆ તારે મારા બપાઈને મેં ફરીથી પુછીઉં કે તમે ધનબાઈજીનુ એટલુ બધુ હેત ખાવોમ તે એવન આપણા કોણ થાએ બપાઈએ મને કહીઉ કે ધનબાઈજી મારી કરી લીધેલી દીકરીછે મે પુછીઉ કે તમે એવનપર એટલુ બધુ હેત કામે કરોચ તારે બપાઈએ મને કહીઉં કે તુ મોટી થશે તારે તુને શમજાવશ હવડા તુને તે કેહવાએ નહી મેં ઘનુખી કીધુ પણ મને બપાઈએ તે વખત કશો ખોલાશો કીધો નહી પછી મારા મામેને મેં પુછીઉ તેવનેબી એજ શીશાલનો જવાબ દીધો જારે હુ બજીદ થવા લાગી તારે તેવને મને ધમકાવી કે " તુ બચાને જેમ કહીએ તેમ ચાલવુ જોઈએ ખબરદાર જો એ પરમાણે હુજત કોધીચતો તુ નાદાનને મોહટાઓની વાત જાણવાની શુ ગરજ ? તુ જેમ જેમ શમજની થશે તેમ તેમ તારે લાએકની વાતો તુ જાણશે " એ પરમાણે મારા બપાઈ તથા મામે તથા ફુઈ શઘા જણીએ મને કશો ખોલાશો કીધો નહી તેથી મને તે જાણવાની વધારે આરજુ થઈ અંતે જારે મને બારમુ વરશ ઉગીઉ તારે મારા બાવાબી ચીનથી તુરતના આવેલા હતા મારા વરશનુ ટાકણુ જોઈ મારા બપાઈએ હમારા નજદીકના શગાઓને મેજબાની આપી બીજા શઘા લોકોતો વરશને જ દાહડેજ આવીઆ પણ ધનબાઈજીને મારા બપાઈએ બોલાવી કરીને બે દાહડા આગાઉથી તેડી મંગાતા અને વરશ ઉગવાની આગલી રાતે મારા બપાઈએ મારા મામે તથા ફુઈ તથા ફુઈની દીકરીને પેહરાવવાને નવા કપડા કાહડી મેલીઆ તે તરણ જણાના કપડા મારા મામેને દેખાડવા પછી મારા બપાઈએ કપડાની ચોથી જોડી કાહડી તે વીશે મેં પુછીઉ કે બપાઈ એ કપડા કોણના ? બપાઈ બોલીઆ કે દીકરી એ આપણી ધનબાઈજીના મેં પુછીઉ કે " ધનબાઈજીને વાશે તે તમે એટલુ બધુ હેત કામે કરોચ એવન કાઈ આપ

જાણ્યાગાતા છે નેહી તમે મને કેહેવેતા, ખરા કે એવન કોણછે". શવારના મને વરશ ઉગવાનું હતું તેથી મારાં મેહરબાન બપાઇ મને દીલગીર દરવાને ચાહતાતાં નહી વલી મારી ઉમરબી હવે પુગતી થવા આવીતી. વાશતે બપાઇએ વીચારીઉંકે એ ટવલીઆ કરેચ તો હું ધનબાઇજીને વીશેએને શુંધી વાત કેહું" પછી કપડા કાહાડી એક કબટમા ને લી તેવને ઓરડાનું બારનુ વાકીઉ મને કહીઉ કે તું પુછીઆ કરેચ કે ધનબાઇજી આપણા કોણ થાએ તે વીશે તુને હું જાણીતી કરૂમ. હું ઉમેદ રાખુંચ કે એ વાત શાંભલી તું મગરૂર થશે નહી પણ ધનબાઇજીને દનપરદન વધારે માન આપશે તથા તારા મન શાથે અદેશો કરી દાહી થશે.

એ પરમાંણે મારા બપાઇએ કબુલાત કરાવવા પછીની એ જણાવવા પરમાણે વાત કીધી.

"મારા શશરા શુરતમાં વનકરો પાશેથી કપડા વઇને રંગીઓને વેચતા. તે લોકોનુ તેવન તરેવાર કામ હકશાઇ લેઇને કરતા. એવા ધનધામા તેવને શારી કમાઇ કીધી તે તેવને કર કશરથી બનચાવી. જારે ગુજરી ગીઆ તારે આશરે શેંશી હજાર રૂપીઆ રોકડા તથા બે ઘેર તથા કેટલુંએક જરીઆન કપડાં ઘર શામન વીગરે મેલી ગીઆ. તેનો શધો અખતીઆર તારા બપાવા શોહેરાબશાનો થઓ કે મકે મારી શાશુ મારા શશરાની અગાઉ ગુજરી ગીઆ હતા. મારા શશરા ગુજરી ગીઆ તે વખતે તારા બપાવાની ઉમર આશરે એકવીશ વરશની હતી. એવનને બાપે પોતાની શાધે નાધપણથીજ રાખી શારી પઠે કેરવીઆ હતા. પોતે જઇફીના શબબથી જાહાજી હાલ ચાલ કરી શકતાતા નહી તેથી શઘુ કામ તારા બપાવા પાશે કરાવતા એ પરમાણે નાધપણથી શારી પઠે ઉધરવાના શબબથી મારા શશરાં મરી ગીઆ તારે તારા બપાવા શોરાબશાહને તેવનનુ કામ કાજ ચલાવવાને કંઇ મુશકેલ પડીઉ નહી. શોરાબશા દીલના ઉદાર હતા. તક તીરથે ખરચ ખુટનબી શારો કરતા. પણ પોતાના બાપની કંજુશાઇની અશર તેના મનપર શારી રીતે થઇતી. તે એમકે શોરાબશાની ઉદારતા કાંઇ ઉડાઉ લોકોના જેવી હતી નહી તેમે કમાએતો એક ખરચી એક ઉનશો કરે. વલી મારા શશરા શાશુએ નાધપણથી મનેબી ઘર કારભાર કરવાને તથા ઘર શામણ જાલવવાને શીખવીઉ હતું. વાશતે હમો બેવે જણાં ઘના ખરચાલાં નહી તેમજ ઘના ઉડાઉબી હતા નહી. કોઇ નાચાર બેચારને કોઇ વેલા કાંઇ પુછતાં તેમ વલી કોઇને ધરમને બાહાને નકામા પઇશા આપતાં નહી. એમ કરતાં ઘનો વરશ ગુજરી ગીઆં. તારા બપાવાએ પોતાના બાપનો ધનધો ચાલુ રાખીઓ તેથી દૌલત ખી શારી વધારી. તારા બાપ તથા ફુઇનો જનમ થઓ. તારો બાપાવો તે વખતના તથા શેહેરના લોકોની રીત મુજબ ઘર અવશરે નાત જમાડતો. બીજો ધરમ ધેઆન કરતો. એમ કીધાથી શુરતના પારશીઓમા તે પોતાના બાપ કરતા વધારે વખનાએઓ. તારા બાપને શાતમે વરશે શદરો પેહેરાવવાનો હતો તે જારે પેટમાં હતો તારે તે વખતની કેટલીએક વેહમી બાએરીઓની માફક મેં માનતા કીધીતી કે "મારે પેટે જો દીકરો આવશે તો તેને શાતમે વરશે ઉદવારેના આતશ બેહરામ શાહેબને પગે લગાડશ". વાશતે જારે શાતમુ વરશ ઉગવાને થોડા દાહડા બાકી રહેઆ તારે મેં તારા બપાવાને ઇઆદ આપી કે શોરાબશાહ આપણા નાદરશાહને આવતા શુવાદ રોજે શાતમું વરશ બેશશે. તે વખતે એને ઉદવારેના આતશ બેહરામ શાહેબને પગે લગાડવા કહેલોછે વાશતે હવે આપણે તાહાં જવાને તઇઆરી કરવી જોઇએ. શોરાબશાહે તે કબુલ કીધુ. તારા બાપને વરશ ઉગવાને અઠાર દાહડા આગમથી શઘી તઇઆરી કરી હમે ઉદવારે જવા નીકલેઆ. તે વખતે તારી ફુઇ દીનબાઇની ઉમર આશરે અઢી વરશની હતી. ઉદવારે જઇ પોતા પછી તારો બપાવો કેહેવા લાગો કે આપણે નાદરશાહને શુદરોબી હીઆજ પેહેરાવતા જઇએ કે પુણનુ કામ થાએ. તેટલા મારા નરન આવાબાઇ બોલીઆ કે "ભઇ નહી એમ શુ? કોઇ આપણા વડવાઓના નામ ધરશે ને કેહશે કે ખાધ જમન કરવા તથા બીજો ખરચ કરવાને લીધે અખીરા કરી ઉદવારે જઇ છોકરાને શદરો પેરાવીઓ. વાશતે આપણે પાછા પોતાને ગામ શેહેર જઇને આપણા બાવાની બાજને દાહાડે એને શદરો પેરાવશુ" શોરાબશાએ જવાબ દીધો કે પેહુન એમા નામ ધરવાનુ શુછે. આપણા બચાંને આપણે ગમે તાંહાં શદરો પેરાવીએ. શું સુરતમા ખરચ થશે ને હીઆં નથી થવાનો કે? હીઆં શું મોબેદો આશોદાદ લીધા વગર રેહેવાનાછે કે ગામની નાત કરવા વગર આવવાનીછો! આવાબાઇ બોલી કે "ગમે તે કરો પણ શુરતના જેવુ નહી શતો, વાશતે આપણે પોતાને ગામ શેહેર જઇને જે કરવાનુ હોશે તે કરશું." એ વીશે જરા વધારે ચરચા થઇ. શોરાબશાહે કહીઉ કે આપણે શદરોતો હીઆંજ પેહેરાવી લીજીએ, ને જો એ બાબદ શુરત ગીઆ પછી ખાધ જમન કરવુ પડશે તો તેબી કરશું એટલે કોઇ નામ ધરવાનું નથી શોરાબશા

હનો વીચાર મને દહેશત લાગો તેથી મેંબી કહીઉં કે તેમ કરવુ જોઇએ. અંતે આવાબાઇ શમજેઆં પછી નાદર શાહના વરશ બાદ હોરમજ રોજે શદરો પેહરાવવાનો ઠેડાવ કીધો. હમે શુરતથી શ ધા કપરાં લતાં વીગરે શામન મંગા વીઓ.' શંધી તઇઆરી કીધી. 'નાદરશાહના વરશને દા હાડે તારા બપાવાએ ઉદવારેના લોકોને વાશતે બપોર શાતનુ જમન કીધું. મોબેદોને આશોદાદ તથા શ ધા ગરીબ ગુર બાંઓને કપડાં આપીઆં. બપોરનુ ખાનું પીનુ શઉ થઇ રેહવા પછી આપણાં આવાંબાઇ શાથે હું વાત કરતીતી. તે વાઆ આપણા ઘેરનો મોબેદ કાવશદારૂ આશરે પાંચ વરશની વએના એક છોકરાંને લઇને હમારી આગલ આવીઓ. તે છો કરાનુ ગોરૂં રૂપ, લાબી પેશાની, શુરા શરખુ નાખ, ઝલકતા ડોલા,'મજબુત બાંધો ને શંધો ઘાટ ઘટમ મનમાનતો જોઇને મારી તથા મારી નરન આવાબાઇની નજર તેની પર ખો બી રહી. મેં તુરત વીચારીઉં કે એ છોકરો કાઇ જેવી તેવી બુનીઆદનો હોગે નહી મેં પુછીઉં કે " કાવશદારૂ એ કો ણનો છોકરો, એને કાહથી લાવીઆ " કાવશદારૂએ જવાબ દીધો જે બાઇ આજ આપણા નાદરશાહની શાલગીરીની ખુ શાલીમાં શઉ કોઇને આશોર્દાદ મલી પણ એ બીચારાને કશુ મલીઉં નથી. મેં તુરત ઇશકોતરી ઉગાડીને બે રૂપીઆ કા હડેઆ ને તે છોકરાને આગલ તેરી તેને હાથમાં આપવા મા ડેઆ. ' તે મારી આગલ આવતાં ઓશકાએઓ ને કાવશ દારૂના પાશામાં ભરાઇ ગીઓ. મેં તે રૂપીઆ કાવશદારૂ ના હાથમા આપી ફરીને પુછીઉ કે એ કોણનો છોકરો. મા રા શવાલનો કશો જવાબ કાવશદારૂએ આપીઓ નહી પણ તે રૂપીઆ લઇ પેલા છોકરાના હાથમાં આપીઆ ને બોલી ઓ કે એની બેનને વાશતે એક જબલુ ટોપી તથા એની માએને વાશતે કપડાને તમારે જે ગમેતે આશોદાદ આપો. તેનુ એવુ કેહેવુ શાંભલી આવાબાઇ બોલીઆ કે " વલી એ મ કરીને તમેં ઓકાવવા આએઆય કે શું ? તમુને હમે પુછીએય કે એ કોણનો છોકરો તેનો કશો જવાબ આ પતા નથી ને તેની માએ બેહનને વરે માગોય, તે હમારી ખાતરી કેમ થાએ ? હમે શું જાણીએ કે તમે શઉ લઇ જઇ ને તેઓને આપશો કે તમેજ રાખશો." એવા શકુનો શાભલી ઘરડો કાવશદારૂ જેમ હમેશાં ટોગનો ગુશો કરતો તેમ એ વેલા કીધો નહી ને ધીરજથીજ બોલીઓ કે " શું આંવાંબાઇ તમારી નાદાની ગેઇજ નહીં ? તમે નહી ખરૂં શમ જો કે નહીં ખોટુ ને શદા બરબર બોલીજ રેવોય." આં વાંબાઇએ ઉતર વાલીઓ કે તમે લાકો ઘનીવાર 'ખોટુ શમ જાવોય તારે ફરીથી તમારૂ કહીઉં માનવામા આવતુ નહી. તેમાં મારો વાક શુ કાહાડશો ? એવુ શાભલીનેબી કાવશદારૂએ કશો ગુશો કીધો નહી. ' પણ પેલા છોકરાંને પેટમાં ચાપી તે ના મોહડા તરફ જોઇને બલાપો કરવા લાગો. મેં આવા બાઇને કહીઉ કે બાઇ જરા થોબો. પછી કાવશદારૂને ફ રીથી પુછીઉં કે મને કેહવોતો ખરા કે એ કોણનો છોકરો. કાવશદારૂએ તેનો કશો ઉતર વાલીઓ નહી ને " પરવરદી ગાર—પરવરદીગાર " કરી બોલી વધારે શંતાપ કરવા લાગે જારે હુ ઘણી બજીદ થઇ તારે તેણે કહીઉ કે એની માએ આપણા ઉતારાની પડોશમાજ રેહય. તમે બધે બાઇઓ મા રી શાથે એને ઘેર આવોતો એ કોણનો છોકરો તે તમે જાણ શો. આંવાબાઇએ કહીઉં કે " કાવશદારૂ તમે આજે હેવાય રેવા કેમ થઆય ? હું તમુને જે પુછુય તેનો કશો જવાબ દેતા નથી ને આડી અવડી વાત કરોય એને ઘેર જવા ની શુ જરૂરછે ? તમે મોહડેથીજ કેહવોની એટલે બશ !" કાવશદારૂએ ઉતરવાલીઓ કે " હા હવે હું ઘરડો થઓ તે ટલા વાશતે ચરેલોબી થએઓ. બેહશતી આદરજીના વખતથી હું તમારા ઘેરનુ કામકાજ કરતો આવીઓ, ય પણ કોઇ દાહડે એવા શકુન મને કોઇએ કહે આ નથી. શુ કરૂ તમારા વડીલોની શરમ કરવી પડેય." હું બોલી કે કાવશદારૂ તમે આકલા નો થાવો આવાબાઇનુ તો હેવુ બોલવાનુ રહી ગીઉ. પણ તમે આગે છોકરાની વાત હમોને હીઆ કેહવોતો શું અડચણછે ? કાવશદારૂએ જવાબ દીધો તમે બે ડગલાં ચાલી એના ઘરમાં આવીને તે વાત શાભલોતો શુંઅડચણછે ? હું બોલીકે તાંહીં કોઇ મારીકો મનખ હોશે તે હમારીથી કેમ અવાએ. કાવશદારૂ કેહેને " નહી તાંહા એની માએ ને એક નાધલી બેહન શવાએ બીજુ કોઇ નથી " હેવુ શાભલી હુ તથા આવાબાઇ મનશું મો કરી ઉઠીઆં. હમારી શાથે શોબાઇ નામની ચાકરડી ત થા મુબારક નામના ગુલામને લીધો. હમારા ઉતારાની જ ગ્ગાએથી બાહેર નીકલી પંદર વીશ ઘેરો મેલીને એક નાધલ જીફડાં પાશે આવીઆં તે જીફડાનો એક ઓટલો હતો તે ની અંદરની બાજુએ એક ઓરડો ને તેની પછવાડે ચોતરો હતો. તે ઓરડામાં એક હલકી કીમતનો ઘોલીઓ, એક જે હોરી, એક તરાંબાની થારી, એક કરશીઓ ને બે ચાર મટોડી ના વાશનો તથા એક નાધલી પેટી શવાએ બીજો કશો શ મન હતો નહી. તે ઘોલીઆની પાશે એક ચાદરી પાંથરી

ને હાથમા ચાતરી લઈને એક બઈરી શુતર કાતતી હતી તે બઈરીનો રોશાન એક પરીના જેવો હતો પણ લાચારીના શબબથી તેનુ શરીર ઘનુ શોરાઈ ગીએલુ હતુ તેના ગાલ પીના, ડોળા અંદર બેશી ગીએલા, હોટ ફીકા ને શધો દેખાવ વાખાનો મારેલો હતો હમુને અંદર પેશતાવેતજ તેણે પોતાના અતી ઘણા જારડા ને ફાટેલા શદરાપર એક ચીથરા શરખી શારી વીટારી ને હમુને જોઈને લજવાતી હોએ તેમ દેખાવા લાગી • તેની પાશે એક નાઘલી છોકરી જુવારની શુકી રોટલીનો કટકો કરડતીતી કાવશદારૂએ પોતાને હાથે હમારે વાશ્તે પેલી ઘોલકી વારી તેપર હમે બેઠા પછી તે બોલીઓ કે આએ છોકરો જેનુ નામ શીઆવકશાહછે તે એ બાઈનોછે એનુ નામ બીખાઈજીછે એ ભુનીઆદનુ ફરજંદછે પણ બીમારી વાખાની મારેલી હીઆ શુતર કાતીને પોતાનુ તથા બે બચાઓનુ પાલન કરેચ ખુદા શવાએ એનો વાલી કોઈ નથી એટલુ ઘરડા કાવશદારૂનુ બોલવુ કે તે બાઈ જાણે કેવી બીધી હોએ તેમ થર થર ધુજવા લાગી તેની નાજુક આખમાથી મોતી શરખા આશુ તેના પીલા પણ ખુબશુરત ગાલોપર ગલવા લાગા તે પોતાના કોમલ શરખા હાથે પોતાની ચીથરે હાલ શારીનો છેડો લઈ લુછવા લાગી તેને એવી દુખી થતી જોઈ મારા દીલમા ગુશ્શો થઈ આવીઓ મેં તુરત ઘોલકીપરથી ઉઠી તેની પાશે બેશી તેને પેટમ ચાપીને દીલાશો દીધો કાવશદારૂનુ દીલ બી પાછું ગુશાઈ આવીઉ તેણે કહીઉ કે બીખાઈજી તમે એમ શુ કરોચ હાવા હીમતવાન થાઈને આજે હીમત છોડી કેમ દેવોચ કાઈ ચીંતા નો કરો ખુદા કાગે દાહડો ફેરવશે તમે ધીરજથી એવતની આગલ શઘી વાત કરો એવન શારી લાએકી વાલા માનશછે કાવશદારૂએ એ પરમાણે કહીઉં પણ તે બાઈએ રડવાનુ બંધ કીધુ નહી મેં શોબાઈને તથા મુબારકને આગલથી દુર કીધા પછી તે બાઈનુ હઈડુ જે પોતાની હાલતના દુખ ભરેલા વીચારથી ભરાઈ આવીઉ હતુ તે ગમના આશુ નાખવાથી ખાલી થઉ તારે મેં ઘનો દીલાશો આપી તેને શમજાવીને પુછીઉ કે તમુને શુ દુખછે તે મને કેહવો પણ તે બાઈની હીમત ચાલી નહી ને પોતાની દીકરીને ખાશામા ચાપી તેની તરફ જોઈને વળી રડવા લાગી તેને તેમ કરતા જોઈ શીઆવખશાહની ઘબરાએઓ ને ઉનશુ જોવા લાગો આર્વાબાઈએ તેને પશવારીને પોતાની આગલ બેશાડીઓ મેં બીખાઈજીને ફરીને પેટમા દાબી કહીઉ કે તમારીપર જે · · · તે મને કેહવો કાઈ ચીંતા કરોનો એ પરમાણે શમજાવતા ઘનોવાર થઓ તારે બીખાઈજીએ નીચે જણાવવા પરમાણે પોતાનો હેવાલ કહેઓ

" હુ એક કુલવતી ગરીબ અવશથામા આવી પડેલી હીન નશીબ બાએડી છેઉ મારા દુખની વાત કોઈનીબી આગલ કરવાને હુ દરશત ધારતી નથી કેમકે મારી ખાતર જમાછે કે બીજાના દુખની વાત ધીરજથી શાંભલવાને થોડા જ લોકો રાજી હોએચ ને કોઈતો, વલી તેવી વાત શાંભલી શુગાએચ ને કટાનો ખાએચ પણ તને શરખા લાએકી વાલા બાઈ જારેબજીદ થઈને પુછોચ ને મારીપર આટલી બધી માએઆ કરતા દેખાઓચ તારે મને મારો હેવાલ તમુને કેહવાની ફરજ થાએચ મારો બાપ નગારી ઝલામા એક વઝીફદાર હતો તે મને દશ દાહડાની મેલી મરણ પામીઓ તે વેલા મારી માએને પેટે તરણ છોકરા હતા બે દીકરા ને એક દીકરી મારા બાપના કવખતના મોતથી મારી માએને ઘનુ દુખ થઈઉ તે વેલા મારો એક ભઈ અગીઆર વરશની વએનો હતો તથા બીજો નવ વરશનો હતો મારા બાપના વઝીફાનુ કામ મારી માએથી ચલાવી શકાઈઉ નહી મારા ભાઈઓ નાઘલા હોવાના શબબથી તે કામમા કશી મદદ કરી શકીઆ નહી પણ બચાનુ પાલણ થાએ એવુ ધારીને મારી માએ તે વઝીફાનુ કામ બે વરશ શુધી મારા બાપના જુના માણશોની મારફતે ચલાવીઉ તે માણશોમા ઈમાનદાર કોઈ હતો નહીં જેના હાથમા જે આવીઉ તે શઉકોઈ લુટવા પહેચા બે વરશ વીતા એટલા વઝીફાને માથે ઘનુ કરજ થઈઉ મારી માએ જોઈઉ કે બીજા થોડા વરશ જો એ પરમાણે જશેતો ગરનુ શાફ થઈ જશે તેણે દર અઠેઓ કરી તે વઝીફા મારા બાપના એક ઓલખીતાને વેચીઓ તેનુ જે કાઈ ઉપજીઉ તેમાથી પેહલાતો પેલુ કરજ આપીઉ બાકીના નાણા એક શાહુકારને તાહ વેઆજે નાખીઆ ને વેઆજમાથી પોતાનુ તથા હમારૂ પાલન કરવા લાગી એ મોરા ખરચં જેટલુ વેઆજ ઉપજતુ નહી તેથી મારી માએ દર મહીને મુદલમાથી થોડા રૂપીઆ ઉપાડતી હતી એમ કરતા બેઉ વરશ ગુજરી ગીઆ મારી માએની નાઘલી પુંજી આખરે એમ ગતે ઓછી થવા લાગી, તારે ને નાહનપણામા પોતાના બાઈની શાથે આવી રહી તેને એવી ઉમેદ હતી કે મારા દીકરા મોહટા થાએચ તે જલદીથી અમારો દાહડો ફેરવશે તેણે મારા વડા ભાઈના લગન મારા

મામાની દીકરી શાથે કીધાં. પણ પરણવાને છ માશ થવા પછી કયેજાના દરદથી તે મરણ પામીઓ. એ મોતથી મારી માઅેને ઘનુ દરદ થઇઉ. ખાનુ પીનુ શઉ તેણે કમતર કીધુ ને ઘેની ઉદાશ રેહવા લાગી. એ વાતને બે વરશ ગુજરીઆ નહી તેટલાં મારા નાધલા ભાઇને શનેપાત થઓ તેથી તેબી મરણ પામીઓ એ આફતથી મારી માઅેનુ દીલ ટુટી ગીઉ. તેને મોહટી ફીકર પેદા થાઇ. ધાશતી શનેત તેને બી તાપ આવીને ચાર મહીના શુધી માદગી ભોગવવા પછી તેબી બેહશતી થઇ. એ પરમાણે હુ દશ વરશની થઇ તેટલાં બીલકુલ નાવારેશ થઇ પડી મારા મામા મામીનીબી એકની એકજ દીકરી મારી ભોજાઇ થતી હતી. તેઓએ મને પોતાની શાથેજ રાખી મારી માઅેની વરશી વીતા તેઓએ મને નાનપરાના એક કાપડીઆ વેપારીને તાહા પરણાવી તે વેલા મારી માઅેની જે કાઇ પુજી મારા મામાના હાથમા બાકી હતી તેમાથી લગતનો ખરચ કરી મને રીત જોગત શઉ શારી પડે દીધું હુ દાહાડેની થઇ એટલે શાશરે રેહેવા લાગી મારો શશરો કાપડનો ટુક ટુક ધનધો કરતો હતો તેણે કરકશરથી થોડી પુજી એકઠી કીધી મને પરણવાને ચાર વરશ થવા પછી મારો શશરો મરણ પામીઓ. મારો વર પોતાના બાપનો ધનધો ચલાવવા લાગો. તે શુરતી કાપડ તથા ખીનખાબ કોટી વગરેનો વેપાર કરતો હતો. એ ધનધામા તેને શારી કમાઇ થતી એક વેલા શારો શનો જોઇને જુદાં જુદાં કાપડની મોહટી ખરદી કીધી. માહલાઅેજે વખારમા તે ભરી રાખીઉ હતું તાહાં આગ લાગાથી શઘુ બલીગીઉ. એક રાતમાં હને ગરીબ અવશથામા આવી ગીઆ. પણ મારો ભરથાર કાંઇક હીમતવાન આદમી હતો તે એવી કમબખતીથી લાચાર થઇ ગીઓ નહી. દેશાવર જઇ મેહનત ધનધો કરી પોતાના નશીબને પાછું તાજુ કરવાનો ઠેરાવ કીધો. તેના કામમાં મદદ કરવાને મેં મારૂ જરીઆન તથા બીજુ જે કાઇ હતુ તે આપીઉ. તે લઇને એ ભરથાર એક બતેલામાં શ્રી ખંબાત તરફ જવા નીકલીઓ હમારૂ જે કાઇ ચીજ વશત હતું તે વેચી તેનો માલ ખરીદીઓ હતો તે પોતાની શાથે લીધો એ પરમાણે મારો ભરથાર વેપારના કામ શારૂં ગીઓ તારે આઅે શાવકશાહને, તીજુ વરશ ઉગવાનુ હતું ને આઅે મારી દીકરી પેટમું હતી ઘના દીવશ નીકલી ગીઆ પણ મારા ભરથારનો કશો કાગજ આવીઓ નહી. હુ ઘની ફીકર કરવા લાગી. મહીના બે થયા પછીનો મારો જીવ ઠેકાણે રહેઓ નહી. જે કોઇ ઓલખીતાં હતાં તેઓ પાશે પોલ કરાવી પણ શઘી વેરથ ગઇ. તે કોણ જાણે કાંહાં ગુમ થઇ ગીઓ તે આજના દાહડા શુધી મને ખબર નથી મેં પાછલથી આઅે દીકરી જણી. મારી આગલ કોઇ મદદે નહી હોવાથી તહરેવાર શખતી બેંચી શુવાવર પુરી કીધી. મારી પાશે રોકડ નાંણું જાહજા હતા નહી તેથી જે કાઇ ચીજ વશત રહીઉ હતુ તે વેચી ને એક વરશ શુધી નાનપરામા વખત કાહડીઓ. પછી હાલ ઘનો તંગ થવા લાગો. અને વશતરના ઘના વાધા ચાલીઆ. મારા કાકાશશરા વાલાઅે મારી કે મારા બચાઓની જુદાઇએ ખબરબી લીધી નહી. મને હાથ હોરવા જતાતો ઘણી શરમ લાગી. બીચારા કાવશદારૂ મારી દઓઆ ખાઇ મારા વડીલોની મુરવત કરી આ એ બચાઓને કોઇ વાર પઇશો ટકો પુછતા. એવામુનેજ ખબર પડી કે મારા બાપની ઉદવારામા કાઇ જગોછે તેથી મેહનત કરી તે વીશે ખબર કાહડી ને આઅે જુફડુ તથા આટલો જમીનનો કટકો શોધી કાહડેઓ ને મને અપાવીઓ. હુ હીઆ આવી એ જુફડાંમા રેહેઉંચને આઅે જમીન ખેડાવી જે ઉપજેચ તેમા પેટ ભરવાની વેતરણ કરૂચ' પણ એની પેદાશ એટલી થોડી થાએચ કે ચાર મહીનાબી બશ નથી પડતી વાશતે લાચારીએ શુતર કાતુંચ, આખો દાહાડો મેહનત કરતાં માનમાન એટલું મનેચ કે જેથી પેટ ભરાએ એક દાહડો રોટલી કરૂચ તો બેતરણ દાહડા ખાઉચ. વશતરનો આઅે તમે જોવોચ તેવા મલેચ. ખુદા શવાએ કોઇ વાલી નથી. હું પોતાંનોતો કશો અદેશો કરતી નથી પણ મારા બચાંઓનુ શુ થશે તેનો મને ઘનો અદેશો લાગેચ' શાવકશાને જો ખુદા જીવતો રાખશેતો મોટો થઇ એ પેતાનુ પેટબી ભરશે પણ આઅે દીકરીનુ શું થશે? એ બચાંઓની ચીતા, મારા શઘા દુખમાં શઉથી વધારેછે"

એ પરમાણે બીખાઇજી બોલતી જતી ને રડે તેની વાત શાભલીને મારી આંખમાંબી આશુ આવી ગીઆ કેટલો એક વખત હું મુગી બેહી ને મન શાથે વીચારીઉ કે ખરૂ પુન કરી જશ મેલવવાનો આ શારો રશતોછે. જરો વીચાર કરવા પછી મેં બીખાઇજીને દીલાશો આપીઓ ને કહીઉ કે ખુદા કાને શારૂં કરશે કાંઇ ચીના કરોનો તેની દીકરીને મારા હાથમા લીધી. શાવકશાહનેબી મેં કાવશદારૂની શાથે આવવા કહેઓ. હમો શઘા જણ પોતાને મકાને આવીઆ. મેં શાવકશાને તથા તેની બેનને નવુ નવું ટોપી પેરાવીઉ ને બધે જણાને જમાડેઆ પ

છી બીખાઈજીને વાશતેબી પેહેરવા લાએક કપડા તથા
પાશ રૂપીઆ રોકડા તથા બીજો પરચુટન શામન કાવશદારૂ
ની પાશે મોકલીઓ મે તે અપીઆરૂને કહીઉ કે કાલે
શહવારે એ છોકરાઓને પાછા લાવજો હવે નાદરશા
હના વરશની શધી ધુમધામ તે દાહડે થઇ ચુકી બીજે દા
હડે કેડવેલે વખતે કાવશદારૂ તે છોકરાઓને લઇને આવી
ઓ ને આગય કહોઉ તેમજ શાવકશાહ તથા તેની બે
ન ઘણા રૂપાળા હતા વલી નાઇ ધોઇને નવા કપડા પે
હરીને આવીઆતા તેથીતો તેઓ ઘણાજ શારા શોભઇતા લા
ગતાતા તે છોકરાઓને શાથે લઇને હુ તારા બપાવાની
આગલ ગેઇ એ છોકરાઓને જોતાવારજ તારા બપાવાનો
જીવબી ઘણો ખુશી થઓ તે શમજીઓ કે ઉદવારામા કો
ઇ આબરૂવાલા આદમીઓ આવીઆ હશે તેના એ છોકરા
હશે ! અને પુછેથી મે પેહલાતો જરા ઢોગ કરીને કહીઉ કે
નાહનપરાવાલા એક શેઠીઆના એ છોકરાછે તારો બપાવો
કેહવા લાગો કે તે કોણ ? શેઠીઓ જો હોશેતો આપણી ઓ
લખાનનો હશે એઓ હીઆ કાહાંથી આવીઆ મેં
વાત ઉડાવીને પુછીઉ કે તમે નાદરશાહને શદરો પેહરાવવા
શુ વીચાર કીધો? જવાબ દીવો કે કાએ વરી હીઆજ પેહ
રાવવાનો આવતા હોરમજરોજે શદરો પેરાવવા પછી અશપ
દાર રોજે આપરે પાછા શ્રી શુરત તરફ રવાને થશુ મેં
પુછીઉ કે તારે વરી શુરતમા ખાધ જમન જુદુ કરશો કે ?
જવાબ દીવો કે હા મે ફરીને પુછીઉ કે એ પરમાણે નાદ
રશાહને શદરો પેરાવવાનો શધો ખરચ શુ થશે? જવાબ દીધાકે
શઉને જરીઆન, કપડા, શુખડી, ખાધજમન શઉ મલીને હી
આં તથા શુરતમા આશરે ચાર હજાર રૂપીઆનો ખરચ થશે
ને પુછીઉ કે ચાર હજારની વતી આપણે ચારશોમા કરીએ
તો થાએ કે નહી એવો શવાલ શાભલીને તારો બપાવો કા
ઇક અર્ચરત થઓ તે બોલેઓ કે એમ પુછવાનુ શુ કાર
ણ પડીઉ મેં જવાબ દીધો કે આગતને શર પુછુઅ ત્યારા
રા બપાવાએ કહીઉ કે હા ચારશો મેલીને આલીશામા કરી
એતો તેબી થાએ ચારશો કાઇ થોડા નથી તેમાથી મો
બેદોને તથા બીજા ગરીબ ગુરબાઓને આશોદાદ અપાશે ત
થા આપણા શગાવાહલાઓને જમવાનુ કરી શકાશે પણ ત
મુને તથા આવાંબાઇને તથા આપણી બુચીને ને નાદરશા
હને તેમજ બીજાઓને જરીઆન થશે નહી તથા આપણા
માણશોને તથા ઓલખીતાઓને કપડા તથા શુખડી અપા
ઇ શકાશે,નહી અથવા બાહેરના લોકોને થારૂ મોહુ ખા
તુ થઇ શકશે નહી મેં શમજાવીઉ કે તારે આપણે ચાર
શોનાજ ખરચ કરીએ ને એટલા ખરચતા બાકી રેહે તેમાં
થી એક બીજું પુનનુ કામ કરીએ જેથી આપણને પણ શુખ
થશે તથા આપણી ઇઆદગારી જાવેદાન શુધી રહી જશે
એમ કહીને બીખાઇજી. તથા તેના છોકરાઓનો શ
ધો હેવાલ વીગતવારે તારા બપાવાને મેં કહેઓ પ
છી મેં શમજાવીઉ કે એક લાએકીવાલી પણ ગરીબ ને દુ
ખીઆરી જુવાન વીધવા તથા તેના બે પશુ બાલકને પાલવા
તથા ઉછારીને લાએકના કરવાની જોગવાઇ આપણા હાથમા
આવેચ તે આપણે શુ કરવા જતી મેલીએ ? મારી એવી મ
રજીછે કે નાદરશાહને ચારશો રૂપીઆ ખરચીનેજ તમે કહી
ઉ તેજ રીતે શદરો પેહરાવીને ખાડીવાલીએ આપણા ઘેરના
છોકરાઓને આપરે એ ટાકનાશર જરીઆન નહી કરશુતો
આપણને કોઇ મારવાનુ નથી તે કરતા કોઇ જરીઆન
વગરનુ નથી શઉ કોઇ પેહરી શકેચ તે કરતાતો વધારેછે.
વલી શુરતના લોકોને જમન કરશુ તેથી આપણી મોહટોઇ
ઘની વધવાની નથી, ને એકવાર નહી કરશુ તો આપણા વડ
વાઓની શોભા કાઇ ઘટવાની નથી આપણે આટલી બ
ધા વેલા નાત તથા જમન કીધાચ તે કોઇએ ઇઆદ રાખે
આ નથી, ને તેના બદલામા આપણને કોઇએ કશી શાબા
શી આપી નથી લોકોનો ધારોછે કે ખાએ તેટલાબી ગા
એ નહી બઇરાઓને કાલાંવાલા કરતા બેજાર થવુ પડેચ તેરા
કરવા શઉને ઘેરેઘેર રખડતા તોબા બોલવી પડેચ બરી મુશકે
લાતથી બાર ચપરાશી કરીને લોકો આવેચ કોઇને 'મરૂ મરૂ'
ઓછુ પરેચતો તે વલી મોહડુ ચહડાવેચ ઘેર જઇને કોઇ
મલીદાનો, કોઇ શાખ તરકારીનો, કોઇ ઘીનો, કોઇ મીઠાઇ
નો વાક કાહડેચ ભોનાણ મોકલીએચ તો કોઇને ઓછા પડે
ચ કોઇને ભાવતા નથી ઓલખીતા પાલખીતાઓને કપડા ક
રીએચ તો તેપરબી તેવાજ ભાવશ પડેચ છતા પઇશા ખ
રચવે બદનામી લેવી પડેચ વાશતે મારૂ કહીઉ તને માનો
ને આએ વેલા શઉ ટુકામા કરીને ખાડીવાનો ને ચા
ર હજારમાથી ચારશો ખરચતા જે કાઇ વધે તે વે
આજે નાખી તેમાથી આએ છોકરાઓ તથા તેઓની
માએને આપણે પાલીએ આએ છોકરો ઉધરતોજ ઘણો
હુશીઆર લાગેચ ને એને જો આપણે શીખવશુ કેરવશુ
તો ઘણોશારો નીકલશે એ પોતાના કબીલાનુ પાલન કરના
ર થશેતો આપણને આબરૂ મલશે એની માઓને દુખમાથી
છોડવવાથી તેની આટરડીની કેહવી દુવા આપણને લાગશે ?

આએ છોકરીને શારે ઠેકાણે પરણાવી એને,જનમશુધી શુખી
કરવાથી આપણે બેઉ જેહાનમા ખુશી રહીશુ. એ પરમાણે
નાદેરશાહની નવજીતે જે રૂપીઆ નકામા વેરી નાખવાને ત
મે ધારીઉમ તેમાંથી હાવુ શારૂ કામ કરી શકાશે વાશતે
તમે મારૂ માનો ને આપણુને ખુદાએ જે નગ આપાવેચ તે
તમે લેવો. એ પરમાણે મેં તારા બપાવાને ઘનો શમજાવી
ઓ બીખાઈજી તથા તેના છોકરાઓનો હેવાલ શાભલી તે
વનનેબી ઘણો બલાપો થઓ તેવને મારી વાત પશંદ કી
ધીને કહીઉ કે તમુને ગમે તેમ કરો મે તુરત તારા બપા
વાને ઓવરના લીધાને કહીઉ કે ખુદા તમુને શદા એવી
શારી તોફીએત આપે પછી ને શંધી વાત ઓવાબાઈને ક
ઈી તેવનેબી તે પશંદ કીધી પેલા છોકરાઓને હમારી શાથે
જમાડીઆ શોબાઈ પાશે બીખાઈજીને વાશતે બોનુ મોક
લીઉ. તે લેવાને પેના તેણે શરમાઈને આનાકાની કીધી પ
ણ શોબાઈએ શમજાવીને તેને જમાડી આશરે તરણુવા
ગાનો અમલ થઓ એટલે હુ તથા આવાબાઈ તથા શોબાઈ
તથા મુબારક તથા પેના બે છોકરા બીખાઈજીના ઘેરમા ગી
આ તાહા અંદર જતા જોઈઉતો બીખાઈજી શાદરીપર બે
શીને રેટીએ કાતતી હતી તેણે વેહલી વેહલી ઉઠીને હ
મોને બેશવાને પનગ વારી આપીઓ તેના દીલમા આ
ગને ઘાન્ડેના ફાટેલા કપડાજ હતા હને એ વીશે એક
દમ કશી વાત કીધી નહી આગન પાછલની વાત કાડી
આ પછી શોબાઈ તથા મુબારકને અશારત કીધી એટલે તે
ઓ ખીશના થઆ પછી હુ બીખાઈજીની આગલ શા
દરી પર બેશી, હશુ રહીને કહીઉ કે બીખાઈજી તમે
મને પોતાની બેહેન શરખી ગણોતો હુ તમુને એક અરજ
કરૂ. બીખાઈજી હેવા શકુન શાભલી તાજુબ થઈને બોલી
કે બાઈ તમારે જે કેહવાનુ હોએ તે શુખેથી કેહેવો મારા
ગરીબના હેવા ભાગ્ગ કાહાથી કે તમે મારી શાથે એ પરમા
ણે મળીને વાત કરો પછી મેં તેને મારા પાશામા લ
ઈ શમજાવીને કહીઉ કે છોકરાઓને લઈને તમે મારી શા
થે મારા ઘરમા આવો ને હમારી શાથે રેહેવો તમે આવે
આથી તનેબી શોવાઈ જશે ને તમારેબી વખત નીકલશે
વલી તમારા છોકરા મારા નાદરશાહ તથા ખુશીના શગતી
ઘણે તેથી એ બચાઓનેબી શારૂ પશે. તમે કશો આચકો ખા
તો નો મને તમારી બેન જેવીજ શમજજો મારૂ ઘેર તે
તમારૂજ ઘેરજ જાણજો તમારા છોકરાઓ તે મારા છોકરા
કરીને મેં ટાલના ગણીઆય ને ખુદાએ કરશે તો એ મોહ
ટા થઈ તમુને કામના પશે એ વાત શાભની બીખાઈજી
એ આનાકાની કીધી ને પેહલાતો શરમાઈને આવવાને ના
કહીઉં પણ આવાબાઈએ તથા મે તેને ઘની શમજાવી ને
અતે કબુલ કરાવીઉ તુરત તેને નહવારીને હમે કપરા ખ
દલાવીઆ પછી હમે શઘા જણા બીખાઈજીની શાથે પા
છા હમારા ઉતારાની જગોએ આવીઆ

વો મામલો જારે કાવશદારૂએ જોએઓ તારે ઘનો ખુશી
થઈ દુવાદેવા લાગો બીખાઈજી હમારી શાથે રહી તેની શારી
રીત, મીઠી જુબાન, મનાજા બગેલી ચાલ ચલન તથા શુઘડાઈથી
દનપર દન મારૂ હેત તેનીપર વધતુ ગીઉ. તેના છોકરાઓ
બી તારા બાપ તથા ફુઈની શાથે હલી મલીને રમવા લાગા
જેથી તારા બપાવાનો જીવ ઘનો ખુશી થઓ તારા બાપને
શદગે પેહેરાવવા પછી હમે પાછા શુરત ગીઆ તાહા બી
ખાઈજીની શગતથી મારો વખતબી શારી પઠ જવા લાગો
તે આપણા ઘેર પછવાડે ઘની ખબરદારી રાખવા લાગી
અને અથવા છોકરાઓને કશુ હોએતો તે આખી રાત શુને
નહી ને ખુબ મેહેનત લઈ શઉની વેઠ કરે કાવશજીને
શાતમે વરશે શદગે પેહરાવી નીશરે મુકીઓ તેની બેહેન
નેબી કેરવી શીખવીને ઉછારી બધે ભાઈ બેહેનપર બીખાઈ
જીની ચોપ શારી હોવાથી મોહટા થતે તેવન શારા નીકલીઆ.
પુગતી ઉમરના થઆ એટલે કાવશજી કમાઈ કરતો થઓ
તે કમાઈમાથી પોતાની જાતે તે પરણેઓ તેની બેહેનના લ
ગન મેં શારૂ ઠેકાણુ જોઈને કીધા તે લગન પછી વરશ દહડે
બીખાઈજી થોડા દાહાડા માંદગી ભોગવીને મરણ પામી તેના
મરણથી મને ઘનુ દુખ ઉપજીઉ તેના છોકરાઓને મેં પો
તાના છોકરા કરીને આજ શુધી રાખીઆચ તે બંધ જ
ણા મને માએનો દરજો આપેચ કાવશજીની વેપાર
વનજના મામલામા શારી નજર હોવાના શબબથી તારા બાપે
તેને ભાગીઓ કીધો તેની બેહનનો વરબી શારા માણસનો દી
કરોછે ને હવડા મલબાર ગીએ રાહે જાહા મોહટો ઘંધો ચલા
વેછે તે કાવશજી પણ પારશી છે જે તુને શદરો પેહેરાવેઓ
તારે પોતાણી શાથે ગારીમા બેશાડીને વારી લઈ ગીઓતો
ને તેની બેહણ આપણી ધનબાઈછે એ વાત પુરી કર
તી વેલા મારે તુને કેહવુ જોઈએ કે બેહશતન બીખાઈજીની
શાથે મને ઓલખાન થઈ તેની આગમચ ને તેની પછી તારા
બપાવા તથા બાપના વખતમા શાગે માટે નાત જમાડવા તથા
ભોણા વેહચવા તથા શગા વહાલાઓમા કપડા વગેરે આપવા
લેવામા મેં ઘણા નાણા ખરચેઆચ પણ તેથી મને કોઈકે

પઈશા કમાવાની રીત.

એક ઓરતે પોતાના છોકરાને ઘણી મેહનત લઈ શાશીં પઢે કેલવેઓ હતો તે પુગતી ઉમરનો થયો તારે રોજગાર કરવાની ગરજ કરી પોતાની માએ પાશે કાંઈ પુછ માગવા લાગો માએ એક મોહટી રકમ તેને હવાલે કરતી વેલા નીચે જણાવવા પરમાણે શીખામન દીધી —

"મારા વાહલા દીકરા હુ જે શીખામન તુને આપુછ તે પઈશા કમાવાની બાબદ તુને ઘણી કામની થશે વાશતે તે પર તુ શદા અમલ કરતો રેહેજે. શધા લોકોનુ કામ પડતુ મેલી તારા પોતાના કામપર ધેઆન આપજે જે તહરેનો રોજગાર કરે તે વીશે શમજન હોએતોજ કરજે જે વશતુનો તુને ખપ હોએ નહી તે કધી ખરીદતો નહી જે માલ લીએ તે શઉથી શશતે ભાવે લેજે ને તેનો થોડો નફો લઈ જલદીથી વેચવાની તઈઆરી કરજે. જેમ બને તેમ ગેકડ નાંણે અથવા થોડામા થોડી મુદતે ઉધાર વેચજે જે નશો મલે તે જાલવી રાખવાને કોશેશ કરજે હમેશા શધલો વખત તારા કામમા રોકજે ને ફુરશતની ઘડીબી ફાએદા ભરેલી કેમ થાએ તે વીશે ખેઆલ કરજે પોતાના કામપર ખબરદારી રાખવી ગમત શમજજે. તારા દફતર શદા તપાશતો રેહેજે. કાંઈ ભુલ માલુમ પડેતો તે શોધી કાહડવાને વેતરણ કરજે. મેહતા મુશદીઓને ઘટતુ માન આપજે. નાકરોની બરદાશત લેજે. માટ' ભાએગે કોઈવાર રોજગારમા નુકશાન થાએ તો તેથી હારી જતો નહી પણ તેવે વખતે ખરચ કમતર કરી વધારે મેહનત લેજે. કોઈબી મુશકેલાતથી બીતો નો. લાગત કોશેશ કરવાથી શઘી અડચણો મટી જશે એકવાર તે કોશેશ નીશફલ જશે તોબી તારા ઉદીઓગ તથા હીમત માટે લોકો તારી વખાન કરશે લોભી તથા કેફ કરનાર આદમીને તારા ભેદની કશી વાત કેહતો નો લોભીઓ લાલચની ખાતર તથા કેફી અમલની મશતીમા તારો ભેદ જાહેર કરી તારૂ કામ ખરાબ કરશે ઈમાનદારી તથા શચાઈને તારા શદાના ઇઆર શમજજે કેમકે તેથી તુને કધી શરમીનદગી પોહચશે નહી ટરકેટીઆ તથા જુઠા આદમી શાથે કશું કામ પાડતો નહી કેમકે તેઓથી તુને કશો લાભ થનાર નથી. કોઈ શાથે કદી ધનો શુશો કરતો નહી બીહી જુબાનથી શઉ શાથે બોલજે દેશાવર જાએતો તાહાના લોકો શાથે હલી મલીને ચાલજે. ખરચ ખુટન કરકશરથી કરજે. એક રૂપીઓ ખરચવાની આગમચ બે વખત વીચાર કરજે કેમકે રૂપીઓ કમાવવાને ઘની મેહનત પડેછ. વેહલો શુજે, વેહલો ઉઠજે ને શત ધરમથી રહેજે"

કુતરાંની શમજ.

અમેઆ વરશના એપરેલ મહીનામાં શ્રી અમેરીકાના યુનાઈટેડ ઇશટેટશમા મેશીઅરશ ઇચટાડ નાજના તબાકુવાલાઓ તા૦ ૨૭ ને દીને પોતાની વખાર બંધ કરીને ઘર ગીઆ. તે વખારની ચોકીને શારૂ નીઉફાઉંલેંડ જાતનો એક કુતરો તે જગેએ તેઓ રાખી ગીઆ બીજે દીને શહવારના વખાર ઉગાડતી વેલા તેઓએ પાછલા ઓરડામાં આગનું ભડકુ જોઈઉ એમ કુતરો પોતાના આગલા પગ તથા મોહડાથી તે આગ દબાવવાને ભારી મેહનત કરેતો હતો તે ઓરડામા એક પાણીનું વાશન હતુ.' જે ખારામાથી તે આગ પેહલા નોકલતી તેમા તે શઘુ પાણી એ કુતરાએ શારી ગોઠણથી રેડીઉ હોએ હેવું દેખાઈઉ એ વફાદાર જાણવરે આગની શાથે હેવીતો કતે ભરેલી લડાઈ કીધી હતી કે જારે તેના ધણીઓ આવીઆ તારે તે આગ બે અથવા તરણ ચોરશફુટ જગોની હદથી વધારે ફેલાએતી નહી. એ બાહદુર જાણવરે એ આફતની શામને કેટલો બધો વખત લડાઈ કીધી હશે વારૂ ! ધારવા મેચે ઘના કલાક શુધી કેમકે તેના ચારે પગ તથા મોહડુ અતી કમકમાટ ઉપજવા જોગ રીતે બલી ગીઉ હતુ કેટલા દીવશ શુધી તે કાંઈ ખાઈ શકઓ નહી એજ કુતરાએ એ બનાવની થોડા દીવશ આગમચ મરકમા ડટાઈ ગીએલા એક આદમી નામે લરલીને શોધી કાહડેઓ હતો. ખરેખર હેવા જાણવરને ભારેભાર શુનુ આપી વેચાતુ' લીધુ હોએ તોબી મોઘું કેહવાએ નહી.

પરચુટણ બીનાંઓ.

કીમતી વારશો—મા બાપો જો બચાંઓને વીદીઆ, દેઆનતદારી, ઉદીઓગ, હીમત ને શબુરીના હથીઆર આપી જાએતો એક ઘણો કીમતી વારશો તેઓએ આપેલો કેહેવાએ. એ વારશાની શાથે પઈશા એકઠા મલીઆ હોએતો અલબત્તા તે વારશાની કીમત ઘની વધારે થાએ.

શારી બાએડી—તોફાનના શઘલા અનગમતા દેખાવને વખત વરશાદની કમાન જેવી રલીઆમની લાગેછ તેમ શંશારની જંજાલને વખતની શઘલી ફીકરમા શારી બાએડી ભરથારને રલીઆમની અને છવ રોજાવનારી થઈ પડેછ

બદનામી—બદનામી હેવો ખરાબ ડાગછે કે તે કશાથી મીવાએ શકાતો નથી તે હેવી નઠરા ચીજછે કે તેની બદબો કદે છુપી રેહતી નથી. તેનો હેવો રંગછે કે ચાહી રશખી ખુબ શુરત ઓરતની કીમત કોએલા કરતાં ઓછી કરી નાખેછ.

મા બાપની ખુશી—જેરેમ કારટન નામનો ગરંથકાર કેહછેકે મા બાપને ૭ મોહટી ખુશી ઉપજેછ—પેહલી જારે છોકરૂ જનમવાનુ હોએછ તારે. બીજી છોકરૂ જનમે તારે. તીજી જારે છોકરૂ ચાલવા શીખેછ તારે. ચોથી જારે છોકરાને શમજન આવેછ તારે. પાંચમી જારે છો

સ્ત્રીબોધ.

પુસતક ૧ લું   આગશટ ૧૮૫૭   આંક ૮ મો.

લાએડી વાલી ઓરત.

લેડી નીથીશડેલ.

બીરીટીશ મુલકના પદભ્રષ્ટ થએલા સ્ટુઅર્ટ વઉંશના રાજાઓને હકુમત પાછી આપવાને કેટલાએક લોકોએ ઈશાવી શને ૧૭૧૪ ના વરશમા જે કોશેશ કીધી તેમા થોડાએક ઉમરાવો પણ શામેલ હતા. એ કોશેશ અથવા તે વખત રાજ કરનાર પાદશાહની શામનેનો એ બલવો સ્ટુઅરટ લોકોના લાભમા કશુ કરી શકીઓ નહી બલવો કરનારાઓ હાર માર થઈ વીખરાઈ ગીઆ. તેઓના શરદારો શુલીપર ચહડી અથવા દેશનીકાલ જઈ નહી શરખા થઆ. હેવી ભોડી હાલતે પોહચનારા લોકોમા લારડ નીથીશડલ નામનો એક બાહદુર તથા ઉદાર દીલનો ઉમરાવ હતો. એ ઉમરાવની બાએડી પોતાના ભરથારને શકટને વખત કેવી કામની થઈ તે નીચે જણાવેલી મુખતેશર બીનાપરથી શમજા પડશે

લારડ નીથીશડેલ શરકારને હાથ કેદ પકડાવા પછી થોડે દીવશે બલવાખોર શરદારોની તપાશ થઈ તેઓનીપર દગો કરવાનો વાંક શાબેત કરી શકાઓને શુલીએ ચહડાવાનો હુકમ થઓ હેવા ભાડા બાએગના ધણીઓમા લારડ નીથીશડેલ પણ હતો તેની બાએડીને પોતાના ભરથારની શકટની જેવી ખબર મલી તેવીજ તે પોતાના કબીલાનુ વતન જે શ્રી ઈશકાટલઁડમા છે તાહાથી શ્રી લડન શેહેરમા આવી તેણે ઠેડાવ કીધો કે કોઈબી શઆતી ખેચી હંગેંડ ઈલાજ કરી પોતાના વાહલા ભરથારનો જીવ ઉગારવો અને શઘલી કોશેશ બેરથ જાએતો પછી લાચારે તેની આગલ રહીને તેના મોતની છેલી ઘડી શુધી તેની ખીદમત કરવી, એ મેદા શેઆલાની ભર રૂતુ હતી હેવે શમે એ ઉમરા જાદી જેણે લાડ તથા શુખથી મોજ મજામા વખત કાહાડેઓ હતો ને કોઈબી જજાલ કધી ભોગવીતી નહી તેને મુશાફરી કરતા અતી ઘની શખતી ખેમવી પડી શધા રશાતા બરફથી ભરાઈ ગીઆના શબબથી ડાકની તથા બીજી ગાડીઓ ચાલી શકતીતી નહી માટે તે બીચારીને શ્રી નીઉકાશલથી લડન શુધી તરણશો માઈલની લાંબી શફર એવે ખરાબ શમે ઘોડાની પીઠપર કરવી પડી હતી તરેવાર વીપત ખેચી શેતાબીથી લડન આવવા પછી તેણે પેહલા જ્તરજ પાદશાહને જે અરજીઓ કરી તે તથા તેવી બીજા ઈલાજો શઘા ફોકટ ગીઆ શાધારણ ઈલાજો બેરથ ગીઆ તારે પોતાના ભરથારને બદીખાનેથી નશાડી મેલવાનો ઈલાજ માત્તરે તેના હાથમા રયો તેને લારડ નીથીશડેલને બઈરીનો વેશ આપી કેદખાનેથી નશાડવાને દરૂશત લાગુ એ ઈલાજપર તેણે અમલ કીધો તેમ કરવાને પોતાના ભરથારને નોહટી દલીલો આપી કબુલ કરાવીઉ એ વીશેનો ભેદ તેણે પેહલા પોતાની એક વીગવાશુ ખીદમતગાર નામે ઈવાનશને ને ત્યાર પછી બીજી બે બાએડીઓ નામે મીશતરીશ મીલશ તથા મીશતરીશ મારગનને કહ્યો લારડ નીથીશડેલને શુલી ચહડાવવાના દીવશની આગલી શાંજરે એટલે તા૦ ૨૩ મી ફબરવારી શને ૧૭૧૬ ને દીને તેની વફાદાર ધણીઆની પોતાની શાથે મીશતરીશ મીલશ તથા મીશતરીશ મારગનને લઈને ભાડુતી ગાડીમા શ્રી લડનના ટાવરમા ગઈ એ બદીખાનામાથી પોતાના ભરથારનો છુટકારો એ બાઈએ શી રીતે કીધો તે તેણે પોતાની નરદ કાઉટશ આવ ટરાકુએરને પાછળથી લખેલા કાગજપરથી શમજાએછે તે કાગળની જાણવાજોગ મતલબ નીચે ટાકીછે

જે કામ કરવાને મીશતરીશ મીલશ તથા [illegible]રીશ મારગનને મેં કહીઉ તે વીશે તેઓએ વીચાર કરવા વીનામ્હેલા કહીઉ વાશતે જાગે હુ તેઓને તે કામ શોર લઈ જતી [illegible]

તારે તે વીશે તેઓ વીચાર કરી પોતાનુ મન ફેરવે નહી એટલા માટે મેં ગાડીમાં શંધો વખત તેઓને વાતે લગાડેઆં હતા ટાવરમાં પોતેથી પેહલાં મીશતરીશ મારગનને મારા ભરથારની આગલ હું લઇ ગઇ કારણકે મારી શાથે એક વા જણને અંદર લઇ જવાની છુટ હતી. મીશતરીશ મીલશનો વેશ લઇ લારડ નીથશડેલ બાહેર નીકલનાર હતો. વાશતે એ બાઇ પોતાના કપડા જારે મારા ભરથારને આપે તારે તેને પેરાવવાના જે કપડા તે મીશતરીશ મારગનને મેં પેહરાવી લીધા હતા. તે કપડા મારા ભરથારના કેદખાનામાં કાહડવા પછી હુ મીશતરીશ મારગનને પાછી બાહેર લઇ ગઇ આશપાશના લોકો ભેદ શમજે નહી એટલા શારૂં હુ તેના અમશથા કાલાવાલા કરી કેહતીકે મારી ખીદમતગારને ઉતાવલેથી મોકલજો કે તે મને શીનગાર કરાવે હુ આજ રાતનાં મારા ભરથારને વાશતેં અરજી આપવાની છેઉ. કેમકે આવતી કાલે તેમ કરવાને બનશે નહી એવી રીતે મારગનને બાહેર કાહડી હું મીશતરીશ મીલશને અંદર લાવી. તે રડતી રડતી અંદર ચાલી. તેનો વેશ લઇ મારો ધણી બાહેર નીકલનાર હતો. વાશતે તેણે પોતાને મોહોડે આડો રૂમાલ ધરીઓતો કે મારો ભરથાર બાહેર નીશરે તારે તે મજ કરે. તેના તથા મારા ધણીના ભવાના રંગમા કાઇ એક ફેર હતો માટે મેં મારા ભરથારના ભવાના બાલને કાઇ રંગ લગાડીઓ. વલી મી૦ મીલશના શરખુ તેનુ માથું દેખાએ એટલા શારૂ તે સોના બાલને મલતા ડોલની એક ટોપી હું લાવી હતી. મારા ધણીના મોહડાંપર શફેદ રંગ લગાડેઓ. તેને દાહડી બોરવાનો વખત મલીઓ નહી માટે તેબી હેવી રીતે રંગી કે શાનને વખત દેખાએ નહી. એ કામ માટેનો શધલો શામાન આગલથી કેદખાનામા લઇ ગઇતી. તે જઓના ગરીબ ચોકીદારોને મેં થોડી શખાવત કીધી હતી તેથી તેઓ મારીપર દઓચા લાવતાતા ને મારા કામની જાહજી ખબરદારી કરવાને તેઓ અનઘટતુ શમજતા હતા. તેઓ વધારે ગફલત રેહે એટલા માટે મેં તેઓને શમજાવીઆતા કે મારા ધણીનો તથા બીજા કેદીઓનો છુટકો થવાની આશાછે. મી૦ મીલશ જે પોસાક પેરી આવી હતી તે મારા ભરથારને વાશતે તેણે કાહડીઓ. પછી મી૦ મારગન તેને વાશતે જે પોશાક લાવી હતી તે તેને પેરાવીઓ. કોઇ ઓલખે નહી તેમ હું તેને બાહેર લગી ગઇ. બાહેર જતાં હું તેને કેહવા-લાગી કે "મારી વાહલી મીશતરીશ કાયેરાઇન તમો ઉતાવલે જઇને મારી ખીદતગારને મોકલી દેવો. તેણે ઘણું મોડુ કીધુંછે મને અરજી આપવાનો વખત જતો રેહેછે. અફશોશ કે તે આજે એટલી બેફામ રહીય. તે આવશે તાહાશુધી મને કર પડવાની નથી વાશને ઉતાવલ કરો." મારા હેવા પ્રલાવાલાના શબદો શાંભલી પેલા ચોકીદારોની બાએડી છોકરીઓ મારે માટે ઘણાજ દીલગીર થતાં દેખાએઆ ને પેરેગીરે શલુકાઇથી દરવાજો ઉગાડેઓ. હુ પાછી અંદર ગઇ મારા ભરથારને ઘાઘરા તથા ગવન તથા ટોપી પેહરાવી તઇઆર કીધો. બતી થવાનો વખત આવીઓ એટલે અધારે બાહેર નીકલી જવાનો મેં શમો શાધીઓ. લારડને મોહડે રૂમાલ આડો કરાવી તેનુ નામ મીશતરીશ બેટી રાખીઉં. તેનો હાથ પકડી હુ લઇ ચાલી. આગલ ચાલતા બોલીકે "પેઆરી મીશતરીશ બેટી તુ શેતાબીથી જા ને મારી ખીદમતગારને કેહેકે જીવ નાખતી હીઆં આવે. આજની ઘીલથી તેણે મારી મોહટી ખરાબી કીધીછે. અરજ કરવાનો વખત જતો રેહેઓય. મને કાલે માહેતમમા પડવુ થશે" પેરાગીરે દરવાજો ઉગાડેઓ. દાદરપરથી હેઠા ઉતરતા મને ઇવાનશ મલી તેને હવાલે મેં મારા ધણીને કીધો. હવે ચોકીદારો ભમકે નહી એટલા શારૂ પાછી મારા ધણીની કોઠરીમા એક વખત જવાને અગત પડી. હું અહરાંતી ગભરાતી પાછી ઉપર આવીને હાઓ અફશોશ કરતી રેખાઇ. મને દુખી થતાં જોઇ શઉ કોઇ વધારે દઓઆ કરવા લાગા હું મારા ભરથાર વાલી કોથરીમા ગઇ. તાંહાં તેની શાથે વાત કરતી હોઉં તેમ પેહલાં મારા ખુદરતી અવાજે થોડા શબદો બોલીતી, તેનો જવાબ મારા ધણીના શરખુ ઘાંડુ કાહડીને દેતી પછી જાણે તેની રજા લઇને હું બાહેર નીકલી દરવાજો બધ કરતાં શાકલેની દોરી હેવી રીતે ખેંચીકે તે અદરથી બધ થાએ. દરવાજો બધ કરતાં હુ માહેલી તરફ જોઇને બોલી કે "મારા વાલા ધણી જો બનશેતો હું મોડીરાતે પાછી આવશ. પણ તાવર બંધ હોશેતો શવારનુ પોહર પડતાં આવશ માહુ ખુલાનુછેતો માફીનો હુકમ મારી શાથે લેતી આવંશ." પછી મેં ચોકીદારોને કહીઉં કે મારો ધણી ઇશવરની ભગતીમા રોકાએલ તેથી તે ભગતી પુરી થાએ તાહાશુધી તેને કાએર કરશો નહી તે માટે તારેજ બતીબી લઇ જજે.

હું બાહેર નીકલી ગાડીમાં બેશી ઘર આવી તાહાં મીશતર મેકેનજી જે મારા ભરથારને વાશતે અરજ લાઇઆ કરી ઉભેલા હતો, તેને મેં શંવી ખબર કીધી તારબાદ હું

ડમેશ આવ માનટરોયને તાહાં ગઈ. એ ઉમરાજાદી મારા ભરથારના છુટકારાની વાત શાંભલી ઘની મગન થઈ. ધોડોવાર રહી ઈવાનશે મને બતાવેલી જગેએ હું ગઈ. તાહા તે મને મલી. હું તેની શાથે મારા ભરથારને શંતાવાની જગોપર ગઈ. તે એક ગરીબ અશતરી જે પેલા બંદીખાનાના ચોકીદારોના મકાનની શામનેજ રેહતી હતી તેના ઘરમાં હતો. તે નાધલાં જુપડાંમા હનોએ બીછાનાપર બેશી ગુપચુપ રાત કાહાડી. વખતશર જે મલી આવીઉં તે ખાઈને હમોએ બે દાહાડા તાહાં ગુજારીઆ. પછી ગીશતરીશ મીલશ આવી હમુને શ્રી વેનીશના એલચીના ઘરમા તેડી ગઈ એ વીશે તે એલચીને કશી ખબર કીધી નહી. પણ તેના ચાકરોએ મારા ધણીને તેના પોતાનાજ ઓરડામાં શતાડેઓ. ત્રણ દાહડા પછી એ એલચીના ભાઈને લાવવા શારૂં તેની ગાડી શ્રી ડોવર ખાતે ગઈ તેમાં એક ખીદમતગાર તરીકે વેશ લઈ તે ગાડી શાથે મારો ભરથાર ડોવર તરફ વગર હરકતે ગીઓ. તાથી એક નાવ કરી મારા ભરથારને શ્રી ફરાનશ મધે મોકલી દીધો. તે નાવના અનજાણા ખલાશીઓ માહો માહે વાત કરતા હતા કે બારકશ હેરુંતો ઉતાવલું ચાલેચ કે કોઈ ધણીને નાશી ભાગી જવું હોએતો તેને એથી વધારે શારો શમો મને નહી!

તારપછી હુ પોતે એક ભલા આદમીના ઘરમાં શંતાઈ રહી. મારા ધણીને શહી શલામત શ્રી ફરાંશમા ઉતરવાની ખબર મને એ જગેએ મલી. શતાવાલાઓએ મારે વીશે હેવો દેહાવ દીધો કે મારે વાશતે વધારે ખોલ કરવી નહી, પણ જો હું ઈંગલંડ અથવા ઈશકાટલંડમા કોઈ ઠેકાણે ફરૂંતો મને પકડવામા આવે. એ પરમાણે ભરાઈ રેહતા મને દરૂશત લાગું નહી. મેં વીચારીઉં કે હું છુપી બેશી રેહશતો મારો છોકરો ભીખારી થઈ જશે

એ પરમાણે વીચાર કરી એ ઉમરાજાદી શ્રી ઈશકાટલંડ ગઈ. તાહાંથી પોતાના કબીલાના શંઘલાં કાગજ પતરોં લઈને પાછી ઈંગલંડ આવી. પોતાની તથા દીકરાની બાબદમાં શરકારને અરજી કીધી. પણ તે શતાવાલાઓએ ઉડાડી નાખી ને તેના ભરથારની મીલકત શંઘી તેઓએ જપત કીધી. કશો દીરજ રહેઓ નહી. તેનો માલ મીલકત શઘા શરકાર દાખલ થઓ. દુખમાથી તે એકદમ દુખમા પડી. પણ ભરથારની જીંદગી શાથી દુનીઆં કરતાં તેને વધારે કીમતી લાગી શબુરી અખતીઆર કરી પોતાના વડવાનો મુલક છોડી એ બાઈ પોતાના ભરથારને જઈ મલી. એ પરમાણે એ ઉમરાજાદીના પોતાના ભરથારપરનાં પેઆર તથા તેની બાહદુરીઅને શેઆનપણથી તેના ભરથારનો ગએલો જીવ જોએમા પાછો આવીઓ. એ કામ મારે તેની કીરતી બરીટીશ લોકોમાં આજ શુધી રહી ગઈછે.

કીમીઓં તથા ધન—એક બોલાશી.

થોડા વરશની વાતપર આપણા મુમબઈ શેહરની વશતી થોડી હતી. પોલીશનો કારબાર અબેર હતો. કેલવનીનો ફેલાવો થોડોજ થઓતો શેઆન શેકત થોડાજ લોકમા હતી. જુગારખાનાઓ નાણાવટીની પેહડીઓની માફક દીશતા ખડા ઠગાઓનો રોજગાર તાજો હતો ઠગારા આદમીઓ લોકોને શારી પેઠે ભમાવી શકતા. તે વખતે મને મારા દોશતો "દોલતખા" કરીને બોલાવતા હતા. મને ઘરબારનીતો કશી ફીકર હતીજ નહી. વડવાઓના પુનથી તે વેલા ખાધા પીધા તથા શંનુશારના બીજાં શુખ વીશે કશી વેદના બે ચવી પડતીતી નહી. જે જોઈએ તે વખતશર મલી આવતું ગુરુબીની મેહરબાનીથી શંનગારનો તાપતો લાગતોતો નહી પણ માઠા ભાગ્યે શંગત પરવારતા ચાથવાતો ખડા ચોકોની થઈ. તે શંગતે મારીપર અશર જલદીથી કીધી. તાલીમખાનાનુ જોર, જુગારખાનાની ઈઉકતી, વેશીઆવારના મકર, જુદા જુદા અમલ ખાનાની કેફ, એ શરવેના પવનો મને શારી પેઠે લાગા. એ શઘાના ભેદ હું થોડી મુદતમાં શમજી ગીઓ. તેથી ફાએદો કેમ મેલવવો ને તેના નુકશાનથી દુર કેમ રેહવું તે વીશે મને શમજ હતી. પણ જુવાનીનો બાહર, શરીરનુ કવત તથા શગાઈની કુમકનો વીચાર ઘણી વેલા મને બેરડાઈ કરવાને હુલકાવતો. મારા બીજા શંગતીઓની માફક મારપકરનો હુનર હું વાપરતો. તેઓના કરતાં વધારે હુશીઆર હોવાના શબબથી બેરડાઈ કરતી વેલા તેઓની માફક હુ ફશી જતોતો નહી હું તેઓની માફક ફશી જતોતો નહી એમ કે ય, તે પરથી તમારા વાચનારાઓએ એમ નહી શમજવું કે ઉપર જણાવેલી રીત, જીંદગી ગુજરવાથી મને કશો ફાએદો થઓય હવી રીતે જીંદગાની ગુજારવાનો હવડા મને કેવો પશતાવો, થાએય તેતો મારૂં દીલ જાણેચ. મને શું શું ખમવું પડીઉંચ તેતો આદમીના દીલની વાત જાણનાર જે શાહેબ તેનેજ ખબરછે. હું આટલુજ કેહેવાને બશ ધારૂંચ કે મારી આખી જીંદગીમા મેં કોઈ

ચોરી કીધી નથી. કોઇનો દગો ફાશીઓ નથી. કો
ઇલી પરકારની મરહુંમ આજારી કીધી નથી. હેવાં
બાદ પાપથી હું શદા દુર રહેઓચ. તોપણ ઉપર
જણાવેલા શરખા આડા મારગથી મને ઓછામા ઓ
છા પચાશ હજાર રૂપીઆ રોકડા ખોવા પડેઆચ. મારી
જીદગાનીનો શરુથી જે શારો વખત તે બરબાદ થઓચ
મોહટી કમાઇ કરવાનો શમો મેં ખોયોછે. વડવાઓના
નામ પરમાંણે મારો દરજજો રાખવાની જોગવાઇ જતી મેલી
છે. અંતે હાર માર થઇને ઠેકાંણે લાગો છેઉ. મારા મનને
હવડાં દીલાશો માતરે એટલોજછે કે મારી આબરૂ જલવાઇ
છે ને હવડાં હું સુધારાની રાહપર છેઉ. ખરેખર મારી જીંદગી
નો હેવાલ દુનીઆના લોકોને ગમત શાથે શીખામન આ
પનારી એક આછી વારતા થશે; પણ એ હેવાલ મને દરૂ
શત લાગશે તે વખતે જાહેર કરશ તેટલા મારા અનુભવ
ને લગતી કીમીઆં તથા ધન વીશેની એક વાત હું તમુને
કેહુંચ.

એક દીવશે હુ મારા શંગતીઓ શાથે એક બાગમાં
રાબેતા મુજબ મોજ કરવાને ગયો. તાહા પુર ખુશીના
બાહરમા હતો તેવાંમા શાંભલીઉ કે વડની ગાદી આગલ એ
ક ગોશાંઇ આવીઓચ તે બરો કીમીઆગરછે. ગરીબ ગુરબાં
ઓને, શુનાંના કટકા શીવાએ બીજું કશું તે આપ
તો નથી કોઇ આછો કીમીઆગર મલેતો શારૂં એ
મ મારા મન શાથે ઘણી વેલા હું વીચારતો. વા
શતે એ કીમીઆગરને આવવાની વાત શાભલી તે
ની પાશે જવાનો ઠેડાવ મેં કીધો. બીજે દીને હુ મા
રા શરખા એક વેહમી પારશી શંગતીને શાથે લઇને તે કી
મીઆગરના મકાન તરફ જવા નીકલીઓ. એ શંગતીનુ ખ
રૂ નામ હાલમા જાહરે કરવું નહી. જો નામની જરૂર હો
એતો તેને લેહરીખાના નામથી ઓલખાવજો હમો, દોસ
તખાં તથા લેહરીખાં, વડની ગાદીપર ગયા. તાહાં ઘ
ણો વખત શુધી આશપાશ ખબર કાહડતા માલુમ પડીઉ કે
કીમીઆગર બાવાતો એક શાંકરી ગલીમા એકાંત જગોપર
રેહતો હતો. તે વેલા ચોમાશાંની મોશમ હતી. એ ગલી
મા ગુંદીપુર કરતાબી વધારે કીચડ હતો. તથા બીજી ન
જીશાત હેવી મો મારતી કે કીમીઆનો લોભ નહી હોતતો
હતો એ ગલી તરફ જોતબી નહી. પુણ તે લોભને લીધે હ
મોએ તીહાં જવાનો ઠેડાવ કીધો, કપરાં ઉતર્યાં કછાટીઆં.
દગલીની બાહે મહલાવી જોરાં હાથમાં લીધા ને આગલ
વધેઆ. રશતે ચાલતાં અમારા પગ કીચલમા ગુતી જવા
લાગા ને હેવા હલાક થઆ કે કીમીઉ શીખવાની ઉમેદ હતે
નહીતો હમો પાછા ફરતે અંતે એક મેરી પાશે આવી લ
ગા. તાંહાં કેટલાએક શાધુઓને હમોએ બારનો આગલ
બેઠેલા જોયા. તેઓને પુછતા એક જણે જવાબ દીધો કે
કીમીઆગર બાવો એ મેરીમાં રેહછે પછી શાધુઓમાંથી
એક બીજે જણ હમોને તાંહા જવાનું કારણ પુછવા
લાગો અમોએ કહીઉં કે હમો બાવાને નમશકાર કરવાને
આવીઆ હતા પેહલાતો તે શાધુ કેહવા લાગો કે તે કી
મીઆગર અમારી શાથે મુલાકાત કરે હેવું નથી કેમકે તેને
કોઇની કશી દરકાર નથી ને તે પોતાનો શંધો વખત શાંઇ
ને ભજવામાં ગુજારેચ. એવી વાત શાંભલી હમો કાંઇક અં
દેશામાં પડેઆ. પછી તે શાધુઓને પુછીઉં કે તમો કોણ
લોકો છેઓ. તેઓએ જવાબ દીધો કે અમો બાવાના શાગે
રદો છઇએ. હેવું શાંભલી અમે તેઓના કાલાવાલા કરવા
મંડી ગીઆ ને અરજ કીધીકે કાંઇબી કરીને હમોને બાવા
શાથે મેલવો. એ પરમાણે અમોને ઘની કાકલુદી કરતા જો
ઇને એક બુધા બીજાને કેહવા લાગો કે બાઇ એ બીચારા
ઓની મુલાકાત આપણા ગુરૂજી શાથે કરાવી દે. એઓ શા
રાં માણશોછે અંતે બરી મુશકેલાતથી તે બીજાએ હમોને
કહીઉ કે હું બાવાને રાતના પુછગ ને તે જો રજા આપ
શેતો આવતી કાલ દીને તમારી મુલાકાત કરાવશ. વાશ
તે તમો હવડાતો જાવો ને આવતી કાલે પાછલા પોહરે
આવજો. હમો તેને કેહવા લાગા કે શાધુજી, તમે જો હ
મારીપર દઆ લાવીને બાવા શાહેબને શમજાવશોતો તમો
શરખા ખાશ ચેલાનુ તે શાંભલેઆ વીના રેહશે નહી. હ
મારી દાદ લાગેથી અમો શદાકાલ તમારા ઉપકારી રહીને ત
મુને દુવા દેશું એ પરમાણે નમનતાઇ કરી તે શાધા જ
ણાઓને આબરૂથી શલામ કરી હમો તાહાંથી પાછા ફરીઆ. તે
દીને હમારો શંધો ખેઆલ કીમીઆગરની મુલાકત કરવામા અ
ને કીમીઆનો હુનર શીખવામા હતો. હમો વાડી ગીઆ
પણ રાબેતા મુજબ કોઇ દોશતદારો શાથે હલી મલીને ગમત
કરવા ગમીઉ નહી. ખાનુ જાહજુ ભાવીઉં નહી. રાતની
ઉઘબી પુરી આવી નહી. બીજે દીને પાછલા પોહરની રાહ
જોતા બેઠી રહેઆ એકેક કલાક આખા દાહડાની બર
બર લાગો અંતે બે વાગા એટલે મારી ગારી જોડાવી મા
રા મીતર લેહરીખાને શાથે લઇને હમો વડની ગાદી તરફ
ગીઆ પેઠી ચ ડાશ ગલી આગલ આવી નીચે ઉતરીઆ.

આગલા દીવશની માફકજ કપડા કછાટી જોડા હાથમા લઇને બાવાને મકાને ગીઆ. પેલા શીશોને જોતા વારજ નમીને શલામ દીધી થોડોવાર તેઓમાના બે જણાઓ શાથે હમો વાત કરવા બેઠા તેટલા બીજા જણાઓ ખીશતા થયા તે બે જણમા એક પેનો બુઢો જે આગરે દીવશે હમારી દઆ ખાતો દેખાતો તે પણ હતો તેણે હમોને કહીઉ કે બાવાને શમજાવતા ઘણુજ મુશકેલ પડીઉ ને તમારી મુલાકાત લેવાને તેણે બરી શખતીથી કબુલ કરીઉ છ. પછી બાવાને તાજીમ કેમ કરવી તથા તેની શાથે કેવી શેઆન શોકતથી વાતો કરવી તે વીશે તેણે હમોને શમજાવીઉ ને બોલીઓકે નારાએણ કરશેતો ઉમેદ પાર પડશે હેવા શકુન શાભલી હમારૂ હઇડુ હરખાઇ ગીઉ ને તે બુઢાને હમો કોઇ ખરો નેક મરદ શમજીઆ આશરે શાડાચાર વાગાનો અમલ થઓ એટલે પેનો બાવાનો ખાશ શીશ હમોને ઉપર લઇ ગીઓ તાહા બાહેરની બાજુએ એક કાવશાની કુર બરેલી હતી તેની શાભે પેનો બાવા બરા મરોરથી બેઠેલો હતો તેને જોતા વેતજ હમોએ નમીને તાજીમ કીધી પણ હમો તરફ તેની નજરબી પડી હોએ નહી તેમ તોરમા તે બેઠો રહેઓ પેનો શીશ કેહવા લાગો જે બાવા ધેઆનમાછે વાશતે તમો મુગા મુગા બેશો. એ મુજબ હમો શાડા પાચ વાગા શુધી ચુપકીદ બેઠા રહેઆ. બાવાના ડોલ તથા મરોર તથા ધપછપથી તે ઇશવરનો કોઇ બરો પુજારો દીશવા લાગો. ભવા તાની ડોલા ચહડાવી, કમર ઉભી રાખી ડોક નીચી કરી હુવોતો દેખાવ કરતો કે તેથી હમારા દીલમા તેના દબદબાએ અશર કીની હુ ભલા ધનેતરની હજુરમાથી જે તોરથી જતો આવતો ને ઉભો રેહતો તે તોર મેલી દઇ ગરીબ લોકડીની માફક એક તરફ બેઠો રહેઓ અંતે બાવા ધેઆનથી ફારેગ થઆ ને પોકાર કીધો કે "કોઇછે?" તારે શીશે જવાબ દીધોકે "હા શાહેબ હાજર" એ પછી શીશ તથા ગુરૂ વચે કેટલીએક ખખત વાત ચીત થઇ તેટલા લેહરીખા મને કેહવા લાગોકે "દીલનુખા કેમ તમારૂ શુ ધેઆન પોહચેછ? એ કોઇ ખરો જ ખુદાનો લાલછે" હેવામા ખનીનો વખત થવા આવીઓ એટલે તે જગોપર ફકીરો ભીખ માગવાને આવવા લાગા તેઓને પેનો બાવો પોતાની પાશેના એક વકોરામાથી શુનાના કટકા ફેકવા લાગો તે શુનુ તે બાવો વગર જોવે રકતો ને, કોઇ આખનો, કોઇ લગરો કોઇ નાવારેશ એકેક કટકો લઇને ચાલતો થતો એ કટકા તેઓની તરફ ફેકતો તારે હેવુ ડોલ કરતો કે જાણે તેની પાશે કેવોક અખુટ ખજાનો હોએ ફકીરોને એ મીશાપે નેહાલ થતા જોઇને હમારા દીલમા કીમીઆની ઉમેદ પાછી જાગવા લાગી લેહરીખા બોલેઓ કે ઇઆર બોદા કાઇ એ વલીના દીલમા રેહમ મેરે ને આપણ કામ થાએતો શારૂ એવી તહરેવાર રાતે વખત ગુજરી ગીઓ ને આશરે શાટ શાતનો અમલ થઓ તારે બાવો ઉઠીને ઘરની માહેલી કોરે ગીઓ ને તેના શીશે હમોને કહીઉ કે આવતી કાલે આવજો એટલે બાવા શાથે વાત ચીત થશે આજે ભજન કરવાના કામમા ઘનો વખત મશગુલ રેહવાના શબબથી તમારી શાથે વાત ચીત થઇ શકી નથી ને હવેતો મોડુ થઇઉ બાવાએ એ દીને હમારી શાથે કશીબી વાત ચીત કરી નહી તેથી અલબતા હમો ઘના ઉદાશ થઆ પણ શીશે બીજા દીવશની ઉમેદ આપી હતી તેથી શબુરી અખતીઆર કરી હમો પોત પોતાને મકાને ગીઆ બીજે દાહડે બે વાગાનો અમલ થઓ એટલે હમો બધે જણા પાછા બાવાની મેરીએ ગયા તાહા દરવાજા આગન પેલા શાધુઓ બેઠા હતા તેઓમાથી પેનો ઘરડો પેલા ખાશ શીશને પુછવા લાગો કે એ ભલા આદમીઓની મુલાકાત કરાવી કે નહી? તારે શીશે જવાબ દીધો કે મુલાકાત તો કરાવી પણ વાત ચીત થઇ નથી તુને ખબર નથી કે ગુરૂજી શાથે આપણેબી પુરી પાધરી વાત કરી શકતા નથી એને ખુદા શવાએ બીજા કોઇની તમાં નથી એ લોકોની મુલાકાતબી બરી મુશકેલાતથી કીધીછ હવે વાતતો એના દીલમા રેહમ આવે તારેજ બનેતો પણ જો નારાએણ કરશેતો આજ મેહરબાની થઇ જશે ઘરડો બોલઓ કે ભાઇ એઓની જે ઉમેદ હોએ તે બર લાવીદે કે આપણા ગુરૂની કીરતી અને આપણી ભલાઇની ઇઆદગારી આએ શેહરમા રહી જાએ એ પરમાણે આશરે અરધો કલાક ગુજરવા પછી શીશ બાવાપાશે ગીઓ તાહા થોડી પલ રહી પાછો આવીઓ ને હમોને ઉપર તેડી ગીઓ તાહા હમોએ આગલની માફક નમીને શલામ કરી બાવાએ લપમાથી હાથ હોલવી હમુને દુવા દીધી હમોને પોતાની નજદીક એક ચટાઇપર બેશવાનો હુકમ કીધો તે પછી હમારૂ નામ નીશાન પુછીઉ ને તેની મુલાકાત લેવાની મતલબ તે જાણવા માગી હમોએ શઘલી ખરી બીના કહીને બોલીઆ કે" બાવા તમારા ચમતકારીક પરાક્રમોની ઘણી વાતો શાભલીને તમોને નમશકાર કરવા હમો આવીઆતા તમારી ભગતી તથા શેખાવત જોઇને હમારૂ

દીલ હેવું થઇઉછે કે રાત દાહડો તમારી શેવાજ કરીએ કે હુસારીની ઉમેદ બર આવી જાએ. એવી વાતો શાભલી બાવા મોહડેથી હશી ને બોલીઓ કે હું એક શાધું મરદ છેઉ ને મુશાફર તરીકે હીઆં આવેઓ છેઉ. હુ થોડા દીવશમા દુવારકાનાથજીની તીરથ કરવાને જનાર છેઉં વાશતે તમો શંનશારી લોકો મારી પાશે રહીને શું કરશો ? મારી શેવા કરતા તે શાંઇની કાઇ શેવા કરશો તો કલાણ થશે. હુમો કેહવા લાગા કે ઇશવર તમુને મલીઓછે વાશતે જો તમારી શેવા કરીશું તો હમોને ફાએદો થવા વીના રેહશે નહી તમે હમારીપર મેહરબાન થાવોને હમોને ચાકરીમા કબુલ રાખો. એ મીશાલ હમોએ ઘણા કાલાવાલા કીધા અતે બાવાનું દીલ પીગલીઉ ને તેણે કહીઉં કે તમારી એમજ ખુશીછે તો હીઆં આવતા જાવો ને નારાએણને ભજો બાવાના હેવા શબ્દો શાંભલવાથી હમોને કેટલો હરખ ઉપજીઓ તે કોણ કહી શકશે ? હમો તે જગોએથી આશરે આઠ કલાકે ઉઠેઆ તે પાધરા વાડી ગીઆ. તાહા ઘણી ખુશીથી ખુબ નોજ કીધા પછી પોત પોતાને ઘેરે ગીઆ હમો દર રોજ કેટલેક વખતે બાવા પાશે જવા લાગા. હેવાન કરતાબી બદતર નમનતાઇ કરતા રહેઆ. તે વેલા મારા ગલામા શુર્નાની મોહટી હાંશડી તથા કાનમાં કીમતી બાલી, કમરે કદોરો ને હાથે શુનાના ભારી વાલા હતા તે તરફ બાવા ચ્યછી તહેરે જોતો. પાચ શાત દાહડા ગીઆ પછી એક દીને બાવાએ મને પોતાની નજદીક તેડીઓ ને કહીઉં કે બાલકા તારૂ ભાએગ ઘણુ શારૂંછે. શ્રી નારાએણજીના ઇશારાથી તારૂં મોહ જોતાનેવાર મારા દીલમા ઘણી મેહર આવેછે. તુ નારાએણને ભજતો રેહે તે શાઇથી તારૂં કલાણ થશે. તે કરગે તો (મારા હાથ તરફ આગલી કરીને) આવા કાઇ વાલા તુ તારા કબીલાના શઘલા લોકોને પેહરાવશે. એ પરમાણે મને ઉમેદ આપવા લાગો. તે શાંભલી મેં ધારીઉં કે ચાલ પાર પડી ગીઓ. પણ બાવાનો ભેદ તો એ હતો કે મને નેહાલ કરવાની વતી તે પોતે નેહાલ થાએ ને શુનુ કરવાને મને શીખવવાને બદલે તે પોતે મારા આંગપરનુ વીત લઇ લીએ. એ વીશેનો ખોલાશો હવે પછી થશે. હમો બાવાના શીશ થઇને રહેઆ. મારીપરે બાવાની મોહટી મેહરબાની જોઇને લેહરીખાં બલાપો કરવા લાગો. તે કેહવા લાગો કે ઇઆર ખુદાનીબી શુ રીતછે કે ખેરશીમા ભરેમ. તમુને કશી પરકારની ખોટતો છે નહી. ખુદા રાખે મુરબીની દોલતથી જે જોઇએ તે વખતશર હાજર થાએચ. તે છતાંબી વલી બાવો તુને કીમીઆ કરવા શીખવવા ગુરુ થાએચ ! મારી દાદતો કોઇ લેતુંજ નથી. હવે હુ આગવતો બાવાને તાંહા બે તરણ કલાક જતો તેને બદલે હવશ ઉપરથી બાવાની વાતો શાંભલી આખો દાહડો તાહા જઇ બેશવા લાગો. એ પછી બે ચાર દાહડા થઆ એટલે હુ બાવાને કેહવા લાગો કે ગુરૂજી મેરબાની કરી મને બતાવો કે કીમીઉં કેમ થાએચ. બાવો જાણે પેઆરથી શાભલતો હોએ હેવા નેન કરી મને કેહવા લાગો કે બેટા હું તુને આવતી કાલે બતાવશ. તું પોતાની શાથે થોડો પારો ને એક મુશ તથા કોલશા લાવજે. બીજે દીને પાછલા પોહરના બે વશતુ ઓ લઇને હું લેહેરીખાં શાથે બાવાના મકાનપર ગીઓ. આશરે ચાર કલાકે બાવાએ હમોને કહીઉ કે પેલુ ઠીકરું લઇ તેમાં કોલશા ભરી આગ શલગાવો. મેં લેહરીખાંને હાથે તે ઠીકરું મંગાવી તેમા કોલશા નાખી બદામના ફોરલામાથી પારો મુશમા રેડી તેપર હમારે હાથેજ કોલશા ભરી તુરતી કુકી આગ શલગાવી કે બાવાએ કીમીઉ કરવાને બાને કશી પરકારે હમોને ઠગો નજર ચુકાવી હમોને ભમાવેઆ હેવો શક આવે નહી. આગ શારી પઠે શલગીઆથી પેલી મુશ જાણે લાલીપર આવી ધકધકવા લાગી તારે બાવાએ કહીઉં કે હવે કાઇ કાહી લઇને મુશમા હલાવો. હમે આશપાશ જોવા લાગાતો હલાવવા લાએક કશી શલી અથવા કાહી દીશી નહી બાવાએ કહીઉં ઉતાવલ કરો. હીજવી નાખો કાઇ બીજી કાહી નથી તો કશી ચીંતા નહી આ કુરમાથી કાવરૂ ભાજી તેણે હીલવો. મેં મારે હાથે તુરત એક કાંવરૂ ભાજીઉ ને મુશમા હોલવવા લાગો. તેટલા બાવાએ એક શીશી કાહડી. તેમા કાઇ શફેદ ભુકી હતી. બાવા બોલીઓ કે કીમીઆની શઘલી કરામત એમાછે. એ અખશીરછે. હવે હીલવતા ધકધકતા ઇંગાર તથા તુરતીના પવનથી થતા અંગારના તાપે કરી પેલુ હીલવવાનુ કાવરૂં એક પલવારમાં બલીગીઉં એટલે બાવાએ રાઇ જેટલી પેલી ભુકીની કરમ મને આપી કે આએ અખશીર મુશમા નાખ. મેં તેમ કીધું. મુશમાં કાંઇ પાંણી થઇઉં. બાવાએ જમીનમા એક ખાડો કરાવી તેમા તે પાણી રેડવા કહીઉં. તે રેડતાને વાર હમોને જે અચરતી ઉપજી તેનો અટકલો કોણ કરી શકશે વારૂ ! તે ખાડામાં ચોખા કુનદનનો કટકો હમોએ જોએઓ ! ને એક બીજા તરફ નજર કરી બોલીઆ કે "શાવ તખા(લેહરીખાં !" હવે હમોએ કીમીઆગર બાવાના હુકમ મુજબ બજારમાં જઇને તે શુનુ વેચીઉં તો ઓગનીશ રૂપીઆ

નો ભાવ ઉપજ્યો. તે રૂપીઆ હમે બાવાના ફરમાવવા મુજબ તેની નજદીક લઇ ગીઆ. તે તેણે લઇ મેલીઆ. તેણે મને કહીઉકે તારૂ ભાગ્ય શારૂછે વાશતે તું નારાએણજીની ઇઆદ કરતો રેહ ને લોભ લાલચથી તારાં દીલને દુર રાંખ ને ફકીરોની બરદાશત લે. એ બોલવાનો ભેદ છેક મોહેથી હું શમજ્યો. તે એમકે હાથે પગે ને ગાડે જે હોએ તે પ્રાહાડી બાવા, તથા તેના ફકીરોને વરતાવી દેવુ.

એ રીતએ કેટલાએક દાહડા ગુજરી ગીઆ. હું તથા લેહરીખાંતો ખચીત શમજ્યા કે બાવા કીમીઆગર છે તેથી શવારથી તે શાંજ શુધી તેની આગલના આગલ રેહુવા લાગા બાવાના મકાનપર દરરોજ જતા રહેઆ. બાવાની મેહરબાની પોતાપર ખેંચવા શારૂ લેહરીખા દરરોજ ગાડના પઇશા ખરચી તહરેવાર વશતુઓ ચોગાદ લાવતો જાએ ને બાવાના ફકીરો તે કરારથી અગીકાર કરે. પછી એક દીને હું ઘણો બજીદ થઓ ને કીમીઉ શીખવા માગીઉ બાવા બોલીઓકે "દોલતખા" શાઇની તારીપર મેહરબાની છે પણ તું કીમીઆનો ખેઆલ નો કર. તેથી તુ ખરાબ મલશે. કીમીઆગરને શનશાર તજી ઘરબાર વગરના થઇ જગલમાં વેરાગીની માફક રેહવુ પડેચ. બાજે વખત જાહડના પાતરાં ખાઇનેજ વખત લેવો પડેચ. શંધી વાતે શખતી ખેંચવી પડેચ. તે તારાથી બનશે નહી ને તું દુખી થશે" પણ એવી શીખામન મેતો શાભલી નહી ને તે શીખવા હુજત લીધી બાવાએ કહીઉ કે એ કામ શીખનાર જારે એલમનો અભીઆશ કરવા માડે તારે તેની પાશે આએ અખશીર પેહલાં કરાવવી જોઇએ. એ શીખવું મુશકેલછે ને એ માટે ખરચબી થાએચ તેટલું જો તુ કરશેતો પછી તું શીખી જશે ને પછી તો હુનરના બલથી હેવી કાઇ અંખશીર બનાવશે. પણ જો તું ઇઆદ રાખ કીમીઉ શીખીઆ પછી તુને શંનશાર તજવો પડશે. મેં જોઇઉ કે એતો શાધુઓની બધી વાતછે. એકવાર કીમીઉ આવડીઉ એટલે પછી દલદરજ ગીઉતો ચીતા શાની. પછી મે બાવાને પુછીઉ કે એ કારખુશર ખરચ શું થશે. બાવાએ કહીઉકે પેહલ વેલા અલબતા પાચશે શાતશે રૂપીઆ થશે. તે તુ લઇ આવ ને હું તુને જેમ કેહું તેમ તારે હાથેજ ખરચ કરીજે હું તેની રજા લઇને ઉઠવા લાગો તારે તે ફરીથી મને શીખામન દેવા લાગો કે તું જાણે ઘરબાર તજવાનો હોએ તોજ એ એલમ શીખવાનો ઠેરાવ કરજે. મારેતો તારીપર મેહર અવેચ તથા તું કોઇ બુનીઆદનો બેટોછે વાશતે હું તુને તે બતાવા માંગુચ. બાકી મારા ગુરૂનુતો તેહકીક હેવું ફરમાંનછે કે એ એલમ કોઇનેબી કદી શીખવવો નહી. હેવી વાત શાભલીને હું ઘેર ગીઓ કીમીઉ શીખવાની તો ઘની મરજી પણ બાવાએ રૂપીઆ માગેઆ તારે તેની પાશે ફરીને જવાને જરા આંચકો લાગો. એકતો તે વખતે હું કરકો હતો. બીજુંતો મારા બાપની ધાંશતી લાગી કે રખેને તેના જાણવામા આવે કે હુ કીમીઆના લખમાં પડી નાણાં ઉડાઉછું. કેમકે મારા બાપનો હેવોજ વીચાર હતો કે કીમીઆગર નામે ધુતારા હોએચ હેવો અંદેશો કરી કીમીઆગર બાવા પાશે જવાનું મેં થોહોવાર બધ રાખીઉ. લેહરી ખાનને મેં શમજાવીઓ કે મારે વીશે બાવા પુછેતો કેજે કે હું કામેલી છેઉ તેથી અવાતુ નથી. લેહરીખા મને ઠપકો આપી બોલઓકે ઇઆર લખમી ચાનો કરવા આવેચ તારે મોડું ધોવા જાએચ ! જો બાવા મેરબાંનછે તેટલાં શીખી લે. મેં તેને મારા અદેશાની વાત કહી નહી ને શમજાવીને કાહડેઓ. લેહરીખાતો બાવા પાશે દરરોજ જઇને શેવામા હાજર રેહવા લાગો બાવાની તારીફ ગામમા ઘણે ઠેકાણે થવા લાગી તેથી હમારા શરખા ઘનાએક લોભીઆ તેની પાશે આવવા લાગા. બાવા મારા શરખા જીવાનોનાં મોડા જોઇ તેઓને વારા ફરતી કીમીઉ કરવાની પોતાની શકતી બતાવવા લાગો. શઉ કોઇ પાશે બાવા પારો તથા મુશ મગાવતો. શઉ કોઇને હાથે કોલશા ભરાવી મુશમા પાએ ભરાવી તે મુશપરબી કોલશા ચીંચાવી તુરતી ફુકાવતો. શઉકોઇ હથતક કાવરાએ હલાવી પેલુ શુનુ ખાડામાથી ઉચકાવતો ને વેચાવતો. શધાં જણ હમારી માફક અચરત થઇ બાવાપર એકી ન લાવતા. ઘણા લોભીઆએ પાશે બાવાએ મારી માફક રૂપીઆ મગાવેઆ જે કેટલાએકોએ થોડા ઘના લાવી આપીઆ ને કીમીઉ શીખવાની ઉમેદમા પછાડા ખાવા લાગા. પણ અંતે થાકી મારગ લાગા. લેહરીખાં જે બાવાને તાહાં દરરોજ જતો તે મને મળે તારે શધી વાત કરતો. મેં બાવાને તાંહા જવાનુ બંધ કરવાને આશરે એક પખવાડીઉ ગીઆ પછી લેહરીખાનનો ખીશો હું તર જોવા લાગો. તે નવી પાગડી બાગડી બધાવીને ભારી જપકાથી ફરવા લાગો વાડીના દોશતદારોને વારતે તહરેવાર ભેટ લાવવા લાગો ને પઇશાદારનુ રૂપ લઇ બેરો. હુ લેહરીખાની [illegible] જાણતો હતો તેથી વીચાર કરવા લાગો કે એને કાંઇ તરકો પડેઓ. ને તેની હાલતમાં હેવો શારો ફેરફાર થવાનો ખોઇશો પુછીઓ પણ તેણે કાંઇ કહીઉ નહી. એ રીતરે પદર

વીશ દાહડા સુધી ચાલીઉં. પછી લેહરીખાંનો દમામ કાંઇ
ક નરમ પડ્યો. તોબી આગલી દલદરી હાલત કરતાં તે
ઘનીં શારી અવશથામાં રેહનો. તેના મોહડાંપરથી દેખાતુ
કે આગલની માફક સંનશારની ફીકર તેના મનમાં હતી ન
હી.' એક દાહાડે મેં લેહરીખાને બજીદ થઇને પુછીઉં કે તુ
ને કાંઇ ચાકરીતો લાગી નથી. તુ કશો ધવોણી કરતો નથી.
તારી પાશે કશી દોલત હતી નહી. વાશતે આગલ કગાલ
ને હવડાં હાવી શારી અવશથામા કેમ આવીઓ. લેહરી
ખાએ મને કહીઉકે ઇઆર તુ બોલનો. મારી પરતો બાવા
ની મેહરબાંની થઇચ મેં પુછીઉ તે કેમ? તારેતે ઘબરાએ
ઓ. હું બજીદ થઓ. તેણે કાંઇ આનાકાની કરી ને અંતે
ભેદ કહેઓ. તે બોલીઓ કે એ બાવોતો ખરોજ ધુતારોછે.
હું અચરતથઇને પુછવા લાગો " કેમ કેમ " ? લેહરીખાએ
કહીઉં કે તે દીને આપણને સનુ કરી બતાવવા પછી તે તો
રૂપીઆ આપવાને ફુખે તાંહા આવવાનુ બધ કરીઉ તે શારૂ
થઇઉં. 'નહીતોકે નકામો ફશી ગીઓ હોતે. મનેતો લા
લચ લાગી તેથી તુને પડતો મેલી હુ તો લાગુજ રહેઓ
કે બાવાની મેહરબાંની થાએ ને મને કાંઇ બતાવી દે અથ
વા થોડુંક આપી દીએતો દલદર જાએ હું તાહા જઇને
રોજ આખો દીવશ બેશવા લાગો. બાવાને વાશતે મારીથી
બની આવતી ચીજ શોગાદ લઇ જતો જે કોઇ આવે જા
એ તેને' શેઆન શોકત શીખવતો બાવાની શેવા કરતો ને
તે જારે જારે કીમીઉ કરે તારે હાજર થતો. કીમીઉ જેને બ
તાવવું હોએ તેની પાશેજ એ બાવો સુશ તથા પારો તથા
કોલશા મગાવતો'ને સુશ કોલશામા મેલી તુરતી ફુકાવી હી
લાવી અખશીર નખાવીને ખાડામાં શુનુ રેડાવતો. તે
શુનુ તેઓજ પાશે બજારમા વેચાવતો એ પરમાણે કેટલા
એક દીવશ શુધી મેં જોઇઉ. એક દીને મારા મનને લાગીઉં
કે શ ધી તઇઆરી કીમીઉ જોનારના હાથથી કરાવેચ ખરી
પણ હીલવતી વેલા કાવરૂજ કામ આવેચ ને બાવાના શાગર
દો ભાગેલા 'કાવરાં દરરોજ ગુપ ચુપ કાહડી પાછાં આ
ખાં મેલેચ તેનો ભેદ શુ હશે ? તે વીશે મને ઘની ચટ
પટ થઇ. મેં તેનો ખોલાશો શમજવાનો ઠેરાવ કીધો.
વાશતે બીજે દીને નવરૂ જોઇને એક કાવરૂ ભાંજી મેં આ
રા ગનવામાં મેલીઉ પછી બાવાની રજા લઇને ઘેર આ
વીઓ. તપાશીને કાવરૂ ચીરીઉ. જોઉં મ, તો કાવરાનો
ગર કોનશી કાહડી ખાલી જગોમાં શુનાની રેતી ભરી મોહડુ
'કાવરાંના ગરથીજ પુરીલીધેલુ'. મેં જોઇઉં કે ભેદતો પામ્ઓ,
હવે ઠીકછે. હું તે રેતી એકઠી કરી વેચી આવીઓ. ઓ
પણે શાથે મેલું શુનુ વેચવા ગીઆતા તારની માફક તોલાએ
ઓગનીશ રૂપીઆનો ભાવ ઉપજેઓ જે રૂપીઆ મનેઆ
તે મેં ગનવામા મેલેઆ. પછી દરરોજ બાવા પાશે જવા
લાગો. મારી શાથે ઉંચી ચીજોની શોગાદ પણ લઇ જતો રહે
ઓ. દાવ જોઇને કાવરૂં ભાંજી ગનવાંમા મેલતો ને બજાર
મા વેચી વકરો કરતો. આઠ દશ દીન ગુજરી ગીઆ તા
રે વારા ફરતી કાવરાં ઓછાં થતા જાંણી બાવાનેતો ઘબરા
ટ થઓ કે વલી તાંહા કોણ ઠગ લાગુ થાએઓ તેને મા
રીપર શક ગીઓ એક દીને તે પોતાની કોઠરીમાં ગી
ઓ. નવરૂં ધારીને હું કાવરૂ ભાંજવા ઉઠીઓ પણ બા
વોતો એક ખુનાનાં આધરામાંથી મારી તરફ જોઇ ચોકી કરતો
હતો. જેવું મેં કાવરૂં ભાંજીને ગનવાંમાં મેલીઉં તેવોજ ને
ધુમધામ કરતો બાહેર આવી કેહેવા લાગો કે કમબખત એ
શું કામ કરેછે ? મેં જોઇઉં કે હીઆ કાંઇબી નરમાશ કરશ
તો ઠીક પડશે નહી તેથી હુબી ધુમધામ કરવા લાગો. બાવાને
મેં ધમકી આપી કે તું બરો ઠગારોછે ને અનજાણાં લોકોને
મકરથીફશાવેછેવાશતેહુજઇનેતારા ટરકટ શરકારને જાહેર કરૂં
મ.બાવાએ જારે જોઇઉં કે આએ કોઇ લફંગોછે તારે મને
શમજાવી કેહવા લાગો કે જે તું મારા કેહવા પરમાણે ચાલ
શેતો તારૂબી કામ થશે. મેં પુછીઉં કે તે શુ ? બાવાએ ક
હીઉ કે તુ એ વાત કોઇની આગલ કરતોનો તું હી
આ દર રોજ આવી સુએ બેશજે ને શાજના એક રૂપીઓ
લઇ તારે મકાને જજે તારી પાશે કોઇ શોકાર આવેતો
લઇ આવજે એટલે આપણ શ ધાનુ કલાણ થશે મેં વી
ચારીઉં કે એબી ઠીકછે. હવે એ પરમાણે આજ પાચ શા
ત દાહડા થઆ તાંહા જાઉંચ. રોજ શાજના રૂ૧) લઇને
ઘેર આઉંચ એજ મારે મનશે કીમીઉછે. બાકી કીમી
આનો ભેદતો હેવોછે વલી જે ફકીરોને બાવો ધુમધામથી
શુનુ બનાવેછે તેતો બાવાના ભેરુ મલતીઆછે. તેઓ બાલા
પરથી લોકોનાં દેખતા શુનાના કટકા લઇને ઉતરેચ તે બા
વાના માણશો હોટેથી તેઓ પાશથી લઇ મેલેચ ને એકકુ રૂ
પીઉં આપી તેઓને કાહડી મેલેચ. તે ફકીરો દોહડીઆ
ની લાલચે દર રોજ તાંહાં આવીઆ કરેચ. વલી સુશમાં
જે પારો નેલવામા આવેચ તે ગરમી લાગાથી ઉડી જાએચ.
પછી કાવરાંથી હીલવવા જઇએચ એટલે કાવરૂ બલીને પે
લી ભુકી સુશમાં પડેચ. તેમા પેલી ભુકી નખાવેચ તે કાંઇ
ખારછે વાશતે કાવરાંથી હીલવતાં સુશમા જે શુનાની

બારીક લુકી પહેલી હોએ તેનુ પાણી થાએચ ને જમીનનાં ખારામાં રેડવાથી પાણું શગીન શુનુ બની ગે હચ વલી બાવાએ તમુને પેહલાં પશદ કીધા તે તમારે હાથે કાણે ને ગલામા જે દાગીના હતા તે જોઇને જ કીધાતા કે આએ કોઇ શરો બીચુછે. લેહરીખાની હેવી વાત શાંભલી ને મને ઘણુ હશવું આવીઉં. પણ હું કાંઇ મુએ બેહો નહી મેં જોઇઉં કે હુબી શાંજને છેડે બાવાનાં મકાનપરે એક ફેરો ખાઇને ૩૧ દર રોજ કાંએ નહી લાઉ. બીજેજ દીને હુ લેહેરીખાંની શાથે બાવાને મકાને ગીઓ. હમો બધેને જતાં જોઇ બાવો મનમાંતો કાંઇ બબડેઓ કે વલી એક અપર બીજાનેબી લાવીચ પણ તે બીચારો શું કરે ? કશો ઇલાજ રહેઓતો નહી. મારી તરફ જોઇ હશીને બોલેઓકે આવો "દોલતખા તમો ઘણે દીવશે કાથી આવેઆ ?" મેંબી ધોગથી હશીને જવાબ દીધો કે બાવા ઘણા દીવશ થઆ દરશન થઆંતાં નહી વાશતે આજે હીઆ આવીઓ બાવા નારાએણની મારાપર ખરેખર મેહરબાંની થઇઅ કેમકે તમારા પરતાબથી કીમીઉ કરવાની રીત મનેબી આપોઆપ શમજ પડીચ ને આએ કુરનાકાવરાં હીલાવવા કાજે જો તમો મને આપસોતો હુ ણી શુ કરશ. મને અપખશીરનીનો કાંઇ જરૂર નથી. બાવા હોકુ હીલાવી ને કેહવા લાગો કે તમો દોલતખા તથા લેહરીખાં શરખા બીજા કોઇ આદમીઓ મને કધે મલેઆ નથી. ખેર હવે તું શંધી વાત માડી વાલ ને લેહરીખાંની માફક રૂપીઓ એક દરરોજ તુનેબી મલશે તે લઇને ચુપકીદી પકડજે. મે ઇશવરને દુવા દીધા ને બોલેઓ કે દરરોજ વારીની ફી ને કપડાંની ધોવામન નીકલી.

હવે હમો દરરોજ બાવાને મકાને જવા લાગા હું તો તોહા આશરે અરધો કલાક બેશી રૂ૧ લઇને પાછો ફરતો. પણ લેહરીખાને કાઇ વધારે લોભ લાગેલો તેથી તેતો તાંહાં આખો દીવશ પડીઓ પાંથરીઓ રેહતો. એ પરમાણે બાવાને હમો બે જણાને હશાબે દર માશે રૂ૬૦ નો ખરચ લાગો તેની શાથે હમારા શરખા બીજા લફડાં પેહલાંથી વલગેલાં હતાં. બાવો લેહરીખાને કેહવા લાગો કે તુ કોઇ ચેકારો પકડી લઇ આવશેતો આ શઘ્રો રોજગાર ચાલુ રેહશે નહીતો કે મારેતો મુમબઇથી જતું રેહું પડશે. લેહરીખાબી શમજેઓ કે બાવાની વાત ખરીછે. તેથી તે કોઇ કીમીઆનો લખ રાખનારાઓને શોધવા પડેઓ. તે કોઇ કોઇ ઘેલા, કોઇ શુનોના મુતલાઓને ફાંદામાં પકડીબી લાવતો પણ એ કીમીઉ શીખવા આવનારાઓ પાંશે બાવા જે ખરચ કરાવવા માગતો હતો તેવા ખરચનાર લેહરીખાને કોઇજ મલેઆ. એક દાહાડે બાવાનો એક ચેલો ગામમા ફરી શાંજને વખત પાછો આવીઓ તેને બાવાએ ખબર અંતર પુછી બીજી બીનાઓ શાથે તે કેહવા લાગો કે આએ શેહરમા કીમીઉ શીખનાર કરતા ધન ધુડનારા લોકો વધારેછે બાવો હશીને બોલેઓ કે ઠીકછે. મને જેમ કીમીઉ કરતા તેમજ ધંન કાહડતા આવડેછે લેહરીખાને તેણે કહીઉકે તુ આ શેહરનો રેહવાશીછે વાશતે કોઇ ધન ધુડનારને પકડી લાવ આપણે તેનુ ધન શારી પડે કાહડી લેહુ. લેહરીખાએ હા ભણી તે ચેકાર શોધવા લાગો. બાવો શેકારને વાશતે ફાંદો તઇઆર કરવામાં ગુડીઓ. લેહરીખા પોતાના પડોશીઓ શાથે જારેણી વાત ચીત કરેતારે પોતાના ગુરૂને વીશે ડીંગ મારવાને ચુકે નહી. એક વખત તે પોતાના એક મીતરને મલીઓ. તેનુ ખરૂ નામ અતરે છુપાવી તેને લુવેખાંને નામે હુ ઓલખાઉ છુ. એબી હમારી માફક પારશી હતો ને એક પઇશાવાલા મારવાડી શોદાગરનો ચાકર હતો. તેની આગલ લેહરીખાએ પોતાના ગુરૂના એલમની બેહદ તારીફ કીધી. કીમીઆના તથા ધન કાહડવાના કામમાં બાવો એક્કોછે હેવુ કહીઉ. તે વીશેનો ગમતકાર બતાવવા શારૂ શાજને વખતે લેહરીખા લુવેખાને બાવાને તાંહા તેડી ગીઓ. બાવાને ચેતાવીઆ પછી લેહરીખા લુવેખાને માલપર લઇ ગીઓ તાંહાં જે કોઇ ફકીરો આવે તેને બાવા સુનાના કટકા આપે તે જોઇને લુવેખાની અકલ હેરાન રહી તે તાંહાથી થોડેકવારે ઉઠી પાધરો પોતાના મારવાડી શેઠની પેઢડીપર ગીઓ તે પેઢડીનું કામ રતનમલજી નામનો મુનીમ ચલાવતો હતો. તે મુનીને પુછીઉંકે મોડુ કેમ થઇઉ ? લુવેખાએ શધી બીના કહી. તેને મોહડેથી ચમુ શાંભલી મારવાડી અચરત થયો. તેણે બાવાની મુલાકાતની ખાએશ કીધી. લુવેખાએ ધીરજ રાખવાને જવાબ કીધી. તે પાછો લેહરીખાને મલેઓ. લેહરીખા બરૂ લોલ કરીને બોલેઓ કે એ મુલાકાત કરાવવી મોહટી મુશકેલછે બાવાને કશી તંમા છે નહી. તે પોતે લોભીઓ નથી લોભીઆઓની શંગત ચાહતોબી નથી. હેવી ડમરની વાતો શાંભલીને લુવેખાં નીરાશ થઓ. [illegible] શેઠ મુનીઓ તારે કહીઉં કે બાવાની મુલાકાત કરવાને લેહરીખા મુશકેલ ધારેચ. મારવાડી પોતે કાંઇબી કરીને બાવાને મલવા માંગતોતો. તે પોતાના ચાકર લુવેખાંની શાથે ચાહ

વારને પોહર લેહરીખાને ઘર આવીઓ. ઘણા કાલાવાલા ક
રી લેહરીખાનને શમજાવીઓ ને પોતાની ઉમેદ બર આવે
થી ઇનામ આપવાને કબુલ કીધું. લેહરીખાં જેમ તેમ ક
રતા શમજીઓ. તે બંને જણાને લઇને મારે ઘર આવીઓ.
શંધી બીના મને એકાંત કહી. નેબી જોઇઉ કે શેકારતો
આઉ છે. મે પોતાની ગારી જોડાવી તેમાં હું તથા લેહ
રીખા બેઠા. મારવાડી તથા લુલેખાં તેની ગારીમા બેઠા. શં
ધા જણ બાવાને મકાને ગીઆ. હુ મારવાડીને તથા તેના
માણશને વાતે રોકી નીચે ઉભો. લેહરીખા બાવાને ઉપર
ચેતાવી શધી તદબીર કરી આવીઓ. અંતે હમો શંધા જ
ણા ઉપર ગીઆ. બાવોતો ધુઇ શલગાવી બરા તોરથી ધે
આન ધરી ભજન કરવામાં મશગુલ હતો. હમારી કોઇ
ની તરફ તેણે કશી નજરબી કીધી નહી. હુ તથા લેહરી
ખાં થોડે છેટે શાદરીપર બેઠા. મારવાડી તથા તેનો માણ
શ થોડા દુર ઉભા રહેઆ ઘનો વખત ગીઓ પણ બાવો
ભજનથી ફારેગ થઓ નહી. મારવાડી તથા લુલેખા ઘના
તપેઆ. પગ દુખવા લાગા ને અકર વકર થઇ. અંતે
બાવાએ ખખાર-મારી પુછીઉ "કોઇ છેરે" લેહરીખા
એ જવાબ દીવો "હાજર શાહેબ." બાવાએ દુધ માગીઉં.
લેહરીખાએ તે તુરત હાજર કરાવીઉં. દુધ પીધા પછી માર
વાડી તથા લુલેખા તરફ જોઇને પુછીઉં કે એઓ કોણછે.
લેહરીખાંએ ખોલાશો કીવો ને કહીઉં કે એઓ ગુરૂજીના
દરશન કરવાને ઉમેદવારછે. હેવુ શાભલી બાવાએતો શધો
મીજાજ ખોઇ દીધો. બાવાએ ગુશાથી લેહરીખાંને હરૂત કીધો
કે તુને કશી અકલ નથી કે જેને તેને હીઆ લઇ આવેચ.
હું કાંઇ હીઆં ધનવો કરવા કે ધુતારાપણું કરવા નથી આવી
ઓ. મારે દુનીઆનાં લોકો શાથે શું કામછે? પછી મારવા
ડી તથા બોલાશાહને હેવા ધમકાવી કાડેઆ કે તેઓતો લા
કડીની માફક કામપવા લાગા. લેહરીખા તેઓને અશારત
કરી નીચે લઇ ગીઓ. તાહાં તેઓને કહીઉ કે આજે ચી
ડાએલોછે. કાઇ ચીંતા નહી વલી કાલે વાત તમો કા
લે જરા વેહલા આવજો ધેઆન ધરવાને વખત કોઇની
શંગત એને પશંદ નથી. મારવાડી બીચારો કેટલાએક ક
લાક શુધી ઉભો રેહવા પછી એ પરમાણે નાઉમેદ થઇ પાછો
ફરીઓ. બીજે દીન આશરે, તરણ કલાકે હમો પાછા બા
વાને તાહા આવીઆ. લેહરીખા આગલની માફક પેહ
લાં ઉપર ગીઓ. તેટલાં મારવાડી તથા તેના લુલેખાને
વાતે રોકી હું હેઠા ઉભો. થોડી પલમાં લેહરીખાંએ અશા
રત કરી હમોને ઉપર તેડેઆ. બાવાની નજર દાદર આ
ગલજ હતી મારવાડીની તથા તેની નજર એક થતા વે
તજ મારવાડીએ નમીને હાથ જોડી દંડશ કીધો. બાવાએ
પાછો હાથબી હલાવીઓ નહી. લેહરીખાંએ કહીઉ કે એ
ઘણો શારો માણશછે ને નેક ઇમાનતથી ગુરૂજીના દરશને
આવીઓછે. ગુરૂજીતો વલી ના કેહવા લાગા. તેઓ બો
લીઆ કે મારે કોઇના દરશન જોઇતા નથી. હું શાધુ બા
ઇછુ. હું શાઇને ભજવા શવાએ કશો બીજો વીચાર રાખ
તો નથી. મારવાડીતો પાછો ધુજવા લાગો. પંશીદો તેના
આખાં શરીરને ધોવા લાગો. મોહડુ કુમલાવીને હમારી
તરફ તેણે જોઇઉં. મે હાથની અશારત કરી તેને કહીઉં
કે કાંઇ ચીંતા નહી. પછી હમોએ બાવાને ઘના શમજા
વીઆ. બાવા અંતે રાજેતા મુજબ હશીઆ. તેવણે મા
રવાડીને તથા લુરેખાને બેશવાને ફરમાવીઉ. ખેર આફી
એતની વાતો કરવા પછી મારવાડીએ અરજ કીધી કે બા
વા તમે મને પોતાના શેવકોમાં શામેલ કરો જે મારૂં ભલા
ણુ થાએ. એ અરજ બરી મુશકેલાતથી બાવાએ કબુલ રા
ખી. એ પરમાંણે વાતચીત થતી. એવામાં વલી આપરા
પાગલા ફકીરો આવવા લાગા. તેઓની તરફ બાવો બેપડ
ક શુનાના ટુકડા ફેકતો ચાલીઓ. તે લઇ ફકીરો તેના પ
રતાબની તારીફ કરતા પાછા ફરીઆ એ જોઇ મારવાડી
તો અતીઘણો તાજુબ થઓ. ને તાજુબ નહી કોણ થાએ
બતીનો વખત થઓ એટલે મેં મારવાડીને અશારત કીધી
કે હવે ઉઠો. હમે શધા જણા બાવાની રજા લઇ નીચે ઉ
તરેઆ. બાવાના શીશ પાશેથી મે મારા બે દાહાડાના બે
રૂપીઆ ઓગતમા લીધા. શધા જણા પોત પોતાને મકા
ને ગીઆ. તારપછી મારવાડી રોજ બાવા પાશે આવી
શારો દાહડો બેશવા લાગો. તે બાવાને વાશતે તથા તેના
ફકીરોને વાશતે દુધ, શાકર, ઘી, તરકારી, આટો, મેવો શરવે
લાવતો ગીઓ. મને તથા લેહરીખાંને હમારે લાએકની બે
ટ વારાફરતી, કરવાને ભુલીઓ નહી. એક શાજના બાવા
એ હમુને કહીઉ કે મારવાડી જાણે નહી તેમ તમો કાલે રા
તે થોડોએક ગંધકનો તેજાબ તથા થોડું શીશું તથા તરાબાની
એક રેગ લાવજો. તેનો ખરચ થાએ તે તેણેજ આપીઓ.
હમો તે બીજે દાહડે શહવારમા લઇ ગીઆ. બાવાએ શીશુ
તાતવી, રેગમા નમાવીઉ. પછી મોહડું તાબાના પાંક
નાથી બંધ કરી હમોને કહીઉ કે ટાંકા મરાવી દેજો. હ
મોએ તેમ કરીઉ. પછી બીજી રાતે ગુપચુપ તેને તાંબાનો

લઈ ગીઆ. તેપર બાવાએ ગબકનો તેજાબ લગાડીઆથી તે વાશનપર મોરથુથુનો કીટ ચહડેઓ ને ઘનુ પુરાનુ હોએ હેમું દીશીઉ. પછી બાવાએ હમુને હુકુમ કીધો કે કોઇ હેવી જગો જોઇ કાહડો કે તે ઘણુ શુધી હવન પડી હોએ. હમોએ બીજે દાહડે ખુબ ખોલ કરવા પછી ગીરગામમા એક જગો શોધી કાહડી તે જગો વીશે તેના ઘણીને હેવો વેહમ હતો કે તાંહા ભુતછે તેણે તે હવન નાખી મેલી હતી તે જગોને વીશે લોકોના મનમાબી હેવી ધાશતી હતી કે પેલો દીવશોથી કોઇ લોકો તાંહા જાએ નહી. તે જગો હમોએ બાવાને દેખાડી. બાવાએ તે પશંદ કીધી. બીજે દીને શાજના હું તથા લેહરીખાં તથા બાવા તથા તેના કેટલાએક ચેલાઓ પેલી દેગ તથા બે તરણ પહરાઇ લઇને તે જગોએ ગીઆ. અધારૂં થવા પછી બાવાએ પોતાના માણશો પાશે એક ખારો ખનાવીઓ. તેઓએ અથારાપુર ખારો ખનીઓ. તેમાં પેલી દેગ મુકાવી તે પાછો પુરી દીધો. તે જગોએ પાણી રેડી ઘાશના બી છાંડી એક બેમાલુમ નીશાની કરી હમો પાછા પોત પોતાને મકાને ગીઆ. એ વાતને થોડા દીવશ ગુજરીઆ. તેટલાં બાવાએ તે મારવાડીનેબી કીમીઉં બતલાવીઉં. તે જોઇને બાવાના એલમ વીશે મારવાડીની પુરી ખાતરી થઇ. તે શારો દાહડો બાવાની ચેવા કરે તેને વાશતે તહરેવાર ચીજ લાવવા લાગો બાવોબી તેને જેમ બને તેમ પટકતો રહીઓ. પછી તે એક દીને ઘણોજ બજીદ થઓ કે ગુરૂજી મને કીમીઉ શીખવો બાવો બોલીઓ કે "તારા નશીબમા કીમીઉં નથી પણ તું દેઆનત શાબુત રાખ નારાએણ ભલું કરી દેશે. દેઆનત નેક રાખ કે થોડા દીવશમા ચમત્કાર જોશે" મારવાડી બોલીઓ કે થેવક તમારો છેઉં ને દીલ નીરમલ પાણી શરખુ રાખુંછ હવે પેલી દેગ ડાટવાને આશરે પંદર દાહડા થઆ પછી એક દીને પાછલા પોહરના આશરે પાચ કલાકને અમને બાવા બોલીઓ કે હું ઘણા દીવશ થઆ મુમબઇમાં વશુછું પણ એ શેહરમાં શેલ કીધી નથી વાશતે આપણે આજ ફરવાને જઇએ. મારવાડી તથા અમો તુરત તઇઆર થઆ. મારી ગાડીમાં હું તથા લેહરીખાં બેઠા. બાવા તથા મારવાડી તથા લુલેખાં મારવાડીની ગારીમા બેઠા. દર એક રશતાને નાકે ગાડીઓ થઈ બાવા પુછે કે આએ રશતો કાંહાં જવાનો? પછી જો પોતાને પશંદ પડેતો કેહેકે, હા, એ રશતે ગાડી હાંકો, એ ચકલો આપણે જોશુ. વડની ગાડીપરથી લીટી બજારમાં આવી પાએધોની પરથી માલબમી ગીઆ. તાંહા બાવા તથા મારવાડીએ દરશન કીધા. પછી તાંહાથી તારદેવપર થઇ ગીરગામ તરફ વલવાના નાકાપર આવેઆ, તારે બાવા વરી પુછવાલાગો કે એ રશતો કાંહા જવાનો? મારવાડીએ કહીઉં ગીરગામપર જવાનો બાવા બોલ્યો શારૂં ચાલો ગીરગામ જોઇશું. આગલ ચાલતા પેલી દેગ દાટવાની જગોની ગલી તરફ આવવા લાગા એટલે બાવા હુંકારા મારી ડોલા કાહડી આશપાશ જોવા લાગો ને ચકરાએલો ઘબરાએલો દીશીઓ. જારે પેલી ગલીની નજદીક આવેઆ તારે જોરથી કુતકો મારી ગારીમાંથી બાહેર પડીઓ. ઘેલા માણશની માફક વાકો વલીને આશપાશની જગોનો વાશ લઇ જુદી જુદી જરોરી હાથમા લઇ શુંગવા લાગો. તેના મકર જોઇને મનેતો હશવુ આવીઉં લેહરીખાં મારી તરફ જોવા લાગો લુલેખાં તાજુબ થઓ. મારવાડી પુજવા લાગો બાવા ધીજ કરતો પેલી શાકરી ગલીમા શુગતો શુગતો આગલ ચાલીઓ. હમેબી તેની પછવાડે ચાલીઆ. એ નાચતો કુદતો પેલી જગો આગલ આવીઓ તાંહા એક કુડારૂં પાડી બેઠો પછી ધુમધામથી મારવાડીની તરફ જોઇ બોલીઓ કે ખબરદાર આકીન શાબુતરાખજે. મારવાડીએ અકલાઇને પુછીઉં કે બાવા શુછે તે કહેતોખરા. બાવા બોલીઆ જો તુ આકીન શાબુત રાખજે. હીઆ આખી પુરપવીના ધનનો મારગછે એમાંનુ ઘણુ ધન તારા નશીબનુછે પણ તું આકીન શાબુત રાખ. શાઇ ભલુ કરશે મારવાડી હાજી હાજી કરતો જાએ તેનો હરખ હઇડામા માએ નહી. બાવાના ઢોંગનો બી કશો પાર હતો નહી. કુદવું નાચવું ને હાથપગ ઘોશવાનો બેશુમાર હતા. અંતે હમો ઘર ગીઆ. બીજે દાહડે શાહવાર પડતાં મારવાડી મારે ઘેર આવીઓ. મારે વાશતે તે ધનો મેવો શોગાદ લાવીઓ. તે બોલેઓ કે ચાલો આપણે બાવાને તાહાં જઇએ. શેઠજી મારૂં કાઇ થઇ [illegible] તેમા ભલુછે. આપણે શઘા બાવાના શાગરેદ છઇએ તેની એકનુ ભલું તે બીજાનું ભલું. હું તથા મારવાડી તેથા લુલેખા બાવાને તાહાં ગીઆ. તે જગોએ લેહરીખા હાજર હતો. હમોને જોતા વેતજ બાવો મારવાડીને કેહવા લાગો કે ખબરદાર આકીન શાબુત રાખજે. પછી પેલુ ધન કાહડવાની હમો મશલત કરવા બેઠા. પેહલાતો પેલી જગો [illegible] કરવી જોઇએ એવુ ઠરીઉ. બાવાએ મને કહીઉં કે દોલતખા, એ કામ તારૂંછે. વાશતે બેટા, તું જા ને એ જગો હાથ કર મારવાડીએ તે વેચતી લેવા કહી ને બોલીઓ કે ચાલો આપણે

જઈએ મે કાંઈક મડાટ કીધો મારવાડીએ કાલાવાલા કરી મને શાથે લીધો હુ બરી બાર ચપરાશીથી આવેઓ. વલી મારવાડીએ મને ઉમેદ આપી. ઘણી મેહનતથી પેલી જગોના ધણીને શોધી કાહડીઓ. તે જાતનો ભંડારી હતો તેણે જોઈઉકે રઈ પહેલી જગોના પઈશા ઉભા થાએચ મારવાડીએ જોઈઉ કે દુનીઆનો શધો ખજાનો મારે હાથ લાગેચ ગાડુ જલદીથી થઈઉ થોડા દીવશમા તે જગો મારવાડીના નામપર ચહડાવી લીધી તાહા બાવાએ આવી ફરીને શધી તપાશ કીધી પછી કહીઉ કે હીઆ પુશકલ ખજાનોછે તે મારવાડીના નશીબનોછે. પણ તે કાહડવાની આગમચ એ જગોએ મારે ઘણા દીવશ શુધી ભજન કરવું જોઈએ. મારવાડીને ફરમાવીઉ જે તાહા એક જુપડુ બધાવવું મારવાડીએ તુરત તે કરીઉ. પછી એક લખત કરાવીઉં. તેમા મારવાડીએ એવુ કબુલ કીધું કે તે જમીનમાથી જે કાંઈ નીકલે તેના ચાર ભાગ કરવા. એક ધરમાઉનો, બીજો બાવાના ચેલાઓનો, તીજો મારવાડીનો ને ચોથો મારો તથા લેહરીખા તથા બુનેખાનો. એ પછી બાવા ભજને વલગેઆ હમે ઉજાની કરવા મંડીઆ. શરાબ, કવાબ, દુધ, માખન, મોરગ, મેવા, મીઠાઈનુ ખાનુ પીણુ ને ગવઈઆઓના ગાએનની મજામા હમે વખત કાહડવા લાગા. મારવાડી પોતાનો ધનવો રોજગાર છોડી આએતી દોલત લેવાના ખેઆલમાજ ફરેઓ. એ મીશાને એકતાલીશ દાહાડા ગુજરીઆ. તેટલામા બાવાએ મારવાડી પાશેથી તહરેવાર બાહને આશરે પંદરશેહ રૂપીઆ ઓકાવીઆ. એક દાહડે શોમવારનીરાતના બાવાએ હમુને કહીઉ કે આવતી કાલે બે પાએલ છોકરા, એક ટાલાશાથે પેટી તથા અગરબતી, લોબાન, ગુલાલ, તેલ, મરી, મગ, શોપારી, લીંબુ, શીંદુર, નાલીએર, પોડી કાજલ, તે છોકરાઓને લાએકના પોતા કપડા ઈતીઆદીક તઈઆર કરજો બીજે દીને હમોએ એ શરવ વશતુઓ તઈઆર કીધી. પણ પાએલ છોકરાતો મલીઆ નહી. બાવાને તે વીશે ખબર દીધી તેણે કહીઉ કે કાંઈ ચીંતા નહી હુ તેમને મગાવશ પછી તેણે પોતાના ચેલાને હુકુમ દીધો આશરે એક કલાક પછી તે ચેલો બે છોકરાઓને લઈ આવીઓ. તેઓ ખી બાવાના ખીજત શાગેરદોના જેવા બેદુ હતા પણ બાવા બોલીઓ કે એઓ પાએલછે. પછી રાત ચહડતાં બાવએ કહીઉ કે હું હીઆ આજે ખત કાહડુચ તાહાં મને એક કુડાળુ પાડવુછે તેમાં તમો શંધાએ બેશવું પડશે. પણ હુ તમુને ચેતાઉચ કે તે કુડાળાની બાહેર મારી રજાવીના જે કોઈ જશે તે તતકાલ મરણ પામશે. તેનો જવાબ હું દેનાર નહી માટે તમે મને એ વીશે કબુલાત પતર લખી આપો. તે મુજબ હમોએ તે કબુલાત પતર લખી આપીઉ બાવાએ પેલા છોકરાઓને નવારી નવા કપડા પેહરાવી તેલ, શીંદુરના ચાલા કરી આખમા કાજલ આંજી. તે જગોએ જ શાલા શલગાવી અગરબતી લગાડી કુડાળા પાડી આશપાશ લીંબુ ફરતા મેલીઆ. બાવો પોતે શીંદુરનો ચાનલો કરી તે છોકરાઓને લઈને બેઠો. હમુને પોતાની શામને બેશાડીઆ. પોતાના ચેલાઓના હાથ પહરાઈ આપી કુડાળાની એક કોરે ઉભા રાખી પોતે મંતર ભનવા માંડીઉ. થોડોએક વખત થઓ ને પેલા છોકરાઓ ચીચારી મારીને નાગવા લાગા. બાવાએ તેઓને ચોકીમાથી પકડી પાછા બેશાડીઆ ને પુછીઉ કે શુછે તેઓએ જવાબ દીધો કે કેટલાએક વગર માથાના એમલીશો હાથમા તલવાર લઈને આપણને કાપી નાખવાને આપણી તરફ દોડેછે બાવાએ પોતાના ચેલાઓને હુકુમ કીધો કે ખારો ખનવા માંડો. તેવો પેલી દેગ કાહડેલી જગોપર ખારો ખનવા લાગા. બાવો અરદ તથા મરી મુઠીમા લઈ પેલા છોકરાઓએ બતાવેલી દશાપર જોરથી ફેંકી મંતર ભનવા લાગો. પછી છોકરાઓને પુછીઉં કે હવે તમુને શું દેખાએચ તેવો બોલીઆ કે પેલા લોકો અને આપણી વચે એક પાહડ થઓચ બાવાએ ખખાર મારીઓને હમોને શમજાવીઉ કે એ બલાગતની વચે મેં આરી હરકત કરીછે થોડીએક મીનીટ પછી પેલા છોકરાઓ વલી ચીચારી મારી નાહાશવા લાગા. બાવાએ તેઓને પાછા બેશાડેઆ ને પુછીઉ કે શુંછે! તેઓએ એક દશા બતાવી કહીઉ કે પેલા લોકો પાહડને મથાલે આવી પુગાચ.ને આપણી નજદીક આવેચ તે દશા તરફ બાવાએ વલી અરદ તથા મરી ફેંકી મંતર પહડેઓ. પછી પુછીઉં કે શું થઈઉ ! તેઓ બોલીઆ હવે આપણી વચે એક દરીઓ થઓચ ને પેલા લોકો છેક પેલે કીનારે ગીઆચ પણ તેઓ તરશા બેશી પાછા આપણે મારવા આવેચ બાવાએ કહીઉ કાંઈ ચીનતા નહી ચેલાવોને હુકમ કીધો કે ઉતાવલ કરો તેટલા પેલા છોકરા વલી રડતાને પોકારતા નાહશવા લાગા. બાવાએ ફરીને પુછીઉ કે શુછે? તેઓ બોલીઆ કે પેલી બલાઆએ પાર ઉતરીને આપણને હથીઆરથી મારવા દોડેછે. બાવાએ તે તરફ અરદ મરી ફેંકી મોહડેથી મંતર ભનવા માંડીઉં. તેના ચેલાવોએ શેનાખી કરવા લાગા એ

વખતે શઘળો દેખાવ મશાન જાએ તેવો થઓ હતો હુ શઘલા ભેદથી વાકેફ હતો તોબી મને ધાશતી લાગી. લેહરીખાંબી કાંઇક ધ્રુજીઓ ને મારવાડી તથા લુવેખાના પેટમાંતો જીવ હુતો નહી હેવામા બાવાએ છોકરાઓને ફરીનિ પુછીઉ કે કેમ શું દેખાએચ ? તેઓએ જવાબ દીધોકે પેલા દતીની ને આપંણી વચે એક મોહટી દેવાલ ઉભી થઇચ. તેઓ એમ બોલી રહેઆ તેવામા એક પહરાઇ કાઇ ધાતુના વાશન શાથે અડડવાથી મોહટો અવાજ થએો. તેવામા બાવાએ કુતકારા મારી આશપાશ અરદ તથા મરી ફેંકીઆ ને લીબુ કાપી શીદુરમાં ખરડી તે ખારાની આશપાશ નાખીઆં પછી મંનતર ભની તે ખારામા ઉતરેઓ. મારવાડીને કહીઉંકે ખબરદાર તું જાણે આએ વેલા નારાએણને ઇઆદ કરી તારૂં આકીન શાબુત રાખજે. હમોને કહીઉંકે કુ ડારામાથી કોઇ બાહેર નીકલશો નહી જો નીકલશોતો તમારો જાંણ તુરત નીકલી જશે હમોતો બીહીને તાહાંજ ઉભા. બાવાએ કાશી કહરાજીને પેલી દેગ બાહેર કાહડી. તે જોઇને મારવાડીતો ઘણોજ તાજુબ થએો. અને બાવાએ કહીઉ કે "ખબરદાર આકીન શાબુત રાખજે. આએ ચરૂ લે ને તારે હાથે પેલી પેટીમા મેલીને ટાલું દે. પણ ખબરદાર આકીન ફેરવતો નહી" મારવાડીની શઘલી ધાશતી ઉડી ગઇ ને ખુશીએ તેના દીલમા પાછી જગો દીધી. તેણે તે દેગ પેટીમાં મેલી ટાલુ દીધું. ફુગી બાવાએ તેની પાશે રાખવા કહી. પછી બાવાની રજા લેઇ શઉ કોઇ પોતાને મકાને ગીઆ. મારવાડીએ શહવારને પોહર લેહરીખાનને તથા મને અણુ પ્રનામ આપીઉ. તે પછી બાવાની આગળ ગીઆ. બાવાએ ખબર અંતર પુછી તે બોલઆ કે એ જ ગેપર અખુટ ખજાનોછે. તે શઘો મારવાડીના ભાગેગનો છે. પણ તે કાહડવાને વાશતે ઘણા દીવશ મેહનત કીધી જોઇએ તે શાથે તે કારણ શારૂ એક જડી જોઇએ. તે જડીનુ નાગ તેણે લીધુ ને પેદા કરવા કહી મારવાડી ઉદ્દટબાર હતો તે તુરત ઉઠીઓ હુ તથા લેહરીખાં તેની શાથે ગીઆ. શંધુ બજાર ફરી વરેઆ પણું તે જડીતો કેઇ મલી નહી શરવે કોઇ જે તેનું નામ શાભલતા તે હશીને કેહતા કે હેવી જડી વીશે જનમમા શાભલવામાબી આવીઉ નથી ! નીરાશ થઇને હમે બાવા પાશે પાછા આવી શઘળો હેવાલ કહેઓ બાવા હશીને બોલઆ કે કાઇ ચીંતા નહી. મુમબઇમા નથી તો ખેર તમો બીમડી જાઓ તાહા મરમ શાલામા એક ફકીર રેહેચ તેની પાશે એ જડી મલી એક બે દીવશમાં બીમડી જવાની હમોએ તઇઆરી કીધી મારવાડીનો ભોલાશાહ તથા લેહરીખાં તથા હું પોતે તે કામ શારૂ નીકલીઆ. રશતામા હમારા ખરચ શારૂ શવાશો રૂપીઆ લીધા. બીમડી પોતા પછી તુરત તે ફકીરની ખોલ કાહડી તેને મલીઆ. તદબીરથી વાત કરીને પેલી જડીની બીનાં કહી. તેબી કોઇ હમારા કીમીઆગરનો ભેદુ હતો. તેણે કહીઉંકે શ્રી જગરનાથજીની તીરથે હુ ગીઓતો તારે તે જડી મારા હાથમા આવી હતી તે મારી પાશેછે, હું જોઇ કાહડીને તમુને આપશ તે દાહડે હમેબી ધરમશાલામાજ મકાન કીધું. બીજે દીને વલી તે ફકીર પાશે તે જડી માગી તારેતો તે ભારી થઇને કેહવા લાગો કે મારી પાશે કોણ જાણે કાહા પડી હશે પછીતો વલી તે આપવાને બીલકુલ ના પાડીઉં. હમે ઘણાબી કાલાવાલા કીધા પણ કશુ વલીઉં નહી પછી તે જડીની કીમત આપવા કહી ભોલાશાહે પાચ રૂપીઆથી પાચશો શુધી કીધા પણ ફકીર એકનો બે નહી થયો. તે કેહવા લાગોકે મારી પાશેછે નહી તે આપુ કાહાથી. લાચારે હમો પાછા ફરીઆ. મુમબઇ આવી બાવાને શઘી વાત કહી. બાવા શભેતા મુજબ વાત કાહડી બોલેઆ કે કાઇ ફીકર નહી. તમુને નહી આપીતો ખેર હુ પોતે જઇને લાવેશ. પણ તે લેવા જવાની આગમચ મેં જે ભજન કરવા માંડીઉચ તે પુરૂં કરવુ જોઇએ તે પુરૂ થએથી હું તે લેવા જવશ. અલબતા તે ફકીર લોભીઓછે તેથી તેને પાચશો રૂપીઆ બશ પહેઆ નથી પણ હજારે રાજી થશે. હવે વખત ખોવો જોઇતો નથી ભજનના પંદર દાહડા બાકીછે પણ હુ એક ધીઆનથી બમનો વખત બેશશ તો શાત દાહડામા પુરૂ થશે. તેટલાં ભાઇ રનમલજી મારવાડી તમો એ જડીની કીમત મને લાવી આપજો. મારવાડી બીજે દીને તે લેઇ આવીઓ. બાવાએ તે પોતાની પાશે રાખીઆ. પછી પેલા જુફડાની એક કોઠરીમા ભજન પુરૂ કરવાનો ઠેડાવ કીધો. તે કોઠરીને બાહેરથી ટાલુ મરાવીઉ ને હુકુમ દીધોકે મારો કેવા વગર કોઇએ એ ટાલુ ઉઘાડવુ નહી ને મને હલાક કરેસો નહી એ પછી દરરોજ બપોરને વખત એક વેળા બાવા પોતે દરવાજો ઠોકી તાલુ ઉઘડાવી દુધ પીવા માગે. તે પીધા પછી પાછો ભજનમાં મશગુલ થાએ. તીજે દીવશે લેહરીખા મને કેવા લાગો કે, દોલતખા હવે આપણે શંભાલવુ જોઇએચ નહીતો કે એ ધુતારો એકેજ દહાડો લઇને નરાત આગીઆરા ગણી જશે. મેં કહીઉં શારૂ. માર

એવમના નશીબ વાશતે મેં બમે મહીના ખાલી મેહનત કીધીચ તેનુ કેમ ? મારી મેહનતના કાઇ નહી તો પાંચશે રૂપીઆ થાએ તે જો મને મલેતો આગલ કામ કરવાની ઉલટ થાએ. ભુલેખાં બોલીઓ કે દોલતખાં તમો કાંઇ ચીંતા કરો નહી તમારો ગુણ હમારા શેઠ વીશરશે નહી. મેં કહીઉં કે તે શંધુ ખરૂં ; પણ મનેતો પેહલાં કામનું કાઇ આપાવો તો ઠીક નહી તો મારૂ પોતાનુ કામ પડતું મેલી પારકાની વેઠમાં વધારે દાહડા ખરાબ થવાનો નથી એ વીશે ઘણી તકરાર થઇ. લેહરીખાંબી મારવાડીની તરફથી મને શમજાવા લાગો ને કાઇક ગરમ થઓ પણ રોકડા લીધા વગર મેં કશીબી મેનત કરવાને ના પારીઉં એટલે મારવાડીએ જોઇઉં કે વલી ભાગા ઘરપર રંગ કોણ લગાડે. તેથી તે પોતાને ઠેકાણે ગીઓ ને હું તથા લેહરીખાં કાઇ નવો રોજગાર શોધવા પડેઆ.

હવે જેઓને કીમીઆનો તથા ધન કાહાડવાનો વેહેમ હોએ તેઓને તમે આએ વાત જાહેર કરી મારે નામે જણાવજો કે મેં હેવો વેહમ રાખનાર ઘણા લોકોને જોએઆય. તેઓ ઉપર જણાવેલા શરખા તહરેવાર ધુતારાઓના હાથપર અનેક પરકારે ઠગાઇ ખરાબ થઆય ને હજુર થાએય. તેથી એવા વેહમથી શરવે કોઇએ દુર રેહવું. જો તેઓને કીમીઆગર હોવા તથા ધંન કાહડી જાણવાનો દાવો કરનાર કોઇ મલે તો તેને શદા ધુતારો કરીને શમજવો. બાકી જે કોઇ એ વેહમ રાખશે તે પઇશા ખેરી, વખત ગુમાવી, જાતે ખરાબમલી, હેમકમાં ખપી અતે ધકેલા ખાશે મારા અનુભવથી તો મારી પકી ખાતરી થઇય કે શારી, દેઆનતદારી, મોહટો ઉદીઓગ ને ભલો ધંધો એજ કીમીઉં ને ધનછે. તે કીમીઉ હેવુછેકે જેને જોઇએતે શીખે ને તે ધન જેને ગમે તે મેલવે.

શ્રી ફરાંનશ દેશ.

—o—

દુનીઆમાં શઉથી કાબુવાલાં દોલતમંદ, ને કીરતીવાન દેશોમાં ફરાનશ પેહલા દરજામાછે. સઘલી દુનીઆના હાલના કારોબાર તથા નશીબાપર એ દેશની શરકારની રાજનીતી તથા લોકોના કામની અશર થઇછે. હેવાં અગતના દેશનો મુખ્તેશર હેવાલ નીચે આપીએછે.

શ્રી ફરાંનશ દેશ ઇઉરોપખંડની પશચમ તરફે આવેલોછે. બીરીટીશ ચાનલ અથવા નાંલે કરી એ મુલુક બીરીટીશોના મુલુકથી છુટો પડેલોછે. તેનો વીશતાર આશરે ૨૦૮૦૦૦) ચોરશ માઇલનોછે. તેની વશતી આશરે ૩૬૫૦૦૦૦૦) આદમીનીછે. એ દેશની જમીનનો ઘણો ભાગ શપાટછે. કેટલેએક ઠેકાણે પાહડોબી આવેલાછે. એ પાહડોમા વોશગેશ તથા શીવેનીશ તથા આવરની મુખીઅછે. તે શીવાએ આલપશ તથા આપેનાઇનશ નામના પરબતો એ દેશની શરહદપર આવેલાછે. એ દેશમાથી મોહટી નદીઓ વેહચ. તેમાં મુખીઅ અગતની શેન તથા લોઇઅર તથા રોહન તથા ગારોન નામનીછે. એ દેશને એથી ઉતરતી અગતની નદીઓમા રાહીન તથા શેલડત અને બીજીઓછે. એ નદીઓ ખેડવા લાએકછે એટલે વેપારને કીજે તથા બીજા વેહવાર શારૂં મોહટાં તથા નાધલા વાહનો તથા ઇંજટીમરો તેમા શેંકડો માઇલ શુધી ઉપર નીચે જા આવ કરી શકેછે. એ દેશમા શરોવરો જાહજા નથી ને જે છે તે એટલા નાધલાછે કે તે જાહજી અગત ધરાવતા નથી.

એ પરમાણેનો એ દેશછે. તેની હવા જુદે જુદે ઠેકાણે જુદી જુદીછે તે હવાની અશર પરમાંણે એ દેશમાં તરેવાર ઓછી વધતી પેદાશ થાએય. એ પેદાશમા મુખીઅ દરાખ, શેતુર, લીંબુ, અનઝીર, પેર,એપ, આલુ, તરબુચ, ઘઉં, મકઇ, જવ અને તરેહવાર બીજો દાનો, પરેટા, બીટ, કારટ, અને બીજી જાત જાતની તરકારી, મશ્રુત, કેશર, હાંપશ, તંબાકુ, ઓકના, અખરોટના, કારકના, દેવદારના, મેપલ અને બીજા લાકડાના જાહાડો ઇતીઆદી થાએછે ફુલબી ઘની પરકારના થાએછે. ખરેખર ફરાંનશમાં દેશી તથા પરદેશી અનાજ મેવો, તરકારી, ફુલ, અને જાહડ, પાન એટલી તહરોના થાએછે કે તેની શઘલી ટીપ અતરે આપી શકાતી નથી. એટલુંજ કેહવું બશછે કે થોડીએક ઉજાડ જગો શીવાએ ફરાંનશ તરેહવાર ઉપીઓગની પેદાશના બાગ બગીચા તથા ખેતર અને રોપાઓથી ભરપુરછે. જાહાં જાહાડ પાન તથા અનાજ તથા મેવો નથી તાહા ઢોરનો ઘણો રશીલો ચારો થાએછે, જેથી શનશારના કામને લાએકના જુદાં જુદાં ઢોર, બકરાં ઘણાં થાએછે ને તેની પેદાશબી શારીછે. એ દેશમાં જમીનપર જાણવરો તથા નદીમાં ને દરીઆમાં તરેહવાર માછલીઓ અનેક જેમાંનાં ઘણાં રેહવાશીઓના ખોરાકમા કામ આવેચ. જમીનમાંથી કોલશો, લોહડું, શીશું, પલાશટર આવ પારીશ, ચુનો, શલેટ, ગરેનાઇટ, ફટકી, ચીની કામની માટી અને બીજી ઘણી ઉપીઓગી ધાતુ જાતની વશતુઓ ની

કવેચ, જેનો એ દેશમા મોહટો ખપછે. તરાંબુ, શીશુ તથા રૂપુ, શોમલ, શુરમો, વીગરે થોડુ થોડુ મલેચ. હવામા રેહનાર પખેશીઓમાં કેટલાએક નવાઇ શરખાંછે. જીતા જાણવરો માં મધમાખી રેશમના કીડા, બલીશટરની માખ, ગાલનટ નામની માખ, મોહટા કામનીછે. એ દેશના ગેહવાશીઓ ની શંખીઆમા નવ ભાગ દેશી ફરેનચોછે. બાકી જરમન તથા ઇતાલીઅન તથા હીઆઉદી અને બીજી પારકી કુની આદ વાલાછે. દેશી ફરેનચો ઘણા કાબેલ તથા શેઆન શોકત ભરેલા અને તે શાથે ઉદાર દીલના હોએચ. તે ઓને જાહો જલાલી તથા કીરતી શાથે શારો શવાદ તથા બ પકો ઘણો પશંદછે. હરેક ચીજ શાથી શોભશે તથા વધારે નામદારી કેમ મલશે તેવીશે ફરેનચ લોકો શદા વીચાર ક રતા રેહેચ. કપરાં પેહરવા તથા રાચ રચીલા બનાવવા ત થા શનશારના શુખને માટે જે અગતની ચીજો, તે વીશે ન વી નવી ફાશીનો કાહડવામાં ફરાનશના લોકો દુનીઆના બીજા શંધા લોકોની આગેવાની કરેછે. ફરેનચ લોકોની ભાશાબી ઘણી રશીલીછે. તે ભાશા શાથે વીદીઆ હુનરમા લોકોએ ઘણો વધારો ને શુધારો કીધોછે. લોકોને કેલવણી આપવાને શારો બદોબશત રાખેલોછે. એ કેલવનીના કામ પર ઉપરીપણુ ચલાવવાને એક પંનચ હેડવેલી હોએચ. તે નો વડો શેહનશાનો પરધાનછે ને તેને કેલવણી ખાતાનો પરધાન કરીને કેહચ. એ પનચના ઉપરીપણા હેઠલ ઘણી એક મદરેશાઓ તથા વીદીઆશાલાઓ મુખીઅ શેહરો ત થા કશબાઓ અને ગાંમડાઓમા શથાપેલીછે એ નીશા લેના ખરચને વાંશતે શારો બંદોબશત કરેલોછે. શારી કેલવ ની શાથે ઇનશાફનુ કામબી ફરાનશમા ઘણુ શારુ ચાલેચ. અદના તથા આલા આદમી શંબંધી બરીટીશના એક શર ખા ઇનશાફનેતો કોઇબી બીજા દેશ વાલાઓથી કદી પો હચી શકાવાનુ નથી. મગર બીરીટીશથી ઉતરતો ઇનશાફ ધરાવનારાઓમા થોડાએક જે દેશો તેમા ફરાનશછે મોં હા ભાએસે વરતમાન પતગેને મોહડે હાલમા શરકારી ટાલુ રેહછે જેથી લોકો છુટથી જાહેર બાબરોપર પોતાના વીચા ર આપી શકાતા નથી શરકારી આવક તથા ખરચ દર વ રશે પચાશ કરોડ રૂપીઆથીમી વધારેછે. એ દેશના લોકો નો ધરમ રોમન કેથોલીક ખ્રીશટી આનોનોછે એ દેશ જે ટલો ખેતી વાદીના કામમા શરશછે તેવો કારખાનાઓના કા મમાં નથી. પણ ઇરોપ ખંડમાં કારખાનાના કામમાં ફરેન ચ લોકો બરીટીશ શીવાએ શરવેથી શરશછે. ખેતી વાદીના ઉદીઓગની દર વરશ શરાશરી ઉપજ ઢોર તથા ઉનશાથેઆ પણા રૂ૨૦૦૦૦૦૦૦૦) ની કીમતની થાએછે કારખાનાઓ મા દર વરશે શરા શરી રૂ૯૨૦૦૦૦૦૦૦) કરતાનેબી વધારે કીમતનો માલ બનેછે. કારખાનાઓમાં ધનુકરી રેશમી કાપડ, શુ તરાઉ, કાપડ, શનનુ કાપડ, આમરકામ, લોહડા કામ, ચીની કામ, બીલોર કામ, કાગજ ઇતીઆદી પુશકલ બનેછે. વાહ નોબાધવા તથા શાચાઓ બનાવવામા તથા તહરેવાર કારીગરી ના હુનરમાં ફરેનચ લોકો દનપર દન વધારે નામદારી મેલ વતા જાએછે. તેઓના વેપારમા દર વરશે વધારો થાએચ ને દુ નીઆના શંઘલા દેશો શાથે વેહવાર ચાલેચ. તેમજ દેશનો મા એનો વેહેવાર રશતાઓ તથા લોહડાની શડક ને નદી તથા નેહરોને મારગે પુશકલછે હવડાં એ દેશમા શેહનશા રાજનો વહોછે શઘલો કારભાર તેના હાથમાછે. લોકોના વકીલો ત થા પરધાનોની શહલા તે લેછે તો પણ તે શહલા જો તેના વીચારથી ઉલટી હોએ તો તેપર થોડુજ ધેઆન આપેચ. હાલ ના શેહનશા લુઇ નેપોલીઆન એ પરમાણેની આપઅખ તીઆરી વાપરેચ ખરો, પણ તે હેવી રીતે વાપરેચ કે પરજાના લાભ તથા કીરતીનો વધરો થઇ પારકા દેશ વાલાઓ શાથે નીશબતનો ગાંઠ શારી પડે મજબુત થાએચ. એ દેશને માહો માહેના બખેડાથી તથા પારકા દેશના હુમલાથી બનચાવવા ને તથા વેપાર વેહવારની જાલવની કરવાને શરકારના તા બામાં ખુશકી તથા શમુદર ખાતાની મોહટી ફોજો રેહે છે. શમુદર ખાતાની ફોજ માતરે ઇંગરેજોથીજ ઉ તરતીછે. ખુશકી ખાતાનુ લશકર ઘણુ શરશછે. ફરે નચ લોકોના લશકરની બરોબરી કરનાર આએ દુની આમાં બીજો કોઇ દેશ છેજ નહી એ વાહણુ તથા ખુશકીની ફોજના બલથી ફરેનચ લોકોએ દુનીઆના શંધા ભાગોમા તેમા મુખીઅ કરી શ્રી આફરીકા તથા અમેરીકા મા મોહટી મુલકગીરી કીધીછે. ફરાનશની ફોજ જેટલી મો હટીને શઉથી શરશછે તેમજ તે ફોજના પરાકરમોબી ભારી છે. તે ફોજને માથે કેટલાએક નામીચા શરદારોએ દુ નીઆમા અગતનો ફેરફાર કીધોછે. ફરાનશને વાશતે લ ડાઇના કામમાં ને મુલુકગીરી કરવામા શઉથી મોહટી કીર તી એ દેશના હાલના શેહનશા લુઇ નેપોલીઆંનના કાકા શઘલી દુનીઆમા પરખીઆત થએલા નેપોલીઆંન બોન પારટે મેલવીચ. હાલની રૂશીઆનની લડાઇમા ફરેન ચ શીપાઇઓ તથા શરદારોએ કેટલી બાહદુરી (કુરીનામી) ની ફતેઓ મેલવી હતી તે ઘના જણાઓએ શાભલી હશે.

મારશલ પેલીશર.

એ લડાઈમાં નામીચા થનાર શરદારોમાથી જે જીવતાછે તે માં મારશલ પેલીશરછે જેણે શીમાશરેપોલનો મ્હીનો આપ ણી ઈંગરેજ શરકારનાં બાહદર શરદારો શાથે મલી લીધાથી રૂશીઆનનું બલ ટોડી તે દેશના લોકો તથા હાકમની ગરૂરી તથા લોભી નીશટાને રોડીને રૂશીઆનોને દુનીઆની નજરમા નીચુ લગાડીઉ છે. એ શરદારનો ચીતાર આએ ચોપાનીઆમા આપીઓછે. એ શરદાર તા૦ ૧૨ મી મે શને ૧૭૯૬ ને દીને શ્રી રેઓન શેહરમાં જણમેઓ હતો. એના વડવાઓ શ્રી આએરલંડના રેહવાશી ઓ હતા તે ફરાંનશમા જઈ વશીઆ હતા. નાધપણથી એ શરદાર લડાએક શવભાવ રાખતો હતો. તેની હુશીઆરી તથા હીમત જોઈ શતાવાલાઓએ તેની અઢાર વરશની વએમાંજ તેને અમલદારનો ઓધો આપીઓ. પેલીશેર શને ૧૮૪૨ ના વરશ શુધી હલવે હલવે પદવી વધતો ગીઓ ને એ વરશમાં લફટેનેનટ કરનલ ઈટાટ મેજરનો એ તાબ એને મલઓ. તાર પછી એની પદવી તથા માનમા ઘતી વખાણુવા લાએક હુમેશ થઓછે. એ શદા કોઈ નહી ને કોઈ અગતની લડાઈમાં ગુથાતો રહેઓય ને શદા પોતાની જાતે અથવા બીજા અમલદારોની શાથે પોતાના દેશને માટે કીરતીભરેલી ફતે મેલવતો રહેઓય. ઉપલા વરશથી પેલીશર શ્રી આફરીકાખંડના જુદાજુદા નામીચા અરબ શરદારો તથા તેમના લશકર શાથે લડાઈ કરતો રહેઓ ને તે ઓને શીકશતે આપતો ચાલીઓ. ૧૮૪૬ ના વરશમા ફરેંચ લોકો શાથે લડ્'ઈ કરતા આશરે ૧૧૦૦) આરબોની એક ટોલી નાહશીને એક ગુફામાં ભરાઈ હતી તાહા તેઓ ધુમારાથી ગુગરાઈ મરણ પામીઆ તેથી શઘા ઈરોપમા તથા ફરાશ દેશમા મોહટી ફરીઆદ ઉઠી ને પેલીશરપર અનઘટતું ઘાટકીપણું ચલાવવાનો વાક મેલવામા આવેઓ. પણ પેલીશરના મીતરોએ શાબેત કીધુ કે તે કજામા પેલીશરનો કશો અખતીઆર રહેઓતો નહી બીજી નહી મીટનારી જે લડાઈની આફતો ગુજરેમ તેમજ એબી ગુજરી હતી. પેલીશર નીરપરાધી ઠરેઓ. તેને મહડતી પદવી મલી. ૧૮૫૧ ના વરશમા હાલના શેહનશા લુઈ નેપોલીઆને તેને જેનરલનો ઓધો બખશીઓ ને બીજે વરશ એક અગતની ફતેહ માટે એજ ફરેંચ શેહનશાએ પોતાના હાથ દશકતે તેને શાબાશી લખી મોકલી. રૂશીઆની લડાઈને પેહલા હીમોમને વખત ફરેનચ લશકરના પરખીઆત શરદાર મારશલ શેંટ આરનોલડના મરણ પછી શેહનશાની ફરમાશથી પેલીશરે ફરેંચ લશકરની એક ટોલીની શરદારી કબુલ રાખી. તાર બાદ એવી બાહદુરી તથા તદબીર એ શરદાર બતાવતો રહેઓ કે ૧૮૫૫ ના મેએ મહીનામાં તેના વડા જેનરલ કાનરોબરટે શેનાપતીનો ઓધો છોડી તે તેને આપી તેના હાથ હેઠલ એ કાનરોબરટ કામ કરતો રહેઓ. પેલીશરે શીબાશટેપોલની છેલલી ફતેહ શુધી જે પરમાણે કામ કીધું તેથી શક માલુમ પડીઉં કે તે ઓધાને તથા તેને પાછલથી મલેલાં માનને તે ઘણો લાએક હતો. મારશલ પેલીશર હવડા એકશઠ વરશની વએનોછે. પોતાના દેશના ચાહ તે દેશની કીરતી વધારવાની ઈંતેજારી, તે કીરતી માટે પોતાની શઘી ફરજો અદા કરવાનો ઠેહાવ, તે ઠેહાવ મુજબ અમલ કરવાની શકતી તથા હીમત, એ શઘે માટે એ નામદાર શરદાર પોતાના શેહનશા તથા દેશીઓનો માનીતો થઈ દુનીઆમા પરખીઆત તથા માન પામેલો થઓછે.

શંનતોશ મોહટુ શુખ.

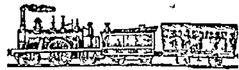
ઘણા લોકોને પઈશા તથા દરજાની ખુટ હોની નથી બચાં છોકરાનીબી કોતાઈ પડતી નથી. શરીરે તનદરોશત હોએ હેવું દેખાએછે તોબી તે લોકો પોતાને લાએગવાન શમજતાં નથી. કેટલાએકતો દુખીઆ હોવાની ફરીઆદ કરેછે. પઈશાવાલા તથા દરજાવાલા જ નહી પણ વચને વાચેને તથા થોડી પુજીવાલાઓબી એજ મીશાયે કરેછે. તેઓને મનશે આ દુનીઆમા શુખ છેજ નહી હેવા લોકોના દુખનુ કારણ શુ તે નીચે લખેલી વાતપરથી શમજ પડશે.

એક પઈશાદાર મોજીલો આદમી એક શરખ વઈની

પાશે જઈ કેહવા લાગો કે વઇધરાજ મારે શરીરે તનદરોશતી આવે ને મારા મનને શુખ થાએ હેવી કાંઈ દવા મહને આપો. તેના વઇદે તેને શમજાવીઉં કે તું દુનીઆમાં જઈને ખોલ કર, ને જે આદમી પોતાને શુખી શમજે તેની શાથે જભો અદલ બદલ કર એટલે તું'બી શુખી થશે. પેરો તવંગર આદમી પોતાના શેહરમાં શારી પેઠે ખોલ કરવા લાગો. પણ વઇદે ફરમાવેલો શરખો આદમી તેને મલીઓ નહી. પછી તે મુશાફરી નીકલીઓ. ઘણા મહીના શુધી રખડીઆ પછી તે એક જગોએ જઈ લાગો. તે જગોના લોકોએ' તેને ખબર કરી કે હીઆં એક મજુરછે જે પોતાની શબુરી તથા શુખાકારી માટે વખનાએલોછે, પેલા તવંગર આદમીએ તેને જલદીથી ધુંડી કાહડીઓ. એ મજુર તે વખતે એક પાટીઆંપર શારી પઠે ઉઘ કાહડનો હતો. તેને તુરત ઉઠાડીને તે તવંગરે પુછી ઉઠે તુ શું પોતાને શુખીઓ શમજેછે ? જવાબ દીધો કે હા. તેજ વખત તે તવ'ગરે તાકીદ કીધી કે આ એ મારો શુનેરી જભો તું લે ને તારો જેવોબી જભો અથવા અંગરખો હોએ તેવો મને આપ. તે મજુર હેવા શકુનો શાભલી પોતાના મન શાથે વમાશવા લાગો કે એ એમ'શુ બોલેચ. તવંગર આદમી પાછી તાકીદ કરવા લાગો કે તું વેહલો થા. તું વીચાર શાનો કરેચ ? હુ કાઇ તારી દોલત માગતો નથી. તું માતરે મને તારો જભો આપ કે તે પેહરી હુંબી શુખી થાઉં. પેલાએ જવાબ દીધો કે મારો પાશે જભો વટીકબી નથી તે હું આપું કાહાથી !

એ પરમાણે એ મજુરની પાશે એક વશતરબી નહી હતું તોબી તે પેલા તવગર કરતાં પોતાને શુખી શમજતો હતો. તેનો ભેદ એમકે તે પોતાના મન શાથે શ'તોશ રાખતો હતો. શ'તોશ એજ શુખનુ બીજછે. તે જો નહી હોએતો દુનીઆની શ'ઘી નેઆમતથી ભરપુર આદમીબી શુખી થઈ શકે નહી અશ'તોશપણું શદા આદમીને બલાપો કરાવેછે જેથી તેનુ તનમન તવાએલું રેહેછે ને તહુ'વાર રોગનો ભોગ થવુ પડેછે. વાશતે પોતાના ભવા ઉદીઓગ તથા મન શકતી પરમાણે જે કઈ મરે તેનો ભોગ કરી વખતશર શુકર ગુજારી કરી આગલ વધારે વધારે મેલવવા શારૂ વાજબી કોશેશ કરનાર આદમીજ આ દુનીઆમાં શુખી થઇ શકે

આગની ગાડીથી નીપજતી કજામાં ઘટારો:

દુનીઆમા લોહડાંની શડકની ગાડીઓમા મુશાફરી કરવાની ધાશતી દન પર દન ઓછી થતી જાએછે. એ ગાડીઓ પેહલાં ચાલુ થઇ તારે આમન શામત અથડવાથી, શડકપરથી ખીશી પડવાથી, શાચાને જોખમ પોહચવાથી અને શડક ખાતાના માણશોની બે પરવાઈથી આદમીનાં જાણુને જેટલું નુકશાન પોહચતું હતુ તેટલું હવડાં પોહચતુ નથી. ઉપલી બાબદોમાં ઈનજનરોએ કરેલા શુધારા તથા કારભારીઓએ રાખેલી ખબરદારીથી ઉતારૂઓના જાન તથા શરીરને પોહચતાં નુકશાનનો હમેશ ઘટારો થતો જાએછે એ વીશે એક ઇંગરેજી લખનારે નીચે જણાવવા પરમાણે ગણુતરી કાહડીછે જે જોવાથી એ વીશેનો ખરો અટકલો કરવાને શેહલથી બની આવશે.

“ગએઆં શાત વરશમા રેલવે ખાતાના જે જે ઉતારૂઓ ખરેખર મરણ પામીઆચ તેનો હશાબ આએ પર માલુછે. ઈ૦ શ૦ ૧૮૫૦ ના વરશમાં ૬૦૦૦૦૦૦ ઉતારૂઓએ ૧ જણ, શને ૧૮૫૧ મા ૪૭૫૦૦૦૦ ઉતારૂએ એક જણ, શને ૧૮૫૨ મા ૮૭૫૦૦૦૦ ઉતારૂએ એક જણ, શને ૧૮૫૩ મા ૨૭૫૦૦૦૦ ઉતારૂએ એક જણ, શને ૧૮૫૪ મા ૯૫૦૦૦૦૦ ઉતારૂએ એક જણ, ૧૮૫૫ મા ૧૧૭૫૦૦૦૦ ઉતારૂએ એકજણ, શને ૧૮૫૬ મા ૧૬૦૦૦૦૦૦ ઉતારૂએ એક જણ, એ પરમાણે આદમીઓ કજાથી મરણ પામીઆ હતાં.”

એ પરમાણે શરાશરી મરણનુ પરમાણ ઓછુ થતું જાએછે.

કેલવણી.

—૦—

બચાઓને કેલવણી આપવાની બાબદમાં માબાપ તથા બીજાં રખેવાળો ઘને ઠેકાણે એક મોહટી ચુક કરેછે. તે એમ કે બચાંઓને જેટલી વાતની મનાઈ કરવામાં આવેચ તેને દરામે હીંપેબી કાઇ કરવાની ભલામન કીધામા આવતી નથી. ઘના ખરાં લોકો બચાંને ચોરી નહી કરવા, જુઠુ નહી બોલવા, ચોરી નહી કરવા, ઠેક તહી કરવા

અને બીજી ગેંહડો ચીજો નહી કરવાને વારેવાર કેહેછે. એવુ નહી કરવાને તો બચાંઓને ઘણા જણા કેહેછે પણ બચાંઓએ શું કરવું, તે વીશે થોડાજ માબાપો તથા રખેવાલો શીખામન દેતાં હશે. શુલેહ શપન રાખવી ને તેમાં વધારો થાએ તેમ કરવું, શાચુબોલવુ તથા શાચુબોલનારની હીમાત કરવી, ગમે તેવું નુકશાન થાએ તોબી શચાઇને વલગી રેહવુ, ચોર લુછા ઇતીઆદી લોકોને મેહનત લઇને શીખશા કરાવવી, કેફ કરનારાઓને તેવા અમલથી દુર રાખવાને મેહનત કરવી, દેશનુ હીત ઇછવાને પોતાના તન મનથી અને પઇશાથી હર વેલા મદદ આપવી, એવી એવી શીખામન થોડાંજ લોકો પોતાને આશરે પડેલાં બચાઓને આપેછે. હેવી અધુરી કેલવણીનુ પરીનાંમ હેવુ થાએછે કે બચાઓ મોહટાં થવા પછી ભુડાં કરતુકથી વેગલાં રેહેછે ખરા, પણ શારા અને પરોપકારી કામો કરવાની તેઓમા ઉલટ રેહતી નથી તથા રીત આવડતી નથી, જેથી તે બચાઓ મોહટપણમાં ખરી કીરતી મેલવવાથી ઘની વેલા બેનશીબ રેહેછે. ભુડાં કરતુક નહી કરનાર આદમીને માતરે એટલીજ શાબાશી ઘટે કે તેનામાં શેતાન અથવા હેવાન ખશલત નથી. પણ આદમીઅતની ખરી લાએકીએ પોહાચેલાતો તેજ લોકો કે જેઓ આદમી જાતનુ હીત ઇછી તેવા હીતના કામો કરવાને કોઇબી પરકારની કશુર રાખે નહી. વાશતે જે માતાઓ પોતાના બચાઓને આદમીઅતની મોહટી બુજરગીએ પોહચાડવા માંગતી હોએ તેઓએ પોતાના વાહલાં બાલકોની કેલવણીના કામમાં ઉપર જણાવેલી કશુર નહી કરવાને ખુબ ખબરદારી રાખવી.

પરચુટન બીના.

વેહલાં શુવા તથા વેહલાં ઊઠવાના ફાએદા

બેનજામીન ફરાકલીન નામનો નામીચો ફીલશુફ કેહતો હતો કે "વેહલાં શુવા તથા વેહલા ઉઠવાથી આદમી તનદરોશત તથા તવગર અને દાહીઉ થાએછે"

એ કેહેવાત વાંચનારી બાઇઓને જણાવતાં તેઓને જાહેર કરવાની જરૂરછે કે એ ફીલશુફ એક કંગાલ મીનબતી બનાવનારનો છોકરો હતો, પણ પોતાના ઉદીઓગ તથા કલા કઉશલથી દુનીઆમાં ઘણો મોહટો ને માતબર પુરૂશ થઓ હતો. તેણે પોતાની આખી જીનદગીમા મેલવેલા અનુભવ ઉપરથી, ખુબ વીચાર કીધા પછી લોકોને ઘણી શીખામન આપીછે. ઉપલી શીખામનબી તેણે પોતાની હાલતને લગતી બીનાઓપર વીચાર કરીને આપીછે, ને જે કોઇ આદમી તેપર અમલ કરશે તેને ફાએદો દેખાઓ વીના રેહેશે નહી.

હમેશ આંગ ધોવાની જરૂર—પુરાં કદ તથા શારી તનદરોશતી વાલાં આદમીના દીલમાથી પશીદાને રૂપે દર રોજ એક બાટલીને આશરે પાંણી ઝરેછે હેવો અટકલો કાહડીઓચ. આપણી ચામડી જે બારીક શુરાખોથી ભરેલી છે તે શુરાખોને મારગે એ પાણી બાહેર નીશરી સુકાઇ જાએછે. એ શુરાખો જો બંધ પડેઆંતો પછી એ પાણી બાહેર નીશરવાને ઠેકાણે શરીરની કોઇ માહેલી ઇંદરીની મારફતે નીકલવાથી આદમીને રોગ થવા વીના રેહતો નથી. વાશતે શરીરને શદા ધોઇ ઉપલાં શુરાખો હરવખત ખોલલાં રાખવાં, એ તંનદરોશતી બનચાવવાનો એક અગતનો ઇલાજછે.

ઊધઇથી બનચાવ—આ દેશમા ઉધઇ કપડાંની કબટ પેટી તથા તરકોમા ઘણી વેલા મોહટી ખરાબી કરેછે. એ નાશ કરનાર જાણવરથી કપડાંનો તથા બીજી વશતુનો બંનચાવ કરવાનો શઉથી શારો ઇલાજ એછે જે કાગજ અથવા શનના કપડાનો એક ટુકડો ટરપીનટંન તેલમાં વરશમાં બે તરણ વાર ભીંજાવી કપડા મેલવાની કબટ અથવા પેટીમા રાખવો એટલે એ જાણવર તેથી શદા દુર રેહશે

મીઠુ દવાઇ તરીકે—હવડાં એક ડાકટરે જણાવીઉ ચ કે મીઠુ કોલારાને અટકાવનાર એક અછી દવાછે થોડા મહીનાની વાતપર એક બીજા ધણીએ જણાવીઉં હતું કે જેને થુક શાથે લોહી જતુ હોએ તે દરરોજ બે વખત ચાએની ચમચી ભરી નીમક ગરમ પાણીમા ભીંજવી લીએ તો એ દરદ મટી જાએછે. જેનો કોઠો નાજુક હોએ તેને, નુકશાન નહી થાએ એટલા શારૂ એ દવા તેણે નાશતો ખાધા તથા શાહજના જમીઆ પછી આશરે અરધે કલાકે લેવી એ દરદવાલા ધણીએ દારૂ પીધાથી બીલકુલ પહરેજ કરવી. એવી દવા બતાવનારે જણાવીઉ છે જે તેથી ઘણા લોકો શારા થઆછે.

વાતચીત કરવાની રીત—શાહેલીઓ જારે વાતચીતમાં વખત કાહડવા માગે તારે શઉને પશંદ પડતી તે બાઇ કેહેવાએ કે જે પોતાની શાહેલીઓની હજુરમાં ઘટતી તથા શુભાખીત વાત કરે. એટલુજ નહી પણ પોતાને ગમે હેતું દુખ થાએ અથવા ગુશો ચહડે તોબી બીજાને નકાણુ હીનું અથવા દુખ લગાડનારૂ બોલવાથી પોતાંની જબાનને લગામમા રાખે. એમ કીધાથી મોહબત તથા લાએકીમા વધારો થાએછે.

ગુશો કરવા વગર તાનો કેમ મારવો—પેશવાંઇ રોજમા એક મગરૂર શુબો એક દીને એક કારકુન શાથે અવતારની બાબદ વીશે તકરાર કરતાં કારકુનની મશખરી કરી બોલીઓ કે જો આપણને ઘધેડો તથા ઘોડો બનાવવાની જગત કરતાની મરજી હોએતો તું કીઓ અવતાર પશદ કરશે ? પેલો કારકુન આશતે રહીને બોલીઓ કે અલબતાં હું ઘધોજ,થવા માગશ. શુબાએ પુછીઉં કાએ ? કારકુને જવાબ દીધો કે ઘધાઓને શુબાના ઓધા મલેછે તેમ ઘોડાઓને મલતા નથી,

માતાઓને એક ચેતવની—બચાંઓની ખામી શુધારતાં તથા શહુક શીખવતાં બચાઓને ધમકી આપવા તથા માર મારવા કરતા હેતના શબ્દો બોલી શમજાવવા તથા કોઈકવાર નાપશંદીનો ચેહરો કરવાથી વધારે અશર થાએછે શુધરેલા દેશમા હવડા નેતર, ચાબકા ને શુથાના શબ્દનો કેલવનીના કામથી બીલકુલ દુર કરેઆછે. શદા પેઆરના શબ્દ, શાબાશી અને કોઈ કોઈ વાર ધીરજથી ખરાબ કામને લીધે બચાને શરમાવવાની રીત ધમકી તથા માર કરતાં ઘણી શારી અશર કરનાર હથીઆર માલુંમ પડીઉછે.

શાદીની શીખામણ.

———o———

નગારૂ કુચનુ અજલ હાથે રોકુ,
રે બધે આખો તમો વીદા કરો ડોકુ
રે હાથ બાજુઓ પોહોચાને પગ,
તમો વીદા થાઓ વેહેમા એકથી બીજા
મોત શતરૂ મુજપર ચડી વલો,
રે મીતરો જરા મુજને આવી મળો.
શુજરી શારી નાદાનીમો વએ મારી,
હુએ ગુમાવુ તમો રેહજો શબારી

———

હોએ નારી બાજુઓ જોરને હાથમો બલ ઘણુ,
જેણે નબળાને ઘાત કરવી તે છે ચડાવ પણુ
પડતાને ઘાલી ધરવા જેણેકે નવ દીધા હાથ,
જરે તે પડે તેનોથી કોઈ નવ જાલે હાથ
શુકુ બીજ વાવીને ભલાઈની રાખે જે કોઈ આશ,
ફીકર કરેછે મેહેનત શેવટ થવાનો નીરાશ
કામમેંથી રૂઠ કાહાડી શાબર પરગની દાદ,
તુ નવ થાંભરેશ કોઈ દાહાડોબીછે ફરીઆદ

———

પોતાના જુના લતાથી કરવો પોતાને શણગાર,
તે ભલુછે તેથીકે નવાં લતાં પેહેરવા ઉધાર.

———

આમ ખીને ભાજી પાલો જે પોતાની મેહનતથી મળી આવે,
તે હાકમની ભલી રોટલીને કબડી કરતા વધુ ભાવે.

———

જે દે શદા શુખ ચેનમા પશીઉ જાએ,
શુખા પેઆલાનો કમી તે સમજતા ભાએ
શુખા કંગાલના દુખને જોવે તે નરી,
તોનવુ હોએ કદર જેણે પોતે ભારી

(શ્રી મહતાબાનઉની શુતેશતાંન)

મુરખ ધણીઓ પોતાની બઈરી ઉપર ઘણી શખતી ગુજારેછે તેઆરે પેલી અબલા ધણીની મેર હાજરીમાં નીચે પરમાણે ધણીને ઠોક મારતો એવો શોક કરેછે. હીનદુઓમાં આવુ ઘણું કરીને ઘેરે ઘેર જોવામાં આવેછે.

———

ગરબી.

પણવા શાર ગાડો થઈને, વડુ વડુ મુખથી બોલેઆરે ॥
રાતર દીવશ તન મન બીગાડી, કામ કામ પઈડો બોલીઓ ॥
શમજ મુદ શવામી તુ ॥ ૧
ઘણે ઘણે કોડે પરણ્યો હુને, નહી ગુણ આશ જોઆરે
પરણેઓ પરણેઓ ફેવડાવવાને, ગેર વાટે ધન ખોઆ ॥
શમજ૦ ॥ ૨
ચાર દીવશનુ માન જે ખોટુ, તેમા બહુ મલકાણો રે
આણે તેડુ જેટ હરાવી, પછી મારે અફશોશો ॥ શમજ૦ ૩
થોડા દીનતો રહેઓ મોહ મુજપર, પછી હુ લાગી કડવીરે ॥
ગુરૂ શારથથી ગઈ કર કડવી, શીખામણ મુજમા ગઈથી ॥
શમજ૦ ૪
પણ તુ તો પીઠીઓ મુરખ હુથી, મુદને વેચી મારીરે ॥
શેજ વાતમા આડુ લઈ કરી, કરેછે માર મારી ॥ શમજ૦ ૫
જખ મારવાને પરણ્યો ઘેલા, દુખ દેવાને કાજેરે ॥
આગલથી નવીચારીઉ ગુડા, વડતા કેમ ના લાજે ॥ શમજ૦ ૬
ઘેર આવેઓ કે કાળના જેવો, તાબથી તુ વીકરાલરે ॥
અકરમી વર વઢુએ શરો, શેહેજે ચડ્યો આલ ॥ શમજ૦ ૭
તુ પોતાના દુરગુણ છોડી, ઈશ્વરને શીખ પઈડુ રે ॥
પરપમ નાડી નોજની નીરખેતુ, કરે બીજાનુ વઈડુ ॥ શમજ૦ ૮
શુમાર પણા તારાછે ભારી, દેશ ન મુજમા લેશરે ॥
હીનદુ મતેછે નારી નીચી, વાક કહે મુજ દેશ ॥ શમજ૦ ૯
શરીર દુખપ્ર તુને પીડે, જઈ ડાકતર મિલાવેરે ॥
મરતી હોઉ મ દવાડે હુતો, નહી કઈ રીતમાં લાવે ॥ શમ૦ ૧૦
આપશને અગીલીઆને ઘેરીઓ, વેમનુ જનુ ધામેરે ॥
ઘડી પોર બાએ ઘરથી બારે, ધ્યાન કુએથી જમાએ ॥ શમ૦ ૧૧
આમ કરી ચડરેથી આવે, ઇશતરી શતને ભાકાવેરે ॥
ને ગમે મુખ મારૂ તુનેતો, જેહેર પાઈ વેન મુકાવે ॥ શમજ૦ ૧૨
નાદાનપણના સરગુણી ભાઈઓ, તુજ ખપપરમા આવેરે ॥
ધીક ધીક ભાએપ્ર આશા શરમ કઈ, કઈ પણ માશા થઈ લારે ॥
શમજ૦ ૧૩
ધણીના ધરમો જોને વીચારી, વેડ મને નહુ છોડુરે ॥
કુશપ ઘરથી તજ ધરી શપ, દાખવ જપનુ મોડુ ॥ શમજ ૧૪
પણ મુ કહુ ઓ શવામી મારા, કેહેતા બહુ લજવાઉરે ॥
નરમ શીખને માને તેહનેથી, પતી પરીત જાણુ ભાઉ ॥
શમજ મુદ શવામી તુ ॥ ૧૫

સ્ત્રીબોધ.

પુસતક ૧ લુ | શપટેમબર ૧૮૫૭ | આંક ૯મો.

લાએકીવાલી ઓરત.

૭ ની વી વ.

મેહરબાની તથા માઆ કરવામા પુરૂશ કરતા સ્ત્રી હ રેશા શરશ હોએછે એમ આપણા જોવામા આવીઉછે બાપ કરતા માની મેહરબાની બનાપર વધારે હોએછે ભ થારના બાએડી પરના પેઆર કરતા બાએડીનો પેઆર ભ થારપર વધારે હોએછે ભાઇની બેહનપર કરતાને બેહન ની ભાઇપર માઆ વધારે હોએછે ટુમામા કહીએતો આ શનશારના શઘલા કામો શબરી સીએ માઆ તથા મેહરબા ની અને તેવા બીજા મન રીજવનારા તથા આતમાને શુખ આપનારા શદગુણો શબધી પુરૂશપર શરશપણુ મેલવીઉછે સી પયે પોતાના બચાઓપર તથા બીજાઓપર બેગરજ મેહર બાની તથા માઆ કરવાના ઘણા દાખલાઓ દરએક દેશ મા શઘ મલી આવેછે તેવા દાખલાઓમાનો નીચે ટાકે લોબી એકછે

શ્રી ફરાનશ દેશમા થોડા વરશ થઆ શ્રી આરટીન નામના ગામડામા મા૦ આશલીન તથા તેની બાએડી લીશે ટી પોતાના બે જોરીઆ બચા તેમા મારીશ નામનો એક છો કરો તથા જેનીવીવ નામની એક છોકરી શાથે રહેતા હતા એ બચાઓ તનદરોશત તથા શુનેહ શપનધીં ચાલનારા હ તા. ગામડાના બીજા ઉછ છલા છોકરાઓની માફક પોતા ના મા બાપને તેઓ કશી પરકારની બેજારી આપતાતા નહી મા૦ આશલીન ગાડાના ચાક બનાવવાનુ કામ કરતો તે વુ કામ તેને પુરતુ મલતુ તેથી પોતાના કબીલાનુ ગુજરાણ ગ રીબ શનશારે કરી વખત કાહડતો હરેક ફોરશતને વખતે બાએડી શાથે બેશી પોતાના વાહલા બચાઓને હલી મલીને શાથે રમતા જોતો તારે તેને ઘણો આનદ થતો પણ તે આનદમા એક ફીકરથી વધારો થતો તે ફીકર હેવી હતી કે જે હરેક લાએકીવાલા માબાપ પોતાના વાહલા બચા શા રૂ કરેછે એટલે મા૦ આશલીનને અંદેશો થતો કે કાલ ક જાથી એ બચાઓની શી ગત થશે તેની બાએડી તેવી ફીક ર દુર કરવાને તેને દીલાશો આપી ઇશવરપર ભરૂશો રાખ વાને શમજાવતી એ પરમાણે એ બચાઓની નવ વરશ ની ઉમર થઇ તાહા શુધી એ મોટી બઇએર એક બીજાના પેઆરમા અને વખત જતે વધારે શુખ થવાની આશામા પો તાનો શનશાર ગુજારતા તેઓની શુનેહ ભરેલી ચાલ તથા પરો પકારી શવભાવ માટે શઘા ગામડાના લોકો તેઓપર હેત ક રતા એક દીને આશલીન એક બોજે લાધેલુ ગાડુ શમ ર તો હતો તેટલા તે ગાડુ ઉંધુ વલી ગીઆથી તે બીચારો દબા ઇ તુરત મરણ પામીઓ એ મોતની વાત ગાલલી શઘા ગામના લોકો દીલગીર થઆ શઉકોઇ એક એક શાથે વા ત કરવા લાગા કે લેશેટી શરખી શાનેશ બાએડી તથા તેના બે શદાચરણી બાલકોનુ શુ થશે બીચારી લીશેટીને પોતા ના વાહલા ભરથારના મરણથી કેહેવુ દુખ થઇઉ તેનુ વરણ અતરે કરાતુ નથી પણ આ બીના પરથી વાચનારી બાઇ ઓ ગેહજમા તે વીશેનો અટકળો કાહડી શકશે કે એ અકશ તથી તેને હેવી ગમગીની તથા દરદ થઇઉ કે ભરથારના મર ણને તીજે દીને તે પણ મરણ પામીને બયે જણા વઇકુઠ

માં શાથે થયાં. શંધા પાર પહોશીઓ હાએ અફશોશ
કરવાં લાગાં મરનારનાં નાધલાં બચાઓની શઉ કોઇએ
દયા' ખાધી. તેઓની દઆ માતરે મોહડાના બોલોમાજ
પુરી થઇ નહી શવે ઠેકાંણે ગામડાંના લોકો શેહરીઓ કરતાંને
પાડપડોશીઓને વધારે કામના થાએછે તેમજ એ ગામડા
માબી હતું. "પેલાં હીન બાલકોનુ પાલણ કોઇએ કરવુ જો
ઇએ હેવો વીચાર થઓ મરનાર આશલીન જે સુકાદમ
ના હાથહેઠલ કામ કરતો તે એ બાલકોનો વાલી થઓ.
તેના ઓશરા હેઠલ તેઓ પાંચ વરશ શુધી રેહેઆ. તા
રબાદ તે સુકાદમ મરણ પામીઓ. તેનો છોકરો પોતા
ના બાપનો સુખતીઆરી થાએઓ બાપના અખતીઆર
શાથે તેનુ પરોપકાર પણ એ છોકરો ધરાવતો હતો ન
હી. તેણે પેલા જોડીઆ ભાઇ બેહનો જે હજુર નાધ
લાં હતા તેઓને એટલુ બધુ કામ શોંફવા માંડીઉ કે
ઉમરે પોહચેલા આદમીઓનેબીતે દહંણુ લાગે ખાધા પીધાના
હાલ બેલા ચલાવીઆ. શંધી પરકારે હેવી શખતી તથા અપમાન
આપવા લાગો કે તે છોકરાની ઘણી શબુરી છતાબી કંટાલો
ઉપજીઆ વીના રહેઓ નહી, લાચારે તેઓએ તે ઘર છો
ડવાનો ઠેડાવ કીધો તેઓ જુદાં થઇ જો એક બીજાથી દુર
પડી મજુરી કરતેતો તેઓને એટલુ બધુ કામ મલતે કે,તે
થી તેઓ પોત પોતાનો ગુજારો કરી શકતે. પણ તેઓ મા
એના પેટમા ઉગીઆ તારથી તે ચઉદ વરશની ઉમરના થઆ
તાહાશુધી શાથે રેહવાથી એક બીજાના પેઆરમાં એવા લપે
ટાઇ ગીઆંતા કે કોઇબી કારણથી જુદા પડવાનો ખેઆલ તે
ઓ બધને નહી ખાઓ હેવી આફત શરખો લાગતો. નાધ
લો મારીશ વીચારતો કે હું જો દુરના ખેતરમા કાંમ કરવા
જાયતો મારી બેહનની પાશબાની કોણ કરશે ને તે ભરજુ
વાનીમાં આવતી જાએચ તેનો આશરો કોણ થશે ? જીનીવીવ
વીચારતી કે હુ દુર ઠાહપર જુદી કામ કરવા જાઉ તો મારા
ભાઇને વાશતે શુતરૂ ખાનુ કોણ પકાવશે તથા શાંજને વખ
તે તે થાકેલો પરાકેલો આવે તારે તેને શુખ આપવા શઉ
ખું શોજુ શાજું ઘેર કોણ રાખશે ? તેના કપડા ત્વતો કોણ
શભાલશે ને તઇઆર કરી આપશે ? દુખને વખત કોણ
મદદ કરશે ! એ પરમાણે એ ભાઇ બેહન એક બીજાના આ
શ્રાથી જુદા પડવા માગતાનાં નહી. જીનીવીવને પોતાના
ભાઇપર એટલી બધી મોહબત હતી કે તે શઘી દુનીઆ ક
રતા તેને વધારે પેઆરો લગતી. હેવું છતા તેઓ પેતા ની
ર દઓલુ શેઠના ઘરમાંથી નીકલી અંદે ખેડુતને તાહા ચાક

રી રહેઆં મારીશ પોતાના બાપની માફક ગાડાં વીગરે
શામન શમારવાનુ કામ કરતો ને તે કામથી પરવારે એટલે
ખેતરમાં રોપની તથા કાપની કરવાના કામમાં બીજા મજુરો
ને મદદ કરતો. જીનીવીવ પોતાને લાએકનુ કામ મનમાનતા
રીતે કરતી. એ પરમાંણે દનપરદન બને ભાઇ બેહન એક
બીજાની નજર આગલ હેતથી અને ઉલટ ભરેઆં રહી પો
તાના કામથી પોતાના શેઠના તથા પોતાની શાથે કામ કરના
રાઓના માનીતાં થતા ચાલીઆ. મારીશ ચપલ તથા મેહન
તુ હતો તેથી શરવે કોઇ તેને ચાહતા.

એવી તહરે કેટલીએક મુદત ગુજરો ગઇ. એક
તોફાની શાજને વખતે મારીશ બીજા મજુરો શાથે કાપેલા
અનાજનો ઢગ કરતો હતો તે એક ઉંચી ગનજીપર મ
હડી ભારીઓ ગોઠવતો હતો તેવામા વીજલી થઇ તેનો ધકો
હેવો લાગો કે તે બેહોશ થઇ નીચે પડેઓ. એ વીજલી હે
વા જોરથી થઇતીકે તેથી બીજા કેટલાએક મજુરોબી બેહોશ
થઇ ગીઆ. પણ મારીશ શીવાએ તેઓ શંધા જલદીથી પા
છા હુશીઆર થઆ. મારીશતો મુરદાં શરખો પડી રહેઓ
તેના શગતીઓ તેને વાશતે ઘણા ગમગીન થઆ. ઉચકી
ને તેને ઘરમા આણેઓ. તેનો હાવો હાલ જોઇને તેની
બેહનને કેવું દુખ થઇઉં હશે ! કેટલોક વારતો તે બોલી શકી
નહી શઉએ ધારીઉ કે તે મરણ પામીઓછે. હેવામા મા
રીશનો શવાશ આશતેથી ચાલવા લાગો. થોડેવારે તેની
આંખ ઉગાડી જીનીવીવ જે તેને પોતાના હઇડાં શાથે દાબી,
રડતી બેઠીતી તે તેના ડોલા જોઇ કાઇક ઉમેદ ભરેલી થઇ
તે ઇશવરનો ઉપકાર માની બોલીકે "ઓ દીરતાર જેવી હું
મારા ભાઇ શાથે જનમી છેઉં તેવી તેની શાથેજ મરણ પાંમુ
હેવુ મને બખશજે." તેનો ભાઇ એવા શબ્દો શાંભલતો
તોબી કશુ બોલી શકતો હતો નહી તેની જબાન હીલી શકતી
તી નહી ઘેની મુશકેલાતથી હાથ હીલવીને તેણે દેખાડી
ઉં કે તેના માથામા દરદ થતું તેના પગ શુરો વીગરે શંધો
અંગ મારી ગીઓ હતો. તે પરગનાના શઉથી કામેલ વઇ
દે તેના બદનની તપાશ શારી પઠે કરવા પછી કહીઉ કે તેના
માથાને તથા શરીરના હેઠલા ભાગને લકવો થઓછે. પણ
તે માથાપર હાથ કરી દરદની જગો બતાવી શકેછે તેથી આ
શાછે કે તેની બુધી તથા ચીત તથા બોલવાની શકતી પાછી
ઠેકાણે જલદીથી આવશે. એવું શાભલી જીનીવીવને ઉમેદ થાં
યે ફીકર રહી.

એ મુજબ એક અઠવાડીઉં જતે મારીશ પોતા

ની મેહરબાન બેહનનુ નામ લેવાને શકતીવાન થયો
તે શકુનથી જીનીવીવને કેટલો આનંદ થઓ હશે વારૂ ? વશ
ત રૂતુ આવતાં સુધીમા પોતાના ભાઇને શાજે થવાની તેને આ
શાં આવી રાત દીન તેના બીછાના પાશે બેશી તેની ચાક
રી કરવા લાગી. તેને જરા આમકો લાગે એટલે દુખથી હે
વો પોકાર તો કે જીનવીવ અકલાઇ જતી વઇધને ફ્રીને બો
લાવામા આવીઓ તેણે તપાશ કરી કહીઉં કે શરીરનો હે
ઠલો ભાગ શાજોં થવાની કશી આશા નથી પણ માથુ વખ
ત જતે શારી પઠે શુધરશે હેવા શકુનો શાંભલવાથી મારીશ
ઘણો દુખી થઓ જનંમ શુધી પાગલો તથા લાચાર રેહવાનો
ખેઆલ તેને દુખ કરવા લાગો. હેવી લાચારીમા પોતાની
મેહરબાન બેહનપર બોજો થઇ લાગવાનો બલાપોબી તેને ઘણો
થઓ એ પછી શીઆલાની રૂતુ તે જોડીઆ ભાઇ બેહન
નોને અતી શખતી ભરેલી ગુજરી મજુરી કરવા બાદ ફુર
શતનો શધો વખત મારીશની ચાકરીમા ગુજારવાથી જીની
વીવનુ શરીર દુબતુ થવાલાગુ ને તેનો ખુબ હોશાન ગરક થ
ઇ ગીઓ હેવુ છતા પણ ભાઇપર તેનો પેઆર હેવો હતો
કે મારીશ કોઇવાર ઇશવર પાશે મોત માગે તારે તે દુખી થ
ઇ તેના કાલાવાલા કરીને કેહેકે "મારીશ તુ હેવુ મો બોલ
તારા મરણ પછી એક દમબી મારાથી જીવાવાનુ નથી તા
રી બરદાશ લેના મને ગનુ શુખ થાએચ તુને જોવાથી મા
રા જીવને આનંદ છે ઇશવરે મને શકતી બખશીચ તાહા
સુધી હુ મજુરી કરી આપણુ પાલણ થવા જોગ મેલવશ દુ
ખ શદા ટકતુ નથી આપણી ઇમાનત શારી રાખી ઇશવ
રપર ભરૂશો રાખીશુ તો તે શાહેબ આપણુને શુખ આપ
શે તારૂ દરદ તે કીરતાર ઝટાડી તુને શાજો કરશે કેહે
વાતછે કે દરામના તોફાન પછી રલીઆમનો ટડકો પડવા વી
ના રેહતો નથી વાશતે શુખના ટડમાથી આપણી જીદગીનો
પાછલો વખત માઆલુ પરવરદીગાર રલીઆમનો કરશે"
હેવા પેઆરના તથા દીલાશાના શકુનો શાભલી પેલા દરદીને
કોઇ કોઇ વેલા હીમત આવતીને તે ધારતો કે હજુર હુ
શાજો થવશ પોતાને શાફ તથા અચલ રાખવા શારૂ તે
પોતાની ખુરશીપર બેશીને શારી કલાથી જુદી જુદી વશતુના
નમુના બનાવતો તેમા એક ચાર ચાકની ગાડી બનાવી
તે તઇઆર કરવા પછી તેણે હેવી મરજી કીધી કે તેમા બે
શાડી ઇશવરની બગતા કરવ ને કોઇ મને દેવલમા લઇ જા
એતો શારૂ) તેની બેહન જે તેને હરેકપાતીએ ખુશી રાખ
વાને ઇનતેજાર હતી તેણે પોતેજ તેમ કરવાનો ઠેરાવ કીધો
બે તરણ દીવશ આગમચથી જણાવીઉં કે આદીતવારે હું
તુને દેવલમા લઇ જઇશ એ લાએકીવાલી અબલાએ એવો
ઠેરાવ કીધો પણ તેને અંદેશો થઓ કે ઘેરથી દેવલ શુધી
જવાનો રશતો હેવોછે કે ગાડીમા આચકા આવીઆ વીના
રેહેશે નહી જેથી મારીશને ઘણુ દુખ થશે પણ એની ચાલ
તથા કામથી એના ગામડાના શધા લોગો એટલા તો ફીદા હ
તા કે રવીવારની પરભાતમા તેઓએ શધે રશતે પેડો પાથરી
ઓ હતો મારીશને ગાડામા બેશાડી જીનીવીવ બાહેર ની
કલે તેની આગમચ ગામડાના શધા લોકો વાટની બધે બાં
જુ ઘેરી ઉભા રહેઆ હતા તેઓ તે બાઇ તરફ જોઇને
આફરીન કરતા ઘણા જણાએ તેની ખાતર તેના ભા
ઇની ગાડી ઘશડી લઇ જવા માગીઉં પણ તેઓને અન
ઘટતી તશદી આપવી દરૂશત નહી તથા પોતાની માફક શં
ભાલથી ગાડી કોઇ બીજુ ઘગડશે નહી હેવો વીચાર કરી તે
ણે ઘણી નમનતાઇથી શઉને નાપાડીઉં દેવલમાં પોતા પ
છી તાહાના લાએકીવાલા ધરમોપદેશકે વાએજ કરતી વે
લા પોતાના ટોલાને શઉથી શારો ઉપદેશ એ કીધો કે જી
નીવીવ તરફ હાથ કરી બતાવીઉં કે તેનુ હેત ભરેલુ કામ
ઇશવરને ગમતુ ને અતી મોહટા પુન ભરેલુ હતુ જારે
શમા આવે તારે હેવી તહરાનુ પુન કરવાને શરવે કોઇને
ભલામન કીધી તે જોડીઆપર દુવા કરી એ પાદરી બોલીઓ
કે "મારીવાલી દીકરી તુ હીમત પકડ કેમકે ઇશવર તા
રૂ કામ પશંદ રાખી તુને આશરો આપેછે"

એ પરમાણે શધા લોકો તેનુ કામ પશંદ રાખતા તે
થી જીનીવીવને અવબતા પોતાના ભાઇ શબબી વધારે મેહ
ર આવી તે ભાઇબી રાત ને દીન ઇશવર પાશે પરારથના ક
રી હેવુ માગતો કે કોઇબી પરકારથી તે શાહેબ તેનીપર હેવી
બખશેશ કરે કે પોતાની બેહનના પેઆરનો થોડોબી બદલો
વાલવાને તે શકતીવાન થાએ ઘણા દીવશ એ મીશાલે ગુજ
રી ગીઆ તેના શરીરને કશો તફાવત પડેઓ નહી અને તે
આશા છોડી જનમ શુધી દલદરી રેહેવાની ધારતો તેને લા
ગી તેની બેહેન તેને શાંજને વખત પેલી ગાડીમા બેશાડી
ઘરની બાહેર ગમતને શારૂ લઇ જતી તાહા એક દીને એક બુઢો
શીપાઇ મલીઓ મારીશનો શધો હેવાલ જાણી લેવા પછી તે
બોલીઓ કે "ચીલાની લડાઇમા એક ચેલ ફાટવાથી મને
બી લકવાનુ દરદ થઇઉ હતુ જેથી બે વરશ શુધી મારા ગ
ધા શાધા નીરઉપીઓગ થઇ પડેઆ તા મારાં માથી
મા તારીજ માફક દરદ થતુ હતુ જેથી મારી ખુશી શધી જ

તી રેહેવા જેવું લાગતું તું મને તહરેવાર દવા કરવાને ભલામન થઇતી. પણ કોઇબી કશી પરકારે કારગત થઇ નહી શકા ઇલાજ ઘરેઆ તારે શમુદરમાં જાહુક નાહવાનો ઇલાત મને બજાવવામા આવીઓ. મારાંથી ખમાએ તાહાસુધી દરદી ભાગપર મોજા હલુવે હલુવે હુ લાગવા દેતો. એ પર 'મારુ ઉનાલાની આખી મોશમ શુધી કીધુ' એટવે હું શાજો થઓ વાશતે તું જો તેમ કરશે તો તુબી શાજો થશે."

હેવી વાતે કહીને બીચારા અનજાણ્યા મારીશના પુછવાપરથી તેણે જણાવીઉંકે હેવી નાહવાની જગો આ ગામની અડીશો માઇલની વેગસાઇપર શ્રી બેરીન બંદરમાછે. મારીશે કહી ઉંકે ઓ તેટલુ શુધી મારાથી જવાએ કેમ ? તેમ બનવુજ મુશકેલછે. વાશતે મારેતો જનમ શુદી દુખીજ રેહવુ પડશે પણ તેની મેહરબાન બેહન જે શારી પઠે ધેઆન રાખી શધી વાત શાભલતી હતી તેણે પેલા શોલજરને એક કોરે દેઈ શધી વીગત પુછી લીધી. ઘેર આવીને પોતાના ભાઇને શ્રી બેલન લઇ જવાનો ઠેડાવ કીધો થોડા દીવશમા શધી તઇઆરી કીધા પછી તે વીશે તેણે મારીશને જણાવીઉ. તેની વાત શાભલી મારીશ બોલીઓ કે બેહન તુ એ કામ કદી કરી શકવાની નથી, જવા આવવાના પઇશા કાહથી લાવશે ? જીનીવીવે જવાબ દીધો કે દુનીઆમા હેવુ કાઇ નથી કે જે મારાભાઇને વાશતે હુ કરી નહી શકુ તારી ગાડીમા બેશાડી હું તુને ઘશડી લઇ જવશ જતી વખતના વાટ ખરચ શારૂ મારી પાશે શુનાની પાચ અશરફીછે ને આવતી વેલાતો તુ શાજો થઇ મારી શાથે ચાલી શકશે. મારીશ ફરીને બોલીઓ કે વાટ ઘની લાબીછે આપણુને કોઇનો આશરો છે નહીં નદીઓ તથા પાહડ ઓરંગવાને તારી તાકાત રેહશે નહી જીનીવીવે જવાબ દીધો કે ઇશવર જો નેહરબાન છેતો એવી શધી મુશકેલાતો તે શાહેબ શેહલી કરશે ને આપણને શધી પાતીએ આશરો આપશે તુને શાજો થવાની બાબદમા મને ગમે હેવી થાક લાગેતો શું ચીંતાછે ? ટેકરીઓ ને નદી ઓરંગતા વલી એટલા દાહડા વધારે લાગશે વાશતે તુ હીમત પકડને આપણે કુચ કરી જઇએ."

એ પરમાણે હેતથી ભાઇને શમજાવવા પછી તેણે પોતાની તથા ભાઇની વરશગાઠને દાહડે એટલે તારીખ ૩ જી જુનને દીને રવાને થવાની ગોઠવણ કીધી પોતાની શમજન મુજબ તેણે ઘણી ગાઠવેતી રાખીતી પેટી ચાર પઇડાની નીચી ગાડીને છતર કીધુ ને તેપર બેશાઇ તથા અંગેશાઇ શકાએ હેવી રીતે બાંધેલ કીધુ તે ગાડી હાથે ઘશડતા થાક ચહડે તારે ખભા અથવા કમરના જોરે તે કામ કરવા શારૂ ચામડાનો એક પટો તેણે મેલવીઓ. પોતાના પગમા હલકા જોડા તથા માથે શાદરાની ટોપી પેહરી મારીગને તેહવારના દાહડા પેહરવાનો પોશાક પેહેરાવીઓ ને પોતાનો તેવો પોશાક કોઇ વખતે કામનો જાણી તેની બીંદરી કરી મારીગને તકીઓ કરી આપીઓ.

બાહેર નીશરીઆ પછી જીનીવીવ હરખની ભરી ઘણી ઉતાવલે ચાલી પણ પોતાના ભાઇની ચેતવણી પરથી તેણે આશતે આશતે પગલા ભરેઆ કે દુર રાહ કાપવાની હતી વાશતે થાક જલદી લાગે નહીં પેહલા તેઓ એક દેવલમા ગીઆ તાહા ભગતી કરવા પછી આગલ ચાલીઆ. શ્રી ફરાનશ દેશના મધીઅ ભાગમાથી તે દેશના એક નાકા શુધીની શફર એ જોડીઆએ કેમ કીધી તેની વીગત જોકે જાણવા જોગછે તોબી આ નાંધલા ગરથમા લખી શકાતી નથી મેદાન તથા શપાટ જગોએ જીનીવીવે આશતે આશતે પણ જાહુક રાહ કાપી. બપોરને વખત ટડકાણું ઉપદરવથી કોઇ જાહડોનો છાએડો લેતા ને રાતને વખત જે કાઇ આબરૂદાર મકાન મલી આવે તાહા વાશો કરતા ને પોતાની ગુજાશ માફકનુ ખાનુ ખાતા ફરશબદીના મોહોટા ગામડા તથા ભર વશતીમાથી પોતાના ભાઇને નહી લઇ જવાને એ અબલાને અતીશે વીચારથી તદબીર કરવી પડતી એકજ વેલા લાચારીના શબબથી પોતાનાભાઇને હાથથી ખેંચવાની ભાડુતી ગાડીમા બેશાડી એક કશબાને એક નાકેથી બીજે નાકે લઇ જવો પડીઓ હતો કેમકે તેમ નહી કરતેતો તેને બે નદીઓ ઓરંગીને જવુ પડતે જે તેનીથી બનતુ નહી. હીઆથી એ બાઇનો મારગ વધારે ડીકટ થઓ લોહડાની શડકપર ડોડનારી ગાડીઓ કાઇ તે વખત એ પરાતમા હતી નહી, ને હતેતો તેનો ખરચ આપવાની શકતી તે ધરાવતીતી નહીં. વાશતે મજબુત ઘોડાબી શગેતાની મનાઇ કરતા જાહાં ઘાડી એવી ઉચી ટેકડીઓને વાકા ટુકા રશતાપરથી તેને પગે જવુ પડીઉ એ મેહનતથી જીનીવીવ ઘણી થાકી ગઇ તેને શંધે પગે છાગરા ઉઠીઆ ને જોડા પડતા મેઠી ચાંદુવાની ફરજ થઇ. હાથ તથા કમર ગાડી ખેચવાથી કમકમાટ થવા જોગ રીતે ઘશાઇ ગીઆ થાકને લીધે વારેવાર વીશાનો લેવાની જરૂર પડી હેવા શબબથી રાહ કાપતા ઘણા દીવશ લાગા બાર દીવશ શુધી શખત મંજલ કાપ્યા પછી તે પેટીમાનટ રોટ નામના ગામડામા ઓંદીઆં તા

હાં એક શીપાઈની વીધવાએ તેઓને ઉતારો આપી શારી બરદાશ કીધી જીનીવીવ ભાઈને માટે શું રંનજ ખેંચતી હતી તે જાણીને એ ગરીબ વીધવાની આખમા આશુ આવી ગીઆં. તેણે જીનીવીવને દીકરીની માફક પોતાંની આમલ કેટલાક દીવશ બોહશ કરીને રાખી. તેઓના ઉતારાનો કશો ખરચ લીધો નહી ને પાછલથી કેટલીએક અગતની વશતુઓ આપી પોતાના પુરા હેતથી દીલ શાથે જીનીવવને ધરી દુવા દઈ રવાને કીધી. પણ થોડા દીવશ પછી એક બીજે ઠેકાણે એ વાખાના મારેલાં ભાઈ બેહન શાથે ને મુ ખીઓં કરી જીનીવીવ શાથે કેટલાએક કમજાત મુશાફરોએ ધરમશાલામાં હેવી નીલાજરી ચાલ ચલાવવા માંડી કે પોતાની શોભાની ખાતર તે બીચારી પોતાના દરદી ભાઈને લઈ બાહેર નીકલી ઉગાડી જગોએ શારી રાત રહી. એ પછી એઓને બીજું દુખ ગગરાટ તથા વીજલી શાથનાં તોફાનથી થઉ. તે તોફાને મારીશના દરદને ઉભરાવીઉ ને ઘણી પીડા ખેંચાવી. એ તોફાન થઉં તારે તેઓ લેકઆઈલ આડમ નામના જંગલમા હતા. એ વખતે જીનીવીવે પોતાની છાતી તળે ભાઈનુ મોંઢુ રાખી તેની આખોપર હાથ દઈ જેમ બને તેમ વીજલી તથા વરશાદની અશરથી તેને બનચાવીઓ ને પોતે તે શઉ ખમીઉ તેણે એવી ધાશતી લાગી કે રખેને વીજલી ઘણો વાર ચાલુ રેહે ને લકવાનો મરજ પેહલાની માફક મારીશને માથે પાછુ દરદ ઉપજાવે પણ દએઆલુ ઈશવરે તેના ભાઈ શંબંધી ધાશતી દુર કીધી પણ ફીકર તથા થાક ને શરદીથી તેને પોતાને તરણ દીવશ શુધી તાપે પડવું થઉ. બાવીશ દાહડા ગુજરતે તેઓ આરથી મનજલ કાપી રહેઆ. બોવેશ આગલ આવતાં જીનીવીવની પાશની પાચ અશરફીમાંની તરણનો ખરચાઈ ગુઈ હતી. ભીખ માગવાનો તે પુરો ધીકાર કરની. વાશતે વધારે કર કશર કરવાની જરૂર પઈ. કીઆથી રાહ પણ વધારે ડીકટ હતી. ઘણાએક દુગરો વટાવવા પડેઆને તેન કરતા તે બાઈ ઘણીજ થાકી ગઈ. અંતે બોલોન તરફની છેલ્લી ટેકડી ચડવા પછી દુરથી શમુદર તેને દેખાયો. તેજ વેળા શંધી રનજ તે ભુલી ગઈ. ખુશીથી પોતાના ભાઈને કેહવા લાગી કે શમુદર તુંને જોવા શારૂ તારી ગાડીતુ છનર હુ ખીશકું તેમ કરી તેણે તેને શમુદર તથા બોલોનની ઈમારતોની નીશાન ઈતીઆદી બતાવીઆં., મારીશ ઘણો મગન થઓ પોતાની બેહનની વીશામીરેવાને તેણે બરામન કીધી. પણ બેગીએ તે કશું શાંભલીઉં નહી. તે બોલી કે રેહવેલુ મકાન નજદીક આવીઉ એટલે તાંહા પોતા શુધી હું થાક લેનાર નથી. આગલ વધી પુછતાં પુછતાં તે ભાઈ બેહન શમુદરને કાંઠે થઈ હમામ ખાનાંઓની જગોએ ગીઆં. એ કાંઠે શમુદરનાં મોજા એક બીજાની પર ધીમે ધીમે વલતા હતા તે જોઈ એ લોકોને પોતાના ગામડાંના દાનાના ખેતર ઈઆદ આવીઆં એક પાહડને હેઠા કેટલીએક ઓરતો નાહવાને શારૂ શમો જોતી બેઠી હતી. તેઓને એ ભાઈ બેનને વીશે કશી ખબર હતી નહી તેથી જીનીવીવને પુછીઉ કે તમો એ મરદને પાશેના કીઆ ગામમાંથી લાવીઆ છેઓ ? તેના જવાબમા જીનીવીવે પોતાના ભાઈનો હાથ પેઆરથી જાહલી શંધી બીના હરશીને કહી એ બીના શાભલી શઉ કોઈ જીનીવીવને ફરેશતો કેહવા લાગા ને આફરીન કરતા શંધા જણા હમામ ખાનાવાલાની પાશે તેને લઈ ગીઆં. તે ધણીએ શંધો હેવાલ શાભલી તેઓને ઘણી મોહબતથી પોતાની પાશે રાખીઆ. તે ઈશવરનો ઉપકાર માનવા લાગો કે જીનીવીવ શરખી પુનવતી અબલાના પગલા તેને તાંહાં આવીઆં હતાં. તે ભાઈ બેહનને વાશતે તેણે એક મકાન તુરત તઈઆર કરાવીઉં ને મારીશ જાણે કોઈ પાદશાહ જાદો હોએ તેમ પોતાના બે માણશોને શારી ખબરદારીથી તેની ચાકરી હમામખાનામાં કરવાને હુકમ આપીઓ તે જગોએ શઉ કોઈ નાહવા આવનારા જીનીવીવપર મઘન થઆં ને તહરેવાર વશતુઓ તેને પોહમાડી મારીશે આઠ દશ વખત નાહવા પછી તેના પગમા લોઈ ફરતુ તેને માલુમ પડીઉ. એ શગણથી જીનીવીવને કેવી ખુશાઉપજી હશે તે શઉકોઈ પોતાની મેલજ વીચારી શકશે થોડે દીવશે બે લાકડી લઈ મારીશ ચાલવા લાગો ને ઈશવરનો ઉપકાર માની પોતાંની મેહરબાન બેહનને દુવા દેવા લાગો. જેમ એક માએ પોતાંના પેહલી વેતના બાલકને ચાલતા જોઈને ખુશી થાએ તેમ જીનીવીવ પોતાના ભાઈને આશતે આશતે વગર લાકડીએ ચાલતો જોઈને ખુશી થઈ. હરખના આશુ વરશાવી ઈશવરની આગલ શર નમાવી તે શાંઈની મેહરબાની શબધી પોતાની ફરજ તેણે અદા કીધી. મોશમ ખતમ થતે પુરો શાજો થઓ ને કેટલાએક ગાઉ શુધી ફરતો ફરતો તેને કઉવત પણ શારૂ આવીઉ. પોતાને ગામ પાછા ફરવાની આગમચ શ્રી બોલોનના કેટલાએક આબરૂદાર લોકોએ જીનીવીવને મેજબાની આપી. ને તે, મેજબાની એવી ધપની હતી કે જે ઉંનચી પદવીના નામીચા લોકોને આપવામા આવેચ તે લોકોની નજરમા

જીવ આશુદો ને આરાંમ તથા ખુશીમાં રેહ તથા તેવા
જ બીજા ઘણા ફાએદા થાએ. હવે કોઇ કેહશે કે એ ઇલા
જતો શારોછે પણ તેમ કીધાથી કોઇ કોઇનિ તાંહાં જાએ આ
વે નહી ને જે પેહલાં હેવી ચીઠીઓ મોકલ્યે તે લગનને દાહ
ડે અથવા બીજાં તેવાં ટાકણાં શર વાત જોતું રહી જાએ. પ
ણ હેવું નહી બનવા દેવાનો ઇલાજ શેહલછે. એ શુધારો
પેહલ વેહલાં મોહરે વાપેના આબરૂદાર ઘેરોની શેઆની ત
થા મોભાવાલી બાઇઓએ કરવો જોઇએચ. કેમકે જે શુધારા
વીશે હું શુચના કરૂંચ તેપર અમલ કીધાથી તેઓને વધારે
ફાએદો થશે. એટલુંજ નહીં, પણ હેવા શુધારાની ગરીબો પેહ
લ કાહડે તે કરતા પઇશા તથા મોભાવાલી પરખીઆત બાઇ
ઓ કાહડેતો તેથી તે શુધારાનો રેવાજ ઘણો ઉતાવળે લોકોમા
પડે. મોહરે વાપેના લોકોના શારા કામની નકલ કરવાને
બીજા શંધાં કશી અડચણ જોશે નહી. એ કારણ શારૂં
આઠ દશ આબરૂવાલાં ને મોહટા ખાનદાનની ઘરવાલી બા
ઇઓએ પોત પોતામાં હેવો ઠેડાવ કરવો કે હવે પછી તેઓ
માથી જેનેબી ઘેર શારૂ રૂડું હોએ તારે તેઓમાંનાં બીજી
ઓને તેરાં કરવા પડેતો માતરે એ ઝીશાલની ચીઠીઓથીજ
તેરાં કરવા ને શખી જણીઓએ તે ચીઠીને હાલની ચાલુ રી
તના તેરા શરખુંજ બલકે તેથી વધારે માન આપી ઠેડવેલે વ
ખતે તે ચીઠીમા જણાવેલા કારણ શારૂં તેમા જણાવેલી જ
ગોએ હાજર થવુ ને કોઇએ તેમ કરવાથી ફરવું નહી. એ પ
રમાણે થોડી બાઇઓએ અરશપરશ બનદોબશત કરી
તે ઝીશાલે પોતે ચાલી તથા પોતાનો દાખલો આપી પોતા
નાં લાગતા વળગતાઓને તેમ કરવાને ભલામન કરવી એ
વું કરવું શઉ કોઇનિ ફાએદા ભરેલુછે ને એકનો રાહ તે શ
ઉનો રાહ થવાનો. એ પરમાણે શુરૂઆત થવા પછી એ
વી રશમ ગામમા થોડાજ દીવશમાં ફેલાઇ જશે. આપણી બે
હનીઓ પરથી ઘનુએક દુખ ટલી જશે જે માટેની શાબાશી
એ બાબેની પેહલ કાહડનારી બાઇઓને મલશે વાશતે હું મા
રી ઉ નએ વાપેની શ ઘી જાતીલી બેહનીઓને ભલામન કરૂચ કે
આએ બીનાપર ખુબ વીચાર કરી પોતાની વાહલી શાહેલી
ઓને હવે પછી જારેબી અરશપરશ મને તારે એ બાબેનીમો
ઠવણ કરવાની તેઓએ પેરવી કરવી ને આએ વરશના લ
ગનના ઇઆંમમા એ ગુણગારો શુધારો લોકોમા રેવાજ પા
મેલો કરવાને પોતાથી બની આવતી શ ઘો કોશેશ કરવી
ખરેખર હેવું કામ કરવાનુ પુનબી ઘનુછે. વાશતે જેઓના
બામેગ મોહટાં હોશે તેઓજ એ વાખવાખીના કામમા પેહ
લ કાહડવાની કોશેશ કરશે. હેવી કોશેશ કરવાને પરવરદી
ગાર શઉને તોફીઅત આપે હેવી મારી દુવાછે. મને ઉમેદછે કે
મારી શંઘલે વાપેની બેહનીઓના બરધારો તથાં ભાઇઓ દીલ
ભરીથી તેઓને તેમ કરવાની ઉલટ તથા મશલત આપશે. ખુ
દા તેઓને તેમ કરવાને બુઘી આપે.

ગણીત કરવાની અચરત શરખી શકતી.

આ નીચે લખેલી બીનાં ઘણી તાજુબ શરખી ને તે
શાથે ખરેખરી હોવાથી નીચે પરગટ કીધીછે. જે ગર થ કર
તાના ગએઆ આગશટના આકમાથી એ તાલવી કાહડીછે
તે કેહેછે કે હેવી અચરત શરખી ગણતરી કરનારની ચમટ
કારીક શકતીના નમુના જોવા શારૂં મને નોતરવામાં આવી
ઓતો. મને ફરમાશબી થઇતી કે તેને પુછવાને એક બે
હશાબ મેં તઇઆર રાખવા. મોહડેથી હશાબ કરવામી એ
ઘણી વીશે ઘણી તાજુબ શરખી વાતો મેં શાભલી હતી તે
થી એક બે મોટા હશાબ તઇઆર કરી મારાં મન શાથે મ
લકાવા લાગો કે લોકો જેમ બોલેછે તેમ એ ઘણી એ હશા
બ એકદમ મોહડેથી કરી આપી શકનાર નથી. પછી શાં
જને વખત હુ ઠેડવેલે મકાને ગીઓ તાહાં ઘણાક તમા
શગીરો આવીઆ હતા. ગણીત કરનાર આધલા આદમી
ઓની માફક એકાત ઘેઆંન રાખી ઉભેલો હતો. તેણે અ
રજ કીધી કે મને ગણીત કરતા ભુલ નહી પડે તેટલા શારૂ
શઉ કોઇએ મુગુ રેહેવુ. તે મુજબ શંઘા જણ મુગા રહે
આ. તેણે ઓરડામાં હલુવે હલુવે ચાલવા માંડીઉં. પછી
શરવાલાથી તેની તપાશ કરવા માડી. જુદા જુદા લોકોએ
એક દશ શોથી તે કરોડ, દશ કરોડ સુધીની શંખીઆઓ
આપી એ જુદી જુદી શ ખીઆ એ શભાના મુનશીનુ કાં
મ કરનારે લખી લીધી દશ બાર શંખીઆ થઇ એટલે
મોહડેથી શરવાલો કરવાને પેલા ગણીત કરનારે શુરૂ કીધું ને
પેલો મુનશી કાગજપર બેરીજ લીએ તેની આગમચ એ ગણીત ક
રનારે મોહડેથી ખરી બેરીજ કહી શ ભલાવી ! ને પછી બાદબા
કીનો એક દાખલો મોહડે કરવા આપીઓ. પરાધની શ
ખીઆ પરાધમાથી એક આખના પલકારામા તેણે ભુ
લ કીધા વગર બાદ કરી આપી જાણે આપણે કોઇને પુછીએ
કે કેટલા વાગાને તે ટાઇમના ઘડીઆલતરફ જોઇને જેટલો
વારમા જવાબ આપે તેટલાવારમાં એ બાદબાકીનો જવાબ તે
ઘણીએ આપીઓ

હવે મામલો જોઇ મેં મારા મન શાથે વીચાર કીધો કે મારા હશાબથી એ ઘબરાવાનો નથી. મેં તેને પુછીઉં કે તું મોહટેથી ઘનમુલ કાહડી શકશે? તેણે જવાબ દીધોકે, "હા એક દાખલો આપો." મેં પુછીઉં કે નવ હજાર છશો ને તેઆશીનું ઘનમુલ શું! "શતાવીશ" એમ તુરત જવાબ દઇ તે બોલીઓકે એતો ઘનુંજ શેહલુંછે. પછી તેણે ચાર શંખીઆનું ઘનમુલ કાહાડીઉં તે જગોએ હાજર રેહનાર નીશાલીઆઓ એ ધણીની હેવી શકતી જોઇ ખુશીમાં આવી શાબાશીનો આવાજ કરવા લાગા. પછી મેં તે ધણીને કહીઉં કે હું થોડાએક હશાબ પુછું જેમા ગુણાકાર ઘણો વાપરવો પડશે તે એછેકે મછી મારોની તોતેર બોટોનો એક કાફલો તા૦ ૧ લી એપરેલને દીને શ્રી ડકરક બદરથી રવાને થઓ. તેઓ નારથ શી નામના દરીઆવમા માછલી પકડવાને ગીઆ તાંહાંથી તા૦ ૩૧ મી જુલાઇએ પાછા આવીઆ. એટલે ચાર મહીના તેઓએ શફર કીધી (હું એમ બોલુંચ તેટલામાં મારી ભુલ ભાળી તે ગણીત કરનાર બોલીઓકે તેઓ એકશો બાવીશ દાહડા શફરપર હતા. એ ભુલ મેં કબુલ કરી હું આગલ બોલીઓકે) દરએક બોટમા ઓગનીશ આદમી હતાં તારે શંધા કાફલામાં કેટલાં આદમી હશે? તેણે તુરત જવાબ દીધોકે એક હજાર તરણ શો ને શીતીઆશી.

શવાલ—દરએક આદમી દર રોજ ચાર રતલની રોટલી ખાએતો શંધી બોટના માણશો દર રોજ કેટલા રતલ રોટલી ખાતાં હશે.?

જવાબ—આલબતા પાચ હજાર પાંચશોને ઉડતાલીશ રતલ

શવાલ— તારે ચાર મહીના શુધી તેઓને કેટલી રોટલી લેવાની જરૂર હતી?

ગણતરી કરનાર જે ઉપલા જવાબો દેતા થંભ ઉભો હતો, તે એ શવાલ શાંભલી આશતે આશતે ચાલી જરાક વીચારી પાછો ઉભો રહી જવાબ દેવા લાગો તે લોકોએ પોતાની શાથે ૭ લાખ છોતેર હજાર આઠશોને ૭૫ન રતલ રોટલી રાખવી જોઇએ! મેં કહીઉં બરોબરછે શાબાશ! શંધા છોકરાઓ ફરીને હરેખ આવી શાબાશીનો આવાજ કરવા લાગા મેં શવાલ જારી કીધો ને બોલીઓ કે એ મછીમારોને રેટલી શાથે જીન દારૂ જોઇએ દર આદમી દરરોજ એક ગલાશ જીન પીતો તારે [illegible]ગીનામા શંધા જણાઓએ કેટલા ડરામ દારૂ પીધો હશે.?

જવાબ દેનાર થોડો વાર ફેરી ખાધા પછી બોલીઓ કે એક લાખ અગણોતેર હજાર બશો ને ચઉદ ડરામ.

શવાલ—પણ તે જીન બાટલીઓમા રાખીઓતો ને દર એક બાટલીમાં શાડતીશ ડરામ પરમાણે શંધો રાખવાને કેટલી બાટલી જોઇએ.?

જવાબ—ચાર હજાર પાંચશો તોતેર ને તેર ડરામનો અપુરનાક—

એ પરમાંણે મારી પરીખશામા તેને પાર ઉતરતાં નેઇ હું તાજુબ રહેઓ. શંધી શભા અચરત થવા લાગી. તે ગણીત કરનારને ઠાક આપવાને જરા વાર થોભી પીઆનોનો એકાદ રાગ શાંભલવા પછી મેં તેને પુછીઉં કે તમો થાકી ગીઆચ? જવાબ દીધો કે નહી! વલી પુછીઉંકે તમુને વધારે મોહટી શંખીઆના હશાબ પુછીએ.?

જવાબ—હા પુછોની.

શવાલ—એક બાટલી ભરી ઘટરનુ પાંણીછે. તેમા શીતીઆશી હજાર પાંચશો બાશઠ ટીપાંછે. શુખશમ દરશક ઇઅતરથી જોતાં દરએક ટીપામા મોહટાં વચલાં કદના ને નાહલાં હેવાં તરણ જાતનાં જાણવરોછે. તેમાં શાત નાહલાં ઓગનચાલીશ વચલાં કદનાં ને બશો ચોશઠ નાહલાં. વાશતે પેહલાં કેહેવો કે તે બાટલીમાં મોહટા જાણવરો કેટલાછે.?

જવાબ દેનારે થોડા દગલા ભરી ખરો જવાબ દીધોકે ચઉદ લાખ ઇઠીઆશી હજાર પાચશોને બોપન.

શવાલ—વચલા કદના કેટલા.?

જવાબ—ચોતરીશલાખ ચઉદ હજાર નવશોને અઢાર

શવાલ—હવે તેમાં નાહલા જણાવરો કેટલાછે.?

જવાબ—બે કરોડ એકતીશલાખ છવીશ હજાર

એ છેલનો જવાબ કાઇક ભુલ ભરેલો હતો તેથી મેં ગણતરી કરનારને કહીઉં જે તમો કાઇક ચુકોચ. તેવોજ તેણે જરા વીચાર કરીને કહીઉંકે ખરો જવાબ બે કરોડ એકતીશ લાખ શોલ હજાર તરણશો અડશઠછે.

શવાલ—વારૂ તારે એ બાટલીમાં શંધા નાહના મોહટાને વચલાં કદના જાણવરોની શંખીઆ કેટલીછે.?

જવાબ—બે કરોડ છેંશી લાખ ઓગનીશ હજાર આઠશો ચાલીશ

શવાલ—પણ ધીઆંન રાખી જોતા હેવું માલુમ પડેચ કે એમાનુ દરએક મોહટું જાણવર વચલા કદનું એક અને નાહલા કદના તરણ જાણવરો એ પરમાણે ખાએ તારે દરરોજ તે બાટલીમાં કેટલાં જાણવરો બાકી રેહશે.?

એ પરમાંણે શરવાલા બાદબાકી,ગુણાકાર,ભાગાકારના ગુચવણ ભરેલા તથા ડીફટ હશાબો મોહડે તરોતર કરવાની એ ગણીત કરનારની શક્તી ને શારી પઠે ઠરી જોઇ. તે શક્તી વીશે શઉ કોઇ અચરત થતાંતા એટલાં તેણે એક હવી ઓલતેમાશ કરી કે તેથી શરવે જણાની અચરતીમા વધારો થએો. એ અચરત શરખી ઓલતેમાશ તેણે એમ કરી કે એક લખેલાં કાગલ ઉપરથી બને એકશો પચાશ હારેદોર અંક કહેવો એટલે હુ તે કાગળમાં જોવા વગર મોહડે બોલી જશ. એ ડોડશો અંકમાથી ૭ ૭ એકેક વારે બોલો.

શબાના એક ઘરશયે તુરત કાગલ તથા પેનશીલ લઇને પોતાના મનમા આવીઉં તેમ ડોડશો અક હારેદોર લખી કાહાડેઆ પછી ગણીત કરનારને તે કહી શંભલાવેઆ. જેમ કે શાત, શુનય, નવ, પાચ, તરણ, એક જે શાભલી લઇ આગલ બોલવાને કહીઉં. તે તેને શંભલાવીઆ જેમકે શુનય, પાચ, શાત, ૭ બે તરણ. એ પરમાણે ડોડશો અક થઇ રહેઆ તારે એ ગણીત કરનાર બોલીઓ કે તમારે ગમેતો હજુર બીજ પચાશ વધારી બશો પુરા કરો. પણ શબાના લોકોએ તેના મગજને એટલી બધી શખતી આપવા ચાહ્યું નહી ને એટલાંમાજ બશ કીધું.તારે એને કહીઉં કે મેહેરબાની કરીકરીને એ શંધા અંક એકદમ શાથે બોલી જાવો. પેલો ઘરશય તે બોલી ગીઓ. તે શાંભલી ગણીત કરનારે કહીઉ "કે હવે એ અંક હુ બોલુમ તે શાભલો ને જહાં મને ભુલ પડે તાંહાં તે ભુલ શુધારશોના, પણ ભુલછે કરીને માતરે બોલજો, એટલે હુ પોતે તે શુધારશ. હવે શબાના લોકો કેહેતો પેહેલેથી ને કેહેતો છેડેથી એ અંક હું બોલી જાઉં." શઉ કોઇએ પેહલાથી બોલવા કહીઉ

એ તાજુબ શરખા આદમીએ આશપાશ પગલા ભરી આખો અરધી બધ કરી પોતાની આંગલી કપાલની બાજુએ ફેરવી બોલવા આંડીઉ. શાત,શુનય, નવ,પાચ, તરણ, એક, શુનય, પાંચ, શાત, છ, બે, તરણ, ઇતીઆદી એ પરમાણે દોહડશો અક પુરા કીધા. એ શંધામા માતરે એક કે બે ચુક પડી હતી તે એ ધણીની બલામન શુજબ તેને જાહેર કરતાંજ વીચાર કરીને પાછો ખરો અક કહી બોલતો કે શુનયથી મને કોઇવાર ગુચવણ પડેછે. એ પરમાણે પેહેલાથી છેડે શુધીજ નહી પણ પાછો છેડેથી તે પેહેલા શુધીબી એ આકડા એ ધણી બોલી ગીઓ પછી કહીઉં કે એ અકમાનો હરેક અંક શુ છે તે મને પુછશોતો હુ તેનો જવાબ દેવશ!

તેજ વખત શવાલ થએાે કે એ શ ખીઆમાં છેડેથી ગણતા પીશતાલીશમો અંક શું છે?

જવાબ—શાત; તેની જમની બાજુએ એક ને ડાબી બાજુએ નવ એ પરમાંણેછે!

શવાલ—પેહલાંથી ગણતા એ શંખીઆમા એકવીશમો અંક શુછે?

જવાબ—પાચ, તેની ડાબી બાજુએ શુનીઅ ને જમની બાજુએ તરણ એ પરમાણેછે.

હવો મામલો જોઇ શઉ કોઇ તાજુબીથી હેરાન રહેઆ એ ગણીત કરનાર મોહટી શાબાશીનો અવાજ શાંભલતો ને પોતાના મોહડાંપરનો પશીંદો લુછતો થોડોવાર બેઠો. પછી પાછો ઉભો થાઇને એ દીને પોતે કીધેલા શંધા હશાબ શખીઆમા પાછા કહી શંભલાવીઆ!

હવી શક્તી ધરાવનાર આદમીનુ નામ જીઅન જેકબ વીકલર કરીનેછે. તે શ્રી શુવીતજરલડ દેશમાં ઝુરીક ચેહેરમા ઇશવી શને અટારશો એકતીશના વરશમા જણમીઓ હતો. તેના માબાપના શંધા મલી આઠ છોકરાં હતાં તેમાં ચાર છોકરા ને ચાર છોકરી. એના બાપ આગલ હુંડીની દલાલી કરતો હતો પણ હવડાં એકાંત બેશી પોતાની પુછ પર પોતાનુ ગુજરાણ કરેછે. એ બાપની ઘણીબી મરજીછે કે તેનો એ પુતર જે દેશે દેશ લટકતો ફરેછે તેને પોતાના ઘરમા રાખે. જીઅન જેકબ વીકલર નાધપણથીજ રાત ને દાહડો શ ઘી પરકારની વીદીઆનો અભીઆશ કરતો. શઉમાં ગણીત શાશતર પર એને ઘણો શવાદ હતો ને યાદગીરણ શક્તી અતી શારી હોવાથી એ શોખને ટેકો થતો તેણે જુદા જુદાં શેહેરોમા જુદા શીખશાગુરૂઓ પાશે કેલવણી લીધી છે. તેના શીખશકોમા નામીચો ફરેનચ વીદીઆરથી તથા ફીલશુફ માવ આરાગો પણ હતો. એ ભારી અભીઆશથી તેની આંખો નબલી થવા લાગી. અને તેને તદન અંધાપો આવીઓ. હેવી માઠી હાલતમા આડી વરશ શુધી એટલે અટારશો તેપણથી અટારશો પંચાવન શુધી તે રહેઆ. તે વેલા તેની ઉમર બાવીશથી પચીશ વરશની હતી. રોલથી એ ધણી કેહ્ય કે એ અધાપો માથું અથવા આખ દુખીઆ વગર આવીઓતો. ટુકામા કહીએતો એ ધણી પોતાંની આખી જીંદગીમા કોઇ વારબી શખત દામેલી પડેઓ નથી. તે આધલો રહેઆ તાહાં શુધી પોતાંના મનમાંને મનમાં હશાબ કરી વખત કાહડતો. આંખનુ તેજ જેમ હલવે હલવે ગીઉં તેમ પોતાની મેલે પાછુ આવવા લાગું. પણ તે તેજ હજુર શુધી પુરૂ આવીઉં નથી. વઇ ધ લે કે એ ધણી જે પોતાની રીત મુજબ મનમાં

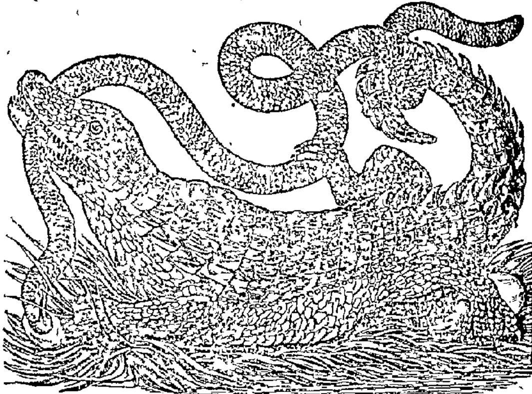
હશાબ કરવાની મેહનત છોડી દીએતો એની આંખો પુરી શાજી થશે. પણ એ ધણી હેવી શલાહ પરમાંણે ચાલતો નથી. ગણીત, ભુમીતી, બીજગણીત, ત્રીકોન મેતરી ઇતીઆદીના ડીક્ટ હશાબો એ શદા પોતાના મનમા કરતો રેહેછે એ હશાબોમા એને મનશે બાઉથી મુશકેલ કામ લાબા અંકની શંખીઆના ગુણાકાર કરવાનુછે જેમકે વીશ અંકની શંખીઆને પદર અંકની શંખીઆએ મનમા ગુણતા એને દશ બાર મીનીટ લાગેછે. શધા હશાબ મનમા કીધા શવાએ એ બીચારાને હાલમા છુટકોબીં નથી કારણ કે તેની આંખનુ તેજ હજુર એટલુ થોડુ છે કે તેનો હાથ ધરી બતાવવા વગર પોતાની શઇ તે કરી શકતો નથી

ગણીત કરવાની મોહટી શક્તી ધરાવનારા બીજા ધણીઓની માફક વીકલર કાંઇ એમ નથી કેહતો કે તે કરવાની કોઇ રીત નથી એતો કબુલ કરેચ કે શધી જાતના હશાબ કરવાની તેણે કેટલીએક રીત ગોઠવેલીછે એ રીતોથી ઘણા ડીક્ટ હશાબો તે શેહલમા ને ખરે ખરા જવાબ શાથે કરેછે. જેમકે તીશ આંકની શંખીઆનુ ઘનમુલ કાહડતા તેને માતરે ૪ થી પાચ મીનીટ લાગેછે એ કામ કેહવુ તાજુબ શરખુંછે તે આએ બીનાપરથી શમજ પડશેકે હુશીઆર ને ચપલ મેહતાને શલેટપર ગણતરી કરી એવુ ઘનમુલ કાહડતા ઓછામા ઓછો પોણો કલાક થાએ ગણીત શાશતરના ડીક્ટ હશાબો શેહેલથી કરવાને બની આવે એટલા શારૂ એક ગરંથ બનાવવાનો એનો વીચારછે પણ આંખની કુરબલતાને લીધે તે લખી શકતો નથી માટે એ કામ આજ શુધી અટકીરહેછે.

એ ધણી વચલા કદ, કાલા બાલ, ટુંકી દાહાડી, ફીકા ચેહેરાવાળો આદમીછે. અંધાપાથી કોઇબી તહરે દુખી થતો જણાંતો નથી. દાહાડામા એકવાર ખાએછે રોટલી અને પનીર પશંદ કરતો નથી પુશકલ શાકર નાખી દુધ વગરની જલદ ચાએ પીવાનો તેને શોખછે. શાએન ઘનુ પશંદછે, તેની શાભલવાની શક્તી પણ ઘની શારીછે. જેની શાથે વેહવાર હોએ તેના અવાજ તથા બોલવાની રીત પરથી તેની ખશલત તથા દેખાવ વીશે એ મત બાંધેછે. હેવું મત બાધવામા ઘનુ કરી એ છેતરાતો નથી એમ પોતે કેહેછે. એ ધણીની જાતી ભાશા જરમનછે. ભાગી તુટી ફરેન્ચ તથા ઇંગરેજી તે જાણેછે. એક દેશથી બીજે દેશ ભટકવાનો એને ઘણો શોખછે જેથી તે એકજ ઠેકાણે કાને લાગવાને પશદ કરતો નથી પોતાની શક્તી મુજબ કોઇ પેહડીપર એ મોહટા કામનો થાએ પણ કેથેબી ચાકરી રેહેવાને તે ના પાડેછે. એ પરમાણે ના પાડવાનું એક કારણતો એકે તે એક જગોએ ઠરી ઠામ રહી શકે નહી બીજું એક તેની આંખે દેખાતુ નથી વાશતે તેણે કરેલા હશાબના જવાબમા કોઇ ટરકટ કરેતો તેનો અટકાવ અંધાપાને લીધે તેનીથી થઇ શકે નહી જેથી તેને બાહને લુચ્છાઓ પોતાનો શવારથ શાધી જાએ એ ધણીની અચરત શરખી શકતીનો કોઇ શાગે ઉપીઓગં કરવાની વેતરણ કરવાને કેટલાએક પરોપકારી આદમીઓની ધારનાછે. ખરેખર એની આખો જો શાજી થાએતો એ તાજુબ શરખુ આદમી દુનીઆમા અતીશે ઉપીઓગી થશે

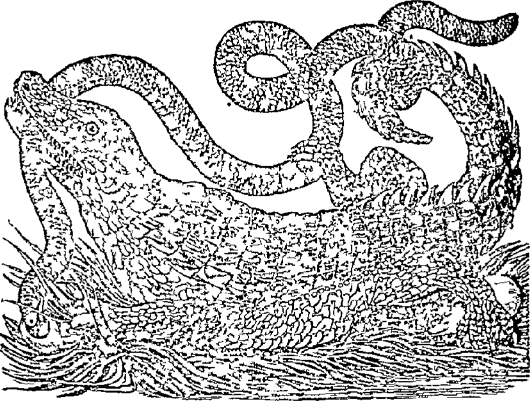
શો શ વા ટ .

શોશાવાટ, એ નામ ઘણા જણાઓએ શાભલીઉં હશે એ નામ ધરાવનાર પરાણીઓ વીશે અગત કરી જાણવાજોગ બીના હીઆ લખીછે. આપણ જેને શોશવાટ કરીને કહીછએચ તે પાણીમા તેમજ ખુશીકીપર રહી શકેચ. એનુ મુખીઅ રેહઠાન નદીમા એકાત જગો હોએચ. તાહા તેઓ ઘણી વેલા કીનારે આવી પડી રેહચ એ જાણવરની લબાઇ તીશ ફુટ શુધીની થાએચ ને શરીરનો ઘેરાવો ૮ ફુટ શુધીનો હોએચ. કોરડી જમીન કરતા તે પાણીમા વધારે રેહેચ એ તાનપર તે ઘણુ કવત ધરાવેચ ને તેના પગ તથા નીમલી તરફથી ચપટું પુછડું તરવાના કામમા મુખીઅ તેના હથીઆરછે. શોશવાટ તરણ જાતના હોએચ એ જાત ઘણુ કરીને તેમના માથાના ડોલપરથી ઓલખાએચ. આપણા દેશની નદીઓ ઇતીઆદીમા જે શોશવાટોછે તેમના મુડા અતીઘણા લાબા તથા શાંકડા હોએચ આફરીકાં દેશની નદીઓ વીગેરેના શોશવાટોના મુડા વધારે પોહલા હોએચ ને આખ આગલથી ચપટા શરીખા દેખાએચ અમેરીકા ખંડની નદીઓ ઇતીઆદીના શોશવાટોના મુડા લબાઇના પરમાણથી વધારે પોહલા હોએચ તેમના નાકોરા ગોલ હોએચ. ઉપલી બે જાતના જેટલા એ તીજ પાણીમા રહી શકતા નથી કેમકે એઓના પગ તે બે જાતના શોશવાટોના પગના જેટલા જોડાએલા નથી તથા બરડાના કાંટાએ કરી પાછલા પગનુ કદ વધારે થઇ પડેચ, જેથી તરવાને ઘણુ શેહલ પડતું નથી કે

ટલા ફરક શીવાએ બીજી શંધી બાબદમા શધા શોશવારો એ ક બીજાને મલતાંછે. તેમનુ શરીર જાણે શખત ભીંગરાના બખતરમા ધંકાએલુછે જેથી દુશમનોનો હુમલો તેમનીપર એકાએક કારી થતો નથી. તેમના પગ ટુકા હોએય ને જડબા એટલા મોહટા કે મોહડુ વલું કરેતો આખુ માણશ ગલી જાએ એ જડબામા ઉપર નીચે દાંત એવા છુટાછે કે મોહડું બંધ કરતાં તે દાંત મીજાગરાંની માફક એક બીજા શાથે મલી જાએય તરતી વખત તેઓ પોતાની પુછડી આજુબાજુ મારી આગલ વધેય ને જેમ જેમ આગલ વધેય તેમ પાછલ ફીનનો શરેરો તેનો મારગ બતાવેય. એ જાનવરના ઈંડા હાથના ઈંડા કરતાં મોહટા હોએય. તે ધૂડાંની આશપાશ શુમારી થામડીનુપર હોએય શોશવારની માદા પોતાના ઈંડા નદી કીનારે કોરડી રેતીમા અથવા કાદવમા શંતાડેય. તાહા શુરજના ટકાથી પાકી તે ઈંડાંમાથી બચા નીકલેય તે બચા નીકલવા પછી તેમની માએ આવી તેમને પણીમાં લઈ જાએય તે પેહલોતો પોતાના પેટમાનુ અરધુ જહેલુ ખાનુ કાહડી તેમને ખવાડેય એ બચા જનમતાંવાર આશરે ૭ ઈનચ લાંબા હોએય ઉપર કેહવા મુજબ એ જનાવરો દાહડાને વખત ઘણુંખરા સુસત હાલતમાં પડી રેહેય જેમકે શીઉં નદીના કીનારા ઉપર જાહા તેઓ ફતરે મારેલ્માબી હીલતા નથી. તેઓ રાતના ઘણુ કરી પોતાનાં ખોરાક મારે માછલા તથા બીજા જનાવરોનો શેકાર કરેય એ વખતે તેઓ પોતાનો ડરામનો પોકાર એવા જોરથી કરેય કે તે દુર શુધી શંભલાએય તેમના મોહડા હેવાછે કે જડબામા શેકારને પકડી તેને શુગરાવે ને પોતે નશકોરૂં ઉંનચુ રાખીને ફેરાથી હુવા લેઈ શકે નદીમા નાહતા આદમી જારે વગર ધાશતીએ દાવમા આવી જાએય તે વખત તથા પોતાના બચાઓને કોઈ આદમીથી ફ્શી, ધાશતીમા જોએય તે વખત શીવાએ શોશવારો આદમીપર હુમલો કરતા નથી તેઓ જો કોઈ હેવો શેકાર પકડે કે તે એક વેરની ભુખ કરતાં વધારે હોએ તો ખવાએ તેટલુ ખાઈ બાકીનુ નદીના કાદવમા દાટી મેલેય ને જેમ જેમ ખપ પડેય તેમ તેમ ખાએય.

કેટલાએક શોશવાર કીનારે ફરતાં જાનવરો તથા આદમી પર હુમલો કરવાની હીમત ચલાવેય. કોઈ કોઈ વખતે તો વાઘનેબી એ રાખશના હુમલાથી પોતાનો બચાવ કરતા શકત લડાઈ કરવી પડેય. આદમીઓ જો ઘોડાપર શવાર હોએય ને ઘોડા તે કામમાં વપરાએલા હોએય તો શોશવારનો શેકાર કરવો કોઈ કોઈ વાર શારી રમુજ થાએય આદમી ભારી શોટાથી એ જાણુવરને મારેય એ જાણુવરથી કોઈ વાર પોતાનો શેકાર પકડતી વખતે રમુજ થમનેય જેમ કે કુતરો અથવા તેવું બીજુ જનાવર નદીમા તરતું હોએય

ટલા ફરક શીવાએ બીજી શધી બાબદમા શધા શોશવારો એક બીજાને મલતાછે તેમનુ શરીર જાણે શખત બીગરાના બખતરમા ઢંકાએલુછે જેથી દુશમનોનો હુમનો તેમનીપર એકાએક કારી થતો નથી તેમના પગ ટુંકા હોએય ને જડબા એટલા મોહટા કે મોહડુ વકુ કરેતો આખુ માણશ ગલી જાએ એ જડબામા ઉપર નીચે દાત એવા ફુટાછે કે મોહડુ બંધ કરતા તે દાત ઓજારની માફક એક બીજ શાથે મલી જાએય તરતી વખત તેઓ પોતાની પુછડી આજુબાજુ મારી આગલ વધેય ને જેમ જેમ આગલ વધેય તેમ પાછલ ફીનનો શરેરો તેનો મારગ બતાવેય એ જાનવરના ઈંડા હાશના ઈંડા કરતા મોહટા હોએય તે ઈંડાની આશપાશ શુમારી ચામડીનુપર હોએય શોશવારની માદા પોતાના ઈંડા નદી કીનારે કોરડી રેતીમા અથવા કાદવમા દાટાહેય તાહા શુરજના ટહકાથી પાકી તે ઈંડામાથી બચા નીકલેય તે બચા નીકલવા પછી તેમની મા એ આવી તેમને પાણીમા લઈ જાએય તે પેહલાતો પોતાના પેટમાનુ અરધુ જરેલુ ખાનુ કાહડી તેમને ખવાડેય એ બચા જનમતાંવાર આશરે ૭ ઈંચ લાબા હોએય ઉપર કેહવા મુજબ એ જનાવરો દાહડાને વખત ઘણાખરા સુશત હાલતમા પડી રેહેય જેમકે શીધુ નદીને કીનારા ઉપર જાહા તેઓ ફતરે મારેઆબી હી બતર નથી તેઓ રાતના ઘણુ કરી પોતાના ખોરાક માટે માછલા તથા બીજા જનાવરોનો શેકાર કરેય તે વખતે તેઓ પોતાનો દુશમનો પોકાર એવા જોરથી કરેય કે તે દુર શુધી શંભલાએય તેમના મોહડા હેવાછે કે જડબામા શેકારને પકડી તેને ગુગરાવે ને પોતે નશકોરૂ ઉંચુ રાખી બારથી હવા લેઈ શકે, નદીમા નાહતા આદમી જારે વગર ધાશતીએ દાવમા આવી જાએય તે વખત તથા પોતાના બચાઓને કોઈ આદમીથી કશી ધાશતીમા જોએય તે વખત શીવાએ શોશવારો આદમીપર હુમનો કરતા નથી તેઓ જો કોઈ હેવો શેકાર પકડે કે તે એક વેરની ભુખ કરતા વધારે હોએ તો ખવાએ તેટલુ ખાઈ બાકીનુ નદીના કાદવમા દાટી મેલેય ને જેમ જેમ ખપ પડેય તેમ તેમ ખાએય

કેટલાએક શોશવાર કીનારે ફરતા જાનવરો તથા આદમી પર હુમનો કરવાની હીમત ચલાવેય કોઈ કોઈ વખતે તો વાઘનેબી એ રાખશના હુમલાથી પોતાનો બચાવ કરતા શાકત લડાઈ કરવી પડેય આદમીઓ જો ઘોડાપર શવાર હોએય ને ઘોડો તે કામમા વપરાએલા હોએય તો શોશવારનો શેકાર કરવો કોઈ કોઈ વાર શારી રમુજ થાએય આદમી ભારી શોટાથી એ જાનવરને મારેય એ જાનુવરબી કોઈ વાર પોતાનો શેકાર પકડતી વખતે રમુજ શમજેય જેમ કે કુતરો અથવા તેવુ બીજુ જનાવર નદીમાં તરતુ હોએય

તો ગોશવાટ પાણીમાં નીચેથી આશતે રહીને આવી તેનો એકાદ પગ પકડી ઉંડા પાંણીમાં ઘશડી લઇ જાએય ને તાણં ડોબી દીએય. તે જાણુવર પોતાને છુટુ શમજી કોનારા તરફ આવવા માંડેય. પણ જમીનપર આવી લાગે તેની આગમચ તેનો જમ તેને પાછું પગમાંથી પકડી ઉંડા પાણીમાં ઘશડી લઇ જાએય. એ પરમાણે ઘણોવાર રીબાવીને તેબીચારાનો જાન એ શાખશ લીએય.

આદમી ગોશવાટની શામને કેટલી હીમત ચલાવી તેને જેર કરી શકે તે વીશે એક મીશાલ નીચે આપીછે. એક ઈંગરેજી વીદીઆરથી નામે ચારલશ વાટરટંન થોડી મુદત પર શ્રી દખન અમેરીકામાં વીદીઆ શબંધી ખોલ કરવા શારૂં ગીઓ હતો. તે વેળા તેને તે તરફના એક ગોશવાટ શાથે મુઠભેડીએ નદીપર ડરામની લડાઇ થઇતી. તેણે એક લાકડાંના ગલ શાથે એક નાઘલુ જાણુવર વલગાવી પાણીમા નેહલીઉં. એક ગોશવાટ જેવું તે ખાવા આવીઉં તેવોજ ગલને આંચકો મારી તેને પકડી પાણીની શપાટી પર ખેંચી કાહાડીઉ. અચરત શરખું એછે કે એ શાખશ જેવું બાહર આવીઉં તેવોજ તે કુદીને તેની પીઠપર ચહડી બેઠો. પછી તેના આગલા બ વે પગ જરફથી પકડી તેમને મરડીને ઉપર વાલીલઇ લગામની માફક પકડીઆ. એ વખત એ જાણુવરે પોતાના છુટકારાને શારૂ પોતાની પુછડીથી તહરેવાર એતન કીધો ને કાદવ તથા રેતી ઘણીએ ઉરાડી. પણ તોબી મી૦ વાટરટન તેની પીઠપર મજબુત બેશી રેહેઓ. કોરડી જમીનપર શારીપઠે તે ગોશવાટને લઇ ગીઓ પછી તેનુ જડબુ રીછની માફક બાંધી લીઉં. જેરથી તેનુ પુછડુ નીચે દબાવી રાખી તેને પુરુ કેદમાં લઇ છુવથી મારીઉં ને કુદરતી વશતુઓના પોતાના શંઘરને વાશતે ધીરજથી શમારી તઇઆર કીધું!

વીદીઆથી ઈનશાફને થતી મદદ.

થોડા દીવશપર ડેશ્રી બરીટન દેશમાં એક ખુન થઇ [illegible] નીકાંત એક [illegible]પર ગીઆથી તેની [illegible] શાધારન શાખશીઓ એ [illegible] હોએ નહી તાંહાં [illegible] શાબેત થને ન એક દેશથી બીજે [illegible] વીદીઆ ખશ તે એકુ ઠેકાંણે કામે લાગવાને પશંદ કરતત [illegible]ની મદદ પાર પડી. એ બીનાનો શારાંશ નીચે લખાઅા પરમાણેછે.

એ ખુન કરનાર બંધવાની એક છરી તપાશની વખતે હાજર કરી. તે છરીનાં પાના તથા હાથાપર લોહીના ડાગ હતા. હેવું વીચારવામાં આવીઉં કે તેણે જેનો ઘાણ લીધો હતો તેના એ લોહીના એ ડાગ હશે. પણ તે ખુની ભારી હુશીઆરીથી બોલીઓ કે બજારમાં મેં ગાએનું કાચુ માશ કાપીઉં હતું તેના લોહીના એ ડાગ છે. એવુ કેહેવું વીદીઆના બલે ખોટું પાડીઉં વીદવાન લોકોએ કરેલી શોધથી માલુંમ પડીઉંચ કે જુદાં જુદાં પરાંણીઓ જેમકે આદમી, ગાએ, બકરૂં, મુરગી, ઈતીઆદી એઓના લોહીની અંદર જે એક જાતના પદારથની કરચો આવેછે તે કરચોનુ કદ એ જુદાં જુદાં પરાંણીઓ પરમાણે જુદું જુદું હોએછે. વીદીઆએ કરેલાં એ અજવાલાંની રોશનીથી એક નામીચા ડાકટર નામે હીરાપથે ઉપલા બંધવાના ખોરવાની તપાશ કરવા માંડી તેણે એક હેવું શારૂં શુખશમ દરશક ઈંતર પોતાની મદદે લીધું કે તેના કાચમાંથી એક વશતુના કદની વશતુ દશ વાર જેટલી મોહટી દેખાએ. એ ઈંતરથી પેલી છરીપરના લોહીની કરચની શંખીઆ, કદ તથા આકાર શેહલથી અને ખાતરી થવા જેગ રીતે બરોબર માલુંમ પડે આ વીના રેહા નહી. શારી પઠે જેતાં ડાકટર હીરાપથની ખાતરી થઇ ને તેણે જણાવીઉં કે એ લોહી ગાએ, બલદ, મેંઢા અથવા ડુકરનું નહી હતું. કેમકે એ લોહીની કરચો કરતાં એ જાણુવરના લોહીની કરચો ઘણી મોહટી હોએછે. બીજી શાબેતી એ આપી કે એ છરીનાં ઉપર લોહી લાગયા પછી તેપર તે ઘશીઉં હતું. વાશતે તેપર છુવનું કોઇ લાગુ હશે અને મુવેલાં જાણુવરના માશનું હોએ નહી. વલી શુક્ષ્મ ચોઇની કરચોની શાથે કાંઇ દોરાની કરચો મલી, શુખશમદરશકે બતાવીઉં કે તે કરચો શુતરના દોરાની હતી. કેહેવું શુતર કે જેથી તે મરનારનો જબો તથા ગલેબંદ બનાવેલો હતો પણ એ આદમીના લોહી તથા એ કપરાંની કરચો નીનીશાનજ માતરે વીદીઆએ બતાવીતી નહીં. વીદીઆએ હેવુબી બતાવીઉંચ કે જે મલ અથવા રશ આદમીના શરીરની આશપાશ રેહેછે તે તથા તે મલવાળુ અંગ કે જેમાથી એ રશ નીકલેય, તેઓમાંથી ભીંગરાં જેવી નાહની કરચો બાહેર નીકલેય. એ કરચો શરીર નીભાવવા કામમાં આવતા નથી એ ભીંગરાંજેવી કરચો છેંચી નાખેલી હોએય, કે બોલકી આખે તે દેખાઇ શકતી નથી, પણ ઉ

અંગ્રેજોની ખુબ શુરતી શંપુરણછે તથા જે ઈંગરેજી ખુબશુરત
ઉમરા જાદીઓમાં શઉથી પેહલીછે. લેડી બલેશીંગટને પણ
તાજુબ શરખી ખુબશુરતી ધરાવવાને લીધે પાદશાહો ને ઉમરા
વો તેના ખાકશાર હતા. શ્રી ઈટલી દેશમાંતા લોકો તેને "લા ડી
વા" (રૂપારી) માતા કરી કેહતા. તે નાજનીના ખભાપર તેની
ડોકી જાણે ઈઉનાની લોકોના મનમોહન આકાર મુજબ ગો
ઠવેલી હતી. તેના હાથ તાજુબ શરખા ખુબ શુરત હતા.
નેનો હેવા કે જારેબી હશે તારે શઉકોઈ લલચાઈ જાએ. ખુ
બ શુરતીનાં શ મપુરનપણામાં ડચેશ આવ શધરલંડનાં કરતા
બી તે શરશ હતી. હાલના ડીઉક આવ. વેલીંગટનની બા
નુ જારે મારશીઅનેશ આવ ડોરો કેહવાતી તારે લોલાએ તે
ને જોઈતી. તે ઘણી તારીફ લાએક હોશાન ધરાવતી. મ
ગર તેનો મીજાજ ઘણોજ ઘડો હોવાથી તે જાણે ઠંડુ પણ
ખુબશુરત પુતળું હોએ તેમ દીશાતી. ઈંગલંડમાં શઉથી ખુબ
શુરત કબીલો નામીચા શેરીડનનોછે. એ કબીલાના બે છોક
રાછે. તે બ ધેને લોલા પીછાનતી હતી ને તેઓ પોતાના જમા
નાના શઉથી ખુબશુરત પુરૂષો કેહવાઆછે એ કબીલાની
તરણ દીકરીઓ નામે પેલી નાઝીચી પણ દુખીઆરી નામદાર
મીશટરીશ નારટન તથા લેડી બલાકઉડ અને લેડી શેમોર ઠ
રીનેછે એ તરહેને ઈંગલંડની તરણ ગરેશીશ, એટલે ખુબ
શુરત ઓરતોનો ખેતાબ મલીઓય. શ્રી ફરાંનશના લોકની
ખુબશુરતી વીશે બોલતાં લોલાએ પેહલી વખાન "મારકુઈ
શ ડી લા ગરેન"ની કીધા પછી હાલના શેહનશાની બાનુ ઈ
ઉજીની વીશે કેટલીએક બીના કહી. લોલાએ છેલલા એ રાં
ણીને જોઈ તારે તે ઘણી રમુજી, હાજર જવાબી વાલી તથા
ચંચલ શવભાવની અને નાધલાં કદ તથા અછા હોશાનવા
લી ઓરત દીશતી.

જુદાં જુદા દેશની ખુબશુરત ઓરતોનુ વરણ કરી રહે
આ પછી લોલા બોલી કે ખાધા પીધામા અંદાજે તથા શરીરે
શફાઈને શુધરાઈ રાખવાથી તથા કશરત કીધાથી ખુબશુર
તીનો જેમ નીભાવ થાએય તેમ બીજા કશાથી થતો નથી.
બલકે તે નીભાવ કરનારા ઈલાજ એજછે. લોલા બોલી કે
શરીરની ખુબ શુરતીની શાથે જો મગજને કેલવની મલી હો
એતો તેથી ઓરતના શબદોનાં મીઠાશ, નેનોનાં તેજ, રૂખ
શારોના બાહર અને શંખા દીલની શોભામા વધારો થઈને
ઓરત વધારે રહીઆમની લાગેય.

એ પરમાણે નાજુક પંચનીઓમાથી જેણે દુનીઆ ઘણી
જોઈય તે પોતાના અનુભવ પરથી કેહેછે કે ઓરતના હકમાં
શરીરની કશરત તથા શુધડાઈ તથા ખાધા પીધાની બાબદ
અંદાજે ને મગજને કેલવની ઘણી ફાએદેમંદછે. વાંચનારી
બાઈઓ જો પોતાના પંથનીનાં એ ઘણા મોતેબેરને ફાએદેમંદ
વીચારપર ધેઆન આપેતો કેહવું શારૂ! એ વીચારપર અ
મલ કરવાને કશું મુશકેલ જેવું નથી. પણ તેમ અમલ કર
વાના ફાએદા કેટલા બધાછે તે વીશે શમજુ બાઈઓને આદ
રે શીખવવાની કશી જરૂર નથી. આટલુંજ કેહવુ બશછે કે
ઓરત થઈને તન મનેની ખુબશુરતી જાલવવાને જે મરજી ધ
રાવે નહી તે બાઈ ઈશવરે નાજુક પંથનીઓને કરેલી મોહ
ટી બખશેશને લાએક થવામા ઘણી પછાત પડેલી કેહવાએ

ઈંગરેજોની મોહટાઈનુ એક કારણ.

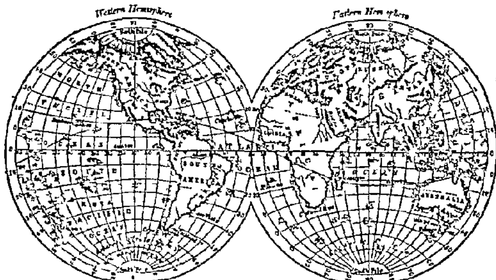
પારકા દેશના લોકો ઈંગરેજોના હાલના ભારી બલ ત
થા મોહટાઈ વીશે તહરેવાર કારણો બતાવેછે. ખરેખર ઈંગ
રેજો જે મોહટી બુજરગી તથા કીરતીએ પોહચીઆય તેથી
કોઈબી સુધરાઈનો ફાકો રાખનાર દેશના લોકો અનજાણા
નથી. શઉકોઈએ એ બુજરગી તથા કીરતીના કારણો વીશે
પોતાના મત બાંધીઆછે. શીઆમ દેશ જેની. શાથે ઈ
ગરેજ શરકારને કેટલી મુદત થઈ મીતરાઈનુ નાતુ ચાલેછે તે.
દેશના ગનેઆંની લોકો ઈગરેજોની મોહટાઈના થોડાં ઘણા
કારણો શમજવાને પછાત રહેઆ નથી શર જાન બાઉરી
ગે એ દેશનો હેવાલ લખતા તાહાના રાજાના વડા પરધાંન
નુ મત પોતાના હેવાલમાં ટાકીઉછે. ઠે હરેક દેશના શરવે
કોઈ લોકોએ જાણવા લાએક શમજી અતરે ઉતારીઉ છે.

તે પરધાંન બોલીઓ કે "ઈંગરેજોનો દેશ હેવી રીતે
આવેલોછે કે તેથી તેઓને કાઈક ફાએદોછે. તે શાથે તે દે
શના લોકો શીંહ શરખા બાહદુરછે, પણ એ કારણોએ ક
રીને તેઓ હાલની બુજરગીએ પોહચીઆય એમ શમજવું
નહી. બીજા મુલકના લોકોનેબી દેશના શથાને શેલ ધી હે
વો ફાએદા મલીઓછે. તેઓ પાશેબી બાહદુર શીપાઈ તથા
શરદારો હતા. પણ તેઓ ઈંગરેજોના શરખા મોહટા થઈ શ
કીઆતા નહી તેઓની મોહટાઈનુ કારણ તેઓની શરકારછે
તે શરકાર ઘણીજ તારીફ કરવા લાએકછે. તે શરકારનો વહી
વટ હેવી રીતે ચાલેયછે કે તેથી પાદશાહ (અથવા રાંણી) તથા
ઉમરાવો તથા પરજાના લોકો એકબીજાના કાજપર અંકોશ
રાખી શકેછે. પરજાનુ દર એક આદમી શમજેછે જે

રાજનો કારભાર ચલાવવામા તેને થોડો ઘણો કેડવેલો અખ્તીઆરછે. દર એક આદમી જાણેછે જે તે દેશમા તેના લાભ તથા ઇલાકાની પરવા થાએછે. આદમીને લડાઇ કરવાને શક્તીવાન કરનારા એ કારણોછે. છુટ ભોગવનાર આદમીની હીમત હેવા હેવા કામ કરવાને તાકાત રાખેછે કે સેવા કામથી ગુલામો થયરી રીહે આપણે (એટલે શીઆમના લોકોએ) હવડા શુધી શંધો અખ્તીઆર ઉમરાવ લોકોનેજ આપીઓછે. અને તેમ કીધાથી આપણી હાલત કેહેવીછે ? (ઘની ખરાબ). વાશતે હવે આપણે થોડો અખ્તીઆર (અથવા હક અને છુટ) પરજાના લોકોને આપીએ ને પછી આપણે જોઇએ કે આપણુ (લોકો તથા દેશ)ની અવસ્થામા શારો ફેરફાર થાએચ કે નહી."

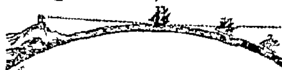
જો એ શીઆમના પરધાન શરખા બીજાદેશના પરધાનો શમજુ હોએ ને તે શમજ મુજબ પોતાના દેશોમા અમલ કરતો ઘના દેશોની હાલત શુધરી તાહાના લોકો થોડી મુદતમા હવડા કરતા શો ઘણે વધારે શુખીઆરા તથા કીરતીવાન થાએ

પુરથવી.

જે પુરથવીપર આપણે વશીએચ તેનો આકાર ઇંડાને મલતો આવે હેવો ગોલછે વીદવાન લોકોએ તથા બીજાઓએ ગણતરીથી તથા પોતાની જાતે દુનીઆના જુદા જુદા બાગો તરફ તહરેવાર અખતરા કરી શાબેત કીધુચ કે જમીનનો આકાર ગોલછે. એ વીશે શમજ પડવા શારૂ થોડી મીશાલો, અતરે આપીછે

જારે એક વાહન દુરથી કીનારા તરફ આવેછે તારે કીનારે ઉભેલું આદમીને પેહલા તેના શર પછી ઉપલુ તુતક ને ... તે પછી ભાગ દેખાએછે. જમીનનો આકાર ગો... એ તપે ઉભેલા આદમીને તે વાહન એક દ... ...તી કે જાહા ... પર કદાચ ધારો કુશ અથવા ચપટી નથી તે ... ખુર્નીને અપરાધી ... પેહલાં વાહનના ... તી ઘણી મજબુત ... ચ. જેમ જે ... પણે જે શપાટીપર હોઇએ તે શપાટીપર વાહન આવી એ તાગે તે શઘુ દેખાએચ (જુવો આ ચીતાર.)

એમ ચીયારે વાહન કીનારેથી દુર જાએચ તારે પેહલા તેતો હેઠલો ભાગ ને આશતે આશતે શઘુ ખોખુ જાણે ગરક થઇ જાએચ. શબબ એજ કે જમીનની શપાટી ગોલ હોવાથી તે અતે આપણી નજરે પડતું નથી

વરી પુરૂથવીપરના પાહડો આગલથી આપણે જેમ જેમ દુર જઇએચ તેમ તેમ તે પાહડોના તલીઆ, પછી મધીઅ ભાગને છેલ્લા મથાલા, આપણી નજરે પડતા નથી. તેમજ દુરથી આપણે પાહડો તરફ જઇએચ તારે પેહલા તેમના મથાલા, પછી મધીઅ ભાગ ને છેલ્લા તલીઆ દેખાએચ. જાતીન જો ચપટી હોતતો આપણને પાહડો દુરથી જ

પલાં મુકરામ દરશક ઇઅંતરની મદદથી એ ભીંગેરા ડાકતટર હીરાપથને મોહટા પથરના કદજેવા દીશીઆં. શરીરના જુદા જુદા ભાગના એ ભીંગરાઓનો આકાર હમેશાં જુદા જુદા ડોલનો હોએછે. જેમકે ધાટામાંનાં એ ભીંગરા ફરશ બંદી શરખા દીશેછે. જીભ ના હેઠલા ભાગના ભીંગરા લાખી ઓલ શરખા હોએછે. આટરડાંના ભીંગરા બાલ શરખી હાલતમા હોએછે. હવે ઉપલી છરીપર જે ભીંગરાં હતાં તે ફરશંબદીની માફક હારમાં હતાં. તે ઉપરથી ડાકટર હીરાપથે કહીઉં કે એ ભીંગરા ધાટાંનાં ભાગના હતાં. પેલા મરનારને જખમબી એજ ભાગપર થએલો હતો! એ પરમાણે વીદીઆની રોશનીએકરી વીદ્યા બલે બનાવેલાં ઇંતરથી શાફ માલુંમ પડીઉં કે મુરખ અપરાધીએ પોતાનો અપરાધ છુપાવવા શારૂં હેતું બાહનુ કાહડીઉં હતું કે તેની છરીપર ગાએનુ માશ કાપવાથી લોહીના ડાગ પડેઆ હતા તે ખોટુ હતું. તે છરીપર આદમીનુ લોહી ને આદમીનાં શરીરમાથી નીશરતાં ભીંગરાંજ હતા એમ શરવે કોઇની ખાતરી થઇ. અપરાધીના અનેઆએ વીશે કશી પરકારનો શક રહેઓ નહી. ધારાએ પોતાનુ વેર લીધું. ઇનશાફની મતલબ હાશલ થઇ ભુડા લોકોએ જોઇઉં કે ઉપર શરખાં બાહના કાહડી છુટી જવાનો વખત હવે ગુજરી ગીઓછે.

ઇનશાફના કામને વીદીઆરૂપી બીજી મદદ એમ મલે છે કે વીદીઆરથીઓના જાણવામાં આવીઉંચ કે મરતી વેલા આદમી છેલવેલી જે ચીજ જોએ, તેની સુરતી તે મરનારની આખની કીકીની ઉપર આબેહુબ પડી રેહેછે. ડાક્ટર શાનડફોરડ તથા બીજાઓએ એ બાબેના અખતરા કરી ઠરાવીઉંછે કે જે આદમીનુ ખુન થઇઉં હોએ તેની નજરે તે ખુની જો છેલ વેલા પડેલો તે ખુની કધી પકડાએઆ વીના રેહે નહી, તે ખુનીની શુરત તથા તેના કપડા ઇતીઆદી વગેરેનો ચીતાર મરનારની આંખની ઉપર પડી રેહેવાનો. તે આંખની જેમ બને તેમ ઉતાવલેથી આટરોફાઇનના પાણીમા બેહોવાર ભીજવી જીની ચીજ મોહોટી દેખાએ હેવા શારા કામની મારફતે તપાશ દીધાથી મરનારે પોતાની છેલલી ઘડીએ જોએલી ચીજ અથવા આદમી ઇતીઆદીની સુરતી તેની કીકીપરથી દેખાઇ આવવાની. અલબતા ખુની લોકો જારે અપરાધ તાસુનકેર જાએ તારે તેઓને શપડાવવાનો એમણ એક અતી ઘણો કીમતી ઇલાજ દુનીઆમા શાધે દેહાડે પ્રઇ પરવાનો.

દુનીઆમાં શઊથી મોહટી આગબોટ.

"ગરેટ ઇશટરન" એવે નામની દુનીઆમાં શુઉથી મોહોટી આગ બોટ જે મીશટર ઇશકાટ રશલ નામના નામીચા વાડીઆઓએ ઇંગલંડમા તઇઆર કરીચ તે હાલ જમાનામા એક નવું કઉતુકછે એ વીદીઆનુ બલ શુ કરી શકે તે એ આગબોટની હશતીપરથી તાજુબ થતા મગજને શમજ પડેચ. એ બારકશ આજશુધીમા પાણીમા ઉતરી ચુકુ હશે.

એ બારકશની લંબાઇ એક નાકાથી તે બીજા નાકા શુધી ૭૦૦) ફુટનીછે તેનાં ઉપલા તુતકની બરોબર લંબાઇ ૬૯૨) ફુટનીછે તળીઆથી ઉપલા તુતકની હેઠલી બાજુ શુધીની ઉનચાઇ ૫૮ ફુટનીછે. પોહલાઇ ૮૩) ફુટછે. પાહલ બાકશની તરફથી પોહલાઇ ૧૨૦) ફુટછે. એ પરમાંણે તેનુ કદ છતાં દુનીઆની મોહટી આગબોટો તેની આગલ નાધલી બોટોના શરખી દીશેચ. એ બારકશ નજદીક ૨૩૦૦૦) ટનનુછે.

એનો વીશતાર ૬૦૦૦૦) ફુટનોછે. તેની બાધનીમા હેઠલ ૩૦૦૦૦) લોહડાની તખતીઓ ખપીચ તે દર એક તખતીનુ વજન એક તરતીઆઉશ ટનછે ને તે દર એક ૧૦૦) મેખથી જડી લીધામા આવીચ. વાશતે તેના તલીઆંમા જડેલી તખતીઓને ૩૦૦૦૦૦૦) મેખ મારવામાં આવીચ એ બારકશને વધારે મજબુતી આપવાને શારૂ એનો જેટલો ભાગ પાંણીમા ડુબેલો રેહે તે તથા તેથીબી તરણ ફુટના ઉનચાન શુધી બેવડી બાધની લીધામા આવીચ. એ, પરમાણે માહેલુ તલીઉં બાહેરના તલીઆથી બે ફુટ દશ ઇંનચ છુટુંછે એ બાધની હેવીરીતે લીધામાં આવીચ કે જારેબી મરામતને વાશતે કોરડી જગોએ એ બારકશને લીધામા આવે તારે તેનો ભાર પકાનથી ઉપર શુધી શારી પઠે ગમતોલ રેહે માહેલી બાજુએથી એ બારકશના ૭ ભાગ કીધાછે. એ ગાલા હેવી રીતે કીધાચ કે તેના મથાલા શુધી પાણી ભરવામા આવે તોબી એક ગાલાનુ પાંણી બીજામા જઇ શકે નહી વાશતે જારે ખરાબાપર અઠડે અથવા ધાભટ થાએ તારે એ બારકશનો નાશ જલદી થાએ નહી. એ બારકશના મધીઅ ભાગ આગલના પાંચ ગાલા ઉતારૂઓને પાંચ હાટેલની માફક કામ આવી શકે હેવુંછે. દરએક ગાલામા માલા કીધાચ તે માલાપર દીવાનખાના, શુવાના ઓરડા, પેહડી ને તેવી બીજી

જોડવણુંછે એ પાચ ગાલાઓમાંના નીચલાં તુતકપરના ગાલાની ઉનચાઇ તેર ફુટ આઠ ઇનચ ને ઉપલાં તુતકપરના ગાલામી ઉનચાઇ ૧૨ ફુટછે. ઉપલા દીવાનખાના ૭૦) ફુટને નીચલાં ૬૦) ફુટ લાંબાછે. એ માલાઓના ઓરડા હેવી રીતે કીધાચ કે તેઓમાં પેહલા વરગના ૮૦૦) બીજા વરગના ૨૦૦૦)ને તીજા વરગના ૧૨૦૦) મલી ચાર હજાર ઉતારૂઓ એટીવેલારહી શકે. અગતને વખતે એ બારકશમાં ૧૦૦૦૦) દશ હજાર આદમીનુ લશકર એકજ ખેપે લઇ જવાઇ શકશે ! એ બારકશના ખલાશી તથા ઇનજનરો મલી, ૪૦૦) આદમીઓ થશે, તેઓના મકાન એ બારકશના બે ડછો તરફ કીધામા આવીઆંચ. ફેર કાશલની લંબાઇ ૧૪૦) ફુટ ને પોહલાઇ ૮ ફુટનીછે. એ બારકશપર જાંહ ફેકાઇ લાઇટ તથા હવાને શારૂં બગારાછે તે શવાએ બાકીની નજદીક શાતશો ફુટની જગો પશારને વાશતેછે. એટલી જગોપર ચારવાર ફરી વલીએ તો એક માઇલનો પશાર થાએ એ બારકશના ઉપલા બાગની બાંધની પણ હેઠવાઇની માફક બનનીછે. પથાનમાં જે લોહડાના તખતા લીધામા આવીઆચ તે એક ઇનચ જારડા ને ઉપલી તરફના અરધો ઇનચ જારડાછે. એ બારકશ સકરૂ તથા પાડલ હુઇલ તેમજ શરથી ચાલી શકશે. તેમા ૧૦) બાઇલરને ૧૦૦) ભઠીછે. દૂરએક શાચાના શીલીનડરની મધીઅ રેશા ૭ ફુટનીછે. એ બારકશના શંધા શાંચાઓનુ વજન ૧૨૦૦૦)ટનનુંછે. શાધરણ બાફથી ચાલેતો એ શંધા શાંચાઓનુ એકંદર બલ ૩૩૦૦) ઘોડાનુંછે. પણ અગતને વખત એ શાંચાથી ૫૦૦૦) ઘોડાના જેટલું બલ વાપરી શકાએ એના ૭ ડોલ ને દશ લાંગરછે. એ ચલાવતા ચારશો ખલાશી તથા ઇનજનરોને લાગર ઉંચકવા, શર ચહડાવવા તથા પાણી કાહડી નાખવાના કામમા મદદ દરવા શારૂં કેટલાએક બાફનાં ઇંતરો તઇઆરછે. બીજા શામન શાથે ૮૦૦) વામ શાકલ તેના લાગરને વલગેલીછે. તેની શાથે વીશ મોહટી બોટો તુતકપર રેહશે તથા બાજુએ શો ફુટ લાંબી ને આશરે ૭૦) ટનની બેબે ઇશટીમર ટંગાએલી રેહશે. ત ગફરને વખત ૧૩૭૮ ટંન કોએલો બાઇલરની આશપાશ ભરી લઇ જઇ શકશે એ કોએલા માટે ગોઠવણ હેવી કીધીચ કે તે શંધો આગવાલાઓની નજદીક રેહેવા શાથે ગરમીના ઉપદરવથી ઉતારૂઓનો બંચાવ કરે. કપતાનનો હુકુમ માલમો, ઇનજનરો, શુકાની ચોકીદાર તથા બીજા માણશોને ઉતાવલેથી પોહચાડવા શારૂં એ બારકશપર ઇલેકટરીક ટેલીગરાફછે. એ પર રાતને વખત રોશની કરવા શારૂં જોઇતી ગાશ એ બારકશમાંજ બનાવવામાં આવશે. તે દર કલાકે પોણ બાર અથવા વીશ માઇલ ચાલશે. ઇંગલંડથી નીકળેલી ક્રેપ આવ ગુડ હોપને મારગે એક માશની મુદતમાં શ્રી આશટરેલીઆ તથા હીનદુશથાંન શુધીની શફર કરી શકે હેવુંછે. એ બારકશ જારે ઉતારૂઓ તથા બીજા અગતના શામાનથી ભરેલું દરીઆમા ચાલતું હોએ તારે તેનુ એકંદર વજણ ૨૫૦૦૦) ટન કરતા ઓછુ થશે નહી. એ બારકશ ઇંગલંડ તથા અમેરીકા વચે ઘણુ ખરૂ ફરશે.

થોડીએક ખુબશુરત ઓરતો.

લોલા માનટીશ નામની નામીચી અને કાબેલ તથા માનપામેલી ગાનારી તથા શુબાખીત ખેલ કરનારી જે દુનીઆના ઘણાક શુધરેલા દેશોમાં ફરીવલીછે ને જેણે જુદી જુદી ગણેઆતની સ્ત્રીઓને જોઇછે તેણે ખુબશુરતી વીશે શ્રી કનેડા દેશમાં બાશાન કરીઆછે. પેહલાતો ખુબશુરતીની બાબદ વીચાર કરનાર બીજા શંધાં લોકોની માફક એ ઓરતને પોતાના મન શાથે શવાલ થઓકે ખુબશુરતી શામાછે, એટલે, કીઆ ડોલ અથવા નાજુકીએ કરી ઓરત 'ખુબશુરત કેહેવાએ' એ શવાલનો જવાબ પોતેજ વાલી તે બોલીકે ઘણી વેલા ફક્ત ખીલેલા રૂખશારાના ખાડાઓમાં, કોઇ વેલા કમાન શરખા ભવાના તરમ દેખાવમા, અથવા વળેલી જુલફના પેચમા ખુબ શુરતી નજર આવેચ. "અફશોશ!" એ ઓરત ઘણી અશાર થવા જોગરીતે બોલીકે "અફશોશ મને બોલતા લાજ આવેચ કે કેટલીએક વેલા કેહવી નંજીવી બીના પરથી જોરાવર મગજવાલા બાહદુર મરદોના દીલ પીગલી જાએચ. મારી જીંદગાનીમાં ઘણી વેલા પાદશાહો તથા ઉમરાવોની શંગતમા ઉમદા કવેશર મીલટનના શાબરોપરે મને ઉદાશી શાથે વીચાર કરવો પડેઓચ તે બોલોમાં તે કવેશર ઓરતને વાશતે કેહચકે.—

ખુબ શુરતતો ખરીજ

ને તારી બરદાશ, તારૂ માન તથા મોહબત માહ લાએક,

પણ તારી તાબેદારી ઓછી

લોલાએ જુદીજુદી ગણાતની ઓરતો જોઇછે. તેમા ઇંગરેજી, ઇશકાચ તથા આઇરીશ ઓરતોને તે શરવેથી ઓછી ગણેછે. શરવેથી ખુબશુરત ડચેશ આવ શધરલંડને કે

નજદીકથી પુરેપુરા દેખાતે. પણ તે ગોલછે તેથી ઉપર જણાવવો જોગ દેખાવ નજરે પડેછે.

જમીનના ગોલ આકાર વીશે ચંદર ઘરણ ઉપરથી શાબેતી થવેચ. હરેક ચીજનો જેવો આકાર તેવો તેનો ઓરો બીજી ચીજપર પડેચ. જાહડનો, માણશનો, ઘોરનો જેવો આકાર તેવો તેનો ઓરો પડેચ હવે ચંદર ઘરણ થાએછે તેનુ કારણ એમકે શુરીઅ તથા ચદર વચે જમીન આવેચ તારે જમીન આડે આવવાથી ચંદરપર શુરજની રોશની પડતી નથી. એ પરમાંણે જમીન આડે પડવાથી ચદરના જેટલા ભાગપર રોશની પડતી નથી તેટલો ભાગ અંધારો રેહેછે એ અંધારૂં કાંઇ નહી પણ જમીનનો ઓરોછે. તે ઓરો હમેશા ગોલ હોએચ. જેવો ઓરો તેવો તે ઓરો નાખનાર વશતુનો આકાર એમ શઉ કોઇ જાણેચ ને શમજેચ. વાશતે ચદરપર પડના જમીનના ગોલ ઓરાપરથી શક વગરે આપણને શમજ પડેચ કે જમીનનો આકાર ગોલ શીવાએ બીજો કશો છે નહી.

જમીન ઉતરથી દખન શુધી ગોલછે ડુરનો તારો જેપર વાહનવાલાઓની મોહટી મદારતછે. તે તારો હમે શા ઓતર તરફ નજર આવેચ એ તારો જોનાર ધણી જેમ જેમ દખન તરફ પાછો હટે તેમ તેમ એ તારો આકાશ કુંડમા ડુબતો દેખાએચ ને અંતે પુરો અનદીથ થાએછે. એ પરમાણે જોનારને માથે જે તારા તે હલવે હલવે શામને આવી એજ પરમાંણે ગુમ થાએચ. બીજા આગલ નહી દેખાતા તારા હવે દેખાએચ ને તે પાછલથી માથે ને માથેથી શામા આવી એજ પરમાણે અનદીઠ થાએચ તેમજ આપણે દખન તરફથી નીકલી શીધા ઓતર તરફ ચાલીએતો જે તારા આપણી શામણે હોએ તે માથે આવેચ ને પછી પાછલ જઇ પછવાડે ગુમ થઇ જાએચ. જે તારા પેહલા નહી દેખાતા હોએ તે દેખાવા માંડેચ. આપણે તેમની તરફ જેમ જેમ આગલ વધીએ તેમ તેમ તેઓ પણ અંતે માથે આવી પાછલથી ગુમ થાએચ. અંતે ડુરનો તારો આકાશ કુંડમા ડુબતો શરખો દીશેચ ને જેમ આપણે તેની તરફ આગલ જઇએ તેમ તેમ વધારે ઉપર દીશેચ. હવે જમીન જો દખનથી ઓતર શુધી ચપટી હોતતો આપણને એ તારાઓ શઘી જગોએથી એક શરખા દીશતે પણ તે ચપટી નથી તેથી તારાપણ ઉપર જણાંવવા પરમાંણે દીશતા તથા નહી દીશતા થાએછે. તેનુ કારણ એટલુજ કે ઉતરથી દખન શુધી પુરથવી ગોલછે.

પુરવથી પશચમ શુધી જમીન ગોલછે તે વીશે શુખીઅ શાબેતી એછે કે વાહન વાલાઓ કેટલાએક બદરેથી નીકલી શીધા પશચમ તરફ વાહન હંકારી ગીઆચ. તેઓ પશચમના પશચમ તરફ મોહડુ રાખવા છતા અતે જે જગોએથી નીકલેલા તેજ જગોએ આવી લાગા. જાહાં કાંઇ જમીન નરે તાહા જરા વાકા ચાલી પાછા પોતાની અશલ દશા લઇને તેઓ ચાલીઆચ. હવે જારે તેઓ એ પરમાણે પશચમ તરફજ મારગ લઇ જાહાથી નીકલેલા તાહાંજ આવીઆ તારે પશચમથી પુરવ શુધી જમીન ગોલછે હું કુંજ દીશેચ જમીન ચોખડ હોએતો કદી એહેવું બને નહી તે ગોલછે તેથી એમ બનેચ જેમકે આપણે એક દરો હાથમો લઇ તેપર એકજ દશાએ આગલી ફેરવીએતો અંતે જે જગોપરથી આપણે આગલી ફેરવવાને શુરૂ કીધુ હોએ તાહાજ આપણે પાછા આવીએ.

હેવી આપણી પુરૂથવીછે. એ પુરૂથવીનો ગોલો જેના આકારના બે અરધા ભાગો કરીને તેનો નકશો આ બીનાને મથાળે મુકીઓછે તે પશચમ શુધી જેવો શરખો ગોલછે તેવો દખનથી ઓતર શુધી નથી. તે દખન તથા ઓતર તરફ કાઇએક દબાએલો શરખોછે.

એ આપણી પુરૂથવીનો ઘેરાવો નજદીક ૨૫૦૦૦) માઇલનોછે તેની વચે વચમા એક દોરી પોઇ હોએતો તે દોરીની લંબાઇ આશરે આઠ હજાર માઇલની થાએ. શુરજથી એ જમીન આશરે ૯૫૦૦૦૦૦૦) માઇલ દુરછે ચદરથી તે આશરે ૨૩૭૦૦૦) માઇલ દુરછે. તે દરરોજ પોતાની ધરીપર પશચથી પુરવ તરફ ફરેચ તે ફરવાને આપણે દાહડો કહીએચ. જમીન ગોલ હોવાથી શુરજની રોશની શઘા ભાગો પર એકજ વખતે પડતી નથી. પણ તેની ચાલથી વારા ફરતી જે જે ભાગ શુરજની શામને આવતો જાએચ તેપર શુરજની રોશની પડેચ. એ પરમાણે દુનીઆના કેટલાએક ભાગો પર જાહરે મધીઆન બપોર હોએ તારે બીજાપર શહવારને બાકીનાપર મધરાત હોએ જેમકે આપણા મુમબઇ શેહરમા જારે બપોર તારે શ્રી લંડન શેહરમા શહવારનુ પોહર હોએ

જમીન જેમ દર રોજ પોતાની ધરીપર ફરેચ તેમજ શુરજની આશપાશથી ફરેચ. એ પરમાંણે શુરજની આશપાશ ફરી વલતાં આશરે ૩૬૫) દાહાડા લાગેચ. એ ફેરીને આપણે વરશ કહીએએચ.

જમીનની શપાટીનો વીશતાર ૧૯૭૦૦૦૦૦) ચોરશ

માઇલનોછે એ શપાટીના આશરે બે ભાગ શમુદરથી ઘ ઢાંએલા ને એક ભાગ કોરડી જમીનનોછે.

પરચુટન બીનાં.

પ્રાએદેમંદ શીખાંમન—જેટલુ નરે એટલુ ખાવુ, વાચવુ તે ઇઆદ રાખવુ, કમાઇને જાલવવુ, દુનીઆના લોકપર માયા રાખવી નેતેઓનુ હેત પોતાપર ખેચવાને ઘટતો ઇલાજ કરવો એટલુ કીધાથી તનદરોશતી, દાહાપણ, દોલત ને આબરૂમા ઘનો વધારો થઇ શુખ પરાપત થશે

શનાની મોહટી લુંગડી—સુનાના મુલુક આશટરેલીઆની એક ખાનમાથી થોડુની વાતપર શુનાની એક મોહટી લુગડી મલીય તેનુ વજન ૩૧) રતલ ૬) આઉંશ થઇઉ તેની કીમત નજદીક રૂ ૨૦૦૦૦) નીછે એવી મોહટી લુગડી આગલ એકજ વાર મલી હની

શારા તથા માઠાં કરતુક—માઠા કરતુકથી દુર રેહવાની કેટલી જરૂરછે તે વીશે શઉ કોઇએ આએ વાતપરથી હુશીઆર થવુ જોઇએ કે આદમીના શધા શારા કરતુક જેટલા દાહડા લોકો ઇઆદ રાખતા નથી તેટલા વરશ એકાદ માઠુ કરતુક પૃછ્ઉ હોએ તો દુનીઆ ઇઆદ રાખેછે.

દુશમન શાથેં કેમ ચાલવું—દુશમેનને આજેજ કરી જેર કરવા કરતા શમજાવીને મનાવી લેવામા વધારે શારૂ છે આજેજ પાએરો દુશમન લાચારીએ તુરત કાઇ કરી શકશે નહી ખરો, પણ તે મનમા કપટ રાખી આપણને હલાક કરવાની મરજી રાખશે પણ શમજાવટથી મેલવી લીધેરો દુશમન ક્રોધ કપટ છોડી દઇ ઘણી વેલા આપણા જેવુ શારએ... રેહ...

... એપત કરતાં વધ... આદમી આ... એપત કરતાં વધતા ખરચ કરવાન... ...ઇતમા આએપત કરતા ખરચ કરો ...ડી, મુ... પડવાની ...કરજ, ...

...જવપ...ઉદકરીક

લાંબી ઊમર—મીશ આન કુક નામની એક કુમારી બાએડી ચાલતા વરશમા ઇગલડ મધે મરણ પામી તેની ઉમર ૧૦૪ વરશની હતી

વીજલીનો ઊપીઓગ—વીદવાન લોકો વીજલીનો ઉપીઓગ દનપરદન વધારે કરવાની ઇઉકતીઓ કરતા રેહેછે આગલા ઉપીઓગોમા હવડા આ એક વધારો કરવામા આવીઓચ કે વીજલીથી ખાનુ પકાવવુ મોંનશીઆર બુશારે શ્રી પારીશ મધે એક ઇંતર બનાવીઉચ તેમા વીજલીએ કરી ખાનુ પકાવી શકાએચ એ ઇતરમા એક શકત માચનો કટકો પાચ મીનીટ દશ શેકડમા રધાઇ તઇઆર થએો હતો એ ખાનાનો શવાદ જેવો જોઇએ તેવો શારો હતો

ઘોડા વીશે એક ચેતવણી—અનુભ વાલા લોકો કેહે છે કે ગરમીની રૂતમા કોરડી જગોએ ઘોડાઓને લાંબે ટપે દોડાવીઆ પછી તેમને એકાએક ઠડા પાણીમા ચલાવીઆ હોએ અથવા પગને અથવા શરીરને ઠડુ પાણી લાગવા દીધુ હોએતો ઘોડાને મોહોટો જોખમ પોહચેછે

ઊજાગરો—ઘણુ ખાવુ તથા પીવુ જેમ ખદપહરેજ કેહવાએચ તેમ ઉજાગરોબી બદ પહરેજછે આદમી અતજેથી વધારે ખાધા પીધાથી જેમ દુખી થાએચ તેમજ અતજેથી વધારે ઉજાગરો કરવાથી પણ આદમીને દુખ પોહચેચ બલકે ઉજાગરાથી નીપજતી ખરાબી બેઅદાજે ખાધા પીધા કરતાબી વધારે બદતર જાણવામા આવીચ. વેહલુ શુઉ ને વેહલુ ઊઠવુ એ જેવુ ગુણગારૂ બીજુ કશુ નથી

એક દોલત—ચકલ ગુણીને શુદર રૂપી બાએડી જેનીએ તે ભરથારે હેવુ શમજવુ કે તેની પાશે એક મોહટી દોલતછે

જંજાલ—જજાલ તોફાની બચાઓની માફકછે બચાઓની મશતીખોરી ટેવ તુરતથી અટકાવીએ નહીતો દનપરદન વધી જાએ તેમજ હરેક જજાલનો ઇલાજ પેહલાથી નહીં કરીએતો તે એટલી બધી વધી જાએ કે પાછલથી તે શુધારવી બીલકુલ મુશકેલ થઇ પડે

ભેદ—પોતાનો ભેદ જે આદમી પોતાના પેટમા નહી

રાખે તે કદી દુનીઆથી છુપો રેહેવાનો નથી. આપણા લોકોની એક શાધારન કેહવાતછે કે "હોટબાહર તે કોટબાહર" તે ઘણીજ કીમતીછે. હરેક બાઇ પોતાના ભેદની વાત બીજીને કહી તેને હેવી અરજ કરે કે કોઇને કેહતાંનો તો તે ફોકટ જવાનું કેમકે જે બાઇ પોતાનો ભેદ પોતાના પેટમાં નહી રાખી શકે તેનો ભેદ બીજી છુપો રાખશે હેવી આશા રાખવી મુરખાઇ માતરેછે.

માઓની ચાલની અશર—જેમ હરેક વશતુનો ઓરો આરશામા આબેહુબ પડેછે તેમજ માઓની ચાલચલગતનો ઓરો બચાના મગજપર પુરેપુરો પડેછે. તે ઓશાની અશર ઘણી વખત જનમ શુધી ફીટતી નથી. વાશતે જે માતાઓએ પોતાના બચાને શુખી કરવા હોએ તેઓએ બચાઓની ખાતર ખુબ શંભાલથી ચાલવું કે તેઓમા બચ. કશા દુરગુણ જોએ નહી ને તેઓના શદગુણોની નકલ બચાઓ કરે કે તેથી તે બચાઓનો નશીબ શારો થાએ

જેવાં શાથે તેવાં એટલે શું? એક આદમી એક દીને એક નાઘલી બાબદ શારૂ પોતાના ઓલખીતા લાએરનુ મત લેવા ગીઓ. તે મત આપી લાએરે પોતાની ફીના રૂપીઆ ૩૦) માગીઆ પેલાએ ઘણુંબી કહીઉં કે ઓલખાનની જગોએ હેવી નાઘલી બાબદ પઇશા માગવા દરૂચત નથી પણ લાએર તે શમજીઓ નહી ને કહીઉ કે " મારી ફી થાએ તે આપો. ધનધાની બાબદમા ઓલખાનનુ બાહનુ કાહડવું જોઇએ નહી" પેલાએ તે રૂપીઆ આપીઆ પછી થોડા દીવશ રહી તે ધણી એક દુકાનમા ગીઓ તાહાથી પેલો લાએર મોહટી કીમતનુ જહવેરાત લઇને નીકલતો હતો. એ આદમીને જોતા વેતજ લાએરે પેલુ જરીઆંન તેને બતાવી તે વીશે કીમત પુછી. તે કીમત કહી તેણે પોતાની ફીના રૂ૩૦) માગીઆ લાએર અચરત થઓ. તેણે તકરાર કીધી તે વેરથ ગઇ. એ આદમીએ જણાવીઉં કે જવેરની કીમત કરવાની મારી એટલીજ ફી થાએચ તે તમે આપો. હું જવેરી છેઉં ને મનધાની બાબદમા કોઇની ઓલખાનનુ બાહનુ ચાલતો નથી લાએરે શરમાઇને તે નાણા તુરત આપીઆ

એક રમુજ—એક દવાખાનામા કેટલાએક આદમીઓ ઘણો, કાએલી હતા. એક દીને ડાકટરે પોતાના હાથ તલેના ઉપરીને પુછીઉં કે કેમ કેટલાં મરણ આજે થયાં? તેણે જવાબ દીધો કે નવ. ડાકટર બોલીઓ કે વારૂ દશ જણને મેં દવા અપાવીતી તારે એક જીવીઓ ખરો. પેલો ઉપરી તુરત બોલી ઉડીઓ કે "અરે શાહેબ તે દશમો દરદી જે જીવતોછે તેણેતો દવા લીધીજ નહી!"

ગરબી.

આ શદગુન નારી તે કોણને કહીએ,
અવગુન કદી ના કરે શહીએ,
શગુન શદા જેહને હઇએ,—બેહન,
લાજ રાખે તે કુલની.

કપાતરથી શદા જે નાહશે,
વેશાની જે ના જાએ પાશે,
શદા કરે તેહનો તહરાશે,—બેહન,
લાજ રાખે તે કુલની

નીચુ જોઇને શદા જે ચાલે,
માત પીતાનો કોલ જે પાલે,
પુછીઓ ઉતર જે આલે,—બેહન,
લાજ રાખે તે કુલની.

વીરનાં વચંનને માન આપે,
વડીલ બેશને લેખે બાપે,
એક એક હરફથી કાપે,—બેહન;
લાજરાખે તે કુલની.

ના કરે કદી ઠઠા મશકરી,
જશ મેલવે જે કશ કરી,
શવભાવ રાખે વશ કરી,—બેહન,
લાજરાખે તે કુલની.

પીતતો હંમેશાં રાખે ચંદો,
કદી કરે નાં ફરેબ ફંદો,
ઘરનો કરે દાહરી ધંધો,—બેહન,
લાજ રાખે તે કુલની

કલેશવંતી ને કજીઆખોરી,
તેહવી શાથે મસે જે ચોરી,
હેવા ગુનની હોએ ગોરી,—બેહન,
લાજ રાખે તે કુલની.

દુર નાહશે જે વહડકનીથી,
વેગલી રેહે જે કડકનીથી,
ખશતી રહે તડકનીથી,—બેહન,
લાજ રાખે તે કુલની.

વહડવું જે જાને શપનાંમા,
મલી ભેટી ચાલે અપનામા,
શદાજીને મુખે રામા,—બેહન,
લાજ રાખે તે કુલની.

જે નારીનો શવભાવ નરંમ,
તે નારી જાલવેછે ભરંમ,
એજછે નારીનો પરંમ,—બેહન;
લાજ રાખે તે કુલની.

જે નારી હોએ શતીઅ વાદી,
જે ના ચાલે અનીતીઅ આડી,
તાતના કરે પરભાડી,—બેહન.
લાજ રાખે તે કુલની.

નારીએ ના કરવો શતનો બોગીઅ,
શતીઅ વચંન નારીને ઇએોગીઅ,
હોએ હેવી દઇવજોગીઅ,—બેહન,
લાજ રાખે તે કુલની

શેતાશને જે રાખે શાહે,
ના કરે જે હાએ અને વાએ,
રાખે ખુશીમા જે પતીરાએ,—બેહન,
લાજ રાખે તે કુલની.

પરણુ તોલે લેખે પતી,
શદા ચાને તેહના મતી,
એઆદ એ રાખે ખતી ખતી,—બેહન,
લાજ રાખે તે કુલની

જેવી પતીની તે શંમપતી,
કેટલીછે તેહનામા ગતી,
તેથી વધુ ના થાએ છતી—બેહન,
લાજ રાખે તે કુલની.

પતીનો હોએ પંદર દરમાએઓ,
તેહમા રચે જે ઘર પાએઓ,
વલી પઇશો કાહડે ધરમાએઓ,—બેહન;
લાજ રાખે તે કુલની.

ખાએ પીએ ને રંગ મચાવે,
તે છતાં વલી કંઇ બચાવે,
કંઇક પુંજી રચાવે,—બેહન,
લાજ રાખે તે કુલની

પરથવીમા છે ભલા ભનેક,
કોઇ ભીગફીન કોઇ છે મલેક,
તે જોઇ ના બને પલએક,—બેહન,
લાજ રાખે તે કુલની

કોઇ કાઇ લાવી વધુ ખરચે,
હેવું જે નારી ના પરછે,
ધુનીઆદી તેહનીને શરછે,—બેહન;
લાજ રાખે તે કુલની.

ઘરેણા ગાઠામા કામનો ચુરો,
તેહને જે નારી લેખે રૂરો,
તેણીનો પીતાબી કોઇ શુરો,—બેહન;
લાજ રાખે તે કુલની.

શાશુ શશરાની જે થાઇ રેહે પુતરી,
જેહવી તે પેટથી ના હોએ અવતરી,
ગરીબ જેહવી હોએ ગઉતરી,—બેહન;
લાજ રાખે તે કુલની

નંનદુથી મલી ચાલે બેની શમાણે,
એક તમોલ ચાવે મુખે પાણે,
વહડે કભી નાં કઇ બાહાને,—બેહન,
લાજ રાખે તે કુલની

ભર કટંમમા ભલ ભલ થાએ,
શઉ જે પરથી તલમલ થાએ,
કહે, ભલો આ મલી વહુમાએ,—બેહન,
લાજ રાખે તે કુલની.

ગરીબ ગુરબા જે કેહવાએ બેશ,
તેમની ઉમેદ જે લાવે પેશ,
તેણીને કેહવાએ બેશ બેશ,—બેહન,
લાજ રાખે તે કુલની

એટલા ગુંણ શાથે આબી જોઇએ,
શુકી કે દુખી જે હોએ રશોઇએ,
તે વીધે ના જાને કોઇએ,—બેહન;
લાજ રાખે તે કુલની

જે નારીને ચોહડે હરી,
ખોદા શીફત ના વીશરે ઘરી,
શરવ શંકટથી તે તરી,—બેહન,
લાજ રાખે તે કુલની.

ગાએ ગરબી ને આપે જશ,
દાદી, નાંહનું, કહે એટલુંજ બશ,
"બંદે ખોદા" એ વીધો રશ,—બેહન,
લાજ રાખે હરી કુલની.

———

સ્ત્રીબોધ.

પુસ્તક ૧ લું | અકટોબર ૧૮૫૭ | આંક ૧૦ મો

લાઍકીવાલી ઓરત.

જોઆન આવ આરક.

આશરે ઇશવી શને ૧૪૨૮ ના વરશ શુધીમાં ઈંગરેજોએ શ્રી ફરાનશ દેશની મુલકગીરી એટલી બધી કીધીતી કે તે મુલુક થોડાવારમા ઇ ગરેજી શલતનતનો એકભાગથઇ પડવાની ધાશતી તે દેશનુ હીત ઇછનારાઓને ઉતપંત થઈતી. હવે ઞમે ફરાંનશ દેશની એક બાહાદુર અબલાએ પોતાની મરદાનગીથી પોતાના દેશનો ઉગારો કરીઓ. એ અબલાનુ નામ જોઆન કરીને હતું. તેના બાપનુ નામ જેકશ તથા માઍનુ નામ ઇશાબેલા હતું એ મારી બાઇઅરના તરણ દીકરા તથા બે દીકરી હતી તેમા આપણી બાહાદુર અબલા જોઆન જારે અઢાર વરશની ઉમરની હતી તારથીજ પોતાનો જનમ દેશ બેગાનાંઓના હાથ તલે પડવાનુ દુખ પરતરતી હતી એ દુખે તેના મનપર એટલી બધી અશર કીધી હતી કે બીજો કશો વીચાર તેને આવતો હતો નહીં. એજ બાબદના વીચારમાં અતે, તેને હેવો એ ખ્યાલ ઉપજ્યો કે પારકા લોકોના દશતથી પોતાના દેશને છુટો કરવાને ઇશવરથી તેને ફરમાન ઉતરીઉ છ. તેના માબાપ જેઓ ગામડાંમા બલો ઉદમ કરી પોતાનુ ગુજરાંણ કરતા તેઓએ-પોતાની દીકરીની હેવી વાતો શાંભલી નહીં પણ તેના એક મામો નામે ડુરાનડ લાક્શાટરે તેની વાતો કાંઇક શાંભલી. જારે શ્રી આરલીઅનશ શેહરપર ઈંગરેજોએ મજબુત ઘેરો નાખીઓ ને તે શેહરબી તેઓનાજ હાથમાં જાએ હેવી ધાશતી શઉ કોઇના દીલમાં પેઠી, તે વેલા એ અબલાએ વીચારીઉ કે હવે મારે લડાઇનાં મેદાનમા જઇ કાંઇ કરવુ જોઇએ. તેણે પોતાના કાકાની મોરફતે પાશેના ગામના હાકમની મુલાકાત ઘણીક કોશેશથી કીધી. તેની મારફતે પાદશાહે તેને પોતાની આગલ બોલાવી. મુલકમા શધે ઠેકાણે, તેમજ પાદશાહ તથા બીજા શધા કાબુવાલા રાજ અધીકારીઓની હજુરમા તેણે પોતાની વાત જાહેર કરી જણાવીઉં કે, શ્રી આરલીઅનશ શેહેરનો ઇંગરેજ લોકોથી છુટકારો કરી શ્રી રીમશમા પાદશાહને તાજ પેહરાવવાની કીરીઆ કરવાનુ કામ મારી મારફતે બજાવવાને ઇશવરે ઠેરાવીઉછે ને તે વીશે મને ગેબી આવાજ થઆછે. એ બોલી અબલાના હેવા વીચારમા ભુલ હતી તેમા કશો શક નથી. પણ ઉપર જણાંવવા પરમાણે પોતાના દેશપર પડતા દુખથી થતાં શંતાપે તથા તે દેશનો છુટકારો કરવાંની હોશે તથા વીચારે તેના મનપર એટલી બધી અશર કીધી હતી કે તેવી અશરથી હરેક આદમીને ઓર તહરાનો વીચાર ઘણી વેલા આવેછે. જોઆનની શલાહ મુજબ તેની મદદ લેવી કે નહીં તે વીશે પાદશાહના રાજ અધીકારીઓએ તથા ધરમનાં ઉપાધીઆઓએ વીચાર કરવા માંડીઓ. તેટલા આરલીઅનશ શેહેર જેના બંચાવ માટે તેમાના લશકર તથા રેહેવાશીઓએ પોતાથી બની આવતી શધી કોશેશ કીધી હતી તે શેહેર ઇ ગરેજોને હાથ પડવાની ધાશતી ચાલવા લાગી. તે શેહર જો ઇંગરેજો જીતતે તો શ્રી ફરાનશના હકદાર પાદશાહ ચારલશને નાહશી જવું પડતે ને તેનો હક બીલકુલ બરબાદ થતે. હવે શંકટને શમે કોઇબી ઇલાજ કરવાને એ પાદશાહને દરૂરત લાગી. તેણે તથા તેના મશલતીઆઓએ જોઆનની મદદ લીધી. એ હીમતવાન ઓરતના માગવા મુજબ પાદશાહે તેને એક ઘોડો તથા બખતર તથા હથીઆર અને કેટલાએક માણશો આપીઆ એ પરમાણે તઇઆર થઇ જોઆન લડાઇના મેદાન તરફ ચાલી તે વખતના લોકોબી ઘણા વેહમી, ને બોલા હતા. તેઓએ જોઆનના ભુલાવા ભરેલા વીચારની વાત શાંભલી ભુલથી એવુંજ માનીઉં કે શ્રી ફરાન દેશ

નો છુટકારો ઈંગરેજોના હાથથી કરવાને પરમેશવરે જોઆંનને મોકલી હતી. હેવા ખેઆલથી તેઓની દબી ગએલી હીંમત પાછી જાગી. શ્રી આરલીઅનશના લશકર તથા રેહવાશીઓ વધારે મકમ થઇ લડાઇ કરવા લાગા. જોઆંન તેઓની મદદે આવેછે હેવું શાભલી તેઓને નવેશરથી શુર આવીઉં. ઇંગરેજોએ ઘણી હુશીઆરી રાખી શકત નાકાબંદી કરવા છતા તેણે હીમતથી ધશારો કરી પેહલાતો તે શેહેરના લોકોને વાશતે ખોરાકી અંદર દાખલ કરાવી. આ હેલા લોકોને ભુખમરાથી આજેજ કરીને તાબે કરવાની પણ ઈંગરેજોની તદબીર હતી, મારે તેઓએ એ ખોરાક તે શેહેરમા પેંહચવાની વાત શાંભલી તારે ઘણા ઉદાશ થઆ ફરેનચોની માફકજ એ વખતે ઈંગરેજોબી અગનાની ને વેહમી હતા. વાશતે હવડાં જોઆનની દેલાવરીની એ વાત તેઓએ જાણી તારે તેઓ બીહીવા લાગા કે એ કોઇ બરી જાદુગરછે. એ બીહીકની ખરાબ અશર તેઓની ઉપર થઈ. ફરેનચ લોકો, નાકા બાહર આવી ઇંગરેજોને શીકશતે આપવા લાગા. તા૦ ૨૯ મી એપરેલ ૧૪૨૯ ને દીને એ અબલા બાહાદુરીથી લડાઇ કરી પોતાના લશકર શાથે તે શેહુરના લોકોની મદદ શારૂ અંદર દાખલ થઇ. બે તરણ દીવશમા ફરેનચોએ ઈંગરેજો શાથે રાત તથા દીશના લડાઇ કીધી. એ લડાઇમાં જોઆને જુનડો લઇ આગલ પડીને પોતાના લશકરને ઉલટ આપી. અંતે ઈંગરેજો શંખી પાંતીએ આજેજ થઆ. દરએક ફતેહથી ફરેનચ લોકોને જેટલી હીમત આવતી તેટલી ઇંગરેજોને નવી ધાશતી પેદા થતી. અંતે આરલીઅનશ શેહેરનો એક કીલલો જે ઈંગરેજોના હાથમાં બાકી રહેલો હતો તેના કોટપરથી ચહડી અંદર હીલલાં કરવાને કોશેશ કરનારાં લશકરમા જોઆન શઉથી આગલ હતી, એક વાર એવા કામમા તેને ગરદન તરફ શકત જખમ થવાથી તેના લોકો તેને ઉંચકીને છાવનીમા લઇ ગીઆ. પણ તે જખમ બંધાવી તે તુરત પાછી આવી આગલની માફકજ બાહદુરી કરવા લાગી. તેને મરતોલ થવા જોગ જખમી કરવાથી ઈંગરેજોતો હેવુ માનતા હતા કે જોઆન ફરીથી લડાઇના મેદાનમાં મોહડું બતાવશે નહી. પણ તેઓએ તેને તુરત પાછી કોટની દેવાલ પર ચહડતી જોઇ તારે તેઓના હોશ કોતા થઓ. ફરેનચોના મારથી તેઓ મોહેલી તરફથી નાહશવા લાગા તેવામાં તેઓના કેટલાઈ બાહદુર શરદારો તથા શીપાઇઓ નદીમાં પડીબી મુવા. એ પરમાણે તા૦ ૮ મી મેએ ૧૪૨૯ ને દીને આરલીઅનશનો છુટકારો થઓ. જોઆનને શઉ કોઇએ ઇશવરની તરફથી કુમક લાવનારી કબુલ રાખી. તે જાહા જતી તાહા તેની પર આફરીન તથા દુવાના અવાજ નીકલતા. શઉ કોઇએ ઇઆદગારીને વાશતે તેણે "શ્રી આરલીઅનશની અબલા" નો ખેતાબ આપીઓ. એ ખેતાબ ઘી તે શઘી પુરૂથવીમાં પંકાઇછે. એ પરમાંણે આપણે જોઇએચ કે એક ઉલટમંદ તથા હીમતવાન આદમી ભારી શંકટના વખતમાંબી કેટલું બધુ કરી શકેછે.

જોઆનનુ એ પેહલું કામ, એટલે આરલીઅનશનો છુટકારો થઇ ચુકો એટલે બાકી રહેલું બીજુ કામ કરવા, એટલે શ્રી રીમશમા પાદશાહને તાજ પેહરાવવાની કીરીઆ કરવાનુ બજાવવાને તે વીચાર તથા કોશેશ કરવા લાગી. તેણે પોતાના કરાર મુજબ આરલીઅનશનો છુટકારો કરી આપવા છતાં રીમશપર એકદમ શવારી કરવાની તેની બલામન ચારલશ પાદશાહે શાંભલી નહી. તેણે જે મારગે જવાને દરખાશ કીધી તેથી ચારલશના અમલદારોએ જુદુજ બતાવીઉ. તેઓએ પોતે કાંઇક ફતે મેલવી નામીચા થવાને આરજુમંદ હોવાના શબબથી કદાચ એમ કીધું હોએ. પણ જોઆને જાહજો વાધો લીધો નહી. હરેક પરકારે રીમશ તરફ જવું હેવો તેનો વીચાર હતો વાશતે પાદશાહના શરદારો જે મારગે આગલ વધીઆ તે મારગમા તેઓની શાથે રહી તેઓના લશકરને એ ઉલટ આપતી રહી. ઈંગરેજો એટલા બધા બીધા હતા તથા તેઓની ઉલટ એટલી બધી કુટી ગઇતી કે ફરેનચ લોકો શંધે ઠેકાણે ફતેમંદ થતા. આ રગમા પેહલાં કેટલાએક કીલાના લશકરે શામને થવાનુ ડોલ બતાવીઉ. તેવા એક કીલા પર ધશારો કરનાર લશકર શાથે કોટની દેવાલપર ચહડવાની કોશેશ કરતાં એક મોહોરોફતર ગબુરી આવવાથી જોઆનની કોહલાને જોરથી પકો લાગવાથી તે નીચે ટુટી પડી. પણ તુરત પાછી ઉઠી ઉભી થઇ. પોતાનાં લોકોને ઉશકેરીઆ ને તે કીલો અંતે હાથ કીધો. એ પરમાંણે થવાથી ઇંગરેજોની ધાશતીમાં વધારો થઓ. તેઓ શંધી જગોએ પાછા હટવા લાગા ફરેનચો તેઓને દુબાલે રહી તેઓને નુહશાડતા રહેઆ. અંતે તારીખ ૧૬ મી જુલાઇ ૧૪૨૯ ને દીને જોઆનની મદદથી પાદશાહ શ્રી રીમશ શેહરમાં દાખલ થઓ. તેને તાજ પેહરાવવાનુ કામ બીજે દીને થઇઉં. તે વેલા ઘણાએક લોકોએ ઉમીઆરબંદ થઇ તેની ચાકરીમાં દાખલ થવાને એલતેમાશ કીધી. શઉ કોઇએ એ પાદશાહની તાબેદારી અખતીઆર કીધી.

ધારા મુંજબ તાજ પેહેરવાની ક્રીઆ પુરી થવા પછી એ અબલાએ ગુઠણ મંડીએ બેશી પોતે પાદશાહની પરજા હોવા નો એકરાર કીધો ને ઘણી પરકારના ઉદ્દાર વીચારોથી આવતાં આશુથી બરેલી આંખો તે પાદશાહ તરફ કરી દુવા દઇ ને બોલી કે "ઓ લાએકીવાલા પાદશાહ જે પરવરદીગારે હેવું ફરમાવીઉં હતુ કે હું આરલીઅશની નાકાબદી છોડાવી તુને તાજ પેહેરવાને શારૂ હીઆં લાવી તે શાહેબની તાશ હકની પાશબાની કરવાની મરજીની શાબેતી આપું, તે તેનુ ફરમાન મેં બજાવીઉંછે." એ પરમાણે બોલી તે પાદશાહની રજા લઇ પોતાને ગામ પાછી જવાની મરજી કરવા લાગી. પણ તેની હજુરથી પોતાના અમલદારો તથા લશકર પર કેટલી બધી અશર થતી હતી તેપર વીચાર કરી ચારલશ પાદશાહે તેને જવા દીધી નહી. પાદશાહની મરજીની વીરૂધ થવાને તેને પશંદ આવીઉં નહી વાશતે તેણે તેનો શકુન રાખીઓ એ વખતે તેણે દુશમનોની તરફના શરદાર ડીઉક આવ બરગંડીને એક પતર લખીઓ તેમા ઘણીએક તદબીરથી તેને શમજાવીઓ કે ફરાંનશ શાથે લડાઇ કરવામા કશો ફાએદો નથી. તે કરતા તેણે જો લડાઇ કરવાની મરજી રાખી હોએતો મુશલમાન લોકોના મુલક તરફ જઇ તેઓ શાથે લડી કીરતી મેલવવી. એ કાર્ગજ ફરેનચ લોકોએ હજુર શુધી જાલવી રાખીઓછે શ્રી રીમશમા જોઆન પોતાના બાપ તથા મામાને મલી તેને દુનીઆથી ઘનુબી માન મલીઉં તું ને તેની કીરતી શમપુરણ હતી, પણ તે કોઇબી પરકારે મગરૂબી અથવા દમામ દરતીતી નહી.

જોઆન પાદશાહની મરજીથી તેના લશકર શાથે રહી ખરી અને પોતાની આગલી હીમત તથા હોશમા કશો ઘટાડો થએલો બતાવતીબી નહી. પણ તે હેવુ ધારતી હતી કે ઇશવરે તેને ફરમાવેલુ કામ પુરૂ થાઇઉ હતું. હેવી ધારણાથી તેને એમબી બરૂશો હતો નહી કે ઇશવર હવે પછી તેનો બોમીઓ અથવા નેઘેબાન હોએ. એવા ખેઆલ તથા બરૂશાની કોતાઇ શાથે એ અબલા પોતાને ઘેર જવાની દનપર દન વધારે આરજુ બતાવવા લાગી. અફશોશછે કે એ દેશહીતકારી બાહદુર ઓરતની એ ઉમેદ અતની ઘડી શુધી બર આવી નહી। વધારે અફશોશ એમછે કે એ બલી ઇછછાર તે એ જમાનાના ઘાતકી વેહમનો બોગ થવાથી નાશીપાશ થઇ હતી।

જુંજ દીવશ શ્રી રીમશમા રેહવા પછી મારથલ પાદશાહ થોડાએક શાઉ ઉપર એક જગો જાતરા જવા નીકલેઓ. તેના મારગમા જોઆનના પરતાપે કરી શઉ કોઇ કશબાના રેહવાશી તથા કીલાઓના પાશબાનો પોતાની રાજી ખુશીથી અથવા જુધમાં શીકશતે ખાઇને તાબે થઆ. શારોથીએરીના ઇંગરેજી લશકરે લડાઇ કરવાનુ ડોલ શઉથી વધારે કીધુ હતું પણ પાછલથી તેઓબી નાહશી ગીઆ એ જગોએ ચારલશ પાદશાહે જોઆનને મોહટી બખશીશ આપવા ચાહી પણ જોઆને તે શધુ નાપાડી આટલીજ અરજ કીધી કે તેની જનમ ભુમી જે શ્રી ડામરમીનો કશબો તેને શધી પરકારના કરથી જાવેદાન શુધી છુટો કરવો.'

એ પરમાણે ફતેહ કરતાં કરતાં પાદશાહનુ લશકર શ્રી ફ્રાનશની રાજધાની શ્રી પારીશ શેહર શુધી આવી લાગું. તે શેહરની પાશબાનીને શારૂ ઇંગરેજોએ પુરતું લશકર રાખી ઘની શારી ગોઠવણ કરી રાખી હતી તે છતા ફરેનચોએ તે પર હીલા કીધાં. જોઆને હરોલમા રહી પેહલી દેવાલ પાર કીધી પણ આગલ વધતા તેણે જોઇઉ કે બીજી દેવાલ આગલની ચર પાણીથી ભરપુર હતી. તેને તાજુબ લાગુ કે એ વીશે તેની તરફ વાલા કોઇબી આદમીએ તેને આગલથી ચેતાવીતી નહી. હેવી અકશમાત હરકત થવા છતા તેણે હીમત છોડી નહી. પોતાના ભાલાથી ચરના પાંણી માપી જોવા લાગી ને કાંહાંથી પાર ઉતરી શકાએ તે વીશે તપાશતી જતી ને પોતાની શાથના લશકરને ઉલટ આપતી હતી. એ વખતે કોણ જાણે શું બનાવ બનીઓ તેથી ફરેનચ લશકર આગલના જેવી હીમત બતાવતુંતું નહી પાદશાહની પોતાની ઉલટબી કાંઇક ઠંડી પડી ગએલી લાગતી હતી. માતરે આપણી બાહદુર અબલાજ આગલની માફક ઉમટમંદ ને હીમતવાન દીશની. તેણે ઇંગરેજી લશકરને પોકાર મારીને કહીઉં કે ફરેનચોના પાદશાહની શામનેથી તેઓએ પીઠ ફેરવી જતા રેહેવુ. પણ એ અવાજના જવાબમા તેઓએ ધીકારથી તેની તરફ તીરનો વરશાદ વરશાવીઓ જેથી જોઆનનો જુનડો પરનાર તુરત મરણ પામીઓ ને જોઆન પોતે જખમી થઇ. એવા બનાવથી ફરેનચ લોકો પાછા હઠીઆ. જોઆન પોતાના મન શાથે વમાશવા લાગી કે ઇશવરે તેને શોપેલું કામ પુરૂ થઇઉં વાશને હવે ઘેર જઇ એકાંત બેશવુ શજાવારછે. તેણે પોતાનુ બખતર એક દેવલમાં મેલી અથીઆર છોડી પોતાને ગામ જવાની મરજી જોરથી જણાવી પણ પાદશાહના શરદારોએ તેને [illegible] રવા દીધું નહી. તેઓ શારી પટે શમજતા

હતા કે એ અબલાની હાજરી ફરેનચ લશકરને ફતે આપ
વામાં ઘણા કામનીછે. જોઆનથી પોતાની મરજી માફક
થઈ શકીઉ નહી શીઆલો પુરો થાતા શુધી આશાએશ
લેવાને પાદશાહ જોઆન શાથે દખન પરાંત તરફ પાછો ફ
રીઓ. એ વખતે તેણે જોઆનના ભાઈઓને અમીરી દર
જજે પોહચાડીઆ જોઆનબી જેમ એક ઉમરાજાદી હો
એ તેમ તેની ખીદમતમા ઘણાએક આદમીઓ રાખીઆં ને
ઘટતો દબદબો રાખવાને તેને બની આવે એવો બંદોબશત
કીધો. એ નામદાર ઓરતના કબીલાને હેવી આબરૂ આ
પતા ચારલર્શ પાદશાહે એકરાર કીધો કે તેની મારફતે પર
વરદીગારે જે ફતે એ પાદશાહને બખશી હતી તે વીશે ઉપ
કાર માનવા શારૂં તેણે એ કબીલાનો દરજજો વધારીઓ હ
તો. હેવા માન છતાં જોઆને પોતાની શાદાઈ તથા શલુ
કાઈ છોડી દઈ મગરૂરી આથવા દમામ અખતીઆર કીધો
તો નહી

વતખ —. નોંકા ની મોશમ શુરૂ થતાં ફરેનચ લશકર પાછું શ્રી
વા લાગા તા૦ ૨૯૯. એ વખતે ચારલશ પાદશાહ પોતે શાથે
બલા બાહદુરીથી લડાઈ કરાહી, પણ પોતાના કોઈ નામીચા અને
લોકોની મદદ શારૂ અંદર રદારોનેબી મોકલીઆ નહી. બી
મા ફરેનચોએ ઈંગરેજો શાથે રા તથા અનુભવ અને કા
ખી. એ લડાઈમા જોઆને જુનકો ાગલ વધવુ પડીઉં. હવ
પોતાના લશકરને ઉલટ આપી. અંતે ઈ જે ફતે મલી હતી તે
એ ઓનેજ થઆ દરએક ફતેહથી ફરેનચાના કશબાની પર ઈં
હીમત આવતી તેટલી ઈંગરેજોને નવી ધાશતી ખીઓ હતો તાંહા
અંતે આરલીઆનર્શ ચેહરનો એક કીલલો જે કેના આવી પોહ
હાથમા બાદી રહેલો હતો તેના કોટપરથી ચહ. તથા લોકને
ર હીંવલાં કરવાને કોશેશ કરનારાં લશકરમાં જોઆન દુશમનો પર
આગલ હતી. એક વાર એવા કામમાં તેને ગરદન તરફે...ર
શકત જખમ થવાથી તેના લોકો તેને ઉંચકીને છાવનીમા
લઈ ગીઆ. પણ તે જખમ બધાવી તે તુરત પાછી આ
વી આગલની માફકજ બાહદુરી કરવા લાગી. તેને મરત
તોલ થવા જોગ જખમી કરવાથી ઈંગરેજોતો હેવુ માનતા હ
તા કે જોઆન ફરીથી લડાઈના મેદાનમાં મોહડું બતાવશે
નહી. પણ તેઓએ તેને તુરત પાછી કોટની દેવાલ પર ચ
હડતી જોઈ તારે તેઓનો હોશ કોતા થઓ ફરેનચોના
મારથી તેઓ મારેલી તરફથી નાહશવા લાગા તેવામા તેઓ
ના કેટલાક બાહદુર શરદારો તથા શીપાઈઓ નદીમા પડી
ડુબી મુવા. એ પરમાણે તા૦ ૭ મી મેએ ૧૪૨૯ ને દી

લી હતી કે તેથી લખનાર તથા વાચનારને અચેનુ ઘણું
લાગીઆ વીના રેહે નહી. વાશતે તે વીશે આતરે વીગ
ર લખવાને દરૂશ લાગતુ નથી એટલુંજ જણાવવુ
કે એ શવદેશ હીતકારી બાહદુર ને નેક અબલાની
કરવાનો તથા પોતાની પંથનો પોશાક છોડી મરદનો
પેહરવાનો ગુનાહ કરવાનો વાદ મેલવામા આવીઓ તે
ક તેની પર લાગુ પાડવાને તહરેવાર ફન ફરેબ કરી
શાખશી ગોવાઈએ ઈનશાફ તેના દુશમનોએ કીધો.
ઈનશાફ કરનારાઓએ તેને જીવતી બાલી નાખવાની ઠી
કરવાનો હુકુમ દીધો. પણ તે હુકુમપર અમલ કરવાને
ઓને પેહલા દુનીઆનો કાઈક ડર લાગો તેથી બરજોરી
રી જોઆન પાશે તે વીશેનો પશતાવો કરાવીઓ ને તેને
હું ફરમાવીઉં કે મરદનો પોશાક પેહરવો નહી.
કેટલુએક શુધી તેને કેદ રાખી. એ કેદખાનામાં એ
કીવાલી અબલાપર તેના દુશમનોએ તહરેવાર જુલુમ
રીઓ. અંતે તેની પર જાશતી કરી તેને એક વાર ફરીથી
દનો જભો તેના ચોકીદારોની મારફતે પેહરાવીઓ. તે
કબુલાત તોરી પાછું પાપ કરવાનો વાદ તેની પર મેલી તેને
લી નાખવાનો હુકમ કીધો. એ વખતે તેનાં દુશમનોએ
શાથે ચલાવેલી ચાલ પુરી બે ઈનશાફી બરેલી, નીતીથી
અને આદમીઅતપણાને મોહટી એબ લગાડે હેવી હતી
બીની રાહે કેહવું જોઈએકે એવી જાલમીને બે ઈનશાફી
જારવામા જોઆનના દેશીઓ ઈંગરેજોની પછાત હતા
હી તેના દેશના એટલે શ્રી ફરાનશનો ઘણાએક વીર
થીઓ તથા ધરમના ઉપાધીઆઓ ભાકુતી ધંધેડાં કરતા
દતર હાલ લઈ એ ઓરતનો ઘાત કરવામા શામેલ
પણ એ નામદાર અબલા જેની મરદાનગી, હીમત,
તા, નેકી, પહરેજગારી અને શંધી પરકારની લાએકીથી
ગવાઈ શતરી પ થને મગરૂબ રેહવાને ઘટતુ કારણ છે.
ઈ. પોતાની છેલલી ઘડી શુધી શબુરીથી શંધુ ખમીઉં.
કીધો. રખતે કોઈને કશી બદ દુવા દીધી નહી. પોતાના
થઓ. ધીપણા વીશે માતરે થોડા શકુન બોલી ઈશ્વરની
તેઓને...રી તેણે હેવી અરજ કીધી કે તેના દુશમનો વરીકનો
રીખ નાહ તે શાહેબ મહેર કરી તેઓનુ ભલું કરે. એ પછી
પાદશ પોતાનો કીમતી જાન શરવે ચીજનો જે પાશબાન
વાનુ દને શવાધીન કીધો. તે જેવી બાહદુરી તથા હીમતથી
લીઆ તેવીજ હીમતથી ભુલી મુઈ. તેના આનરાએજ
ધી શજાની શાથે જીવતા જેવી બદ ચાલ ચલાવી હતી તેવી

પછીભી ચલાવી હતી. તે ગતરૂઓ તેની કોમ્એેલો થાએલી હારને અપમાન પોંહચાડતે રાજી થયા નહી તેથી તેઓએ તેની ખાકને પણ ભુમીદા કરવા દીધો નહી

એ પરમાણે એ લાએકીવાલી ઓરત પોતાના દેશનો બંનચાવ કરવા પછી મરણ પામી હમો કહીએયકે દેશનો બંનચાવ કરવા પછી મરણ પાંમી. કારણકે તેણે પોતાની મેહનત તથા મરદાનગીએ કરી પોતાના પાદશાહ તથા દેશીઓના હક વીશેનુ કામ એટલુ બધું શુધારીઉ હતુ કે તેના મરણ પછીભી સ્વારલશ પાદશાહે દુશમનોને હટાવી કાહડીઆ હતા ને ઈંગરેજો તે પછી શ્રી કાલેશના શેહર વગર ફરાનશમા બીજો કશો મુલક પોતાની હકુમત તલે રાખી શકીઆતા નહી.

આ બીના પુરી કરતી વખતે આટલી બીના જણાવવી દરૂશતછે કે જે તોહમત ઉપરથી જોઆનને ઇંગરેજો તથા ફ્રેનચોએ મારી નાખી હતી તે વીશે ૧૪૫૬ ના વરશમા ફરીને તપાશ કરવામાં આવી હતી એ તપાશ કરનારા ધરમના ઉપાધીઆઓની પનચ જે શરકારે ઠેડવી હતી તે પંચે શાબેત કીધું કે તે નીરદોશ હતી. એ શાબેતીસે મરનારના કબીલાને જાહેરો દીલાશો આપે હેવુ નથી. તોભી આદમી જાતને આ વાતથી શંતોશ થાએછે કે જો આન આવ આરક જે "આરલીઅનશની અબલા" તેની કીરતીના ગીતો ને ગરબા શાથે ઠેકાણે માનથી ગવાએછે ને પોતાના દેશનુ હીત ઇછનાર શરવે કોઇ લોકો શું ઇંગરેજ કે ફરેનચ કે બીજાઓ એ લાએકીવાલી બાંનુનુ અમર નામ શરવદા માન શાથે ઇઆદ કરેછે.

ઓરત દાકટરો.

શ્રી અમેરીકા દેશ જાહા ઓરતો હાલ જમાનામા કેવાં હેવા કામો કરવા માગેય કે તેવાં આગલા વખતમા તેઓના પંધનીઓએ કોઇજવાર કીધા હશે તાહા કેટલીએક ઓરતો હવડા વઇધનુ કામ ઘારી પડે, કરેછે. શ્રી ફીલાડેલફીઆમા સીઓને વઇદુ શીખવવાની મદરેશાછે. તે મદરેશાની હાલત શારી આબાદીમાછે શીખનારીઓની શંખીઆમા દૈનપર દન વધારો થતો ચાલીઆમ ચાલતા વરશમા છેલ્લી ગણતરી કરવામા આવી તે વેલા તે મદરેશામા ૨૦૦) શીખનારીઓ હતી જેમ આપણા લોકોમો ડાકટર કુવરબાઇ ને ડાકટર માણેકબાઈ તથા ડાકટર ધનબાઈજી કરીને બોલીશું તારે પેહલા કેટલાએક લોકોને એ ચવાજ જેમ કટંગો લાગશે તેમજ એ ઓરતોના નામ તેઓના ડાકટરોના ખેતાબ શાથે લીધામાં આવેય તારે કેટલાએક ઇરોપીઆનોને હાલમા કટંગુ લાગેય. તેઓને ગમે તે લાગે પણ અમેરીકાની ઓરતનુ નામ ધરાવનારી ડાકટરો તે ધનધાનુ કામ ઘની અછી રીતે ચલાવેય. વાહડકાપ અને બીજા હુનરમા તેઓની માહીતકારી જેવી તેવી નથી તેઓ કબીલદારોના ઘરમા અને મુખીઅ કરી ઓરતોને દવા કરવામા ઘણી ઉપીઓગીછે. ઘણીએક વખત ઓરતના જે દરદો વીશે દરદીવી મરદ ડાકટરોની આગલ છુટથી બોલાશે યતો નથી તે એ ઓરત ડાકટરોની આગલ થઇ શકેય. તે દરશ તેઓ જાતે ઓરત હોવાથી ઘણા ઉતાવલે પીછાની લઇ વધારે શેતાબીથી ઇલાજ પણ કરેય. ટુકામા કહીએતો શુવાવડ તથા બીજી તહરેવાર અગતની વખતે ઓરતોને વાગને જેવી જોઇએ તેવી તહરાના વઇધ એ ઓરત ડાકટરોછે એઓ વઇદુ કરેય એટલુંજ નહી પણ વઇદુ શીખવવામાભી કેટલી જણીઓ રોકાએલીછે. વઇદક શાશતરની જુદી જુદી બાબદો શીખવવાને શીખશાગુરૂઓનુ કામ ચલાવનારી કેટલીએક ઓરતોછે. હા! નાજનીઓને મીઠે મોહડે વઇદક શાશતરના કીમતી ભાશાનો કરતા શાભલીને તથા તે ભાશાનોની બીનાના ખોલાશા થારૂ તેમના નાજુક હાથે અખતરા બતાવતા જોઇને કોણ ખુશી થાએ નહી! હેવુ શાબલવા તથા જોવામાં જે હરખછે તે ઉપરાંત ઓરતોની હેવી શકતીથી સ્રી કેલવનીને કેટલો ટેકો થાએ વારૂ? જેઓએ સ્રી કેલવનીના કામ શબંધી અનુભવ મેલવીઓછે તેઓ સ્રી શીખશકોની મોહટી કીમત શારી પઠે શમજેછે. વાશતે હમારી ઇશવર પાશે એજ અરજછે કે અમેરીકાની લાએકીવાલી ઓરતોનુ મીનુ હમારી દેશી બેહનોને જલદી થી થાએ.

તવંગરોએ ગરીબને આશરો આપવો.

આપણી માઆલુ રાણી વીકટોરીઆનો શેઆનો ભરથાર પરીનશ આલબરટ શ્રી ઇંગલંડ દેશ મધે ઘણા મોહટા તથા દરજાત ને કાબુવાળા લોકોની એક અગતના ટાકનાશ

રથોડા માંશપર મલેલી જાહેર શભાની હજુર ભાશાન કરતી
વેલા શઉ કોઈના મનપર અશર થાએ તેમ જોરથી એમ બો
લીસ્રોતો કે,

' અગનાનપણુ દુર કરવાને તથા શુધરેલી દુનીઆ
નીં શઘવણ બરેલી હાલત છતા શ ધા આદમીએ એક બી
જાને ઉપીઓગના કેમ થાએ તે તેઓને શીખવવાની
શરવે પરોપકારી લોકોએ નેમ રાખવી ઘટેછે. પણ પર
વરદીગારની બખશેશથી જેઓ **દરજાો, દોલત** તથા
કેલવણી પાંમેલાંછે તેઓની મુખઅકરી **એવી નેમ રા
ખવાની ખાશ ફરજછે.**"

એ પરમાણે એ શમજુ તથા વીચારમંદ શાહજાદા બો
લીઓ હતા. એ બોલો કાઇ ખાલી બકબકારો નહી હતા.
એપે નામદાર પોતે તથા તેની કીરતીવાન બાનુ એ વીચારપ
ર શદા અમલ કરતાં આવીઆચ જે રાણી દુનીઆના શ
ઉથી મોહટા રાજની વડી છે, જે સ્રી પ થની શરદારછે, જે
દોલતે ભરપુરછે, જે શંનશારના શુખથી આબાદછે, તે બાત
રે પોતાનાં અગતનો ફાએદા અને પોતાના કુટબનો લાભ
વધારવાનુ કામ કરવાથીજ રાજી થતી નથી પોતાનો દરજ
જો પોતાના મનની મગરૂબીને તુરૂપત કરવામા વાપરતી ન
થી. કાંઈ બાતરે પોતાના શગાં વાહલાઓનુ ભરતીઉં કર
વામાજ ચલાવતી નથી દોલતને એખલી પોતાની મોજ
મજા મારૅજ વાપરતી નથી. ટુકામા કહીએતો એખલપેટી
આપણ તે ધીકારેછે પોતાથી ઉતરતે વાધેના થોડી દોલત
વાલા તથા મુરખ લોકોને ગનાની તથા શુખી કરવાને તે ચા
હેછે. પોતાની ર.રઆના શ ધા લોકોની શંનશારી તથા ની
તી શબંધી હાલત શુધારી તેઓની આબાદીમાં હુમેરો
કરવાને પોતાથી બની આવતી મેહનત તે શદા કરેછે. એ
વા મેહનત કરવાને તે પોતાની ફરજ શમજેછે. તેવી શમ
જન તેનો લાએકીવાનો ભરથારબી ધરાવેછે એ બ ધે જણા
પોતાના બચાઓને પોતાની નકલ કરવા શીખવેછે. ઇંગ
લંડનુ પાદશાહી કુટુંબ જેની વડી આપણી બખતાવર શર
દારછે તે કુટુબના નાધલા મોહટા આદમીઓ ગરીબ ખેડુત
ની ઝુંપડીને હલકા દરજ્જાવાલા કારીગરની દુકાનમા વારેવા
ર જાએછે. મોહટાં કારખાના ને કેલવની ખાતાઓમા ઘટ
તે વખતે હાજર થાએછે. પરજાને ઉપીઓગી શભાઓમા બી
રાજેછે. ગરીબોનાઇલાકાના કામમા પઇશા તથા જાતી મે
હનતની મદદ આપેછે. કેલવનીના તે શ ધી પરકારની શુધ
રાઇના વધારે ને ફેલાવો કરવામાટે એનો મોહાર રાણી તથા તે
નો લાએકીવાલો ભરથાર પોતાનુ દીલ જેવું ઉદાર રાખેછે તે
વોજ હાથબી છુટો રાખેછે. ટુકામાં કહીએતો પરીનશ આ
લબરટના બોલવા મુજબ લોકોનુ અગનાનપણુ દુર કરવું
ને શઉ કોઇને એક બીજાનુ ભલું કરનારા થવાને શીખ
વવું એ નામદાર ધણી ધણીઆંની પોતાની **ખાશ ફરજ**
શમજેછે. એ ફરજ તેઓ અદા કરેછે તેથી તેઓના મન
ને જે જાતી શંતોશ થાએછે તે ઉપરાત લોકોનો પેઆર તે
ઓ પર વધેછે. તેઓનુ નામ શઉ કોઇ દનંપર દન વધારે
માન શાથે લીએછે ને તેઓની ઉમરદરાજી ચાહેછે એ
પરમાણે એઓ પોતાની પદવીથી જે દરજો ધરાવેછે તે દર
જાને તેઓના કામથી જેબ મલેછે ને તે દરજ્જાનો તીબા
વ તેઓના શકત દશતથી નહી પણ લાએકી માટે શ ધા લો
કો તેઓપર ફીદા રેહેછે તેથી થાએછે.

હવે આપણી મામદાર રાણી તથા તેનો ભરથાર ગરી
બોનુ કલાણ કરવું પોતાની ખાશ ફરજ શમજેછે ને તે ફર
જ જાહેરમા કબુલ કરી તે બજાવેછે તો પછી દુનીઆમા બી,
જા કેવાં કોણ લોકોછે કે જેઓ એ ફરજથી બાતેલ હોએ !
કોઇ નહી. પરવરદીગારે જે કોઇને દોલત તથા દરજ્જો
તથા કેલવનીનો ફાએદા બખશીઓછે તેઓએ પોતાના કુટુ
બની શાથે પોતાના દેશીઓ તથા જાતીલાઓનો ફાએદા વ
ધારવો જોઇએચ. એ કામ માટે પઇશા તથા મેહનતથી ઘ
ટતી મદદ કરવાને જે કોઇ કશુર કરે અથવા પછાત રેહે તે
પોતાની ફરજ અદા કરવાને માટે જગત કરતાની નજરમા
તકશીવાર ઠડે. એવી કશુર તથા ગફલત કરનારૂં આદમી,
ખુદાની નજરમાં તકશીરવાર થાએ એટલુંજ નહી પણ આ
દમી જાતને મનશેખી તે અકારૂં થાએ. શું એક આદમી
કે શું શંધી દુનીઆના શરવે કોઇનો જાતી ખવાશ હેવોછે
કે જેનાથી ભલુ થાએચ તેની પર તેઓનો પેઆર રેહેચ.
બખીલ તથા શુશતી ને એખલપેટીઉ આદમી ગમે હેવું ત
વગર હોએ પણ લોકો તેની પર કશો પેઆર કરે નહી જે
નીપર લોકોનો પેઆર નહી તેને લોકો દીલથી માનબી આ
પે નહી. વાશતે જો કોઇબી એખલપેટીઉ આદમી ફકત
પોતાની દોલત પર મુશતાક રહી પોતાના મનશે હેવું શમ
જે કે હું દોલતમંદછેઉં, મારી હવેલી મોહટીછે, મારી પા
શે રાચ રચીલા ઘણાછે અને હું મારી દબદબાવથી ફરૂંછું તેટ
લા વાશતેજ લોકોએ મને માન આપવું જોઇએ તો તેમ કશી
બનતુ નથી. ઉલટુ હેવો વીચાર રાખનાર આદમી ધીકાર
આ પડેછે. વાશતે શરવે કોઇ શમજુ ખાઇઓ જેઓ ભો

તાતી ફરજ અદા નહી કરવા માટે ઇશવરનો ખોફ પોતાપ
ર ખેંચવા નહી માંગતીઓ હોએ તથા જેઓ આદમી જા
તના ધીકારથી દુર રહી તેમનો પેઆર તથા માન મેલવવા
ચાહતીઓ હોએ તેઓને લાજમછે કે પરોપકારી બુધી રાખ
વી. શઉ કોઇ મોહટા લોકોએ પોતાના પઇશા તથા અકલ
તથા મેહનતથી ગરીબોને ગનાની કરવા, તેઓને ધંનધો કર
વા શીખવવાં, શતીઅવાદીથી ચાલીને આદમી તથા ઇશવર
તરફ પોતાની ફરજ અદા કરવાને શમજાવવા જોઇએ જે
કોઇ મોહટા દરજજા તથા દોલત વાલી બાઇઓ પોતાંનો ક
રતા ઓછા ભાગ્યેગવાલાંઓ પરથી દુખ દુર કરવાને તથા તે
ઓનાં શુખ શંપતીમાં વધારો કરવાને દીલથી ઇછછા રાખશે
તેઓની મોહટાઇમાં આદમી જાતની દુવા તથા પાક પેદાના
કરનારની મેહરબાનીથી એટલો બધો વધારો થશે કે તેના મી
ઠાં ફલ હેવું પુન કરનારી બાઇઓ તથા તેઓના બચા ઘણું
શુધી ખાશે. વાશતે જે કોઇ ખરી મોહટાઇ તથા માન મે
લવવા ચાહતાં હોએ તેઓએ આ બીનાંની શુરૂઆતમાં લખે
લો નામદાર શાહજાદા આલબરટે આપેલો કીમતી વીચાર
શદા ધેઆનમાં રાખી તે પર અમલ કરવો

ઈંગલંડ તથા ફરાંનશની દોશતી.

ઈંગલંડ તથા ફરાંનશ દેશો શ્રી ઇરોપખંડની પશચમ
દશાએ આવેલાછે એ દેશો વીશતારમા જાહજા મોહટાં ન
થી પણ તાહાના લોકોની કલા કઉશલ અને બાહાદુરીએ
કરી એ બન્ને આખી દુનીઆપર શરદારી ભોગવેછે એ
બધે દેશ એક બીજાની પડોશમા આવેલાછે માતરે એક
નાનથીજ દીઓ જુદા પડેઆય તાહાનાં લોકોએ એક બો
જાની પડોશમા આવેઆથી મીતરાઇ અને મમતા એક બીજા
શાથે રાખવી ઘટે તેને બદલે તાહાનાં રેહવાશીઓ શેકડો વ
રશો શુધી એક બીજા શાથે અંતરા, અદાવત રાખતા હતાં
એથી પેહલા એ દેશોને મોહટુ નુકશાન થઇઉં. બધે તરફ
વાલાઓના લાખો માણશો લડાઇમા મારીઆં ગીઆં. બ
ધે તરફ કરોડો રૂપીઆનો ખરચ થઓ. બધે બાજુ વાલા
ઓના વેહવાર વેપારને અતી મોહટો જોખમ પોહતો બધે
તરફના બલનો વેરથ બીગાડો થતો રહેઓ. એક બીજા
શાથે લડાઇ કરી નબલા પડવાથી ઘણી વેલા હલકા રાજવા
લાઓનીબી નહી ઘટે હેવી ખુશામત તેઓને કરવી પડી.
એ પરમાણે બધે બાજુવાલાઓએ શેંકડો વરશ શુધી એક
બીજાની અદાવત કરી એક બીજાપર ચહડાઇ કરવાની કોશે
શ કરતા પોત પોતાને નુકશાન કીધું. શારા ભાગ્યેગે એ
ખરાબીની શમજ બધે દેશ વાલાઓને થોડા વરશ થઆ
પડેછે. ફરાનશનો હાલનો શેહનશા તેનશમજન ઘણે દરજ
જે વધારે બતાવતો ગીઓય આપણી માઆલુ રાણી અ
ને ફરેનચ શેહનશા લુઇ નેપોલીઆનની શરકાર વ
ચે હવડાં હેવી નીશાબતછે કે તેવી આગલ એ બે દે
શની શરકાર વચે કધી હતી નહી. તેનુ એક મુ
ખીઅ કારણ એકે અંગરેજ તથા ફરેનચો પોતાના મન
શાથે હવડાં શારી પટે શમજેછે કે તેઓ એક બીજાની શા
થે લડાઇ કરેતો તેઓને કશોબી લાભ થોય નહી ને નુકશા
નીમાતરે ખમવી પડે પણ તેઓ એક બીજા શાથે શમ
જીને ચાલેલો ખચીત શંધી દુનીઆના રાજપર કાણુ ચલા

વી શરવેથી નોરદા થઇ રેહે એ શમજનતપર અમ
લ કરવાથી રૂશીઆન શરખા મારા બલવાન રાજની મગ
રૂબી શેહજમા તેઓ ટોડી શકીઆ, ઇરાનની શરકાર શાથે
ઇંગરેજને થએલી લડાઇનુ શેવટ થોડા વારમા આવીઊ, મી
નની લડાઇબી વધારે શેતાબીથી નરમ પડે હેવુ લાગેય ઇ
ંગ્લાપખડના રાજ વાલાઓ ઇંગરેજ તથા ફરેનચનુ મત લઇ
આગલ કામ કરવાની જરૂર જોએય શધી દુનીઆ તેઓ
ની એક મતથી મલતી શલાહ અથવા હુકુમપર ધેઆન આ
પવાની જરૂર જાણેય શઉ કોઇ તેઓનો ડર પોતાના મ
નમા રાખેય. તેઓ વચે હવે લડાઇ નહી હોવાથી તેઓનુ
લશકર પારકા દેશોમા તેઓના વેપારના જાલવણી અને શા
હેબીનો વધારો કરવામા રોકાઇ શકેય ફાજન પડતી પેદા
શ દેશના માહેલા શુધારા અને પરજાની આબાદાની કરવા
ના કામ શારૂ વપરાઇ શકેય એક બીજાની કારીગરીમા
અરશ પરશની મદદ મલેય ને દુનીઆની આબાદાની તથા
શુધરાઇનો તેઓની મારફતે ઘણો વધારો થાએય

એ પરમાણે એ બે રાજ એક બીજાના શતરૂ હોવાથી
પોતાની ખરાબી માતરે કરતા હતા. તે બધે દોશતીનીની
શબ્ત રાખવાથી પોતાનુ તથા શધી દુનીઆનુ ભલુ કરવા
ને શકતીવાન થઆછે હેવી દોશતી શુરૂ થવા પછી આ
પણી રાણી તથા ફરેનચ શેહનશાહની મુલાકાત થતી વેલા
જે ઇચા દેગારીનો ચાન પાડવામા આવીઓ હતો તે આ
બીનાને નથાઅે નેલીઓય જે હેત તથા દોશતીને શમે ત
થા શનજોગે એ ચાન પાડીઓ હતો તેવો શમો ને શનજો
ગ ઇશવર કરે ને શદા કાએમ રેહતો શાઉ કેમકે તેમા
દુનીઆનુ ભલુ છે.

શાફ હવા તથા કશરતના ફાએદા.

આપણી તનદરોશતીના શંભાલ તથા જીંદગીની જા
લવની મારે જે મુખીઅ અગતની ચીજો, તેમા કશરત અ
ને શાફ હવાછે હર પલ હવા લેવી એ જીંદગીનો આધા
રછે દમ લેવાથી એટલે હવા લેવેથી આદમી અટકીઊ ને
તેનુ મોત આઇઉ બરોબરછે. હવા લેવાથી આદમી અટ
કે એટલે તે ગુગરાઇને તુરત મરણ પામે તેમજ ખરાબ હ
વા લેવાથી ગુગરાવાના જેવી અશર આશતે આશતે થઇને
આદમીની જીંદગી ટુંકી થાએછે એ વીશે મુખતેશર બોલા
શો નીચે લખીઓછે

જે હવા આપણે હર પલ ફેફશામા લઇએય તે મુખી
અ કરી બે તતવની બનેછે તે તતવને રશાયન શાશતરી
ઓ આકશીજન તથા નાઇટરોજન કરી કેહેછે હવામા
આશરે વીશ ટોકડા જેટલુ આકશીજન તથા આશરે એંશી
ટોકડા જેટલુ નાઇટરોજન હોએછે એઓની શાથે એ
બીજુ પદારથ નામે કારબાનીક આશીડ થડુજ થોડુ હોએ
છે જેને આપણ શાફ હવા કહીએય તે એ પરમાણે હો
એછે આપણી તનદરોશતીના બચાવને મારે એ પરમા
ણેની હવા જોઇએય પણ કેટલાક કારણોને લીધે તેની શા
થે બીજા પદારથો અથવા ખરાબ હવા ભેલાઇ જાએય પ
છી આપણ તે બીગડેલી હવા શવાશની વાટે આપણા ફેફ
શામા લઇજીએતો તેથી આપણા શરીર પર ઘણી માડી અ
શર થાએછે માડા ભાએગે શઘળા શેહરો તથા કશબાઓ
ની હવામા હેવી ખરાબ અશર કરનારા પદારથ થોડા ઘણા
ભેલાએલા રેહેછે. ગટરનુ અને બીજુ ખરાબ પાણી, શાક
શનો કચરો, તરકારી તથા ફલ ઇતીઆદીની કોહતી છાલ
તથા મુલીઆ જે ઉકરડે પડે તે, શધી ભીંગી જમીન,
આદમી તથા જાનવરને લગતી મુરદાલ વશતુ, ફેફ
શામાથી પાછી નીકલતી વરાર, બલતુ અને બીજા તહરે
વાર કારણોથી ઘણીજાતની ખરાબ હવા અથવા દુરગંધ પદારથો
નો ઉતપતી થાએછે એ પદારથ જેહર શેરખા ખરાબ ગુ
ણ ધરાવેછે તે જેમ શાફ હવા શાથે થોડા અથવા ઘણા
મલીને આદમીના માદામા પેશશ થાએય તેમ થોડી અથ
વા ઘણી ખરાબ અશર આશતે આશતે આદમીપર કરેય
તહરેવાર તાવ, રશવીકાર, હાફન, મોરમી અને શરીરને નુ
ખમ પોહચાડનારા નરજો હવામા ભેલાએલા એવા જેહરી
પદારથથી ઉતપત પામેછે એ જેહર આદમીને મોડે વેહ
લે દુખી કરી અંતે જીંદગીનો ભોગ લેછે હેવા જેહરની
જેમ બને તેમ થોડી અશર લોકોપર થવા શારૂ શુધરેલા મુ
લકોમા ગટરો બંધ કરવામા આવેય મોરીઓ તથા શદાઓ
ધોઇને હર વખત શાફ કરેય રશતાઓ મોકલાને વારેલા શ
ખેય ઘેરોમા બારનાં બારી એટલા બધાને હેવી રીતે શધી
બાજુએ મોય કે આદમીના મોહડાની તથા બીજી વરાળે
થી ખરાબ થએલી હવા જલદીથી પવનપર નીકલી જઇ બી
જી શાફ હવા ઘરમા આવેય એકજ ઓરડામા જેમ બને,
તેમ થોડા આદમી શુવેય મુરદાનો વારા શેહરમા નહી રે

સાથે હવા બે દાખત ફેરેય અને એજ પરમાણેની બીજી ચોકશી રાખેય. એવી ચોકશી જેટલી વધારે તેટલી આદમીને ઉપર જણાવેલી ખરાબ હવાથી ઓછી પીડા થાએછે એ પરમાણેની ચોકશી રાખવા છતાંબી ઘણી નહી ને થોડીબી પીડા મોહલા ને ગલીમાં રેહનારા લોકોને હલવે હલવે થય્આ વીનાં રેહતી નથી. આપણા દેશના શેહરો તથા કશબાઓમાં થોડુ થાઇઉં એ મીશાલની ખબરદારી કરવા માંડીછે. તોબી એ શેહરો તથા કશબા હજુર હેવી ખરાબ હાલતમાછે કે હજારો બલકે લાખો લોકો ખરાબ હવાના ભોગ આશતે આશતે થાએછે. ઉપર જણાવેલાં તહરેવાર કારણોથી એ હવા શંધે ઠેકાણે ઉતપંત થઇ ને આદમીની તનદરોશતી તથા જાનની ખરાબી જે કરેછે તે ખરાબી શુધરાઇના ઇલાજો કરવાથી આશતે આશતે કમતાર થશે ખરી. પણ શેહર અને કશબામાં રેહનાર દરએક આદમીને એ ખરાબ જેહરી હવાની અશરથી જેમ બને તેમ દુર રેહવાનો ઇલાજ એજછે કે ખોલી જગો જેવી કે મોહરુ મેદાન તથા બાગ તથા શમુદરનો કાંઠો ઇતીઆદી તરફ ફુરશતને વખત જઇ તાંહાની હવા લેવી. એ જગાની હવા મોહલા તથા ગલીની હવા કરતાં ઘણી શાફ રેહેછે. તે હવા લીધાથી લોહી શાફ થઇને તનદરોશતીમાં વધારો થાએ છે જેઓની મવશર હોએ તેઓને હેવી જગોએ રેહવાથી ઘણો ફાએદોછે જેઓની મવશર નહી હોએ તેઓને હેવી જગા પર દર રોજ જઇ થોડોવાર બેશવા તથા ફરવાથી મોહટો વાલ થયા વીના રેહશે નહી.

શાફ હવા શાથે તનદરોશતીને માટે બીજી એક અગતની ચીજ કશરતછે. આપણાં શરીર તથા મનનો બાંધો હેવી તહરનોછે કે તે બાંધો કશરત વીના મજબુત થઇ શકે નહી તથા ઘણી મુદત કાએમ રહે નહી. તન મનની કશરત આપણે કરીએ નહીતો માદગી તથા મોતને આપણે પોતાની મેલેજ નજદીક તેડવા શરખું થાએ આપણે ગમે હેવું શુતરું ને ઉનચું ભોજન જમીએ, ગમે હેવું શાફ પાંણી અને બીજી વશતુ પીજીએ, ગમે હેવી શાફ હવામાં રહીજીએ તોબી કશરત વીના શારૂ ખાનુ પીનુ તથા શારી હવા આપણને મન માનતો ફાએદો કરી શકતાં નથી. એવું ખાનુ પીનુ અને હવા શરીરપર તથા મનપર ફાએદા ભરેલી અશર કશરતની ચહેજ કરી શકે ખાનુ પીનુ માતરે એક કામનો શામનછે. તે શામન તે કામ લાએક કરવાને કશરતનાં હથીઆરની જરૂરછે. તે હથીઆર જાંહાં નહી હોએ તાંહા તે શામનને મન માનતી રીતે ગોઠવી શકાએ નહી. આપણે જે ખોરાક ખાઇએચ તથા પાંણી પીજીએચ તે જરપત થવા તથા તેનો કશ લોઇ તથા બીજા રશોના આકારેમાં બની શરીરના જુદા જુદા ભાગોમાં ફરી વલવો જોઇએ તથા જે ભાગમા જેટલુ લોઇ અથવા રશ જોઇએ તેટલો પોહચતો પડવો જોઇએ. વલી કેટલાએક બીજા રશ અથવા પદારથ શરીરના જુદા જુદા ભાગમાં નકામા થાએછે તે પાછા બાહેર નીકલવા જોઇએ તે નહી નીકલેતો ઘણી પરકારે શરીરને નુકશાન કરી માદગી અને દરદ ઉતપન કરે. હેવાં બે કામ શરીરમા થવાથી આપણી તંનદરોશતી જલવાએછે. તે કામ કશરતથી થાએ. આપણું શઘલુ શરીર જે ગોએ આ જીહીની જીહીની નલીઓ તથા કુકાનુ બનેલુછે—તે નલીતથા કુકા કશરતથી તેજી થાએછે. ખોરાક જરવવાને જાંણે તે હુશીઆર થાએછે. તે કુકા તથા નલીઓ નીચવાઇને તેમાનો રશ આશપાશ દોરેછે. નકામો કચરો બાહર નીકલેછે. જોર આપનાર રશ જાહા જેટલો જોઇએ તેટલો પેવશ થાએ છે. એ પરમાણે કશરતથી બદન શંગીન મજબુત થાએ છે. તે મજબુતી મગજનાં ઉપર શારી અશર કરેછે. મગજના બાંધામાં જો કાઇ ખોર ખાપણ હોએ નહીતો પછી શરીરની તનદરોશતી મનની તનદરોશતીમાં વધારો કરેછે. જે શરીરે કાએલી તથા મુરદાલ હોએતે આદમીનુ મન જાહાજુ કામ કરી શકતુ નથી. માદો તથા શદાના દુબલાં આદમીઓની હાલત જોવાથી એ વીશેનો ખોલાશો ઘણો શારી પઠે થશે. હેવાં આદમી કશો ઓતમ વીચાર આંપી શકનાં નથી અથવા કોઇબી ઉપીઓગી કલા કૌશલ, તેઓથી બનતી નથી એ પરમાણે મનની તનદરોશતીપર ઘણે દરેજે આધાર રાખેછે. ને એ બનેનો આધાર કશરત પરછે ઉપર કહીઉં તેમ કશરત વીના ખાનુ પીનુ તથા શાફ હવા આપણને મન માનતો ફાએદો કરી શકે નહી - જેમ એક શુથાર ગમે હેવાં ઉનમાં લાકડા, પાટીઆ લઇને એક શામન બનાવવા બેશે પણ તે બનાવવા શારૂ જે અગતનાં હથીઆર તે તેની પાશે હોએ નહીતો તે શામન બનાવવાને કદી[illegible]ણે લાકડાં પાટીઆં માતરે બીગાડે ને જો બનાવેતો હેવો બેડોલને કદમો થાએકે તે ધારેલા ઉપીઓગમાં આવી શકે નહી. તેમજ કશરત વગર શારૂ ખાનુ પીનુ આદમીને તનદરોશત તથા મજબુત કરવાને બદલે ખોર લવાએલુ અથવાતો પોપમા શરખુ ચરબદાર કરે. તેવું આદમી કુમશુ પાઇને ખોરાક માતરે બીગાડે. તેમજ ચરબદાર થઇ માલ,

આદમી કરતા બદતર હાલે પોહચે. ફુમલું આદમી ખોડુ
તેમજ ચરબદાર ખોટું જેમ ચરબીનો વધારો તેમ આદ
મીના શરીરની શોભા તથા ચપલપણું અને ઉદીઓગનો ઘ
ટારો થાએછે. દમ, શાહેશ બરોબર ચાલતો, નથી દવા દારૂ
જલદી લાગુ પડતો નથી. જરા માએલી થાએતો તેને ઘણી
તાશ વીશ થાએ ને ઘણુ દુખીઉ શરખુ દીશે, ઉપલાં માણશ
ને ઘણી મેહનત આપે તે કદાચ જલદી મરણ પામે.

એ પરમાણે કશરત શરીરને અગતનીછે. તે કેટ
લી અગતનીછે તે વીશે શેહલથી શમજ પડવા શારૂં વાચ
નારી બાઈઓને મેહનતુ લોકોના બદન તરફ જોવાની હમો બ
લામન કરીએચ. શુ મેહનતુ ઓરત કે શુ મરદ જેવા જોરાવર
હોએચ તેવા વગર મેહેનતવાના હોતા નથી. કશરત એ
મેહનતનું બીજું નામછે ગરીબ લોકોને મેહનતછે તે તેઓ
ની અવશથામા પરવરદીગારની એક બખશીશછે. તે બ
ખશીશ હેવી છે કે તેથી તેઓ ઘણા દરદ તથા શરીરની ન
બલાઈની પીડાથી નોકલા રેહેછે તથા જો તેઓને પુરતો ખો
રાક મલેચ તો લાંબી ઉમર શુધી જીવેછે.

એ પરમાણે શાફ હવા તથા કશરત આપણી તનદરો
શતીને માટે ઘણી ઘણી અગતનીછે. આપણા લોકોની
મોહટે વાઘેની તથા વચલે વાઘેની બાનુએ એ અગતથી તદ
ન બે ખબરીનો હોશે નહી. પણ એ અગત મુજબ ચાલ
નારી થોડીજ બાઈઓ જાણવામા અથવા જોવામા આવીચ.
તેઓ જો પોતાનો ફાએદો શમજી પોત પોતાના ઘેરોમા પો
તાને લાએકના હેવા ઉદમ કરેકે જેથી તેવણના શરીરને પુર
તી કશરત મલેતો તેમા હીનુ લાગવા જેવુ કશુ નથી પ
ણ ઓર ફાએદોછે. વલી કશરત નહી હોવાથી તથા મોહ
લાઓની ગંદગી અને ખરાબ હવાથી થતી અશરને દુર રા
ખવાને તેઓ શહવાર અથવા શાજને છેડે પોતાની રથોમા
બેશીને અથવા પગે ચાલીને મેદાનમા અથવા શમુદરને કા
[illegible] બાગ બગીચે ફરવાને જાએતો લોઈ શાફ થાએ.
[illegible] ભરેપુર થઆ વીના
[illegible] શમુદરને કાંઠે ફર
લવની મોટી [illegible] આનનો રંગ
ને શાફ હવાછે. હર [illegible] તા અ
રછે. દમ લેવાથી એટલે હદ [illegible] હર રૂપ [illegible]
તેનુ મોત આઈઉ બરોબરછે [illegible] તેની ખુબીની શમજ પ
કે એટલે તે ગુંગરાઈને તુરત મરણ પા[illegible]વ તથા નીરમલ હ
વા લેવાથી ગુંગરાવાના જેવી અશર આ[illegible]કો શાજાં થાએ

તથા તનદરોશત આદમીઓને કવત આવી, જીંદગી લાંબી
થઆ વીના રેહે નહી. વાશતે હમો વાચનારી બાઈઓને બલા
મન કરીએચ કે શઉ કોઈએ ફુરશતને વખત ને સુખીઅ ફ
રી શાજ શવારને વખત આપણા મેદાન તથા શમુદરને કા
ઠે તથા બાગ બગીચે અને જુદા જુદા ડુંગરોની શપાટી અ
ને તેવી બીજી જગોએ પશાર કરવા તથા હવા ખાવા જવા
ની ટેવ રાખવી. તે ટેવ એટલે ફુરશતને વખત એવે ઠેકા
ણે ફરી ફરી જાણવરનો તથા બીજો મધુર શંરોદ શાબલી ખુ
શનુમા હવા ખાઈ ભાત ભાતના રલીઆમના દેખાવથી છ
વને આનંદ આપનાર બાઈઓને તન મનનું મોટું શુખ
થશે. એ પરમાણે કરવાની તથા ઘેરબાર તથા પોતાનુ શરી
ર શાફને શુઘડ રાખવાની તથા શાફ શોજાં કપડા પેહેરવા
ની ટેવ રાખનારી બાઈઓને દશતાનથી વારિવાર અથવા લા
બો વખત હેરાક થવુ પડશે નહી, માથાંનુ દરદ દુર રેહેશે, શુ
રા અને બીજા ભાગની નબલાઈ દુર થશે. મોહડાનુ તેજ વ
ધશે. હોશાનમા શારો ફેરફાર થશે ને ખુશી શાથે લાબાં મુદ
ત શુધી જીવવાને બની આવશે. હમારી હેવી દુવાછે
કે શંધી શેઆની બાઈઓ એ બીનાપર જલદીથી ધે
આન આપે હેવી ઈશવર તેઓને તોફીઅત આપે.

મગરમછ.

વીદીઆરથીઓના જાણવા પરમાણે મગરમછ શમુદર
ના જનાવરોથી મોહટું જાણવરછે. એની જુદી જુદી જાતછે. તે
ઓની લંબાઈ શાહઠથી તે એંશી ફુટ શુધીની હોએચ શરીર
નો ઘેરાવો તીશથીતે ચાલીશ ફુટ શુધી હોએચ. તેનુ ડોકું તે
ના શરીરના એક તરતીઆંઉશ ભાગ જેટલુ હોએચ. તે
ના માથાનો તથા બીજા ઉપલા ભાગનો આકાર હેવોછે કે
તેથી તેની ડોકી બરોબર દીશતી નથી ને તેનુ શઘલુ શરીર
બેડોલ લાગેચ એ જાનવરને પીઠ અથવા પાછલી બાજુ
એ પાખ હોતી નથી. બે બાજુએ જે પાખછે તે બે હાથ
ની માફક કામ આવેચ. તે નજદીક પાચ ફુટ પોહલી ને
નવ ફુટ લાબી હોએચ પુછડીનો આકાર અધુરા મદરના
મેટરાપ શરખો કાઈક દીશેચ તેની વચમા ખાંચોછે. એ પુ

છડી મગરમછને પોતાના શતરૂઓની શાથે લડવા તથા પોતાનો બંનચાવ કરવાનુ મુખીઅ હથીઆરછે. તેની લંબાઈ આશરે પચીશ ફુટ હોએય. એ પુછડીનું બલ એટલું મધું છે કે તેના એક જપાટાથી મોહટામાં મોહટા મછવા ટુકડે ટુકડા થઈ હવામાં ઉડી જાએછે. મગરના ઘણા ખરા શરીરનો રંગ કારી બખમેલ શરખો હોએય પણ માથા તથા પેટ અને પુછડાં આગલનો નીચલો ભાગ શફેદ અથવા કાબરચીતરો હોએય તેની આખો બલદની આખો જેટલી મોહટી હોએય ડોલા શફેદ રંગના ને આખોની આશપાશ આખના પર તથા પાપન હોએય બે નશકોરા હોએય પણ શાંભલવાની ઈંદરી કશી જોવામા આવી નથી. એ જાણવર શાહીપેઠે શાંભલી શકેય કે નહી તે વીશે કશુ ચોકશ કહી શકાઈઉ નથી પણ તેના શરીરની શપાટી એટલી નાજુકછે કે પાણીમા કાંઈભી હીલચાલ થાએતો તે તેને લાગેય, જેથી ઘણે દુરથી તે પીછાંની શકેય કે કાઈ ગરબર થાએય ધારવા મેલે એ લાગવાની શકતી શાંભવાની ઈંદરીનુ કામ ઘણે દરજજે કરેય. તેનુ મોહડુ ઓર તહેરાની બનાવટનુછે જારે તે પુરૂ ઉગાડેય તારે આશરે છ ફુટ લાબુ થાએય પણ તેની ઘાટી એટલી શાંકરીછે કે બલદ જેટલો ચુક ગલે તેટલું તેનીથી ગલી શકાતું નથી. મોહટામા મોહટા મગરની ઘાટી માતરે દોહડ ઈંનચની કેહવામાં આવીય એ કારણને લીધે તે મોહટાં માછલાપર નહી પણ નાખલાપર પોતાનું ગુજરાણ કરેય એ માછલાં પકડવાને તેના મોહડામાં દાંત નહી પણ જેને આપણે મગરનુ હાડકુ કહીએય તે કમાનથી હાડકા અને પતલી નેશ શરખા ચામડાથી એક જાલીદાર કોથળી જાણે બનાવેલીછે. તે મોહડુ જાહરે ઉગાડી પાણીમા હોડેય તારે પોતાના ગુજરાણ લાએકના જીના માછલાં જથાબંધ પકડેય. શાથે આવતા પાંણીને પાછુ હેવી રીને કાહડી શકેય કે ખોરાક માટે પકડાએલી એક કરચલી પાછી નાહશી અથવા નીકલી જાએ નહી

મગરની માદાને પેટ અથવા છાતી આગલ બે થાન હોએય. તે આશરે દશ મહીના ઘરબાલી રહીને જણેય પોતાના બચાને બીજાં દુધીઆર જાણવરોની માફક ધવારેય. તેનુ દુધ ગરમ તથા ચીકાશદાર ને ખારૂ હોએય ધવારતી વેલા તે બાજુએ ફરીને રેહએ કે બચાને શેહલથી ધાવવાને બની આવે. તે બચાં જનમતી વેલા દશથી પંદર ફુટ શુંધીનાં હોએય. તે આશતે આશતે મોહટાં થાએય, તે દવા તેની માએ તેની પર એટલી બધી બરદાશ હેય કે તેથી જ્યારે કોઈ બીજુ જાણવર લેતુ હોયે નહી. હરેક બીજા જાણવરની માફક પોતાનાં બચાને વાશતે મગરની માદા પોતાના જાનપર આવી શતરૂ શાથે લડેય.

મગરના શરીરમા ઘણું તેલ રેહય. એ તેલ માહેલા ચામરામાંના કુડામા ભરેલું હોએય. મોહટી જાતના દરએક મગરના શરીરમાથી આશરે તીશ ટંન તેલ નીકલેય. એ તેલને વાશતે જુદા જુદા દેશનાં લોકો મગરનો શેકાર કરેય. તે કામ શારૂ વાહનો તથા મછવાઓ કામે લાગેય. મગર પકડવાની જગોએ વાહાન કેટલુએક દુર ઉભુ રેહેય. તાહાથી મછવાઓમા માણશો બેશી મગરનો ફુબાલો પકડેય. છ છ મછવા એક એક મગર પછવાડે બાજી વખતે લાગેય. તેઓ જેવા નજદીક આવેયકે દોરડા શાથે બાંધેલા ભાલા તેની પર ફેકેય તેનો જખમ મગરને જેવો થાએય તેવુંજ તે ચીચારી મારી પાંણીમાં નીચે નાહશેય. પણ પેલો દોરી શાથનો ભાલો તેને વલગેલોજ હોએય: થોહોવાર રહીને તે પાછુ દમ લેવા ઉપર આવેય, એટલે ફરીને બીજો ભાલો તેહેના શરીરમા એજ મીશાલે ભોકવામાં આવેય. એવા જખમથી મગર ઘણુ ગુશામાં આવી તથા દુખી થઈ તોફાન કરેય. તે વેલાનો દેખાવ ઘણો ડરામનો થઈ પડેય. ગંધો દરીઓ તેના લોહીથી લાલ ફીનનો લાગેય એ વખતે તે પોતાની પુછડી આશપાશ ઘણાં જોરથી મારેય. કોઈ વખતે પુછડીના જપાટાથી તેના શતરૂના મછવાના ટુકડે ટુકડા થઈ હવામાં ઉડેય પણ ઘણું ખરૂં તે જેર થાએય. જખમી થાઈ પોતાનો બનચાવ કરવાને અતી ઘણા ફાંફા મારવા પછી અંતે તેનો જોશ જાએય આદમી તેની પર પુરતી રીતે ફાવેય. તે ચતુ પાટ થઈ મરણ પામેય ને તેને પકડનારાઓ ઘશડીને વાહાનપર અથવા કીનારે લાવેય

મગરો શંધે ઠેકાણે મલેય. પણ અમેરીકામાં ગરીનલંડ શમુદરના શઉથી મોહટા હોએય. તાંહા તથા બીજે ઠેકાણે કોઈ વેલા તેઓનાં ટોલાંને ટોલા ફરેય. તેઓ જાણે રમતાં હોએ તેમ પાણીમાંથી કુદી ઉંનચે ઉછલી પાછા પડેય તારે એક જોવા લાએક દેખાવ થઈ પડેય તે દેખાવ જો શલામતી ભરેલે છેટે રહીને જોએઓ હોએતો કે હવો લાગતો હશે વારૂ! ખરેખર હેવા મોહટા જાણવરને હવામા ઉછલતાં જોવું એ કાંઈ જેવું તેવું નથી.

એ જાણવરોનો તેલ માટે દર વરશે એટલો બધો શેકાર થાએયકે કેટલાએક ધણીઓના કેહવા મુજબ તેમની શંખીઆ તથા કદનો આશતે આશતે ઘટારો થતો જાએય

ઘણા મોહટા મગરો આશતે આશતે ઓછા થાએચ. કેમ કે તેમને મોહટાં થવાને જે લાબી મુદત જોઇએ તે એ શે કારીઓના કામને લીધે મલતી નથી.

મગરમછનો એક નમુનો આ બીનાને મથાલે મેલી ઓછે.

બચાં શબંધી માતાઓને અગતની ચેતવણી.

———o———

બચાઓમાં ઘણી વેલા ઘણે ઠેકાણે કેટલીએક ખોર ખાપણો જોવામાં આવેછે. એ ખાપણોમાથી થોડીજ ખુદરતી અને જનમતી વેલા થએલી હોએચ. બાકી ઘણી ખરી તો કોઇ કજાથી અથવા માબાપથી ઉતરતાં દરદથી તથા મા બાપની ગફલતથી અથવા બચાની તબીએત શબધી શારી ખબરદારી નહી રાખવાથી નીપજેછે. વાશતે માતાઓ પોતાનાં બચાઓપર જેવું શારૂં હેત રાખેચ તેવીજ શારી ખબરદારી રાખેતો કેટલાએક બચાઓ જે પોતાના વાલીઓની ગફલત તથા બે ફીકરાઇને લીધે દેખાવમાં ખોર ખાપણ ભરેલા તથા દુખી થાએચ તેથી તેઓનો બનચાવ થાએ.

બચાઓમા એક મોહટી એબતો એ હોએચ કે તેઓના બરડાનો કાંટો હેવો વાકો થાએચ કે તેથી કેટલાએક થોડાં ઘણા ખુંધા ને કેટલાએક નાંધપણથી ઘરડાં ડોશાના જેવા વાકા વલેલા રેહેછે. એ પરમાણે થવાનુ કારણ ઘણી ખરી વેલા બચુ નાધપણમા પડી જવાથી અથવા તેને કોઇ બીજી રીતે વાગવાથી થાએચ. તેને જાંહ વાગુ હોએ તાહા ઘટતી દવા તુરત કરવાની મા બાપ ગફલત કરે એટલે મોહટ થતા બ ... નાં ખોર ખાપણવાલુ નીકલે. એવાંજ કારણથી વાકા અથ ખવાનં ત ... અને તેવી બીજી દુરબવતા ઉપજાવનારી એબ ... બેશીને અથવા ... માપુની પુરતી હુશીઆરી ... શાફ થાએ. ... કે અથવા બ ગ ... દાનંદથી ભરપુર થઆ વીનાં શરીરને શખ મ ... મેદાન, તથા શમુદરને કાઠે ફર ... નાપણ ... ને લીલોતરી, આશમાનનો રંગ લવની માટે જે મુ ... ગારો દેખાવ, ડુગરોની રચના બ ને શાફ હવાછે. ... દમ લેવાથી એટલે હવ ... રછે ... કર રૂપ જોવાથી હેવો મોહટો તેનુ મોત આઇઉ બરોબરછે. ... તેની ખુબીની શમજ પ કે એટલે તે ગુગરાઇને તુરત નરણુ પા ... વ તથા નીરમલ હ વા લેવાંથી ગુગરાવાના જેવી અશર આર ... ગો શાજા થાએ

હલથી હીલી તથા વલીને બરોબર વાકા શીધાં થઇ શકેછે કે નહી. જો થઇ શકતા હોએતો ભલું. પણ જો કોઇ ભાગ બચાંને શખતી આપતો દેખાએ અથવા બચાની શતેને વખતે તે કશો ખોર ખાપણ ભરેલો લાગેતો, તેનો ઘટતો ઇલાજ વાધની પાશે તુરત કરાવવો ને હુશીઆર ડાકટર ગમે તે ઇલાજ કરવા ફરમાવે તે વગર આચકો ખાવે કરવો.

કેટલીએક વખત બચાઓની જીભ મોહડાના નીચલા ભાગ શાથે હદથી જેઆદે વલગેલી હોએચ એ પરમાણે જીભ બધાનમા હોવાથી મોહડુ થતે તે બચું શાફ બોલી શકતુ નહી ને તેના બોલવામાં તહરેવાર ખાપણ રહી જાએચ પણ એનો ઇલાજ નાધપણમા ઘણો શેહલથી થઇ શકેચ. હેવી જીભવાલુ બાલક શેહલથી ધાવી શકતું નથી, ધાવતાં તેની માએ અથવા ધવાડનારી ઓરતને તુરત ખબર પડેછે કે બચાને દુધ ખેંચતા જીભથી ઘણી મેહનત કરવી પડેચ. તેવી ખબર પડતા વઇધની મદદ માગેતો તેનો ઉપાએ થાએ વઇધ તે બધાન કાતરથી જરા કાપીને અથવા કોઇ તેવો બીજો શેહલો ઇલાજ કરીને એ ખાપણને દુર કરી શકશે.

કોઇ કોઇ વેલા બચાંના છ આગલા અથવા નીચલો હોટ બે ભાગમા વેહચાએલો શરખો નીકલેચ. તેનોબી નાધપણમા ઇલાજ થઇ શકે ડાકટર જાહરે ગમે તાહરે તે આગલું કાપીને તથા ઘટતો ઇલાજ કરીને એ ખાપણ મટાડી શકે હેવુછે. એવી ખાપણનો જેમ ઉતાવલેથી ઇલાજ કરીએ તેમ વધારે શારૂં.

તોતરૂ બોલવુ તથા બોલતાં જીભ લાગવાની એબ ઘણાં બચાઓમા રહી જાએચ. એ વીશે પણ નાધપણથીજ ઇલાજ કરેતો ઘટેછે. બચાને લાડથી અથવા કોઇબી કારણથી તોતરા અથવા અશુધ શબદો બોલાવવા જોઇએ નહી. ... ઓની લંબાઇ શાહ માટે તેણ માબાપે અથવા દાઇએ ખુબ ... નો ઘેરાવો તીશથી તેની પાશે શંધા શબદો હલુવે હલુવે ને શુ ... ના શરીરના એક પરહેશ કરવી એટલે મોહટું થતા ઉપર ... ના માથાનો તથા ... બચાંમાં કશુ રેહશે નહી તેથી તેની ડોકી બરોબર નાધપણમા નબલી હોવાથી અથવા તે બેડોલ લાગેચ એ જાનવર ... કજ બાજુની રેશાની ... એ પાખ હોતી નથી. બે બાજુ હમેશ જુલતા રેહવાથી ... ની માફક કામ આવેચ. તે ... જોવાને શારૂ કોકીઓ ... નવ ફુટ લાંબી હોએચ ... પુછડી ... થી કીધાથી બચું બારૂં, મેહરાપ શરખો કાઇક દીશેચ તેને જોઇએ ટેતલીજ રેશાની.

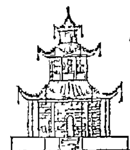
ને તેબ્રી બંધે આંખોપર શરખી પડે તથા હરેક વગતુ તે બ
ધે આંખે શરખી જોઇ શકે હેવું કરવું જોઇએ. બચાંનાં
માથાનાં બાલ આંખપર પડેલા રાખવા ઘટે નહી ને તે શ
દા શંધી વરાતુઓ શીધી નજરે જોઇ શકે હેવુ કરવું. બ
ચા ખુદરેતથી કોઈ કદાચેજ બારાં હોએછે. બાકી માતાની
અને દાઇની ગફલત તથા બે પરવાઇથી એ ખાપણુ ઘણી બ
રી વેલા બચાંમા નજર આવેચ

શીતલાનુ. દાહ્ગ, આખમા નોતીઆ તથા કુ
લા અને બીજી બદશુરતીબી માતાઓની ગફલતથી થા
એછે. તે ગફલત એ કે બચાઓને નાધપણુમા ગઉ શી
તલા મેલાવવામાં આવતા નથી. એ ગફલતથી ઘણા
એક બચા જે મોહટા થતે ઘણા ખુબશુરત થવા લાગે
ક તે અતી ઘણા બદશુરત થાએછે અને ઘણાનોતો ક વ
ખતે જાણુ પણુ જતો રેહેછે. બચાઓને હેવાં દુખથી
છુટા રાખવાને શઘલી માતાઓને ફરજછે. એ ફરજ અ
દા કરવામા તેઓને કશી મેહનતતો છેજ નહી, બલકે મા
તાઓ જે બીજી અતી ઘણી મેહનત બચા પછવાડે કરેચ તે
શાથે એટલી ચોકશી રાખેતો માએ તથા બચાને ઘણો ફા
એદો થશે. તે માતરે એટલુંજ કે બચું આશરે બે તરણ
મહીનાનુ થાએ એટલે કોઇ કશાએલ શીતલા કાહડનારની
પોશે બચાને ગઉ શીતલા મેલાવવા ને તે વીશે પાચ દશ દા
હડા વઇધનો ફરમાવવા મુજબ બચાંની ઘટતી ખબરદારી
રાખવી

એ પરમાણે માતાઓએ નાધપણુમાં થોડી ખબરદારી
રાખવાથી મોહટપણુમા બચાને મોહટુ શુખ થાએછે. વા
શતે ઉમેદછે કે શઘી શેઆની માતાઓ એવી ખબરદારી
રાખવાની કોશેશ કરશે એ કોશેશ કીધાથી માતાઓ પો
તાનાં બચા તથા ખુદા તરફ પોતાંની ફરજ અદા કરવાનુ પુ
ન મેલવશે

ચીના લોકોની ઈમારતો.

ચીના લોકોના તહરેવાર હુનર તથા તેઓની તહરેવા
ર રીતભાત કેટલી પુરાણીછે તે વીશે આપણને કશી ખબર ન
થી. તેમજ તેઓની ઇનારત બાધવાની રીતના પુરાતમ પ
ણા વીશે આપણને કશું માલુંમ પરીક નથી. આટલીજ બી
નાં ચોકશછે કે પુરાતમ તારતાર લોકોનાં તબુમાં વાની રી
ત મુજબ હાલના ચીનાઓના ઘરની કપછે. એ તબુની
ધપને ચીનાઓના ઘરની કપ એટલી મલતી આવેચકે મુશાફ
રોના કેહેવા મુજબ ચીનાઓના ઘરવાલા મોહલા તબુની
છાવની શરખા દીશેછે. ચીનાઓના ઘરોના છાપરાની કોર
ઉપલી તરફથી વાલેલી હોએચ. તેમના પોરટીકા પરદા માં
વેલી દુકાન શરખા દીશેચ. એટલાબી કોઇ કોઇ ઠેકાણે
એજ મુાફકના હોએચ. તેમના દેવળો તથા મેહલોના છાપરા
બી ઘેરોના છાપરાની માફક જાણે કનતાનના બનાવી વાલી
લીધેલા હોએ તેવા દીશેચ. પણુ એ છાપરાં ખરેખર તો
લાકડાના બનાવેલા હોએચ એ ઇમારતનો એક નમુનો
આએ અતરે આપીએચ

એ ઇમારતો લાકડા અથવા ઈટરડીથી બાંધવામા આ
વેચ. કતર કદાચજ વાપરવામા આવેચ. ચીનાઓના ઘ
ર ઘણાખરા લાકડાના બાંધેલા હોએચ તેથી તથા આશપાશ
તહરેવાર વારનીશ તથા રંગ લગાડેલો હોએચ તેથી તે ઘણા
જણાને પશંદ પડતા હોએચ. બીજી ઘણી બાબદોની માફ
ક ચીનાઓમા ઘર બાધવા શબંધી પણુ કાએદાછે જુદે જુ
દે વાપેના લોકોથી હેડવેલી રીતનાજ ઘેર બધાએછે જેમ
કે પાદશાહના તથા તેના નજીકના બેશના મેહલ, ઉમરાવો
નાં મંદીરો, ને વેપારીઓ તથા શરાફના ઘરો જુદી તહરે
તથા લંબાઈ પોહલાઇના હોએચ. તેમજ વલી ઉતરતા દરજ
જા વાલાઓના ઘર જુદા હોએમ એ ધારો અમલમા લાવવા
ને ચીના લોકો ઘણા તેહકીક રાખેચ તે ધારો તોડનાર શી
કશાએ પોહચેચ. એ પરમાણે ઘણાએક ઠેકાણે નોહલા
ના મોહલા એકશરખા વીશતાર, ડોલ, તથા મારના ઘેરોથી
બનેલા મુશાફરોને નજર આવેચ.

શેહરોની બાહેર ઉનચા મીનારા શરખી ઇમારતો અ
થવા મેહલો બાંધેલા હોએચ. તે ઇમારતો પાચ, છ, શાત,
આઠ અથવા નવ માલની હોએચ. એવી ઇમારતોમાંની
મોઉથી નામીચી શ્રી નાંનકીનના શેહરમાંછે. તેને નાંનકીનનો

કોરીનો મેહલ કરીને કહેછે. જેનો આએ ચીતાર આપેલોછે. એ ઇમારતને કોરીનો મેહલ કરીને કેહ

વાનુ કારણ એમકે તેના જુદા જુદા માલાના છાપરાં ઓપર શોભીતા રંગથી રંગેલી કોરીના શારા નલીઆ ગોઠવેલાછે એ ઇમારતની આઠ બાજુછે. તેના નવ માર છે. તેની ઉનચાઈ આશરે ૨૦૦) બશો ફુટછે. તે ઇતરડીનો મજબુત પાઆપર ઉઠાવેલીછે. તોએ તલીએની દેવાલ ઓછામા ઓછી બાર ફુટ જારડીછે. એ ઇમારત જેમ ઉંચી ગઇય તેમ શાંકરી કીધામા આવીચ. તેનો દેખાવ ઘણો શારો લાગેચ. તેની આશપાશ શંગેમરમરની પગતીઓછે. બાર શીરી ચહડવા પછી પેહલો માલ આવેચ. તે પછી ઘણા શાકરા દાદરાપર થઇને નવ માલ શુધી જઇ શકાએચ. દરએક માલપર બાહેરની બાજુએ ઉભુ રેહવાને ગાલેરી ઘરખુમકાન હોએચ. તેને માથે છાપરાની કોર વાલીછે. તે કોરેથી ઘાંટરડી લટકાવીચ જેમ જેમ ઉપર જઇએ તેમ એ ઘાંટડીનુ કદ નાથલુ હોએચ ને તે પવનથી હીલીને વાગેચ. દરએક માર મજબુત ભારવટીઆપર બાધેલો છે. તે ભારવટીઆપર જારડા પાટીઆ ગોઠવીઆંચ ઓરડાની શીશીગો ચીતારોથી શીનગારેલીછે. ઓરડામાં રેશની તારની જાલીની રાહે આવેચ. દેવાલોમાના ગોખલાઓમા મુરતીઓ ગોઠવેલીછે. એ ઇમારતના શીનગારને વાશતે જે ભાત ભાંતની ગોઠવણ કરીછે તેથી તે દુનીઆમાની નવાઇ શરખી ઇમારતોમાની એવી એક ઇમારત ગણાઇછે.

ખરા હેતની અશર.

માલતા વેરચમા આપણી રાંણી વીકટોરીઆએ દરબાર. લર્ડ મીર્ટ વાગ્રેની બાનુઓની મુલાકાત લીધી હતી. તે બાનુઓમાં એક જુવાન બાઈ જે તુરત પરણેલી હતી તેની બી ભેટ લીધામાં આવી. એ બાઈના લગન થયથી એક બીનાં જાણવાં લાએક તથા રમુજ આપનારીછે એ બીનું લખનાર જણાવેચ કે એ બાઇનો બાપ બારોનેટનો ખેતાબ ધરાવેચ તથા તે ઉંનચી પડવીના ઓધાવાલોછે. એ બાઇ જે ખુબશુરત તથા ખુબ ગનાન વાલીછે તેની શાથે લગન કરવાની ઉમેદ રાખનારાઓમાં એક લાંબી ઉમરવાલો પુરશ હતો એ પુરશ ઘણો તવગર હતો પણ તે બાઇ કરતાં વરશે ઘણો વધારે હોવાથી તેને તે બાઇએ પશંદ કીધો નહી. તેની શઘલી અરજ વેરથ ગઈ. તેના પેઆર તથા પઇશાની વાતપર તે બાઇએ કશું ધેઆંન આપીઉં નહી. એ આદમી શાથે લગન કરવાને તેણે શાફ ના પાડીઉં. એ ઉમેદવારને એ પરમાંણે એ બાઇએ નાપશંદ કીધો તેમાં કશું નવાઇ શરખું નથી. નવાઇ માતરે આએ વાતમાછે કે એ પરમાંણે નાપશંદ થવા પછી નાં ઉમેદ થએલાઓની માફક એ આદમીએ પોતે કશી અદેખાઇ અથવા કપટ પોતાના મનમાં રાખીઓ નહી. પેલી જુવાન બાનુપર તે હમેશની માફક હેત કરતો રેહેઓ. એ ઘણીએ પેલીને ખાતરીથી જણાવીઉં કે તે જો બીજા કોઇબી પુરૂશને વધારે લાએક ધારી તેને પોતાનો ભરથાર કરશેતો કોઇ ચીતા નહી. શુખેથી તેમ કરવું પણ એ આદમી તે બાઇપર જે મેહરબાંની રાખતો હતો તેમાં કશો ઘટારો થવાનો નહી તે એટલા શુધી કે તેણે એ બાઇને જણાવીઉં કે એક વાર તમે હેવો ભરથાર પશંદ કરશો કે તેની પાશે મારા જેટલા પઇશા નહી હોએતો તમારાં શુખને માટે હું તમારે વાશતે દશ લાખ રૂપીઆ શુધીની રકમ જુદી કાહડશ કે તેની ઉપજમાથી તમે શુખમાં રેહેવો ને કોઇને આશરે પડવાને મરજ રેહે નહી. એ પરમાણેની વાત પેલા આદમીને અંતકરણથી કરતો જોઇ એ બાઇના મનપર હેવી અશર થઇ કે તેની શંબંધી પોતે કરેલા થેડાવપર ફરી વીચાર કીધો. પરીનામ એ હું થઇઉ કે તે ઠેડાવ તેણે ફરવીઓ ને તેના હેતથી પીગલી જઇ તેની બાએડી થવાનો ઠેડાવ કીધો. એ ઠેડાવ નવરોજે અમલમાં આવીઓ. એ ખરૂ હેત કરનાર તથા બાજબી વીચાર કરનાર ધણી ઘણીઆણીની નામદાર રાંણી શાથે ભેટ થઈ તારે તેઓના લગન શબંધી એ જાણવાજોગ બીનાની મોટે વાએના લોકોમાં વાત ચાલી. એ બંને મેળાં હવડાં એક બીજાના ખરા પેઆરમાં વખત કાહડેછે. એ ભરથારની પ્રેત વીશે લોકોતો તહરેવાર મોહટી મોહટી વાતો કરેછે.

ખરા બેટા વીશે કશુ ચોકશ કેહવાઇ શકાતું નથી. પણ આટલી વાતતો સરવે કોઇને જાણીતીછે કે એ ધણીની એ ખલી રેલવે ખાતાની પુંજીની રકમ પંદર લાખ રૂપીઆ શુ ધીનીછે જેમાની અરધી કરતા વધારે રકમની શે કડે ૭ ટકા પરમાંણે ઉપજ થાએછે. વાશતે એ પરમાણે બીજી દોલત ઘણી હશે.

કાપડ વણવાનો હુનર.

કપડા વણવાનો હુનર ઘણો પુરાતમ જમાનાથી ઉતપંત થએલોછે. એ હુનર આદમી જાતના શનશારમા એટલેતો અગતનો તથા ઉપીઓગીછે કે તે વીશે કેટલીએક બીના આ ગરંથની વાચનારી બાઇઓને શારૂં નીચે લખવી દરૂર લાગીછે.

કપડા વણવાનો હુનર આ દેશમાં પુરાતમ જમાનાથી ચાલીઓ હતો. આપણા દેશના વણકરોની તારીફ આખી દુનીઆમાં ઘનુ શુધી ફેલાએલી હતી. આપણા દેશી કાપડના કુમાશની શફાઇ, બારીકી અને ભાત ભાતની તહરે તથા રંગની વખાન શઘળા દેશોમા એટલી ચાલી હતી કે હીનદુશથાંનનુ કાપડ શંઘળા દેશના હાકમો અને અમીરો શોખતા કરતા. એ પરમાંણે આપણાં દેશી કાપડનો ખપ તથા તારીફ હતી. પણ પાછલથી યુરોપીઆંનો એજ બીજા હુનરોમા તેમજ કાપડ વણવાના કામમાં આપણ લોકોથી શરશ થઇ પડીઆછે. તેઓની હીકમત તથા ઇતરોની આગલ આપણા દેશના હાથે વણનારા કારીગરો ટકી શકીઆ નથી. જોકે કાશમીરી શાલ, બનારશી કુપટા અને ઢાકાનમલીન હજુર શંઘે ઠેકાંણે તારીફ વાએક કાપડ ગણાએય તોબી શંઘી પરકારના કાપડ શુતરાંને શશતા વણવામા શાધારણ રીતે યુરોપીઆંનોની બરોબરી કોઇ કરી શકતુ નથી.

કાપડ વણવાની શાધારણ ગોઠવણ એજકે શુતર શન અથવા રેશમના વધારે ઓછા જાડા જીના ડોરા કરી એક બીજામા ગુંથી લેવા. કાપડની લંબાઇ માટે જે દોરો વપરાએય તેને તાનો અને પોહલાઇ માટે જે દોરો વપરાએય તેને વાણો કરી કેહય એ વાણો તાનો બનાવવા તથા તેને કપડાના આકારમા વણવાના શાંચાના અગતના ભાગ જુદા કરી મુખતેશર ખોલાશો નીચે લખીએછે.

પેહલા કાપડના તાનાના દોરાને વણી કાટલાંઓ પર વીટાએય જુદી જુદી જાતના દોરાના જુદા જુદા કાટલા હોએય તે વણવા તથા વીટાલવાનુ કામ ઓરતો કરેય, તે આએ પરમાંણેછે.

રેશમી કાપડ માટે પચાશ પચાશ કાટલાના ચોકઠા થાએય. તે ચોકઠામાં અરઘો અરઘ ઉપર નીચે હારમા ગોઠવેલા હોએય. તેમાના થોડાંકનો નમુનો આએ પરમાણેછે

એ ચોકટા પરના કાટલાનો ડોરો તે ચોકટાના ડાંડા પરથી થઇને તેના દાવા હાથપરની બે ઉપરે નીચેની કપીઓમા જએય તાહાંથી ફરીને વણવાની ચકીની ખુટીમાં આ નીચે દેખાડેઆ પરમાંણે ભેરવાએય.

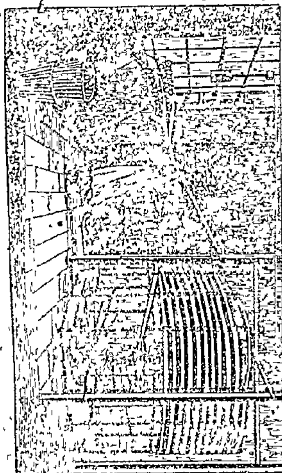
એટલુ થતા સુધી એ કામ કરનાર ઓરત આ ચીતારમાં બતાવવા મુજબ પોતાનો હાથ વચમાં, લઇ તે દોરાને પ

કડેય ને તે ખુંટી પરથી ઉચકીને હલુવેથી આ ચીતારમાં જણાવવા મુજબ મેલેય. તે દોરા જુદા રેહે. એટલા શારૂ

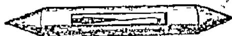
ચકીપરથી ઉતારવા આગમચ વચમા એક ખુંટી આએય એ પછી એ દોરાને આમાછલેનાં ચીતારમાં બતાવવા પરમાંણેના રેહેટીઆપર વીંટાલેય. એ રેહટીઆની વચે ચંચમાના ખુ

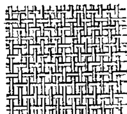
દ્રા શાથે લાગુ કરેલો દોરો વીટાલીઆથી તથા ઉખેડવાથી તે રેહટીઓ આમન શામન ફરેચ એટલે કાટલાના દોરા તે રે હટીઆ પર વીટલાઈ જાણે ઉપલી તરફ એકઠા થાએચ. એ રેહટીઆમા જડેલો ઉપર નીચેની ખુંટીઓ હુવીછે કે દોરો જેઓ ઉપર ચહડેચ તેવોજ તાહાની ખુટીમાં ભેરવાઇ નીચે ઉ તરેચ ને તેમજ નીચેની ખુટીમા ભેરવાઇ ઉપર જાએચ. કા ટલાનો દોરો એ પરમાણે શંધા રેહટીઆ પર વીટલાઆ પ છી તેમને શંભાલથી ઉતારી મોહટા શાલના વેલણપર ત એ પરમાણે ગોઠવેચ, જેવો આએ ચીતાર. એના છેલ

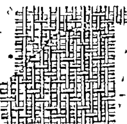
લા વેલણેથી ભારી વજન તંગાએલું [illegible]મ કે દોરો તનાએ લો રેહપી કપડુ બરોબર વણાએ. ડાવી બાજુએ બે લાકડી ઓ. આગલ કાટલાંપરથી જતા દોરા કાહડતાં તે લે લાઇ નહી જવા શારૂ તેમને ઉતારતાં જે જગોએ ખુંટીઓ આપેલી હતી તે કાહડીને એ લાકડીઓ તેજ જગોએ મુ કવામાં આવેચ. શાલપર તાનો મેલીઆ પછી શાંચાએ પગનુ જોર દઈને વણવાનુ કામ ચલાવેચ. અરધા અરધ દોરા વારા ફરતી ઉચકેચ અને આએ ચીતારમા જણાએલો

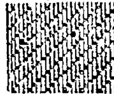
શરખો કાટલો ફેંકીઓ જાએચ એ કાટલામા એક અનો દાર ચાતરીપર વાંનાનો દોરો વીટાલેલો હોએચ તે તાનાઓ ગુંથાતો જાએચ એ ગુથાવા પછી હાવો આકાર પકડેચ

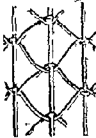
વણાએલા કપડાનો આકાર હેવો શાફ નજરે દીશતો નથી, પણ જે કાચમાથી ઝીની વશતુ મોહટી દેખાએ તે કાચમા થી જોઇએ હોએતો એ પરમાને દીશેચ. એ પરમાણે શાદ કપડુ વણાએચ. વલી જેને ઇંગરેજી ટુઇલ કરીને કેહેચ તેમાં વાણો તાનો અવાર નવાર નહી પણ આએનીચે દેખાડેઆ

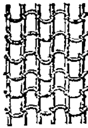
પરમાણે ઘણો આંતરે આવેચ. વલી વાણા તાનાનો દોરો જુ દા જુદા રંગનો લીએચ તેથી કાપડપર જાણે કાઈ બાંધ બેઠી હોએ તેમ તે વણાએચ. તેના વાણા તાનાનો આકાર આએ

પરમાણે હોએચ. નેટનુ કપડુ વણાએચ તેનો આકાર

એ ઉપર પરમાણેછે અને ભાતભાતની ગાનતુ કપડ આમ્યે નીચે

પરમાણે વણ્યેચ એ કપડાંના વાણા તાના જેવા ઉપર નીચે આવે તેવાજ તેમને બાંધી લેવા ગાઠ વલામ્યેચ તે ગાંઠ વાલવાની બારીક ગોઠવણ ઘણી અછી કારીગીરથી શાંચામાં લાગુ કીધેલી હોમ્યેચ. ગાલીચાઓનો તાનાનો બેવડો દોરો લીધામા આવેચ ને જે જુદા જુદા રંગની ભાત તે પર લાવવી, હોએ તે રંગનો દોરો તાનાના દોરાપર છેટે છેટે ગોઠવવામા આવેચ. નાધલી ભરત અથવા ભાતના ગાલીચાનો એ છેલલા દોરા વધારે નજદીક હોમ્યેચ તેથી તે વધારે મજબુત થામ્યેચ. ડુમાશ અને તેવુ બીજુ કપડ વણવું ડીકટછે. તેની ગોઠવણ કરતા અલબતા ઘણો વખત લાગેચ.

શુતરના કાપડના વાના તાણાને ઘઉંની કાંજી એક જાતની પીછીથી લગાડેચ. એ કાંજી અથવા ખલ જુદા જુદા કારખાનાઓમાં વધારે ઓછો વાપરવામા આવેચ. એ પરમાણે શુતર ભીંજવેચ. પણ રેશમી કાપડમાં હેવો ખલ ચાલે નહી તે માટે હલવાનના ચામડાનો પતલો પાણી જેવો રેગાન બનાવી તેના ગોટ ભરી વણકર હલવે હલવે તેની પીચકારી રેશમી કાપડના તાનાપર મારતો જામ્યેચ.

એ પરમાણે કાપડ વણવાના હુનર શબંધી મુખતશર જાણવા જોગ બીનાછે, પણ તે વણવાનાં શાંચા હેવા મોહટા તથા આદમીના હાથ પગનુ તહરેવાર કામ શાંચાનીજ મારફતે કરવાને હેવા શુમવણ ભરેલા કીવેલા હામ્યેમ કે તેની શમજત માતરે તે જોવાથીજ પડી શકેચ.

ફલ તથા બીજની છાલ કાહાડીને તે ખાવા વીશે.

શઘા ફલ તથા બીજની છાલ હજમ થઇ શકતી નથી. ફલ તથા બીજનો ખાવાજોગ જે ભાગ તે ઘણો નાજુકછે ને ખોલલી હવામાં રેહ તો જલદી ખરાબ થામ્યે. વાશતે શેઆના જગત કરતામ્યે એ માહેલા ખાવાનો બચાવ કરવાને વાશે તે ફલ તથા બીજનો બાહેરનો ભાગ હેવો મજબુત કીધાચ કે તેપર હવા તથા ગરમીની નાશ કારક અશર એકામ્યેક થામ્યે નહી. જુદાં જુદાં ફલ તથા બીજની છાલ જુદુ જુદુ કવત ધરાવેચ. કેટલીએક તો હેવી શકતછે કે નબર્લા તેજાબથી પણ પીગલતી નથી. એવી શંધી છાલ શાથે જો ફલ અથવા બીજ ખાઇએતો તે પેટમાં જરે નહી કેટલીએકતો બરી મુશકેલાતથી જાહાડાને રશતે નીકલેચ ને બાકીની છીની છીની કરચો ભીજાં કાગજની માફક પેટમા મજબુટ વલગી બેશેમ. એથી કરીને બદ હજમીએત તથા તહરેવાર માદગી પેદા થામ્યેચ. કેટલાએક મેવો જેમકે કીશમીશ અવા કરનટ દરાખ ખુરી અથવા પઇવાનમા ભાંછીઆ અથવા માવીઆ વગર આખી ગલી ગીઆમા આવેતો, તે પેટમાં ઘણીખરી જરતી નથી. એજ પરમાંણે મોહટાં ફલ અથવા બીજ જેવી કે બદામ પશતાં ઇતીઆદી વીશે શમજવું. તેમની છાલ કાહડીને ખાધામાં ફાએદોછે તેમ છાલ શાથે ખાંધામાં નથી. વાશતે હરેક ફલ તથા બીજને જેમ બને તેમ છોલીને ખાવું કે તે જલદી જરી જામ્યે, ને બદ હજમીઅત અથવા કોઇ પરકારની માદગી થામ્યે નહી.

મુઠીમાં શાંતેલી વશતુ પારખવાની રીત.

હરેક બે જુદી જુદી વશતુ કોઇ ધણી પોતાના હાથમાં લઇને આવેતો તે કેમ પારખવું? જેમકે કોઇ તમારી શાહેદી પોતાના એક હાથમાં રૂપીઓ અને બીજા હાથમા ડોડીઉ તમે નહી જાણો તેમ શંતારી પકડે ને તમુને પુછેકે ડોડીઉ કીઆ હાથછે ને રૂપીઓ કીઆ હાથમાછે તો તમે તે કેમ પારખયો વારૂં?

જુવોં તે પારખવાની આમ્યે રીતીછે. તમારી પાહેલીને કેહવો કે રૂપીઆને કાઇ બેકીની કીમત આપો ને ડોડી

ડીઆને એકીની કીમત આપો. પછી જમના હાથમાંની જે શંખીઆ થાએ તેને કોઇ બેકી શંખીઆએ ગુણે ને ડાવા હાથની શંખીઆને એકી શંખીઆએ ગુણે.' પછી બધે ગુણાકારોનો શરવાલો કરીને મને કેહવો.

એ પરમાણે તમારી શાહેલીએ કીધા પછી તમુને જે શરવાલો કેહે તેની શંખીઆ એકી થાએતો જાણવુકે રૂપીઓ જમના હાથમા ને રોહડીઉ દાબા હાથમાછે ને તે શરવાલાનીશંખીઆ બેકી થાએતો જાણવુકે રૂપીઓ દાબા હાથમાં ને રોડીઉં જમના હાથમાંછે. જેમકે એક દાખલો.

જમના હાથમાં રોડીઉં.

રોડીઆને એકીની કીમત	૧૯
જમના હાથની શંખીઆને બેકીએ ગુણો....	૧૨
	૨૨૮

દાવા હાથમા રૂપીઓ.

રૂપીઆને બેકીની કીમત	૧૪
દાવા હાથની શંખીઆને એકીએ ગુણો	૩
ગુણાકાર......	૪૨

બે ગુણાકાર મેલવો	૨૨૮
	૪૨
શરવાલો	૨૭૦

જોકે શરવાલો બેકીછે એટલે તેના ૨) થી કરીને ભાગ ખરોખર જાએય તેથી રોડીઉં દાવા હાથમાછે હેવુ પરખાએય.

પરચુટન બીનાં.

ઘર ધણીઆની—શેઆની અને ઊદીઓગી ઘર ધણીઆંની પરકાશતા શુરજની માફકછે. શુરજેનુ અજવાલું બંધ થઈગીં એટલે શંધી દુનીઆ જેમ ડરામની લાગે તેમજ હેવી ઘર ધણીઆની ગુમ થઈ એટલે શંધું ઘર અકારૂ થઈ પડે.

એક દાહપણ—જે વાતની તમુને ખબર નહી તે વીશે ચુપકીદી બેશવું તથા જે તમે શારી પકેજાણતાં હોવ તે તકરારને વખત જાહેર કરેવું એ એક ખરૂં ડાહાપણછે.

ચીનાવોની એક કેહવાત—ખુશામતીઆ આદમીનો ભરૂશો કરતાં નહી કારણકે, જાહાં શુધી તમારી અવશથા આબાદ હશે તાંહા શુધી તેઓ તમુને શેર શેર દુધ પાશે પણ જારે તમારી દુર દશા થશે તારે તે ખુશામત ખોરા શુકી રોટલીનો ટુકડોબી તમુને પુછનાર નથી.

ફરજ વીશે ગફલત—આપણી ફરજ બજાવવામાં ગફલત કરવાથી બીજાંઓ કરતાં ગફલત કરનારને પોતાને ઘણી વેલા વધારે નુકશાંન થાએછે હેવી ગફલત કરનારના એતેકાદ તથા શચાઈ તથા હુશીઆરી વીશે લોકોને હેવો બુરો શક આશતે આશતે ઊતપંત થાએચ કે તેથી અંતે મોહટી હાની પોહચીઆ વીના રેહતી નથી.

પોતાને પીછાંનવું—એક ઘણો કાબેલ ઈઊનાની હકીમ ઘણો વીચાર કરવા પછી હેવું કહી ગીઓચ કે પોતાને પીછાનવા શીખવું એ દુનીઆને ઓલખવા શીખવાનો એક ઓતમ મારગછે.

આલશ—આલશ બધાં પાપનું એક મુલછે. જે કોઈ પાપથી દુર રેહવા માગે તેણે પેહલા આલશથી દુર રેહવું જોઈએ. આલશુ આદમીના મનમાં તહરેવાર બદ વીચારને ભુંડી ઈઊકતીની ઊતપંતી થાએછે વાશતે આલશ દુર કરી તનમનને ભલા ઊદમમાં રોકાએલું રાખવું તે પાપથી છુટુ રેહવાનુ મુખી અ હથીઆરછે.

કર કશર—જેમ આદમી જે ખાએચ તેથી નહી પણ ખાધેલું જે તેને જરેચ તેથી પુશટ. થાએચ તેમંજ આદમી કમાએચ તેથી નહી પણ જે કમાંઈ કર કશરથી જાલવેચ તેથી તવંગર થાએચ વાંશતે ઊદીઓગી આદમી ગમે હેવી કમાઈ કરે ને કર કશર રાખે નહી તો તે કદી તવંગર થઈ શકનાર નથી.

ગરમ પાંણી—પાણી ગરમ કરવું હોએતો તે કેટલેએક દરજજે ગરમ થાએચ. તે હદ પછી પાણીનો બાફ થઈ હવામાં ઊડી જાએચ વાશતે પાણીમાંથી ગરમ વરાલ નીકલવા માંડી એટલે તે વધારે ઊનુ કરવાની કોશેશ કરેવી નહી. કેમકે તેથી ફાશ

શથી લાકડાં માતરે નકાંમાં બાલવામાં આવશે ને પાંણી વધારે ગરમ થવાનુ નથી

અમેરીકાન લોકોની દોલત—શ્રી અમેરીકાનાં ઈઊનાઈટેડ ઈશટેટશના લોકો જેઓ "અમેરીકાનો" ને શાધારન નામે જણાએલાછે તેઓની દોલત અથવા શંપતીનુ એક ગરંથ કરતાએ વરતાંન કીધું છે. તેની કીમત ૧૮૫૬ માં ૧૧૩૧૭૬૧૧૯૭૨ ડાલર અથવા નજીક રૂ ૩૦૦૦૦૦૦૦૦૦૦ રૂપીઆ થઈ હતી.

કવરી બદાંમ—કેટલાંએક લોકોને ટેવછે કે બચાંને તેઓ કવડી બદામ ખાસુખા ખવાડેચ તે એવી મતલબથી કે બાદી થાએ નહી. પણ એવું કરવાને મોહટી ભુલ કરેચ. બદામનો કવડાટ એક જાતનુ ઘણું બુરૂ જેહરછે. તે જેહરને લીધે આદમી અથવા હરેક પરાણી મરણ પામેચ અથવા દુખી થાએચ. વાશતે બચાંને કદી થઈને કડવી બદામ ખવાડવી નહી

જરમન શીલવર—જરમન શીલવર કરીને મીશર ધાતુ થાએચ તેમા તરણ ભાગ શીશું, વીશ ભાગ નીકેલ, વીશ ભાગ જશદ અને શાહઠ ભાગ તરાબું હોએચ પેહલા તાંબુ પીગલાવીઆ પછી નીકેલ તથા શીશું ને તાર પછી જશદ તાવી મેલવવામા આવેચ

બચાંને ચલાવવું—બચાંને ઘણીવાર હાથમાં અથવા ગાડીમા અથવા બીજી જગોએ બેશાડી રાખવાથી તેને મોહટી હાની પોહચેચ વાશતે તેને ગાલીચા પર ફેશરીઓ મારવા દેવાં તથા ચાલવા દેવાની ઘણી જરૂરછે કેમે જરૂર મુજબ કામ કરવાપર બચાંની જીદગાનીનો આધાર ઘણી વેલા રેહછે.

બે ચીજ કદી કીટાતી નથી તે—ઘરમાનુ આદમીએ શખાવત કરેલો પઈશો અને ગીલાખોર આદમીની જબાનપર કદી કીટ ચહડતો નથી

રંગવાના હુનરમાં એક શુધારો—ઘરબાર અને બીજી વશતુ રંગવા શબંધી હવડા એક હેવુ ઈઅંતર બનાવવામાં આવીઊંચ કે તેથી હરેક વશતુપેર ખુબશુરત લાકડાઓનો દાનાદાર દેખાવ લાવી શકાએચ એ ઈઅંતર શોધી કાહાડનારને તેનો શએદો કેટલાંએક વરશ શુધી લોગવવાને ઈંગલંડની શરકારથી શનદ મલીછે.

મશખરી—અનાડી લોકો શાથે મશખરીનો વેહવાર રાખશો નહી કેમકે તેઓ ખુશ મશખરી ને પાજી પણામાં ફરક શમજનાર નથી જેથી તેઓની મશખરીથી તમુને કોઈ વાર અતીશે લજવાઈ મોહડે પશતાવો ખેંચવો પડશે. વલી મશખરીનો વેહવાર તમારી ખરેખરીઆં શીવાએ કોઈ બીજા આદમી શાથે રાખશો નહી

ધધેડાં—એ ધધેડા એક ઘોડાના જેટલો બોજો ઊંચકી શકેચ. એક ઘોડો પાંચ પુરૂશના જેટલો બોજો ઊપાડી શકેચ. એ પરમાંણે એક ધધેડુ આદમીના કરતાં અડી ઘણો બોજો ખમી શકેચ. બાજી વખતે કેટલાંએક ધધેડાં કેટલાંએક આદમી કરતાં અડી ઘણી અકલ પણ ધરાવેચ।

શાદીની શીખાંમણ.

બાવી જો પડે દંનરો તો જરાબી તું ધીર ધર
કે ઢાંકી રેહે તે ધીરજ તુંજ ટંટાનુ ઘર
બલીછે નરમાઇ જકે થાતી હોએ મારામાર
નરમ રેશમને ના કાપે વેહતી તલવાર
મીઠી બોલી, નરમાઇ, નમનતાઇને ધીરમી
એક બાલ વતે તું બાંધી લાવે મશતાનો હાથી.

બેએ વીઠીઆવાનો વચે ના હોએ જબડોને જગ
કદી નવ લડે વીઠીઆવાંન કોઇ મુરખ શગ
બાહુ કદાપી કોઇ મુરખ તપી કાએલને બોલે
કાએલ તેને ધીરજ ને દેલાશો દેવા મુખ બોલે
તુટતા એક બાલને બે દાનાવ મલી બચાવે
પતાવટ કરવાને વચમાં કોને નાહી બોલાવે
હોએ લડનારા નાદાન તો બાબણ શામણ બવે
નીચવે લોહાંની શાકલ તોડાવે તેમો શાંનો શબે

કોઇ એક શેહેરમાં થઇઉ હુલડ
લોક બધુ નાહશી ગઇઉ દેશ થઇઉ ઉજડ
કોઇ ગામડીઆનાં દીકરા હતા તે વીદેઆવાન
તે પાદશાહનાં વજીર થાઇ પામેઆ મોહું માન
અશલ વજીરના દીકરા હતા મુરખ અપાર
ભીખશુત પેરે ભીખવા લાગા ગામડીઆને દાર

મારાં ભાએગથી કડવું મોહો લઇ નો જા દોશત પાશે
કે કડવું મોહ દીઠાથી જીવ તેહનો પણ ખાટો થાશે
જે હશતું મોહ લઇ પોતાંની હાજત માહાવાને જાએ
તે ખુલા કપાલે ગીઆથી તેહનાં કામની પણ શીધી થાએ.

દાનાવ પુરશ વચંન પોતાનુ બોલે તારે
અથવા લુકમો લેવા હાથ લંબાવે કારે
કે તેનાં નવ બોલાથી હોએ ઉપજતી હાણ
અથવા ન ખાધાથી જાતો હોએ તેનો પરાણ
તે કારણે બોલવું તેનુછે મોટી હેકમત
ખાવું તેનુ આપેછે શુખાકારીને નમીઅત.

કોણ આવેછે ઘરમો તને એટલી પણ નથી ખબર
તારે તું કેમ જાણેછેકે શું વીતેમ ઉચા આકાશપર.

શવભાવ માહારો નવ ભાવે તજને ને દીશે બોડ
તું પોતાના ભલા શવભાવને હાથથી કધી નો છોડ.

(ર૦ મરજબાનજીની શુનેયતાન.)

ગરબી.

શમજુક ધણીઓ ઘણીવાર શુધીતો પોતાની બઇરીઓની માહી ચાલ ચલણ જોવી ગહન કરેછે. પણ આખરે જારે તેઓને માલમ પડેછે કે શીખામણ આપતાં છતાં તેઓ શુધરે તેવી નથી તીઆરે તે ધણીઓ અકલામણથી ગુશામાં આવીને પોતાના ઉભરા કાહાડી નાખેછે.

મેં ના જાણીઉં આગલ આવું, નાહીં ન પરણત તુનેરે ॥
જાણીને કો કુવામા પડે નહીં, નહીં કહી અંપજ મુને ॥
શમજ હીણ નારી તું ॥ ૧॥
ડુંગરાતો કુરથી રટીઆલા, તેહવુંજ તાહરૂં રૂપરે ॥
ચીડમો નીકતો કુએડ ભારી, કેમ રહેઓ જાઉં ચુપ ॥
શમજ હીણ નારી તું ॥ ૨॥
ધપ ધપ ચાલે મદથી ફુલી, પાવડીઓ દેખાએરે ॥
ટપ ટપ વલગે કામે જોઇ વર, ખરી લુચાઇ જણાએ ॥
શમજ હીણ નારી તુ ॥ ૩॥
ખરાબ મશકા દેખું તાહરા, કા લજવાવે કુવરે ॥
પટ પટ બોલે શામું માહરી, જાણે નહીં નીજ ભુલ ॥
શમજ હીણ નારી તુ ॥ ૪॥
ઘર ધંધો વણ શાડે નારી, નથી ધીર કંઇ ચીત ચાલરે ॥
ભાગે ફોડે તે શહુ શહુ હુ, થાઅ ખરાબ ઘર માલ ॥
શમજ હીણ નારી તુ ॥ ૫॥
ઘણી મેહનતથી કરૂ હુ પઇશો, તેમ તેમ તુ બહુ ખોઅરે ॥
કરવા આગલ ટાણે ખરચ શહુ, પેલી તું કેમ ન જોઅ ॥
શમજ હીણ નારી તું ॥ ૬॥
ચાકરી મેં બોઇ વાકે તાહરે, રેટીઆલી તું ન શારીરે ॥
બઇરી આણે લછમી પણ તુ, નેથ પગી વહુ ભારી ॥
શમજ હીણ નારી તું ॥ ૭॥
ગુણ ચતુરાઇએ નહીં કંઇ માએર, લાએર કરવે નખરારે ॥
બાઇ બાઇ બોલાલે ધાણી કરવે, ઘેર ઘેર બહુ તું ફરા ॥
શમજ હીણ નારી તુ ॥ ૮॥
વરના ઉપરથી પરીત ઉડાડે, કારણ શુછે તેતુ રે ॥
શઘલી મરજી રાખું તોપણ, પર પર કા પાડે નેતુ ॥
શમજ હીણ નારી તુ ॥ ૯॥
નઠારી થઇને કરે બીજાને, કાં તું ચટાવે ચાલરે ॥
ઉલટો ચોર કુટવાલને દડે, નહી શમજીશ થઇ નેઆલ ॥
શમજ હીણ નારી તું ॥ ૧૦॥
વહુ અબલાને શીખવવાને, કાલ ઘણો મેં ખોએરે ॥
કુશંગતથી શબલી થઇ બહુ, ખોટો મારગ જોએ ॥
શમજ હીણ નારી તુ ॥ ૧૧॥
હું નથી મુરખ જાણું છું નીતી, શમજાવીને કહુંછુંરે ॥
[illegible] નહી માને છેલી શીખશા, ફારગતી હું દઉછુ ॥
શમજ હીણ નારી તુ ॥ ૧૨॥
ઘણી ઘણી હાશો મારે હુતી, બનીને તારો પરીતંમરે ॥
આખર તેં પશતાવ કરાવીઓ, તું ઉધત નહીં કંમ ॥
શમજ હીણ નારી તું ॥ ૧૩॥
છતી બઇરીએ ખાવે હેરાન, શુખતો કાહાથી હોઅરે ॥
ધીક ધીક બાએડી લંજવા કંઇ તું, હવા શા ચારૂં જેઅ ॥
શમજ હીણ નારી તુ ॥ ૧૪॥
આ શહુ ભુડી ટેવ જે તાહરી, છોડી રની વેરુવરે ॥
નરમ પરીત શંપથી રહીએતો, ઘર નીભીઉ જાઅ શેહેલ ॥
શમજ હીણ નારી તુ ॥ ૧૫॥

સ્ત્રીબોધ.

પુશતક ૧ લું. | નવેમબર ૧૮૫૭ | આંક ૧૧ મો.

લાએકીવાલી ઓરત.

મીનાબાઈ.

હીંદુસ્થાનના મુલુકમા ધાર પરાતના રાજા અનંદરાવે ઈ૦ શ૦ ૧૭૨૭ ના વરશમા હકુમત કરવા માંડી એ રાજા શતર વરશની વએનો થયો તારે કાંઈક મુશકેલાતથી તેણે ગાદી મેળવી ખરી પણ તે આરામથી રાખી શકીઓ નહી શીંધીઆ તથા હોલકરે તે મુલુક વેહચી લેવાની પેરવી કીધી અનંદરાવ પોતાનુ રાજ જાળવવાને વેરથ મેહનત કરવા પછી મરણ પામીઓ તેના અખતીઆરપર તેની લાએકીવાલી વીધવા રાણી મીનાબાઈનો ઈલાકો હતો.

મીનાબાઈ મોહટી આબરૂના માબાપની દીકરી હતી તેના ભરથારના મરણ વખતે તે હમેલદાર હતી તે જાણતી હતી કે તેની શાશરી તરફવાલા કેટલાંએક લોકો તેના ભરથારના તથા તેના દુશમન હતાં મુરારીરાવ પુઆર નામનો એક હલકા જનમે જનમેલો શરદાર પોતાના કેટલાએક મલતીઆઓ શાથે હમેશા કાવતરૂં કરતો હતો એ ધણીથી મીનાબાઈ ધાસતી રાખતી હતી વાશતે ધાર છોડી તે મંડુ ગઈ તાંહાં તેને પેટે એક પુતર અવતરીઓ તે પુતરનુ નામ રામચંદર રાઓ પુઆર કરીને રાખીઉં એ કુંવરના જનમથી મીનાબાઈને હીમત આવી કે તેના ભરથારની હકુમતપર તેનો ઈલાકોછે તે હવે મજબુત થશે. ધારના કીલાની પાંસબાની કરનાર શરદાર જે પોતાના મરનાર રાજા આનંદરાવની વીધવા શાથે વફાદારીથી ચાલતો હતો તેવી ધારની ગાદીનો પુરૂશવારેશ અવતરેલો શાભલી પેલા મુરારીની શાર્મને બલતવારીથી થયો મુરારી રાવે બરજોરીમા કયુ શારૂ પરીનામ લીઉં નહી તારે હંગાઈ અખતીઆર કીધી. તેણે, મીનાબાઈનો તાબેદાર થવાનો એકરાર કીધો. પછી તે બાઈને ધાર આવવાને કાલાવાલાથી કેહવાડીઉં. તે મુજબ વીશવાશ રાખી તે બાઈ આવવા લાગી તારે એ દગા બોરે તેને રશતામાં અટકાવી એક ઘરમા તેણે વાશો કીધો હતો તેની આશપાશ એ દગલબાજનાં લશકરે ફરી વલી તેને કેદ કીધી તે લશકરે એ ઘરને આગ લગાડી બાઈ તથા તેના બાલકનો નાશ કરવાની કોશેશ કીધી એ વખતે મીનાબાઈ કશી પરકારે ધબરાઈ નહી તથા પોતાની અશલી હીમત છોડી દીધી નહીં. હડે મગજે વીચાર કરી પોતાના કુંવરને એક ગામડાંની ઓરતના દીકરા શાથે અદલ બદલ કીધો તે પછી તે ઓરતની પાશેજ તે બાલરાજાને એ રાણીએ રાતને વખત કેટલીએક તદબીરથી ધારના કીલામા શઈ શલામત મોકલાવીઓ એ તદબીરની ખબર જારે મુરારીરાવને પડી તારે તે નાશીપાશ થઈ બરાડવા લાગો ને તે મુજબ વેર લેવાની ધમકી આપવા લાગો પણ મીનાબાઈએ તેને શાફ એમ કહીઉં કે "મારા ભરથારનો કુવર ગઈ શલામતછે એટલે બશ હું મારા જીવની દરકાર કરતી નથી ને તારીથી કોઈ પરકારે બીહીની નથી મારીપર તુને ગમે તેવો શેતમ ગુજાર" એ મીશાલે મુરારીરાવને કહી તેણે ધારના કીલેદારને અરજ મોકલી કે તે કીલાનો તથા કુંવરનો બનચાવ અંત શુધી કરવો એ બાઈએ કેહવાડીઉ એ બાઈની પોતાનીજ હાલત શાએચ તે વીશે તે કીલેદારે કશી ખીનતા કરવી નહી ને પોતાનુ કામ એશતવારીથી કરવું. થોડાવારમા મુરારીરાવને તે [illegible] લશકરે શીકશતે આપી તેટલા મીનાબાઈ કાંઈ પોતાના [illegible] રાજનો બનચાવ કરવાની તદબીર કરવામા કશુર રાખતી હતી નહી પોતાની જેમ જેમ વધારે દુર દશા થતી તેને લાગી તેમ નાહીમત થઈ ઘભરાવાને બદલે હીમત પકડી ચીત ઠેકાણે રાખી પોતાની આશપાશના રાજવાલાઓ પાશે તેણે મદદ માંગી શીંધીઆ (જેકે એ બાઈના ભરથારનો વૈરી હતો તોબી તેની) પાશે એ રાણીએ મદદ માગી કેહવાડીઉં કે આગલ ગમે

તે થઇઉ હુએ તે વીશરી જઇ અનંદરાવના વારશના હકનો નીભાવ કરવો એમ ઓશાસે એ બાહદુર ઓરતે બરીટીશ શરકારનીબી મદદ માંગી હતી. એ બધે હાકમોને એ વખતે એ રાણીને આશરો આપવાને દરૂશત લાગુ નહી પણ ગુજરાતવાલા ગાએકુવાડની દરબારમા એ રાણીના શગા હતાં તેઓએ તેની દરખાશપર ધેઆન આપી શકારામ ચીમનાજી નામના શરદાર શાથે એક લશકરની મદદ મોકલી એ લશકરને આવવાની ખબર શાંભળતા વેલજ મુરારીરાવ ધાર આગલથી પોતાનો અશબાબ ઉઠાવી નાહઠો

એ મદદ ગુજરાતથી આવી તે મોકલનાર વરોદરાની શરદાર જેવા મેંયે ધારમા પોતાનો કાબુ ચાલુ કરવાનેબી મરજી રાખતી હતી પણ તેથી કશો ફાએદો એ શરકારને થાએ લેઉ હતુ નહી મીનાબાઇની મતલબનો તુરત બર આવી પેહલા શકારામ ચીમનાજીએ ને તેના મરણ પછી તેના હાથ ટેઠલના એક શરદાર નામે બાપુ રઘુનાથે ધારના રાજનો ઉગારો કીધો.

મીનાબાઇએ પોતાના ગુજરાતવાલા મીતરોની મદદથી પોતાનો મુલુખ જાલવીઓ એટલુજ નહી પણ આશપાશના પરાતોમા કેટલીએક શવારીઓ કીધી જેથી તેના લશકરનો ખરચ કેટલેએક દરજજે નીકલો ધારના દુશમનોના હુમલા અને લુટથી એ પરાતની આવક શંધી દુખી જવા શરખી થઇતી ને શંધી તીજોરી તે દુશમનોના જુલમથી ખાલી થઇતી વાશતે મીનાબાઇને પોતાનો નીભાવ કરવાને એ પરમાણે બીજા પરાતોમા ચડાઇ કરવાની અગત થઇ હતી

મીનાબાઇએ પોતાના ધણીના વારશને માટે ગાદીતો બંનઆવી ખરી પણ તે વારેશ જાહમેવખત જીવીઓ નહી એટલે એ કુવર રામચદર રાવ પુઆર જલદીથી મરણ પામો પણ હીનદુઓના કાએદા મુજબ મીનાબાઇએ પોતાની બેહનના એક દીકરાને પાલક લીધો ને રામચદર પુઆરનુ નામ તેને આપી ગાદીનો વારશ ઠેરવીઓ. મીનાબાઇનો વેરી મુરારીરાવ ઘણુ શુધુદતુ રાણીશાથે વેરથ લડાઇ કરી અતે લાચાર થઇ તે ગુજરાતમાં જતો રહેઓ તે પછી થોડેવારે તે મરણ પામો.

એ પાછી ફરીને આગપાશના કેટલા એક શરદારોથી ધારની ગાદીને ધાશતી બેહઈ. ફુકરીનુ પગેત ધારના રાજ પાશેથી એક મુશલમાન શરદારે આગળ છીનવી લીધુ હતું તે તથા કેટલાએક પીનડારી શરદારો અને શીંધીઆ પોતે ધારપર દબાન કરતા રહેઆ પણ મીનાબાઇ જે ઉમરે નાહની પણ અકલે બુજરગ અને જાતે ઓરત પણ અનુભવ અને મરદાનગીમા પુરી હતી તેણે પોતાના હકનો બચાવ જુધ તથા તદબીરથી અછી તહરે કીધો આશરે ૧૮૧૭ ના વરશમા બરીટીશ લશકર માલવામા દાખલ થઇઉ મીનાબાઇ જે શદા હુશીઆરી રાખતી હતી તેહવા શનેમાં ફાએદો લેવાને ચુકી નહી તેણે ભોલલી રીતે દોલતરાવ શીંધીઆને કેહવાડીઉ કે જે નાણાંની જામીનગીરીમાં બદનાવરનુ પરગણુ ગીરવી આપવામા આવીઉ હતુ તે નાણા પાછા પમાર કરવાપછી તે પરગણુ શીંધીઆ રાખી બેઠો હતો તે કાંઇ શારૂ નહી વાશતે તે પરગણુંતુરત ધારની દરબારને હવાલે કરવુ તેમજ પીનડારા શરદાર કરીમ પાશેથી બરશીઆનુ પરાત પાછુ લેવાને પણ એ શીંધીઆની મદદ માગવામાં આવી હતી એ પરમાણે કેહવાડતી વેલા મીનાબાઇએ શાફ જણાવીઉં હતુંકે જો એ વાનબી એલતેમાશ શીંધીઆ કબુલ રાખશે નહીંતો બીરટીશ શરકારને વચે નાખવાની ફરજ પડશે એ વખતે ગાએકુવાડશરકારની મરજી હેવી હતી કે એ બાબદમા ઈંગરેજને વચે નાખવો નહી એ શરકારે હેવી તદબીર કીધી કે તેથી બદનાવરનુ પરગણું ધારની ગાદીને પાછુ આપવામા આવીઉં અને બરશીઆનુ પરાત પાછુ અપાવવાને પોતાનો વગ ચલાવવાને શીંધીઆની શરકારે કબુલાત આપી પણ એ છેલવુ કહેલું પરાત જે પીનડારીઓના હાથમા હતું તે તેઓની શાથે લડાઇ કરી તેઓને તારાજ કરનાર ઈંગરેજોના હાથમાં જલદીથી આવીઉ ઈંગરેજ શરકારે તે ધારની ગાદીને બખશીશ કીધુ, તારપછી એ શરકારે ધારના પરાતને પોતાની આંહેધરીમાં લીધું

લાએકી વાલી મીનાબાઇ પછી ઇંગરેજ શરકારની શામે વફાદારીથી ચાલવા લાગી એ બાઇ જેવી બાહદુર તેવી જ લાએકી વાલી હોવાથી તેણે શચાઇ, શખાવત, નીતી, નમરતા અને પરોપકારી પણા માટે તેણે મેલવેલું નામ આસ્ટીના અને બીજા લોકોમા ઘણું શુધી વીશરાશે નહી.

ભીલાલ કઠીઆરો.

બગદાદ શેહરની અંદર બીલાલ નામનો કઠીઆરો રેહતો હતો તે પરોઢીઆમા ઉઠીને જંગલોમા જતો અને મોટા દરખતો ઉપર પોતાની કોહાડી ચલાવતો હતો. બીલાલ એક ગારગી હતો અને જે મજાજીદમા બરોબર [illegible]

ને અફીમની એક નાહાની ગોલી, ચહડાવી કે પછી બીજી બાબદની તેને દરકાર નહી હતી. તે પોતાની કોહાડીને શા ફ અને ધારદાર રાખતો હતો કાએકે શઘો આધાર તે ઉપર જ હતો. તેને ફક્ત રોટી તથા વધતર લાકડા વેચીઆથી મલતા હતા

બીલાલને એક દાહાડે ખલીફના બાવરચીએ હોકમ કીધો કે કાલે સંકારામા ચાર ભારા લાકડાના શરકારી રાધણીમા નાખી જાએ, બીલાલનુ મોહોડું એ હોકમથી ગરેદ થાએઉ. તેને જોએઉ કે આતો ઉલટી રોજી મલી લાકડં પશ દ પડે તેવાં લેઈ જવા પડશે, કાઈ કશુર થાઈતો માર ખાતો મરી જવશ અને વલી શરકારનુ કામછે તે એક દામ નથી મલવાનો બીલાલના હાતમા કશો ઉપાએ નહી કે છટકી જાએ ના કેહુતો માથુ ધડથી જુદું પડે બામદાદની અગાઉ ઉઠીને બીલાલ જંગલ તરફ ચાલીઓ શુકા લાકડા જેમ બને તેમ એખટા કીધા અને વખતશર બાવરચીખાનામાં લાવી નાંખીઆં

ખલીફનુ બાવરચીખાનુ બીલાલને એક નવી દુનીઆ માલુમ પડી તેની નજર આગલ તરેહવાર વાશણો અને તરેહવાર શામાન નજર આવીઆ જે કદી તેને સપનામા જોએઆ ન હતા ખલીફ તથા તેના ખટલાને શારૂ પલાવ, કોફતા અને શેકારોને રાધવાની તઈઆરી ચાલતી હતી અને તેની અંદરના મશાલાના વાશથી બીલાલનુ નાખ તાજું થાઇ ગીઉં, "હા, વેડે પકડાએઓ ખરો પણ મારો જીવ ખુશી થાએઓય." તે જોરથી દમ લેવા લાગો અને આનંદમા પડીઓ

"કેટલો વાર થાએઓ તું ઉભો રહેઓય—નીકલ"એવો બાવરચીનો ગોશા ભરેલો આવાજ શાભલતા બીલાલના દીલમાં દુખ પરાપત થાઇ આવીઉ તેને એવુ લાગુ કે પેલી નાહાની છુરી તીતરના આટરડાંને નથી લાગી પણ મને જ લાગીય તે ધુજીઓ અને જલદીથી શલામ કરી બાવરચીખાના માહેથી બાહેર નીકલી પડીઓ પેલા ઠીગણા અને માતેલા બાવરચીએ પાતલા અને લુખા કઠીઆરાની કદર નહી ખાધી પોતે તરફદના અને મીશતાન ખાણાથી ધરાએલો અને પોતાની ચરબ,એટલીતો વધારેલી કે આખો અદર પેશી ગએલી, તે મેહનતુ ગરીબની ભુખ શું જાણે ? જો એક નાહાનો કલેજી ઇઆ તલલીનો કકડો ઇઆ મરઘીની પાખનુ એકે હાડકુ બીચારા કઠીઆરાને આપતેતો તે ઉપર કેટલું હેશાનુ થતે ?

બીલાલ જેવો બાવરચીખાનામાંથી બાહેર ચોકમા નીકલીઓ કે દાદર ઉપરથી શપાટ ઘશાવાનો આવાજ તેને શાભલીઓ તેની અગાડી જે કોફતાઓના ખેઆલ હતા તે ઉડી ગીઆ. મોત પોતે શામણે આવીઉ "ખલીફના જનાનાની ઓરતો મારી શામણે આવેય ! નજરે પડીતો ખાજેશરાની તલવારથી મારૂં ડોકુ ઉડી ગીઉ, હુદાસ તાતારનુ લશકર મલતેતો બેહતર " એકાએક તેને એક ઉપાએ શુજ પડીઓ ચોકની શગે મરમરની ફરશબંદી ઉપર તે ઉધે મશતકે પડીઓ, જેમ કોઈ હીનદુ પોતાના દેવ આગલ શાશતાગ નમશકાર કરે તેમ. અને પોતાની આખ મીચી તેના મેલા કપડા અને ગરીબ હાલત તથા તેનુ શરીર બીકથી કાપતુ હતુ તેથી ખલીફની ઓરતોએ તેની મશકરી કરવા માડી અને શારી પખે પેત પોતામા હશીને ચાલવા માડીઉ, બીલાલ શું અથવા આ કરીઆ વગર મુગો પડી રહેઓ હતો. તેને વીચારીઉકે અવે શંધા ગીઆ તેથી આશતે ઉઠીને પછવાડે જોએઉ કે કોઇબી રહી ગીઉય. તે જોએય શુ કે તેની નજરે એક પરી ચેહર પડી જેને પોતાનો બુરખો ખીશાડી કઠીઆરાની જરા મશકરી કરી જતી રહી

ગરીબ, બીચારો બીલાલ! તે જલદીથી પોતાની જુકડીમા ગીઓ તેની આખી જીદગીમા આવું કદી જોએઉં ન હતું બામદાદની અગાઉ ઉઠીને હમેશાના કરતા વધારે મેહનત કીધી હતી તેના લાકડાથી ખલીફના આખા બાવરચીખાનામાના પકવાનો બનીઆ હતા પણ એક કકડો પણ તેને નહી મલીઓ અને છેલે જરાજીમા દેશની પરી ચેહરે તેના દીલને આજુરદા કરી નાખીઉં બીલાલનુ માથુ વા પકડવા લાગીઉ અને પોતાની ખાટલી ઉપર પડી નીચે જણાવી આ પરમાણે બકવા લાગીઓ

"અરે! હુ દરવીઅવાન કાએ નહી થાએઓ? અરે! હું ખલીફ હોતે, નહીતો શારો કાજી બી હતે પછી પેલા ચંડાલ બાવરચીને એર્વીતો લાત મારતે અને પેલી ચલકતા ડોલાવાલી નાહાની શુંદર પરી ચેહરને મારે ગલે લગાડતે શું ચેહરો, અરે તેના હોટ, ખચીત પરવાલાનાજ હતા! અરે તેની આખનો ચમકાટ, નરી વીજલી! ઇનશાલા ઓ તાલા પેલા કમબખત માતેલા બાવરચીને મારા મેહલમાથી કાહાડુ અને તેને કઠીઆરો બનાઉં અને એટલુ તો કામ કરાઉ કે શુકામા શુકી અને પતલામાં પતલી હીંઘણ જેવો બની જાએ. હુ ખલીફ અને પછી—ગુલામોને તો એવા દોડાઉ કે મારી દરબાર હેરતમા રેહ શરબત બરાબર નામ—અરે કોફતા

ઓની રકાબીઓ શુકરાને છેડે વેર મુક અરે ગોલાબ કાહા? પેરીગમ સુંકો નેવો મુક તીનરોને એક આખા જહી? નાવેર ખાએઆય કરૂ અને પાણી પીઉ?—કદી નહી મારા ગોલામો પાશે તરેહવાર ચરબતો બનાઉ. ઓ પરી ચેહર, જેના દમ આગલ ખોતનની કશતુરી કુચ નથી, જેની આગલ શરવ વાકુ લાગેય અને ગોલાબ તથા નરગેસના હાત ત્યગ થાઈ ગએઆય. જેની આખથી મારા કલેજામા એ ટંગોતો ઘા પડીઓય કે અગર પેના નાપાક બાવરચીએ કોકતાની શીક ઓકો હતેતો તેટલુ નહી લાગતે. અરે મને શીક ઉપરનો ગરમી નાહાનો કવાબ જે આગલજ હતો તે કાહાડી નહી આપીઓ. વારૂ, કાલા દીલના બાવરચી અરે પરી ચેહર! મારા પેટમા ભુખ લાગીય અને મારૂ દીલ પેઆરથી ગલેય. પરી ચેહર અને બાવરચી બધો મારા જાન ઉપરજ બેઠાય. એકતો પેઆરથીજ મારી નાખેય અને બીજો ચડાલ ખુની, એના બોલથી મને કકલાવેય. તોબી જો પરી ચેહર મલીતો બાવરચી શુ કે તેના બાપની અથવા કોઈનીબી દરકાર નહી કરૂ. તે મને જોઈને હશીકે મારૂ દુખ આશમાન તરફ ધુમાડાના કરતા વધારે જલદીઉડી જવાનુ."

આવી રીતે તે બોલતો હતો એવામા જમીનમાથી ધુંઓ નીકલીઓ અને બીલાલ જોએચતો જે તેના મનમા હતી તેજ પરી ચેહર ઉભી થાઇ. બીલાલની તાકાત નહી રેહી કે એક બોલબી બોલી શકે. પેલી પરી ચેહર બોલી કે "બીલાલ, બીલાલ, મારા ખાવદ, હુ તારી ઓરત, તારી પાશે આવીય!"

"મારી! મારી—મારી પોતાની—મારી પણ ખરેખર મારીજ કેની—મારી મશકરીતો નથી કરતી" બીલાલ એમ બોલીઓ.

"અગફોરી! પોતાના ખાવદની મશકરી થાએ, અરે મારા બીલાલ હુ કેટલી તારી ઉપર ફીદા છેઉ" એમ કહી તેને પોતાનો હાત બીલાલના ચેહરા ઉપર ફેરવીઓ અને તેની દાહાડી શાથે રમવા લાગી.

બીલાલ બોલીઓ—"હુતો ખોઆબમા પડીઓય, મને મારૂ, એમ નહી ગએ, આવો શુદર હાત, વારૂ પેઆરી આ હાત મારા આખમા નાખુ."

"હુ શાચી તારી પોતાનીજ છેઉ, મારા ખાવદ મારી આખની તેજ તુજછે."

બીલાલ પોતાની આખને ઠંડક આપેય એટલામા કોઈએ તેની જુકડીનુ બારણુ ઠોકીઉ. બીલાલ બીહો કે રખેને કોઈ મારી ઓરતને જોએ. તેની જુકડીમા જનાન ખાનુ નહી હતુ, એક કોટડી પણ નહી, એ બેઠીબી નહી કેતે. આ પોતાની ઓરતને સતાડે તેથી થોડાએક લાકડા પડેલા હતા તેને એકક ઉપર જલદાથી મુકીને તેની પછવાડે સતાડી અને પછી બારણા આગળ જઈને શાભ્રેમતો પેના માતેલા બાવરચીનો અવાજ! કડીઆરો બીચારો અતીશે ગભરાટમા પડીઓ. તે બાવરચીથી એટલોતો બીહતો હતો કે તેકગે એમ નીશાથી નહી જાણે હુગાએલો હોએ, તેમ તેને આખ ખોલતો અને અવાચી ખાતો બારણુ ઉઘાડીઉ.

બાવરચી બોલીઓ, ઓ આલશુ કુતરા, હુ પોતે તારી જુકડી આગલ ઉભો રેહુ અને તુ શુઇ રેહે? શુ હુ તારો મુરબી નહી, બોલ નીમખ હરામ ગોલામ? શુ હુ તુને વરતાવતો નથી? તારા બીજા ઘરાકો મારા પાઉની ખાક બરાબર નથી, શધા કરતા વધારે લાકડા તારી પાશેથી કોણ લીએય?

બીલાને આજીજીથી કહેઉ કે "શાહેબ ગુલામને આ ગુનાહ માફ કરો અને અવે પછી શાહેબની ચાકરી કરતા ભુલુતો મારૂ શર તમારા પાઉની નીચે છેજ." બાવરચી બોલીઓ કે "અવે પછીની કબુલાત આપેય અને આજનો ગુનાહ," એમ કહી કડીઆરાને એક લાત મારવા ગીઓ પણ કડીઆરો ખોશી ગીઆથી લાત લાકડાની ચોરને લાગી અને ચોર શાથે માતેલો ટીમશ જમીન ઉપર ચીભડાની માફક ધીમ દેઈને પડી ગીઓ. પેલી ઓરતનો ચીચોરી પાડી બાહેર નીકલી આવી અને બાવરચીતો જમીન ઉપરજ રહે ઓ પોતાના બલથી ઉઠવાની શકતી રેહી નહી.

બાવરચીને ગોશોતો અતીશે આવીઓ હતો પણ પેલી ઓરતને જોઈ તેની આખ ફરી ગેઈ. તેને નરમાશ પકડીને કડીઆરાને કહેઉ ભાઈ તારો હાત આપ હુ ઉભો થાઉ તેમ તેમ કરી ટીમશ ઉભો થાએઓ.

બાવરચી બોલીઓ, "ઇઆર બીલાલ, તારૂતો નશીબ ફર્યુ, તારા ઘરમાતો એક હીરોજછે."

"તેતો હુજ રાખવાનો."

"જો તુ શમજતો નથી શો નોહોર રોખડી લાવી આપુ, આએ ઓરત મને આપ, લે, આપણે એજ શાદુ કરીએ; આજ પછી તુ મારો ચાકર નહી પણ મારો એક દોશત જો એમા તને ઘણુ શારૂછે."

કઠીઆરો જોરથી બોલીઓ, "હુ કદી એને વેચનાર નથી, એની કીમત દુનીઆમાં છેજ નહી."

"વારૂ બીલાલ, એટલાદ શમજે, આવતી કાલે શો

મોહોરને શારૂ કેહવો તુ ફોકે ફોકે રડશે તે દેખાડીશ " આવી ધાશતી આપી બાવરચી જતો રહેઓ

બીનાલ બોલીઓ " આ પીડામા કાહા આવી પડીઓ " તે આખો દાહાડો દલગીર રહેઓ, જોકે પરી ચેહર પાશે હતી તોબી શહવારના ખલીફના શીપાહીઓ કડીઆરાની ઝુંપડીની આશપાશ ફરી વલીઆ અને ઓરતને તથા કડીઆરાને પકડી ખલીફની આગલ લેઈ ગીઆ તાહા ખલીફે હોકમ કીના કે ઓરતને મારા હારમમા લેઈ જાઓ અને મેહલની અનદરના બદી ખાનામા બીનાલને નાખો

બીનાલ બદીખાનામા માથુ કુટવા લાગો અને દાહાડીના બાલ પીખવા લાગો તેને પોતાના નશીબને ખુબ બદનામ કીધુ અને ખલીફ તથા તેના બાવરચીઓને ખુબ ગાલો દીધી " ખચીત મારી પછવાડે ચેતાન લાગો હશે અને આ પરીને મારી પાશે મોકલી મારો જાન લેવડાવાની પેરવી કીધી હશે શા માટે મે એવી ઓરત ચાહી કે ગેતાનને ફાવતરૂ કરવાનુ શુજ પડીઉ તવગર અને કાણુવાલાઓની આખ થાઈ અને મારી ગરદન ઉપર તલવાર ખેચી અરે મુરખ બીલાલ! અરે કમબખ્ત બીલાલ! તુ કડીઆરો તારૂ બગોબર પુરૂ નહી થાએ, ઘરમા કશુ વાશણ નહી, એક ઓરડો નહી, શુઆને કાથાનો શવરીઓ આખો નહી અને તુને પરી શાની જોઇએ? એવી પરી શુ તારા ઘરમા શોભશે? અરે તુ ઘધેડાને શુનેરી લગામ અને તોફો જીનથી શીનગારવા ગીઓ અરે નથારૂ કુકર ને ગદ્દીમા ફરેચ તેને મ્યાખી જોગે પેહરાવા ગીઓ અરે તુ ધારતો હતો કે તારા માથામા અકલછે પણ તારા માતો મુરખાઇ ભરેલી માલુમ પડી આવી અવે એ માથાનો શો હાલ થાશે

આવી રીતે બીલાલ પશતાવો કરતો હતો તેવામા તેની આગલ એક બુજરગ મુરીદ આવી ઉભો બીનાને તુરતજ તેના પગ ઉપર પોતાનુ માથુ ધરીઉ તે મુરીદ બોલીઓ, "તુએ આણુશરતી અને પેલી મુરાદ ચાહી અને જારે તે મુરાદ બર આવી તારે તુને શમજ પડી કે એવી મુરાદ ચાહવી નહી જોઇએ તારી આખ હવે ઉઘડી જે હાલતમા આપણ હોઇએ તેમા શબુરી અખતીઆર કરવી જોઇએ જા, હીઆથી અવે પછી તારા ધધામા દેઆનતદારીથી ચાલજે અને ઉદીઓથી રેહજે તારો ધધો કાઇ નીચ નથી, ઉદીઓગમા કાઇ એબ નથી એબ માડા કરતુકોમાછે, તુ અવે છુટો થાએઓ "

મુરીદ પાછો જતો રહેઓ અને બીલાલ આખ ઉઘાડીને જોએચતો પોતાની ખાટલીની નીચે બોએ ઉપર પડેલો અને પાશે કોઈ નહી

જાદુગર અને તેનો ચાકર.

જાદુનો ખોટો વેહમ આદમીના મગજમા કેટલીએક વખત કેવી રીતે પેશેચ કે તે વીશે તે વેહમ રાખનાર આદમીને કશી ખબર રેહતીજ નથી જાદુની ઠગાઈ જો આપણે પકડવા બેશીએચ તો ઘણી વેલા તે પકડાયા વીના રેહતી નથી એટલાજ મારણથી કોઈ હુશીઆર આદમીને જાદુ જાણવાની ઠગાઈ કરનાર આદમી પોતાનુ જાદુ બતાવતા નથી ને વખત શાગે નથી, જગો બરોબર નથી, શનજોગ શધાતો નથી, હેવા તહરેવાર બાહના કાહડીને તેઓ તેવા હુશીઆર આદમીની આગનથી છટકી જાએછે પણ તેટલામા જો કોઈ ગાફેલ અને વેહમી આદમીઓ તેઓને મળી આવીઆ તો પછી શધો વખત શારો, જગો બરોબર, શંજોગ ઘટતો અને બીજા શધા વાના મનમાનતા થઈ પહોછે ને ઠગારાઓ વેહમીઓની નજર ચુકાવી ગાફેલનુ ચીત ભમાવી હાથની ચલાકી અને મલતીઆ આદમીની છુપી મદદથી વેહમીઓને ગમે તે પરકારના ચમતકાર બતાવેછે ને જાદુ જાણવાનો ઢોંગ લઈ બેશેછે એ પરમાણે ઠગાનાર આદમીના મનપર ઠગાઈની અશર થતા વાર લાગતી નથી તે ખચીત જાદુની હશતી કબુલ કરેચ ને પેલા ઠગારા ઇજિકતી બાજને જાદુગર શમજેચ પણ એ પરમાણે ઠગારાઓથી ફરેબ ખાઈને જાદુનો વેહમ રાખવા ઉપરાત કેટલીએક વેના કોઈ તીજા ઘણીએ ઠગાઈ કીધા વગર કેટલાએક કારણોથી કેટલાએક આદમીના મનપર એ ખોટો વેહમ અશર કરેચ તે વીશેની એક રમુજી વાત અતગે લખોછે એક મોહટા શેહરમા એક પઈશાદાર આદમીને " જાદુ કરવા " તથા વીર શાધવા શીખવાનો ઘણો વેહમ હતો તે હંમેશાએ કારણ શારૂ પોતાના ઘરમા તહરેવાર ફાકા મારતો હતો ને તેના તેવા ફાફાની મતલબથી તેનો ચાકર કાઈ અનજાણ નહતો નહી એક દીને એ વેહમી આદમીએ વીર શાધવાની કોશેશ કીધી તે કારણ શારૂ પોતાના ઓરડામા અગરબતી, લોબાન, શીંદુર, મગ, લીંબુ, મેશ વીગરે લાવી રાખી તઇઆરી કીધી રાતનો વખત થઓ એટલે તે ઓરડામા પોતે આવીઓ પણ તેની શારી ગડબડ અને તઇઆરી

કર પાંમી,ગીઓ હતો કે આનં રોજે શેઠ જાદુનો કાંઇ અખતરો કરનારછે માટે તે જોવા શારૂ તે અગાઉથી તે ઓરડામાં ભરાઇ એક નાધલાં બાક તળે શુઇ રહેઓ. તેના શેઠે તેને એ વખત ઘરમા જોએઓ નહી તેથી મનથી ખુશી થઓ કે આજ કોઇને દશુ ખબર પડવાનું નથી. તેણે ઓરડાને માહેલી બાજુથી શાકલ પુરી પછી બતી ગુલ કરી નાખી શધું અધારૂ કીધું તારબાદ લીંબુ કાપી તેમા શીંદુર ભરી અગરબતી શલગાવી ને આગપર લોબાન મેલી ધુઇ ઝીધી એ પરમાણે તહરેવાર ગોઠવણ કીધા પછી તે પોતાને મોહડે કીરેલુ કાઇ મંતર ભૂનવા લાગો ને અરદ તથા લીંબુ આશપાશ ફેકીઆ તેમાનું એકાદ લીંબુ તથા થોડા અરદ પેલા ચાકરને વાગા તેથી તથા ધુવાડાથી અને પેલા "મતર" ના ડરામણા અવાજથી તે ચાકર ઘણો ધભરાએઓ કે રખેને તેને કઇ દુખ થાએ. તેવાંમા તેની ઓરડુએ એક આરશી મેલેલી હતી તેપર તેની નજર પડી તેમા તેણે પોતાનો ઓરો જોઓ પણ ધભરાટથી તે એટલો બેફામ થઇ ગીઓ હતો કે પોતાની પડછાઆ ને ઠેકાણે કોઇ બલા શમજીઓ તેણે ધાર્યુ કે તેના શેઠના મતરથી એ બલા જાગી હતી હેવા વેહમથી તે વધારે ધભરાઇને ધુજવા લાગો. ઓરાની દેહશત તેના મનમા એટલીતો બેડી કે પોતે શુતો હતો તાહાથી નાશવાનો તેણે ઇરારો કીધો. તે બાકની તલે શુનેલા હતો તેથી ઇઆદ રહીઉ નહી વાશતે જવો જોરથી ઉડવા ગીઓ તેવોજ પેલો બાક ઉડી ને પેલા આઇનાપર પડીઓ એટલે ભારી અવાજ થઇ તેના ટુકડે ટુકડા થઇ ગીઆ પેલો શેઠ શમજીઓ કે હા, વીર જાગીઓ ખરો ને તોફાન કરેછે તેથી પોતે બરબડતો હતો તે મતર બધ કરી તે વીરને કાએદામા લેવાનુ મનતર ભણવાલાગો પેલો ચાકર અકરાએલો ગભરાએલો દરવાજા આગલ જવાના ફાં ફાં મારતો મારતો પતીઆરાંપર જઇ પડીઓ. તાહાના શધા વાશનોની ચોર તુટી પડી વાશનો આશપાશ ગબરવા લાગા ને પાણીના ધીત ચાલીઆ પેલો શેઠ ધભરાએઓ કે વીર જાગીઓછે ને કેદમાં આવનો નથી તેથી જલદી માગે જાણ લેશે. વાસ્તે તે ધુપદાન ઉધુ વાલી બારનુ ઉગાડી નાહઠો તે પાધરો ઘરની બાહેર જ ગીઓ. તેનો ચાકર હળશતે રહી તેની પછવાડે નીકલી પોતાને મકાને જઇ શુઓ બેઠો

એ પરમાંણે એ બધે જણા પોતાની મેલે ઠગાઆ તે ઠગાણાની અંગર તેઓના મગજ પર ઘણું શુધી રહી. ચાકર હુમેશ માનતો રહેઓ કે તેના શેઠે મનતરથી કોઇ બલા જગાવી હતી ને તે ખરેખર જાદુગરછે પેલો શેઠ પોતાના મનમાં હેવોજ વીચાર લઇ બેઠો કે હું વીરતો જગાવી શકીઓ ખરો પણ તેને કાએદામા રાખવાનો એલમ બરોબર નહી આવડીઓ તેથી તે કામ બધ કરવું પડીઉં

એ પરમાંણે તહરેવાર રીતે કેટલાએક આદમીઓ જાદુ શબધી કોઇના ઠગીઆ વગર માતરે ધભરાટથી તથા અગનાન પણાને લીધે હેવાતો ઠગાએછે કે તે કરતા વધારે તેઓ કોઇ મતલબીઆ ઠગારાઓના હાથપર ઠગાએ નહી વાશતે જેઓ જાદુનો વેહમ રાખતાં હોએ તેઓએ એ વાત વાંચીને ખુબ હુશીઆર થવુ ને શમજવું કે તેઓએ કોઇ ચમતકાર જોએઓ હોએતો તે વીશે શારી પઠે ખોલ તથા તપાશ તથા પુછપરછ અને વીચાર કીધાથી હેવો મનપતીજ ખોલાશો મલશે કે તેથી જાદુનો વેહમ રેહશે નહી.

એક મોહટો કુતરો.

—o—

કુતરાની જાત વીશે તહરેવાર બીનાઓ જણાઇછે તેમા હવડા એક વધારો થઓછે. તેની વીગત નીચે પરમાંણેછે —

અમેરીકાની રાજધાણી નીઉ ઇઆરકમા એક ધણી નામે ફરાનશીશ બટલર પાશે એક કુતરોછે એ કુતરોનુ નામ પરીનશ ફરીને રાખીઉંચ તે કુતરો લઇને મી૦ બટલર ઇગલંડ મધે આવીઓચ જે કોઇ એ કુતરો જોએચ તે અચરત થવા વીના રેહતું નથી તે હજુરતો એક વરશની ઉમરનો થઓ નથી તેટલા તેની ઉનચાઇ શાડતીશ ઇનચ તથા લંબાઇ શાતફુત નવઇનચ તથા શરીરનો ઘેરાવો એકતાલીશ ઇનચ તથા આગલા પગનો ઘેરાવો તેરઇનચ તથા, ગરદનનો ઘેરાવો પચીશ ઇનચ તથા વજન બશો રતલનુછે. તેનુ જોર એટલું બધુછે કે બશો રતલના વજનવાલું આદમી તેની પીઠપર કુદીને બેશેતો તે જરાબી વાકો વલવા અથવા આમતેમ ખાધા વીના પીઠપર તેને ઉપાડી શકેછે. અલબતતાં તે પુરતી ઉમરનો થએથી ઘણો વધારે જોરાવર તથા મોટો થશે. એક છોકરાને પોતાની પીઠપર ઉપાડવાને તે હવડાં શીકેલોછે ને આગલ જતા આદમીને ઉપાડવા લાએક થશે

એ કુતરાના ઘનાએક ચીતારો લીધામા આવીઆચ. તે મોહટા કદ શાથે બેહદ હીમત તથા અતીઘણી ખુબશુરતી ધરાવેચ તેઉપરાંત તે હેવો આધીનછે કે પોતાના ધણીના તાબામા એક બોકલીઆની માફક રેહછે. એ કુતરો

મેરીકા મધ્યે જનમીઓ હતો. તેની કીમત તેનો ધણી રૂ૨૫૫૦ સુધીની કરેછે. થોડા દીવસપર એ જાણવર, આપણી રાણી તથા તેના કબીલાને દેખાડવામાં આવીઉ હતું. તે જોઈ તથા તેની હકીકત શાંભલી શકે કોઈ તાજુબ તથા ખુશી થયાં હતાં. શરવે ઠેકાણે લોકો એ કુતરાને જોવાની ખાએશ કરેછે. એવો બીજો કુતરો આગલ-કદાચ થઈ ગીઓ હશે અને હવડાંબી કોએ હોએ હેવુ શાંભલીઆમાં આવીઉં નથી.

તાજ મેહેલ.

આ દેશમા ઘણે ઠેકાણે જોવા લાએક ઈમારતોછે તે ઘણી ખરી દેહરા તથા મશજીદના રૂપનીછે આગલા વખતનાં હીનદુ તથા મુશલમાન હાકમોએ તે બનાવેલીછે. તે બનાવવાપર મેહનત તથા પઈશા અને હીકમતની કશી કશુર કીધામા આવી નથી એ ઈમારતો હેવી શોભઈતી તથા પકકી રીતે બાધવામા આવીછે કે તે ઘણી મુદત શુધી કાએમ રહી શઘલી દુનીઆના મુશાફરોને પોતાના ભપકાદાર તથા ઉમેદા દેખાવ અને મજબુતીથી અજાએબ કરેછે. હેવી ઈમારતોમા એક મુખીઅ ઈમારત આગરા મધેછે. તેનુ નામ તાજ મેહલ કરીનેછે જેનો નકશો આગે બીનાને મથાલે મુકેલોછે. જે કોઈ આદમી એ ઈમારતની વાત શાંભલેછે તે તેજોવાની ખાએશ કરેછે ને જે કોઈ તે જોએછે તેને તે છોડી પાછું જવો ગમતુ નથી એ ઈમારતનો હેવાલ એક નામીચા બગેરીશ અમલદાર નામે કરનલ શલીમને પોતાના ગરંથમા લખીઓછે તેમાથી મુખતેશર ગારાઉજ અતરે શકીઓછે.

આશરે છ માઈલની વેગલાઈ પરથી મેં પેહલો એ ઈમારત જોઈ તારે તેના ગુમજ અને મીનારા મારી નજરે પડીઆ પચીશ પચીશ વરશ શુધી એ નામીચુ બાંધકામ જોવાને હું આરજુમંદ હતો. કારણકે મેં એને વીશે એટલીતો તારીફ શાભલી હતી કે તેટલી તારીફ દુનીઆમા બીજાં કોઈ બાંધકામ વીશે શાભલી હતી નહી એ મગરૂર જેમા દીલીનોઆગલો શેહનશાહ શાહજાહન તથા તેની રાણી નુરમેહલને ડાટવામા આવીઆંચ જો મારી નજર પડતાં વારે બીજી શઘલી ઈછ્છા એક કોરે મેલી તે જોવાની મેં ખાએશ કીધી ને શઘલે ઠેકાણે ફરીવલીઓ તાંજ શુધી મેં કશી થાકખી લીધી નહી પેહલાતો મને હેવું લાગુ કે શઘલી ઈમારત પરમાણે ગુમજ અતીઘણો મોહુંટો હતો તથા મીનારા અતી ઘણા શાદા હતા. પણ નજદીકથી અ

છી રીતે જોતાં અને શઘલા ભાગોનુ પરમાન તપાશતાં મારો
ખાતરી થઇ કે એ ઇમારત શઘલી બાબદમાં શંપુરણ અને
શોભાઇતી હતી તાજ મેહલ વીશે મેં તારીફ તો ઘણીબી
શાભલી હતી. પણ મુશાફર લોકો જે ચીજ જોએચ તેનુ શા
દા થોડી ઘણી શહુરે ભરેલુ વરણુન કરેછે એવા વીચાર ઉપરથી
મેં ધારીઉતું કે કદાચ ને કોઇ કોઇ બાબદમા હુ નાઉમેદ થઇશ
પણ જોવા પછી તો વકી રાખવા કરતા મને વધારે હરખ ઉ
તપ ન થએો જે ગુબચપર પેહલા આપણી નજર પડેચ તે
ના મથાલાથી તે કબરની આગલના પરદાની નકચી આપણે
છેલલી જોઇએ તાહાશુધી હર રીતે .આપણને વધારે ખુ
શી ઉતપત થાએછે દર એક ભાગ આનંદથી તપાશવા પછી
આખા ઇમારતનો ખેઆલ જારે જોનાર કરે તારે તેને દલ
ગીરી ઉપજવા વીના રેહતી નથી કે હેવી ઇમારત શદા જોવા
ને તેને બનશે નહી ખરેખર જે ધણી તાજ મેહલ જોએ
તેના મનમાંથી તે વીશેની ઇઆદ કધી ખીશનાર નથી

પાદશાહ શાહજાહન તથા તેની રાણી નુર મેહલને એ
મશજીદના ભોએરામો એક બીજાની પાશે પાશે ભુમીદા કરેલા
છે. એક ઉમદા શીહડી ઉતરી એ ભોએરામા હુ ગીએો
એ પાદશાહ રાણીની કબર પર શીગેમરમરની બે તખતીઓ
છે., એ તખતીઓની બરોબર મથાલે અને ભોએરાંની ઉપલી તરફ
ની ભોએપર એટલે ગુંબચની તથેના વચલા ઓરડાની ભોએપર
તેવાજ, શીગે મરમરની બીજી બે ઉમદા નકશીવાલી તખતી
ઓછે. જે તખતી રાંણી નુર મેહલની કબરને મથાલેછે તે
પર કુરાનમાથી કેટલાએક કલામો લખેલાછે પણ પાદશાહ
ની કબરને માથે'ની તખતીપર કચુ લખેલું નથી ભોએરાના
તથા ઉપલી તરફના ઓરડાની વચેવગમા રાણીની કબરની ત
ખતીઓછે ને પાદશાહની કબર વાલી તખતીઓ દરવાજામા
દાખલ થનાર આદમીના ડાવા હાથ પરછે. ભોએરામાની
તખતીપર એક બાજુએ રાણીનુનામ આએ પરમાંણે શારી રી
તે કોતરેલુછે. ' મુનતાજઇ મેહલ, નુર બેગમ ' (એટલે જે.
મેહલનુ નુર'બેગમ) એ નામની શાથે તેના મરણની તા
રીખબી લખીછે. એવુ માલુંમ પડેચ કે એ રાણી ઇશવી શ
ને ૧૬૩૧)ના વરશમા ને તેનો ભરથાર શાહજાહન ઇશવી
શને ૧૬૬૬ ના વરશમાં મરણ પામીઆં હતા. એ રાણી
ને હુનેલ હતા ને તે એક કરીઆને જનમ આપતાં મરણ
પામી લોકોમાં હેવી વાત ચાલેચ કે એ કનેઆ જાહરે પે
હમા હતી તારેજ એ રાંણીએ તથા તેની બીજી પુતરીઓએ
એને રડતી શાભલી હતી તેથી તેણે પાદશાહને બોલાવી મં
ગાવી હેવું કહીઉ કે ' જે બચુ જનમવાની ઓગમચ, રડતુ
શાંભલાએ તે જનમવા પછી તેની માએ કદી જીવે નહી મા
ટે હુ ધારૂચ કે મારૂં મોત નજદીકછે, મારે બે અરજ કર
વાનીછે એક તો એકે મારા મરણ પછી તું કોઇ બીજી ઓ
રત શાથે પરણુનો નહી કે મારા બચાઓને કોઇ બીજી રાણીને
પેટના બચા શાથે તારા હેત તથા રાજ મારે હરીફાઇ ન લ
ડાઇ કરવી પડે નહી બીજું એકે મારા'નામની ઇઆદગા
રી રાખવાને જે કબુલાત આપીછે તે મુજબ મારી ગોરપર ક
બર બનાવજે ' એ પરમાણે કેહવા પછી પેલી કનેઆને જ
નમ આપવા પછી એ રાણી મરણ પામી. પાદશાહે તેના
જાન બનચાવવા શારૂ શઘલી દાઇઓ તથા વઇદોને બોલાવી
આ હતા પણ કોઇ તેના જીવનો ઉગારો કરી શકીઆ નહી.
તેના મોતની વખતે કીધેલી બંને એલતેમાશ પાદશાહે કબુલ રા
ખી હતી તેની કબર જે પાછલથી તાજ મેહલને નામે ઓલખી
એચ તે તુરત બાધવા માડી ને પાદશાહ તેની જગો કોઇ બી
જી રાણીને કદી પરણેઓ નહી જે ઘણીએ એ ઇમારત શુ
રૂ થાએથી તે પુરી થતા શુધી જોઇતી તે કહીગીઓચ કે બા
વીશ વરશ શુધી વીશ હજાર આદમી એ બાધવાના કામમા
ખપીઆ હતા તે ઉપર તરણ કરોડ શાતર લાખ ઉકાલી
શ હજાર છવીશ રૂપીઆનો ખરચ થએો હતો જારે મરી
બાએટી શઘલે ઠેકાણે ફરીને એ ઇમારત જોઇ રહી તારે મેં
તેનો વીચાર પુછીઓ કે ' કેમ એ ઇમારત કેહેવીછે ? ' તે
ણે જવાબ દીધો કે ' હુ શુ વીચારૂચ તે મારીથી કહી શકાતુ
નથી કારણ કે હેવી ઇમારત વીશે મને અભીપરાએ આ
પતાં આવડતુ નથી પણ એ જોવાથી મને કેહેવુ' લાગેચ
તેતો હુ તમુને કહુચુ , તે એમકે મારે વાશતે તને હેવી ક
બર બંધાવાને કબુલ કરેતો હું આવતી કાલેજ મરવાને તઇ
આર છઉ ' ખરેખર ઘણીએક ઓરતોને એવોજ હરખ
એ તાજ મેહેલ જોવાથી ઉપજીઓછે એ ઇમારત જમુના
નદીને કાંઠે આવેલીછે તેની તરણ બાજુએ લાલ પતરની
ઉનચી દેવાલ બાધી લીધેલીછે. એ ઇમારતની, જગોમાં દા
ખલ થવાને કબરની દખન દશાએ એક આછી કારીગીરીથી
બાધેલો દરવાજોછે કબરની બીજી બે બાજુએ બે શોભદતી
મશીદોછે. તે બંને ડોલ, કદ તથા કારીગોરીમા શેધી પરકારે
શરખીછે એ બંનેમાથી ડાવી બાજુનીજ માતરે બંદગી કર
વાના કામમા આવી શકે કારણ કે મુશલમીન લોકો જારે
બંદગી કરેચ તારે તેઓએ પોતાનુ મોહડુ પશચમ તરફ કર
વું જોઇએ. વાશતે ઉગમન તરફની ઇમારત શદા ખીજલથ

બરવાના અથવા શણગારના બીજા કામ શારૂ વાપરવામા આવેછે શઘલી ખાલી જમીનપર ચોરશ ખાનાઓ કરી વચમા ખુશબોદાર ફુલ પાન રોપીઆય ને બાજુએ શરવના તથા બીજા શારા જાહડો ઉગાડીઆય તાહા જુદા જુદા ફતરની ફરશબદી કરી ફરવાની જગો કીધીયં ને વચેવચ હેવા ફુવારા કીધાય કે શાંજને વખતે તે છોડવામા આવેય તારેશઉ કોઈ શેલ કરનારને મોહરો આનદ ઉપજીઆ વીના રેહતો નથી એ જગોએ યુરોપીઆન તથા શઘલી કીશમના દેશી લોકો દર રોજ શેલ કરવાને જાએછે

મશજીદ તથા ચોતરો ને મીનારા ઉનચા શીંગેમરમરના બનાવીઆછે તેમા કેટલાએક કીમતી ફતરા અથવા જવેર જડીઆય આશપાશ ફરતી દેવાલ રાતા ફતરનીછે પણુ તે વચે થાબલા તથા દેવરીઓ શીંગે મરમરનીછે મશીદના તથા બીજા ઓરડાની દેવાલની માહેલી બાજુ શીંગેમરમરની તથા બીજી વશતુને શીગેમરમરનો આકાર આપીને બાધીછે ને બાહેરની શઘી બાજુએ રાતા ફતરછે જે ઇંતરડીના શરખો દીશેય એ શઘો શીંગેમરમર તરણશો માઇલની વેગલાઈ પરથી એટલે જેપુરના મુલુકમાથી ગાડા ભરી લાવવામા આવતો હતો રાતો ફતર જે કલના શરખોછે તે ધોલપુર તથા ફતેપુર શીકરીમાથી આણેઓ હતો એ ઇમારતનો નકશો પેહલ વેહલા તઈઆર કરનાર ધણીનુ નામ આશટીન ડી બોરડો કરીને હતું એ ધણી ફરાનશનો દેશી હતો તે ઘણો કાબેલ તથા કવી હતો તેનીપર પાદશાહનો ઘણો વીશવાશ રેહતો તે જે કાઈ કરવાને ભલામન કરતો તે પાદશાહ ઘટતુ ધેઆન દઈને શાભલતો

શાએલીઓ વીચાર કરો.

———o———

કુવરબાઈ આખો દાહાડો ઘરમા રેહેય બીમારીનો આવદ મરી ગીઆ પછી તે કયે બાહેર નીકલતી નથી તે કેહેય કે એક વખત કોટમાથી મેહમ લોહોડાની શડક ઉપર હુ ગેઇ તેથી મારૂ માથુ ફરી આવીઉ અને બાહેર ફરવાની તો મને તેવ નથી. તોબી કુવરબાઈ હજારો કોશની મુશાફરી એક કલાકમા કરેય શું એ અજબ જેવુ નથી? એક કલાકમા જો બાફની ગાડી પદર કોશ ગઇતો આપણી આશપાશની ચીજો જેવાકે ઘરો, ખેતરો, જાહાડો, રેફડીઓ એટલાતો જલદીથી ચાલી જશે કે તેને જોતા આપણી આખમા તમર આવે તોબી જારે આપણે દર કલાકે વીશ હજાર કોશની મુશાફરી કરીએય તારે આપણને કાઈ માલુમ પડતુ નથી થાક નથી લાગતી આખે તમર નથી આવતા છવફરી નથી આવતો એ કેમ? એ શુ ખેલછે બાફની ગાડીમા એક નાકે બેઠા અને જોકે પવન નહી હશે તોબી ગાડીની જડપથી આપણા મોહોડા ઉપર પવન મારશે અને તારે આપણ તરીશ હજાર કોશની મુશાફરી કરીએય તારેતો ઘણી વખત પવન લાગતોબી નથી અને લોકો તો પખા પણ હાતમા પકડેય એ શુ અજાએબ? બલદની ગાડીમા બેઠા તો ગાડીના આચકા, હાકનારની ગડબડ, ઘોડાની ગાડીમા પણ તેવુ રેલવેની ગાડીનો ભારી ઘોઘાટ પણ જે ગાડીમા આપણે દર કલાકે તરીશ હજાર કોશ મુશાફરી કરીએય તે ગાડીનો ખખરાટ નથી, કાઈ ગડબડ નથી, તેમા આપણ આશાનીથી રહીએય અને જારે આપણ કેટલાએક કરોડો બલકે અબજો કોશ ફરીઆ કે પછી તે ગાડી છોડી ગાડીના બનાવનાર આગલ જાઈ ઉભા રહીએય એ કેટનો ચમતકાર!

પણ કોઈ કેહશે કે એવી ગાડી હોએ? અને આટલી જડપથી ચાલે? હા, એવી ગાડીછે તેનુ બ્યાન શાભલો. એ ગાડી ગોલ દડાના જેવીછે તેનો શઉથી મોહોટો ઘેરાવો ૨૫૦૦૦ માઇલછે તે ગાડીમા આશરે હેંગી કરોડ ઉતારૂઓ છે. દર પને ઉતારૂઓ ગાડીમાથી ઉતરતા જાએય લાબી મુશાફરી તો જુજ કરેય એ ગાડી ઘોડા ઇઆ હથી નથી ખેચતો, નથી બાફ ઇઆ વીજલી કામે લગાગેલી પણ એ ગાડીના બનાવનારે તેને એક આચકો શરૂઆતમા એવો તો આપીઓય કે ગાડી હમેશવેર ફરીઆ કરવાની.

ઉપલી શઘલી બીના ટુકામા અને શાધારણ બોલીમા જણાવા માગીએતો એછે કે જે દુનીઆ ઉપર આપણે વસીએય તે એક મોટો ગોલોછે તે ગોલાનો આકાર નારંગીના જેવો છે ફેર એટલો કે નારંગીની વચોવચમાથી ઘેરાવો ચાર ઇચ પાચ તશુછે અને દુનીઆનો ઘેરાવો પચીશ હજાર માઇલછે જેમ નારંગી રકાબીમા પડી રેહેય તેમ દુનીઆ પડી રેહતી નથી પણ શુરજની આશપાશ ફરેય ને એક જગા ઉપરથી દુનીઆ નીકલી પાછી તેજ જગો ઉપર આવતા એક વરસ થાએય અને શુરજની આશપાશનો ઘેરાવો એટલો મોહોટોછે કે દુનીઆ દર કલાકે શાહાઠ હજાર માઇલ ઉપર ચાલે તારે વરશે તે ઘેરાવો પુરો કરી રેહ અને દુનીઆ જારે એવી જડપે ચાલી તારે આપણ બેઠા હોઇએ, ચાલતા હોઇએ, ઉભા હોઇએ, શુતા હોઇએ તોબી દર કલા

કે દુનીઆ શાથે ગાહાક હજાર માઈલ દુર ચાલીઆ જાઈએય.

બાલકોની કેલવની શંબંધી માતાઓને ચેતવણી.

બાલકોને જરી શકે તેથી વધારે ખોરાક આપવાથી તેનો મારો બીગડી તે દુખી થાએય તેમજ તેની શકતી કરતાં વધારે શીખવવાની કોશેશ કીધાથી તેની મન શકતી નબલી થઈ તેને દુખ પોહચેય વલી જે ખાણુ બચાંને લાએકનુ નહી તે તેને ખવાડીએતો જરતુ નથી તેમજ તેને લાએકનુ નહી હેવુ શીખવવાની કોશશ કરવી વેરથ જાએય જેમ ભારી ખોરાક બચાને નુકશાન કારકછે તેમજ અઘડી બીનાઓ તેનથી શીખવી મુશકેલછે બચું જાંહા શુધી શારી પેઠે બોલી શકે તથા બીજાનુ બોલવાનુ શમજી શકે તથા શરીરે જોરાવર થાએ તાહા શુધી તેને લખવા વાચવાનુ શીખવવાની કોશેશ કરવી જોઈતી નહી પણ બચાને લખવા વાંચવા શીખવાની અગાઉ બીજી ઘણી વશતુ શીખવી શકાએય બચાંની નીતીના નાધલા ગીતો તથા ગરબા ગવાડવા. તેઓ પોતાની આશપાશ જે જાનવરો તથા વશતુઓ જોએ તેમના ઉપીઓગ તથા ખાશીઅત વીશે મુખીઅ વીગતો તેઓને કહી શમજાવવી જે કપડા તેઓ પેહેરે તેમા કેઈ વશતુઓ વપરાએય ને તે કેહવી રીતે વપરાએય તે વીશે શાધારણ ગનાન તેઓને આપવુ જે ખાણુ તેઓ ખાએ તે કેમ બનેચ તથા પકેચ તે વીશે તેઓને વાકેફ કરવા શારા ચીતારો તેમને દેખાડી તથા મધુર ગાએન શંભલાવી તથા શારા ફુલ અને જાહાડો બતાવી તથા તેમની શુગધ આપી તે શરવે પશંદ કરવાનો શોખ તેઓમાં હલવે હલવે ઉતપત કરવો ટુકામાં કહીએતો બચુ ચાર પાચ વરશનુ થાએ, તેની આગમચ તેને લખવા વાચવાં શીખવવાની કોશેશ કરવી જરૂર નથી પણ તેની આગમચ જુદી જુદી વશતુઓ અગવાં વશતુઓના નમુના તેઓને બતાવી તે જોઈ તે વીશે શાંભલી તથા શમજીને ગનાન મેલવીને બચાને શીખવી શકાએય. ટુકો ખપે લખવા તથા વાંચવા શીખવાની અગાઉ જો બચાના આખ કાન અને નાથલાં મનને ઘટતે મારગે ચલાવવા શીખવીજે હોએતો બચાને નાનપણમા શારી કેલવની મલેલી કેહેવાએ. ખરેખર બાલકની માઓ જો શમજુ હોએતો ઢીંગલી અને રમકડાં તથા પખેરા અને નાથલા જાનવરોથી બચાને એટલુ બધુ શીખવી શકેચકે તે ચોપડીનો હરેક શીખવવા કરતા બચાના મનપર વધારે અશર કરેચ ને તેથી બચાને વધારે ફાએદો થાએય અલબતા બચાને રમવાની જગો તે તેની નીશાલ અને રમકડાં તે તેની ચોપડીઓ કરવી એ કાંઈ જેવુ તેવુ કામ નથી જે કોઈ માતા હેવી નીશાલ અને હેવી ચોપડી પોતાના બચાને કરી આપે તેણે ભારી કામ કરેલું શમજવું ને તે બાઈને રૂડી ખુબીની તથા તેના બચાને બાએશ શાલી કેહવા ઘટેછે.

દયાલુ હાથી.

હાથી જે બીજા જાણવરો કરતા જેવુ શમજુ તેમજ ઘણી વેલા દએઆલુ પરાંણીછે. એ વીશેનો એક દાખલો નીચે લખીએછે.

લકનઓના નામીચા નવાબ શુજાઉદ દવલાને તાહાં ઘણાએક હાથીઓ હતા તેમા એક તેના બાપના વખતનો પુરાણો હતો નવાબ જારેબી શેકાર કરવા નીકલતો તારે એ હાથીને પોતાની શાથે લેતો. તેના હાઉદાપર નવાબનો કોઈ મોહટી પદવીવાલો અમલદાર ખાતરે બેશતો હવે બશંતની મોશમમા એક વખત નવાબનો શેકાર કરવા જવાનો શોખ થએો. તેણે કેટલાએક હાથીઓ તઇઆર કરાવીઆ તેમાં આએ ઘરડો પણ હતો તેપર તેનો વજીર શવાર થએો નવાબની શઘી શવારી શેહર બાહેર નીકલી એ ડુંગરોની કરશે થઈ શેકારના મેદાન તરફ ચાલી તે ડુંગરની વચેની ખીણને નાકે કેટલાએક કાહેલી લોકો પાશેના ગામડામાથી આવી પડેલા હતા. તેમના શગા વાહલા તેઓને શવારૂ પડના હવા ખાવાને તાહા મુકી પોતાને કામે ગીઆં હતા તેઓએ નહી ધારીઉંતુ કે નવાબની શવારી એ રશતે જશે હવે જગે શાંગે આવી તાગે એ કાહેલી લોકો વાટમા પડેલા તેથી હાથીઓથી આગલ વધી શકાઈઉં નહી શઘી શવારી ખોટી રહી શબબ શું તે શાભલી નવાબ ઘણો ગુશે થએો તેણે હુકુમ કીધો કે એ લોકોની ઉપરથી હાથી ચલાવવા અને એઓને કચરીને આગલ વધવુ. નવાબના હુકુમને કોઈથી રે રવાએ નહી વાશતે વજીરે તે મુજબ અમલ કીધો પોતાનો હાથી અગેલમા હતો તેના માવતને હુકુમ દીધો કે ઘશારા બદ આગા વધવુ. માવતે હાથીને આગલ રેલવીઓ તે

ધશારાભય આગલ ચાલીઓ તેની પછવાડે બીજા હાથીઓ બી ચાલીઆ. પણ એ નરકુ જાણવર જેવુ પેલા દુબલા અશકત ધાહેલી આદમીઓની નજીક આવી લાગું તેવુ જ ઉભુ રહીઉ. માવતે ઘણોબી ફલાવીઓ પણ એક તશુ તે આગલ વધીઓ નહી નવાબ વધારે ગુશે થએઓ. વજીર માવતપર ઘુમ ફકરીઓને અતે આકોશથી હાથીને જેમ બને તેમ મારવાનો હુકુમ કીધો. માવતે અંકિશ શારી પઠે વાપરીઓ. અંતે હાથી લાચાર થએઓ. પણ તે તેના ઘાતકી ધણી કરતા વધારે દઆલુ હતો તેથી પેલા નાચાર આદમીઓને દુખ દીધુ નહી તે શમજી ગીઓ કે તેઓને પોતાની મેલે ખીશવાની શકતી નથી. વાશતે તેણે આશતે રહી પોતાની શુનથી પેલા દુબલા આદમીઓને રશતામાથી એક પછી એક ઉચકીને બાજુએ ઉનઆ મેલીઆ. એ પરમાણે મારગ મોકલો કરતો તે આગલ ચાલીઓ ને તેની પછવાડે બીજા હાથીઓ ચાલીઆં. શવારી આગલ વધી. જમાનો ગુજરી ગીઓ. હાકમની પદવી અને આદમીની શુરત ધરાવનાર ઘાતકી પરાણી અને હેવાનના રૂપના દએઆલુ જાણવરની એ વાત દુનીઆમા રહી ગઈઅ. દુનીઆના લોક તે આદમીપર ફીટકાર નાખી પેલા હેવાનપર આફરીન કરેચ

ઈગ્લેરપમાના કેટલાએક બખીલો.

ઈશવી શને ૧૭૯૦ મા પારીશ શેહરમાં એક શશક નામે ઓશતરવાલદ મરણ પામીઓ મરણની થોડા દાહાડા અગાઉ તેનો ચાકરે ઘણી બેહોશ કીધી કે જરા શેરવો પીઓ અને તે શારૂ બજારમાથી થોડુ ગોશ મગાવો બખીલે જવાબ દીધો "હા મનેબી શેરવો ગમેચ પણ બોટા મારે ગલે ઉતરવાના નથી તારે તેનુ શું કરવુ ? અમશથા બોટા બરબાદ થાશે." એ બખીલ મરણ પામીઆ પછી તેની પુજી ૧૨,૫૦,૦૦૦ રૂપીઆની નીકલી.

દેનીઅલ દાનશરની ટોપી અતીશે જુની થાઈ હતી અને તેનો એક દોશત જારે ઘણોજ બજીદ થાએઓ તારે એક શીલીંગ (અરધે રૂપીએ) એક ટોપી થોડા દાહાડા વાપરેલી વેચાતી લીધી. બીજે દાહાડે કોઈ ઘરાક મલી ગીઉ તેને બારે આને પાછી વેચી એ ધણીના ઘરની પરોશમા પાણીનો એક બખોચીઓ હતો તેની અંદર નાહાતો હતો અને ટીલનુંઅનો ખરચ કાહાડી નાખી પોતાનું ભીનું બદન તેદકે શુકવતો હતો. જારે એ ભીખારી મરણ પામીઓ તારે તેની પુજી એટલી નીકલી કે તેની વરશની ઉપજ તારીશ હજાર રૂપીઆ આવે.

તામસ પીટ નામના બખીલ વીશે કેહેઅ કે મરણની માદગીની થોડા દાહાડા અગાઉ દુકાને ફરીઓ કે મુરદાની પેટી ગશતામાં શશતી કાહાં મલેચ તે ૨૪૭૫૦ રૂપીઆની પુજી મુકી ગીઓ.

તામસ કુક જારે ઘણો બીમાર પડીઓ તારે તેના વઈદે કહેઉ કે ભાએગે તમો પાચ છ દાહાડા જીવો તે ઉપરથી કુકે વઈદને ઠપકો આપીઓ અને કહેઉ કે તારે મને દવાઈના અમશથા ખરચમા શુ કરવા નાખીઓ અને અવે પછી તમારૂ મોહોડુ દેખાડતાના. એ ધણીની પુંજી તેર લાખ રૂપીઆની નીકલી.

સર ઉલીઅમ સમીથ જારે સીતેર વરશનો થાએઓ તારે તેની આખે મોતીઆ પાકા અને તે આધલો થાઈ ગીઓ. નામીચા આખના વઈદ તેલરે તેની સાથે પઠણ કીધી કે જો હુ મોતીઆ કાહાડુ અને શું જોતો થાએતો મને ૬૦ ગીની (૬૩૦ રૂપીઆ) આપજે બખીલે કબુલ કીધું મોતીઆ કાહાડીઆ અને આખતો એટલી સજરી કે વગર ચસમે વાચવા અને લખવાનુ બની આવીઉ: જેવી પંછી નજર આવી કે બખીલ પશતાવો લાગો કે, મેં શું કરવા સાહાઠ ગીની પડી. તે કરદો કરવાની ફીકરમા પડીઓ. તેને એલાજ સોધી કાહાડીઓ કે જારે વઈદ આવે તારે જણાવે કે બરોબર દેખાતુ નથી. વઈદે હોકમ કીધો કે એક મહીનો પાટો આખે રાખ. બખીલ એક મહીનાં વેર આખે પાટો બાધીને ફરીઓ અને વઈદને જેમ તેમ કરી વીસ ગીની આપી પતાવીઉ. એ વખતે એ બખીલની મોટી મીલકતો હતી, સરકારી લોનો હતી અને ઘરમા ૬૦,૦૦૦ રૂપીઆ રોકડા હતા.

ફોશકીઉ નામના બખીલે વેઆજ વટાવ તથા મંદામણીથી પુશકલ નાણુ પેદા કીધુ. તેને તે શંતાડવા શારૂ એક ભોએરૂ ખોદીઉ અને તેમાં નીશરાણી મુકી ઉતરતો હતો અને તેને એક કમાનનુ બારણુ કીધુ કે જેને ધાકીઆથી પોતાની મેલે ફલ બાહેર નીકલે અને પાછી કુંચી લગાડે તો જ ઉઘડે. ફોસકીઉ એકાએક ગેપ થાઈ ગીઓ. લોકોએ પુછ પરછ ચાલી, તેના ઘરમા ખોધીઓ, આસપાસ જગલોમા શોધ થાઈ કુઆ તથા તલાવમા ગલ નાખીઆ પણ ફોસકીઉ મલે નહી. તેનુ ઘર વેચાએઉ અને તેને સંભારતા બી

ગોરીઓની નજર ભોંએરાના બારણા ઉપર પડી. તેમા કુંચી હતી તેથી બારણુ ઉઘાડીઉં અને જોએય તો. ફોગદીઉનુ સુરફ અને તેની આસપાસ હેલીઓ અને ભારે પેટારાઓ જેમા પુશકલ ધન પડેલું એક સમેદાની ભોંએ ઉપર પડેલી હતી. બખીલ પોતાના ભોંએરામાં બતી લેઈને ઉતરેલો કે પોતાની આખને ઠંડક આપે તથા હેલીઓ ઉપર શુઈને જીવ ખુશી કરે પણ તેવામાં બારણુ ધંકાઈ ગીઉં અને હેલીઓ મોહોતનુ બીછાનુ થઈ પડી.

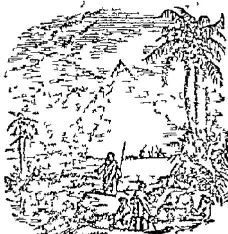
દુનીઆનાં જનાવરો.

આખી દુનીઆમા માણશની હેશીબીત નેવુ કરોડની વશતી કેહવાએય પણ કુદરતી વીદીઆ જાણનારાઓ એ શગી વશતીને એક જાત ગણેય—એટલે શંધા એક શરૂઆતથી નીકલીઆ અવે જેમ માણશની એક જાત ગણેય તેમ બીજા જનાવરોની પણ ગણેય પછી તેમા હજાર જનાવરો હોએ ઇઅાં કરોડો જે જનાવરોના બચ્ચાં માણશની માફક જણતાં આ દુનીઆમા આવેય જેવાંકે વાઘ, હાથી, ઘોડો, ઉંઠ, બકડા, મેહનડાં, ઉંદર, બીલાડા, ઇતીઆદી તેવી ૧૫૦૦ જાત માલુમ પડીય. અને બીજી ૫૦૦ વધારે હશે એવો કેઆશ કીરોય. પખરીઓની જાત ૫૦૦૦ માલુમ પડીય અને બીજી ૧૦૦૦ વધારે હશે એવો કેઆશ કીવોય. પેટે ચાલનારા જનાવરો જેવા કે શરપ, ઘલોડી એવાઓની જાત ૧૫૦૦ માલુમ પડીય અને ૫૦૦ બીજી હશે માછલીઓની ૬૦૦૦ જાતતો યુરોપના મીઉજીઅમોમાંછે અને ૪૦૦૦ બીજી વધારે જાતો ધારેય મોવશકા જેવાં કે ઓફલગાએ, કાલુ, ખુપરીવાલા જનાવરોની જાત ૧૫૦૦૦ની ધારીઆમાં આવીય જીના જનાવરોની ૭૦૦૦૦ જાતતો એકઠી કરેઆંમા આવીય અને આરતીકીઉલેતા જેવાકે કીડા, કરાડીઆ ઇતીઆદીની જાત એક લાખ ધારીઆમા આવીય એ શીવાએ શઉથી ઉતરતાં જનાવરો જેવાકે પરવારાં તથા વાદલાંમાં રેહેય તેની [illegible] હજાર જાત હશે એમ ધારેય. શંધી મલીને ૨૫૦ [illegible] જાત ઇશવરની ઉતપન કીવેલી હાલ માલુમ પડેય [illegible] એક જાતમાં કેટલાં પરાણી હશે તેનો શુમાર કરી હાતમાં આવનાર નાથી એક જાતમાં કરોડ ઉપર પરાણી હોએ તેમાં કાઈ અચરતી નથી ઉપલા હીશાબમા હવામાંના જનાવરો જે ખોલલી આખે દેખાતાં નથી તેતો ગણેઆબી નથી. એક ફીલશુફ નામે એરનહુબરગે મારશો જાત શુખશમ દરશેક કાચથી શોધી કાહાડીય એ શઘલા, ગણતરી પોહોંચી નહી શકે એટલા જનાવરો એક-પરમેશવરે પેદા કીધાય અને તે શધાને શારૂં ખોરાક તથા પોશણુ પણ તઇઆર રાખીઉંય. શુ તેની શકતી હશે? જેને આપણી દુનીઆમાં આટલું કીધુંય અને હજુર બીજી કરોડો દુનીઆંછે જે માણશ માતર દુરથી એક બીજુ માફક જોઈ શકેય.

પરમેશવર કેવો દયેઆલુછે.

માણશને જે ચીજો શઉથી વધારે ઉપીઓગની અથવા ગરજનીછે તે પરમેશવરે અતીશે શશતી અથવા મફત કીધી છે. હવા જે વગર માણશને ચાલે નહી તે શધાને એકજ રીતે મલેય કોઇને કશી મેહનત કરવી પડતી નથી અને મોટુ માણશ તથા એક દીવશનુ બાલક, બવેને એક રીતે મલેય. શઉથી શારી અને તંદરોશતીમા વધારો થાએ તેવી કશરત ચાલવાનીછે ચાલવાની કશરત આગલ ઘોડા ઇઆ હાથી ઉપર બેશવાનુ, ઇઆ ગાડીમા ફરવાનુ કાઇજ નથી. તોબી ચાલવાનુ કોણને મોઘું પડીઉંય? શઉથી શરશ અને તંદરોશતી ઉપજાવનારૂ પીવાનુ પાણીછે અને પરમેશવરે દુનીઆના દર એક ભાગમાં એ અગતની ચીજની બખશેશ કીધીય વઈદો કેહેય કે નીરમલ પાણી જેવુ બદનને તંદરોશતી તથા કરાર આપેય તેવું દારૂ ઇઆ શરબત ઇઆ બીજુ કાંઈ [illegible] કોઇબી પરવાહી પદારથ આપતુ નથી. શઉથી પુશતી આપતો અને અવગુણ વગરનો ખોરાક જોઇએતો શઉથી શાદો. શાદી રોટલીને કોઇ પુગી શકનાર નથી. અને જેમ ખોરાક વધારે તરકુદથી બનાવેલો, વધારે મશાલાદાર, વધારે ભીશતાન તેમ પાચન થના વીલંબ લગાડેછે. અને આન મેલવવામા પણ એમજછે શઉથી વધારે ઉપીઓગી ગનેઆન, જે માણશને દરરોજ કામ લાગેય તે અતીશે શેહેલથી આપણુ શીખીએય. અરે! આપણો પરમેશવર કેવો દયેઆલુછે, કે જેની શરવેથી વધારે ગરજ તથા ઉપીઓગ તે શઉથી હલવી અને શશને મલી શકેય

પીરામીદ·

એવી બાંધણી મીશર દેશમાછે. એબાંધીઆને નજદીક ચાર હજાર વરશ થવા આવીઆચ શઉથી મોટો પીરામીદ બાંધતાં વીશ વરશ લાગા અને તેની ઉપર એક લાખ આદમી લાગા હતા એમ હીરાદોતશ નામનો તવારીખ બનાવનાર કેહેછે એ પીરામીદો કબરને શારૂ બનાવીઆ શઉથી મોટો પીરામીદ નજદીક ૫૦૦ ફુટછે અને તલીએથી જો આપણે જોએઓ હોએ તો વાદલાને લાગે એવો માલુમ પડેચ. એ પીરામીદમા ઓરડાઓ બાંધેલાછે અને તેની અદરથી મુરદા માલુમ પડી આવીઆચ. એ ઓરડાઓમા જવાના કેટલાએક રશતા ખોલલાછે અને કેટલાએકને ચીની લીધાછે નીચેથી પીરામીદ ચોરશછે અને જે ઉપર ચહડીએચ તેમ તે નાધનો થતો જાએચ નીચે ઉભા રહી જોએઓ હોએતો પીરામીદનુ મથાલુ અનીદાર માલુમ પડેચ પણ જો ઉપર ગીઆ હોએતો તે આશરે તરીશ ફુટ ચોરશ માલુમ પડશે. મથાલે જવુ જરા બીકટ પડેચ પણ જો હીમત રાખી ચહડીઆ હોએતો કશી ધાશતી નથી- એક ઓરત પણ પીરામીદ ઉપર ચહડી ગઈ હતી ઉપર ચહડવાની શીડીની પગતી આર ફુટ ઉચીછે તેથી દરએક પગતી ઉપર ચહડતાં હાથ તથા પગ બંને કામે લાગેચ જે લેડી ઉપર ચહડી હતી તેને નાહાનુ ઈશતાન કામે લગાડીઉ હતુ. ઉપર ગીઆ પછી મીશરનો દેશ નીચે માલુમ પડેચ અને ઘહુંના લીલા કેઆરા તથા શણના ખેતરો ઘણા ખુશનમા લાગેચ. પીરામીદ ઉપર ચહડતા હમેશ આરબ લોમીઆઓની મદદ લેવી પડે છે, કાંએકે કોઈ ભાગેલી જગો ઉપરથી તેઓનો હાત પકડવો પડેચ નબલા આદમીની આંખે તમર આવેચ પણ જરા હીમત પકડીતો પછી શંધી અડચણ રફતે રફતે દુર થાએછે. એકદમે ઉપર ચેર ચહડાઈ શકાતું નથી તેથી મુશાફરો એક મે, ઠેકાણે દમ લેવા તથા તાજા થવા ઉભા રેહેચ એ પીરામીદ ઇઆદગારીને શારૂ બાંધીઆ હતા પણ બાંધનારા વીશે ખચીત કશશું કેહેવાઈ શકાતુ નથી હાલ માતર એક નાનીઆ વીદવાને તરફ કીપીચ કે સુફીશ તથા તેના ભાઈ શેનસુફીશ નામના પાદશાહોએ મોટો પીરામીદ બાંધીઓછે એ બાંધણીથી આપણને એટલુ માલુમ પડેચ કે લખો આદમીને વરશો વેર વેઠે પકડીને કામ કરાવીઉચ અને પીરામીદો પાદશાહોના જુલમ અને જબરદશતીઓની નીશાણી દાખલ રહેઆચ એ પીરામીદોમાં બાંધકામની રોનક કશી નથી.

મી૦ તાઈતે ગણતરી કીધીચ કે શઉથી મોટા પીરામીદમા આશરે નવ કરોડ કીઉબીક ફુટનુ પથરનુ બાંધકામછે અને હાલ શાંચાની મદદથી એવો બીજો બાંધેલો તે ઉપર તરીશ કરોડ રૂપીઆ ઉપર ખરચ લાગે

ખોરાક હજમ થાએચ તે ઊપર અવલોકન·

અમેરીકામા એક શખશ નામે શેંટ માારતીનછે તેને એ કાએક અણુજાણપણામાં પોતાને હાતે બંદુકની ગોલી પેટમાં વાગી તેનો તરત ઉપાએ કીધો પણ તેના બદનમા એક ઊંપાડી ફાટ રહી ગઈ એ ફાટ વાટે તેની હોજડી (જેમા ખોરાક પચેચ તે) દેખાતી હતી અને તેની હોજડીમા કહ્યો ખોરાક જલદી પચેચ, કહાને વીલમ લાગેચ, તે તપાશવા વઈદો એકઠા થએઆ હતા તેઓએ તેને તરેહવાર ખોરાક ખવડાવીઓ, અને જોએઉ કે કેવો ખોરાક જલદીથી હજમ થાઈ ગીઓ તેને ગાજર ખવડાવીઓ અને તે હજમ થતા પાચ થીતે છ કલાક લાગા. ભુંજેલુ ગોધાનુ માશ દોહોડ કલાકમા હજમ થાઈ ગીઉ. માખણ તાવેલું (ઘી) તેની હોજડીમા તરીઆ કીધું અને હજમ થાએઉંચ નહી. ઈંડું અદકચરૂ જલદીથી હજમ થાએઉ અને મુરગીબી તેમજ જલદીથી હજમ થાઈ તેના પેટમા પારાની શીશી મુકી તો પેટની ગરમી ૧૦૧ અંશ માલુમ પડી હોજડીમા ખોરાક પચાવાને શારૂં એક જાતનો રશ કુદરતી પશરી નીકલેચ. એ રશની અંદર જાંબુરા રંગનુ કાગજ મુકીઉં તો તેનો રંગ ઉડી ગીઓ એ ધણીને બદનની અંદર જે ફાટ પડી હતી તેથી જાછ અડચણ નહી પડતી હતી તેની ઉમર હાલ બાવન વરશનીછે અને તે પોતાની મેહનતથી પોતાના કુટંબનું પોશણ કરેચ ફાટથી· તેની તંદરોશતીમાં પણ ઘટાડો નથી થાએઓ. તે ખાતી વ

ખત તથા પાણી પીતી વખત ફાટને આપીને ધરેચ અને જો તેમ નહી કરેતો શાકુ તે ફાટને મારગે નીકલી આવેચ વઈદોને એ શખશથી ભારે નફો થાએઓચ, તેઓને પોતાની નજરે જોવાનુ બની આવીઉ કે કેવો ખોરાક ભારી અને કેવો હલકોછે તથા તે પરમાણે નબલા કોઠા વાલાને શુ ખાવુ તે માલુમ પડી આવીઉચ

વઈદોને એક બીજો શખશ પણ મલી આવીઓ હતો જેથી તેઓને ખોરાક કેટલેવારે હજમ થાએચ તે જાણવાનુ બની આવીઉ તે શખશમા એવો ગુણ હતો કે જે વખતે તે ઉલટી કરવા માગે તે વખતે કરી શકે વઈદોએ જુદો જુદો ખોરાક જુદે જુદે વખતે તેની પાશે પાછો કહડાવી તપાશી જોએઓછે, કે આટલા વારમા આટલો ખોરાક હજમ થાએઓ અને આટલો બાકી રહેઓ એ બે શખશોએ વઈદક શાશતર વધારવામા શારી મદદ કીધીછે

મુરગી અને ઇડાં.

—o—

એક ઈગરેજી ચોપાનીઆ ઉપરથી માલુમ પડેચ કે ગરેટ બરીટનમા મુરગી અને ઇડાનો ધધો ઘણો અગતનો થાઇ પડીઓચ છેક મીશર અને અમેરીકાથી એ ખોરાકની વશતુઓ ચાલી જાએચ અને કદાચ એવો પણ દાહાડે આવશે કે ઇશટીમર તથા લોહોડાની શડકની મારફતે હીંદુશથાનથી જશે ગરેટ બરીટન અને આએરલડમા વરશ દાહાડે બે અબજ અને પચાશ કરોડ ઈડાનો ખપછે ૧૮૫૫ ના વરશમા બાહેરના દેશોમાથી એક કરોડ ઈડા આવીઆ હતા લડનશેહેરમા એ ઈડાનો ધધો એટલો ચાલેચ કે શાહાડ ઇડાના વેપારીઓછે જેઓ જથાબધ ઈડાની ઉથલ પાથલ કરેચ અને બીજા દુકાનદાર અને ફેરીઆઓ વેચેચ તે જુદા ઇડા કારખાનાઓમાબી કામે આવેચ હાથમા પેહરવાના ચામડાના મોજા તથા નરમ ચામડાના જોડા બનાવવામા ઇડા પુશકલ ખપેચ, અને તે શારૂ ઈડાની દાલ કામે લગાડેચ સફેદીને પણ શુકવીને ઘણુએક હોનરના કામે લગાડેચ શેરડીનો રશ શાફ કરી ખાંડ બનાવેચ તે રશ સાફ કરવાને શારૂ શુકવેલી સફેદી ઈગલડથી વેશટ ઈનડીજના ટાપુઓ ખાતે જાએચ ચોપડી બાધનાર અને સુરમો બનાવનારા સફેદીમાથી એક જાતનુ વારનીશ બનાવેચ દારૂનો દારૂ અને શીરો નીતરો કરવામા સફેદી વાપરેચ શુરીઆની રોશનીથી શબી પાડનાર અને છીટ તથા બીજુ કપડ છાપવામા સફેદી કામ લાગેચ વરશ દાહાડે બાહેરના દેશોમાથી તરણ લાખ રૂપીઆ ઉપરના મરઘા, બતકા આવેચ તરણ લાખ તરીશ હજાર રૂપીઆની કીમતનાતો પીછ બાહેરથી આવેચ અને એક કરોડ ઉપર લખવાના કલમ, જેની કીમત લાખ રૂપીઆ ઉપર થાએછે ઈડા અને મરઘા, બતકા તથા પીછો વરશે બાહેરના દેશોમાથી આવેચ તેની કીમત ચાલીશ લાખ રૂપીઆ ગણીઆમા આવીછે અને તે કરતા વધારે માલ દેશમા આવેચ તે જુદો

ગોડ શીતલા.

—o—

ઈગલડમા એક વખતે મી૦ કોપરે જણાવીઉ હતુ કે ચાલીશ હજાર શખશોને શહાએડ (ગોડ શીતલા) મુકીઆથી તેમાના એકને નુકશાન પુગીઉ નહી હતુ શહીઅડ પોતાની મેરે આવીઆથી આખને ભારી નુકશાન થાએચ તે વીશે પણ ગણતરી કાહાડીચ દાકતર જેનરે ગોડ શીતલા મુકવાની ટેવ કાહાડી તેની અગાઉ શો આધલાઓમા ૫૫ ની આખ શહીઅડથી જાતી હતી ગોડ શીતલાથી અધાપો એટલોતો ઓછો થાએઓ કે આ શદીની શરૂઆતમા શેકડે ૩૫ શખશોએ સહીઅડથી આખ ખોઈ થોડા વરશ થાએ આ તારે ફરીથી હીશાબ કાહડતા માલુમ પડીઉ કે શેકડે આતર શાત જણે શહીઅડથી આખ ખોઈ એ પરમાણે જેમ ગોડ શીતલા કડાવાની ટેવ ફેલાતી જાએચ તેમ અધાપણ ઓછુ થાએચ છેલા હીશાબમા એવુ માલુમ પડીઉચ કે બચાઓતો શેકડે પાચ શહીઅડથી આધલા થાએઆ હતા ઉપલા હીશાબ ઉપર આપણા લોકોને શારી પેઠે વીચાર કરવો જોઈએ બચાને ગોડ શીતલાથી ઘણો કરાર મલેચ, તે જાણે આપદામાં પડતુ નથી અને ગોડ શીતલાથી કોઈ વખતે માતર એક બે દાણા ફુટીને રેહેચ તોબી તેથી આપણી ધાશતી મટી જાએચ કે કદાચ અવે પછી બચાને શીતલા આવીઆ તો તેના જાનનો જોખમ રેહશે નહી આપણી શરકાર મુબઈની બાહેર લોકોને ગોડ શીતલાના ફાએદા શમજાવવા મતી નથી પણ જુલમથી બચાને પકડી શીતળા મુકેછે એથી લોકોને ભારે ફાએદો થાએચ

અલકલી.

એ બોલ અવે સોઓએ જાણવો જોઇએ તેઓ સાબુ વાપરેચ, ઘરની બારીને કાચ જડાવેચ, તેઓ દર રોજ ઘરની દેવાલ ઉપર ચુનો જોએચ, તેઓ ખોરાકમા અલકલી વાપરેચ અને દર રોજ એ ચીજ શાથે કામ પાડેચ મુખી આ અલકલીઓ ચારછે જેવી કે સોડા, પોટાશ, ચુનો અને માગનીશીઆ એ વગરે બીજી ઘણીએકછે એ અલકલીઓ શાથે જો કાંઇ ખાટી ચીજ ઇઆ તેજાબ મલીઓ કે બનો એકકને ખાઈ જાએચ અને અદરથી નીમક અથવા ખાર નીકલી આવેચ ઉપલી ચાર ચીજો પરમેશવરે આખી દુનીઆમા પાથરી નાખીચ શઘલી વનશપતીઓમા એ ચારમાની એકુ ચીજ જોઇએ એક પાતરૂ અલકલી વગર ઉગી નહી શકે શઘલી જાતના અનાજો, ચોખા, ઘઉ, દાલ, વટેણા, ચણા, ઇતીઆદી, સઘલામા અલકલીછે અને આપણા બદનમા પણ અનાંજ શાથે ચાલી આવેચ ઘરના ચુલામા જે રાખ હોએચ તેમા પુશકલ અલકલી——શધી લાકડામાથી નીકલેલી અમેરીકા ખડમા કનેડા નામનો દેશ છે તાહા ભારે જગલો હોએમ અને લોકો તે જગલોને આગ લગાડેચ તેથી રૂખા દરખતો બલી નીચે રાખ થાઈ પડેચ એ રાખ ગાંડામા ભરીને કીનારે લાવેચ અને તેને વાહાણોમા ભરી ઇઉરપ મોકલેચ અને તે રાખમાથી સાબુ તથા કાચ બનાવવા અલકલી કાહાડેચ હરકોઈ જમીનની અદથી અલકલી ખુટી કે પછી તેમાથી કાંઇબી ઉગવાનુ નહી તેલ અથવા ચરબી શાથે અલકલી મેલવી કે સાબુ થાએઓ ચકમકની રેતી શાથે અલકલી મેલવી કે કાચ બનીઓ ચુનો કેટલો કામ લાગેચ અને દાકટર કડવુ મીઠું જોલાબને શારૂ આપેચ તેબી અલકલી જેઓ શાબુ નથી વાપરતા અને કનરોલ વાપરેચ તેઓને શમજવુ કે ચીકણા હાથ જે શાફ કરેચ તે કનરોલમાની અલકલી માખણ અને પાણી કદી મલતુ નથી પણ અલકલી જો શાથે મલીનો પછી તેનુ ડુઘ બનેચ અલકલી આવી ઉપીઓગી ચીજછે અમારા વાંચનારાઓ અવે પછી એ બોલ વીશરશે નહી એવી આશાછે

રેલવેની જડપ.

અંગરેજો માણશ જડપથી ચાલીઉતો દર શેકડે ૪ ફુટ ચાલશે. જો બગીમા ઘોડાને જોડી ચલાવીઓ અને શારો ઘોડો હોએતો દર શેકડે ૧૨ ફુટ ચાલશે બરફની ઉપર મંગર પઇડાની ગાડી રેનદીઅર (એક જાતનુ શાબર) ખેચેચ તે દર શેકડે ૨૬ ફુટ ચાલશે શરતનો ઘોડો જો શારો હોએ તો દર શેકડે ૪૩ ફુટ આગલ જવાનો: શશેલો દર શેકડે ૮૮ ફુટ દોડવાનો, પવન ૮૨ ફુટ, અવાંજ ૧૦૩૮ ફુટ, અને ચોવીશ રતલી તોપનો ગોલો ૧૮૦૦ ફુટ આવી ગણતરી એક ફરેચે દીધીચ એ શઘલા શાથે રેલવેને ગરકાવીએ રેલવેની ગડક દર કલાકે તરીશ માઇલ ચાલેતો દર શેકડે ૮૪ ફુટ થાએ એ પરમાણે માણશના કરતા રેલવેનુ લોહોડાનુ ઇઅનતર અગીઆર ઘણુ વધારે જાએચ, શારા ઘોડાના કરતા આશરે ચારઘણુ વધારે, રેનદીઅરના કરતા બેવડુ અને પવન કરતા અરધો અરધ પણ માણશ, ઘોડો ઇઆ રેનદીઅર જલદીથી થાકી જાએચ અને બાફનુ ઇઅનતરતો જેવુંને તેવુ જેમ એક દગલુ ભરવાને માણશને શેહલ લાગેચ તેમ બાફના ઇઅનતરને કોશ ચાલવાનુ શેહલુ શરતનો ઘોડો અરધા માઇલ શુધી બાફના ઘોડાની બરોબરી કરી શકે પણ પછી તે શુશત ઘોડો અથવા શાબર કાંઇ ઘણા આદમીને ઘશડી નહી શકે પણ આ ચોપાનીઆના શઘલા વાચનારાઓને તેઓના કુટુબ શાથે શો માઇલ લેઈ જાઈ પાછા લાવે અને તે શઘુ શાત કલાકમા બાફનો ઘોડો એટલી મજલથી થાકતો પણ નથી અને જેવો મજલની શરૂઆતે તાજો તેવો મજલની છેડે

પપેટાની કીમત ૧૮૦૫ માં:

નીચે જણાવેલી બીના શાહનશાહ વડા નપોલીઅનના જનમારામાથી ટાકીચ

અલમની નામીચી લડાઈ થાઇ તેની એક દાહાડો અગાઉ શાજના નપોલીઆન અને એક શરદાર એક શાધારણ આદમી હોએ તેવા વેશથી છાવણીમા ફરતા હતા તેઓએ એક શીપાહીને જોએઓ અને તેની આગલ ભેબટમા પપેટા ભુજવા મુકેલા હતા શાહનશાહે શરદારને કહેઉં કે શાથ! ફરતા હાલ મને એક ભુજેલો પટેટો ખાવા ઘણો ગમેચ જાઓ, પુછો કે આમાનો એકુ વેચાતો આપશે.

'શરદારે આગલ જાઈ પુછીઉ કે આ પટેટા કોણનાછે એક શીપાહી બોલીઓ, મારા

શરદારે પુછીઉ મને એક પટેરો વેચાતો આપસો ?

શીપાહીએ જવાબ દીધો મારી પાશે માતરે પાચછે, અને તેટલા મને ખાવાને બશ નથી

શરદારે કહેઉ હું તમુને એક પપેટાના બે શુનાના શીક્કા આપીશ

શીપાહીએ જવાબ દીધો મને તમારૂ શુનુ જોઈતુ નથી, કાલે કદાચ હુ મારીઓ ગીઓ અને દુશમન મને લુંપે પેરે જોએ તે મને પશદ નથી

શરદારે આવીને જે બીના બની તે શાહનશાહને કહી શાહનશાહે કહેઉં વારૂ હુ તપાશી જોઉ તે શીપાહી આગલ ગીઓ અને પુછીઉ કે તમો પટેટો મને વેચશો ?

ના, મારૂં પોતાનુજ પુરૂં નથી થએઉં.

શાહાનશાહે કહેઉ, તારે જોઈએ તે કીમત કર, હુ ભુખો છેઉ અને આજે ખાધું નથી

શીપાહી બોલીઓ, હુ તમુને કહુંચ કે મારૂ પોતાનુ પુરૂ નથી બીજુ, શું તમો એમ શમજોચ કે હુ તમુને ઓલખતો નથી

નપોલીઅને પુછેઉ, તારે હું કોણ છેઉ ?

શીપાહીએ કહેઉ કે “ નાહાનો શીપાહી ” શા વાસ્તે એ તમુને એમ નામ આપીઉચ ? હુ ખરૂં કેહુમની ?

નપોલીઅને કહેઉ, વારૂ તમો મને ઓલખોચ તારે મને એક પટેટો વેચાતો આપશોજ

શીપાહીએ કહીઉ, ના, પણ જો જારે આપણુ પાછા પારીસ જાઈએ તારે મને શાતે જમાડશો તો હાલ તમુને મારી શાથે ખવડાવુ

નપોલીઅને કહીઉ, કબુલ, નાહાના શીપાહીના બોલથી કબુલ, શાહનશાહના બોલથી કબુલ.

શીપાહી બોલીઓ, ઠીક, પપેટા થએઆ હોશે, આ બે મોટા તમે લેઓ, બાકીના હું ખાઇશ

શાહાનશાહે તાહા બેશીને પપેટા ખાધા અને જારે પોતાના શરદાર શાથે પાછો પોતાના તંબુમા આવીઓ તારે બોલીઓ કે, હું ખચીત છેઉં કે બુઢો હોશીઆર શીપાહીછે

બે મહીના નીકલી ગીઆ અને શાહનશાહ નપોલીઅન તુઈલરીના મેહલની દબદબા ભરેલી દરબારમાં હતો અને જમવાનો વખત થએઓ તેવામા તેને કહેઉ કે બાહેરથી એક શીપાહી અંદર આવવા માંગેચ અને કેહેચ કે મને શાહનશાહે બોલાવીઓચ નપોલીઅને કહેઉ અંદર આવવા દે.

શીપાહી અંદર આવીઓ, પોતાના હથીઆરથી ખરી શલામ કીધી અને કહેઉ તમુને એઆદછે એક દહાડે મારી શાથે ભુંજેલા પપેટા ખાધા હતા

અરે, તે તમો, હાં, હા, મને એઆદ આવી, અને તમો મારી શાથે જમવા આવીઆચ, નહી વારૂ ખીદમતગાર, આ બાહાદુર શીપાહીને શારૂ તારી ટેબલ ઉપર એક વધારે રકાબી માંડ

શીપાહીએ ફરીથી હથીઆરે શલામ કીધી અને કહેઉ કે, ગારડનો શીપાહી ખીદમતગારો શાથે જમતો નથી, તમો શાહેબે કહેઉ હતુ કે મારી શાથે જમજો, એવી કબુલાત હતી અને તમારા બોલ ઉપર વીશવાશ રાખી હીઆ આવીઓછેઉ

શાહાનશાહે કહેઉ, ખરી વાત, મારી નજદીક રકાબી માંડ, મારા પેઆરા, હથીઆર બાજુએ મુક અને તેબલ આગલ આવ.

જમી રહેઆ પછી શીપાહી પાછો ઉઠીઓ, પોતાનુ હથીઆર હાથમા પકડીઉ, શાહાનશાહને શલામ કીધી અને કહેઉં કે અમશથા શીપાહીને શાહાનશાહના શાથે બેશી ખાવુ નહી જોઈએ.

નેપોલીઅન બોલીઓ, અરે, હુ શમજીઓ, હુ તમુને મારી ગારદની રીજમીતની એક ટુકડીનો લફતનેનત બનાઉંચ તથા લીજન આવ આનરનો અમલદાર કરૂચ.

શીપાહી બોલીઓ, હું મારા આ તકરણથી તમારો ઉપકાર કબુલ કરૂંચ “ ઘણુ શુધી શાહનશાહ જીવજો ” એવો પોકાર કરીને રખશદ લીધી

હવા—દરીઆની હવા.

માણુશ કેટલાએક દાહાડાવેર વગર ખોરાકે રહી શકેચ પણ જો થોડી મીનીટબી તે તાજી હવા પોતાના ફેફશાંમા નંહી લીએ તો તેની જીંદગીની આખેરી આવેચ. હાલના રશાએણ શાશતરીઓ કેહેછે કે જે હવા આપણને જરૂરની છે તે એક નથી પણ તેની આર જાતની હવાઓછે, જેમાં થોડી પરાણીઓને શુખ આપેચ અને થોડી દુખ દીએચ ચઉથી શાફ હવા જે છે તેમાં બે જાતની હવા સેએછે અને તેનો બંધો પુશટલછે. બાકીના બીજી આફ અપવા વરાલ એવાછે કે માણુશને જેહર થાઈ પડેચ." એ બે

હવા ખાલેશ હોએ તે હવા તદરોગીતીને ઘણીજ શારી સમજવી, અને બીજી હવાઓ શાથે મલીને બગડેલી શમજવી

હવા જે બગડેય તે ઘણા શબબથી, જે વખને દીવો બલેય, લાંકડુ અથવા કોએલો બલેય, ઘાશ અને મુરદાં બલેય તે વખતે ધુમાડો જે હવામા ફેલાએય તેથી હવા બીગડેય બીજુ કારણ હવા બગડવાનુ એછે કે હરએક ચીજ કોહતી હોએ, તરીજુ કારણ એછે કે માણસ તથા બીજા પરાણીઓ દમ લીએય. એ તરણ કારણોના શબબથી ઘણીકએ હવાઓ અથવા વરાલ હમેશ હવા બગાડતા જાએય. એ નકારી વરાલોના આપણે બે બાગ કરીએ, હલકી વરાલો અને બારી વરાલો જે હલકી વરાલોછે તે હવાની ઉપર જતી રેહેય અને જેમ, તેલ પાણીની નીચે ટકતુ નથી તેમ હલકી વરાલો નીચે રેહતી નથી પણ ઉપર ઉડી જાએય એ હલકા વરાલો જલદીથી શલગી ઉઠે એવીછે અને ખરતા તારા આપણ કહીએય તેનુ કારણ એછે કે એ હલકી વરાલો શલગી ઉઠેય.

જે વરાલો શાધારણ હવાના કરતા બારીછે તે નીચે રેહેછે એમાંની શઉથી પુશકલ જેછે, તેનુ નામ "કારબાનીક આશીડ" વીદવાનોએ આપીઉય. તાડી ઉભાએય અને જે, ફીણ નીકલેય, અથવા શોડાવાટરમાથી જે ધુમાડો નીકલેય, ચાક (શફેતો) અને શરકાને મેલવી આથી જે વરાલ નીકલેય તે "કારબાનીક આશીડ" છે એ વરાલ આપણે આપણા મોહોડામાથી બાહેર કાહાડીએય શાધારણ હવા કરતા એ વરાલ દોહડ ઘણી બારીછે તેથી તે નીચે જમીનની શપાટી આગલ વધારે રેહેય ઈતાલી દેશામાં એક ગોફોછે જેમા માણસ ગોઈ તો કાઈ ફીકર નહી પણ શાતે નાહનુ કુતરૂ લેઈ ગીઆ હોએતો તે બેશુધ થાઈ જમીન ઉપર પડેય એનુ કારણ એ છે કે એ ગોફામા તલીએ "કારબાનીક આગીદ"છે તેથી કુતરૂં બે શુધ થાએય પણ માણસ ઉચો તેથીતેને કશીઅડચણ પડતી નથી એ ગોફામાં જેવું કુતરૂ બે શુધ થાઇ પડીઉ કે પછી તેને માણસો ઉપકેય, તે શાફ હવામાં આવીઉ કે પાછુ શાજીવણ થાએય એ ગોફામા જો માણસ ઉભો રહેઆને બદલે નીચે જમીન ઉપર શુએ તો તેનો હાલ પણ કુતરા જેવો થાએ.

એ નગારી વરાલ માણસોને તથા બીજા પરાણીઓને દુખ નહી દીએ તેને મારે પરમેશવરે એલાજો કરઆછે જાહડપાનને એ વરાલ ઘણી ગુનગમીછે જાહાડના પાતરા એ વરાલ ચુશી લીએય અને તેને બદલે પરાણીઓને ફાએદો થાએ તેવી હવા બાહેર કાહાડેય) જાહાડના પાતરા માણસના ફેફશા જેવાછે માણસના બદનમાની નીકલેલી ખરાબ હવા પાતરાં ઘણી ખુશીથી પોતાની અંદર લીએય અને તેને બદલે શાફ હવા જેથી માણસ જીવી શકેય તે બાહેર કાહાડેય અગર જાહાડ પાન નહી હતે તો હવા દીનપર દીન બગડતી જાતે અને છેલેશરવાલે એવી થતે કે માણસ અથવા કોઈબી પરાણી જીવી શકતે નહી એ શબબ ઉપરથી શેહરોમા દર મોહોલે જો જાહાડોની હાર હો, એ તો રેહનારાઓને શાફ હવા મલે અને તેઓની તદરોશતીમા શુધારો થાએ આજારી આદમી વશતીમાથી નીકલી તદરોશતી શુધારવા બાગ તથા વાડીમાં જાએય, તેને ફાએદો એછે કે તેને શાફ, વગર બગડેલી હવા મલે

પાણી પણ એ નકારી વરાલ ચુશેય એક વાશણમા પાણી અને નકારી વરાલ એકઠી કરી શારી પેઠે પેહુ વાશણ હીલવીઉ હોએતો પાણી નકારી વરાલને ચુશી લેશે. જાંહા તલાવ હશે અથવા નદી વેહતી હશે તાહા એજ પરમાણે હવા શાફ થાએય અને હવા શાફ રહેઆથી તલાવ અને નદીને કાઠે આપણને ફરવા ગમેછે. દરીઓ પણ એજ પરમાણે હવા શાફ કરેય. અને જેઓને છાતીનુ દરદ હોએય તેઓને એજ કારણશર દરીઆનીશફર કરવાવઇદ બલામણ કરેય

તોફાણથી પણ હવા શાફ થાએય નકારી વરાલો જે એકઠી થાઇ હોએ તેને તોફાન પરાગંદે કરી નાખેય. દરીઆના ઉડતા મોજાઓ શાથે નકારી વરાલો જાઇ અડેય અને તાહા પાણીમાં જતી રેહેય અથવા હવાની અંદર ફેલાઇ જાએય કે તેથી તેઓનુ જેહેર અતીશે કમ થાઈ જાએય વેશત ઈનડીશમાં તોફાનો ઘણા થાએય અને તાહાના રેહવાશીઓ જણાવેય કે એ ટાપુઓની હવા તોફાન થાએઆ પછી બારે શુખ દેરક લાગેય પરમેશવર કેવો દાહાપણ ધરાવનારછે કે તોફાન જેવી જબરકાર ચીજ પાશે આપણા શુખનો ઉમેરો કરાવેય

હવા જેમ વધારે અને ઘટ હોએ તેમ તેની અંદર દમ લેવાનુ વધારે શારૂ પાહાડો ઉપર અથવા ઉંચાણની જગોએ હવા પાતલી હોએય તેથી જે ઘણીને છાતીનુ દરદ હોએ તેને વાઇદ ઉંચી જગો ઉપર પાંણી ફેરફાર કરવા નોકલતા નથી છાતીના દરદીને જેમ બને તેમ દરીઆ કાહાઆગલ રેહવુ વધારે શારૂછે જેઓને દરીઆનો, પરંતુ મ

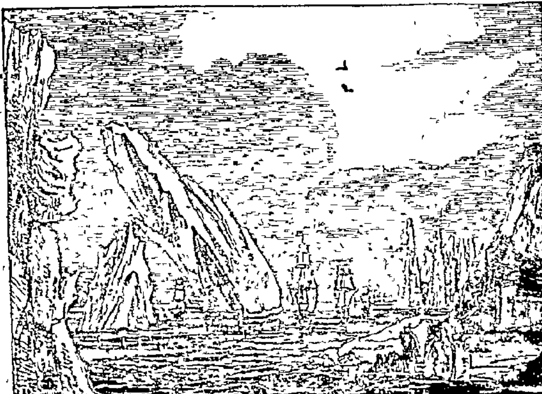
લતા હોઅે તેઓને તે પવન ચોખો ખાવો ઘણો શારોછે અને મુમબઈમાં દરીએ કીનારે કબરશતાનો, શમશાન તથા બીજી હવા બગાડનારી ફુરગંધીછે. તેથી મુમબઈની કેટલીએક વશતીને શાફ ખારી હવા મલતી નથી એટલુંજ નહીં પણ દરીઆનો પવન કેટલીએક નઠારી અને ઝેહરી વરાલો વશતીના ફેફરા આગલ લેઈ આવેચ.

દરીઆ ઉપરની હવા શાફ ચોખીછે એટલુંજ નહી પણ ખારીછે દરીઆનો પવન મોજાઓનુ ફીણુ તથા નીમક શાથે લેઈ આવેચ. એ નીમકથી જાહાડ પાનને ઘણુ નુકશાન પુજેચ પણ માણુશને તેથી ફાએદો થાએચ.

જેઓને સલેખમા (સરકમ) તથા બલગમની ટેવછે તેઓને વઈદો દરીઆ કીનારાની હવા લેવા બલામણ કરેચ ચોગ્ગે અથવા કફ ઉપર પણ દરીઆની હવા માફક આવેચ જેઓ આટલાનતીક અથવા પાશીફીક માહાશાગર ઉપર શફર કરેચ તેઓ કેહેચ કે ભર દરીએ ખલાશીને કદી સલેખમાં ઠંડા થોશો થતો નથી પણ જેવા એ દરદો થવા લાગા કે અમો શમજીએચ કે કીનારો નજદીક આવીઓ. એ રોગો અથવા શલેખમાં જમીન તથા દરીઆ ઉપરની હવા-મેલાએ આથી થાએચ - મુમબઈમાં લોકો શાંજના પવનમધી અથવા દરીએ કીનારે બેશેચ તેઓને ખારી હવાથી ભારે ફાએદો થાએચ અને જો એ ચાલ છોડી દીએતો તેઓને છાતીના દરદો તથા તાવ આવીઆ વગર રેહ નહી.

વઈદોને એવુ માલુમ પડીઉંચ કે જેઓનો દરીઆ કીનારા આગલ માછલી પકડવાનો ધંધોછે અથવા જેઓ નીમકના અગરમા કાંમ કરેચ તેઓને કફ, સલેખમાં તથા છાતીના દરદો થતાં નથી. તેઓ દર રોજ નીતરી ખારી હવામા દમ લીએચ અને તેઓના ફેફરા મજબુત થાએચ, દરીઆમા કોઈ વખત શેહેલ કરવી પણ શારીછે કેટલાએક જેઓ તાવદાન જેવા હતા, જેઓને ખાણું પાચન નહી થતુ હતુ તેઓને વાંહાણમા ચહડાવીઆથી ભુખ લાગી અને દીલ ઉપર મારા પણ આવીઉં. તેઓને પેહેલે ઉલટી શારી પેઠે આવેચ અને પછી ભુખ એટલી છુટેચ કે જમીન ઉપરના કરતાં બેવડુ ઘણી રૂચીથી ખાઈ જાએચ

બરફ્મીની શફર.

ઉતર અથવા દખણીન દરૂ તરફ જેઓ શોધને માટેજ એછે તેઓને ભારે અડચણ પડેચ ઠંડીતો તેઓને એટલી લાગેચ કે નબળો આદમીનો શીજી જેહ બરફીનું ઠગલું શતામાં ભારી મરેચ કોઈતો મોટો ટાપુ જેટલા કોઈ ઉંચ

નોહોમા પાહાડ જેટલો. જો વાહાણ જાઈને બરફને અઠડી ઉંતો કોઈ વખત વાહાણના કકડે કકડા થાઈ જાએચ. ઘણી વખત વાહાણમાના આદમીઓને બરફ ઉપર ઉતરવું પડેચ અને તેને ભાજી રશતો કરવો પડેચ. કોઈ વખત વાહાણની આશપાશ ચોમેરથી બરફ ફરી વલેચ અને તેથી વાહાણના આદમીઓને ગોએઆ બંદીખાનામાં રેહવુ પડેચ. ઠંડી એટલી પડેચ કે તેલનો દીવો શલગતો નથી તેલ પથર જેવું થાઈ જાએચ તેથી દારૂના દીવાએ ચાહ તથા પાણી ગરમ કરેચ. એ બરફની જગો ઉપર પાણીની ભારે તાણ પડેચ અને મુંબઈ ટાપુ જેટલા બરફના કકડા વાહાણ શામણે ઘશડાતા આવેચ. એ વખતે બચાવ કરવાને ભારી મેહનત તથા કલાની ગરજ પડેચ. જારે વાહાણ ભાગી જાએચ અથવા અટકી બેશેચ તારે ખલાશીઓને બરફ ઉપર ઉતરવુ પડેચ અને તેની ઉપર તંબુ મારવાની તથા મુશાફરી કરવાની ફરજ પડેચ. બરફની ઉપર રેહવું તથા શુવુ કાઈ હલકુ કામ નથી અને જો તેવામા તોફાન થાઈ આવીઉં તો બરફના ટાપુના કકડે કકડા થાઈ જાએચ અને ઉપર જે માણશ હોએછે તે પાણીમા પડી ડુબી જાએછે કોઈ વખત બરફનો ટાપુ પીગલતો જાએછે તારે જો તરત પાશે હોડીઓ નહી હોએતો પરાણની ઘાત થાએછે એવું પણ બનેછે કે વાહાણ એક વખત બરફમા ખુંટી બેઠું કે પછી એક આખું વરશ નીકલી જાએ પણ છુટકો થાતો નથી. આટલાનતીક માહાશાગરમાથી પાશીફીક માહાશાગરમા જવાનો રશતો દરૂ આગલથી ગોધી કાહાડવા ભારે મેહનત થાઈ હતી અને તેમાં શર જાન ફરાનકલીન તથા તેની શાથના નાવીકોનુ કોણ જાણે શુ થાએઉ તેની હજુર શુધી બરોબર ખબર પડી નથી ધારીઆ પરમાણે તેઓના વાહાણ ભાગી ગએલાં અને તેઓ ભુખમરાના શબબથી મરણ પામેલાં એ રશતો કપતાન માકલુરે ઓખેર-શોધી કાહાડીઓ પણ વેપાર શબધી ઇઆ બીજી બાબદ કશાશાં ઉપીઓગનો માલુમ પડીઓ નહી. ઉપલા ઉતરમા બરફની અદરથી વાહાણ પોતાનો રશતો કરેછે.

પરચુટન બીનાઓ.

હાથીદાંત ઊપર શુનાનો ઢોર ચહડાવવો—પેહલાં હાથીદાંતને હીરાકશીના પાણીમા થોડોવાર રાખો અને પછી તેને અરકમાં પીગલેલા શુનાના પાણીમાં નાખો અને થોડાવારમા હાથીદાંત ઊપર શુનુ ચહડી આવશે. શુનાનું પાણી કરવા શારૂ તેને નીમક અને શુરાના તેજાબમાં પીગલાવવું

રોશનીની જડપ—ચંદર ઊપરથી રોશનીને આ દુનીઆમાં આવતા શવા પલ લાગેચ, શુરીઅથી આવતાં આઠ મીનીટ. જરેશપતીથી આવતા ૫૨ મીનીટ. હરશલ નામના ધરેહથી આવતા ૨ કલાક. શઊથી મોટા શીતારાથી આવતાં તરણ થીતે બારે વરશ અને નાહાના તારાથી આવતાં ૪૦૦૦ વરશ. રોશની દર પલે ૨,૦૦,૦૦૦ (બે લાખ) માઈલ દોડેચ. જોઈએ, કોણ શાહેલી શોધી કાહાડશે કે ચંદર, શુરજ ગરેહ તથા શીતારા આપણી ધરતીથી, આટલા દુરછે ?

લંડનમાં માછલીનો ખપ—લંડનમાં બીલીંગશગેટ નામનુ મોટું મછી બજારછે તેમા ૧૮૫૦ ના વરશમાં નાહાની તથા મોટી મલીને ૭,૭૭,૬૦,૦૦૦ તાજી ખપી. એ વગરે શુકવેલી, નીમક દીધેલી અને ધુમાડો આપેલી માછલી જુદી

એક ઈંચ વરશાદ—લફતનેનત મારી જણાવેચ કે આટલાનટીક શમુદરના પાચમાં ભાગ ઊપર, જો એક ઈંચ વરશાદ વરશીઓનો તે વરશાદનુ વજન ૩૬૦,૦૦,૦૦,૦૦,૦૦૦ ટન થાએ એક ટન તેહેશી માણનો.

માથકોનો મોટો ઘાંટ—એ ઘાંટ કરેમલીન નામના મેહલમાંછે તેનુ વજન ૪૦,૦૦,૦૦૦ રતલછે. તેની ઊંચાઈ ૨૧ ફુટ ૬ ઈંચછે. તેની શઊથી વધતી પોહોલાઈ ૨૨ ફુટ ૫ ઈંચછે અને તેની જાડાઈ ૨ થીતે ૬ ઈંચનીછે એ ઘાંટને ઇ૦ શ૦ ૧૭૩૦માં ઓતીઓ હતો.

માછલીઓ માલા બાંધેચ—પરોફેશર આગાસીજ કેહેચ કે મેં એક વખત એક શેરોવરમાં બે માછલીને જોઈ કે તેઓ કીનારો છોડી એકદમ પાણીમાં દુટી પડી. જે જગોથી માછલી ગઈ તે તપાશતા મને માલુમ પડીઊ કે પાણીમાં ઊગતાં જાહાડોમા એક માલો બાંધેલો અને તેની અંદર નાહાના ઠેડકા હતા. એ માછલીઓ પાછી બાહેર નીકલી અ

ને જાંહાં પેલા શીખશાગુરૂ હતા તેનાંથી છ શાત ફુટ ફ્ર ઊભી કે જોઈએ અમારા માલાને શું કરેચ.

શશરો અને જમાઈ—એક શખશ પોતાના શશરા આગલ પોતાની વહુની દરરોજ ફરીઆદ કરેતા હતો કે મારી વહુનો શવભાવ ઘણોજ નઠારોછે શશરાએ કેટલું એક શુધી શાંભલીઆ કીધું પછી એક દાહાડે પોતાના જમાઈને કેહુઊં કે તમોએ આટલી બધી ફરીઆદ કીધી તેથી હું મારી દીકરી ઊપર ગોશશે થાએઓચ અને અવે પછી જો કાંઈ વધારે ફરીઆદ મારે કાને પડીતો મારી દીકરીને કશો વારશો આપીશ નહી. તારપછી જમાઈએ ફરીથી શશરાને ફરીઆદનો એક બોલ પણ નહી કહેઓ

પવનની દોડ—ફીલશુફે કેહુય કે અગર પવન એક કલાકમાં એક માઈલ ચાલીઓતો આપણને માલુમ પડવાંનો નથી. જો એક કલાકમા શો માઈલ ચાલીઓતો જાહાડો ઊખડી જાએ અને દુનીઆની પેદાશને ખરાબ કરે ——

તોપના ગોલાની જડપ—દર શેકડે ગોલો ૬૦૦ ફુટ દુર જાએચ. ——

ઊતમ રીત—એક ઈઊનાની ઓરતને પુછીઊં કે તમો પરણશો તારે તમારા ધણીને શારૂં શુ રીત લેઈ જશો. ઓરતે જવાબ દીધો કે હું એવી રીત લેઈ જઈશ કે તે પઈશા ખરચતાં મલતી નથી. હું મારા ધણીને શારૂં પાક દામાન, દાઘ વગરનુ દીલ, અને નેકી લેઈ જવશ કાએકે મારા વડાવાઓથી એ ચીજો વગરે બીજું કાંઈ મને મલીઊં નથી

ગ્યાન મેલવવાની રીત—એક ઈરાની ફીલશુફને પુછીઊં કે તમોએ આટલું બધું ગ્યાન કેમ એકઠું કીધું. જવાબ મલીઓ કે જે ચીજ વીશે હું અણજાણ્યો હતો તે પુછવાને હું શરમાએઓ નહી

અચરતી ભરેલો ફેર—ઓલી ઓલાંદમાં અગલ રેવાજ હતો કે લગન પછીઓની આગમચ વર અને કનીઆ એકેક શાથે માથા અફાડે હીઆનો પરણીઆ પછી માથાં એકેક શાથે અફડેચ

ઝુચ—ઝુચનો ખપ ઈંગ્લંડમાં એટલોકે કે લંડનમાંજ માતરે એક દાહાડામાં દશ લાખ ખપેચ અને એક પેહડીને વરશે બોતેર લાખ ઝુચની ગરજ પડેચ

ગરબી.

અલબેલીરે શારદમાત પુજવાને જઈએ,
વરદાલીરે વિદ્યામાત પુજવાને જઈએ.
બલહારીરે શકતીસાર પુજવાને જઈએ

પુજવા જઈએ કરગુણ હલિયે,
સદગુણ સણગાર સજીયેરે ॥
તજી દઈ નરસી રમત ગમત સહુ,
નીતી ભાવે ભજીયેરે ॥ પુજ૦ ॥ ૧ ॥
ઘણી કરી મેનત ભણીયે ગણીયે,
જાણીયે સાર વિચારરે ॥
ગ્યાન ચતુરાઈ ડાહાપણ લહિયે,
જગતી આનંદકાર ॥ પુજ૦ ॥ ૨ ॥
પિઉ સસરા ઘરના જન જોડે,
સંપ સલુકે રહીયેરે ॥
સહુની સાથે વાહાલ વધારી,
ઘરની બાર ન કહીયે ॥ પુજ૦ ॥ ૩ ॥
આલશ કાઢી ઉદ્યોગ આદી,
કાળખણ ન ખોઈયેરે ॥
બાલક હઈએ નીતી ભરીયે,
જગમા સારા સોહિયે ॥ પુજ૦ ॥ ૪ ॥
સજ્જન સંગતિ કરિયે રોજ,
વીવેકવાણી વદીયેરે ॥
અશલના વેરી વહેલ વેહેમો,
ગ્યાન ધરીને તજીયે ॥ પુજ૦ ॥ ૫ ॥
અનેક ખટપટી અડચણ ભારી,
સજ્જની રાહે રમીયેરે ॥
માયા બાતને મૈત્રી મગન,
સુખદા જાત્રાં જમીયે ॥ પુજ૦ ॥ ૬ ॥
દમેયંતી દ્રોપદી રૂકમણી સીતા,
ઓરાં અલપાને તારરે ॥
સુખ સંસારનાં સારદ મેવે,
પામી બહુ ચીપો સારા ॥ પુજ૦ ॥ ૭ ॥
જગના નીમો નિરખી ન્યારા,
ગોવીંદ ગુણો ગાઈયેરે ॥
સંકટ વિઘન ભય હણવા સારૂં,
સારદ શરણે જઈયે ॥ પુજ૦ ॥ ૮ ॥
અબલાજાતની સુધરે વેલી,
અનપુરણા વરલઈયેરે ॥
પરમ કુલના અરકો જાણી,
નરમદ ધરમને ભજીયે ॥ પુજ૦ ॥ ૯ ॥

સ્ત્રી બોધ.

પુશતક ૧ લુ | ડીસેમબર ૧૮૫૭ | આંક ૧૨ મો.

લાએકીવાલી ઓરત.

રાંણી ફીલીપા.

———o———

ચઉદમી શદીમા ઇંગલંડનો રાજા તરીકે એદવરદ ફરાનસ દેશ ફતેહ કરવા ગીઓ હતો એ રાજાએ પોતાનો દાવો એવો ઉઠાવીઓ હતો કે મારી માની તરફથી ફરાનસની ગાદી ઉપર બેશવાનો હક મારો છે. રાજા જારે ફરાનસમા લશકર લેઈ ગીઓ તારે પોતાની ઇંગલંડમાની ગાદી પોતાની રાણી ફીલીપાને શોપી ગીઓ એ રાણી જારે ગાદી ચલાવતી હતી તારે સકાટલંડના રાજાએ ધારીઉ કે અવે ઇંગલંડ ઉપર ચહડવાનો વખત શારોછે. એદવરદ ફરાનસમા લશકર શાથે રોકાએઓછે અને એક ઓરત હાલ કારભાર ચલાવેછે વાશતે જલદીથી ફાવી જઈશ તેને ઇંગલંડ ઉપર ચહડાઈ કીધી. રાણી કશી વાતે બીધી નહી, તેને પોતાના ખાવંદ પાશેથી કશી મદદ માગી નહી અને જે લશકર મળીઉ તથા જે સરદારો ઇંગલંડમા રહેલા હતા તેઓને લેઈ સકાટના લશકરની શામણે લડવા ચાલી નેવીલ કરાસની જગો આગલ એક લડાઈ થાઈ અને તાહા ઇંગરેજી લશકરને ફીલીપાના હીમત આપીઆથી એટલુતો શુર છુટુ કે દુશમનનુ લશકર પરાગંદે કરી નાખીઉ, સકાટલંડના રાજા બરૂશને કેદ પકડીઓ સકાટના લશકર ઉપર મારો પડીઓ અને તેઓનો પાદશાહ બંધવો થાએઓ હતો તેથી એકજ લડાઇમા શંધું નીવારણ આવીઉ. લડાએક રાજાની લડાએક ઓરતનો તરાશ બેશી ગીઓ અને ઇંગલંડને કોઈ દુશમનની ધાશતી રહી નહી.

પણ એ લડાઈ કરતા બીજી ફતેહ એ રાણીએ મેલવી છે તેથી તેનું નામ હજી શુધી માન શાથે લેવામા આવેછ એ ફતેહ આગલ નેવીલ કરાસની ફતેહ કાઇ નથી ફરાનશ દેશમા એદવરદને કાલેશનુ શેહેર ફતેહ કરતા ભારે અડચણ પડી કોઈ લડાઈમા તેને એટલી મેહનત પડી નહી હતી તેને કાલેશના લોકો ઉપર ભારે ગોશો હતો એ શેહરના લોકો ઘણી હીમતથી લડીઆ હતા તેઓએ ઘણી આશા રાખી હતી કે અમારો છુટકો થાશે પણ જારે દરએક આશા રદ ગઈ તારે તે શેહરના શરદારે એદવરદને અરજ કીધી કે અવે તમો અમારી ઉપર દએઆ કરો, અનો અમારી ફરજ પરમાણે લડીઆછે પણ અવે અમારી પાશે ખોરાક નથી, તેથી અમોને ભુખે મરવુ પડશે ઇઆતો જીવ ઉપર આવી લડવુ પડશે, વાશતે અમારી ઉપર મેહેરબાન થાઈને અમુને હીઆથી જવા દેવો અને શેહર તથા કીલો તથા તેનીઅંદર અમારી દોલત અને માલછે તે તમો લેઓ રાજા એદવરદે પેહલાતો એવો જવાબ દીધો કે બધ એકદમ તાબે થાઓ, મારી મરજીમા આવશે તેમ કરશ પણ તેના અમીરો તથા શરદારોએ શમજાવીઆથી તેને કહેઉ કે "એ શેહરના છ મુખીઅ શેઠીઆઓ શેહરની બાહેર ઉઘાડે માથે, ઉઘાડે પગે, માતર ખમીશ ઉપર અને ગલામા દોરડુ નાખીને, હાતમા શેહરની તથા કીલાની કુચીઓ લેઈ મારી આગલ આવે અને તેઓના જાન મારા હાતમા જો એમ થાએ તો શેહરના શઘલા આદમીઓ ઉપર હુ દએઆ લાવીને તેઓને માફ કરીશ." શેહરમા જારે એદવરદની આવી શરત શાભલી તારે ભારે દલગીરી ઉપજી નાહાના, મોહોટાઓની અનજુમણ એકઠી થાઈ અને તાહા શઉથી મોટા વેપારી અને દવીઅવાન શખશ નામે ઇઉશતેચ દીશેંત પીઅરે પોતાનો જાન પોતાના ભાઈબનોને બચાવવાને શારૂ આપવા તઈઆર થાએઓ તે બોલીઓકે "મોટા નાહાના શાહેબો, આ શેહરના લોકો ભુખમરાથી અથવા લડાઈથી મરણ પામે અને તે છતે ઉપાએ, એ ઘણુ દુખ ભરેલુછે અઓવા દુખથી જે ઘણી લોકોને બચાવશે તેને પરમેશ્વરથી ઘણી

દીરતી મલશે. મને પોતાને પરમેશવર ઉપર એટલો ભરોશો છે કે જો આ લડાઇમાં મરણ પામું અને બાકીનાઓને બચાઉંતો તે મને મારો ગુનાહ માફ કરશે. એ કારણશર હું મારો જીવ ભએમા નાખવાને પેહલાં હાજર છેઉં." એ ધણીની શાથે બીજાં પાચ એકઠા થએઆ અને તેઓ એદવરદ પાશે ગીઆ. તેઓએ પોતાના જાનને શારૂ અરજ કીધી પણ રાજાએ તે શાભલી નહી આખી દરબારના આખમાથી પાણી પડીઆ અને તેઓએ પણ રાજાને દએઆલુ થવા ગમજાવીઉં પણ રાજા પગલીઓ નહી. તેને હોકમ દીધો કે જલાદને બોલાવ. એ વખતે રાણી ફીલીપા હાજર હતી તે ધરવાર હતી અને તે રડતી રડતી, ગુડણ મડીએ બેશીને બોલી "અરે નેહરબાન, મેં ઘણી હોજગારી રામે દરીઓ પાર કરી હીઆ આવીઆ પછી તમારી પાશે કશુ માગીઉ નથી તેટલા શારૂ આશીરવાદ પામેલી મેરીના નામથી અને જે પેઆર તમારો મારી ઉપરછે તેથી હુ માગી લેઉ છુ કે આ છશેકીઆઓ ઉપર દએઆ લાવ" † રાજાએ ફીલીપાનો ચેહરો જોએઓ અને થોડોવાર મુંગો રહી બોલીઓ. "અરે તમો આ વખતે હીઆના કરતા બીજી જગો ઉપર હતેતો શારૂ તમોએ એવી અરજ કીધીય કે મારેથી ના પાડી શકાતુ નથી. તેથી એ છ જણને મે તમોને શોપીઆચ, જાઓ અને એઓને ગમે તેમ કરો" † રાણીએ તેઓને પોતાના દીવાનખાનામા બોલાવીઆ, તેઓના ગલાં આગલથી દોરડુ કહડાવી નાખીઉ, તેઓને કપડા તથા જમણ આપીઉં અને થોડી બખશેશ કરી, ગહી શલામત જોડી દીધા રાણી ફીલીપા જે વખતે નવીલ ફરાસ આગલ ઘોડા ઉપર બેશી, હાતમા હથીઆર લેઇ લડતી હતી તારે મોટી હતી. જારે બરૂશ રાજાને કેદ પકડી પાછી ફરી દબદબા શાથે લંડનમા દાખેલ થાઈ તારે પણ મોટી હતી પણ જારે કાલેસ આગળ ભર દરબારમાં ગુડણ મડીએ પડેલી, પોતાના ધણીનો એક હાથ પકડેલો, ને આ આખમાથી આશું વેહતા હતા તે વખતની મોહોટાઇ જેવી ઉંચી અને ખરીછે તેવી બીજી મોહોટાઇ નહી હતી. રાણી ફીલીપા બાહદુરીમા મોટી પણ દએઆમા તે કરતાં મોટી હતી

મોહત આવવાની આગમચેતી.

મોહોત નજદીક આવી પુગુછે એનો નીશાન મરનાર ધણીને કુદરતી એવી રીતે લાગેછે કે હવે તેનો વખત પુરો ભરાઇ ચુકોછે. "ઉજનામ" નામે એક ગણીત શાશતરી જો કે પોતે પોતાની દેખધતી પુર તંદરોશતીમા હતો તોએપણ તેણે પોતાના નીશાલીઆઓને કેહું કે તમે જાઓ, હવે મારો મરવાનો વેલ નજદીક આવેઓછે. એવું કહ્યા પછી થોડા વખતમા તેને ફેફર આવીઉં અને મરણ પામેઓ.

"ફલેચર" નામનાં એક પવીતર દીલના પાદરીએ એક ખોઆબ જોઓ તેમાં પોતાની આખેરનો દેખાવ લેઓ. એ દેખાવને તે પોતાના માઆલુ પરમેશવર તરફથી એક ચેતવણી શમજેઓ, તેથી તરત ઘોર બાધનારને બોલાવી ઘોર કરવાનો હોકમ આપેઓ. જતી વખતે તેણે તાકીદ, ફરીને કેહુ કે જો જલદીથી કામ પુરૂ કરજો કાએકે વખત રેહો નથી તે પરમાંણે જો ઘોર બાધનારે ઘોર કરવાની ઉતાવલ નહી કીધી હતેતો મોહોત જલદીથી આવેલું કેહેવાતે

"મોજારટ" નામનો એક ઘણોજ ઉતમ ગાનારાએ પોતાના મોહતની વેલા જાણી એક રાગ પોતે જોડેઓ તે એવી મતલબથી કે તેના મરણની વખતે તે તરત કામ લાગે, અને જેથી તેની ઇઆદગારી કાએમ રેહી જાએ. જારે આખેરી નજદીક આવી તારે "મોજારટ" બોલેઓ કે "કેમ મેં નહી કેહુ હતુ કે એ રાગ મહને પોતાનેજ દફનાવા શારૂ મેં હમણા જોડેઓછે"

એક ચીતારાએ એક દીવશ પોતાના મીતરોને કેહુ કે તેના હાતમા જે કલાછે તે હવે જવાની, માટે તે જલદીથી એક છેલો ચીતાર પાડી લેવા ધારેછે. તેઓએ પુછીઉ કે શાનો ચીતાર તું પાડવા ધારેછે. જવાબ દીધો કે "શઘલી ચીજની આખેરીનો." એક રોશદારે પાછો ઉતર દીધો કે "તમારીબી આખેરી આવાનીછે?" જે મશકરીમા બોલાઇઉં હતું તેના જવાબમા પેલા ચીતારાએ ખરા દીલથી, ગંભીર મનથી, અને છાતી ભરીને કેહુ કે "એ ખરી વાતછે—જેમ જલદીથી એ ચીતાર પાડી લેઉ તેમ શારૂ" બીજે દીવશે તરત તેણે પોતાનુ કામ શુરૂ કીધું, અને જેમ બને તેમ પુશકલ ઉદીઓગ અને મેહનત કરી તે પુરૂં કીધુ, અને જારે છેલી પીછી લગાડી અને કામ, શમપુરણ થઇઉ, એટલે પોતાની રંગની કુડી લઇ બાજુ કટકે કટકા કરી નાંખી, અને બોલેઓ કે "હવે મારૂં પુરૂ થઇઉ." મારચ મહીનામા તે ચીતાર "આખેરી" ને નામે કરી જાહેર પડેઓ, અને અકટોબર મહીનામાં જે ધણી માણશના ચેહરામા ગુણો જોતો હતો તેની આખ બંધ થઇ.

† ફ્રેઇશારત (તવારીખ લખનાર)

આગલા લોકે એવી અગમચેતીને કોઇ જાતની જાદુઇ અથવા કોઇ જાતની દેવ દેવીઓની મદદ સમજતા હતા. પણ જાન હંટરે આ છુપા ભેદનો ખોલાસો થોડા શબદોમા કરેઓછે. તે કેહેછે કે "આપણો મરવાનો વખત નજદીક આવેઓછે, અને હવે હું વધારે વખત નથી જીવવાનો એ અશર આપણુને આપણા શરીરમાં લાગેછે. તે એવી રીતે કે જીવ ટરીને જે કુઉઅત આપણા બદનમા આપણુને જીવતા જીવત લાગેછે, તે કુઉઅત જીવ જવાની વખતે ઘણીજ નબલી પડી જાએછે, અને એ નબલાઇની અશર આપણી ઇંદરીઓની મદદથી આપણા ભેજા ઉપર થાએછે જેથી આપણને ખબર પડેછે કે જીવ જવાનો વેલ હવે છેક નજદીક આવી પોહોચેઓછે"

હંટરે પોતાને વીશે અગમચેતી કરી હતી, તે એજ વીચાર ઉપરથી તેને લાંબી મુદતનું દીલનુ દરદ હતુ, અને તે આહેશતે આહેશતે એટલું તો વધી પડીઉ હતું કે તેની ખાતરી થઇ હતી કે કોઇબી બીના એવી બની કે જેથી તેના દીલમા અતીશે માઠુ લાગે, તો તેથી તેજ વખતે તેની આખેરી આવી જવાની એક દીવશે ઘેરમાથી બાહેર નીકલતી વેલા તે બોલેઓ કે જો ઇશપીતાલમા આજે જે તકરાર થવાનીછે તેમા ગોચો ઉપજાવા જોગ કોઇ બીના બનીતો મારી તુરત આખેરી આવાની. વાત કરતા શાંભેના ઘણીથી હંટરને તેના મોહોડા ઉપર જુહો કેહો. એ શબદે અગમચેતી પુરી પાડી. હંટર પાથેના ઓરડામા હજુર ગીઓ નહી તેટલા વારમા તેનો પરાણ નીકલી ગીઓ હતો. એમાં અજાબ થવાનું કંઇ નથી માતરે એટલુંજ કે હંટર જેવો પુરવીણ શખશ એક કલાક જીવેઆથી તમામ માણુસ જાતને જેટલો ઉપીઓગી અને ભલુ કરનારો થઇ પડતો હતો તેવા હજેર માણુશો ૧૦૦ વરશ જીવી કંઇ નહી કરી શકતા હતા, તેવા માણશને આવી ગેર શકુખાઇ તેની શાથે વાત કરનારે દેખડાવી એ પાચીત દલગીરી ભરેલુંછે.

ફુટ નામનો એક ગરથકાર બાહેર દેશ જવા નીકલેઓ તે વેલાએ તેણે પોતાની શંફનાં એક સુતરેલા ચીતરની શબી જોઇ તેથી તેનું હઇઉ ભરાઇ આવીઉ અને બોલેઓ કે "અરે બીચારા ચેશટન" એટલું બોલી તરત તેજ દલગીરી ભરેલા અવાજે ફુટે એમ બોલીઓ કે "જલદી બીજા લોક હવે એમ બોલશે કે, અરે બીચારા ફુટ" એ શબદો બોલેઆ પછી ખરેખર થોડા દીવશમા મોહોતે તેની આખેરી કીધી હતી, અને તે થવાનું કારણ માતરે એટલુંજ વીચારેઆમાં આવેછે કે જે વખતે એ પેલા શબદો બોલેઓ હતો તે વખતે તેના દીલમાં દલગીરીનો ઘણોજ જબરદશત જખમ લાગો હશે, જે જખમ તેની તંદરોશતીની હાલત પણી નાતવાન હોએઆથી મરણ ઉપજાવા જોગ થઇ પડેઓ હતો

વખાણાએલો "તુલસી" જે દીવશે મરણ પાંમેઓ, તેની એક દીવશ અગાઉ પોતાનાં ચાકર કાવેનડીશને બોલાવીને પુછીઉં કે "કેટલા વાગાછે"? જવાબ મલેઓ કે "આઠ વાગી ગીઆ." તુલસીએ ફરીને કેહુ કે "હે! એમ કધી નહી હોએ,—આઠ હજુર નહી વાગા હશે; કાએ કે આઠ વાગેતો તુ તારા ધણીને જીવતો નથી જોઇ શકવાનો" તે દીવશે તો કઇ થઇઉં નહી માતરે એક દીવશની ચુક થઇ હતી, વખતતો બરોબર કેહો હતો, બીજે દીવશે બરોબર આઠ વાગે તેનો પરાણ જતો રેહો હતો

ઘુર તંદરોશત માંણશોએ મોહોત આવવાની ઉમેદ રાખેઆથી મરણ પામેલાછે. વેહમી તથા નબલી છાતીવાલા અને નાકુઉઅત માણુશોને અમશધું મશકેરીમા કેહાથી તેઓના મરણ થઆછે એક ઓરત અને મરદ મલી એક બીચારી વેરાગણને મલવા ગએઆ, અને તેને મશકેરીમાં કેહુ કે તું આજે મરવાનીછે તે નજરે નજર જોવાં આવે આછે. એમ બોલી પેલો મરદ બોલવા લાગો કે જો બીચારી બેશુધ થાએછે, તેને બાએડીએ ઉતર આપેઓ કે હા ખરીજ તે શફેદ અને મુરદા જેવી દેખાએછે, એવી મશકેરી કરતા હતા, પણ માઠાં ભાએગે પછવાડેથી માલંમ પડીઉ કે તેઓની મશકેરી ખરેખર મુરદાંની શાથેજ હતી. તે વેરાગણ ખરીજ મુરદુ થઇ પડેલી હતી, તેનો પરાંણ પેહલાજ શબદોથી નીકલી ગએઓ હતો.

પેટમાં કરમ થાએછે તે શું ચીજછે

એ કરમ એક જાતનો જીવ અથવા કીડોછે જે જનાવરના પેટમા વશેછે અને અતીશએ દુખ કરેછે તેઓ આપણા પેટમાં એક ઘણીજ અજાએબ તરેથી ઉતપન થાએછે એ વીશે જો તમે શાભલશોતો ખંચીત તમને ઘણીજ અચરતી ઉતપન થશે.

કરમ બારીક ઇંડામાથી નીકલેછે. જે જાનવરના પેટમાં કરમના ઇંડા પેદા થાએછે તેજ જાનવરના પેટમાં કરમ નથી,

પેદા થતા, તે ઈડા કોઈ બીજા જાનવરના પેટમા જવા જોઈએછ, તાહા તેમા જીવ પડેછે જેમકે, ઉંદરના પેટમાં કરમના ઈડાં પેદા થયા, તો તે ઉંદરના પેટમા કરમ નથી પેદા થવાના. તે ઉંદરને જો બીલાડીએ ખાધો તો પેલા ઈડા બીલાડીના પેટમા ગયા પછી તાહા કરમો પેદા થઈ શકેછે આપણા પેટમા જે કરમ પેદા થાએછે તેના ઈડા પણ આપણા ખોરાક શાથે આપણા પેટમા જવા જોઈએછ તેઆર પછી કરમનું પેદા થવુ થાએછે એ ઈડા એટલાતો બારીકછે કે એકાએક ખોલી નજરે દેખાઈ નથી શકાતા, અને જોકે એટલા બારીકછે તોબી તેઓ એવોતો ગુણ ધરાવેછે કે ગરમીથી, અથવા તેજાબથી, અથવા કોઈબી બીજી ચીજોની અશર તેઓ ઉપર એકદમ લાગુ નથી પડી શકતી એમ શમજોકે કોઈ બલદ અથવા બકરૂ ખેતરમા ચરેછે તેના પેટમા કરમના ઈડાછે, અને તે એટલાતોછે કે તેના આખા શરીરના ભાગોમા લોહી શાથે ફરી વલેઆછે, કોઈ કલેજામા જઈ બેઠુંછ, કોઈ ભેજામા પેવશ થઆછ, કોઈ આખ આગલ, અને કેટલાએક નાશમા જમાવ થાઆછ એ ઈડા જાંહા શુધી એ બલદ અથવા બકરાના બદનમાછે તાહા શુધી તેમા જીવ નથી પડવાનો. એ બકરૂ ખેતરમા ચરતા એણીગમ પેલીગમ પોતાની લીડી નાખેછે જેમાં કેટલાએક ઈડા બાહેર પડેછે. એ લીડી જાહાડના મુલ અથવા થડ આગલ પડી તો તેમાંથી તે ઈડા જાહાડના ખોરાક શાથે મલી જઈ જાહાડમા ચહડવા માંડેછે, અને તેને કઈબી ઈજા પોહોચેઆ વગરે તે ઈડા પાતરા, અથવા છાલ, ફુલ અથવા ફલમા એકઠા થાએછે, જે આપણા ખાધામા આવેઆથી આખેરે તે ઈડા આપણા પેટમા જાએછે. તાહાં તેઓને પુરતી ગરમી લાગાથી તેમાં જીવ પડેછે, અને તેમાથી કરમ ઉતપન થાએછે.

ઉપર એવુ જણાવીઉ કે ભાજી પાલામાથી કરમના ઈડાં આપણા શરીરમા દાખલ થાએછે પણ વલી એક બીજી પણ અજાએબ જેવી બીનાછે. પેના બકરાનું માશ આપણે ધોઈ, શાફ કરી, અને ભુંજીને, અથવા ઘી નાખી કકડાવીને અથવા તેનો શેરવો બનાવીને ખાઈએછ તો તેમા પણ એ ઈડા શાથે ખાધામા આવેછે, અને જોકે ખાધેલુ માશ જરી જાએછે તોએપણ આ જીણા ઈડા નથી જરી શકતાં, તેઓમાથી પાછી જીવ પેદા થાએછે. એ જીવ પેદા થઓ કે પોતાની ખુશી પડે તાંહાં શરીરમા ફરવા માંડેછે તેના મોહોડા આગલ એક અણીદાર હુક હોએછે જેની મારફતથી તે શરીરના ભાગોને ફોડી ફોડી આગલ વધેછે અને તે પુરતો મોટો થઓ કે હજારો બીજા ઈડા મુકવાને શકતીવાન થાએછે.

અતીશએ નાહાના બચાના પેટમા કરમ થાએછે તે પણ બચાના પેટમાં તેની માએના દુધ શાથે ગઆથી થાએછે.

જેહેરમાંથી નીકલતો શાધરણ ખોરાક.

આલુના પાતરા—ટાપીઓકાની કાજી—પરેટા

જેહેરી અને પોશણ કરનારી ચીજો એક બીજાથી જુદી હોએ તો તેથી માણશને કેટલો ફાએદો થાએ કે તરત ઓળખી કાહાડે કે ફલાણી ચીજ જેહેરીછે તો તેની પાશે તે જાએ નહી. પણ એ અમશધુ બોલવાનુ છે. જેહેર કરીને કોઈ ચીજ જુદી નથી, પોશણ કરનાર અને જેહેરી ચીજો એક બીજા શાથે એટલીતો મલી ગઈછે કે તેઓના મેલાપ જાણીઆથી આપણને અચરતી ઉતપણ થવા વગરે નથી રેહેનાર. ટાપીઓકાના ચોખા શરવે કોઈ જાણેછે એ ચોખાની કાજી ઘણીજ મજબુતછે, અને જેમ એને શારી પેઠે ઉકાલીને બનાવી તેમ તે જલદીથી જરપત થઈ શકે એવી બનેછે. કોઈ એમ નથી કેહેનાર કે ટાપીઓકાના ચોખા જેહેરછે પણ તાજુબ એછે કે જે જાહાડમાથી એ ચોખા ઉગેછે તે જાહાડનું મુલ પોતે જાતે એક અતીઘણું જલદ જેહેરછે. ટાપીઓકાનાં જાહાડના મુલમાથી નીચવેલા થોડાં ટીપા ચાર અથવા પાંચ મીનીટમા પરાણની આખેરી લાવેછે, અને અમેરીકામા જંગલી શેકારીઓ તેઓના તીરના પેકાનને એ મુલનુ જેહેર પાએછે—આલુના પાતરાંમા તીખશીણ જેહેરછે જો કે આલુના પાતરાને બાફી તેની આપણે પતરેલ બનાવી શાધારણ રીતે ખાઈએછે (બાફીઆથી પાતરાનુ જેહેર છુટુ પડેછે) ગાએ ઢોર કદી એ પાતરા ખાનાર નથી કેનરીના ટાપુમા એક જાહાડ છે જેનોં ચહડતો રશ થડો કરવા તાહાના લોક તરશીઆ થાઈ પીએછે, પણ તેનો ઉતરતો રશ એક ટીપું પીધેથી તતકાલ મરણ લાવેછે—પરેટા આપણે શાધારણ રીતે ખાઈએછે, પણ પરેટાનું ફુલ જો ખાધુતો જેહેરની અશર ઉતપણ કરેછે.

આવી રીતે જે ઉલટી ખવાએશો એકજ જાહાડમા ઈશવરે મુકીછે એનો ભેદ આજ શુધી કોઈ ફીલસુફ કાહાડી નથી શકેઓ એવા ભેદોને તે શાહેબ આગલ આપણું અગનેઆનપણું અને આપણી કમીનાઈ કબુલ કરવાને ડાહાપણવાલા શખશો શીખામણ તરીકે પોતાને હઈડે ચોંટાડી રાખેછે.

જુદાં જુદાં દેશો અને શેહેરોમાં દાહાડાની લંબાઈ.

અમેરીકાની ઉતર દશાએ ૫૬ મી ડીગરી આગલ શીઆલાની રૂતમા દાહાડો માતરે ૯ કલાક હોએછે, એટલે જો શવારના ૭ વાગે શુરજ ઉગેઓતો બપોરના ચાર વાગે અશાપામી જાએ, અને ૫ વાગામા તો અંધારૂ એટલુ થઈ પડે કે દીવા કરવાની ફરજ પડે—લંડનમાં લાબામા લાબો દીવશ ૧૬॥ કલાકનો હોએછે, એટલે પાછલી રાતના ૪॥ વાગે થી શુરજની રોશની થવા માંડેછે તે છેક રાતના ૮॥ વાગા શુધી રેહેછે—ઇશટાકહોમ કરીને ઇઉરપખંડમા ઉતર દીશામા એક શેહરછે, તાંહા ૧૮॥ કલાકનો દીવશ ગણાએછે—હામબરગમા ૧૭ કલાકનો દીવશ રેહેછે—રૂશીઆ દેશના પાએ તખત આગલ લાબામા લાબો દીવશ ૧૮ કલાકનો અને ટુકામાં ટુકો પાચ કલાકનોછે—ફીનલાંડ પરાત જે રૂશીઆની ઉતરે આવીઉછે, તાહા લાબામા લાબો દીવશ ૨૧॥ કલાકનો છે, અને ટુકામા ટુકો ૨॥ કલાકનોછે—ઇશપીતશ બરગનમા લાબામા લાબો દીવશ ૩॥ મહીના અથવા ૧૨૬૦ કલાકનો હોએછે, એટલે આજે જો શુરજ ઉગેઓનો તે ૩॥ મહીના શુધી અશ્ત પામતો નથી પણ આકાશના કાંઠાના ઘેરાવા આગલ ફરતો, ફરતો રેહેછે. તેમજ અશત પામેઓ એટલે વલી મહીના ને મહીના શુધી પાછો દેખાતો નથી, અને તેથી તેટલા વખત શુધી અંધારૂ રેહેછે.

એક ચતુર ગવરનર.

એક ઇંગરેજ પોતાનુ શવદેશ છોડી પરદેશ જઈ વશેઓ તાહાના જંગલી રેહેવાશીઓને શુધારી તેઓની ઉપર પોતે હકુમત ચલાવા લાગો, અને તેને માન આપી પેલા જંગલીઓ પણ જેમ શુધરતા ગયા તેમ ચાલવા લાગા. થોડાક વરશ પછી તેણે ઠેરાવ કરેઓ કે ઇઉરપખંડ ઉપર એક વેલા ફરીને મુશાફરી કરી આઉ, અને તાહા શું શુ શુધારો થઓછે તે પણ જોઈ આઉ. એ વીચાર ઉપરથી તેણે કેટલાએક પોતાના ઓલખીતા અને વધારે પીછાન વાલાઓને બોલાવી તેઓને પોતાની મતલબ જાહેર કીધી, અને કેહુ કે જેઓ એવું વીચારે કે તેઓ આ જગાના ગવરનરનુ કામ ચલાવી શકે તેઓએ ઉમેદવાર દાખેલ હાજર થવુ કે તેઓથી લાએક શખશને શોધી કાહાડે. આકર બાએગે એવુ હમેશ બનેછે કે કેટલાએક પોતાની ખુદ મન શકતી અને હોંકમ ચલાવાની જાતી, હુશીઆરી હોએ તેના કરતા પોતાને વીશે વધારે શારૂ અને ઉંચુ મત ધરાવેછે. પેર, પેલા જલા માંણશે તેઓમાંથી કેટલાએકને પશંદ કીધા અને તેઓને કેહુ કે અવે તમારામાંથી હું એક જણને પશંદ કરશ, પણ તે કરેઆ અગાઉ મને તમને કેહવુ જોઈએછકે તમારા દરએકના ખેતરો અને ઘરો તપાશવાને કાલે હું આવનારછુ. જોઈએ કોણે પોતાના ખેતરને આબાદ રાખીઉછે, અને કોણે પોતાનુ ઘરબાર તથા કુટુંબ શુખાકારીમાં રાખીઉછે. એમ કરવાનુ કારણ એટલુ જ કે હું ગીઆ પછી શઘલુ રાજ તેના હાતમા જવાનુ અને તેણે જો પોતાનુજ ખેતર અને ઘરબાર વગેબર હાલતમા નહી રાખીઉ હોએતો પછી તેના ઉપર કેમ ભરોશો રખાએ કે એ રાજનુ કામ બરાબર ચલાવશે. શઉથી શરશ તે એમ ધણી કે જેણે પોતાના ઘરબાર અને છોકરા બચાને પોતાના અખતીઆરમા રાખેલા હોએ, અને એવાજ માણશ ઉપર ભરોશો રાખી શકાએ.

આએ ટુક વાતની મતલબ એજ કે તમે કોઈને શીખામણ દેવા, અથવા કોઈને તમારા તાએબામાં રાખવા માગતા હોવતો તમે પોતે ખાનગી આબરૂ અને ગુણ કેવા ધરાઓછો તે ઉપર ધેઆન પોહોચાડવું જોઈએછ

ઇશવી શને ૧૮૫૨ મા બીલોરી મેહેલમાંના પુરૂથે, વીના સંઘરહમાંથી થએલી આજાએબ જેવી કમાણી.

રૂ ૫૦૫૧૦૯૦ પચાશ લાખ એકાવન હજાર અને નેવું રૂપીઆની આવક થઈ હતી તેમા જે કુટકલ રકમો આવી તે એક અજાએબ જેવી રીતે એકઠી થઈછે.

જોવા આવનારાઓની છતરી અને લાકડી તપાશી રાખતાં મલેવા . . . રૂ ૮૩૧૧

જોવા આવનારાઓને બીગેકેટ—આઇસ—કેક વેચતા . . . રૂ ૫૦૬૦૦

બારણાં આગલ પઇશા લેઈને અંદર લોકને જવા દીધા તેના રૂપાના શીકા . . . રૂ ૨૦૭૫૦૦૦

બારણા આગલ પઇશા લેઈને અંદર લોકને જવા દીધાં તેના શુનાના શીકા . . . રૂ ૮૩૦૦૦૦

રૂપાના શીકાનુ વજન જે રૂ ૧૦૦૦ ના ૨૮, રતલ

ગણીએ તો શાદો મલીને ૪૫ ખાડી રૂપુ થઇઉ, અને તેને મવાડવાને જગા ૯૦ ફુટ લાંબી—૯૦—ફુટ પોહોલી—અને ૯૦ ફુટ ઉચી થઈ

નાણુ એટલુતો જલદી આવતું હતુ કે દરવાજા આગલ પઈશા લેનારાઓને એટલી ફરશુદ નહી હતી કે તે તપાશી જુએ કે ગીણી ખરે અથવા ખોટીછે. તોએપણ લોકની ઇમાનદારીનો એક ઘણોજ ખાતરી ભરેલો દાખલો એ છે કે ગવલા એક દર ૫૦ લાખ રૂપીઆમાથી માતરે રૂ ૯૦૦ હીણા રૂપાના નીકલેઆ હતા, અને શુનાનો માત્ર એકજ શીક્કો હતો જેની કીમત રૂ ૧ ની હતી

પેહેલે દીવશે અરધા રૂપીઆનો ભાવ કીધો હતો તે દીવશે રૂ ૯૨૦૧—છેલે દીવશે રૂ ૫૨૮૩૧ આવેઆ હતા છેલા અથવાડીઆમા અતીઘણી આવક થઇ હતી તે રૂ ૨૯૭૮૪૫ હતી ઓછામા ઓછી દર અથવાડીઆની આવક રૂ ૧૦૨૯૮૮ ની હતી

જોવા જનારા લોકની શંખેઆ ૧ લી મેએ ૧૮૫૧ થી તે ૧૧ મી અકટોબર શુધી એટલે ૫) મહીના અને ૧૧ દીવશમા ૬૦૬૩૯૮૬ શાત લાખ, તેરેશટ હજાર, નવશો છાશી માણશની હતી એક વખતે ૧ કલાકમાં ૨૮૮૫૮ અઠાવીશ હજાર આઠશો અઠાવન લોક દરવાજામા દાખેલ થાઇ ચુકા હતા એક મીનીટમા નજદીક ૪ હજાર ઉપર માણશ અંદર જતુ હતું

આ ઉપર લખેલા વીગતવાર અહેવાલ ઉપરથી નવાઈ જેવી ચીજો જોવાની તાહાના લોકની કેટલી ઉલટછે એ શાક માલુમ પડી આવેછે મુબઇમા કઇ તેવુ જોવાનું હોએ તો નજદીક ઘેણો ભાગ પેરમાખુરશીના માણશોની કાપી ભરાઇ બેશેછે. અને એવી અજાએબ જેવી ચીજો જોવાને એક અરધી ખરચવાને દમ કાહાડેછે, પણ શુનાબાઇનો દીલો કરવા, અને આઇમાએની આદરણી કરવા હજારો રૂપીઆના ખરચ, અને ઢોરની કાણી મેહનત કરેછે તેનો કઇ વીચાર નથી કરતા

બખીલને બધી વાતનુ દુખ.

અબુકાશમ તબેરી નામના એક મોતબર પણ બખીલ વીશે એવી કહાણીછે કે, જેનપો નેઘણો પહપાવાનો હતો, તોપણ તે સુવાનો મેલા અને ફાટા તુટાં પોશાક પેહેરતો હતો કે તેવા પેહેરવાને એક મુફલશ ફકીર પણ શરમાએ તે મારે પાગડીને ઠેકાણે એક ફેંટો વીટાલતો હતો તે એટલોતો જુનો ખખ થઇ ગએલો હતો કે તેની અશલ જાત ભાત તથા તેનો અશલ રંગ એ શઘલાં મેલમાં ડુબી ગએઆ હતા કાશમના તમાંમ પોશાકમા શઘલાઓની નજર તેના જોડા ઉપર વધારે લાગતો હતો—એ જોડાની એડીને ખીલા ઠોકેલા હતા, તથા તેની ઉપર તરેહવાર જાતનાં ચામડાની કાઇ બેહદ ઠીગરીઓ પડેલી હતી કેહેછે કે દશ વરશ શુધી એ જોડા કાગએ ઠીગરી મરાવીને પેહેરી રાખેઆ હતા, તે એટલે શુધી કે બગદાદ (જે ગાંમમાં તે રેહેતો હતો તે ગામના) શઘલા મોચીઓ પણ તેને ઠીગરી મારતા કટાલી ગએઆ હતા એ પરમાણે વારેવાર તેને નવી નવી ઠીગડીઓ ચહડતી હતી તથા એડીને ખીલા જારેલા હતા, તેથી તે જોડા બહુજ ભારી થઇ ગએઆ હતા, અને તેથી લોકોમા એ જોડા વીશે ઘણી મશકરી પતી હતી—જો કોઇ ભારી વગતુની વાત થતી હોએ તો તુરત એ જોડાની મીશાલ આપેઆમાં આવતી હતી કે "ફલાની ચીજ કાશમના જોડા જેવી ભારે હતી"

એક દાહાડો એ બખીલ વેપારી શેહેરના બજારમા નીકલેઓ હતો તેવારે તેને એવી ખબર પડી કે એક ગરીબ અતારી કાંઇ શંકટમા આવી પડેઓછે તેથી તે બીચારો જોડે જે કાઇ થોડું એક અતરછે તે, શંકટ તથા ભુખ મારાથી બચવાને વેચી નાખવાને ઇછેછે. અબુકાશમ, જે એવું માર પટકતું શોધતોજ ફરતો હતો, તણે જેવી એ વાત શાંભલી કે તુરત મનમા વીચાર કીધો કે અતારી શંકટમાં આવી પડેઓછે તેથી ખચીત તે મેપઇશા ખોટ ખાઇને પોતાનું અંતર વેચી નાખેઆ વીના રેહેનાર નથી, વાશતે જો તે આપણે લઇશુ તો તેમા લાભછે એમ વીચારીને તે પેલા અતારી નોહે ગએઓ, અને તેની પાશેથી હલકી કીમતે તેનુ અતર વેચાતું લીધુ. અલબતાં આ પરમાણેની લાભકારી ખરીદી કીધાથી અબુકાશમ ઘણોજ ખુશ થઇ ગએઓ હતો, તથા તેનો જીવ બાગબાગ થતો હતો. બગદાદના રેહેનારાઓમા એવો રેવાજ ચાલુ હતો કે જારે કોઇ વેપારી પોતાના વેપારમા લાભ મેલવે અથવા પોતાના કામકાજમાં નજરપડ થાએ તારે તેણે લોકોને એક ખાશી મજેની ઉમદા મેજબાની આપવી. તે રેવાજ પરમાણે જોતાં અબુકાશમે પણ એક મેજબાની આપવી જોઇતી હતી, પણ એ બખીલે તેવા જ ઉપર પાણી ફેરવીને અને મેજબાની આપવાને બદલે પોતે નાહાવા ગએઓ.

નાહાણી આગલ જઈ જેવો તે પોતાના લુગડા કાહાડતો હતો તેવામા તેનો એક દોશત તાહા આવી લાગો, તેણે ગોહેજ વાતપરથી વાત કાહાડીને એવુ કહીઉં કે " ભાઈ તમો મેહેરબાની કરી તમારા જોડા બદલી નાખો, આખા શેહેરમા જાહા તાહા હવે તમારા ઉમદા જોડાનીજ વાત ચાલે છે, નરા નરામા લોકો, કાશમના જોડા કરીને બોલીઆ કરેછે " પોતાના ભીતરને મોહોડેથી એ વાત શાંભલીને ધીરજથી પેલા બખીલે જવાબ દીધો કે " હુ એ વાતના વીચારનાજ છઉ, ઘણા દાહાડા થએઆ મે વીચાર કીધેલોજછે કે હવે હુ જોડા બદલુ, પણ હજી એ જોડા કાઈ છેક નકામા થઈ ગએઆ નથી માટે મારો જીવ ચાલતો નથી " એ પરમાણે વાતચીત કરીને કાશમ નાહાણીમા અંઘોલ કરવાને ગએઓ

આ વેલાએ ભોગ ચોઘડીએ એવો બનાવ બનેઓ કે કાશમ નાહવા બેઠો હતો, તેવામા બગદાદનો નેઆએધીશ પણ તે ઠેકાણે નાહાવા આવેઓ હતો (જાણવુ જે કેટલાએક શેહેરોમા કોઈ ચોકશ ઠેકાણા મુકરર કરેલા હોએછે, જે જગાઓ ઉપર ઘણીએક નાહાણીઓ બંધેલી હોએછે, અને જે એક જાહેર મકાન તરીકે લોકોને વાપરવા આપેઆમા આવેછે)ને નેઆએધીશ પણ એક પાશેની નાહાનીમા નાહાવા બેઠો હવે કાશમ જે પેહેલો નાહાવા ગએઓ હતો તે જલદીથી નાહીને પેલો નેઆએધીશ બાહાર નીકરે તેની આગાઉ બાહાર નીકલેઓ, અને કપડા પેહેરવા માંડીઆ, એક પછી એક તેણે શઘલા પોતાના લુગડા પેહેરી લીધા, છેલે તેની નજર જોડા ઉપર પડી તારે જુએછતો પોતાના અશલી (ભારી) જોડાને ઠેકાણે એક ખાશા મજેના અને વલી ઉમદા જોડાની જોડ પડેલી હતી એ જોડા નજરે પડીઆથી કાશમ બખીલે મનમા વીચાર કીધો કે હુ નાહાવા ગએઓ તે વખતે મારો એક દોશત મેહને નવા જોડા પેહેરવાના ભલામણ કરતો હતો, તેણેજ કદાચ મારે માટે અતારે મુકીઆ હશે, એમ ધારીને લાગલો તે લટમાવી દીધા, અને ખુશી થતા બાહાર નીકલ્યા

આણી તરફ જારે પેલો નેઆએધીશ નાહી ઉઠઓ તારે તેને પોતાના ઉમદા જોડને ઠેકાણે કાશમ વાલા ભારી ખખ થએલા ખાશડા જણાએઆ એ ઉપરથી તુરત તેને આએધીશે પેલા જુતી ચોર કાશમને જોશતેજોઈને વાશતે શીપાઈ દોડાવેઆ, જેઓ થોડાજ વખતમા કાશમને પકડી લાવેઆ, નેઆએધીશે પોતાના જોડા કાશમે જોરથી બદલી લીધા અને તેને શીકશા એજ કીધી કે તેને તુરંગમા કેદ કરાવેઓ

જેવારે કાશમ કેદમાથી મોકલો થઈ પોતાને ઘેર આવેઓ તારે તે પોતાના જોડા ઉપર એટલો તો ચીરડાઈ ગએઓ કે તેણે તઈગરીશ નદીમા ફેકી દીધા, એ નદી કાશમના ઘરની પછોગમોજ હતી, જેથી કરીને બારી વાટે ફેકી દેવાને કાશમને ભારી પડીઉ નહી એ વાતને થોડા દાહાડા થએઆ પછી કેટલાક માછીઓએ એ નદીમા માછલા પકડવાને જાલ નાખી હતી, તે જાલ પાછી ખેચતા તેઓને ઘણી ભારી લાગી તેથી તેઓ ઘણાજ ખુશી થઈ ગએઆ કે આ જે ઘઆતો જાલમા કોઈ મોહોટી માછલી શપડાઈછે કે ઘણો પુશકલ માછલા હાત લાગાછે જેવારે તે જાલ જમીન ઉપર લાવીને તેઓએ ઉઘાડી જોઈ તારે તેઓની શઘલી ખુશાલી એકદમ ભાગી ગઈ અને તેઓ ના ઉમેદ થઈ ગએઆ, શબબ તે જાલ તેઓને જે ભારે લાગી હતી તે માછલાના ભારે કરીને નહી, પણ તેમા કાશમના જોડા ભરાઈ ગએઆ હતા તેથી ભારે લાગી હતી કાશમના જોડાને ખીલા જડેલા હતા તેથી કરીને તે જાલના કેટલાક ગાલા તુટી ગએઆ હતા, તે નુકશાનીથી પેલા માછીઓને બહુજ રીશ લાગી, તેથી કરીને તેઓ પેલા કાશમ ઉપર એટલાતો ચીરડાઈ ગએઆ કે તે જોડા એકદમ બારી વાટે કાશમના ઘરમા પાછા નાખેઆ બનાવ એવો બનેઓ કે જે બારી વાટે પેલા માછીઓએ તે જોડા ઉલાલેઆ હતા તેજ બારી ઉપર પેલા કાશમે ખરીદેલા અતરની શીશીઓ મુકેલી હતી, તે શઘલી શીશીઓ જમીન ઉપર પડી અને તેના તુકડે તુકડા થઈ ગએઆ, અને તે માહેલુ શઘલુ અતર બારે વાટ થઈ ગએઉ

આ બનાવ બનેઆથી કાશમને કેટલુ દુખ થઈઉ હશે તેનો વીચાર વાચનાર શાહેલીઓએ પોતેજ કરવો એજ જોડાને લીધે એકવાર બદીખાનુ ભોગવવુ પડીઉં અને વલી બીજીવાર એજ જોડાએ આટલી બધી નુકશાની કીધી તેથી આપડા કાશમને ખરેખર ઘણોજ ખેદ થએઓ તેણે વીચાર કીધો કે એ અભાગીઆ ખાશડા વલી કોઈ વખતે દુખ દશે તે કરતા બેહેતર એજછે કે એને લઈ જઈને વાડીમા એક ઠેકાણે દાટી આઉ, એમ ધારીને તે એક કોહાડો લઈને પોતાની વાડીમા ગએઓ અને જમીન ખોદવા લાગો કાશમને ખાડો ખોદતા જોઈને તેણો એક પડોશી જેની શાથે એને અણબનાવ હતો તેણે લાગલો સરકારમં

ખબર આપી કે કાશમની વાડીમા ધન નીકલીઉછે તે એણે ખોદી લીધુ. અલબતાં ધનનુ નામ શાંભલેઆથી હાકમે તુરત હોકમ કીધો કે તે ધન શરકારમા લાવે બાપડા કાશમે ઘણે પરકારે શમજાવીઉં કે કાંઇ ધન નીકલીઉં નથી, પણ પેલા કમબખત જોડા દાટવા માટે તેણે ખાડો ખોદેઓછે, પણ હાકને તેનું તે કાંઇ શાંભલીઉ નહી, અને શઘલાઓએ તેને હશી કાહાડેઓ કે આવી નજીવી તકરાર લાવીને વાત ઉડાવા માગેછે. હાકમે લાગલા તે ધનની અડશટે કીમત ઠરાવી અને કહીઉ કે આટલા રૂપીઆ તે ધનમાથી કાશમ આપેતો તેમ નહીતો તેને વલી કેદ કરવો. કાશમે જોઈઉ કે તે જેટલુ બોલીશ તેટલુ નકામુછે, તેથી તેણે અ તે વગર કોકરે શરકારને રૂપીઆ ભરેઆ

• એ રૂપીઆ ભરેઆથી કાશમને ઘણુજ દુખ લાગુ અને તેણે ઠરાવ કીધો કે શેહેરથી બહુ દુર જઇને એ જોડા કેથે નાખુદ કરૂં, એવા વીચારથી તે શેહેર છોડી બાહાર નીકરેઓ, અને ઘણો આઘે ગએઆ પૂછી તેને પાણીની એક મોહોટી નેહેર જણાઈ તેમા તેણે ખુબ જોરથી તે જોડા ઉડારી નાખેઆ. એમ કીધાથી તેના જીવને હવે જરા કરાર થએઓ કે જે પીડા પાછલ વલગેલી હતી તેથી હું હવે છુટો, પણ બીચારો-છુટે કાહાથી પગની પીડા પગેજ વલગી રહી તે જોડા જે તેણે નેહેરમા ઉરાડી નાખેઆ તે જઇને એક નલમાં ભરાઇ બેઠા, જેથી કરી શેહેરમા આવતા પાણીનો અટકાવ થઇ પડેઓ. પાણીની જારે શેહેરમા ટાણ પડી તારે તપાશ કરવાને શરકારતી તરફથી માણશો મુકરર થએઆ એ માણશોએ જઇને તપાશ કરી તો એવું જણાઈઉં કે નલના મોહોડાનાં કાશમના જોડા ભરાઇ બેઠા હતા તેથી પાણી અટકી રહીઉ હતુ, અને એ વગર નેહેરમા બીજુ કાંઇ નુકશાન થઇઉં ન હતુ, તેથી તે માણશો તે જોડા કાહાડીને શરકારમાં લાવેઆ

અલબતા એ પરમાણે પરજાને નુકશાન કરનાર જોડાના માલેકને શરકારે પકડી મગાવી કેદ કરાવેઓ, અને તેની જોડેથી દંડ લીધો, એ દંડ આપતા બાપડા કાશમનો દમ આખર આવેઓ. શરકારે વાજબીની રાહે જે પોતાનો દંડ પએઓતે લીધો તેથી તે માલ (જોડા)' ઉપર શરકારનો કાંઇ અખતેઆર રહેઓ નહી અને તે તેના માલેક (કાશમ) ને પાછા શવાધીન કરેઆ કાશમે જોઇઉ કે એ જોડા વલી કોઇ વાર દુખ દેશે માટે હવે સેહેલો ઉપાએ એજ છે કે તેને બાલી નાખવા, એટલે શા પીડા જતી જાએ. પણ તે બહુ દાહાડા શુધી નેહેરમા પડી રહેઆથી પાણીએ તર થએલા હતા, તે એકાએક બલશે નહી, માટે તેણે પેહેલાં તે જોડાને શારી પેઠે શુકાવવા શારૂ પોતાના ઘરની અગાશી ઉપર તડકે મુકોઆ

વલી નવેશરથી એ જોડાએ બીચારા કાશમનો ઘાટ ઘડેઓ. કાશમની પડોશના ઘરમા એક કુતરો હતો તેણે એ જોડા અગાશીપર પડેલા જોએઆ, તેવોજ તેને લુશકો મારી તે જોડા ઉપાડેઆ અને તાંહાંથી પાછો નાશી જતો હતો, એવાંમા, તેના નોહોડાંમાથી જોડો નીચે છટકી પડેઓ, તે, જઇને, એક અશતરી, જુ તે વેલાએ તે ઘર આગળ થઇને જતી હતી તેના માથા ઉપર આબાદ પડેઓ. તે જોડો બહુ ભારે હતો, તથા તેમાં ખીલા બહુ હતા તેથી જેવો તે પેલી અશતરીના માથા ઉપર પડેઓ કે તે બીચારીએ પોતાનો પરાણ છોડેઓ. અલબતા એ બનાવથી શેહેરમા બહુજ ગડબડાત થઇ રહેઓ. તે મરનાર ઓરતના ખાવીંદે તુરત કાશમનો કુબાનો પકડેઓ, અને તેને દરબારમાં ઘશડી જગાવેઓ. ઇનશાફ કરનારાઓએ કાશમને અપરાધી ઠરાવેઓ અને કહી શભલાવીઉ કે જો કાશમના માલા ઉપરથી તે જોડો નીચે પડત નહીતો મરનાર અશતરી મરત નહી, વાશતે કાશમે તે મરનારના ધણીનુ મન પતાવવા માટે નાણાની એક મોહોટી રકમ આપવી કાશમ બીચારો શુ કરે, દરબારના ફેશલાને માન આપીને તેણે પેલી મરનાર ઓરતના ખાવીંદનુ મન મનાવીઉ, પણ તેમ કરતા તે બીચારાની જે કાઇ માએઆપુંજી વધેલી હતી તેનો આકો-ગણાઇ મુકો, અને બીચારો છેક મોહોતાજમદ થઇ ગએઓ.

કાશમ પોતાને ઘેરે આવેઓ, અને પેલા નાખીયા જોડા લઇને પાછો દરબારમા ગએઓ, અને ઇનશાફ કરનારાઓને અરજ કીધી કે આ જોડાએ મહને બહુ હલાક કરેઓછે, અને મહને ખાખા વરખો કરી નાખેઓછે, હવે મારી જોડે એક દમડીની પુજી રહી નથી માટે હને ફરીથી જો એ જોડા કાઇ અપરાધ કરેતો તેનો જુમો માહારે માથે નહી, એવુ એક હોકમ નામુ ઇનશાફ કરનારાઓએ મેહેરબાની કરીને માહારે માટે પરગટ કરાવવુ. ખરેખર હુ અટલ જોડાઓથી કંટાલી ગએઓછુ. નેઆએઘીશે તે માંગનુ કબુલ રાખી, જાહેર કરાવેઉ કે હવે એ જોડા કાશમના નહી.

. આ પરમાણે ઉપલી વાતનો છેડો આવેઓછે. જે માણશ સુણીઉછે કે બખીલને બધી વાતે દુખ છે ઉપરે

વાંત, ઉપરથી શોભેત થાએછે

રાખશી કદનું ઓકનું જાહાડ.

"મનમાઉથશાએર" કરીને એક પરાત ઈંગલંડમાંછે તાંહાં ઇશવી સને ૧૮૧૦, એટલે ૪૮ વરશની વાત ઉપર એક મોહોટું ઓકનું જાડ ૧૦૦ ગીનીએ (રૂ૧૦૫૦) એક અમીરેં વેચાતું લીધું હતું, અને તેજ વરશમા તેનું લાકડું કામે લગાડવા તે જાહાડને કાપવાનો હોકમ થએો ૫ માણશ દરએક જણ વીશ દીવશ શુધી માતરે તેની છાલ છોલીં કાહાડવાને લાગેઆ હતા. બે કરાઇ ૧૩૮ દીવશ શુધી લાગીઆ હતા. એ શઘલી મેહુનતનો ખરચ રૂ૮૨૦ થએો હતો જાહાડનું થડ ઘેરાવામા ૨૯ ફુટ હતું તેથી તેને વેહરી કાહાડવા એટલી લાંબી કરવત નહી મલી આવેઆથી બે કરવતને તપાવી શાથે જોડી દીધી હતી. થડને આરપાર વેહરી કાહાડતા એક પથર ઘેહેરાવામા ૧૮ ઈંચ જેટલો અંદરથી નીકલી આવેઓ હતો. વેહેરી રેહા પછી થડની અંદરના ચક્રો ગણતાં માલુમ પડીઉકે ઓછામા ઓછી તે જાહાડની ૪૦૦ વરશની ઉમર થઇ હતી તેમાથી બધું મલીને લાકડું ૨૪૨૬ ફુટ નીકલીઉ હતું તેની ડાલોના લાકડામાંથી ૧૦૦ તોપનું એક વાહાણું બધાઉ હતું, તેજ પ્રંજ એક બીજું ૫૦ તોપનું અને બીજા ભાગમાથી હેવા ઘણા વાહાણોને ચાર લાકડું મંલી આવીઉ હતું.

જાંનવરોની આંખ.

આદમી જાતની આખને શઘલી તરફ શેહેલાઇથી ફેરવવાને છ જુદા જુદા કુદરતી શાંધા લગાડેઆછે. ગાએ, બલદ, ઘોડા, જેઓના માથા જમીન તરફ જુકેલા રેહેછે તેઓની આંખ પણ જુલતી અથવા લટકતી રેહેલીછે બીલાડી, વાઘ, એવા જનાવરો જેઓ રાતના અંધારામા શેકાર કરનારાછે તેઓની આખની કીકી એવી બનાવીછે કે જોઈએ એટલી તે મોટી થાએ અને જોઇએ, એટલી શાંકડી થઇ શકે. મછર, માખ એવાં જીણા જીવોને ઘણી આખો આપેલી હોએછે, એટલી કે શઘલી તરફ આંખ ફેરવેઆ વગરે એકજ વખતે જોઇ શકે ચેણ (છછુંદર) જેને આપણે આંધલી બોલીએછ તેને બે આંખછે પણ તેના નરમ ગામડા તલેછે, અને તે તેને અંધારી જગામા ઘણીજ કામ લાગેછે. જારે બાહાર ઉજડમા આવેછે તારે તેની આંખો તે મીચદી દેએછે જેથી આંપણને તે નજરે પડી શકતી નથી. કરોલીઆ (કરાડીઆ) ને કોઇ વાર ચાર, અથવા, છ અથવા આઠ આંખ હોએછે. તેઓ શઘલી પારદરશકછે, જાંણે નકરા નીરમલ હીરા. તેઓ શેહેલાઇથી બધી તરફ જોવાને શકતીવાનછે. શરહો (કાકીડો) પોતાની એક આંખ થમ રાખી બીજીને જોઇએ તેમ ફેરવી શકેછે. એક આંખે જમીન તરફ જુએછે, બીજીએ કરી આશમાન તરફ જુએછે. આગલ અને પાછલ, તથા આશપાશ, ચારે તરફ એકેજ વખતે જોઇ શકે છે "લારડ બરોહામ" કેહેછે કે પખશીઓની આખ ઇશ્વરે એવી બનાવીછે જે જો ઇએતો તે ગોલ ડરા જેવી થાએ, અને જરૂર પડેતો તે ચપટી દાબડી જેવી થઇ જાએછે. જારે નજદીકની બારીક ચીજો જેમકે મછર, મગતરા, માખ, એ જેવાં હોએ તારે પખશીઓ પોતાની આખને ગોલડરા જેવી કરી નાખેછે, પણ દુરની ચીજો જેમકે કોઇ ઉંદર જંગલમા પડેલું, અથવા દરીઆના પાણી ઉપર કોઇ મુએલી માછલી ઘશડાતી હોએ તો તે જોવાને આખને ચપટી કરી દેછે. કોઇ વાર પખશીઓ એવી રીતે પોતાની આખોને ગોઠવેછે કે પાશેની અને દુરની ચીજો એક શરખી રીતે બરોબર જોઇ શકેછે.

પખશીનું ઈંડું.

શઘલાઓને ખબરછે કે ઈંડું એ શું ચીજછે. દર રોજ તેનો ઉપએોગ થઆથી તે શાધારણ ચીજ થઇ પડીછે, પણ તેને જરા વધારે શારી પેઠે તપાશેઆથી તે એક અજાએબ જેવી ચીજ માલુમ પડવાની હાથીદાંતના દડા જે એક બીજાની અંદર કેરામતથી કોતરેલા હોએછે તે જોઇ લોક ચીનાઓની કારીગીરી વીશે તાજુબ થાએછે બાટલીમા કેરી ઉતારેલી જોઇ અથવા શીશામાં નાહાનો જેવો લાકડાનો પલંગ ઉતારેલો જોઈ લોક અજાએબ થાએછે કે એ કેમ થઇઉ હશે, અને આવી મોહોટી જીનશ અંદર કેમ અને કીહે રશતેથી મોકલી હશે. પણ એવી તાજુબી ઈંડું જોઆથી કોઇને ઉતપન નથી થતી. તો જુઓકે એક ઈંડામાં ઓછામાં ઓછી છ બારીક ચામડીની કોથલી એક બીજાની અંદર ઉતરેલીછે. પેહેલું કવચ કોટલું એ ચાક અથવા ચુનાનું બનેલુંછે. તેની અંદરની બાજુએ કરાડીઆના

પડ જેવી બારીક ચામડી હોએછે. તેની પછી તરીજી બારીક ચોમડી જેની અંદર જરદી અને દાર રેહેછે. ઇંડાની જરદી એ પોતે ચોથી કોઠલી અને તેની અંદર દારની પાંચમી કોથલી, તેમાં છઠી એક ઝીણી કોથલી રેહેછે. જે આપણને ઇંડું કોહોવા ઉપર આવેછે તેઆરે ગોલ ચકર જેવા આકારમાં દેખાએછે. એ છઠી કોટલીમાં જીવ હોએછે, અને ખોદાતાલાની કુદરત હીક્મત જાણવાની એજ છે કે પેલા નાજુક જીવની બરદાશત અને પોશણ કરવા તેને કેવી કરામતથી છ જુદી જુદી એક બીજાની અંદર ઉતારેલી કોથલીઓમા મુકીઓછે

શવભાવ.

આ દુનીઆમા જે શઘલા માણશો વશેછે ત શઘલા જુદા જુદા શવભાવનાછે—કોઇનો શવભાવ ઘણો ઘડો હોએછે અને કોઇ ઘણાજ આકરા શવભાવનુ હોએછે શવભાવ અથવા મીજાજ આપણા શંશારી શુખ શાથે ઘણોજ અતલગનો શંબંધ ધરાવેછે, મારે આપણુ શઘલાને ઘટેછે, બલકે આપણુ શઘલાંની જરૂરની ફરજછે કે બને તેમ કરીને શવભાવની લગામને પોતાને તાબે રાખવી, ખરૂંછે કે કેટલીએક વેલાએ માણશોથી પોતાનો શવભાવ શાચવી શકાતો નથી, તોપણ તેઓને લગાર ધીરજથી વીચાર કરવો જોઇએછેકે ઓકેરાપણામાં તેઓ પોતાને ઘણું નુકશાન કરી બેશેછે ગુશશામા આવેલુ માણશ એકવાર ખુન કરવાને પણ ચુકતુ નથી, પણ પાછલથી જારે તેના ગુશાનું જોર નરમ પડેછે તારે તેને અતીઘણો ખેદ થાએછે **ગુશશો માણશોને આંધલો કરેછે એ કેહેવત કાઇ ખોટી નથી,** પણ જે માણશે ગુશશો મારેઓ, અને ગુશશાને માથે શરદારી મેલવી તેજ માણશ ખરો શુખી. ગુશશો એવી ચીજછે કે જેમ તેને વધારીએ છઇએ તેમ તે વધેછે, અને જેમ તેને ઘટાડીએ છઇએ તેમ તે ઘટેછે ગુશશો મારવો એ કામ પેહેલા જરા બીહક લાગેછે ખરૂ, પણ પાછલથી તેનું જે પરીણામ નીપજેછે તેથી બહુ આનંદ ઉપજેછે કેટલાંએક લોકોમાંતો કુદરતી એવો ગુણ ખવાએશ હોએછેકે, તેઓને ગમે એટલો છંછેડો અથવા મારીએ, તોપણ તેઓ લગાર ગુશશે થતા નથી, પણ ગોશ્પ્શા મુદા પાણીના માટલા હોએ એમ શાંત ચા હશીઆ કરેછે. તેમજ વલી કેટલાંક લોકોનો એવો વીરૂધ શવભાવ હોએછેકે બોલતા બોલતામાં ઝટ લઇને તેઓ લીલા પીલા થઇ જાએછે, તથા એવા શવભાવના માણશોને, કેટલીક વેલાએ તેમના દોશત આશનાઓ રંજ ઉપજાવવા, મારે ચીડવે છે, અલબતાં એ ચાલ ઘણીજ ધીકારવા લાએકછે, કે તે બીચારાને નાહક અમશથો છેડીને તેનો મીજાજ બીગાડેછે, એ પરમાણે તેને વારંવાર ચીડવેઆથી, તથા ગુશેનશીન કરે આથી તેનો શવભાવ દીન ઉપર દીન વધારે બીગડતો જાએ છે, અને તેથી કરી આગલ ચાલતાં તેના હકમાં વધારે ખરાબી થાએછે. અજાબ જેવુંછે કે ગુશશા અથવા આકરા મીજાજનાં ઘણા કડવા ફલો પાછલથી નીપજેછે એટલુ જાણીઆ છતા પણ કેટલાક લોકો એ નઠારી ટેવ છોડવાને કશી મેહેનત કરતા નથી મીજાજ અથવા શવભાવ વીશે શાલોમન પાદશાહ આ પરમાણે કહી ગએઓછે કે "જે ધણી થોડા ગુશશા વાલોછે તે એક કઉઅતમદ આદમી કરતા વધારે જોરાવરછે, અને જે ધણી પોતાના ગુશશાની લગામ પોતાને હાત રાખી શકેછે, તે ધણી એક રાજ કરતા વધારે શરશછે." ખરેખર આ ઉપલી શીખામણ હઇડામા રાખવા જોગછે—ગુશશા જેવી બુરી ચીજની ઉપર જેણે ફતે મેલવી તેજ ખરો માનવી.

દખણીણ અમેરીકામાં દુધ આપનાર જાહાડ.

દખણીણ અમેરીકામાં વનશપતીની વધ અને બાધો ઘણોજ ભારી અને મજબુતછે, તેની શાથે અજાએબ જેવા ગુણો પણ ધરાવેછે. "પાલો દી વાકા" અથવા જે દુધીઆં જાહાડ કરી બોલેછે ત જાડની ખુબી એવીછે કે તેમાથી દુધ જેવી ચીજ અથવા બરોબર બોલીએ તો મલાઇ જેવી ચીજ ઉતપન થાએછે. એ જાહાડનુંદુધ અને છાલ બને ખાધામાં આવે એવી ચીજગોછે અને તેમાં પોશણદાર પદારથ ઘણોજ છે. જો છાલ નરમ કરી તેને મસલીને તેની ગેટલી બનાવી હોએતો તેની ખુબી કોઇબી જાતના ચોખાની ગેટલીને આબેહુબ મલતી આવેછે. જો છાલનો છેક અંદરનો ભાગ લીધો હોએતો તે બરોબર ઘઉની ખાશીએત ધરાવેછે. એ ઉપરથી એવું માલુમ પડેછે કે "પાલો દી વાકા" એ જાહાડ આપણને એવો એક નાગતો આપેછે જેમા દુધ અને ગેટલી શાથે મલી શકે

શરીર શાથે મનનો શબંધ.

ઘણો વાર શુધી થમ બેશી રહીએતો તેથી આપણા શરીરને દુખ થાએછે અને, તેથી આપણી તંદુરશતી બગડે છે, જારે શરીરને દુખ થઈઉં એટલે તુરત પછી તે દુખ મન ઉપર અશર કરેછે, એ પરમાણે શરીર શાથે મનને કુદરતી શંબધછે. એજ પરમાણે જો ઘણીવાર શુધી કોઈએક બાબદ ઉપર ઘણુ બારીકીથી બેહેસ કરવામા મન રાકાએલુ રેહેછે, તો તેથી તુરત શરીરમા કાઇ દુખ થવા માડેછે, તેપણ એટલા ઉપરથીજ કે શરીર શાથે મનને શબંધછે. એટલા માટે તંદુરશતીના શંભાલ,શારૂં જરા લગાર ફરવુ હરવુ માણુશોને ઘણુ અગતનુ છે, અને તેમજ મનને પણ ઘણીવાર શુધી કોઈએક બાબદ ઉપર રોકેલુ રાખવુ ન જોઈએછે. કેટલીએક વેળાએ એવુ શાભલીઆમા આવીઉછે કે માણુશો કેટલીએક વાતની ઈનતેજારી રાખેઆથી હલાક થઈ મરણ પામેઆછે, ઘણી કાલજી રાખેઆથી મન એકની એક વાત ઉપર અથવા જુદી જુદી બાબદો ઉપર હમેશા ભમતુ ફરેછે અને તેથી તેને લગાર પણ નવરાશ મલતી નથી, અને તેમ થએઆથી મનની અશર શરીરને લાગી તે માણુશ દુખી થાએછે.

માહા પુરૂશોની ઊતપતી.

યુરપમા કેટલાક માહા પુરૂશો થઇ ગએઆછે, તેઓ અશલ કોણ હતા, અને પાછલથી કેવા માહા પુરૂશો થઇ ગએઆછે, તેના થોડાક દાખલા અતરે દાખલ કરેઆછે

જ્વીંગલ નામે એક માહાપુરૂશ થઈ ગએઓછે, જેનુ નામ તવારીખોમા મશહુર થએલુ છે, તે ધણી આલપશ પરવત ઉપર એક ભરવાડની જુંફડીમા જનમેઓ હતો ને લોકમાન નામે એક પુરૂશ થઇ ગએઓછે, જે ધણીએ એલમે એલાહીનુ ઘણુંજ ગનેઆન મેલવીઉં હતુ, તે ધણી એક શીકલીગરને તાંહા લોઢાંના ધરાવાના કાજ ઉપર રહેઓ હતો મારટીન લુથર એક ગરીબ ખાણ ખોદનાર (બેલદાર) નો છોકરો હતો કેરી, જે ધણીને ઈગરેજ લોકોના ધરમ પુશતક (બાઈબલ) નો જુદી જુદી બાશાઓમા તરજુમો કરવાની પેહેલી કલપના શુજ પડી હતી તે ધણી એક મોચી હતો ડાકતર મારીશન જે ધણીએ બાઇબલનો ચીનાઈ બાશામા તરજુમો કરેઓ હતો, તે ધણી એક કાલબુદ બનાવનાર હતો. ડાકતર મીલન આબરડીન શાએર નામના એક પરગણામા ગોવાલીઆ દાખલ કામ કરતો હતો ડાકતર આડમ કલારક, એક ગરીબ મુફલશનો છોકરો હતો. જાન ફાશતર એક વણકર હતો એનડરીઉફુલર એક ખેડુતને તાહા ચાકર હતો તથા ઉશીઅગ, જે એક ગોવાલીઓ હતો. અને એ વગર બીજા ઘણા માહાપુરૂશોના નામ જોએઆના આવેછે, જેઓ પેહેલા ઘણીજ હલકી અવશથામા ઉતપન થએલા પણ પાછલથી, પોતાના ઉદીઓગ અને ઈમાનતદારીથી મોહોટે મરતબે પોહોચેલા બેનજામીન ફરાકલીન, શર આઇશાક નીઉટન, કપતાન કુક, કોલબસ અને એ વગર બીજા ઘણા શખશોના નામ નોધાએલાછે, જેઓ પેહેલા ગરીબ અને કંગાલ હાલતમા હોએઆ છતા પાછલથી માટા પડીતો તથા માહા પુરૂશોમા પોતાના નામ મુકી ગએઆછે આવી રીતના દાખલા માતરે ઈગરેજ લોકોનાજ મલેછે, એમ ન શમજવુ, બીજી ગનેઆતના લોકોમાથી પણ એવા શખશો મલી આવશે જેઓની ઉતપતી ઘણીજ ગરીબી હાલતમા થએલી, પણ પાછલથી તેઓ મોહોટે દરજજે પોહોચેલા— ઉદીઓગ, કરકશર, અને ઈમાનતદારી, એ તરણ ચીજો જે ધણીએ અખતેઆર કરી તે ધણી ગમે એવો ગરીબ અથવા કંગાલ હશે, તો પણ તેનુ આ દુનીઆમા ફતેઆબું થવાનુ એ પકેપણે ધઆદ રાખવુ જોઈએછે

એહેન શઉીને શારે આપણું શારૂં.

અદેખાઈ—કેટલાક લોકોનો એવો ખવાશછે કે જો તેમના પડોશી અથવા તેમના કોઇ દોશતદારની બે લોકમા વખાણ થતી હોએ, તો તે અદેખા લોકો ખુશી થવાને બદલે ઓર બલાપો કરેછે કોઇ પણ આપણો ભાઇબંધનુ અથવા દોશત અશનાવોનુ શારૂં થતુ હોએ તો તે જોઈને આપણને રાજી થવુ જોઈએછે, તેમજ જો કોઈ આપણા ભાઇબંધ વીગે વખાણ થતી હોએ તો તે શાભલીને ખુશી થવુ જોઈએછે પણ એથી ઊલટુ કેટલાક લોકોનો એવો ખરાબ શવભાવ હોએછે કે જો જરા કોઈનુ શારૂં થતુ અથવા જરા કોઇ વીશે શારૂં બોલાઈઉ કે તેઓ બલી જલીને હાએ અફશોશ કરેછે, કે અરે માહારૂં નહીને ફલાણાનું

આવું શારૂં થઇઉં ? અરે માહારી નહી ને ફલાણાની આ
રલી તારીફ થઇ ઇતીઆદી. પણ તે કંબખત એટલું શમજ,
તો નથી કે એ પરમાણે હાએ અફશોશ કીવાથી તેનું કશુ વ
લવાતું નથી, પણ એવું કરીને ઓર તે પોતાનેજ નાહક દુ
ખી કરેછે. એવાજ એક અદેખા મોર વીશે નીચે જણાવે
આ પરમાણે એક જણ લખી ગએઓછે તે કેહેછે કે એ
ક દીવશે એક ખેડુત શાજને વખતે એક વરશાદની કમાન
ના તરેહવાર રંગ જોઇને ઘણો ખુશી થતો હતો અને તેની
વખાણ કરતો હતો, તે એક અદેખા મોરથી ખમી શકાઇ
ઉ નહી, તેથી તેણે પેલા ખેડુતને કહીઉ કે "ઓ બે વકુફ
ખેડુત શું આ માહારા કરતાં તારી વરશાદની કમાન વધારે
ખુબશુરતછે કે તું તેની એટલી વખાણ કરેછે ?—જો મારા
પીછાનો રંગ કેવો શુંદરછે, અને જેની બણી જોતા આખ
ને તાહાડક વળેછે, અને વલી તે શાથે એ વરશાદની કમાન
નો રંગ તો જલદીથી કરમાઇ જશે, પણ માહારા પીછાનો
રંગતો શદા એનોને એવોજ રેહેવાનો, એટલુ છતાં તુ મહ
ને મુકીને તેની શાને આટલી વખાણ કરેછે ! " એ બોલ
ણુ શાભલીને ખેડુતે જવાબ દીવો કે " એ અદેખા પખશી
હુ આ વરશાદની કમાનની તારીફ કરૂ છું તે કાઇ તેના રં
ગ ઉપરથી નથી કરતો, પણ એ કમાનના દેખાવ ઉપરથી
એવું જાણુંએછે કે હવે આવતી કાલની હવામા અથવા રૂત
મા કોઇ શારો ફેરફાર થશે, એટલા ઉપરથી હું ખુશી થાઉં
છું, તથા તેની તારીફ કરૂંછું તેમજ હું તારી તરફ ઘ
ણો ખુશી નથી થતો તેનું કારણ એજછેકે જારે હુ તારો
ટહુકાનો શાદ શાભલુછુ તારે તુરત વરશાદ આવેછે."
આ પરમાણે તે મોરની ફજેતી થએઆથી તે શરમીંદું થઇ
તાહાથી ચાલતું થઇઉ

એક છોકરીનો પોતાની મા તરફ પેઆર.

—o—

ગુવીલ્લન દેશનો રાજા તરીકે ગશતેવશ, એક દાહાડે
બાહેર ફરવાને નીકલેઓ હતો. રશતામાં તેણે એક ગામડી
આની છોકરીને એક કુવા ઉપર પાણી ભરતા જોઇ, જે છો
કરી શવરૂપે શુંદર પણ દેખાવે ઘણીજ ગરીબ અને રાંક હતી
તે છોકરી હાવી શુંદર તથા તેની અંગકાંતી ઘણી નાજુક એ
ટલું છતા તે છોકરી પાણીભરવા આવી હતી, એ ઉપરથી તેરા
જાએ ધારીઉં કે એ કોઇ ગરીબની છોકરી હશે, એમ વીચા
રીને તે ... તેની છોકરી ...

શેથી થોડુંક પાણી પીધું. પાણી પીધાબાદ તે રાજાએ તે છો
કરીને કહીઉ કે "એ ગરીબ છોડી તુ આવી નાજુક છતા
આ પરમાણે મેહેનત કરેછે, તે જોઇને મહને તારી દએઆ
આવેછે, જો તારાથી પાણી કહડાતુ નથી તોપણ તું ઘણી મેહે
નતે પાણી કાહાડેછે, અને વલી એ વાશણ ભરીને માથે મુ
કી કોણ જાણે કેટલે દુર તને લઇ જવું પડશે. પરેશ્વર એ
વુ અતીશએ મેહેનત ભરેલુ કામ કરવાને તને ઇશવરે પેદા
કરી નથી એ તાહારા રૂપ ઉપરથી શાફ જણાએછે, માટે જો
તું માહારી શાથે આવશેતો હુ તારી હાલત શુધારી તને શુખી
કરીશ, જેથી કરીને ફરીથી આવુ દુખ ભોગવવાની તને અગ
ત પડશે નહી" એ ઉપકારના તથા પીરીતીના શબદો શાભ
લીને તે છોડીએ વાંકી વલી પોતાનું શર નમાવી, તે રાજાનો
મોહોટો ઉપકાર માનેઓ અને તેને કહીઉ કે "માહારાજ,
પરમેશવરે જે શથીતીમાં મહને ઉતપન કરીઉ, તેજ શથી
તી હું વધારે પશદ કરૂછું મહને એ કરતાં વધારે શારી હા
લતની કશી અગત અથવા ઇછા નથી—ઇશવરે જે કરીઉ
છે તે ઠીકજ કરીઉ છે, અને તે કરતાં જો મહને એથી વધારે
શારી હાલતમા રેહેવાની ઇછા હોત તોપણ હુ તમ શાહેબ
શંગાથે કદાપી આવત નહી." એટલુ બોલી તે છોડી પા
છી પોતાને કામે વલગી. એ ઉપરથી તે ઉદાર મનનાં રા
જાએ તે છોકરીને ફરીથી પુછીઉ કે "તુ માહારી શાથે શા
માટે આવતી નહી ?" છોકરીએ ઘણીજ નમનતાઇથી જવા
બ દીવો કે "શાહેબ અશકત અને નીરાશરીત એવી તે
માહારી એક ઘરડી માતા તેને એકલી મુકીને હું કેમ બીજે
કંઇ જાઉં ? મજવીના માહારી ઘરડી માતાને પાણી પાવાને
અથવા ભોજન આપવાને બીજું કોઇ નથી. 'અગર જો હું
તેનીથી એક ઘડી દુર પડીતો તેને ઘણી જાતની અડચણો
ભોગવવી પડેછે, તો એવી લાચાર માને પડતી મુકીને હું મો
જ ભોગવવાને તમ જેવા શખી અને ઉદાર પુરૂશો શાથે રહું
એ કેવું અણઘટતું, અને અનીતીનું કામ કેહેવાએ ?" તે
છોકરીના પોતાની મા તરફ આવા મમતાના શબદો શાભ
લીઆથી તે રાજાના મનમાં ઘણુંજ લાગીઉ, તેથી તેણે તેને
પુછીઉ કે "તે તાહારી ઘરડી અને લાચાર મા કાહા રેહેછે ?"
તે વેળાએ શામે એક જુપડી હતી તે બણી પોતાની આંગ
લી દેખાડીને તે છોડી બોલી કે "એ જુપડીમા મારી મા રે
હેછે "તારે રાજાએ તેની મા પાશે જવાને પોતાની ઇછા જ
ણાવી. જે પેલી છોકરીએ તુરત કબુલ રાખી અને તે બેવે
જણા તે જુપડીમાં ગએઆ રાજા તે જુપડીમા જીએતો

ઘરડી અને અતીશએ અશક્ત એવીએક અશતરી જોએ ઉપર પથારી કરીને પડેલી હતી, એ ઉપરથી તે રાજાએ ઘણા હેતથી તેને કહીઉ કે "એ ઘરડી અશતરી તારી આવી દુખકારક અવશથા જોઇને મહને ઘણોજ શંતાપ થાએછે." દોશીએ જવાબ દીધો જે "બાપા મારી હાલત એવીજછે ખરી કે રશતે ચાલતાને પણ માહારી ઉપરદએઆ આવે. હું એટલીતો નાતવાન અને કમજોર થઈછું કે મારાથી આણીગમ તેણીગમ લગાર ફરાતું પણ નથી, આટલી છોકરીછેતો તેથી મેહને જરા લગાર પણ કલ પડેછે, તથા જાડું પાતલુ ખાવા પીવાને મલેછે. અગર જો ઈશવરે દએઆલુ થઈને આ છોકરી મહને નહી દીધી હોતતો હું નહી કહી શકતીકે માહારા કેવા હાલ થએઆ હોત! એ છોકરી પોતાથી બની શકેછે એટલું માહારા માટે કરેછે—કોઇ રીતે માહારા મનમા ઓછું આવવા દેતી નથી, પણ શઘલી પરકારે મહને શુખમાં રાખવાનીજ તજવીજ કરેછે—રાતને શમએ થંડી અથવા/માદગીને લીધે જો હું જરા લગાર બેકરાર થાઉતો એ છોકરી પોતાની મીઠી હુંગ બોઇને શારીરાત માહારી આગલ બેશી રેહે એવી શઘલી પરકારે એ છોકરી માહારી જતન કરે છે, અને જો હું ખરૂં બોલુંતો એ છોકરીનીજ જતનથી હું અતીઆર શુધી જીવીછું, નહી તો કોણ જાણે હું કે દાહાડની મરણ પામી હોત. ઈશવર એ રૂડી છોકરીનું કલેઆણ કરો! એ છોકરીએ જેવી માહારી ઘરડીની બરદાશત લીધીછે તેવું એને ઈશવર, શુખ આપો."

એ શઘલો અહેવાલ શાંભલેઆથી રાજાનું હઈડું ભરાઇ આવીઉં, અને તેનાથી એક બોલ બોલાએઓ નહી, તેણે તે છોકરીને પોતાની પાશે બોલાવીને તેની ઘણી તારીફ કીધી તથા તેને ઘણી શાબાશી આપીઅને કહુંજે "જેવી તું આ તાહારી ઘરડી માતાને તેના દુખના દાહામાં મદદ કરેછે. તેજ પરમાણે ઈશવર તને મદદ કરશે," એમ બોલીને ગજવામાથી રૂપીઆની એક કોથલી કાહાડીને તેને આપીને કહીઉંજે, "લે આ રૂપીઆ અને એ તુ તાહારી જોડે રેહવાદે, એ રૂપીઆ કાઈ ઘણા નથી પણ હાલ તું એમાંથી શતેચવીને ખરચ કરજે, હું વલી ફરીને આવીશ તારે કાંઈ વધારે પઈશા લાવીશ" એ પરમાણે પરોપકારના શુખનો ઉપભોગ લઈને ગસટેવસ રાજા તાહાંથી નીકલેઓ, અને આવાં લાચાર તથા અશક્ત લોકોને મદદ કરવાને ઈશવરે પોતાને શકતી આપીછે એથી તેને ઘણોજ આનંદ થએઓ, અને તુરત તેણે પોતાને ઘર જઈને ઈશવરની શેવા કીધી. રાજા પોતે આપેલી કબુલાત પરમાણે થોડા દાહાડા પછી તાહા પાછો ગએઓ અને તે લાચાર દોશીનું તથા તેની એક શદગુણી છોકરીનું જનમ શુધી પુરૂં થાએ એવુ કાંઈ તેમને કરી આપીઉં.

અગર જો શઘલી છોકરીઓ ઉપર કહેલી છોકરીના જેવી હોએ અથવા થાએતો પછી કેવો આનંદ. કેટલાંકતો એવા નીચ અને અધમ છોકરા હોએછેકે જેઓ પોતાના મા બાપની શેવા કરતાતો રહેઆં પણ ઉલટા તેમને દુખ દીએછે એકવાર કદી એવું પણ બને કે માબાપનો શવભાવ નઠારો હોએ, તોપણ છોકરાંઓનીતો આ એક ફરજછે કે તેઓએ શઘલી પરકારે પોતાના મા બાપને શુખ આપવાને તજવીજ કરવી જોઈએ, કાએકે બાલપણમા મા બાપે ઘણી મેહેનત લીધીછે તથા અતીશએ દુખ ખમીઉ છે.

બઈરાંઓના ચેહરાની ખુબશુરતી નત અને ટીલી.

બાઈઓ તમારો ચેહેરો ખુબશુરત કરવા તમે નત અને ટીલીનો ઘણો શોખ રાખોછો, પણ તમારે શારૂં થોડાક નીચે લખેલા શીનગારો તમારા એક દોશદારે મેહનત લઈ શોધી કાહાડેઆછે તે જો કામે લગાડશોતો તમે દશ હજાર ઘણા વધારે ખુબશુરત દેખાશો.

શનગાર પેહેલો,

ખરી આરશી——ગણેઆન.

ગનેઆન દરપણમાં તમને દેખાશે તમારી ભુલ અને ખામી,
જે શુધારેઆથી વધશે તમારી આબરૂ, થશે તમારી નેકનામી

શનગાર બીજો,

ચેહેરો શુમારો કરવાનું શુગંદ તેલ——શંતોશ.

વાપરજો હર રોજ એ તેલ ખુશબોદાર,
થશે બાલ જેથી નરમ, રેહેશે દીલ હમેશ ગુલજાર

શનગાર તરીજો,

હોટને લાલ કરવાનો રંગ——શચાઈ.

લગાડજો દરરોજ તમારા હોટ ઉપર આ અશલ રંગ,
થશે હોટ પરવાળાં જેવા, નીકલશે તેમાથી અવાજ મનમોહન

સનગાર ચોથો,

મોહોડામાંથી મીઠો વાસ નીકલવાની દવા—બંદગી.

રાત અને દીન હરદમ એ દવારે તારા મોહોડામા રાખ,
જેથી શુધરશે તારો કડ, નીકલશે તેમાથી મધુર રાગ

સનગાર પાંચમો,

આંખમાં આંજવાનું અંજન——દયાઆ.

લગાડતા રેહેજે રે એ અનન તારી આખમા હમેશ,
જે વધારે તને ખપડે, તો; તે પોહોચાડશે હરેક સુકનેશ

સનગાર છઠો,

ચેહરા ઊપરના ખીલનું ઓશડ——ડાહાપણ.

આપેછે એ દવા ચેહરાને ખરી ખુબસુરતી,મીજાજ કરેછે નરમ,
આરત જાત દેખાએછે પુર દબદબા ભરેલી, આખમા શરમ

સનગાર સાતમો,

ગલામાં ઊચાં મોતીની માલા—ખોદા ઊપર સબુરી

પેહેરી રાખજરે ગલામા આ બે સુધી માલા,
રાખશે ખુશી અને ખુરમી તને ખુદાતાલા

સનગાર આઠમો,

હાતમા કુદનના સોનાના વાલા—નેકી.

છોડતે નહિ એ તતવને રાખજે છવે તારા લગન,
રાખજે તને એ અદાજમા, આકીન થાયે અમન

સનગાર નવમો,

હીરા માણેકનો બાજુબંદ—ઊદીઓગ—સફાઈ.

બધ ઉપર તારો બાંજુએરે આ બેસુનો બાજુબદ,
રહેશે તેના તનદોરસ્ત, નથી થવાની મોહોતાજમદ

સનગાર દશમો,

માંથા ઊપર જવેરાતનું મોર—ધરમાતમાપણું.

મુક માથે આ ખરો શીનગાર, થારે ધરમીમાન,
ખરીજ તારી કીરતી રે ગવાશે, ઇશવર આગેપણ મલશે માન

આગલા વખતની થંડીની રૂત.

—o—

ઇશવી શન ૧૬૬૪ મા ઇંગલંડ દેશમાં એટલીતો થ ડી પડી હતી કે લડનનાની તેમસ નદીમા ૬૧ ઇંચ જાડો આ ઈંચનો એક થડ બધાએઓ હતો તથા તાહાના લગભગ ૫૦૦ પરંદા ભુખમારાથી મરણ પામેઆ હતા.

ઇશવી શન ૧૬૮૩ મા વલી એટલીતો થડી પડી હતી કે કેટલાકી ખાનાર વરૂઓને ખાધાની બહુજ હાની થઈ હ તી, જેથી તેઓ થશારાબધ વીએનાં શેહેરમાં પેઠાં હતા, અ ને તાહા જઈને જનાવરો તથા માંણશોને ફાડી ખાધા હતા, તેમજ જરમની દેશમા ૧૬૯૫ મા કકડતી તાહાડને લીધે કે ટલાક માણશો હલાક થઈ મરણ પામેઆ હતા, તથા ૧૬૯૯ મા પણ બીચારા લોકોની તેવીજ હાલત થઈ હતી

ઇશવી શન ૧૭૦૯ મા એક ઘણીજ કકડતી તાહાડ પડી હતી, જે વેલાએ ઘણી નદીઓના તથા ગલેવગેના પાણી બધાઇ ગએઆ હતા, એટલુજ નહી પણ કીનારાથી કે ટલાક માઇલ દુર શુધી દરીઆના પાણી પણ બધાઈ ગએઆ હતા જમીનના ઉપર ૯ ફુટ જાડો થડ બધાએઓ હતો, તથા મરણ પામેલા જનાવરો અને પખશીઓ ખેતરોમા પડે લા માલમ પડતા, તેમજ કાઈ હજારો આદમીઓ પોત પોતા ના ઘરમા મરી રહેલા ફરાનશ દેશની દખશીણ દીશાએ તે વેલાએ દરાખના જે ઝાડવા હતા તે ગલલા બલીને બશ મ થએઆ હતા એડરીઆટીક નાંમનો એક આખો શમુ દર તથા, લુઝીઅમ શમુદર, એઓ ખારેલા પાણી પણ બધા ઈ ગએઆ હતા એ થડી અથવા શીઆલાની રૂતથી દરખ તોને પણ બહુજ નુકશાન થઇ હતુ

ઇશવી શન ૧૭૧૬ મા થડી એટલીતો પડી હતીકે ત દીના પાણી બધાઈ ગએઆથી માણશો તે ઉપરથી ચાલી જ ઈ નદી પાર કરતા હતા

ઇશવી શન ૧૭૨૯ મા ઈશકાટલડ મધે ગાએ ઘોડે તથા મેટા મલી હજારો જનાવરો બરફમા દટાઈ ગએઆ હતા

જેવી થડી ઇશવી શન ૧૭૦૯ મા ખાણીઈ હતી તેવી જ થડી ઇશવી શન ૧૭૪૦ મા પણ પડી હતી—એ વેલા એ ઇશપેન તથા પોરતુગાલ મધે જમીન ઉપર દશ ફુટ જાડુ બરફનુ પડ બધાઈ ગ્ તુ

૧૭૪૪ મા તાહાડનુ જોર એટલુ તો વધી પડેઉ હતુ કે પોરતુગાલ દેશમા જમીનની શપાટી ઉપર ૨૩ ફુટ શુધી બરફનુ પડ થુ હતુ

૧૭૫૪ તથા ૧૭૫૫ મા પણ ઈંગલડમા થડી બહુજ શખત પડી હતી તે વેલાએ ગલદમા ગલદ દારને પણ ગલા શમા રેડી હવામા મુકેઆથી તેની ઉપર પણ આઈશનુ એક પાતલુ જેવુ પડ બધાતુ હતુ

૧૭૭૧ મા એલબ નદીના પાણી છેક તલીઆ શુધી બધાઈ ગએઆ હતા, એટલી થડી પડી હતી.

૧૭૬૬ માં ટીતીડબ નદીમાં આઇશનું ઘડ બંધાઇઉં હતું, તથા તે વેલાની ઘંટીથી પણ બહુ માછલા તથા પખશીઓ હલાક થઈ મરી ગએઆં હતા

૧૭૭૪ તથા ૧૭૭૫ ની શીઆલાની રૂત પણ ઘણીજ કડણ હતી.

આ પરમાંણે જોનાં ઇથવી થને ૧૬૬૪ થીતિ ૧૭૭૬ શુધીનાં શવાશેં પરશમાં ઘણીવાર ઇઉરપખંડ મધે શકત તાહાડ પડેલી જણાએછે.

લોહોડાંની શડક.

પારલીનેનટના એક અધીકારી રાબરટ ઇશટીવનશને લોહોડાની શડક વીશે જે હશાબ ઉપજાવેઓછે તે ઉપરથી જણાએછે કે, આ પુરૂથવીની શપાટી ઉપર હાલ જાહાજાહા લોહોડાંની શડકો નખાઇછે, તે એટલીતો છે કે જેનો એક લાબો પટો કીધો હોએ તો તે પટાથી આખી પુરૂથવીને ઘેરી શકીએ.

૧૮૫૬ શુધીમા ગરેટ બરીટન અને આએરલંડ મલીનેજ માતરે ૮૦૫૪ મઇલ શુધીના રશતા ઉપર લોહોડાંની શડક મુકેઆમા આવીછે.

એ શડક પાછલ ૨૮૬૦૦૦૦૦૦૦ રૂપીઆ ખરચ બેઠોછે

૫૦ માઇલ કરતા વધતા તો રનયો (બુગદા) ખોદાએલાછે.

લનદનની પડોશમાં અગીઆર મઇલ જેટલા બુરો મુકાએલાછે

લોહોડાંની શડકને માટે જે જમીન ઉપર કામ આવેલાછે તે જમીનનુ માપ ૫૫૦૦૦૦૦૦૦ ચોરસ વાર ગણાએલુંછે.

એકે વરશમા આગની ગાડી લોહોડાંની શડક ઉપર ૮૦૦૦૦૦૦૦ મઇલની મુશાફરી કરેછે.

ઇગલંડમા આગની ગાડીને માટે ૫૦૦૦ વરાલ ઇંજન રેહેછે, તથા ૧૫૦૦૦૦ બીજાં ગાડાં માલ લઈ જવા લાવા માટે તથા ઉતારૂઓને વાશતે

લોહોડાંની શડક બાંધવાના કામને માટે જે જુદી જુદી મંડલીઓ પડેછે, તેઓએ પોતાના હાલ આશરે ૯૦૦૦૦ માણશો કામે લગાડેલાછે

દર વરશે આંગ ગાડીમાં ૨૦૦૦૦૦૦ ટન કોએલો ખપેછે.

એક મીનીટ જેટલા વખતમા, ૪ ટન કોએલાની મારફતે ૨૦ ટન પાંણીનો બાફ તઇઆર થાએછે.

૧૮૫૪ ના શાલમા ઇગલંડ મધેની આગ ગાડીમા કેટલા ઉતારૂઓ ગએઆ હતા, તેની તપાશ કરતાં જણાઇઉં કે એ વરશમાં ૧૧૧૦૦૦૦૦૦ ઉતારૂઓએ એ ગાડીમાં બેઠક લીધી હતી, અને તે માંહેલાં દરએક માણશે ૧૧ મઇલની મુશાફરી કીધેલી હતી.

એજ વરશમા એ ગાડીની ૨૦૨૧૫૦૧૦૦ રૂપીઆ આવક થઇ હતી.

લોહોડાંની શડકો જે મુકેઆમા આવીછે, તે ઘણી ખરી ઘશાઇ જાએછે, તથા ખરાબ થાએછે, એટલા વાશતે દર વરશે એ શડકોની મરામતને માટે ૨૦૦૦૦ ટન લોહોડું વપરાએછે. તેમજ એ શડકની હેઠે લાકડાની જે "શલીપટો" મુકેઆમા આવેછે, તે પણ ઘશાઇ ખરાબ થાએછે, માટે દર વરશે ૨૬૦૦૦૦૦ નવી "શલીપટો મુકવી પડેછે. "એ શલીપટો" બનાવવાને માટે દર વરશે ૩૦૦૦૦૦ જાહાડો કાપેઆમા આવેછે. અને એ ૩૦૦૦૦૦ જાહાડોને વાશતે ૫૦૦૦ એકર જમીનની જરૂર પડેછે

દરએક વેલાએ એ ગાડીમા આશરે ૨૦૦ ઉતારૂ જઇ શકેછે. તોપણ અતરેની આગની ગાડીઓમાતો વખતપર એકી વેલાએ ૪૦૦ કરતાં વધારે ઉતારૂ લીધામા આવેછે.

ઇગલંડમા લોહોડાની શડકો મુકવાને વાશતે જે જે જમીનદારો પાશેથી જમીન લીધીછે તેને બદલે તેઓને ૭૦૦૦૦૦૦૦ રૂપીઆ આપેઆમાં આવેઆછે.

વીજલીનો તાર ૭૨૦૦ માઇલ શુધી ગોઠવેઓછે જેને માટે ૩૬૦૦૦ માઇલ તાર વપરાએઓછે

એ તારની ઓફીશમાં ૩૦૦૦ માણશો કામે લાગેલાંછે તથા બીજાં ૬૦૦૦ માણશો પણ કામે લાગેલાંછે.

દર વરશે રેલવેની આવગ લગભગ ૨૦૦૦૦૦૦૦ રૂપીઆની થાએછે

રેલવેની શડક ઉપર જે ખરચ લાગેછે, તેમા દર માઇલે જે એ ખરચમાં માતરે એક કુમાનીની ઠયાર કીધામા આવે તો દર વરશે ઓછામાં ઓછા ૮૦૦૦૦૦ રૂપીઆનો, રેલવે કંપનીને ફાએદો થાએ

જાણવાજોગ બાબદો.

—o—

હાલ આપણી દુનીઆમા શઘલી મલીને. ૩૦૬૪ ભાશા લોકો બોલેછે.

આ દુનીઆમાં વશનાર લોકોમાં જુદા જુદા ૧૦૦૦ કરતા વધારે ધરમ ફેલાએઆછે.

ગણતરી તથા શોધ ઉપરથી એવું શાબેત થાએછે કે આ દુનીઆમાં જેટલા મરેછે એટલીજ ઓરતો પણછે.

માણશની જીંદગી આ દુનીઆમાં શરાશરી (આવરેજ) ૩૩ વરશ સુધીનીછે એવું જણાએલુછે. જેટલાં માણશોછે તે ઓનો ચોથો ભાગ શાત વરશની વએ પુગાની અગાઉ મરણ પામેછે હરધો ભાગ ૧૭ વરશની વએ પુગાની અગાઉ મરેછે, પણ જેઓ ૧૭ વરશ પુરા કરેછે તેઓ પોતાની જીંદગીનું શુખ શારૂં ભોગવેછે.

દર હજાર માણશે એક માણશ ૧૦૦ વરશની વએનું થાએ તાંહાશુધી જીવેછે. દર શો માણશે માતરે ૭ જણા ૬૫ વરશની ઉમર ભોગવેછે. તેમજ ૫૦૦ માણશોમાથી માતરે એકજ માણશ ૮૦ વરશના આવરદાનું નીકલેછે.

આએ દુનીઆની શપાટી ઉપર શઘલાં મલીને ૧૦૦૦૦૦૦૦૦૦ માણશોછે, એઓ માહેથી દર વરશે ૩૩૩૩૩૩૩૩ માણશો, દર દાહાડે ૯૧૮૨૩ માણશો, દર કલાકે ૩૭૩૦ માણશો, અને દર પલે ૬૦ માણશો મરણ પાંમેછે. આ પરમાણે જે મોત નીપજેછે તેથી આપણી દુનીઆ કાંઈ ખાલી થઈ જતી નથી, પણ જેમ એક તરફ મોત થાએછે, તેમજ બીજી તરફ જનમો પણ થાએછે, જેથી કરીને દુનીઆની વસ્તીની શંખીઆ શમતોલ રેહેછે.

કુવારાં અથવા છડાં માણશો કરતા પરણેલા માણશોના આવરદા લાબા દાહાડાના જણાએઆછે, પણ જેઓએ ખાધા પીધાનું અદાજાશર રાખી, પોતાની તંદુરશતી શાચવીછે તેઓ ઘણાજ વધારે દાહાડા આ દુનીઆની મોજ ભોગવવાને જીવતા રહેઆછે

ઠીંગણાં માણશો કરતાં લાબા માણશોની જીંદગી લાંબી જણાએલીછે.

એખલપેટાપણું.

—o—

આ દુનીઆંનાં લોકોમા એક અજાએબ ગુણ પશરેલો જણાએછે, કેટલાક લોકો એમજ જાણેછે કે દરીઆમા જે પાણીછે તે શઘલા હમારાજછે. આ બાબદ વેપારીઓ તથા ધંધાદારીઓને વધારે લાગુ પડેછે, તેઓ ઘણુ કરીને એમજ શમજેછે કે પરમેશવરે આ શુરશટીમા જે કાંઈ શારા પેદાશો ઉતપન કરેઆછે તે શઘલા હમારેજ મારેછે, તથા લોકો જે કમાઈ કરેછે તે અણઘટતીછે, એ શઘલી કમાઈ હમેજ કરીએ, ફલાણુતો હમોજ કરીએતો શારૂ, અને એ પરમાણે તેઓનાં મનમાં એવુંજ અ... કરેછે કે, શઘલું હમેજ કરીએ, અને શઘલો લાભ તથા ફાએદો અમેજ લઈએ, પણ તેઓ એટલો વીચાર કરતા નથી કે આ દુનીઆ મોહોટીછે, શઘલાંનુ એમાજ પુરૂં થાએછે, અને તે પુરાનો કરનાર પરવરદેગારછે. ઉપલા વીચારને મલતી એક કાહાણી નીચે પરમાણેછે, એક જગા ઉપર એક દેવલ નવુંજ બંધાઈ તઈઆર થએઉં હતુ, તેના ઉપલા ભાગ આગલની ઘંટ બાધવાની એક જગામાં કેટલાક ખુબતરોએ પોતાનો મુકામ લીધો, અને ઘણા દાહાડા શુધી તેઓ નચીતાઈથી તાંહા પડી રહેઆ, તેથી તેઓ એવું શમજવા લાગાં કે એ જગા હમારેજ મારે બાધેલીછે, પણ તરતજ જેવારે તે જગા ઉપર એક ઘંટ બાધેઆમાં આવેઓ કે તે ખબુતરોએ કરકલવા માડીઉં, તેઓ એમ વીચારવા લાગેઆં કે આ આપણી જગા ઉપર એ ઘંટને આવવાનો શો અધીકાર હશે ! એણે અતરે આવીને આપણને નાહક કંટાલો આપવા માંડેઓછે, મારે આપણે એનો કાંઈ ઉપાએ કરીએ કે એ જલદીથી જતો રેહે, એમ વીચારીને તેઓએ એક શભા ભરી ઠેડાવ કરેઓ કે એ ઘંટની આવી નાલાએક ચાલ મારે એક અરજી કરવી અને એને રખશુદી અપાવવી ઘંટે મુગા મુગા એ શઘલું બોલવુ શાભલીધું અને પછી ધીરજથી આ પરમાણે કહીઉં કે " આ જગા કાંઈ તમારા એકલાનેજ મારે અથવા માહારા એકલાનેજ મારે નથી પણ એતો એક જાહેર મકાનછે, એ જગા ઉપર જેને ગમે તે આવે એવી છુટછે, વાશતે અરજી કરવાનો તમારો બેવકુફી ભરેલો વીચાર છોડી દેઓ, નહીતો મહને દાહાડી મુકાવતાં ઉલટા તમોજ નીકલી જશો. "

આ વાત ઉપરથી મતલબ એટલીજ નીકલેછે. કે, **શગલું માહારેજ વાશતેછે, શઘલુ હુંજ રાખું, શગલુ હુંજ લઉં, હુંજ કરૂં,** એવા વીચાર ધરાવનાર જેઓછે તેઓએ જાણવુ જોઈએછે કે સઘલું કરતાં અથવા લેતાં પાછે જે દેશે, તે પણ ખોવાઈ જશે. દરીઆમાં જે પાણીછે તે શઘલા આપણાં નથી, પરમેશવરે જે કરી આપીઉંછે, તથા જે થોડું મલેછે તે ઉપર શબુરી પકડવી ઘટેછે.

અરે! મીઠું મોઘું થઈગયુંછે!

મીઠું મોઘું થાએછે કારણ કે તેનો ખપ ઘણોછે ઘર ઘેર લોક મીઠું ખાએછે, કોઈને તે વગર ચાલતુ નથી. જનાવર પણ મીઠાં વીગેરે કોઈ વાર તલવસેછે ખોદાતાલાએ મીઠું માણસ જાતનો એક જરૂરનો ખોરાક કરી આપેલોછે. મીઠું નહી ખાધુંતો માણસ દુબલુ થઈ જલદી મરણ પામેછે જારે મીઠું ઘણુંજ મોઘું થાએછે તારે ગરીબ લોકથી લેવાઈ શકાતુ નથી, તેથી તેઓ પોતાનું ખાણુ વગર મીઠાનુ રાધી ખાએછે અને ખાઈ રેહા પછી બે ચાર ચમટી મીઠું ઉપરથી ખાઈ પોતાની હાજત પુરી પાડેછે. શું બીચારા ગરીબોની અવસ્થાછે તે ઉપર વીચાર કરો! અને તેમને ઈશ્વર કુરપા કરી, જે ચમટી મીઠું તમારા ખોરાકમા નાખવાને બખશેછે તે વીશે તે દાતાના શુકરાના કરો, અને શંતોશથી રહો

મીઠું ખોદા તાલાએ દરીઆમાં પુશકલ ભરેલુંછે મીઠું જમીનમાથી પણ નીકલેછે, પણ જેટલુ દરીઆમાથી નીકલેછે તેટલું જમીનમાં નથી ગણતરી કીધા ઉપરથી એવું માલમ પડેછે, કે જો દરીઆમાંનુ સંઘલું મીઠું જુદુ કરી તેનો ટગ કરીએતો તે ટગની ઉંચાઈ ૧૦ માઈલની થાએ, અથવા શાધારણ રીતે બોલીએતો તે મીઠાનો ટગ આપણા વાલકેશવરેના ડુંગર કરતા ૮૦૦ ઘણો ઉચો, ૮૦૦ ઘણો લાબો, અને ૮૦૦ ઘણો પોહોલો, ઘણો મોહોટો ટગ થવો જોઈએ. જેની બરોબર હીમાલીઆ પરવત પણ આવી શકે નહી એટલું સંધું મીઠું હોએ છતા આપણા ખપમાં પુરતુ આવતું નથી તેથી તેનો ખપ કેટલો હશે તેનો શાધારણ અટકારો ધેઆનમા આવી શકેછે. દરીઆનાં પાણીમાં મીઠા શીવા બીજાં તરાહ જાતના ખારોછે જેના ટગ પણ ઘણા ખરા એવાજ થઈ શકે એટલો જથો તેઓનો પણછે.

મોજ,—બાએડી જાતને કેહેવી અને કેટલી કરવી જોઈએ—જેમ એને જેટલુ તડકુ ફુલ ઉપર પડેછે તેમ જે ગમોંથાન તડકુ પડીકતા તે ફુલને ખીલવેછે, અને ઘણુંજ શુંદર અને દેખાવંતું કરેછે. તેમજ બાએડી જાતને પોતાના પેર સંસારમા એવી રીતે શમાધાનીથી રેહેવું જોઈએ જેથી તેની નેકી, હુશીઆરી અને ખુબશુરતી સારી પેઠે દેખાઈ આવે, અને તે પોતાના ધણીને ફુલ જેવી મનગમતી થઈ પડે અગર તેમાં જો જરા હદબહાર પડેતો જેમ શુરજની વધારે રમીથી ફુલ કરમાઈ નાપશંદ થઈ પડેછે તેમ તે બાએડી જો વધારે મોજલી થઈતો તે નાપશંદ અને ઘણાંટી જેહેર જેવી લાગવાની.

વાંકુ જાહાડ—એક બચાને પુછીકે આ જાહાડ વાંકુ કેમ ઉગીઉં? બચાએ જવાબ આપેઓકે આ જાહાડ જારે નાહાનું અને કુમલુ હશે તારે એની ઉપર કોઈ ચાલી ગીઉ હશે જેથી એ મરડાઈ ગીઉં છે આ—! હા—! આ! બચાના બોલેલા શબદો કેવા ખરા, અને કેટલું દુખ ઉપજાવા જોગ ખરાછે આ જાહાડ જારે નાહાનું હતુ તારે તેમ તેની કોઈએ બરદાશ નહી કીધી અને લોકના પગ તલે ચપાવા દીધું જેથી એ વાકું નીકલીઉં, તેમ કેટલા લોક હાલ વાકી અને ડુગર ચાલ ચાલેછે જેનુ કારણ એજકે તેઓ જારે નાહાના હતા તારે તેઓની શંભાલ બરાબર નહી રાખેઆથી તેઓને વાંકે રસતે જવા દીધાથી, મોહોટા થઆ પછી વાંકા અને ખોટી ચાલ ચાલનારા થઈ પડેઆછે! જેમ એવે જાહાડ શીધુ નથી થઈ શકવાનુ તેમ એ માણશોની ખોટી ચાલ પણ નથી સુધરવાનીછે. મોટી ચુક એ લોક વીશે એજ થઈ કે તેઓને બચપણથીજ, જારે કોવલ હતા તારથીજ લાએક રીતે નહી મરડેઆ, અને મરડેઆ તે એવા કે ખોટે રસતે મરડેઆ જેથી આવે શીધુ થવાની ઉમેદ થોડીજ રાખવી બાઈઓ તમારા હાતમાં તમારા કુમલા બાલકો આ વખતે હશે તેઓની ખુબ શંભાલ રાખજો અને તેઓને શીધે મારગે મરડજો નહીતો ખોટો મારગ ખચીત પકડશે, પછી ઉપાએ નથી

નાહાની વારતા.

કોલી અને રામસ.

એક દહાડે એક કોલીના ગલમાં એક નાની રામસ (ચેલીશ) પકડાઈ. તે માછલીને જેટલો શપડીમા નાખેચ તેવી બોલી કે, "અરે, જાલગેહાર, તું જમીન ઉપરના અને હવાના જનાવરો ઉપર જખ રાખતી કરેચ અને તેટલાથી ધરાએલો નહી તારે આ પાણીમા તારો જોર ચલાવીએ અને નુંકશાન કરીએ. મેં તુંને કશુ દખ નથી દીધુ અને મને કાંઈ પકડીઆ." કોલીએ જવાબ દીધો કે "મારા ઘરાકને તાજી ગાઈ"

ગ્નાનપ્રસારક સભાનાં ચોપાંનીઆંની ઈસવી શને ૧૮૫૭ નાં વરશની આવોપત તથા ખરચના હીસાબની તારીજ.

જ — ઊ

૧૧૯૭) એ ચોપાનીઆના આંક ૧ થીતે ૧૨) શુધી ૧૧૯૭ નકલ ખપી તેની ઉપજ દર નકલ દીઠ વરશ એકે રૂપીઓ એક લેખે

૧૨૦૦) એ ચોપાનીઆને આશરો આપનાર જરતોશતી ગહરશથની પાશેથી શને ૧૮૫૭ ના વરશની બખશેશ

☞ ઈઆદ—શને ૧૮૫૮ ના વરશની બખશેશના રૂ૧૨૦૦) પણ એ ગહરશથનીતરફથી મલી ચુકાછે

૬૫)૬)૧૦ વીઆજ ઉપજીઉ ટકા ૦॥ લેખે જરતોશતી ગહરશથે આગ ઉપર આપેલા રૂ૧૨૦૦) માથી ખરચ બાદ જતા બાકી રહી તેહેનુ

રૂ ૨૪૬૨—૮—૧૦

---

૭૧૮)૮)૮ પુશતક પેહેલાના આંક ૧ થીતે ૧૨ શુધીની કુલ છપામણીનો ખરચ

૧૫૮) એ ચોપાનીઆને કીજે શીના ઉપર ચીતરા ઉતરાવેઆ તથા છપાવેઆ તેનો ખરચ

૭૬૮)૦)૪ એ ચોપાનીઆને કીજે કાગજ શઈદ તથા રંગીન ખરીદ કીધા તેનો ખરચ

૬૨) નીઉશપેપરો તથા ચોપાનીઆઓ તથા ચોપડીની ખરીદી

૨૫) એ ચોપાનીઆઓને કીજે ગરબીઓ જોડી જગાવી તેનો ખરચ

૧૯૬) માણશનો પગાર વેહેચામણી તથા ઉગરાણી તથા એ વગેરે બીજુ

૬૦) માશ નવેમબર તથા ડીશેમબરના ચોપાનીઆ લખનારનો પગાર

૧૮) જાહેર ખબર છપામણી

૧૦)૧૦) પોશટ ખરચ

૪)૧૦ પરચુરણ ખરચ

૨૦૨૨—૧૩—૧

૪૩૯)૧૨)૮ બાકી

૧૧૫)૪) રોકડા

૮) ઉઘરાણી

૩૧૫)૮ કાગજ શઈદ રીમ ૪૨) દર રીમ એકના રૂ૭॥=લેખે તથા રીમ ૦॥ રંગીન કાગજ રીમ એકના રૂ૭) લેખે

૪૩૯—૧૨—૮

રૂ ૨૪૬૨—૮—૧૦

લા૦ જાહાંગીર બરજોરજી,
ગ્નાનપ્રસારક શભાનો મુનશી.